GENERAL ALEXANDRU LUPAŞCU-STEJAR
CAVALER AL ORDINULUI MIHAI VITEAZUL

PARADISUL ROMANESC

SAU

ROMANIA MARE PITOREASCA

LUCRARE INCHINATA MAJESTĂŢEI SALE REGINA **MARIA**, CĂREEA A FOST SUPUSĂ IN PREALABIL.

MOTTO:

Române,
Cu cât iţi vei cunoaşte mai bine ţara,
cu atât o vei preţui şi iubi mai mult.

Autorul

BUCUREŞTI
IMPRIMERIILE «INDEPENDENŢA»
1929

De acelaş autor :

GENERAL ALEXANDRU LUPAŞCU-STEJAR
CAVALER AL ORDINULUI MIHAI VITEAZUL

PARADISUL ROMANESC

SAU

ROMANIA MARE PITOREASCA

LUCRARE INCHINATA MAJESTĂŢEI SALE REGINA **MARIA**, CĂREEA A FOST SUPUSĂ IN PREALABIL.

MOTTO :

Române,
Cu cât îţi vei cunoaşte mai bine ţara,
cu atât o vei preţui şi iubi mai mult.
Autorul

BUCUREŞTI
IMPRIMERIILE «INDEPENDENŢA»
1929

MAJESTAȚEI SALE REGINA MARIA A ROMANIEI MARI, vrednica și eroica soție-văduvă, a viteazului și gloriosului Rege Ferdinand I, întregitorul de țară; marei și sublimei românce, în pace ca și în război, a Cărei cugetare și acțiune sunt inspirate numai de profunda iubire a poporului și a Țărei Sale Românești, închin cu adânc respect, cu nețărmurită admirațiune și recunoștință, această lucrare.

CENERAL ALEXANDRU LUPAȘCU-STEJAR

LAMURIRE

Scriind această carte, cu gândul de a o face cât mai folositoare tuturor cititorilor şi cu deosebire românilor, m'am silit a-i da, intr'o formă cât mai literară, un fond ştiinţific, făcând să reiasă cât mai lămurit, strânsa legătură dintre frumoasa natură a ţărei româneşti, dintre pământul cu apele şi cerul acestei ţări şi sufletul poporului român, cu întreaga lui viaţă culturală şi politico-militară.

De aceea conţinutul cărţei, mai complex decât il arată titlul, cuprinde: noţiuni de geografia ţărei româneşti; notiţe istorice de la începutul vieţii poporului român, până la războiul de întregire din 1916—19 inclusiv; notiţe asupra celor mai principale şi interesante biserici şi mânăstiri, asupra ruinilor vechilor cetăţi şi monumente istorice şi asupra staţiunilor balneo-climaterice; noţiuni de astronomie populară; fragmente — perle — din poezia populară şi eroică românească, porturi (costume) naţionale, obiceiuri, tradiţiuni şi legende româneşti; momente din viaţa lui Isus Hristos, cu noţiuni de morală creştină, patriotism şi naţionalism.

Lucrarea serveşte şi de călăuză iubitorilor de natură şi de ţară.

In special, din punct de vedere al pitorescului României Mari, care constituie fondul acestei lucrări, nu am pretenţiunea

să fi făcut o operă completă. In ţara noastră sunt încă multe locuri frumoase, pline de pitoresc şi mai cu seamă, multe înălţimi în frumoşii Carpaţi, care să ofere ochilor admirabile peisagii şi priveliști — unele d'intre ele cunoscute şi chiar descrise de alţii — şi rămâne altora, mai tineri şi chiar mai talentaţi, cari cutreerând ţara în lung şi în lat, să dea poporului şi în special tineretului român, o lucrare similară mai completă şi mai meritorie.

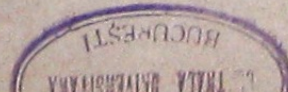
Autorul

PREFAŢA

Sincer admirator al naturei; profund iubitor al ţărei româneşti, pe pământul sfânt al căreea m'am născut şi în care nădăjduiesc a-mi găsi pacea eternă,... am vizitat — pe cât timpul şi mijloacele mi-au permis — înainte de marele şi gloriosul nostru războiu de întregire a Neamului, cele mai multe, mai frumoase şi mai pitoreşti localităţi şi poziţiuni ale României mici. Şi cât de mare îmi era părerea de rău, că nu aveam posibilitatea de a vizita şi celelalte regiuni ale pământului românesc, care, deşi cotropite de sute şi mii de ani, de popoare barbare şi prădalnice, îşi păstrau totuşi — îmbrăcate în aceeaşi haină de fermecătoare frumuseţe — caracterul curat românesc, fraţii noştri subjugaţi şi asupriţi pe chiar pământul lor strămoşesc, având exact aceeaş fizionomie, aceleaşi moravuri, obiceiuri, datini şi virtuţi ca ale noastre, grăind şi rugându-se lui Dumnezeu în aceeaş dulce şi frumoasă limbă românească, spunând aceleaşi poveşti din bătrâni şi cântând aceleaşi doine, pline de simţire şi duioşie!

Dar bunul Dumnezeu, ascultând bătăile inimilor şi rugile noastre, ţinând seamă de adâncul nostru dor, de dulcele vis, de scumpul şi neclintitul nostru ideal naţional, al unirei tuturor fraţilor, ne-a învrednicit — prin bărbăţia şi vitejia poporului şi a armatei noastre şi după un războiu crâncen şi plin de sângeroase jertfe, dar glorios — să ne lărgim ţara aproape până în graniţele ei etnice şi să ne întregim poporul în *România Mare*, puternică şi fericită, de la Tisa la Nistru şi din Carpaţii Păduroşi până la Dunăre şi peste marele fluviu, până la Marea Neagră.

Şi atunci, cu câtă dragoste şi bucurie am pornit după războiu iarăşi la drum, pentru a vedea şi cunoaşte, pe lângă părţile din vechea Românie, pe care nu le cunoscusem încă şi tot ceeace este mai frumos, mai pitoresc şi mai interesant în nouile provincii romă-

neşti şi cu deosebire regiunile fermecătorilor munţi, cu poziţiunile şi numeroasele lor staţiuni balneare şi climaterice.

Ei bine, acum, când îmi cunosc bine ţara, am curajul să afirm, că nu pot fi în lume ţări mai frumoase, mai încântătoare, mai pline de poezie, mai bogate şi mai complecte decât scumpa noastră ţară, în care sublimul se leagă atât de perfect cu utilul. Intr'adevăr:

In câte ţări din lume mai sunt 4 anotimpuri atât de distincte şi de potrivite, care să se succeadă atât de armonios, cu o vegetaţiune atât de bogată, în care să vezi cu ochii, cum din lună în lună, din săptămână în săptămână şi chiar de la o zi la alta, natura îşi schimbă faţa, îmbrăcând o nouă haină, cu o nouă lumină, un nou colorit şi un nou parfum?

In câte ţări din lume se mai poate găsi un sol atât de variat şi de bogat, cu o regiune muntoasă atât de întinsă şi de pitorească, cum sunt regiunile noastre muntoase şi cu deosebire regiunile frumoşilor, măreților şi majestoşilor Carpaţi, cari, ca un puternic brâu de oţel, încing România Mare pe la mijlocul ei, de la Turnu Severin şi Orşova, până la Vatra Dornei şi mai departe, până în nordul Bucovinei şi al Maramureşului, sau regiunile frumoşilor munţi Apuseni şi Bihoreni? — Aceşti munţi, din cari răsar şi se înalţă spre cer, mărețe şi impunătoare piscuri alpine de stâncă pleşuvă şi mândre platouri, pe care se întind vaste covoare de iarbă mătăsoasă, în mozaicuri de flori multicolore şi parfumate; aceşti munţi, în cari ciobănaşii, păstorii şi păstoriţele, cântând voioşi din gură, din fluere, cavale, buciume şi tulnice, săltând şi chiuind de tinereţe şi bucurie, îşi pasc, în dragoste de glia, vatra şi legea strămoşiască, căişorii sburdalnici, vitele şi cu deosebire turmele de oi; aceşti munţi, acoperiţi peste tot cu păduri seculare de brad, fag şi stejar, din cari isvorăsc nenumărate ape cristaline purtătoare de dor şi de iubire şi în cari se găsesc atât de multe, mari, variate şi nesecate bogăţii — lemnul, petrolul, gazul metan, sarea, cărbunele, aurul şi argintul ţinând locul de frunte; aceşti munţi, în care se răsfaţă atât de numeroase, frumoase şi pitoreşti poziţiuni şi staţiuni balneo-climaterice şi în cari privirea şi mintea se pierd aiurite de splendoare, măreție, farmec şi poezie, sufletul se desfată şi se reconfortează, inima se înveseleşte, iar trupul ostenit şi slăbit de muncă şi suferinţă îşi găseşte repaos, alinare şi sănătate; aceşti minunaţi munţi, au fost veacuri dearândul, scutul ţărei şi adăpostul fiinţei integrale a poporului român, în contra nenumăratelor invaziuni barbare, care s'au perindat pe rând timp de 1000 ani, începând

cu Goţii şi Gepizii, urmând cu Hunii, Avarii, Slavii, Bulgarii, Ungurii, Pacinaţii, Cumanii şi terminând cu Turcii şi Tătarii!

In câte ţări din lume, mai poţi găsi o regiune deluroasă atât de întinsă şi de bogată, legată atât de armonios cu cea muntoasă, în care apele argintii curg prin lunci pline de farmec şi de poezie, acoperită şi aceasta cu întinse, bătrâne şi frumoase păduri, în care predomină fagul şi falnicul ştejar, cu întinse şi renumite podgorii şi cu nenumărate livezi şi grădini de pomi fructiferi?

In câte ţări din lume mai există o câmpie atât de vastă şi de fertilă, întinsă de la poalele dealurilor şi până în Tisa, Dunăre, Nistru şi Marea Neagră, acoperită cu tot atât de întinse şi nesfârşite lanuri şi holde verzi, galbene şi aurii, de porumb, orz, ovăz, rapiţă şi mai cu seamă de grâu, culturi, care constituiesc cea mai importantă bogăţie a ţărei, hrănind din belşug, nu numai pe băştinaşul popor român şi pe celelalte naţionalităţi minoritare conlocuitoare, dar şi pe alte popoare din afara graniţelor ţărei?

Câte ţări din lume îşi mai au trupul atât de bine încins şi scăldat de importante ape, de mare, fluvii, râuri şi lacuri, pline de cele mai gustoase şi hrănitoare specii de peşte, constituind şi aceasta încă o însemnată bogăţie a ţărei româneşti?

¹) — Mândre-s plaiurile tale ţară, mândră intre toate
Şi frumos se'ndoaie cerul peste văi şi peste sate;
Şi flăcăii toţi sunt harnici, holdele îţi sunt bogate
Şi copilele-ţi duioase, par'că sunt domniţe toate.

²) — O, locuri mândre şi iubite, o, raiu desfătător,
In veci spre voi a mele visuri, se vor porni cu dor.

— In sfârşit, care ţară din lume îşi are pământul mai udat şi mai frământat cu sudoarea, lacrimile şi sângele fiilor ei, decât sacrul pământ al ţărei româneşti? Care ţară din lume este mai bogată decât scumpa noastră ţară românească, în sângeroase jertfe şi în scumpe amintiri istorice, de trudă, vitejie şi eroism?

---

1) Cerna 2) I. Neniţescu

¹) — O! e bogat pământul ţărei aste,
Atâtea veacuri sânge s'a vărsat
Şi-atât norod în el s'a îngropat
Şi-atâţi eroi... străpunşi în coaste!

²) — Evlavie ţie pământule bun!
In sânul tău doarme trecutul străbun,
Păstrând pietre scumpe din vremile acele,
Comorile tale, comorile mele!

— Doamne, Dumnezeule, Tu, care ai binecuvântat şi ne-ai dăruit această frumoasă şi nepreţuită ţară, această podoabă plină cu comori de frumuseţe şi bogăţie, pe care cu drept cuvânt o putem numi **PARADISUL ROMÂNESC**, învredniceşte-ne s'o cercetăm cât mai de aproape, s'o admirăm şi s'o iubim până la adoraţiune, să fim şi în viitor demni de ea şi de numele Tău, s'o păzim şi s'o păstrăm neatinsă, ca pe cea mai minunată şi mai fermecătoare d'intre toate creaţiunile Tale pământeşti, aşa după cum ne-au transmis'o străbunii şi înaintaşii noştri!

Pe mine Doamne, care ca ostaş m'ai învrednicit s'o apăr şi să contribui la întregirea ei, ajută-mă acum să redau cât mai bine şi mai fidel cititorilor mei, profundele şi neştersele impresiuni, pe care mi le-au lăsat în minte şi în suflet ţara lui Traian şi a lui Decebal, ţara lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihai Viteazul, ţara lui Carol şi a gloriosului Ferdinand I, ţara lui Mihai I şi a tuturor românilor!

General Alexandru Lupaşcu-Stejar

---

1) Alfred Moşoiu. 2) Nichifor Crainic.

PARADISUL ROMÂNESC

TURNU SEVERIN

Dacă din Craiova, vechea reşedinţă a Banilor, capitala judeţului Dolj, oraş situat pe cea din urmă terasă a dealurilor de pe stânga Jiului, a cărui frumoasă podoabă este parcul Bibescu — unul d'intre cele mai frumoase parcuri ale României Mari — pleci spre apus, cu trenul, sau cu trăsura pe şoseaua naţională şi treci d'incolo de Filiaşi, din judeţul Dolj în judeţul Mehedinţi, ajungi în vârful dealurilor Peroinei, în punctul numit Balota. De aici, trenul începe să scoboare în serpantină pe pante destul de repezi, printr'o pădurice de stejar şi după un parcurs numai de câteva minute, iată, se descopere vederei spre dreapta, una d'intre cele mai splendide panorame ale naturei! Este marea şi feerica panoramă a oraşului *Turnu Severin*, vechea cetate romană Dobreta, capitala de mai târziu a Olteniei, reşedinţă a banilor Severinului, în care a fost înfinţată în anul 1370 a 2-a mitropolie a Ţărei Româneşti, astăzi find capitala judeţului Mehedinţi şi important port la Dunăre.

Aşezat pe platoul format de ultimile ramificaţiuni ale munţilor Carpaţi, ce se întind între pâraiele Bahna şi Topolniţa; scăldat pe la miază zi de frumoasa şi măreaţa Dunăre, care a fost scutul de apărare al poporului român, în contra invaziunilor barbare dinspre miază-zi şi care la mică distanţă spre apus, cam pe la satul Gura Văei, iese biruitoare şi majestoasă din adânca spărtură, ce desparte Carpaţii României de extremitatea sârbească a Balcanilor,

orașul Turnu Severin, privit de pe înălțimile Poroiniei, când înspre dreapta, când înspre stânga, după cum trenul șerpuiește scoborând la vale, cu casele și edificiile lui albe-roșii, lucind în lumina aurie și strălucitoare a soarelui, pe un fond verde, la poalele dealurilor și munților acoperiți cu păduri, ce-și înalță măreț culmile și piscurile pe cerul azuriu și totul oglindindu-se pe luciul albastrului fluviu, ce curge acum liniștit și molatic, îndoindu-se împrejurul ostroavelor, pare un măreț și splendid castel împărătesc, într'un vast decor, de minunată feerie.

Transportat de priveliștea, pe cât de frumoasă pe atât de fugitivă, iată-te ajuns jos, pe terasa Dunărei, care privită acum de aproape, în lungul și în largul ei, se arată mai impunătoare și mai cuceritoare. Gonind spre amonte, pe malul ei stâng, deodată privirea ți se oprește pe un rest de ruină în piatră și cărămidă, înfiptă ca un colț de stâncă în marginea apei, pe când în fața ei, pe malul drept al fluviului, se zărește o altă asemenea ruină. Sunt picioarele podului lui Traian, opera de peste 1800 ani a celebrului inginer și arhitect Apolodor din Damasc, pe care marele împărat roman, venind din Panonia, pe Dunăre în jos, cu șăicile până la „Egeta“ — Cladova de astăzi — a trecut cu legiunile sale pe malul stâng al Dunărei, în a 2-a sa expediţiune din anul 105 d. H., în contra Dacilor și a cetăței lor Sarmisagetuza.

La apariţiunea vechilor și glorioaselor ruine, inima-ți de român începe să bată mai cu putere, simțimântul mândriei naționale te încălzește, te înalță încă și mai mult, căci ele îți reamintesc nobila, viteaza și eroica obârșie daco-romană.

Stăpânit astfel de o dulce emoțiune, după ce trenul te-a purtat cu iuțeală dealungul cheiului garnisit de vapoare, șlepuri și remorchere, iată-te ajuns în gară.

Orașul, așezat sus, deasupra terasei dunărene, este de înfățișare modernă, cu strade largi și drepte, cu o mare și frumoasă piață centrală, în mijlocul căreea se ridică pe o înaltă coloană, bustul împăratului Traian, cu un frumos bulevard întins pe marginea sudică a orașului, paralel cu Dunărea, cu un prea frumos și măreț edificiu de teatru și bibliotecă și cu o frumoasă grădină publică, în care se găsesc ruinile turnului lui Septimiu Sever, urme ale „Castrelor Severiane“, ridicate de împăratul roman ca strajă de răsărit a împărăției sale. De pe terasa grădinei, se deschide privirei, spre Dunăre și dincolo de fluviu, pe malul sârbesc cu creste muntoase și împădurite — la poalele cărora se oglindesc în apa fluviului, micul

port Cladova și alte mici sate mai depărtate — una dintre cele mai frumoase și mai încântătoare priveliști, de care, mai cu seamă dimineața și spre seară, nu te mai poți sătura.

ORȘOVA—BĂILE HERCULANE—CARANSEBEȘ—LUGOJ—TIMIȘOARA—BAILE BUZIAȘ

— Pornind de la Turnu Severin cu trenul, sau cu trăsura pe frumoasa șosea națională, care urmând spre amonte, pe malul stâng al Dunărei străjuit de munți înalți, învestmântați cu păduri și pe la gura pârâului Bahna, leagă pe la apus Oltenia cu Banatul și Ardealul, ajungi la orășelul *Orșova*, vechea „Tierna“ daco-romană, situat pe țărmul stâng al Dunărei, în expansiunea formată prin retragerea puțin a munților, la gura râului Cerna, ce se varsă în fluviu la răsărit de oraș. Țărmurile Dunărei își păstrează și aici, în vecinătatea Orșovei, aceeași înfățișare, cu munții împăduriți, ce-și întind coastele foarte înclinate, până în marginea apei. In port vaporașe, șlepuri, remorchere și bărci acostate la cheiu, se leagănă ușor pe undele apei, în bătaia soarelui. Orășelul curat, cu case și strade frumușele, nu prezintă ceva deosebit. In schimb, mai interesant este cheiul, un fel de stradă-bulevard, cu magazine, hoteluri, case și restaurante, de pe care se deschide complect, frumosul peisagiu al Dunărei, înfrățită atât de fericit cu muntele. O și cât este de plăcut să stai o seară în Orșova și să guști splendoarea și măreția naturei, privind de la fereastra hotelului, de pe o bancă, sau de la unul d'intre restaurantele de pe cheiu.

Mă așez la una dintre mesele unui restaurant, de unde pot vedea foarte bine Dunărea și muntele sârbesc din față. Luna plină, mare, rotundă și galbenă-roșietică, apare misterioasă deasupra crestei muntelui, se ridică încet pe cer, frumoasă și voluptoasă,... stingând în jurul ei stelele aprinse mai de timpuriu și oglindindu-și fața aurie în apa ce curge liniștită și tăcută, dându-i tainice sclipiri, în șiraguri diamantine și tremurătoare fâșii de lumină argintie.

In sunetele unei orhestre, ce nu este la înălțimea splendoarei, care ca într'un vis frumos, se revarsă asupra ochilor, cu reflexe sufletești atât de adânci și de puternice; extaziat de încântătoarea

şi fermecătoarea natură, înfăşurată în vălul semiobscur al frumosei nopţi de vară, cu mintea şi sufletul înălţate către Dumnezeu, mă simt foarte fericit, având numai regretul, de a nu putea împărtăşi cu o fiinţă dragă şi înţelegătoare,... clipele atât de scurte, ale poeticei şi minunatei frumuseţi!

— Dela Orşova, calea ferată şi şoseaua naţională ridică spre nord, pe frumoasa vale a râului Cerna, care după ce isvoreşte din munţii Mehedinţului, de sub vârfurile Oslea şi Sturu, curge spre sud-vest şi apoi spre sud, despărţind catena carpatică, de munţii Sretinei din Banat. Trecând pe lângă frumosul sat Topleţ, cu casele albe, acoperite cu ţiglă roşie, aşezat într'o pitorească poziţiune pe malul stâng al râului, apoi pe la confluenţa Cernei cu afluentul ei Reca, ajung în frumoasa şi vestita staţiune balneo-climaterică „*Băile Herculane*", aparţinând statului, cu ape termale cloro-iodo-sulfuroase pentru băi şi uzul intern, cu o climă foarte plăcută, aer curat, ozonat, lipsit de curenţi şi posedând o excelentă apă potabilă.

Aici, dealungul râului Cerna, a luptat cu vitejie şi eroism, în toamna anului 1916, grupul „Cerna" din armata I-a română, în contra trupelor austro-ungare, care apărau intrările de sud ale Banatului. Românii au atacat şi cucerit poziţiunile inamice de pe înălţimile muntoase „Alionul", „Ozoina" şi „Drenecul", întinse pe stânga Cernei dela Orşova în sus, ocupând oraşul, în care s'au dat lupte sângeroase de stradă şi întreaga vale a Cernei până către Băile Herculane şi mai sus, la satul Mehadia, luând mulţi prizioneri şi o bogată pradă de războiu.

Contra-atacat cu putere, grupul „Cerna" şi-a menţinut cu bravură poziţiunile cucerite şi nu le-a cedat decât târziu şi de bună voie, din cauza invaziunei pe la T. Jiu a inamicului, care ameninţa să-i taie retragerea. Urmărit şi atacat în timpul retragerei, grupul Cerna a fost nevoit să mai dea încă o luptă sângeroasă la T. Severin.

— Aşezată sub peretele foarte înalt, escarpat şi stâncos al muntelui „Domocletul", pe ambele maluri bine consolidate în piatră ale Cernei, staţiunea Băile Herculane este şi astăzi aceeaş, pe care am cunoscut'o pentru prima oară în anul 1909; cu frumoase vile, hoteluri, restaurante, magazine şi stabilimente de băi, toate aranjate cu gust, deoparte şi de alta a râului şi cu întreaga ei frumoasă panoramă, strânsă între cele 2 şiruri de munţi înalţi, unii goi, de stâncă albă, sau cenuşie, ruptă drept de sus până jos, iar

cei mai mulţi, acoperiţi cu frumoase şi întinse păduri de fag şi de brad. Poteci în serpentină duc pe coastele munţilor, la diferite puncte înalte, de unde se pot admira, sub variate perspective, splendidele peisagii ale staţiunei.

Băile Herculane au fost cunoscute şi mult frequentate de Romani încă de pe timpul lui Traian, anul 101 d. H. Legiunile romane înaitând şi pe drumul Tierna-Tibiscum (Orşova-Timişoara) în contra regelui Dacilor, au construit în valea pârâului Reca, pe locul comunei Mehadia de astăzi, cetateaa„Ad Mediam", descoperind şi sursele termale din valea Cernei, pe care le-au numit „Băile sfinte Herculane". Ei au aşezat mai multe pietre cu inscripţiuni dedicate lui „Hercule" (Salutiferus), care era zeul izvoarelor calde, dădătoare de sănătate, putere şi de atunci le-a rămas denumirea „Băile Herculane". Poporul român din partea locului, respectând legenda, crede că aceste băi ar fi fost descoperite de Ivan Iorgovan, viteaz fiu de împărat, pe care-l confundă cu Hercule. Este foarte frumoasă, romantica poveste a lui Ivan Iorgovan, pe care am auzit'o chiar din gura unui bătrân ţăran din Topleţ. — Iat-o:

In vremea de demult — nu se ţine minte cât e de atunci — se ivise pe apa Cernei, venit din muntele Oslea, unde sta încolăcit, un balaur cu 12 capete, care mânca vitele oamenilor. Viteazul Ivan Iorgovan, călare, l'a alungat pe apa Cernei în jos, până în satul Topleţ, tăindu-i 11 capete. Acolo, cam lângă podul de pe Cerna, Iorgovan auzind sus, pe stânca izolată de pe malul drept, o fată cântând, întoarce brusc calul către locul de unde auzise glasul, strigând Cernei de 3 ori: — „Incează Cerno, încează, s'aud glas de fată". — Dar Cerna văzându-şi de cursul ei, n'a tăcut decât atunci, când Iorgovan i-a făgăduit că o va cinsti cu o mreană de aur. Viteazul fiu de împărat, a voit să prindă fata în braţe şi s'o sărute, dar ea s'a opus cerându-i să-i spună cine este? El i-a spus că este fiu de împărat, iar dânsa i-a răspuns, că şi ea este cea mai frumoasă d'intre fiicele împăratului şi că celelalte două surori ale ei, au rămas mai sus, pe Cerna. Şi astfel, găsindu-se fraţi între ei, au plecat împreună!... Diversiunea aceasta de ordin sentimental, a permis însă balaurului să scape cu cel de al 12-lea cap netăiat, fugind pe Cerna în jos şi apoi pe Dunăre în sus, ascunzându-se în „peştera neagră", sau „Peştera Columbaci", pentru ca din ultimul cap ce i-a mai rămas, să iasă musca columbacă, care şi astăzi ucide vitele oamenilor. Stânca pe care cânta fata, purtând urma copitei calului lui Iorgovan,... — nu-

mită de atunci „Stânca lui Iorgovan“ — stă şi astăzi pe malul drept al Cernei, mărturie, că într'adevăr, aşa s'a întâmplat“!...

— Şi acum, să facem o preumblare cu trăsura, sau pe jos, pe frumoasa, romantica şi strâmta vale a Cernei, cu apa limpede şi murmurătoare, strânsă de aproape între munţii înalţi şi prăpăstioşi, ce-şi ridică crestele şi vârfurile pleşuve alb-sure, din verdele codrilor, în albastrul azuriu al cerului.

Şoseluţa, acoperită pe o apreciabilă distanţă de frunzişul crăngilor ce se împreună deasupra ei, urmează pe malul drept al Cernei până la mica cascadă, unde apa clocotind în spume, se rostogoleşte sgomotoasă peste blocurile stâncoase şi unde ea trece pe malul stâng al râului. Legaţi de majestosul, prăpăstiosul şi albul munte Domoclet, se întind la deal, pe stânga Cernei şi la rând, tot abrupţi şi prăpăstioşi, de stâncă albă calcaroasă, ridicându-se din brădet şi profilându-se pe cerul de azur, munţii: Vârful Şuşcului“, „Vârful Hurcului“ şi „Oanca Camina“; iar pe dreapta râului şi chiar de la eşirea din staţiune, se întind la rând: „Aburul“, din vârful căruia, numit „grota cu aburi“, ies prin găuri şi crăpături, aburii apei ce ferbe cu vuet în adânc şi la baza căruia se găseşte grota lui Hercule, sau a hoţilor; muntele „Gaura lui Corcop“, muntele „Răi“ şi muntele „Cracul Baniţei“, mărginind valea cu acelaş nume.

In dreptul muntelui Cracul Baniţei, se văd grupate încă 7 isvoare termale, apa eşind caldă din pereţii stâncoşi ai malului stâng al Cernei. Şi pe când privirea-mi nesăţioasă aleargă grăbită, când spre dreapta, când spre stânga, pentru a prinde şi îmbrăţişa cât mai bine şi mai complect frumuseţea, armonia şi farmecul splendidei privelişti, colo, departe, ca nişte superbi seniori, stăpânind din înălţima lor întregul domeniu al spendidei naturi, stâncosul munte „Fântâna Moşului“ şi înverzitul massiv „Balta Corbului,“ ambii proectându'şi frumos culmile pe cer, închid în cea mai perfectă armonie, fundul pitorescului şi minunatului tablou.

Este lungă şi probabil, din ce în ce mai frumoasă, această vale a Cernei. Eu n'am avut fericirea s'o văd, decât numai până la „Crucea Ghizelei“, situată la $1^{1}/_{2}$—2 km. mai sus de cele 7 isvoare termale şi la vr'o 7 km. de staţiune.

Povestea Ghizelei este adevărată, tragică şi duioasă:

Sunt vr'o 25 ani, de când Ghizela, fată tânără şi frumoasă, venise vara cu părinţii ei, la Băile Herculane. Aici, frumoasa dar nenorocita fată, îndrăgostindu-se la nebunie de un tânăr şi părinţii

ei refuzând s'o mărite cu el, în disperare, a luat'o singură pe Cerna în sus, a trecut podul de la cascadă şi când a ajuns în acest loc de pe malul drept al râului, s'a aruncat de la înălţimea prăpăstioasă de aproape 100 m., jos în apa Cernei şi a murit! Ca amintire a acestei dureroase tragedii, nenorociţii părinţi au însemnat şi sfinţit locul jertfei de sine pentru iubire, a copilei lor, printr'o cruce, care după moartea lor, a rămas sub îngrijirea Administraţiunei Băilor.

Stau lângă cruce, pe marginea malului foarte înalt şi privesc cu emoţiune fermecătoarea privelişte, care a atras la moarte pe îndrăgostita Ghizelă! Privesc îndelung minunata privelişte, pe care Cerna o oferă cu atâta dărnicie ochilor cercetători şi aviz', gândidu-mă — perdut în dulcea şi palpitanta amintire a propriei mele tinereţi — la cea mai înaltă, la cea mai sublimă şi mai divină dintre toate pasiunile omeneşti, *dragostea*, *iubirea*, *amorul*, fermentul, baza procreaţiunei şi a Dumnezeeştii Creaţiuni, divina, imperativa şi eterna dogmă a credinţei creştine!

Privită de aici, de la crucea Ghizelei în spre amonte, unde valea se lărgeşte puţin, Cerna, precipitându-se printre stânci, mai mlădioasă, mai şerpuitoare, mai repede şi mai şoptitoare, îşi oferă acum toată splendoarea şi voluptatea ei!...

— De la halta „Băile Herculane“ în sus, calea ferată şi şoseaua naţională, părăsind valea Cernei, se îndreaptă pe valea pârâului Bela Reca, afluent al ei drept — o apă foarte mică în timp normal, dar foarte rea, furioasă şi primejdioasă în timpul ploilor mari, când îşi iese din matcă — pe care o urmează până cam în dreptul gărei Domaşnia, de unde ridică şeaua muntelui şi scoboară în valea Timişului, pe la gara „Poarta“, către Caransebeş. Acesta este — cum am mai spus — vechiul drum, pe care l'a urmat Impăratul Traian, în prima lui expediţiune din anul 101 d. H., în contra lui Decebal regele Dacilor.

Traseul căei ferate şi acel al şoselei, foarte apropiate şi paralele între ele, sunt d'intre cele mai capricioase, dar şi mai frumoase, ridicând, scoborând şi şerpuind mereu printre şirurile de dealuri şi munţi, îmbrăcaţi în veselul frunziş al tinerelor păduri de fag, tăiaţi de văi şi vâlceluşe, aici strâmte şi sălbatice, colo largi şi cultivate, traversând 5 tuneluri, trecând pe lângă multe sate, între care se disting Mehadia pe dreapta Bela-Recăi, Slatina pe stânga Timişului şi descoperind mai în depărtare, spre răsărit, frumoasele

vârfuri ale munţilor Mehedinţului şi Bistrei, ce se ridică în albastrul bolţei cereşti.

Acum suntem în plin Banat. Ţăranii, bănăţeni şi bănăţence, în general înalţi, bine legaţi şi frumoşi, purtând opinci cu vârfurile lungi şi întoarse în sus, ca provele vechilor corăbii, cu glesnele fie îmbrăcate în ştofă de lână, de culoare în general roşie, verde, sau albastră, strânsă în cureluşe subţiri înfăşurate pe picior de jos în sus, fie acoperite cu nişte bucăţi de pâslă cam de aceleaşi culori, largi şi cu aripi, care le îngreuiază mersul. Pe corp, poartă frumoase bonţi de ştofă groasă, sau de piele, cu cămeşi albe, unele înflorite cu arniciu şi cu fir; femeile cu fote înguste de culoare închisă în faţă, cu ciucuri roşii şi lungi în spate, bărbaţii cu pantaloni de pânză lungi şi largi, în general garnisiţi jos cu horbotă, cu chimire late de piele, pe care le poartă şi unele femei şi toţi, purtând pe timp răcoros haine lungi de şiac alb garnisite cu şireturi negre — ca gorjenii şi gorjengele. Bărbaţii poartă vara pălării negre, moi şi iarna căciuli, iar femeile broboade legate sub bărbie, sau un fel de marame. Cei mai chiaburi şi mai umblaţi pe la oraşe, poartă ghete ori cisme şi în acest din urmă caz, bărbaţii îmbracă pantaloni strâmţi de şiac alb.

— Dar iată-ne ajunşi la *Caransebeş*, oraş frumuşel, aparţinând judeţului Severin, udat de râul Timiş şi străbătut chiar de la gară, prin centru şi în tot lungul lui, de o frumoasă şi largă stradă, bine pavată, asfaltată şi plantată, un adevărat bulevard.

— Dela Caransebeş mai departe, şoseaua şi calea ferată, urmând tot pe valea Timişului, spre nord-vest, ajunge la oraşul *Lugoj*, capitala judeţului Severin, ce-mi aminteşte vechiul cântec românesc, al frumuseţei şi drăgălăşeniei lugojencilor:

Sugu-ţi ochii Lugojanco,
Sugu-ţi ochii şi-o sprinceană
Şi-aluniţa de sub geană,
Of şi-aoleo !...

Udat tot de râul Timiş care-l străbate aproape prin centru — malurile fiind legate între ele prin frumose poduri de fer — Lugojul,

curat şi frumos, cu strade drepte, largi, bine pavate, unele şi plantate, cu drăguţe edificii publice şi simpatice case particulare, este unul d'intre cele mai frumoase şi mai atrăgătoare oraşe din Banat şi Ardeal.

— De la Lugoj, şoseaua şi calea ferată, luând direcţiunea spre apus, ajung la *Timişoara*, capitala judeţului Timiş-Torontal şi inima Banatului. Udat de canalul Bega ce-şi are malurile în mare parte consolidate şi peste care se trece pe frumoase şi elegante poduri de fer; cu strade, bulevarde şi pieţe drepte, largi, bine pavate şi unele plantate; cu edificii publice şi particulare mari şi frumoase, între care unele cu înfăţişare de palate; cu mari, confortabile şi luxoase hoteluri şi mai ales cafenele; cu drăgălaşul parc din centrul oraşului; cu vechiul cuartier numit „Cetate", în care palpită puternicul şi curatul suflet românesc; cu marea şi frumoasa gară şi cu numeroase fabrici, oraşul Timişoara, deşi în plină prefacere şi organizare, este totuşi oraşul cel mai frumos şi mai simpatic, nu numai din Banat, dar şi din întreg Ardealul, iar în ceeace priveşte modernizarea, ici, colo, pare a fi luat'o chiar şi înaintea Bucureştiului.

— La mijlocul distanţei dintre Lugoj şi Timişoara, puţin spre sud şi legată de aceste 2 oraşe cu şosele şi căi ferate, se află situată localitatea *Buziaş*, sat mare, aproape orăşel, importantă şi renumită staţiune balneară, cu puternice şi binefăcătoare băi de acid carbonic, suverane în bolile de inimă. Aşezat la distanţă de $1—1\,^1/_2$ km. de gară, într'o regiune de şes, această localitate privită din exterior, nu-ţi face o impresiune deosebită. Insă odată ajuns în mijlocul staţiunei balneare propriu zise, în această adevărată grădină şi podoabă, creată exclusiv de mâna omului, dar cu ajutorul lui Dumnezeu, te simţi ca în multele mici paradisuri ale României Mari. Intreaga staţiune este formată din trei mari şi foarte frumoase parcuri, legate astfel între ele, că se confundă într'unul singur, mare şi splendid, foarte bine aranjat şi întreţinut, cu arbori seculari, între cari se disting stejarii, brazii şi teii, pe sub ale căror bogate coroane te poţi preumbla toată ziua la umbră şi răcoare, pe frumoasele şi discretele... alee ce'l străbat în toate direcţiunile, pr'intre boschete şi ronduri de parfumate flori.

Vilele din staţiune, situate chiar lângă parcul principal, foarte

curate şi confortabile, ale căror curţi sunt adevărate grădini de flori, precum şi casele curate şi simpatice din localitate, în care vizitatorii pot găsi suficient confort, complectează frumoasa şi interesanta staţiune.

REŞIŢA—ANINA—ŞTEYERDORF—VALEA MINIŞULUI—BOZOVICI—SOMMERFRISCHE—MARILLA

— De la Lugoş prin Buziaş, sau direct din Timişoara, cu trenul, ori cu trăsura, ajungi la *Reşiţa Montană*, localitate curat industrială, situată pe valea pârâului Bârzava, afluent stâng al Timişului, cu o frumoasă poziţiune naturală între dealuri înalte, a cărei mărime şi importanţă se datoresc uzinelor metalurgice şi atelierelor mecanice — cele mai mari şi mai importante din ţară — instalate aici şi care împreună cu toate edificiile direcţiunilor, administraţiunei, locuinţele foarte numerosului personal, funcţionari, lucrători, muncitori şi mineri, împreună cu piaţa şi numeroasele magazine, indispensabile unei atât de vaste intreprinderi, dau Reşiţei înfăţişarea unui adevărat oraş.

Este foarte interesant şi instructiv a vizita şi cunoaşte toate instalaţiunile Reşiţei. Aici mă mulţumesc să amintesc numai, că în vastele uzine metalurgice, se fabrică din minereul de fer, fonta şi oţelul, iar în numeroasele şi vastele ateliere mecanice, se confecţionează, cu piesele de fontă şi oţel turnate, laminate şi lucrate din gros în atelierele uzinelor metalurgice, tot felul de maşini şi materiale necesare industriei şi economiei naţionale, ca, material rulant şi de linie pentru căile ferate şi anume, locomotive, vagoane, şine, ace, schimbători de cale şi macazuri, material pentru trenuri electrice, funiculare şi tramvaie, material pentru poduri metalice şi pentru instalaţiuni electrice, ca dinamuri, motoare etc., materiale pentru exploatări miniere şi petrolifere, angrenaje, roţi, axe de rotaţiune şi transmisiune, materiale şi unelte necesare tuturor instalaţiunilor şi fabricaţiunilor metalurgice, clopote şi chiar tunuri, proectile şi chesoane pentru muniţiuni.

Forţa motrice, adică energia mecano-electrică, întrebuinţată în uzinele şi atelierele Reşiţei, este de 18.000 cai putere (H. P.), fiind produsă de vaporii de apă a 10 mari cazane, de o cădere

de apă, de circa 60 m. la 3 turbine, a pârâului Bârzava, al cărui curs este organizat cu lacuri, canale, apeducte şi tuneluri, precum şi de gazele ce se dezvoltă din arderea minereului de fer, amestecat cu cărbune.

Minereul de fer este adus de la mina „Amelia" situată în satul „Fer", lângă Bocşa Română — tot proprietatea Reşiţei — şi din minele statului de la Ghelari (Huniedoara) şi Cugir. De la uzinele statului din Huniedoara, se mai aduce aici şi fonta brută, fabricată acolo.

Cu deosebire interesant de văzut la Reşiţa, este fierberea la circa 2000 grade, în cuptoarele „Simens Martin", pentru fabricarea fontei şi oţelului, dând impresiunea mărei agitate, dar mai cu seamă scurgerea fontei şi a oţelului topit, din cuptoare în cochile (mari oale speciale), oferind ochilor, ziua şi cu deosebire noaptea, un spectacol de o rară, măreaţă şi impresionantă frumuseţe.

Societatea Reşiţa mai are şi 2 importante anexe: prima, la Bocşa Montană, tot pe valea Bârzavei şi mai în aval, unde se fabrică maşini agricole şi viticole, iar a 2-a, mai importantă decât precedenta, utilizând o forţă motrice de 6000 cai putere — cu o rezervă de 4000 cai putere — la *Anina*, localitate muntoasă spre sud-vest de isvoarele Bârzavei şi Carasului şi la 25—30 km. în linie dreaptă, spre miază zi de Reşiţa. La Anina se fabrică şurupuri, buloane şi tot acolo se află mina de cărbuni de piatră (huilă), din care se fabrică pe loc, cocsul necesar Reşiţei, pentru fabricarea fontei şi oţelului.

Sunt, desigur, foarte interesante instalaţiunile Reşiţei şi Aninei; dar mai interesant, mai frumos şi mai impresionant, pentru admiratorii şi iubitorii naturei, sunt splendidele şi fermecătoarele privelişti, pe care cu toată dărnicia, le oferă această încântătoare regiune a Banatului.

Reşiţa este legată de Anina printr'o cale ferată şi 3 şosele. Calea ferată trece prin Berzovia, Cacova şi Oraviţa, din apropierea căreea se deschide spre stânga, frumoasa privelişte a munţilor dintre Oraviţa şi Anina, văzuţi d'inspre apus.

Prima şosea plecând din Reşiţa, duce la Anina pe la satul Nermet, tăind râul Carasu la satul Craşova, către sorgintea lui. Este un drum destul de frumos şi cu toate că şoseaua nu prea este bine întreţinută, merită să fie văzut. Celelalte 2 şosele însă, aparţinând societăţei Reşiţa, care le întreţine în cea mai perfectă stare, sunt demne de admiraţiune. Una traversează muntele pe la

punctele Padina, Navezul Mare și Comarnic — unde sunt și case de pădurar — iar cealaltă urmează pe valea Bârzavei, ambele străbătând niște regiuni atât de frumoase și de pitorești, încât mergând pe ele, ți se pare că te-ai preumbla prin paradis.

— Plec din Reșița într'o frumoasă și senină dimineață de vară, pe la Navezul Mare-Comarnic. Drum splendid, pe o șosea îngustă, întinsă ca o pânză de apă în nemișcare, acoperită cu nisip foarte curat, alb, galben, sau roș.

Drumul, conduce la început pe distanță de mai mulți km., numai prin pădure de fag și de brad, la umbra răcoroasă a crăngilor bogat înfrunzite, ce se împreună deasupra capului. Șoseaua ridică continu coasta muntelui, lăsând pe stânga o vale adâncă, pe fundul căreea curge discret un mic pârâiaș. Eșit din pădure, dar ridicând mereu coasta muntelui, pe poeticul și romanticul drum, iată că spre stânga, peste valea acum mai adâncă, mai largă și peste frumoasa pajiște de fâneață înflorită, scăldată în dulcea și aurita lumină a soarelui, se deschide splendida priveliște a satului „Cuptoaresecul", așezat pe coasta dealului, cu casele albe acoperite cu țiglă roșie, zâmbind vesel și cochet, în pitorescul și încântătorul cadru verde-albăstriu, al munților tăiați de văi adânci, acoperiți cu păduri și pășune. Privesc și admir superba priveliște până o perd din ochi, căci a rămas mult în urmă, fără a perde o clipă din vedere, cum frumoasa șosea, ridică și scoboară continu culmile muntoase, strecurându-se cu grație pe coaste și pe fundul văilor cu cristaline pârâiașe, într'o serpantină din ce în ce mai frumoasă și mai suplă.

Trec, când prin frumoase păduri de fag și de brad, cu fragi gustoși și parfumați, în care micuțele și drăgălașele păsărele saltă din creangă în creangă, cântând, fluerând și ciripind, când prin întinse, luminoase și vesele poene și poenițe, așternute cu înflorite și parfumate fânețe, prin care greerii sar cântând văraticul lor „gri, gri" și pe deasupra cărora sute de fluturași, cu aripioarele pictate în cele mai variate și complexe culori, sboară voioși și amoroși... în toate părțile, sărutând fără sfială petalele și gustând fără jenă și fără teamă de răspundere,.... suavitatea florilor! Și astfel, cu sufletul plin de plăcerea pe care mi-o dă această frumoasă, exuberantă și seducătoare natură, ce se răsfață în aerul curat, răcoros și mirezmuit al dimineței, sub un cer dulce, de azur, ridic

și scobor muntele, trecând pe la Padina, Navezul Mare și Comarnic, unde vizitez peștera lungă de vr'o 4 km. ce pătrunde ca un tunel muntele de stâncă, pentru a eși — se zice — în altă vale, admirând frumoasele stalactite și stalagmite de piatră, de la care s'ar putea inspira mulți sculptori și arhitecți. Incă un timp de mers și iată-mă — spre marea mea părere de rău — la sfârșitul splendidului și romanticului drum de 45 km, pe care l'am străbătut ca într'un vis frumos.

Am ajuns deasupra *Aninei*, a cărei frumoasă și pitorească panoramă, privită de sus, de pe serpantina ce scoboară d'inspre nord-est, vine să complecteze farmecul, ce încă de dimineață a pus stăpânire pe sufletul meu. Intinsă jos, în vale, pe poalele și chiar pe coastele dealurilor învestmântate cu păduri de brad; cu casele ei pentru funcționari, lucrători, mineri și muncitori, văruite cu galben, acoperite cu țiglă și aranjate în rânduri și in amfiteatru, cu înaltele și fumegândele ei coșuri de fabrică și intim legată de frumosul sat „Sigismund", ce se întinde și el, pe vale și pe coaste, până pe culme, Anina, privită de la oarecare distanță, pare ca o bijuterie, în mijlocul munților și a pădurilor.

— Din centrul Aninei, ridic cu trăsura pe șoseaua ce duce spre miază-zi și traversând satul Sigismund, mă opresc sus, în șeaua dealului, unde șoseaua se desparte în 3 ramuri: una ducând spre nord-est, prin valea Bârzavei la Reșița, aparținând, cum am spus, societății, a 2-a ducând spre sud-est, prin satul „Steyerdorf" — eu îmi iau dreptul să-l numesc satul „Pietrari" — și pe frumoasa vale a pârâului Miniș, afluent stâng al Nerei, iar a 3-a, ducând spre sud-vest, către Oravița.

In aerul răcoros și plăcut al dimineței, când soarele de abia a răsărit, privesc de aici spre nord, pe deasupra satului Sigismund, panorama Aninei, acum încă și mai frumoasă, mai cu seamă în fundul ei, unde șoseaua ce duce prin Crașova la Reșița, ridică din sat și intră șerpuind în pădurea de brad; iar spre miază-zi, admir frumoasa priveliște a satului Steyerdorf (Pietrari) întins pe vale, în cadrul pitoresc și măreț al munților acoperiți cu păduri, iar alții goi, ce se întind în mai multe planuri succesive până departe, estompându-se prin ceața diafană albăstrie-violetă.

Scobor și străbat pe șosea satul Steyerdorf (Pietrari), udat în tot lungul lui de apa Minișului, ce isvorăște în apropiere; sat foarte

curat şi bine îngrijit, cu aer plăcut, răcoros, cu căsuţele văruite în alb şi împodobite cu flori, în care se poate găsi odihnă, pentru una, sau două luni de vară.

La eşirea de miază-zi a satului, şoseaua intrând direct între masivii stâncoşi, începe să scoboare repede într'o frumoasă şi mult cotită serpantină, pe fundul văei Minişului, foarte strâmtă, strânsă între pereţii escarpaţi, de stâncă albă ca marmora, ai munţilor tăiaţi transversal de văi şi vâlcele adânci şi acoperiţi cu vaste păduri de brad.

Mai departe, munţii se retrag puţin, valea se lărgeşte uşor formând o expansiune luminoasă, plină de soare, cu o frumoasă pajişte de fâneaţă smălţuită de flori, în mijlocul căreea se află instalată o fabrică de alcool metilic. Dincolo de această expansiune, munţii se apropie din nou, valea se strâmtează iarăşi între pereţii înalţi, drepţi şi stâncoşi, apa Minişului curgând mai vioaie, mai săltăreaţă şi mai cântătoare pe patu-i stâncos, oferă şi o mică, dar frumoasă cascadă. La rădăcina unui brad din apropiere, zăresc o mare şi frumoasă pasăre, cu penele grii-albastre, cu capul mic şi roşu, ce-şi face tacticos tualeta, ciugulindu-se cu grijă şi multă graţie. Călătorind într'o atmosferă de adevărată poezie, pe această frumoasă şi romantică vale a Minişului, ce schimbă la tot pasul splendidele peisagii, mi se pare că trec prin cele mai frumoase şi mai pitoreşti sectoare ale văilor Jiului, Oltului, Argeşului, Bistriţei Mari etc. Străbat o nouă expansiune, lungă de mai mulţi km., peste care aştern frumoase şi înflorite fâneţe, după care munţii iar se apropie puţin, pentru a se depărta din nou şi din ce în ce mai mult, până la satul *Bozovici* situat aproape de confluenţa Minişului cu Nera, la vr'o 40 km. de Anina. Bozoviciul este sat grăniţăresc, mare, frumos şi bogat, cu o populaţiune românească bine desvoltată şi frumoasă.

— La depărtare de o oră cu trăsura, pe şoseaua ce duce din Anina la Oraviţa şi la distanţă numai de 1—2 km. spre apus de Steyerdorf (Pietrari), situată chiar lângă şosea şi în mijlocul brazilor, se află mica, liniştita şi drăguţa staţiune climaterică „*Sommerfrische*", pe care eu o voiu numi pe româneşte „*Vara Răcoroasă*". Are o climă foarte dulce şi plăcută, ferită de curenţi, câteva vile mai mari, un mic sanatoriu pentru tuberculoşi, un mic parc cu ronduri de flori şi suficiente căsuţe drăguţe, curate şi vesele, care te îndeamnă la repaos şi reconfortare.

De la Anina la „Sommerfrische" (Vara Răcoroasă), se poate merge cu trăsura şi pe alt drum mai scurt şi mai frumos, ce urmează pe marginea pădurei, precum şi pe jos, pe o frumoasă potecă, numai în umbra şi răcoarea copacilor.

— La câţiva km. spre apus de Sommerfrische (Vara Răcoroasă), în apropierea frumoasei şosele, care şerpuind prin mijlocul frumoşilor şi secularilor codri de brad, duce la Oraviţa, se găseşte „Marilla", o altă mică, dar drăguţă şi simpatică staţiune climaterică.

Aşezată în mijlocul brazilor, cu un aer foarte plăcut, ozonat şi îmbălsămat, liniştită şi ferită de curenţi, cu hoteluri şi vile confortabile, cu un mic, dar drăguţ parc, cu un sanatoriu pentru bolnavii de piept, cu un stabiliment de hidroterapie, băi hidroelectrice şi camere de inhalaţii, Marilla poate fi cu drept cuvânt numărată, printre cele mai importante staţiuni climaterice din ţară. A fost în parte distrusă în timpul războiului, dar în prezent este în plină refacere.

— Şi acum, revenind în capul satului Sigismund, mă înapoiez la Reşiţa pe drumul de pe valea Bârzavei.

Trec pe lângă cimitir, de unde privesc şi admir încă odată panorama Aninei, văzută sub o altă perspectivă şi pătrund în frumoasa pădure de brad, căci şoseluţa aceasta — tot atât de bună şi bine întreţinută ca aceea pe care am venit dela Reşiţa, pe la Navezu Mare şi Comarnic — pornind din Anina, străbate şerpuind continu, vaste păduri, mai tinere ori mai bătrâne de brad. Mergând pe acest drum încântător, stropit numai ici, colo, de petele de lumină ale razelor ce străbat prin ramuri, ajung de-odată, în faţa frumosului, poeticului şi romanticului lac „*Bohui*".

Este situat în mijlocul pădurei. De pe marginea lui sinuoasă, garnisită cu iarbă verde, frumoşii şi mândrii brazi, se oglindesc în apa perfect liniştită, întinsă ca o oglindă de cristal verzuiu. Nici un sgomot, nici o adiere. Numai sprintenele şi voioasele păsărele, sar ciripind prin ramuri. Mergând ca vrăjit, în umbra răcoroasă şi înviorătoare a splendidului şi romanticului drum, ce şerpuieşte mereu prin întinsul codru de brad, mi se pare că mă preumblu pe încântătoarea şi nesfârşita alee a unui imens parc împărătesc. După un parcurs de vr'o 20—25 km. eşind din pădurea de brad, se deschide spre stânga, frumoasa privelişte a unor văi adânci şi

înverzite, acoperite cu păşune, de la care se întind până departe, proiectându-se pe cerul azuriu, frumoase catene de munţi împăduriţi. După alţi 4—5 km, şoseluţa intră din nou într'un frumos codru de fag amestecat cu brad, ridică şi scoboară în serpantină, angajându-se pe valea pârâului Bârzava — pe care o va urma de aici înainte până la Reşiţa — trece pe lângă interesanta crescătorie de păstrăvi a societăţei, pe la vila „Klause" tot a societăţei, foarte drăguţă şi bine aranjată, aşezată în umbra fagilor şi a brazilor, străbate satul Văliug, aşezat într'o largă poiană a pădurei şi apoi trece pe lângă lacul „Brazova", format printr'un baraj artificial, pentru obţinerea forţei hidraulice a Reşiţei, despre care am vorbit.

De aici înainte, splendidul drum, trecând mai întâi pe sub 2 mari şi foarte înalte apeducte, urmează tot pe valea Bârzavei, ridicând, dar mai mult scoborând în serpantină, pe marginea apei şi pe coaste, trecând prin păduri de fag, prin poene şi poeniţe cu frumoase fâneţe şi străbătând un foarte strâns defileu, străjuit de înalte dealuri îmbrăcate cu păduri de fag în verde de diferite nuanţe, oferind astfel la fiecare pas, tot alte şi alte frumoase şi încântătoare peisagii. Şi astfel, aproape pe nesimţite, după un drum lung de 75 km. dar foarte variat, frumos şi bogat în splendide surprize, iată-mă înapoiat la Reşiţa, cu sufletul încărcat de fericire şi de frumoase amintiri.

— Am spus, că de la Reşiţa la Anina se poate merge şi cu trenul, prin Oraviţa. Este, desigur, cea mai importantă cale de comunicaţiune d'intre aceste 2 localităţi industriale, pe care se transportă personalul, lemnul, cocsul şi toate materialele de fabricaţiune, sau fabricate. Traseul acestei căi ferate este foarte interesant. Este cel mai greu şi mai capricios traseu de cale ferată din ţara noastră, străbătând o regiune d'intre cele mai accidentate şi mai pitoreşti. Ridicând în drumul de la Oraviţa la Anina şi scoborând la înapoiere, pe pante foarte aspre şi repezi, în serpentine foarte încolăcite, dealungul şi în curmezişul mai multor văi adânci şi prăpăstioase, ici mai strâmte, colo mai lărguţe, între care cele mai importante sunt văile Lişava şi Gârlişte; urmând pe coastele munţilor în sus, până în apropierea culmilor cu brazi şi cu mesteacăni, pentru a lăsa în partea opusă prăpastii ameţitor de adânci; traversând, când prin umbra pădurilor de fag, când prin fâneţe şi păşune inundate de lumină, de unde se descopere mai în apropiere, sau mai departe, frumoasele şi variatele privelişti ale satelor întinse pe văi, pe dealuri şi ale munţilor acoperiţi cu frumoase păduri de fag, ori cu păşune şi descriind curbe foarte sinuoase şi scurte, cu întoarceri brusce, aproape în loc, până la 180 grade, pentru a tăia văile şi vâlcelele pe aproape de fundul lor, traseul d'intre Oraviţa şi Anina, lung de 36 km., trece prin 14 tuneluri, prin 14 înalte şi frumoase viaducte — unele în curbă — şi prin mai multe deschideri strâmte, sparte în stânca munţilor. In special, între staţiunea Lişava — din apropierea căreea se zăreşte jos, în fundul văei, satul „Maidan" ascuns discret în frunziş — şi staţia Gârlişte, traseul este extraordinar de capricios, trenul ridicând şi scoborând în serpantine, trece direct din tunel pe viaduct şi invers, schimbându-şi în fiecare moment direcţiunea, aşa că aproape nu mai ştii încotro mergi!

Nu pot încheia cu frumuseţile şi pitorescul Banatului, fără a-mi reaminti încă odată de bogata lui câmpie, pe care se aştern între răzoare, îmbelşugate şi aurite holde de grâu, orz şi ovăz, întinse şi verzi lanuri de porumb, cartofi, floarea soarelui, rapiţă, in şi cânepă etc., prin care ţăranii bănăţeni, bărbaţi, femei, fete şi flăcăi, îmbrăcaţi în pitorescul lor port naţional, frumoşi şi bronzaţi de soare, albesc, împestriţează şi înviorează câmpul, muncind veseli de dimineaţă până seară, precum şi de frumoasele lui dealuri împodobite cu păduri, păşune şi livezi, prin care cosaşii sprinteni trag brazde de fân, întorc şi adună în căpiţe, caii vitele şi oile pasc frumoasa iarbă, iar copiii nebunatici se joacă alergând, sărind şi chiuind de bucurie.

DE LA T. SEVERIN LA CAMPU LUNG PESTE DEALURI ŞI PE SUB POALELE MUNŢILOR

CLOŞANI—MÂNĂSTIREA TISMANA—TÂRGU JIU

— Să străbaţi întinse regiuni deluroase, luând deacurmezişul râuri, păraie şi dealuri, pe sub poalele munţilor, iată o călătorie d'intre cele mai frumoase, mai plăcute şi mai instructive. Ţara noastră, înzestrată de Dumnezeu cu vaste regiuni muntoase şi deluroase, ne oferă multe posibilităţi pentru asemenea

călătorii şi una d'intre ele este aceea cu trăsura, de la T. Severin la C. Lung (Muscel).

O frumoasă şosea judeţeană pleacă din T. Severin şi duce direct la T. Jiu, legând între ele judeţele Mehedinţi şi Gorj, prin satele Malovăţ, Căzăneşti şi Ciuperceni. Este fără îndoială, drumul cel mai scurt şi mai comod; dar acel care oferă călătorului mai multe frumuseţi şi mai mult pitoresc, este şoseaua ce trece prin târgul Baia de Aramă, formată la satul Balta, prin întrunirea şoseluţei ce vine de la Vârciorova, pe frumoasa şi încântătoarea vale a pârâului Bahna, traversând satele Iloviţa, Bahna, Negruşa şi Lupăneşti, pe la poalele munţilor Cernei, cu şoseluţa care, detaşându-se din şoseaua cea mare către Malovăţ, o ia la deal, pe valea pârâului Topolniţa, traversând satele Băloteşti şi Păuneşti.

Dimineaţă de vară, senină şi frumoasă. Soarele ridicându-se încet către miază-zi, inundă cu binefăcătoarea-i căldură şi lumină, frumoasa regiune muntoasă şi deluroasă. Din satul Balta, şoseaua păstrându-şi direcţiunea nord-est, ridică şi scoboară pe rând, dealurile d'intre Topolniţa, Coşuştea şi Motru, către Baia de Aramă. In lungul frumosului şi pitorescului drum, se întind cât vezi cu ochii, frumoase culturi, fâneţe, păduri, livezi şi păşune. Priveliştele şi peisagele se oferă din toate părţile, unele mai frumoase şi mai încântătoare decât altele. La apus şi nord-vest, pe deasupra împăduritelor dealuri ale Bahnei, Topolniţei şi Coşuştei, se întind în direcţiunea nord-est, până departe, către piscurile Oslea şi Sturu, profilându-şi culmile pe cer, munţii Cernei şi ai Mehedinţului, cu muntele „Babelor". — Iată, din gura poporului din partea locului şi povestea muntelui Babelor:

— Era pe aici, într'un sat dela poalele muntelui, o babă urâtă şi rea pe care o chema Dochia şi care avea un fecior însurat cu o fată frumoasă, cuminte şi harnică. In răutatea ei însă, baba neputându-şi suferi nora, o cicălea, o ocăra şi o chinuia toată ziua, cu gândul ascuns, de a o face să fugă din casă. Intr'o zi, îi dă un caier de lână neagră, să-l spele până se va albi... Dar pe când biata tânără nevastă, spăla lâna plângând desnădăjduită, că nu o poate albi, se apropie de dânsa un bătrân frumos, cu barba albă şi cu faţa luminată, care întrebând'o de ce plânge, ea îi spuse necazul. Bătrânul — care era Dumnezeu — într'o clipeală îi înălbeşte caerul, dându-i şi un buchetel de ghiocei să-l ducă soacrei. Baba Dochia văzând ghioceii, a crezut că a sosit primăvara şi a început, împreună cu fiul ei, a se pregăti să suie oile la

munte. A 2-a zi, baba dă din nou norei sale, un caier de lână albă, să-l spele până se va face negru. Dumnezeu apropiindu-se din nou de tânăra nevastă, îi preface caerul din alb în negru, dându-i şi un mănunchel de fragi copţi, să-l ducă soacrei. Văzând baba Dochia şi fragii, s'a îmbrăcat imediat cu cele 9 cojoace pe care le avea şi a pornit împreună cu fiul ei Dragomir şi cu turma de oi, sus, pe munte. Când a văzut'o Dumnezeu în vârful muntelui, a dat 3 zile de căldură mare, apoi o ploaie caldă de vară, că a început baba să-şi lepede unul câte unul cojoacele ude şi grele de apă; iar când Dumnezeu a văzut'o că a rămas numai cu un cojoc, a dat un ger straşnic, cu viscol şi îngheţ, de crăpau pietrele. Atunci baba Dochia, care nu-şi găsia locul de frig ce-i era, văzându-şi fiul sprijinit de o stâncă îi zise : — „Aba, Dragomire maică, lumea piere de frig şi tu cânţi din fluer!"...— Dar el era îngheţat şi până să privească şi la turmă, îngheţară şi oile şi baba, aşa că toţi s'au prefăcut în stânci şi bolovani de piatră, care stau şi astăzi mărturie celor întâmplate cu voia lui Dumnezeu; iar de atunci, muntele s'a numit „Babele". In această frumoasă, duioasă şi tragică poveste populară, trebue să găsim fără îndoială, geneza celor 9 zile ale „babelor", de obiceiu urâte, ploioase, geroase, sau viforoase, dela sfârşitul iernei şi începutul primăverei, a căror explicaţiune ştiinţifică, este desigur, cu totul alta.

[1]) — Babele prin răstoace
Ca ciumele alergând,
Văietându-se, plângând,
Scutur ale lor cojoace,
Când cu ploaie, când cu vânt.

— Dar iată, şoseaua tranversează satul Băluţă şi scoboară în *Baia de Aramă*, târg frumuşel şi vesel, de munte. Fiind zi de târg, orăşelul este plin de lume, săteni, sătence şi târgoveţi din tot ţinutul muntos şi deluros al Mehedinţului şi Gorjului, veniţi aici să vândă şi să cumpere. Ce frumoasă şi simpatică este toată această lume muntenească, îmbrăcată în frumoasele şi pitoreştile costume naţionale din această regiune a ţărei!

---

[1]) V. Alexandri.

La nord şi nord-estul Băiei de Aramă, se găsesc satul cu plaiul Cloşani şi satul cu câmpia Padeşului, unde în anul 1821, Tudor Vladimirescu a ridicat întâi steagul revoluţiunei, pornind lupta în contra domniei şi boieriei fanariote şi pentru libertatea naţională.

De la Baia de Aramă, şoseaua păstrând mereu direcţiunea nord-est, taie dealurile în curmeziş şi scoboară în valea pârâului Tismana, la satul Pestişani. De aici mă abat spre nord, pe valea acestui pârâu, traversez frumosul sat Tismana, apoi o întinsă şi frumoasă pajişte de fâneaţă şi intru în pădurea de fag, la umbra cărcea, pe o poetică şi romantică alee de castani şi numai pe marginea şerpuitoarei şi clocotitoarei Tismane, care la umbra arinilor curge spumoasă pe patu-i bolovănos, sosesc în faţa vechei şi măreţei mânăstiri Tismana, cu zidurile groase şi cu cele 4 turnuri de la colţuri, înălţată sus, pe terasa stâncoasă a muntelui.

De sub zidurile mânăstirei, iese printr'un canal şi cade drept în jos, pe peretele stâncos, într'o frumoasă, vijelioasă şi sgomotoasă cascadă, pârâul Gurnici, afluent al Tismanei. Din faţa cascadei ocolesc la stânga, ridic panta şi intru în mânăstirea ce a fost construită în anul 1370, din lemn, de către calugărul-sihastru Sf. Nicodem Prilepianul, cu bani adunaţi de la bunii creştini români. Vladislav-Vodă-Basarab, Domnul ţărei Româneşti, a ridicat mânăstirea din piatră şi cărămidă, între anii 1373—84, dar murind în anul 1385, a fost terminată de nepotul său Mircea cel Bătrân. Reparată de Neagoe Basarab între anii 1512—1521, mânăstirea a fost dărâmată de turci în anul 1788, apoi refăcută în anul 1798. Arsă în anul 1861, a fost din nou refăcută, aşa cum se vede astăzi. In biserica mânăstirei, se află înmormântat Vladislav Vodă. In afară de zidurile mânăstirei, în mijlocul pădurei de fag şi de brad, se găseşte o vilă-hotel, cu mai multe camere şi restaurant, unde vilegiaturiştii, dornici de aer curat şi de repaos, precum şi vizitatorii numai în trecere, pot găsi ospitalitate şi suficient confort.

Părăsesc mânăstirea Tismana şi prin Pestişani, reiau călătoria spre Târgu Jiu. De aici încolo, spre răsărit până peste Olt, în valea Argeşului, întregul massiv al munţilor Vulcanului, Păringului, Lotrului şi Argeşului, până în munţii Haţegului, Sebeşului, Sibiului şi Făgăraşului, a fost în toamna anului 1916, teatrul de operaţiuni al armatei I-a române, la început în contra trupelor austro-ungare, care apărau vechea graniţă şi care au fost fulgerător respinse până d'incolo de pasul Merişor şi de oraşul Sibiu, apoi în contra puternicilor şi prea bine utilatelor trupe germane, care se forţau să treacă munţii şi să pătrundă în Oltenia, pe valea Jiului şi a Oltului.

[1]) — Ţărâna strămoşilor voştri neuitaţi,
Strigat-a la voi, din morminte:
— Noroadele toate se mişcă! Sculaţi
E ceasul dreptăţei şi-al viselor sfinte
Şi-al nostru e peste Carpaţi!

Acolo, pe valea cu albe sclipiri
De râuri şi câmpuri mănoase,
Hrănite de sângele - atâtor martiri
Şi unde sub brazde cu reci tresăriri,
Ne chiamă străbunele oase!

— Lupte grele şi sângeroase, cu mari pierderi de o parte şi de alta, s'au dat din August până în Noemvrie 1916, pe toate plaiurile, pe toate culmile şi văile acestei întinse regiuni muntoase şi deluroase şi cu deosebire în vecinătatea văilor Jiului şi a Oltului; duşmanii, cu mult mai numeroşi şi la perfecţiune pregătiţi de războiu, vrând cu orice chip şi cu oricâte sacrificii să invadeze şi să ocupe ţara, iar românii noştri, luptând mai mult cu sufletul şi cu strămoşiasca vitejie — ţinând cu bărbăţie pept la hotare şi opunându-se cu îndârjire, până la ultima picătură de sânge — pentru apărarea Patriei şi a scumpului pământ strămoşesc. Fiecare poziţiune, fiecare sat, atacat de inamic cu furie şi cu puternice mijloace tecnice şi apărate de români la desnădejde, în lupte corp la corp, la baionetă, treceau pe rând din mână în mână. De 2 ori au fost siliţi germanii să ia ofensiva în contra vitezelor şi eroicelor trupe române dela Jiu, pentru a putea pune, de abia în Noemvrie târziu, stăpânire pe Oltenia; iar întâia lor ofensivă, care ajunsese până aproape de T. Jiu, a fost respinsă cu multă energie şi cu mare bravură de trupele române, până pe frontieră.

Crunt bătuţi atunci pe tot frontul, germanii în pripita şi disperata lor retragere, transformată în panică şi debandadă şi-au împuşcat caii şi-au rostogolit în prăpăstii tunuri, chesoane cu muniţiuni, trăsuri şi tot felul de materiale, pentru a se uşura şi a

[1]) Mircea Rădulescu.

scăpa mai repede cu fuga, lăsând mulţi morţi, prizonieri şi material de războiu în urma lor. Victoria românilor a fost strălucită, iar duşmanii au plătit foarte scump trufaşa lor îndrăzneală.

— De la satul Pestişani, mă îndrept din nou spre răsărit, pe şoseaua ce vine dela Baia de Aramă, care urmează tot pe sub poalele munţilor. Ridic şi scobor pe rând dealurile, tăind pâraiele în curmeziş şi traversând satele Hiţelele, Ursaţi şi un frumos codru de fag şi de stejar, intru pe podul de fer, în oraşul *T. Jiu*, capitala judeţului Gorj. Acest pod din marginea apusană a oraşului, a fost apărat cu bravură în ziua de 27 Octombrie 1916, numai de câtiva miliţieni, sergenţi de stradă, cercetaşi şi chiar femei, în contra unei companii de infanterie germană, care necunoscând situaţiunea frontului de luptă, se aventurase şi vroia să intre în oraş. Aici a început să lupte şi cercetaşa Ecaterina Teodoroiu, eroina de la Jiu, căzută mai târziu vitejeşte, cu arma în mână, în luptele de la Mărăşeşti-Muncelu. Târgu Jiul este un oraş frumos şi curat, de munte, cu strade drepte şi bine pavate, cu un frumos liceu, având în faţă, ca un respectos omagiu de recunoştinţă, statuia lui Tudor Vladimirescu, un frumos edificiu al primăriei în piaţa centrală şi în faţa bisericei catredrale, între care au fost aşezate, într'un cavou, ca simbol al patriotismului, bravurei şi virtuţilor femeei române, în semn de admiraţiune şi recunoştinţă şi ca îndemn pentru tineretul român din întreaga ţară, rămăşiţele pământeşti ale fecioarei eroine gorjence, Ecaterina Teodoroiu. Oraşul T. Jiu mai are şi un frumos parc, situat chiar pe malul stâng al Jiului, în care frumoasele alee încrucişează printre boschete şi ronduri de flori, la umbra copacilor seculari.

Acum, e zi de sărbătoare şi de târg. Stradele cu magazine şi cu deosebire piaţa, sunt pline de ţărani şi ţărance, îmbrăcaţi în frumosul şi pitorescul lor port gorjan. Bărbaţii, bine legaţi şi frumoşi, — cum sunt în general toţi muntenii, — în costumele lor de şiac alb, garnisit peste tot cu flori de şiret negru. Haina scurtă, cu mâneci lungi, desfăcută la manşete, pantaloni strâmţi lipiţi pe coapse şi pulpe, desfăcuţi jos, deasupra încălţămintei. Pălării negre, iarna căciuli ţurcăneşti. Femeile de asemenea frumoase, poartă cămeşi cu mânicile lungi şi largi, cu bontiţe pe deasupra, cu zevelce, sau oprece înflorite în faţă şi la spate, iar pe cap cu lungi şi frumoase marame de borangic, ce le cad pe spate în jos. Pe timp rece, atât bărbaţii, cât şi femeile, mai poartă pe deasupra o mantie lungă până sub genunchi, tot de şiac alb, împodobit cu şireturi negre.

SĂCELU—NOVACI—POLOVRACI—TÂRGUL ŞI MÂNĂSTIREA HOREZU—MÂNĂSTIREA BISTRIŢA—CHEILE BISTRIŢEI VÂLCENE—DEFILEUL (CHEILE) COSTEŞTI—BĂILE OLĂNEŞTI—RÂMNICU VÂLCEA.

— Cam la nord-est de T. Jiu, se găseşte staţiunea balneară *Săcel*, modestă, dar cu minunate ape cloro-iodo-sulfuroase, legată de T. Jiu prin aceeaş şosea, care venind de la T. Severin, duce la R. Vâlcea.

La nord-est de Săcel—trecând prin satul Hiriseşti—se găseşte frumosul sat de munte *Novaci*, de gorjeni bine înstăriţi. Ajung aici după amiază, în zi de sărbătoare. In mijlocul satului, în faţa cârciumei, horă mare. Flăcăi tineri, cu mustăcioara de abia mijindă şi mai vârstnici, sprinteni şi voinici, fete frumoase, mlădioase şi tinere neveste, toţi îmbrăcaţi în frumosul şi pitorescul lor costum naţional gorjan, cu flori la pălărie, la cap şi în cosiţe, veseli şi îmbujoraţi de aerul curat şi sănătos al munţilor, de mireasma fânețelor înflorite, de dragostea familiei, a ţarinei, a cailor, vitelor, oilor şi de voioasa lor muncă de toate zilele pe munţi, pe dealuri şi pe văi, joacă de foc cu lăutarii la mijloc, „zicând", chiuind de bucurie şi bătând pământul, să crape sub picioarele lor. Mai la o parte, nevestele mai în vârstă cu prunci în braţe, cei mai mărişori jucându-se nebunatici în jurul lor. De cealaltă parte, bărbaţii vârstnici, bătrânii şi bătrânele, cinstesc la mese câte un pahar cu vin şi ţin sfat, ori spun anecdote şi glume cu şart.

De la Novaci, şoseaua intrând în domeniul munţilor Lotrului, o ia direct spre răsărit, tăind în curmeziş dealurile şi văile pe sub vârful Păpuşa şi traversând satul Baia de fer — de unde se extrăgea acest metal în vremea de demult — scoboară în valea Olteţului la satul *Polovraci*, cu mulţi cireşi, cu frumosul platou întins de la piciorul muntelui înalt şi stâncos, cu mânăstirea aşezată în marginea satului, la gura frumosului şi pitorescului defileu al Olteţului, în care se găseşte faimoasa peşteră „Polovraci", adâncă de nu i se cunoaşte fundul, cu frumoase stalactite şi stalagmite de piatră, în care — spune legenda — ar fi trăit Zamolxe, zeul Dacilor, care-i îmbărbăta în lupte.

— De la Polovraci, şoseaua urmând tot spre răsărit, intră în judeţul Vâlcea, foarte bogat în frumuseţi naturale, în staţiuni balneo-climatice şi în monumente istorice. Ridicând şi scoborând dealurile d'intre Olteţ, Cerna şi Luncavăţ, şoseaua mă duce la *Horezu*, târg de munte frumos şi simpatic, situat pe apa Luncavăţului; iar după alţi câţiva km., ajung la frumoasa şi vestita mânăstire de maici — fostă mai demult de călugări — *Horezu*, zidită de Domnul Constantin Brâncoveanu-Basarab în anul 1694. Este de admirat biserica mânăstirei, cu frumoasa-i tâmplă de lemn sculptat, poleit cu aur şi cu minunatele-i picturi, privdorul bisericei în frumoase arcade cu picturi şi coloane, paraclisul cu tâmpla, picturile şi uşile lui, toate originale şi foarte bine conservate. Aripa stângă a mânăstirei, a fost refăcută tot în stil românesc, pentru M. S. Regina Maria, care iubeşte foarte mult această frumoasă şi sfântă mânăstire. De admirat este şi arhondaricul, cu frumoasele-i coloane-trapeze şi camera în care se păstrează oarecare mobile domneşti, de ale familiei Brâncoveanu.

— La vr'o 7—8 km. spre răsărit de mânăstirea Horezu, mergând pe o frumoasă şoseluţă plantată cu bătrâni copaci şi arbori fructiferi, ce traversează în lung satul Bistriţa, se găseşte aşezată chiar pe apa Bistriţei, la piciorul muntelui stâncos şi prăpăstios, vechea şi frumoasa mânăstire *Bistriţa* — astăzi azil pentru copii orfani şi seminar pentru călugăriţe — zidită în anul 1498 de Banul Barbu Craioveanul — care a şi fost înmormântat în biserică — restaurată întâia oară de Domnul Constantin Brâncoveanu, iar a 2-a oară în anul 1849, de Domnul Barbu Ştirbei. In biserică se păstrează moaştele Sf. Grigorie Decapolitul, aşezate într'o frumoasă raclă de argint aurit, pe care este reliefată viaţa sfântului. In imediata vecinătate a mânăstirei, pe coasta dealului de pe stânga Bistriţei, se află schitul „Păpuşa", fost metoc de călugări, iar astăzi cimitrul mânăstirei. Deasupra schitului, sus, pe muntele Arnota, la o oră distanţă cu piciorul, sau călare, prin pădure, se află mânăstirea *Arnota*, zidită în anul 1654 de Matei Basarab Domnul Munteniei, al cărui mormânt de marmoră albă, cu frumoase sculpturi, cu inscripţiuni şi cu stema Ţărei Munteneşti, se află în interiorul bisericei. Mânăstirei Arnota, i se văd de departe frumoasele turnuri cu cruci de fer, eşind din frunzişul pădurei; iar de sus, din afara zidurilor mânăstirei, se deschide spre răsărit, spre miază-zi şi apus, întinzându-se din apropiere, până la mari depărtări, una d'intre cele mai mărețe şi mai fermecătoare panorame, formată din

munţi şi dealuri acoperite cu frumoşi codri verzi, culturi, livezi, fâneţe şi păşune, cu frumoase văi, prin care curg şerpuind pâraiele argintii, dealungul cărora, întinzându-se şi pe coaste, strălucesc în lumina soarelui, ca nişte boschete de flori albe-rosii, frumoasele sate Bistriţa, Pietreni, Bodeşti şi altele.

Chiar în spatele mânăstirei Bistriţa, începe *defileul, sau cheile Bistriţei Vâlcene*. La început şi pe distanţă de 150—200 m., cât se întind adevăratele chei, valea formată de muntele Scărişoara pe dreapta pârâului şi muntele Arnota pe stânga, este foarte strâmtă şi adâncă, neavând loc prin ea decât Bistriţa, ce se aruncă ca nebună, spumoasă şi vâjâitoare peste bolovanii de stâncă din albia ei şi îngusta şoseluţă de exploatare a lemnului şi a pietrei de var, strânse şi una şi alta între cei doi pereţi foarte înalţi, drepţi şi prăpăstioşi de stâncă albă—fumurie, ori gălbuie, ce-şi înalţă crestele în cer. Mai departe, monştrii stâncoşi se retrag puţin, oferind privirei cline mai puţin aspre şi sălbatice, îmbrăcate mai mult, sau mai puţin, în verdele fagului şi al bradului; apoi iar se mai apropie, pentru a se depărta din nou către fundul văei. In gura defileului, pe povârnişul muntelui Scărişoara, la înălţime de vr'o 50 m., se află peştera sfântului Grigorie Decapolitul, cu chilia şi paraclisul ei, umedă şi plină de lilieci. Ridicarea la peşteră, pe o potecuţă ce pleacă chiar din spatele mânăstirei, este destul de grea şi chiar primejdioasă.

Din anul 1898, de când cunosc mânăstirile Bistriţa şi Horezu, le-am vizitat de mai multe ori, venind dela băile Govora. De acolo, de sus, din vârful dealului împădurit ce domină d'inspre apus staţiunea balneară, şoseaua, într'o uşoară serpantină — de pe care se deschide spre nord, peste culmile împădurite ale dealurilor, frumoasa privelişte a munţilor Scărişoara, Arnota şi a pleşuvului şi escarpatului Builă — scoboară în larga şi frumoasa vale a Otăsăului, afluent stâng al Bistriţei, unde întâlneşte şoseaua ce vine d'inspre Băbeni, care urmând spre nord, traversează satele Pietrari şi Bodeşti, ridică în şeaua dealului, de unde se descopere din nou şi mai de aproape, splendida priveliştea munţilor şi a satului Bistriţa, ce apare discret dintre copaci, pe care — cum am spus — îl străbate în lungul pârâului Bistriţa, pentru a ajunge la mânăstire.

Drumul cel mai bun dela mânăstirile Horezu şi Bistriţa la Râmnicu Vâlcea, este acesta, prin staţiunea balneară Govora, sau prin Ocnele Mari, însă este mai lung, preferabil pentru automobile.

Cel mai scurt însă, mai frumos şi mai pitoresc, este acela care

duce direct spre răsărit, pe sub poalele munţilor, o mică şoseluţă ce porneşte chiar de sub zidurile mânăstirei Bistriţa, trece prin vad pe malul stâng al pârâului, ridică dealul pe sub muntele şi mânăstirea Arnota şi străbătând o frumoasă pajişte de fâneaţă, scoboară într'o uşoară şi suplă serpantină, în vechiul sătişor de moşneni „*Pietreni*", aşezat într'o admirabilă poziţiune, călare pe pârâiaşul Costeşti, afluent stâng al Bistriţei şi chiar în gura cheilor acestui sburdalnic şi nebunatic pârâiaş, formate de muntele Arnota pe dreapta şi muntele Builă pe stânga.

La intrarea în sat, o fetiţă de vr'o 4-5 anişori, micuţă şi oacheşă, cu ochii negri şi mari, cu fotiţele înflorite peste cămăşuţa-i albă şi cu un băţ mai lung decât ea în mână, goneşte cu energie... din urmă, vaca-i plăvană, la adăpat. Ceva mai în interiorul satului, un îngeraş de vr'un anişor, cu ochişorii albaştri, numai în cămăşuţa-i albă şi atât de scurtă că nu-i poate ascunde podoabele,... se duce voios de a buşilea, pe cărăruea de lângă gardul casei, să dea — probabil — o vizită vecinului, sau vecinei,... tot atât de micuţă şi candidă ca şi dânsul.

Scobor din trăsură şi pe jos, mă îndrept spre gura defileului. Soarele e la amiază, cald, chiar şi aici, sub munte. In poarta unei căsuţe de pe uliţa strâmtă şi întortochiată, un viţeluş mic, de lapte, stă culcat jos, cu picioarele îndoite sub coaste, mijind leneş, moleşit de căldura soarelui. Câţiva bobocei de raţă, îmbrăcaţi numai cu pufuşor, îi ţin prieteniască companie!... Unii d'intre ei stau culcaţi, pirotând la umbra gâtului marelui... lor prieten, iar ceilalţi mai vioi şi mai puţin somnoroşi, săltând pe lăbuţe, prind cu micul lor plisc galben, musculiţele ce se aşează continu pe botişorul şi pe nările viţeluşului, care, în suverana-i toropială, stă neclintit, fără să se sinchisiască, nici de boboceii vânători, nici de „domnul" străin, care s'a oprit lângă ei şi-i admiră! Scena aceasta originală, dar obişnuită la sate, îmi aminteşte alte scene pe cât de gingaşe şi duioase, pe atât de hazlii, petrecute tot la ţară, între un răţoiu leşesc şi un mic căţel de oarecare rasă. Ei se îndrăgiseră atât de mult şi atât de buni prieteni erau, că, înstrăinaţi fiecare în parte de semenii lor, nu se deslipiau mai niciodată unul de altul, mâncau, se jucau şi dormiau împreună, unul, cu capul rezemat pe gâtul celuilalt.

De pe muchea muntelui, de deasupra schitului Pietrenilor, lângă care se găsesc 45 isvoare, privesc de aproape gura defileului şi pe cât îmi este posibil, interiorul lui. Este foate strâmt, adânc, stâncos, prăpăstios şi de o rară sălbăticie. Locul în care acest defileu este mai strâmt şi mai prăpăstios, se numeşte „La Cârlige". Este inaccesibil, de oarece pe fundul lui n'are loc decât apa pârâului, foarte repede şi cu mare cădere, rostogolindu-se clocotitoare şi asurzitor de sgomotoasă, peste blocurile de stâncă rupte din munte şi prăbuşite în patul ei. Este sgomotul caracteristic şi impresionant al râurilor şi pâraielor de munte, ce răscoleşte şi vrăjeşte sufletul, transportându-l pe drumuri şi cărări neumblate, singuratice şi misterioase,.. presărate cu parfumate flori,.. prin regiuni măreţe de fermecătoare splendori, prin regiuni de fenomenale arătări şi incomensurabile forţe, departe de tot,... către infinit,... către veşnicie!... Există totuşi prin cheile pârâului Costeşti, o mică potecuţă, care, acum ridică în sus, spre culmi, acum scoboară în jos, spre fundul strâmtoarei, pe coastele prăpăstioase, pentru a ajunge în cele din urmă în vârful muntelui, aşternut cu frumoase şi grase păşune; potecuţă, pe care o cunosc şi pe care umblă numai ciobănaşii în opinci, cu iţari strânşi şi încreţiţi pe picior, cu cămaşa muiată în zăr, încinşi cu chimire late de piele, în care-şi poartă cuţitul, fluierul, sau cavalul, tabacherea şi scăpărătoarea, cu miţoasa sarică atârnând pe spate şi pe umărul stâng, cu pălăria mică pe vârful capului, cu „bâta" în mâna dreaptă şi întovărăşiţi numai de oiţele, câinii şi măgăruşii lor.

Dar iată, spre miază-zi, splendida privelişte a satului Pietreni, întins pe valea pârâului Costeşti cu apa argintie şi pe coastele dealului, cu căsuţele şi bisericuţa lui apărând în lumina soarelui, d'intre pomii înverziţi ai grădinilor. Mai departe, întins din marginea satului şi încadrat de dealul „Pădurea Mare", de „Muntele Stogul", ce se înalţă în formă de con şi de dealurile din dreapta Bistriţei, toate acoperite cu bătrâne şi frumoase păduri de fag, se arată splendidul platou al viilor, larg, ondulat şi acoperit cu fâneţe, culturi şi livezi cu pruni, nuci, vişini şi cireşi.

— De la Pietreni, mica şoseluţă continuând spre răsărit, tot pe sub poalele munţilor şi peste dealuri împădurite, ori aşternute cu fâneţe, traversează satele Mârleşti, Bărbăteşti, Cacova, Smiorâţu şi scoboară în satul Păuşeşti-Măglaşu, pe valea pârâului Râmnic, afluent drept al Oltului. De aici, mă îndrept în susul acestui pârâu până la satul Sărăcineşti, cu mânăstirea lui de maici, de unde o iau pe frumuşica vale a pârâului Olăneşti, afluent stâng al Râmni-

cului, traversez satul Olăneşti şi după scurt timp, intru în frumoasa şi renumita staţiune balneo-climatică *„Olăneşti"*. Pe drumul şi prin satele ce am străbătut, frumoase femei tinere şi fete, cu feţele bronzate de soare, cu picioarele goale, cu furca în brâu, întinzând şi răsucind, odată cu firul din fuior şi firul gândurilor,... păşesc mândre şi vesele la „treburi", unele şi cu traistele de gât, ducând mâncare celor aflaţi la munca câmpului. Prin porţi — unele mari şi grele, cu diferite sculpturi — prin curţi, pe prispe şi prin grădini, bătrâni şi bătrâne lucrând şi copii frumoşi, bălani, sau oacheşi — cei mai mulţi numai în cămăşuţe albe — se joacă în iarbă, sau în praf.

Aşezată într'o frumoasă şi pitorească poziţiune, pe vale şi pe coaste, deoparte şi de alta a pârâului Olăneşti, aici cu malurile înalte şi consolidate în piatră; înconjurată de dealuri înalte şi învesmântate în seculare păduri de fag; cu casele şi frumoasele ei vile şi hoteluri etajate pe coaste, pr'intre care se distinge primul hotel al băilor; cu parcurile, promenadele şi frumosul stabiliment pentru băi calde cloro-iodo-sulfurate şi hidroterapie; cu numeroasele şi bine captatele ei isvoare de ape alcaline şi feruginoase pentru tratamentul intern, între care locul I-iu îl ocupă isvorul No. 24 contra boalelor de rinichi, situat la depărtare de un km. şi ceva, la care se merge pe o foarte frumoasă potecă, pe fundul văei înguste şi împădurite, numai la umbră şi în cântecul şoptitor şi dulce al pârâului; în sfârşit, cu aerul ei curat, ozonat, uscat, dulce şi lipsit de curenţi, staţiunea balneo-climatică Olăneşti, în care se învârteşte soarele de dimineaţă până seară, este una d'intre cele mai importante şi mai bine organizate din ţară.

— Părăsind Olăneştii, reviu în satul Sărăcineşti, de unde îmi reiau călătoria spre răsărit, pe valea Râmnicului, pe care o urmez pe sub poalele dealului, traversând satul Vlădeşti şi intru în *Râmnicu Vâlcea*, capitala judeţului Vâlcea, oraş de munte, curat şi foarte simpatic, situat la confluenţa pârâului Râmnic — care-l tranversează — cu Oltul, între dealuri acoperite cu păduri, vii şi livezi, cu frumoase străzi şi case înconjurate de grădini, cu frumoasa biserică şi reşedinţă episcopală a Râmnicului Noul Severin, cu un frumos parc în zăvoiu şi totul învăluit în plăcuta şi patriarhala atmosferă a apelor, munţilor şi dealurilor.

In partea de nord a oraşului, aşezată pe un mamelon, deasupra

şoselei ce duce pe valea Oltului în sus, spre Călimăneşti, se află „Cetăţuia" cu bisericuţa ei, în care Radu de la Afumaţi, Domnul Munteniei, supranumit Radu cel Viteaz, s'a refugiat în anul 1529, fiind însă ucis de către turci în afară de cetăţuie, pe malul Oltului, — prin trădarea boerilor — pentru luptele necurmate şi biruinţele lui asupra turcilor.

CURTEA DE ARGEŞ—CUMPĂNA—CÂMPU LUNG.

— Dela R. Vâlcea, trecând imediat Oltul, ridicând şi scoborând pe rând, frumoasele dealuri dintre Olt, Topolog şi Argeş şi traversând satele Budeşti, Ioneşti şi Tigveni de pe apa Topologului, ajung, pe la poalele munţilor Argeşului, la *Curtea de Argeş*, orăşel aşezat pe malul stâng al Argeşului, astăzi mic şi modest ca suprafaţă şi populaţiune, dar foarte mare, important şi scump românilor, prin bogăţia amintirilor şi sfintelor sale monumente, tezaure şi temple istorice şi de artă. Principalul drum din interiorul ţărei spre Curtea de Argeş, este frumoasa şosea şi calea ferată, ce vin dela Piteşti în sus, pe valea Argeşului.

Biserica Domnească cu hramul Sf. Nicolae din C. de Argeş, a fost întemeiată de Basarab Vodă cel Mare, supranumit Negru Vodă, întemeietorul Ţărei Româneşti, care murind în anul 1352, fără a o fi putut termina, din cauza luptelor sale cu ungurii, a fost înmormântat în biserica domnească cea mare, din C. Lung, iar aceasta din Curtea de Argeş, a fost continuată de fiul său Alexandru Vodă şi terminată definitiv de fiul acestuia Radu Vodă, zis şi acesta Radu Vodă Negru, care a construit şi palatul domnesc, între anii 1374—1384, când a şi mutat reşedinţa ţărei de la C. Lung, aici. Dărăpănată şi pustiită, a fost restaurată în anul 1750. Arsă cu ocaziunea războiului austro-turc din 1788, a fost din nou restaurată în anul 1827, apoi reparată în 1843 şi pentru ultima oară în 1894. Aceste vestigii istorice se găsesc şi se pot vizita foarte uşor, în partea de nord a oraşului. Zidurile de împrejmuire a curţei domneşti, se păstrează încă, împreună cu un stâlp al porţei de intrare. Din palatul domnesc, au mai rămas numai ruinele pereţilor şi temeliile. In schimb însă, biserica se păstrează foarte bine, cu stilul, ornamentaţiunile şi majoritatea frumoaselor şi admirabilelor picturi din secolul al 14-lea.

In acest sfânt sanctuar al credinţei şi datinei străbune, au fost

îngropaţi mulţi d'intre urmaşii lui Basarab Vodă, întemeietorul Ţărei Româneşti, cari au locuit permanent în Curtea de Argeş. Astfel, săpăturile din ultimul timp, au descoperit în interiorul bisericei 13—14 morminte domneşti şi anume: mormântul lui Radu Vodă şi al soţiei sale Ana; mormintele fiilor săi, Vladislav şi Dan I Voevod, al fiului acestuia din urmă, Dan al II-lea, ale altor 6 fii de domn şi al cavalerului rudă de domn, Nan Hudobă. In toate aceste morminte, deşi profanate — afară de a lui Radu Vodă — s'au găsit obiecte de mare importanţă istorică, pentru cunoaşterea vieţei româneşti de atunci. Mormântul lui Radu Vodă a fost găsit cel din urmă, intact şi cu mumia lui, foarte bine conservată.

Se dă în lături piatra sarcofagului şi prin geamul de sticlă, privesc cu emoţiune şi pietate pe acela, care a fost voevodul Munteniei şi ctitorul bisericei. Pe cap, poartă o splendidă diademă de perle. Tunica-i de mătasă roşie-purpurie, având la mijloc un rând de nasturi de aur, imprimaţi cu stema Basarabilor şi împodobită cu ornamentaţiuni de perle la guler, la mijloc şi pe poale. Galoane late de aur, cusături cu fir de aur şi perle la manşetele mânicelor şi alte rânduri de nasturi de aur cu stema, înşiraţi de la marginea manşetei până aproape de cot. Incins la mijloc, peste tunică, cu un frumos cordon de piele căptuşit cu mătasă roşie, brodat cu aur, cu ornamentaţiuni tot de perle şi cu paftaua de aur massiv, în forma unui frumos castel medieval, având, în balconul de la intrarea în castel, o lebădă cu cap de femeie, iar în cele două balconaşe din dreapta şi din stânga, câte un cavaler şi o doamnă.

Peste drum şi spre răsărit de curtea şi biserica domnească, aşezată pe o colină, se găseşte ruina bisericei Sf. Nicoară, zidită tot de Radu Vodă şi tot în stil bizantin. De la anul 1390, până la anul 1602, această biserică a servit ca biserică episcopală, a catolicilor din „Ţara Românească."

— La 1½—2 km, nord de oraş, situată pe malul stâng al Argeşului, se află *biserica episcopală Curtea de Argeş*, zidită ca mânăstire între anii 1515—1521, de Neagoe Basarab Domnul Munteniei, după modelul bisericei „Mânăstirea Dealului," pe ruinele vechei biserici mitropolitane, ce fusese zidită de Alexandru Basarab, fiul lui Basarab Vodă cel Mare, care a înfiinţat aici, în anul 1359, prima mitropolie cu cel dintâi mitropolit Iancint din Vicina şi pe

care Neagoe Basarab a strămutat'o la Târgovişte, unde-şi avea scaunul domnesc, în biserica mitropolitană, tot de el construită.

Despre ruinele vechei biserici mitropolitane şi alegerea de către Neagoe Basarab, a locului nouei biserici mânăstireşti, chiar pe acele ruine, legenda spune:

— «Un zid părăsit
Şi ne isprăvit;
Câinii cum îl văd,
La el se reped
Şi latră a pustiu
Şi urlă a morţiu!»

— Şi Domnul Neagoe Basarab adaogă:

— «Iată zidul meu!
Aici aleg eu,
Loc de mânăstire
Şi de pomenire.»

— Legenda mai spune, că biserica s'a înălţat cu atâtea sacrificii şi greutăţi, încât, pentru întâmpinarea marilor cheltueli, Doamna Despina, soţia lui Neagoe Basarab şi-ar fi vândut „giuvaericalele", iar faimosul arhitect, meşterul Manole, care sub direcţiunea, supravegherea şi după indicaţiunile Domnului — el însu-şi artist-arhitect — a zidit biserica, văzând că ceea ce lucra ziua se dărâma noaptea şi ascultând porunca ce a primit în vis, ar fi făcut — pentru a nu se mai nărui — supremul sacrificiu, zidind de vie, în zidul ei, pe tânăra, buna şi scumpa lui soţie, Ana.

Zice Doamna lui Neagoe Basarab, adresându-se soţului ei:

[1]) — Iată diamanturi! Vinde-le şi-urmează
Nobila lucrare ce te inimează,
Zice şi arată un paner de aur,
Unde închisese gingaşu-i tezaur.

1) D. Bolintineanu.

Ea îi dă şi fata, ca un frag cocând,
Rumenă surâde drăgălaş şi blând.
Un bătrân se scoală şi-astfel le vorbeşte:
— Inima străbună, încă vieţuieşte;
Ţara care naşte astfel de femei,
Merită şi viaţă şi mărirea ei.
Căci să ştiţi cu toţii, că un neam se face
Mare, sau se pierde, cum femee-i place.

— Iar nenorocita Ana, strigă de durere:

— «Manole, Manole,
Meştere Manole,
Zidul rău mă strânge
Trupuşoru'mi frânge.
Zidul rău mă strânge
Ţâţâşoara'mi plânge,
Copilaşu'mi frânge!
Zidul rău mă strânge
Viaţa mi se stinge!»...

— De şi nu era terminată complect zugrăvirea, Neagoe Basarab a târnosit biserica în anul 1520, cu mari serbări bisericeşti, la care au fost invitaţi şi au participat, Teolipt patriarhul Constantinopolului, care a şi sfinţit biserica şi foarte numeroşi mitropoliţi, episcopi vecini şi egumeni de la toate mânăstirile Răsăritului, cu suitele lor, peste o mie de feţe bisericeşti, în majoritate greci. Neagoe Basarab murind în anul 1526, biserica a fost zugrăvită complect de Radu de la Afumaţi, ginerele şi succesorul său la domnie. In anul 1793, mânăstirea a fost desfiinţată şi transformată în biserică episcopală şi reşedinţă a episcopilor de Argeş. De la anul 1752, biserica a fost reparată de mai multe ori, iar între anii 1875—85, după dorinţa Regelui Carol, biserica a fost complect restaurată, de către arhitectul francez Lecomte de Noüy, păstrându-i exteriorul întocmai cum a fost în timpul lui Neagoe Basarab, în stil bizantin, dar schimbându-i cu totul interiorul, picturile şi întreaga „atmosferă" veche, din acea epocă. Desigur, că interiorul e frumos şi acum, poate chiar mai frumos, dar nu mai este ceea ce ne-a lăsat Neagoe

Basarab. Numai în pronaus s'au păstrat picturile vechi, dar şi acelea, din epoca lui Matei Basarab şi a lui Constantin Brâncoveanu, iar nu din timpul lui Neagoe Basarab.

In biserică sunt înmormântaţi — mormintele fiind acoperite cu pietre din epocele respective — voevodul Neagoe Basarab, primul ei ctitor, Doamna Despina soţia sa, călugărită sub numele Platonida, cei 3 fii ai lor, Petre, Ioan şi Anghelina, Doamna Stanca fiica lui Neagoe Basarab şi soţie a lui Ştefan cel Mare Domnul Moldovei, voevodul Radu de la Afumaţi, Regele Carol I întemeietorul Regatului României, regina Elisabeta soţia sa, mica principesă Maria, fiica lor şi Regele Ferdinand I al tuturor românilor, întregitorul ţărei şi a neamului românesc.

Privesc şi admir îndelung şi uimit, exteriorul bisericei. Doamne, cât e de frumoasă, majestoasă şi genială! Câtă iscusinţă, câtă artă, supleţă şi armonie în toată făptura ei, de sus până jos! Fondul, forma, utilul şi frumuseţea, desăvârşite; stil bizantin romantic, în forme elegante; proporţiuni, perspective, variaţiuni, culori cu bogate arabescuri şi ornamentaţiuni; acoperişuri în bolte, cupolă, turn şi turnuleţe — răsucite ca frânghia, ce par că stau să cadă unul asupra altuia — cu calotele şi frumoasele lor cruci aurite, prinse cu lanţuri tot aurite. In sfârşit totul şi toate, fac din biserica episcopală a Curţei de Argeş, din acest sfânt, minunat şi istoric templu al credinţei, culturei şi artei străbune, cea d'intâi podoabă arhitectonică a României Mari.

Mă apropiu cu emoţiune şi pietate, cu evlavie şi recunoştinţă, de pragul bisericei. Ridic treptele cu capul descoperit, în religioasă tăcere. Par'că mi-e teamă să nu tulbur liniştea de veci, a marilor noştri voevozi!... Mi-e teamă mai ales, să nu tulbur liniştea şi somnul viteazului, eroicului şi gloriosului rege Ferdinand, care a adormit foarte de curând,... mult înainte de vreme,... foarte fericit ca rege întregitor de neam şi de ţară, dar prea amărât în sufletu-i nobil de părinte,... prea obosit şi chinuit trupeşte!...

Odoarele bisericei se găsesc, o parte în biserică — între care se distinge Evanghelia reginei Elisabeta, scrisă cu mâna ei — iar o altă parte la muzeul naţional şi acel din palatul episcopal, la mânăstirea Căldăruşani şi la comisiunea monumentelor istorice. In capela palatului episcopal, se găseşte într'un sicriu de argint, moaştele Sf. muceniţe Filoftea — bulgarcă născută la Târnova, în anul 1206 — aduse aici de Radu Negru II-lea. Legenda spune, că Filoftea la vârstă de 12 ani, fiind trimisă de mama, cu mâncare

la tatăl ei, împărţia pe drum din hrană la săraci şi ducea mai puţin tatălui, care înfuriindu-se, a ucis'o! In al 2-lea sicriu de argint, se află capul şi mâna Sf. Nifon, patriarh al Constantinopolului, aduse aici de Neagoe Basarab, când a sfinţit biserica mânăstirei, precum şi capetele Sf. mucenici Serghie, Vah şi Tatiana. In vecinătatea mânăstirei se află — după tradiţie — fântâna meşterului Manole. Legenda spune, că după ce biserica a fost înălţată, Domnul Neagoe Basarab, supărat pe cei „nouă meşteri mari şi cu Manole zece“, cari se lăudau faţă de domn, că sunt adevăraţii constructori ai bisericei şi că pot zidi şi altele, mai frumoase încă, ar fi poruncit să se strice schelele, să se ridice scările şi să se lase meşterii să putrezească sus, pe acoperiş. Dar meşterii şi-au făcut aripi de şindrilă şi au sburat lăsându-se jos, afară de meşterul Manole, care în momentul de a sări, părându-i-se că aude din zid gemetele surde ale iubitei sale soţii şi-a perdut conştiinţa şi a căzut jos zdrobindu-se, iar în locul unde a căzut, ţâşnind apa isvorului, se făcu fântâna, care de atunci poartă numele lui.

— «Iar bietul Manole
Meşterul Manole
Când se incerca
De-a se arunca,
Iată c'auzia
Un glas năbuşit
Un glas mult iubit,
Care greu gemea
Şi mereu zicea:
Manole, Manole,
Meştere Manole!
Zidul rău mă strânge
Ţâţâşoara'mi plânge
Copilaşu'mi frânge,
Viaţa mi se stinge!...

Cum o auzia,
Manea se perdea
Ochiu-i se'nvelea;
Lumea se'ntorcea
Norii se'nvârtea
Şi de pe grindiş
De pe coperiş,
Mort bietul cădea
Iar unde cădea
Ce se mai făcea?
O fântână lină
Cu apă puţină
Cu apă sărată
Cu lacrimi udată» !...
. . . .

— Intr'o frumoasă, senină şi caldă zi de vară, plec cu trenul forestier, de la Curtea de Argeş în sus, pe frumoasa vale a Argeşului, bogată pe aici în culturi şi livezi. Traversez satele Albeşti, Oeşti şi Căpăţineni (Areful), situat la mai mult de 30 km. de Curtea de

Argeş, de unde valea se strâmtează, devine sălbatică între munţi înalţi, stâncoşi şi acoperiţi cu păduri de fag, cari strâng deaproape Argeşul, ce curge din ce în ce mai repede, mai şerpuitor şi mai gălăgios. Am ajuns în defileu, în pline chei ale Argeşului. Deoparte, peretele stâncos al muntelui, ce se ridică drept în sus, spre cer; de cealaltă parte, jos, pe fundul adânc, strâmt şi prăpăstios al văei, Argeşul şerpuind ca un balaur argintat, când mai vizibil, când mai ascuns, prin frunzişuri şi pe după stânci, se aruncă spumând şi sgomotos la vale. Puţin mai sus de gura defileului, pe dreapta Argeşului, înfiptă în vârful ascuţit, stâncos şi prăpăstios de pe culmea Comarnic — ce se întinde tocmai de sus, de sub creştetul Negoiului — stă cetatea în ruină a lui Radu Vodă, supranumită şi cetatea lui Vlad Ţepeş, stăpânită până la întemeierea Ţărei Româneşti de unguri, cărora le servia ca post înaintat în contra turcilor, sub numele de cetatea Argeşului.

Aici, în defileul Argeşului, sub zidurile acestei cetăţi, la localitatea Gheorghiţa de mult dispărută, Basarab Vodă a bătut pe Carol Robert regele Ungariei, în anul 1330, sdrobindu-i armata cu săgeţile şi cu bolovanii de stâncă, aruncaţi de pe crestele munţilor în vale, tăindu-i pentru totdeauna pofta de a mai intra în ţara românească! Legenda spune, că mai târziu Vlad Ţepeş Domnul Munteniei, care a reparat cetatea, ar fi închis în ea pe boerii recalcitranţi, cari nu i se supuneau. Mai mult încă, că chiar şi la reparaţiunea cetăţei ar fi pus să lucreze, ca salahori, pe boerii din Târgovişte, răsvrătiţi în contra lui. In această cetate îşi punea cruntul, dar dreptul, vajnicul şi viteazul domn, soţia şi averile la adăpost, pe când el în fruntea oastei sale, se opunea vitejeşte în câmpie, turcilor năvălitori.

La 1—1 $^{1}/_{2}$ km. de la intrarea în defileu, valea Argeşului se strâmtează şi mai mult, munţii, mai înalţi încă, mai drepţi şi mai prăpăstioşi, mai măreţi şi mai impunători, albi-vineţi sau mai roşcaţi, apropiindu-se şi mai mult între ei. Pe valea aici mai sălbatică, dar mai frumoasă, mai pitorească şi mai plină de farmec, nu mai are acum loc, decât îngusta cale ferată şi vijeliosul Argeş, strâns foarte de aproape între stânci; iar ceva mai departe, monştrii stâncoşi, ca nişte uriaşe turnuri, care ar vrea să se înalţe în cer, se apropie aşa de mult şi strâng atât de puternic între ei Argeşul, ce urlă şi spumegă de mânie, că, ne mai având acum loc decât el pr'intre stânci, îngusta cale ferată este silită să treacă printr'un tunel lung de vr'o 100 m. Aici este adevărata cheie a Argeşului. Imediat

la eşirea din tunel şi din chei — sunt vr'o 3—4 km. de la intrarea în defileu — munţii stâncoşi se retrag şi valea se deschide, aşternută cu frumoase păşune şi fâneţe înflorite, întinse până în marginile pădurilor de fag şi de brad, ţinând astfel, cu oarecare variaţiuni în forme şi colorit, până sus, la *„Cumpăna“*, situată sub creasta munţilor Făgăraşului, la confluenţa pâraielor Capra Cumpăna şi Buda, ce înconjoară pe la apus şi răsărit vârful „Lipitoarea“. Cumpăna este o adevărată aşezare, datorită exploatărei şi fabricei de lemne, aici găsindu-se toate instalaţiunile, casele administraţiunei şi locuinţele funcţionarilor, lucrătorilor şi muncitorilor, cu un magazin de consum şi restaurant, unde se poate lua masa. De la Cumpăna se poate merge pe potecă, călare, sau pe jos şi numai la umbra codrilor de brad, sus, pe vârful Negoiului, drumul fiind însă destul de lung.

— De la Curtea de Argeş, şoseaua pe care am venit de la R. Vâlcea, urmează tot spre răsărit, tăind în curmeziş „Muscelele“, adică, acele prelungiri deluroase, în mare parte acoperite cu păduri, ale catenelor muntoase ce se desprind tocmai de sus, din crestele înalte, pleşuve şi colţuroase ale munţilor Făgăraşului şi din culmea Ezerului, lăsându-se în jos, printre Argeş şi pâraiele Vâlsanul, Doamnei, Bratia, Târgul, Argeşelul şi Dâmboviţa, toţi afluenţi stângi ai Argeşului, cu ape cristaline şi cu văi frumoase. Ridic şi scobor pe rând muscelele, tăind apele, traversez satul Muşeteşti, aşezat la hotarul d'intre judeţele Argeş şi Muscel, scobor în cele din urmă la schitul Goleşti de pe valea pârâului Târgul, ridic încă puţin spre nord-est, în susul apei şi ajung la *Câmpu Lung*, capitala judeţului Muscel. Ca şi la Curtea de Argeş, drumul principal spre C. Lung, este şoseaua naţională şi calea ferată ce vin de la Piteşti şi Goleşti pe Valea Târgului, calea ferată oprindu-se la C. Lung, iar şoseaua trecând mai departe, peste Carpaţi şi pe la Rucăr-Bran în Transilvania.

Aşezat puţin în amfiteatru, pe o frumoasă terasă, la poalele dealurilor îmbrăcate cu frumoase păduri, fâneţe şi livezi, de o parte şi de alta a pârâului Târgul, cu apa limpede curgând pe patu-i de prundiş; cu aerul său curat, răcoros, ozonat şi lipsit de curenţi; cu clima lui dulce şi foarte agreabilă; cu casele şi vilele lui curate şi vesele, zimbind din mijlocul curţilor cu grădini, din frunzişul verde al copacilor şi pomilor fructiferi, oraşul C. Lung, având şi un stabiliment de băi, hidro şi fizioterapie, cu instalaţiuni pentru

inhalaţii şi aer comprimat, este unul d'intre cele mai frumoase, mai simpatice şi mai interesante oraşe de munte, constituind una d'intre cele mai atrăgătoare staţiuni climatice din ţară.

Dar oraşul C. Lung (Muscel) mai este şi una d'intre localităţile cele mai bogate în scumpe amintiri istorice. Intr'adevăr, Basarab Vodă cel Mare, supranumit şi Negru Vodă, întemeietorul Ţărei Româneşti, care a domnit între anii 1310—1352 şi-a stabilit aici prima reşedinţă domnească, zidind în anul 1315, în amintirea marelui eveniment istoric, biserica domnească cea mare, în care a şi fost înmormântat el şi fiul său Alexandru Vodă; biserică, ce a fost restaurată mai târziu, între anii 1635—36 de Matei Basarab. Biserica catolică din C. Lung, a fost întemeiată de Margareta, soţia lui Basarab Vodă, care era catolică.

Intemeind Principatul, Basarab Vodă a acordat o largă autonomie muscelenilor, oltenilor şi vrâncenilor; iar Oltenia, care înainte de întemeierea principatului muntean, avea titlul de ducat şi care s'a închinat de bună voie şi-a păstrat guvernatorul ei special, „Banul Craiovei“, rang ce venea imediat după domn, având autoritate teritorială asupra celor 5 judeţe de peste Olt, cu divan aparte, cu drept de judecată şi oarecare armată. Vrâncenii la rândul lor, şi-au păstrat republica compusă din 12 sate, cu ocârmuirea, legile şi judecătorii lor şi cu deplină stăpânire a pământurilor ce le aparţineau, plătind însă domnului un tribut anual. Muscelenii şi-au păstrat de asemenea, cam aceleaşi privilegii.

Din C. Lung, cu trenul forestier, se poate face o plăcută escursiune, pe frumoasa şi pitoreasca vale a pârâului Târgul, prin frumoşii munţi acoperiţi cu păduri de brad, până la locul numit „Mosoroaie“, de sub vârful Ezerul.

Toată această regiune muntoasă carpatină, din vârful Negoiului şi râul Argeş, până departe, către munţii Vrancei şi spre nord în Transilvania, până pe dreapta Oltului mijlociu, a constituit în toamna anului 1916, teatrul de operaţiuni al armatei II-a române.

DEFILEUL JIULUI—BASINUL PETROŞANILOR—PASUL MERIŞOR—HUNIEDOARA—HAŢEG—GRĂDIŞTEA (VECHEA SARMISAGETUZĂ)—POARTA DE FIER.

— Revăd sălbatica, dar splendida, măreaţa şi fermecătoarea vale a Jiului, una d'intre marile căi de pătrundere a trupelor române

în Ardeal, în 1916. Imi era foarte dor de ea, căci nu o văzusem de mult şi prea îmi rămăsese in suflet, prea mă vrăjise cu farmecul ei!

Ies din T. Jiu, pe frumoasa şosea naţională — prelungire a bulevardului general Dragalina — traversez satul Vlădeni cu frumoase şi vesele gospodării, apoi câmpul cu îmbelşugate holde şi cu miresmuite fâneţe, defilez prin faţa satelor Curtişoara de pe stânga Jiului, ascuns între sălcii, Turcineşti şi Sâmbotin de pe dreapta râului, pe unde în toamna lui 1916, au avut loc aprige şi sângeroase lupte, iar de la satul Bumbeşti, aşezat pe poalele munţilor Păringului, la răsărit de şosea, unde se găsesc urmele unei vechi cetăţi romane, scobor în curbe şi intru cu direcţiunea direct spre nord, în defileul Jiului, format de înaltele, ramificaţiuni — pe aici puţin înpădurite — ale munţilor Vulcanului şi Păringului, ce strâng albia râului d'inspre apus şi răsărit. Până la mânăstirea Lainici, situată la vr'o 15—16 km. mai sus de Bumbeşti, valea Jiului este puţin mai largă, aşternută ici, colo, cu puţină fâneaţă; iar şoseaua, foarte bună, este prevăzută de partea râului şi în tot lungul defileului până la „Surduc," cu un frumos baraj de piatră în arcade, care sporeşte şi mai mult pitorescul şi farmecul defileului. Trec pe lângă crucea de piatră, aşezată pe locul unde a fost rănit mortal, în timpul luptelor din munţii şi de pe valea Jiului, eroul general Dragalina, apoi pe lângă mânăstirea Lainici, care, liniştită şi tăcută pe malul drept al Jiului, ascultă în cucernicia ei, doar şuşuitul şi murmurul râului, scăpat din vâltoarea şi frământarea stâncilor! De aici în sus, până d'incolo de vechea frontieră, defileul este foarte strâmt şi sinuos, neavând loc, pe o mare distanţă în interiorul lui, decât Jiul şi foarte sinuoasa şosea tăiată în pereţii stâncoşi ai munţilor, care ridică şi scoboară într'o foarte strânsă serpantină, urmând continu pe sub pereţii înalţi, drepţi, colţuroşi şi prăpăştioşi de stâncă alb-vânătă, pe marginea încolăcitului râu, pe care-l trece de pe un mal pe altul pe 5 poduri de fer, d'intre care două arcate, foarte frumoase, lăsând în urmă frumoasele cantoane şi cele două încă şi mai frumoase pavilioane regale de vânătoare.

Aici sunt adevăratele chei ale Jiului, de o rară sălbăticie, măreţie şi frumuseţe, căci d'intre toate văile râurilor mari, care străbat Carpaţii din Ardeal, Maramureş şi Bucovina în veghiul regat, valea Jiului, în acest sector al cheilor lui, este cea mai sălbatică.

In atmosfera răcoroasă a cheilor, privesc pe dreapta şi pe stânga

Jiului, pereţii drepţi, de stâncă ruptă, sfâşiată şi prăbuşită; privesc în sus, crestele şi vârfurile ce se înalţă trufaşe şi ameninţătoare în văzduhul albăstriu, privesc văile, vâlcelele şi spinticăturile adânci şi escarpate, îmbrăcate în rarişti de fag pipernicit, pe fundul cărora vin repede de sus, din creerii munţilor şi se aruncă de o parte şi de alta a Jiului, săltăreţe, nebunatice şi murmurătoare pâraiaşe; privesc drept în jos, la adâncimi ameţitoare, Jiul limpede dar spumat, ce se încolăceşte ca un balaur pe după boturile, pintenii şi colţii stâncoşi ai munţilor, rostogolindu-se clocotitor şi asurzitor de sgomotos, peste blocurile şi bolovanii de stâncă, de pe strâmtul şi răscolitul pat al apei; privesc emoţionat şi uimit, această sălbatică, dar măreaţă, romantică şi seducătoare frumuseţe a naturei, această dumnezeiască minune, ce-şi schimbă la tot pasul forma, coloritul şi perspectivele şi mă întreb; unde oare se termină visul, pentru a începe realitatea?...

D'incolo de vechea frontieră, adică d'incolo de pasul Lainici, valea iar se mai lărgeşte, munţii depărtându-se şi lăsându-se câte puţin până la eşirea din defileu, la punctul „Surduc", îmbrăcat în frumoasa haină verde-deschis a brădetului.

— Şi acum, iată-mă ajuns în frumosul şi largul *basin al Petroşanilor,* atât de bogat în mine de cărbune (lignit), încât cu drept cuvânt îl putem numi, „cărbunarul" ţărei româneşti. Mic, frumuşel şi curăţel, aşezat la confluenţa Jiului românesc ce curge spre răsărit, pe sub poalele munţilor Vulcanului şi Haţegului, cu Jiul transilvan, ce curge d'inspre răsărit, pe sub poalele munţilor Părângului şi Sebeşului; legat cu teritoriul ţărei printr'o linie ferată ce vine din interiorul Ardealului şi care va fi prelungită prin valea Jiului în vechiul regat, până la T. Jiu, oraşelul Petroşani, în care pulsează viaţa miilor de mineri, lucrători şi a familiilor lor, se bucură de o frumoasă şi pitorească poziţiune. La sud-vest de Petroşani, pe Jiul românesc, legate de oraşel cu şosea şi cale ferată, se găsesc localităţile miniere Vulcan şi Lupeni, unde este şi o fabrică de cocs.

Basinul Petroşanilor, cu minele de la Petroşani, Vulcan şi Lupeni, a fost, de sigur, primul obiectiv cucerit de trupele române în August 1916, în această parte a Ardealului.

Este, fără îndoială, foarte interesant să vezi pe bravii şi virtuoşii mineri, cu feţele supte, extenuaţi de munca aspră şi titanică, lucrând zi şi noapte — mai bine zis, numai noaptea, căci în mine

şi zilele sunt nopţi — la lumina slabă a lămpilor de mină, prin galeriile umede şi murdare, pline de cărbune, apă şi noroiu negru, ce se întind în „orizonturi" şi la mari adâncimi, kilometri pe sub pământ, pentru a scoate de acolo cărbunele, atât de necesar vieţei economice a statului şi progresului în general; şi tot atât de interesant este, să vezi acolo, pe bunii şi blânzii cai, colaboratorii nepreţuiţi ai minerilor, opintindu-se şi trăgând din greu şirurile de vagonete încărcate cu cărbune, dealungul galeriilor, din care nu mai sunt scoşi afară, la lumina zilei şi în aerul curat de sub cerul albastru, decât grav bolnavi, sau morţi!... Doamne şi cât e de mare contrastul, între spectacolul de aspră, neagră şi istovitoare proză din interiorul pământului şi frumuseţile, splendorile pline de poezie şi de farmec, din exterior!... Şi dacă pentru desfătarea sufletului vostru, de sus, de pe dealurile Babei şi Petrilei, care înconjoară şi încununează Petroşanii pe la apus, nord şi răsărit, priviţi şi admiraţi spre sud-est şi miază-zi, către frumosul vârf al Parângului şi Surduc, splendida şi măreaţa panoramă a Petroşanilor, Iscronilor şi Livezenilor, iar spre sud-vest, către Vulcan, Lupeni şi Uricani, dealungul Jiului românesc şi a întregului basin carbonifer, până în coastele şi crestele munţilor Vulcanului, cu vârfurile Sigleu şi Straja; sau dacă de pe unul d'intre aceste vârfuri şi de preferinţă de pe Parângul, priviţi şi admiraţi fantastica şi feerica panoramă a aceluiaşi basin, încadrată acum d'inspre nord-est, nord şi nord-vest, de culmile şi ramificaţiunile munţilor Sebeşului şi Haţegului, despărţiţi prin adânca, stâncoasa şi prăpăstioasa, dar splendida spintecătură a pârâului Baniţa, prin care şoseaua şi calea ferată ce vin din valea Mureşului şi din „ţara" Haţegului prin pasul Merişor, debuşează în expansiunea Petroşanilor, aduceţi-vă cu simpatie şi recunoştinţă aminte şi de virtuoşii, eroicii, dar mult trudiţii şi osteniţii mineri, cari tot pe acolo, în apropiere, dar în fundul pământului, prin galeriile negre, umede şi reci, cu viaţa permanent în primejdie, numai pentru bucăţica de pâine, pe care o aşteaptă soţiile şi copiii acasă, se istovesc şi mor înainte de vreme, pentru ţară, pentru voi şi pentru noi toţi!...

— Din Petroşani, şoseaua şi calea ferată, părăsind albia Jiului transilvan, intră prin poarta stâncoasă, în defileul foarte strâmt, adânc şi prăpăstios al pârâiaşului Baniţa şi ridică în serpantină la deal, pe marginea pârâiaşului, ce curge murmurând şi limpede ca cristalul. Alte mici pârâiaşe, ca nişte subţiri fire de argint, vin în goană, sprintene, săltăreţe şi cântătoare, prin spinticăturile massivilor stâncoşi din dreapta şi din stânga, sporind şi mai mult pitorescul şi farmecul priveliştelor şi peisagelor. Unul d'intre ele curgând pe sub muntele de pe stânga Baniţei, apare pe neaşteptate tocmai jos, printr'o mică deschizătură, ca o gură de peşteră. Şi drumul ridică mereu, şerpuind prin acest splendid defileu, până către obârşia pârâului, la satul şi gara Baniţa, de unde în serpantine mai largi, dar mai întortochiate şi mai capricioase, ocolind pe fundul văilor şi mai ales pe coastele frământatelor dealuri, acoperite ici cu tinere păduri de fag, plop şi mesteacăn, colo cu frumoase păşune şi fâneţe, ale munţilor Sebeşului şi Haţegului, scoboară până la gara şi *pasul Merişor,* pentru a ridica din nou, până d'incolo de satul şi gara Crivadia, de unde angajându-se pe valea mai largă şi mai roditoare a Streiului, scoboară continu până la Simeria, în valea Mureşului. Traseul, atât de variat şi capricios al şoselei şi căei ferate, între Petroşani şi Livadia, traversând o regiune d'intre cele mai frumoase şi mai încântătoare, mai cu seamă în părţile satelor şi gărilor Merişorul şi Crivadia, pe unde privirea îmbrăţişează splendide peisagii şi privelişti de mai largi orizonturi — trenul străbătând 9 tuneluri şi mai multe frumoase viaducte şi poduri — rivalizează cu traseul căei ferate d'intre halta „Băile Herculane" şi gara „Poarta", întru câtva cu acel al căei ferate între Oraviţa şi Anina, precum şi cu acel al îngustei căi ferate d'intre Huniedoara şi Ghelari, cu care vom face cunoştinţă numai decât.

In această frumoasă regiune a basinului Petroşanilor şi cu deosebire a pasului Merişor, vitezele trupe ale armatei I-a române — grupul Jiu — au dat şi susţinut în Septembrie şi la începutul lu Octomvrie 1916, sângeroase şi eroice lupte, în contra trupelor germane, mult mai numeroase şi mai bine utilate. Luptele s'au desfăşurat în special, pe înălţimile de la nordul şi sudul pasului Merişor, în defileurile Surduc şi Vulcan (Buliga) şi pe înălţimile Straja şi Obârşia Merişor, de pe culmea Carpatină.

— Din Simeria, cu trenul sau cu trăsura, pe frumoasa şosea de pe valea pârâului Cerna, afluent stâng al Mureşului, străbătând pe distanţă de 15—20 km. o frumoasă regiune de culturi şi fâneţe, ajung la *Huniedoara,* orăşel drăguţ, situat la poalele dealurilor, călare pe pârâul Cerna, cu case frumuşele, cu strade bine pavate şi cu o piaţă centrală. Interesante de vizitat în Huniedoara, sunt uzinele pentru fabricaţiunea fontei, cu atelierele mecanice şi micul,

dar drăguţul lor parc, toate aparţinând statului şi istoricul castel al Corvineştilor, la care se poate trece pe un podeţ de lemn întins peste pârâul Zlaşti, ce isvorăşte din muntele Runc şi udă zidurile castelului. Originea acestui castel, nu este cunoscută. Se ştie numai atât, că a fost construit pe ruinele unui alt castel din timpul romanilor. Se mai ştie, că el a aparţinut Coroanei maghiare până către anul 1452, când a trecut în stăpânirea românului Ioan Corvin de Huniade, mare general şi erou, guvernator al Ungariei şi voevod al Ardealului. In anul 1481 castelul a trecut în stăpânirea fiului său Matei Corvin regele Ungariei, iar după moartea acestuia, a trecut în mai multe stăpâniri şi a fost ars de mai multe ori, până în anul 1907, când statul ungar — atunci posesorul castelului — l'a restaurat complect, în stilul în care fusese clădit dela început.

Mai interesante de reţinut sunt: turnul de deasupra porţei de intrare, care este partea cea mai veche a castelului; turnul ce are în vârf un soldat în zale; bastionul pentru apărarea podului; turnul lui Capistran, bastionul sudic, coridorul de refugiu, turnul Neboisa şi bastionul pentru muniţii, de unde se vede frumoasa privelişte a orăşelului; groapa urşilor, carcerile, pivniţa, camerile de gardă şi de tortură; sala de recepţie numită a cavalerilor, în stil gotic, ale cărei bolţi cu emblema familiei Huniade, sunt susţinute de 8 coloane de marmoră roşie, ornamentate cu ghirlande de frunze sculptate în piatră, d'intre care una poartă următoarea inscripţiune în latineşte: „Această operă a fost făcută de marele Iancu Huniade, guvernatorul Ungariei, în anul Domnului 1452;" casa de aur, adică, camerile de locuit ale regelui Matei, pe ale căror pereţi se mai pot observa frescuri originale — tablouri referitoare la origina Corvineştilor şi scene de vânătoare — capela cu emblema familiei Huniade, turnul de buzdugan, sala de la etaj a cavalerilor, pe pereţii căreea se văd rămăşiţe de frescuri, înfăţişând şi figuri din istoria Principatelor Române; în sfârşit, fântâna adâncă de 25 m., pe care — spune legenda — ar fi săpat'o Iancu Huniade în timp de 16 ani, cu prizonierii turci, cărora le făgăduise libertatea, dacă vor da de apă!...

In unele camere, se află colecţionate diferite obiecte, ca proiectile de tun, hârburi de vase, cărămizi, ornamentaţiuni şi schelete de om, găsite acolo cu ocaziunea restaurărei castelului.

— De la Huniedoara, cu un tren de cale îngustă, dar destul de confortabil, pe un traseu foarte greu şi capricios, mult asemănător

cu acel de la Oraviţa la Anina, se merge sus, pe munte, la minele de fer de la Ghelari, care au fost exploatate şi de romani, străbătând, pe o distanţă de 18 km., una d'intre cele mai frumoase, mai romantice şi mai încântătoare regiuni muntoase din ţara noastră. Pornind de la mica gară situată în partea de nord a orăşelului, trenul urmează în serpantină pe fundul şi pe coastele frumoaselor şi pitoreştilor văi ale pâraiaşilor Zlaşti şi Covâşdia, afluenţi stângi ai Cernei şi Rătişoara afluent al Covâşdiei, ridicându-se câte odată în sus, pe coastele stâncoase, până în apropierea crestelor, pentru a lăsa jos, pe fundul văilor, dealungul şoseluţei şi a apelor argintii, cristaline, murmurătoare şi pe poalele dealurilor şi munţilor stâncoşi şi împăduriţi, sătişoarele Zlaşti, Covâşdia, sau Bania de Coasă, Rătişoara şi străbătând în această foarte frământată regiune 3 tuneluri — între care unul lung de 800 m. — 5 viaducte şi mai multe poduri.

Ce frumoase şi încântătoare privelişti, oferă încă de la început călătorului satul Zlaşti, întins pe vale, cu casele albe, învelite cu ţiglă roşie, în splendidul cadru de grădini, livezi, culturi şi fâneţe, dealuri şi munţi împăduriţi, precum şi satul Covâşdia, sau Bania de Coasă, situat ceva mai departe, învesmântat şi el, într'un remarcabil pitoresc? Dar iată, am ajuns în gara Nădrab, de unde se vede frumosul funicular ce transportă lemne, cărbuni, minereu de fer şi calcar, de sus, de pe culmea muntelui şi de la mine, la Covâşdia, de unde cu vagoanele căei ferate, sunt transportate la uzinele din Huniedoara. Puţin mai sus, satul Rătişoara cu căsuţele lui modeste, de oameni mai nevoiaşi, înşirate pe marginea pâraielor Covâşdia şi Rătişoara. Aici, la confluenţa acestor 2 pârâiaşe argintii, şuşuitoare şi sglobii, trenul de cale îngustă întoarce brusc de 180 grade, pe văile foarte strâmte şi ridică în aspră serpantină, pe traseul tăiat în stâncă, coastele aproape verticale ale muntelui, până aproape de creste, lăsând pe partea opusă peretelui stâncos, adânca şi înfiorătoarea prăpastie, pe fundul căreea, firul argintiu al Rătişoarei, mica şoseluţă ce o însoţeşte foarte de aproape, căsuţele şi oamenii, priviţi dela înălţimea ameţitoare a trenului, par splendide miniaturi din altă lume! Este frumos, măreţ şi neînchipuit de impresionant! Uimit de atâta frumuseţe, de atâta pitoresc şi romantism, mi se pare că am ajuns prea curând la ultima gară Rătişoara, capul liniei ferate înguste, de unde pe mica şoseluţă se poate merge cu căruţa, sau pe jos, încă şi mai sus, la sătişorul şi minele de fer Ghelari şi chiar mai departe, în frumoasa regiune a sătişoarelor

Ruda, Ponița, Alunul, Bunila, Sodolul și Leleasa, ascunse în creștetul munților și în desișul codrilor.

— Dela Huniedoara, cu trăsura peste dealuri; dela Simeria ori dela Petroșani cu trenul și cu trăsura prin gara Sub-Cetate, situată la confluența Streiului, cu afluentul său stâng Râul Mare, se merge la *Hațeg*, orășel frumos, așezat la poalele dealurilor, udat prin mijloc de pârâul Fărcădinul, cu strade drepte, pavate cu piatră și asfalt, unele plantate cu salcâmi tunși, cu case frumușele și cu o excelentă apă potabilă.

— Intr'o frumoasă și senină dimineață de vară, trenul mă ia dela Hațeg și mă duce spre Caransebeș. Străbat dealungul pâraielor Hațegul și Bistra, afluent drept al Timișului, una d'intre cele mai splendide și încântătoare regiuni ale Ardealului și ale scumpei noastre Românii, pe care mersul domol al trenului, îmi permite s'o privesc, s'o gust și s'o admir îndelung și pe îndelete. Șesul și văile frumoase și fertile, cu multe și drăguțe sate, așezate ici, colo, pe poalele dealurilor și în margini de ape limpezi și șoptitoare. Frumoase și bogate culturi, în lanuri verzi și galbene ca aurul, se întind la lumina primelor raze de soare, ca niște splendide covoare persiene, în lungul și în largul văilor, pe coline și costișe. Spre dreapta, așezat pe poala dealului împădurit, satul în marginea căruia apare castelul, parcul și întreg domeniul bravului general Berthellot, mare prieten al țărei noastre. I l'a dăruit poporul și statul român, împreună cu titlul de cetățean de onoare al României Mari, ca semn de dragoste și recunoștință pentru marile servicii, pe care în calitatea sa de șef al misiunei franceze, le-a adus armatei și țărei noastre, în timpul războiului de întregire, din 1916—1918.

Soarele strălucitor și majestos, ridicat deasupra măgurilor, revarsă asupra cuprinsului, potop de lumină și căldură încă potolită; iar dulcea boare a dimineței, fără a tulbura calmul liniștitei atmosfere, pătrunde alintător în adâncul sufletului! La 15—20 km. și mai departe spre miază-zi, se întinde dela răsărit spre apus, acoperită de vălul albăstriu-violet și diafan, măreața și splendida priveliște a munților Hațegului, Mehedințului și Severinului, cu înaltele și frumoasele vârfuri Rătezatul, Petreanul, Galbenu și M-tele Mare. Spre nord și nord-vest, se întind până

departe, munții Ruscăi. Jocul de umbre și lumini și pâlcurile de ceață groasă și albă ca zăpada, ce se ridică din văile, vâlcelele și văgăunele munților, peste verdele închis al codrilor, în sus către piscuri, sporesc în mod covârșitor, farmecul priveliștilor. Fiind zi de sărbătoare, gările sunt pline de țărani și țărance, în mare majoritate tineri și tinere, frumoși, rumeni la față și voioși, îmbrăcați în frumosul și pitorescul costum național din partea locului; bărbații cu bonțițe de vară colorate, femeile cu scurte și frumoase catrințe peste fustele de pânză albă de in, cu broboade înflorite legate sub bărbie și toți, fără deosebire, bărbați și femei, purtând atârnate peste umeri, pe șolduri, sau pe spate, mari și frumoase glugi de șiac alb cu ciucuri, multe împodobite cu flori de arniciu de diferite culori. Aceste glugi, făcând parte din îmbrăcămintea lor și de care ei nu se despart niciodată, le servesc pentru a-și păstra în ele hrana și alte obiecte, precum și ca acoperitoare a capului și a spatelui în contra frigului, ploaei și zăpezei. Ei se distrează acum asistând la sosirea și plecarea trenurilor, iar unii se plimbă de la o gară la alta, pentru a-și vizita rudele și prietenii din satele vecine. In apropriere de gara Sarmisagetuza, puțin la sud de calea ferată, se află localitatea *Grădiștea*, unde se văd și astăzi ruinele *vechei cetăți Sarmisagetuza*, capitala Daciei, pe care înțeleptul și viteazul rege Decebal, a apărat'o cu un suprem eroism, în contra tot atât de viteazului și eroicului împărat Traian, care în fruntea legiunilor sale de romani, a cucerit'o în anul 105 d. H., dându-i numele „Dacia Sarmisagetuza-Ulpia Traiana Augusta," capitala provinciei romane Dacia.

[1]) — „La Sarmisagetuza stă mândrul Decebal
Ce-a frânt popoare multe, pe jos și de pe cal.
Stă sângerat din luptă, pe scaunu-i regesc
Și chin adânc svâcnește în ochiu-i vulturesc;
Căci luptătorii harnici, ce lângă tronu-i stau,
Frânturi de spade numai, în mână ei mai au!
. . . .
Și Decebal la dânșii se uită cu durere,
Dar iată, se ridică și strigă cu putere:
— Sus cugetul și firea... sus frunțile, voinici,
Plecarea în durere, e pentru inimi mici!

1) I. Nenițescu

Invinsu-ne-a Romanul, dar nu ne va supune
In a sclaviei lanţuri, el trupuri reci va pune.
Aduceţi o căldare!... In ea o băutură
Să facem; şi cel care gusta-va picătură
Să moară ca om liber, ca sclav să nu trăiască
La „Zalmoxis" o nouă viaţă să-şi găsiască!...
. . . .
Iubirea libertăţei, e al bărbăţiei semn,
Acel ce'n piept n'o simte, de jug şi lanţ e demn!
Şi-aşa a morţei cupă, din mână'n mână trece
Şi cel ce gustă, îndată, alturi cade rece!
Deodată greaua poartă se sparge şi în sală,
Traian cu capii oastei romane, dă năvală.
In clipă luptătorii, ce n'au băut venin,
Frânturile de spade şi le înfig în sân,
Şi cad scăldaţi în sânge,... Când, iat' Traian zăreşte
Pe Decebal ce şade şi paşnic mi-l priveşte.
— Supune-te — îi strigă — viaţa-ţi dăruesc...
Dar regele se scoală şi zice: -- Nu primesc
Ca dar sclavia joasă!... Regi mulţi supusa-i tu,...
Ia leşul meu de caru-ţi, dar... sufletul meu nu!
Un junghiu în pept şi'nplântă şi moare!... Iar Traian
La sala 'ntreagă cată, la vrednicu-i duşman,
La ai săi apoi se'ntoarce, grăind cu ochiu aprins:
— Noi, ce-am învins, ca pildă, s'avem pe-acest învins!

— Aici, la Sarmisagetuza, în tragedia acestui mare fapt de arme şi politic; în cucerirea Daciei şi colonizarea ei cu romani; în eroismul, demnitatea şi mândria dacă; în contopirea a 2 popoare tot atât de viteze şi geniale, care sau complectat de minune unul pe altul, îşi găseşte poporul nostru, nobila-i obârşie.

Mai spre apus, iată şi „Poarta de fer". Aşa se numia în vechime, pe timpul daco-romanilor, defileul, pasul acesta, prin care se trece din valea Bistrei în valea Haţegului, bine întărit şi apărat de la natură, în contra atacurilor d'inspre apus. Intre gara „Poarta de fer" şi gările Bucova şi Bonţar, care urmează spre apus, cât ţine pasul între cele 2 pâraie, pantele sunt aşa de repezi, încât trenul ridică şi scoboară cu ajutorul angrenajelor. Această regiune, de la Sarmisagetuza la Bonţar, unde se trece din Transilvania în

Banat, acoperită cu frumoase păduri de fag, este cu deosebire frumoasă şi încântătoare.

Trec de Bonţar şi sosesc în gara Cireşi, din Banat. Doi tineri geandarmi rurali, înalţi şi frumoşi, unul brun şi cellalt bălan, se înapoiază din concediu la serviciu. Sunt petrecuţi până la gară şi înconjuraţi de rude şi prieteni, părinţi, soţii, surori, sau poate logodnice. Bătrânele, privindu-i cu dragul şi duioşia de mame, le umple buzunarele cu mere, pere şi prune. Două femei tinere, de o rustică frumuseţe, radiind numai sănătate, voioşie şi dragoste, una brună, înaltă şi sveltă, cu faţa rotundă şi bronzată, cu buzele groase,... cu părul şi ochii negri, scânteietori, poartă pe cap un sac mare plin — bagajul ostaşului blond!.. El se suie în vagon liber de orice sarcină, ea îl urmează, îi depune sacul în vagon şi amândoi se întorc în mijlocul rudelor. Incă o clipă şi neînduratul şef de tren, dă semnalul de plecare! Cu părerea de rău, zugrăvită pe feţele lor, tinerii ostaşi îşi iau rămas bun. Cel bălan, mai rece, mai potolit şi mai tăcut, dă doar mâna cu fiecare. Cellalt însă, oacheşul cu faţa smeadă, arămită, cu mustăcioara neagră şi întoarsă în sus, cu ochii negri şi sticloşi, ţinându-şi carabina în mâna stângă, mai aprins şi mai îndrăzneţ, le ia pe toate la rând, tinere şi bătrâne, le dă voios mâna şi le sărută scurt şi drept — ca la companie — pe mijlocul gurei!... Iar odată trenul pus în mişcare, ambii voinici isbucnesc într'un cântec de dragoste, de dor şi de jale — cântecul despărţirei de cei scumpi şi dragi — amestecat cu chiuituri de alarmă, să ştie tot satul, că ei au plecat!... Câtă sinceritate şi duioşie, în această simplă, dar frumoasă şi idilică scenă din viaţa poporului nostru! Şi astfel pe nesimţite, trecut şi de Cireşi, iată-mă, cu sufletul plin de mulţumire, ajuns la Caransebeş.

GOVORA—MÂNĂSTIREA GOVORA—MÂNĂSTIREA DINTR'UN LEMN—OCNELE MARI.

— Cum să nu tresalt de emoţiune şi bucurie când mă apropiu de Govora, eu, care încă din tinereţe cunosc, iubesc şi frequentez această vestită şi de Dumnezeu bine cuvântată staţiune balneo-climatică? Cum să nu mă duc în fiecare an la Govora, să-mi întăresc sănătatea în miraculoasele ei ape cloro-iodo-sulfuroase şi în aerul ei dulce, plăcut şi liniştit, trăind cel puţin o lună de vară,

în mijlocul unei naturi d'intre cele mai încântătoare? Şi cum să n'o iubesc, cum să nu-i fiu credincios, când ea mă primeşte întotdeauna cu atâta dragoste şi căldură şi când de la sânul ei cald, iubitor şi binefăcător, plec reconfortat nu numai trupeşte, dar şi sufleteşte?

La frumoasa şi minunata Govoră, se poate merge din mai multe direcţiuni şi pe mai multe drumuri. Cel mai important şi mai întrebuinţat este acela, care de la Piatra-Olt o ia în sus, pe valea aici largă şi fertilă a Oltului. Este calea ferată şi şoseaua naţională ce duce spre Sibiu în Transilvania, istoricul drum roman împietrit şi întărit, ce venea de la vechiul Turris — T. Măgurele de astăzi — şi ducea în inima Daciei, către capitala Sarmisagetuza, spre Apulum — Alba Iulia de astăzi — şi mai departe; drum, pe care l'a urmat Traian în a 2-a lui expediţiune contra Dacilor, anul 105 d. H.

La răsărit de acest drum, pe sub dealurile înalte, acoperite cu păduri, cu o bogată vegetaţie şi populate cu frumoase sate, curge spre miază-zi, către Dunăre, marele şi frumosul râu Oltul, atingând şi marginea de jos a oraşului Slatina, ce se zăreşte puţin pe coastă, îmbrăcat în verdeaţă. Pe toată valea, în lungul şi în largul ei, frumoase sate şi bogate lanuri de culturi întinse între răzoare, în care ţăranii, bărbaţi şi femei, în cămeşile lor albe şi cu mânicele sulfelcate până în coate, zoresc voioşi, la munca ce trebuie să le aducă hrana şi bucuria de toate zilele. Unii prăşesc porumbul mic, verde şi vesel după ploaie, alţii, mai întârziaţi, întorc din adânc brazda cu plugul, seamănă, sau grăpează. Grâul, orzul ovăzul, meiul, secara şi rapiţa cu galbena-i floare, năltuţe, verzi-aurii şi frumoase, se ondulează uşor în dulcea adiere a vântului, iar lucerna şi trifoiul, se pregătesc să se supună supremei legi, a celei d'intâi coase. Pe margini de lanuri şi de drumuri, se găsesc carele şi căruţele, în apropierea cărora copiii de ţărani, în cămeşuţele lor albe se joacă, caii şi vitele pasc priponite, iar câinii ciobăneşti, miţoşi şi credincioşi, stau tolăniţi la umbră.

Mai departe, spre miază noapte, oraşul *Drăgăşani* cu renumitele lui podgorii, întinse pe coamele, coastele şi poalele dealurilor, până în şes. Vii frumoase, cu butucii rânduiţi în şiruri drepte, d'intre cari se ridică în sus, ca nişte străjeri, nucii, prunii, gutuii, cireşii, vişinii, persicii, etc; iar vilele, casele şi cramele, ce apar din verdele-arămiu al podgoriilor, ca crezantemele, gherghinele şi bujorii în grădini, sporesc şi mai mult pitorescul şi farmecul priveliştei.

1) — Poate ai vr'un dor să-ţi vindeci,
Ori te paşte vr'un blestem?
Dragul meu prieten, vin deci,
Toarnă in pahare vin, deci,
Şi să bem!
. . . .
. . . .
Şi de-aceea are vinul
Darul de la Dumnezeu,
Să coboare 'n ochi seninul
Şi s'adoarmă 'n inimi chinul
Cel mai greu!

Chiar poetul când se'mbată
Nu-i mai inspirat la scris?
In lumină-adevărată
Toate-atunci lui se arată
Ca un vis.....

Până când deci urcă'n vie
Vreji de viţă pe haraci —
Sus paharele, frăţie!...
Şi pe urmă... pot să vie
Mii de draci!

— Aici, la Drăgăşani, au bătut turcii în anul 1821, armata eteristă (grecească) din Muntenia.

D'incolo de Drăgăşani alte sate, cu livezile, imaşurile şi holdele lor, alte boschete şi rarişti de fag, plop şi stejar, alte pâraie ce vin de la munte şi din deal, alte fâneţe înflorite, prin care păşesc mândre, simpaticele berze şi cocostârcii cenuşii.

Trecut de satul şi gara Băbeni, de unde pe văile pâraielor Bistriţa Vâlcei şi Otăsăul, se poate merge la mânăstirea dintr'un lemn şi la mânăstirile Bistriţa şi Horezu, ajung după câteva clipe în halta Govora, de unde cu trăsura, mă îndrept spre staţiune. Peste dealuri, departe spre nord-vest, apare frumoasa privelişte a

1) Şt. O. Iosif.

muntelui Builă, împădurit până la jumătate, gol în sus şi spintecat de pârâul Costeşti. După o oră de drum, pe şoseaua ce urmează pe văile pâraielor Govora şi Hinţa, admirând frumuseţea peisagelor şi sorbind aerul curat al pădurilor şi fâneţelor smălţate de flori, îmi fac intrarea în staţiune.

Palpit de bucurie şi emoţiune, că te revăd scumpă şi dulce Govoră, aşezată pe valea pârâiaşului Hinţa şi pe coastele ei, în mijlocul frumoaselor păduri de fag, din care nu lipseşte falnicul stejar şi teii bătrâni, frumoşi şi mirositori! Tresalt de plăcere că te regăsesc, vestită şi iubită staţiune, cu drăguţele tale alee, ce duc pe terase şi prin pădure, cu simpaticele şi cochetele tale vile şi hoteluri, în frunte cu marele, frumosul şi confortabilul „Palace", cu modernul tău stabiliment de băi minerale calde şi fizioterapie, cu clima ta dulce, plăcută şi constantă, cu mulţimea păsărelelor din pădure, a cucilor, al căror „cu-cu", „cu-cu", răsună cu dulce ecou dealungul văei, a sturzilor, sticleţilor, scatiilor şi mai cu seamă a mierlelor, cărora din zori şi până în noapte, nu le mai tace „guriţa" — cântă, flueră şi vorbesc între ele din vârfuri de copaci, de par'că ar fi angajate şi plătite pentru aceasta — cu mulţimea licuricilor scânteind prin întuneric, cu măestrele privighetori, care te farmecă noaptea cu dulcile şi divinele lor triluri, în sfârşit, cu tot pitorescul tău şi cu toate frumoasele, scumpele şi neuitatele amintiri, care mă leagă atât de strâns de tine!

. . . .

[1]) — Inchisă dacă vă e lumea, recoborâţi-vă 'ntre roze
Parfumele din Mai inalţă reinoite-apoteoze,
Şi'n noaptea blondă ce se culcă pe câmpeneşti virginităţi.
Este fioru 'npreunărei d'intre natura renăscută
Ş'a tot puterea Veşniciei, de om abia intrevăzută.
Veniţi: privighetoarea cântă şi liliacul e'nflorit
Cântaţi: nimic din ce e nobil, suav şi dulce n'a murit.
. . . .
. . . .
E cerul încă plin de stele şi câmpul încă plin de roze,
Şi până astăzi din natură nimica n'a imbătrânit...
. . . .

1) Al. Macedonski

Veniţi, privighetoarea cântă şi liliacul e'nflorit!
. . . .
. . . .
Mucegăitul smârc al văii cu poezie se vesmântă,
Pe prefiratele lui ape pluteşte albul nenufar...
O mică stea e licuriciul şi steaua este un mic far,
In aer e parfum de roze. — Veniţi, privighetoarea cântă!
. . . .
. . . .
E Mai şi încă mă simt tânăr sub înălţimea instelată...
Halucinat când este-auzul, vederea este fermecată;
Aud ce spune firul ierbei şi văd un cer de aripi plin,
M'aşez privind în clarul lunei sub transparenţa atmosferei
Şi'n aeru'nbătat de roze sfidez atingerea durerei
Cu cântece nălucitoare, cum sunt candorile de crin.
. . . .
. . . .
O! feerie a naturei, vindicătoare de nevroze,
Ce ne'nbunezi fără ştiinţă şi ne mângâi fără să vrem,
Regret suprem al fiecărui, desfăşură-te in splendoare
In aer cu parfum de roze şi cântec de privighetoare;
Veniţi; privighetoarea cântă în aeru 'nbătat de roze!
. . . .
. . . .

— De colo, de sus, din vârful frumosului deal „Baba Floarea," unde se merge cu uşurinţă pe o drăguţă potecă, se descopere, în apropriere şi în cadrul dealurilor înpădurite, splendidul peisagiu al staţiunei Govora, cu hotelul „Palace", vilele militare şi alte frumoase vile, cu biserica de pe deal şi cu şoselele ce duc spre răsărit, către satul Govora, Ocnele Mari şi spre apus, la satele Pietrari şi Păuşeşti de pe valea Otăsăului; pe când în depărtare, se descoperă; spre nord, nord-vest şi nord-est, marea şi frumoasa privelişte a munţilor Builă, Arnota, Scărişoara şi Cozia, iar spre apus şi miază-zi, frumoasa vale a Otăsăului, mărginită de frumoase dealuri, din verdele cărora apar risipite şi albe, căsuţele satelor şi *Mânăstirea dintr'un lemn*, de maici, întemeiată de Matei Basarab şi reconstruită în anul 1715, sub domnia lui Ştefan Vodă Cantacuzino.

Din stațiunea Govora se pot face frumoase și plăcute escursiuni cu trăsura, sau pe jos, prin bătrânele și frumoasele păduri de fag, la mânăstirea dintr'un lemn și la *mânăstirea Govora*, zidită cam pe la întemeierea Țărei Românești, reconstruită la începutul secolului al 16-lea de Radu dela Afumați și restaurată de Matei Basarab, care în anul 1634 a înființat aici prima tipografie românească. Biserica a fost zugrăvită mai târziu, de Constantin Brâncoveanu. Escursiuni mai mari se pot face, la mânăstirile Bistrița și Horezu, la Olănești, Ocnele Mari, R. Vâlcea, Călimănești, Brezoiu și Curtea de Argeș.

— La o oră cu trăsura dela Govora-Băi, spre răsărit, ocolind prin satul Govora, sau direct peste deal și prin pădure, se ajunge la *Ocnele Mari*, drăguță stațiune de băi sărate. Aici se poate vizita, în adâncimea pământului, vastul și mărețul templu... de sare, al muncei silnice, precum și bazarul cu multe și drăguțe obiecte lucrate de nenorociții condamnați, cari călcând sfintele și dumnezeeștile învățături și porunci ale Domnului nostru Isus Hristos, au căzut în grele păcate, furând, torturând și chiar ucizând pe aproapele!

VALEA ȘI DEFILEUL OLTULUI—CĂLIMĂNEȘTI —CĂCIULATA—MÂNĂSTIRILE COZIA ȘI TURNU— MUNTELE COZIA—VĂILE LOTRULUI ȘI TOPOLOGULUI —ȘELIMBĂR—SIBIU.

— De la Govora, dela Ocnele-Mari, sau direct dela Piatra-Olt cu trenul, ori cu trăsura pe șoseaua națională din Valea Oltului și trecând prin orașul R. Vâlcea, se ajunge la vestita și încântătoarea stațiune balneo-climatică *Călimănești-Căciulata*, așezată la eșirea de miază-zi a defileului Oltului, pe dreapta râului; stațiune cu renume european, mai cu seamă pentru miraculoasa ei apă de Căciulata, cea mai eficace d'intre toate apele minerale similare, în contra boalelor de rinichi, ficat și căilor urinare.

Mi-e foarte dragă și scumpă și această splendidă stațiune, pe care o cunosc tot din tinerețe și de aceea mă apropiu și de dânsa, cu aceeaș adâncă emoțiune și plăcere, ca și de Govora și nu pot lăsa să treacă anii, fără a o revedea. Este, cu drept cuvânt și aceasta, una d'intre cele mai frumoase și mai importante stațiuni balneo-climatice ale României Mari.

De la R. Vâlcea în sus, valea Oltului devine din ce în ce mai frumoasă. Deoparte și de alta a marelui și frumosului râu, pe aici mai șerpuitor, dealurile foarte înalte și accidentate, tăiate de văi și vâlcelușe, cu multe coame și vârfuri, acoperite cu păduri, fânețe și pășune, se mai apropie, strâmtând valea împodobită de culturi și livezi de pomi roditori. De la nordul orașului, din tren, sau de pe șoseaua națională — pe care în anul 1396, au trecut și cavalerii teutoni, pentru a lupta alături de români sub Mircea cel Bătrân și de floarea nobilimei franceze, la Nicopole în contra turcilor — dar mai cu seamă din vecinătatea haltei Dăești, se descopere la nord de Călimănești, în defileul Oltului, frumoasa priveliște a munților Cozia și Basarab — stând împietriți unul în fața celuilalt, deoparte și de alta a Oltului — închisă în fund de vârful stâncos și fumuriu al Nauruțiului, din regiunea Lotrului. Mai din sus, cam din dreptul gărei Jiblea, se deschide spre răsărit, frumoasa priveliște a văei pârâului Goițca, mărginită de frumoșii munți împăduriți.

Și după cum nu pot intra în Călimănești, fără a admira de departe aceste frumuseți, tot astfel, n'aș putea pleca din stațiune pe șosea, spre R. Vâlcea, fără a admira în josul Oltului, frumoasa priveliște a râului, care, scăpat aici din strânsoarea munților, aleargă vesel la vale, în unde argintate de razele soarelui, ducând continu pe patu-i de prundiș, până la Dunăre și mai departe, până la Marea Neagră, dragostea fraților de d'incolo de Carpați, astăzi și ei liberi și fericiți, pe pământul strămoșesc!

Vizitatorii, cari se duc la Călimănești cu trenul, pot scoborî în gara Jiblea, pentru a intra în stațiune cu trăsura, sau puțin mai departe, în halta Călimănești, pentru a intra pe jos, trecând Oltul pe podul umblător.

Te revăd iarăși scumpe Călimănești, admirabil și desfătător colțișor din majestoșii și fermecătorii noștri Carpați, loc de Dumnezeu binecuvântat, ce dai tuturor celor ce vin la tine, repaos, sănătate, viață și încântare sufletească! Te regăsesc, frumoasă și scumpă perlă carpatină, ce te oglindești împreună cu toate comorile tale de frumusețe, în apa ce vine de departe, ducând fără încetare pe undele ei, dulcea doină românească!...

[1]) . . . .
In cetăţuia ta de apă
Dorm cântecele noaste toate
Şi fierbe tăinuita jale
A visurilor sfărâmate.
Tu impleteşti in cucurbeie
Comoara lacrimilor noastre
Şi cel mai scump nisip tu-l duci
In vadul Dunărei albastre.

La sânul tău vin in amurguri
Sfioase, fetele fecioare
Şi dimineaţa vin neveste
Cu şorţul prins in cingătoare.
Şi vin păstori cu glugă albă,
Din fluer povestindu-şi dorul
Şi câte cântece şi lacrimi
N'aduce valul, călătorul!...

Drumeţ bătut de gânduri multe,
Ne laşi atât de greu pe noi
Imbrăţişându-ne câmpia
Te uiţi adesea inapoi...
Aşa, domol te poartă firea,
Căci duce unda-ţi gânditoare:
Durerea unui neam ce-aşteaptă,
Demult, *o dreaptă sărbătoare!*
. . . .

— Din ceardacul celui mai mare şi mai frumos hotel al tău — unde se găsesc şi instalaţiunile de băi calde, cloruro-sodice-sulfuroase — sorb liniştit şi cu nesaţiu, scumpe Călimăneşti, aerul tău răcoros şi binefăcător, de munte. In parcul tău privesc şi admir încântat, în zilele de Duminici şi sărbători, marea şi frumoasa horă românească, în care se prind ţărani şi ţărance, flăcăi voinici, fete şi neveste frumoase, nu numai din satul tău şi cele vecine, dar chiar şi din

1) Oct. Goga — Oltul (Publicată înainte de războiul de întregire şi de *„dreapta sărbătoare"* a victoriei şi unirei celei mari.)

ţinuturi româneşti mai depărtate, toţi îmbrăcaţi în frumoasele, bogatele şi pitoreştile lor costume naţionale. De pe frumosul şi elegantul pod de beton în arcade, ce te leagă peste braţul apusan al Oltului, cu frumosul tău ostrov, privesc şi admir dealungul râului, înspre amonte, frumosul peisagiu, cu vilele eşind d'intre copaci, încadrat de înlţimile muntoase, acoperite cu păduri. Şi apoi, cât de bine şi mulţumit mă simt, în drăguţul şi foarte simpaticul parc al ostrovului, atât ziua, la umbra copacilor seculari, ce-şi împreună marele şi bogatele coroane deasupra frumoaselor alee, dar mai cu seamă seara, la capătul de miază-zi al ostrovului, în dulcea şi tainica lumină a blândei şi fermecătoarei lune pline, ce-şi lungeşte faţa de aur, în undele şoptitoare de dragoste ale apelor Oltului, ce se reîntâlnesc aici, după o scurtă despărţire;... colţişor poetic şi discret al Călimăneştiului, în care tinerii îndrăgostiţi, îşi pot vărsa reciproc şi netulburaţi, în inimi, focul tinereţei şi dragostei lor!...

[1]) — Plăsmuiri din basme
M'au impresurat?
Aripi de fantasme,
Poate-au scuturat

Aur peste ele?
Cine dete oare
Strai de sărbătoare
Gândurilor mele?

Stau incremenit
Parcă niciodată
N'am mai pomenit
Noapte-aşa 'nstelată.

Floare de cireş
Mai strălucitoare,
Tril mai fără greş,
De privighetoare!

Luna iese-acum
Şi'n albastra noapte
Ninge - argint pe drum,
Umple tot de şoapte;

Adâncite 'n vis
Florile grădinii
Gingaşul narcis
Iasomia, crinii,

Trandafiri involţi
Sub catapeteasma
Uriaşei bolţi,
Işi unesc mireasma;

Taine din poveşti
Murmură 'n fântână...
Unde zăboveşti,
Dulcea mea stăpână?

Tremură de dor
Gândurile mele;
Nu te 'nduri de ele
Tu, stăpâna lor,

Care 'n orice floare
Pui un curcubeu —
Tu, surâzătoare
Rază 'n plânsul meu?

1) Şt. O. Iosif.

Ca sfântă podoabă a acestui ostrov, se află, spre mijlocul parcului, aproape de malulul apei, mica biserică — schitul — zidită tot de Neagoe Basarab între anii 1515—1520; iar puțin mai sus, se găsește mica plajă și cabinele băilor reci, de Olt.

— La 2 k. m. nord de Călimănești — mergând pe frumoasa șosea națională mărginită de apa Oltului, în lungul căreea se înșiră frumoase vile și teii plantați ce parfumează aerul — se găsește *Căciulata*, situată pe dreapta râului, cu terasa pentru cură, de unde se pot admira frumoasele peisagii din susul și din josul Oltului, pe apa căruia plutele lunecă din când în când la vale, către Dunăre.

De la Călimănești la Căciulata și înapoi, se poate merge și cu piciorul pe aleea pietonilor, ce urmează numai pe marginea pădurei, la umbra răcoroasă a fagilor. Din 2—3 puncte ale acestei frumoase și romantice alei, se descopere spre nord, în toată superba ei măreție, feerica și fermecătoarea panoramă a *Mânăstirei Cozia*, cu apa Oltului, șoseaua și calea ferată, furișindu-se pe după boturile dealurilor învestmântate cu frumoase păduri de fag, cu falnicul și impunătorul *munte Cozia*, având spinarea goală și cocoșată, iar capul stâncos, mare și colțurat, întins ca un sfinx pe stânga Oltului, către răsărit și cu *muntele Basarab*, situat pe dreapta Oltului, mai mic decât Cozia, dar tot golășel, escarpat, crestat și colțurat, de stâncă ruginie. Acolo, între cei doi munți ce-și profilează atât de frumos și impresionant, crestetele și vârfurile vinete-ruginii, pe bolta de azur a cerului, începe adevăratul defileu al Oltului.

Mânăstirea Cozia este situată la $1\,^1/_2$ km. mai sus de Căciulata, pe malul drept al Oltului și chiar în marginea șoselei, apa râului udându-i zidurile. Această veche mânăstire, a fost întemeiată în anul 1386 — în vecinătatea locului pe care fusese vechiul castel roman întărit „Arutela" — de Mircea cel Bătrân, care este înmormântat în biserică, lângă el fiind îngropați, fiul său Mihail Voevod, Vlad Dracul, Tudora, mama lui Mihai Viteazul, călugărită sub numele „Teofana", în sfârșit, Domnița Florica și Nicolae, fiii lui Mihai Viteazul. Mihnea Vodă a reparat biserica între anii 1580—90, iar Constantin Vodă Brâncoveanu a refăcut complect mânăstirea, așa cum se vede astăzi. Se zice, că, din biserică ar porni o galerie, care trecând pe sub albia Oltului, ar ajunge pe malul stâng al râului și că prin această galerie ar fi scăpat Mircea într'o dimineață, când turcii au atacat pe neașteptate mânăstirea, au jefuit'o și i-au dat foc. De cealaltă

parte a șoselei, pe deal, se află bisericuța Sf. Apostoli, întemeiată pe Petru Rareș, în anul 1545.

— De la nord de mânăstire și anume din punctul în care șoseaua începe să scoboare pe o mică distanță în pantă, se deschide — acum mult mai de aproape — splendida priveliște a munților Cozia și Basarab, ce stau față în față, de o parte și de alta al Oltului, marcând în acest loc numit „Cârligele", începutul defileului propriu zis al Oltului, ce ține până la gura Lotrului și în lungul căruia nu are loc decât râul, șoseaua conștruită pe unele locuri în peretele stâncos al munților și calea ferată, silită fiind și ea, să treacă prin câteva tuneluri. In special, drumul pe șosea în acest defileu, ridicând și scoborând șerpuitor, pr'intre șirurile de munți înalți, acoperiți cu păduri și schimbând la tot pasul pitoreștile peisagii, e atât de frumos și încântător, că ai vrea să nu se mai sfârșiască! Puțin mai sus de la intrarea în defileu, pe malul stâng al Oltului și alături de calea ferată, se vede o mică stâncă izolată. Este „Masa lui Traian", pe care — legenda spune — i s'ar fi servit împăratului masa, în drumul glorios spre Sarmisagetuza. Ceva mai sus, în dreptul cișmelei „Cuza Vodă" de pe șosea și a haltei „Turnu", se zărește așezată la mică distanță pe vâlceaua de pe stânga Oltului, în mijlocul pădurei de fagi, mica *mânăstire de călugări „Turnu"*, zidită de mitropolitul Varlam în anul 1676. Trecerea la mânăstire, de pe malul drept, pe cel stâng al Oltului, se face pe un mic pod umblător.

— Intr'o frumoasă și răcoroasă dimineață de vară, după ce beau apă bună și rece, la cișmeaua din curtea mânăstirei Turnu, o iau la deal, spre muntele Cozia, pe drumul din spatele sfântului locaș, la umbra bătrânilor fagi. Este drumul ce duce mai întâi la mânăstirea mai mică, tot de călugări, *Stânișoara*, o adevărată sihăstrie, așezată pe un mic platou-poeniță, așternut cu un frumos covor de iarbă verde, în mijlocul codrului de fag și de brad, sub pereții stâncoși și prăpăstioși d'inspre răsărit, ai muntelui Cozia. Dela această mânăstioară, continuând drumul în sus, pe poteca ce ridică pr'intre stânci și prin pădurea de brad, se ajunge în vârful Coziei, suișul fiind fără îndoială, destul de greu și obositor. Eu am ridicat muntele pe o potecă ceva mai scurtă, dar și aceasta destul de grea și sălbatică. Astfel, dintr'un punct al drumului Turnu-Stânișoara, situat deasupra văei Păușa, unde se găsește mica grotă cu

icoane, până unde — cum se spune — puteau în vechime veni femeile spre mânăstirea Stănişoara... şi de unde se descoperă în faţă, frumos şi majestos, muntele Cozia cu colţii săi mari şi stân-coşi, „Grădina Bulzului“, „Durducul“ şi „Foarfeca“, mă abat la stânga şi urmând mica potecă, ridic prin pădurea de fag amestecat cu stejar tânăr, muchea culmei Scorţarul, care formează pintenele de miază-zi al muntelui Cozia. Dintr'un punct al potecei, la aproape 1000 m. altitudine, se descopere spre apus, frumoasa privelişte a defileului Oltului, cu un crâmpeiu de şosea, ce apare alb pe fondul verde şi cu frumoşii munţi acoperiţi cu păduri, între cari se disting: în apropiere muntele Basarab şi culmea Armăsarul — prelungirea în jos a spinărei Coziei — iar în depărtare, în fundul priveliştei, pe deasupra culmilor împădurite, vârfurile golaşe ale munţilor Nauruţiul spre nord-vest şi Builă spre sud-vest.

Reintrată în pădure, poteca scoboară simţitor la vale, trece pe lângă un isvor cu apă bună şi rece, ridică şi scoboară din nou, pentru a ridica apoi neîntrerupt până în vârful Coziei. Drum greu şi obositor, numai prin pădure fără iarbă, de oarece razele soarelui de abia pot străbate ici, colo; însă, marea-mi dorinţă de a mă vedea sus, în vârful majestosului munte, îmi reîmprospătează puterile, împingându-mă încet, cu dese odihne, dar tot înainte! Ajuns în marginea pădurei de fag, intru într'o lume nouă, mai luminoasă, mai frumoasă şi mai veselă. O adevărată grădină, în plină şi dulce revărsare de soare. Mulţimi de verzi şi frumoase foi de ferigă; frumoşi clopoţei violeţi, mai mari şi mai mici; buchete de frumoase şi svelte marguerite, de mici, delicate şi duioase panseluţe, de gingaş şi suav miozotis, de frumoase şi înfocate garofiţe şi alte drăgălaşe flori galbene, albastre şi roşii, de munte, complectează coloritul şi farmecul locului. Încă puţin, printre flori şi foi de ferigă şi iată-mă sus, pe culmea Armăsarul, adică pe spinarea Coziei. In dulceaţa razelor soarelui, ajuns aproape de amiază; alintat de adierea vântului şi ascultând freamătul în surdină al codrului, mă odihnesc pe covorul mătăsos de iarbă verde şi după ce cu ochii mari şi cu sufletul larg deschis, arunc o primă şi scurtă privire, asupra măreţei şi feericei panorame ce se deschide către miază-zi, îmi reiau drumul pe culme în sus, către Ciuha Neamţului, cel mai înalt vârf al Coziei, de 1675 m., urmând pe marginea pădurei de fag, amestecat cu mesteacăn şi brad, ce se întinde pe versantul nordic al muntelui.

De pe Ciuha Neamţului, feerica şi fermecătoarea panoramă se

deschide în toate părţile, de jur împrejur şi sub un orizont cu mult mai larg. Spre nord şi nord-est, peste văile Topologului, Argeşului şi afluenţilor săi stângi, pe deasupra munţilor Argeşului învestmântaţi în mantia verde a nesfârşiţilor codri de fag şi de brad, până d'incolo de vârfurile Zănoaga şi Lipitoarea, admir majestoasa şi faimoasa catenă a munţilor Făgăraşului, cu piscurile ei cele mai înalte, între care domină vestitul Negoiu, cel mai înalt vârf al Carpaţilor noştri, de 2544 m. De acolo, de sus, de pe culmea Făgăraşului, munţii se lasă încet şi elegant în jos, către miază-zi, dealungul văilor paralele, în falduri giganţi şi armonioşi, ce par nişte imense draperii verzi. E atâta pădure, atâta verdeaţă, atâta linişte şi atât farmec sub cerul albăstriu! Măreaţă şi superbă privelişte, pe care numai din înălţimea vârfurilor de munte, o poţi gusta şi admira! Spre nord-vest, în dreapta Oltului şi dealungul apei Lotrului, se întind mândri şi frumoşi, munţii Lotrului, în faţă cu stâncosul, spintecatul, colţurosul şi prăpăstiosul Nauruţiu, iar în fund, cu vârfurile Smeuratul, Lespezile, Ursul şi Roibul. Spre sud-vest, peste defileul Oltului şi pe deasupra codrilor verzi, muntele Builă îşi arată spinarea umflată şi golaşă. Spre miază-zi, începând chiar de sub muntele Cozia, cu pintenele său Armăsarul şi până departe, se întinde măreaţa, feerica şi fantastica panoramă a defileului şi văei Oltului, cu toţi munţii, cu toate dealurile şi văile învecinate şi acoperite cu păduri, ce se întind înlănţuindu-se cât vezi cu ochii, cu apa Oltului şi şoseaua, care după ce scapă din strânsoarea Armăsarului şi a lui Basarab, se duc şerpuind la vale, cu frumoasa vale a Goiţcăi, întinzându-se pe stânga şi perpendicular pe a Oltului, între dealuri frământate şi îmbrăcate cu păduri, pe fundul căreea se zăreşte şoseaua ce duce dela Călimăneşti la Şuici, în valea Topologului, cu frumoasa mânăstire Cozia şi drăguţele vile ale Căciulatei şi Călimăneştiului, apărând din umbra şi verdeaţa pădurilor, în lumina vie a soarelui, cu frumoasele sate Călimăneşti, Jiblea, Dăeşti şi altele, înşirate pe văi şi pe coaste, până d'incolo de R. Vâlcea, către Drăgăşani.

Aiurit de plăcerea şi emoţiunea unei atât de încântătoare şi fermecătoare frumuseţi, nu-mi mai pot da seamă, dacă trăesc viaţa reală pe pământ, sau mă aflu în lumea viselor şi a iluziilor! Scobor puţin spre miază-zi, la isvorul cu apă bună, rece şi cristalină, de sub Ciuha Neamţului. Privesc în sus, pe sghiabul stâncos de deasupra isvorului, cu mulţimi de blocuri şi bucăţi de stâncă albăcenuşie, solid legate de munte, dar care par'că stau gata să se

prăbuşiască peste mine. Pr'intre ele, crescuţi din stâncă, mici brazi tineri, sporesc şi mai mult frumuseţea peisagiului. La gura micului isvor, ce şopteşte discret de dragoste; a micului isvor ce murmură şi cântă în surdină, cântecul dulce, duios şi tainic al naturei veşnic tânără, frumoasă, vibrantă şi exuberantă, cântecul muntelui înfrăţit cu cerul, cântecul purităţei şi al dumnezeeştei puteri, iubiri şi creaţiuni, un mic şi foarte drăguţ bucheţel de miosotis, zâmbeşte îngereşte în razele de soare. Mă plec şi sorbind cu lăcomie delicioasa apă de isvor, buzele-mi ating fără voie... gingaşele şi drăgălaşele floricele, cu petalele mici, în albastrul cerului şi cu mijlocelul albauriu, în culoarea lunei pline!... Un dulce şi neînţeles fior îmi străbate întreaga fiinţă, simt că inima îmi bate mai cu putere, mintea şi sufletul mi se tulbură, respiraţiunea mi se accelerează, mi se pare că tremur,... o forţă mai puternică decât raţiunea şi voinţa a pus stăpânire pe mine, mă impulsionează, mă împinge la păcat!.. Intind mâna, apuc buchetul, îl strâng încet... şi-l smulg din rădăcină!... Cu ochii mari şi lacomi, îl privesc îndelung. E atât de drăgălaş, atât de gingaş şi de suav! Il apropiu încet de buze, dar de astă dată tresar înfricoşat! Floarea gingăşiei, a candoarei şi a virginităţei; floarea seninătăţei, a cerului şi a îngerilor, nu se va ofili oare, prin atingerea buzelor vinovate,... poate chiar otrăvite,... ale unui muritor trăit şi aproape îmbătrânit în decepţii,... care vine de jos, din lumea asprelor, crudelor şi prozaicelor realităţi, pentru a-şi regăsi iluziile sbuciumatei tinereţe acum, târziu,... în lumea curată şi neprihănită, senină şi divină a înălţimilor, mai aproape de Dumnezeu?... Şi totuşi, nu mă pot stăpâni, îl reapropiu de buze, îl sărut cu drag, cu sinceră iubire şi aşezându-l la butonieră, mi se pare că retrăiesc zilele şi clipele de dulceaţă, ale tinereţii!...

In dulci sunete metalice şi'n sclipiri de diamant, isvorul curge neîncetat, îşi vede de mersul său grăbit, de par'că nimic nu s'ar fi întâmplat. El ştie, că, la alintarea murmurului, a cântecului său şi la sărutarea dulcilor raze de soare, un alt frumos buchet de miosotis, va trebui să înflorească în acelaş loc. In schimb însă, doi mici fluturaşi cu aripele cafenii, frumos pictate cu roş şi negru, geloşi şi furioşi — ca şi cum nu le-ar fi rămas chiar în apropierea isvorului, pe sub colţii goi de stâncă albă-vânătă, atâta iarbă verde, grasă şi frumoasă în care cântă greeruşii, atâtea înalte şi vesele marguerite, ce se mlădiază graţios şi cu eleganţă la dulcea adiere a zefirului, atâtea micuţe, delicate şi frumoase panseluţe violete şi galbene, atâtea garofiţe roşii, stelişoare albe şi albastre, atâtea alte multe

şi drăgălaşe floricele şi chiar miosotis crescut în margini de pădure, pe la isvoare şi dealungul pârâiaşelor — voltijează ca nişte mici drăcuşori pe lângă mine, pe lângă faţa mea, mă provoacă, de par'că ar vrea să mă atace, pentru a-mi smulge bucheţelul!

Mi se părea că aud aspra lor dojană: — Pentru ce ne răpeşti floricelele micuţe şi modeste, dar atât de scumpe nouă? Voi aveţi acolo, jos, în lumea voastră mare, bogată şi rafinată,... atât de multe, variate, frumoase şi mirositoare flori!... Grădinile, serele şi casele voastre, sunt pline de frumuseţea, suavitatea şi farmecul lor, pe când noi, în lumea noastră, în lumea munţilor, codrilor, stâncilor şi isvoarelor, nu le avem decât pe acestea!... Ele sunt dragostea, iubirea noastră, ele sunt farmecul, mângâierea şi singura noastră raţiune de existenţă în această singurătate, pustietate şi sălbăticie!

De la isvor ridic puţin şi apoi scobor încet pe sub coasta culmei Armăsarului. Pe stânga, se întinde în jos valea Armăsarului, foarte strâmtă, adâncă şi sălbatică, străjuită, mai cu seamă pe stânga pârâiaşului, de munţi stâncoşi, colţuroşi şi prăpăstioşi, între cari, ca nişte monştri uriaşi şi ameninţători, îşi înalţă fruntea, Grădina Bulzului," „Durducul" şi „Foarfeca". Este atât de sălbatică şi prăpăstioasă această vale, că nu este accesibilă decât sus, pe coasta din dreapta şi numai ciobanilor şi oiţelor, care au făcut multe cărări prin iarba mare, acum aproape uscată. In acest moment chiar, o frumoasă turmă se strecoară încet la deal, pe unele din aceste cărări. In frunte merge măgăruşul, sunând talanga ce-i spânzură de gât şi purtând pe spinare disagii şi sarica ciobanului; după el oiţele, mergând una după alta pe mai multe coloane, iar la urmă ciobănaşul, un băeţandru cam de vre o 17-18 ani, înconjurat de frumoşii şi credincioşii lui câini ciobăneşti, cântând cu drag şi duios din fluer. Se duc oiţele să bea apă rece şi limpede, din pârâiaşul Armăsarul.

[1]) — Măi ciobane de la oi
Măi ciobane, măi,
Tu n'ai grijă nici nevoi
Măi ciobane, măi.
De cu seară până'n zori
Tu te culci pe pat de flori
Cu capul pe muşuroi
Cu ochii steliţi la oi.
Cu capul pe floricele
Cu ochii ţintiţi la stele.

1) Nestor Ureche, — Fragment.

— Mai departe spre miază-zi, peste gura văei Armăsarului şi mult mai jos decât locul pe care mă găsesc, pe micul platou acoperit cu iarbă verde, luceşte albă în lumina soarelui ce scoboară spre asfinţit, mânăstirea Stânişoara.

Cu sufletul plin de dumnezeeştile frumuseţi, iau acum drumul înapoi, pe poteca din pădure şi după o scurtă odihnă lângă biserica şi cişmeaua mânăstirei Turnu, trec pe malul drept al Oltului.

— Puţin mai sus de confluenţa Oltului cu afluentul său drept Lotrul şi chiar pe marginea acestui pârău, se află satul *Brezoi*, mică staţiune climaterică şi loc de escursiune pentru vizitatorii Govorei, Olăneştilor şi Călimăneştilor. In faţa satului, peste apa Lotrului, pe muntele d'inspre răsărit, se înalţă ca un turn de observaţiune, ca o santinelă, stânca „Ţurţudanul". Multe şi frumoase amintiri îmi evocă şi Brezoiul, căci de atâtea ori am văzut şi aici, din ceardacurile şi de pe buştenii grămădiţi pe apa Lotrului, în cântecele „de inimă albastră" ale lăutarilor, faţa luminoasă, blândă şi tainică a lunei, apărând deasupra coamei muntelui şi furişându-se pe după Ţurţudanul, spre a se resfrânge scânteietoare, în undele tremurătoare şi murmurătoare ale pârâului.

— De la Brezoi în sus, pe şoseluţa ce şerpueşte pe marginea Lotrului, pe sub pereţii stâncoşi ai munţilor şi străbătând satul Mălaia şi bătrânele păduri de fag şi de brad, se ajunge la *Voineasa*, sat frumos de munteni cuminţi şi bine înstăriţi, aşezat în creerul munţilor şi în mijlocul codrilor. Ceva mai sus de Voineasa, părăsind valea Lotrului, se poate trece pe jos sau călare, culmea munţilor Sibiului, pe sub vârful Piatra Albă, dând în valea pârâului Sadul, de unde se poate merge cu trăsura, sau cu trenul forestier, la Sibiu.

— De la gura Lotrului în sus, valea Oltului se mai lărgeşte, populându-se cu satul Cornetul, unde se poate vizita mânăstirea Cornetu, zidită de Catinca şi Mareş Băjescu în anul 1666, aproape pe locul unde a fost vechiul castel roman întărit „Praetorium" şi satele Copăceni, Sărăcineşti şi Câineni, acesta din urmă aşezat într'o mică expansiune, pe ambele maluri ale Oltului, formând 2 comune deosebite: Câinenii de Vâlcea pe malul drept al râului, unde a fost vechiul castel roman întărit „Pons Vetus" şi Câinenii de Argeş, pe malul stâng.

— De la Câineni, trecând podul pe stânga Oltului, la Grebleşti şi ridicând muntele pe şosea, pe sub vârful Zănoaga din munţii Argeşului şi prin micul basin al Titeştilor, se scoboară în frumoasa vale a Topologului, afluent stâng al Oltului, la Sălătruc, sat frumos aşezat în mijlocul pădurilor de brad, apoi la Şuici, de unde se poate merge, fie peste culmea Comarnic la Curtea de Arges, fie urmând în jos, tot valea Topologului, prin Tigveni, la Râmnicu Vâlcea, sau puţin mai spre sud, către Govora şi Băbeni, trecând prin satul Bălceşti, locul naşterei marelui patriot, scriitor şi luptător de la 1848, Nicolae Bălcescu.

— De la Câineni în sus, până la gara Râul Vadului, în vecinătatea căreea a fost vechea frontieră, valea Oltului se prezintă ca şi de la gura Lotrului la Câineni; însă de la Râul Vadului până la gara Turnu-Roş, valea iar se strâmtează într'un defileu mărginit de munţi înalţi, acoperiţi cu păduri, care, dacă nu este tot atât de splendid ca sectorul d'intre Cozia şi Lotru, este totuşi foarte frumos şi pitoresc, cu deosebire în dreptul pârâiaşului Boiţa, unde a fost vechiul castel roman întărit „Caput Stenarum". In acest sector al Oltului şi chiar la eşirea nordică a defileului, se vede pe dreapta râului, spânzurat pe coastă, vechiul castel al Mariei Tereza, iar în aval de acesta, se vede ruina Turnului-Roş, ce servia ca post înaintat de observaţiune al castelului şi pentru paza Transilvaniei în contra invaziunilor turceşti, ce ar fi venit de la miază-zi, pe valea Oltului. Turnul era vopsit cu roş, dar legenda spune, că ar fi fost înroşit de sângele turcilor ucişi acolo, în una din incursiunile lor în Ardeal.

D'incolo de gara Turnu-Roş, şoseaua şi calea ferată urmând spre Sibiu, părăsesc valea Oltului şi se angajează pe valea pârâului Cibinul, afluent drept al Oltului, ce isvorăşte din munţii Sibiului, de sub vârful Cindrelul şi udă pe la nord, oraşul Sibiu. Puţin mai sus de gara Podul-Olt, adică la confluenţa Cibinului cu Oltul, şoseaua traversează satul Tălmaciu, aşezat într'o poziţiune pitorească, sub dealul acoperit cu pădure d'inspre răsărit. De pe drumul d'intre gara T. Roş şi Tălmaci, se vede înapoi, spre miază-zi şi gura defileului Oltului, splendida panoramă a satelor Boiţa şi Porceşti, frumoase podoabe, pe poalele munţilor împăduriţi.

La nord de Tălmaci şi puţin la răsărit de şosea şi calea ferată, se vede satul Mohu, în care s'a născut Ioan C. Brătianu, marele patriot şi bărbat de stat român, care împreună cu alţi mari patrioţi români, a întronat dinastia străină de Hohenzolern şi care secondând

pe înțeleptul rege Carol I, au asigurat împreună independența țărei, regatul și au pus bazele României Moderne. Tatăl său se refugiase împreună cu familia în acest sat românesc, în timpul revoluțiunei lui Tudor Vladimirescu.

Puțin mai la nord de Mohu, în apropiere de Sibiu, șoseaua și calea ferată trec prin satul *Șelimbăr*, localitate istorică scumpă amintirei noastre, de oarece ne evocă vitejia și gloria străbună, luptele și biruințele românilor pentru desrobirea Ardealului de sub nedreapta stăpânire maghiară și întregirea poporului român. Intr'adevăr, aici, la Șelimbăr, a repurtat Mihai Viteazul, în ziua de 28 Octombrie 1599, strălucita biruință asupra armatei ungurești, în frunte cu Andrei Batori principele Ardealului, biruință, care i-a permis să intre triumfător în cetatea Alba-Iulia și să alipească pentru scurtă vreme Ardealul la „Țara Românească".

— Dar iată Sibiul, oraș frumos, așezat pe platou, cu climă dulce și aer plăcut, cu strade drepte și curate, cu piețe bogate, în care mai cu seamă în zilele de târg, furnică lumea orășănească și sătească. In centrul orașului, se ridică marea și frumoasa biserică catedrală a mitropoliei ortodoxe ardelene, ce a fost înființată în anul 1579, cu mitropolitul Ghenadie, sfințit în Muntenia, de mitropolitul Serafim. Scaunul mitropolitan a fost stabilit atunci în localitatea Prislop din ținutul Hațegului, în frumoasa mânăstire zidită de Zamfira, fata lui Moise Voevodul Munteniei. In anul 1585, a urmat lui Ghenadie, mitropolitul Ioan din Prislop, apoi la rând, toți ceilalți mitropoliți ortodoxi ai Ardealului. Și ne reamintim cu plăcere faptul, că în Ardeal, Banat, Maramureș, Bucovina și Basarabia, sub stăpâniri străine, nedrepte și asupritoare, biserica strămoșiască, cu vrednicii ei slujitori, a fost păstrătoarea ființei poporului român, căci ea a păstrat limba, religia și datinele poporului, ținând nestinsă flacăra naționalismului și a patriotismului, pregătind sufletul poporului, pentru ziua cea mare și sfântă a *eliberărei*, ce trebuia să vină! Marele și frumosul parc al orașului, se întinde dealungul celui mai frumos și curat cuartier, al vilelor înconjurate cu mari curți și grădini, unde se află și măreața clădire a școalei militare de infanterie.

De vizitat în oraș, este interesantul muzeu al societății culturale „Astra Română" și bogatul muzeu „Brukenthal", ambele posedând și bogate biblioteci. In muzeul Brukenthal, se poate admira și micul, dar foarte valorosul tablou, reprezentând — probabil — un indian legat la cap, cu turban, care prizează tabac, executat

de celebrul pictor olandez Jean Van Eyck, care a trăit între anii 1381—1440, cel d'intâi pictor care a descoperit și executat pictura în uleiu. Se crede că în toată lumea, ar exista numai 4 tablouri originale de acest pictor. In secțiunea arheologică a acestui muzeu, se găsesc statui, basoreliefuri, pietre și mozaicuri din epoca daco-romană, găsite în pământul Transilvaniei.

DUMBRAVA—RĂȘINARI—PĂLTINIȘ—CISNĂDIOARA—CISNĂDIA—RÂUSADULUI—OCNA SIBIULUI—SELIȘTE—APOLDU—VINȚUL DE JOS.

— Sibiul este unul d'intre cele mai bogate orașe ale României-Mari, în frumoase și încântătoare împrejurimi, splendide pozițiuni și locuri de plăcute escursiuni, unde călătorul, pe lângă aerul dulce și curat pe care-l respiră din belșug, își umple sufletul de cele mai dulci impresiuni și amintiri.

Imediat la miază-zi de Sibiu și intim legat de parcul orașului, se întinde frumoasa „*Dumbravă*" de tineri și bătrâni stejari, în mijlocul căreea se poate merge foarte ușor și comod, cu trăsura pe șoseaua Rășinarilor, cu tranvaiul electric pe lângă șosea, sau — încă și mai plăcut — călare și pe jos, pe frumoasele alei și poteci, ce duc din parc prin dumbravă și prin pajiști de fânețe mirositoare, înconjurând frumoasele lacuri din mijlocul dumbravei — cu pești cari sar din apă și bărci pentru preumblare — pe la pavilioanele și chioșcurile unde se poatē găsi lapte, răcoritoare și reconfortante.

[1]) — Lacul codrilor, albastru,
Nuferi galbeni il încarcă;
Tresărind in cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-alung de maluri,
Parc'ascult și parc'aștept,
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept.

Să sărim in luntrea mică,
Ingânați de glas de ape
Și să scap din mână cârma
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune,
Vântu 'n trestii lin foșniască
Unduioasa apă sune!...

1) M. Eminescu.

— Dumbrava se prelungeşte spre miază-zi, printr'o frumoasă pădure de bătrâni şi falnici stejari, care se întinde până aproape de satele Răşinari şi Cisnădioara.

— Intr'o frumoasă dimineaţă de vară, cam pe la răsăritul soarelui, am luat drumul pe şosea, din Sibiu spre *Păltiniş*, în creerul munţilor Sibiului. După ce traversează Dumbrava şi pădurea de stejari seculari, şoseaua se desparte în două ramuri: cea din stânga, duce tot prin pădure de stejari către Cisnădioara, Cisnădia şi Sadul, iar cea din dreapta, pe care o urmez acum, mă duce, după încă 2 km. în teren deschis şi în plin soare, pr'intre salciile bătrâne şi plopii înalţi, plantaţi pe marginile ei, în *Răşinari*, sat mare şi frumos, de aproape 6000 suflete, populaţiune mocănească bine înstărită, cu pământuri de păşune la munte, cu vite, cai şi mai ales cu multe oi. Satul — în care s'a născut poetul Octavian Goga — este aşezat chiar la poalele munţilor Sibiului, întinzându-se de-alungul pârăului Caselor, deoparte şi de alta a apei ce curge limpede, foarte curată, învolburată şi cântătoare, pe albia-i de prundiş. Casele văruite, curate, luminate cu electricitate şi aşezate la linie, cu garduri şi porţi de scânduri acoperite cu streaşini de şindrilă, atât de înalte, că nu se poate vedea în curţi, nici din vârful carului. Podeţe frumuşele, leagă între ele cele 2 maluri ale pârăului, uliţele strâmte ale satului, fiind pavate cu piatră de râu. Câteva mici hoteluri, câteva magazine şi mai cu seamă cele 3 frumoase biserici, care în zilele de Duminici şi sărbători, sunt pline de credincioşii şi evlavioşii locuitori, dau satului o înfăţişare încă şi mai simpatică.

Mă opresc puţin la biserica ortodoxă cea nouă, mare, curată şi frumoasă cu hramul Sf. Treime, situată cam în mijlocul satului. Lângă biserică, înconjurat de brazi, frumosul mausoleu al marelui român şi preot, Mitropolitul Andrei Şaguna, care a trăit între anii 1808—1873, ridicând poporul şi biserica română ortodoxă a Ardealului. Mausoleul are în mijloc mormântul marelui prelat, în fund bustul său în marmoră albă, intrarea, închisă cu grilaj de fer, fiind păzită de doi frumoşi lei în bronz. Lângă biserică, deoparte şi de alta a uliţei, se întinde cimitirul. Mormintele — între care unele cu monumente şi cruci de marmoră albă şi neagră — foarte bine îngrijite. Acum, cimitirul este plin de femei, iar crucile mormintelor sunt împodobite cu buchete şi coroane de flori galbene — sunzuene.

In uliţă întâlnesc o altă femeie. Era leliţa Maria Pantelimon, o bătrână slăbuţă, dar vioaie şi foarte simpatică. O provoc la vorbă:

— Leliţă Mario, multe femei şi multe flori galbene văd la morminte!

— Da, maică, că doar azi e naşterea Sf. Ioan Botezătorul şi la noi e obiceiul, ca în ziua Inălţărei Domnului Isus Hristos, să venim la morţi cu leuştean, la Duminica Floriilor cu salcie, iar în ajunul naşterei Sf. Ioan Botezătorul, cu sunzuene. Ş'apoi mai este obiceiul ca azi, în ziua naşterei Sf. Ioan, oamenii să se ude cu apă, pentru că se zice, că cine n'are puţină apă în această zi, moare curând! La noi, în Răşinari, flăcăii prind azi fetele şi le aruncă îmbrăcate în pârâul Caselor şi în apa Ştezei; iar fetele care nu vor să fie udate, trebuie să stea în casă. Dar a mai slăbit şi obiceiul acesta, că doar lumea s'a mai schimbat şi pe la noi!...

— Şi acum unde te duci leliţo?

— Ia mă duc şi eu la biserica cea veche din sat, cu pomană şi cu lumânări. Da Dumneavoastră de când pe la noi?

— Chiar acum sosii leliţo şi mă duc sus, la Păltiniş.

— Bine faci maică, că-i tare mândru pe acolo!

— Să ne revedem sănătoşi leliţă Mario.

— Să te audă D-zeu maică şi călătorie bună.

— De la biserică, apuc pe uliţa ce mă scoate afară din Răşinari, în partea de sud-vest a satului, de unde pe o mică şi destul de bună şoseluţă, iau drumul Păltinişului, ce urmează pe valea şi pe marginea pârăului Şanta, printr'o pădure de fag şi de brad. Trec pe la gura pârâiaşului Strâmbul şi după încă câţiva km. mă abat la dreapta, şoseluţa ridicând muntele în serpantină, printr'o frumuşică pădure în tuferiş, de ştejar amestecat cu fagi, mesteacăni şi aluni. Deoparte şi de alta a drumului, curg prin mici rigole, subţiri fire de apă cristalină, isvorâte ici, colo, din stâncă, în care-şi oglindesc faţa drăgălaşele, delicatele şi voioasele floricele de munte; acele floricele modeste şi discrete până la timiditate,... care nu te pot îmbăta cu parfum, dar care prin gingăşia şi candoarea lor cerească, înviorate de roua dimineţei, desmierdate de adierea zefirului, de tainica şoaptă a apelor şi de dulcele sărut al razelor de soarea şi al fluturaşilor amoroşi,... te transportă, în ciripitul şi simfonia păsărelelor — ce sunt ca şi ele — în sferele divine ale unei alte lumi mai bune, mai iubitoare, mai sincere şi mai altruiste decât lumea noastră de jos, în care ne trăim îngânduraţi, indureraţi şi desnădăjduiţi zilele amare, târându-ne ca nişte reptile, în noroiul şi duhoarea ucigătoare de suflete şi de avânt generos, a

unui materialism și mercantilism egoist, imoral, degradator, feroce și odios!...

Și drumul ridică mereu în serpantină muntele spre culmi, pr'intre șirurile și buchetele de frumoase, svelte și cochete marguerite, ce se leagănă grațios pe lungile lor tige, de grăgălașe și gânditoare panseluțe, unele violete, de un violet pal-dulce, sau mai închis, altele alb-galbene, precum și de adorabile și gingașe miosotise, cu corole în mici petale de azur, ce-ți amintesc mai bine decât orice filosofie, că viața este de o clipă pe acest pământ. Și toate îți surâd cu dulceață și duioșie, toate te chiamă... și te îndeamnă să le privești cu simpatie și prietenie, să le îndrăgești, să te gândești cu gând curat la ele și cât vei trăi, să nu le dai uitărei!

Pe acest drum de încântare și reculegere sufletească, de te oprești în unele puncte și privești spre stânga, vezi jos, pe fundul văei, șerpuind ca doi balauri albi-argintii, drumul care urcă spre Păltiniș și pârâul Șanta; iar de privești spre dreapta și înapoi, vezi mai departe, cuprinse între dealuri acoperite cu păduri și pajiști de fânețe și pășuni, satele Gura Râului, Orlat și Săcelu, iar în fund de tot, încadrade de verdele pădurilor, satele Mangu și Seliște. Și după ce tot ridicând, străbat și o tânără rariște de mestecăniș, iată-mă ajuns într'un vast luminiș, în care se întinde, pe vâlcele, pe coaste și pe spinările dealurilor, un imens covor de fâneață, smălțuită de o infinitate de flori multicolore și cu deosebire albastre, galbene și violete; clopoței, garofițe, gura leului, gura lupului, lumânărele, coada mielului, sunzuene și alte multe flori de câmp și de munte, care strălucind încă înrourate, sub dulcea revărsare a razelor de soare, în jocuri de umbră și lumină, pe un pământ de capricioase, dar armonioase forme, dau întinsului, cât vezi cu ochii, o înfățișare de majestoasă și dumnezeiască splendoare. Acesta este pământul de fâneață și pășune al rășinărenilor, cu foarte numeroasele strungi, în care bacii și bacițele fac din laptele de oaie, cașul dulce și urda, atât de gustoase.

[1]) Spune-mi mândro și ghicește,
Spune-mi mândro și ghicește,
Codrul de ce'ngălbenește
Voinicul de ce'nbătrânește ?

---

1) V. Păcală — Monografia satului Rășinari.

Codrul de zăpadă grea,
Voinicul de inimă rea;
Codrul de zăpadă multă,
Voinicul de inimă ruptă...

Dragu-mi-i să merg la munte
S'auz oile strâgând (behăind)
Pe bădița fluerând,
Fluerând oițelor
De dorul mândruțelor.

[2]) Foaie verde foi de nuc
Se duc oile, se duc,
Și se duc și nu mai vin
Pân'la sfântul Constantin.
Și se duc și nu vin iară,
Pân'la dalba primăvară.

Rămân stâni
Fără stăpâni
Răzoare
Fără cipoară (turmă mare)
Strunguțe
Fără bacițe.

— Străbătând și acest cuprins de luminoasă și încântătoare privelište, drumul mă duce într'un frumos codru de brad, în care, după un parcurs de încă câți-va km. și 5 ore de la plecarea din Sibiu, dau de frumosul și încântătorul *Păltiniș*; mică, dar interesantă stațiune climaterică, așezată pe muntele Păltiniș, în capul văei Gurenilor, sub vârful Cindrelul, în mijlocul codrului de brad, având altitudinea de 1420 m.

---

2) V. Păcală — Monografia Satului Rășinari.

[1]) — Voi munţilor mândri, moşnegi cumnaţi
Cu stelele bolţii albastre,
In leagănul vostru de codri şi stânci
Dorm toate poveştile noastre.
Alături de şoimii cu ochi aprinşi,
Din tainica voastră dumbravă,
Se'nalţă'ndrăzneţe'n lumina din cer
Şi visurile voastre de slavă.
. . . .
. . . .

La voi mă îndeamnă cărările ei
Şi biata mea soartă pribeagă,
Pădurea cea veşnic lipsită de somn
Mi-e sfântă şi atâta de dragă!
. . . .

— Păltinişul, loc de repaos şi reculegere sufletească, udat de pârâiaşul Gurenilor, cu aer dulce, plăcut, ferit de curenţi şi îmbălsămat de răşina brazilor, este situat aproape de pârâul Cibinul şi de mica staţiune climatică Şanta, aşezată ceva mai jos. Are câteva vile drăguţe, între care se disting vila armatei pentru ofiţeri, schitul mitropoliei din Sibiu, casa societăţei carpatine, o casă pentru turişti şi o modestă instalaţiune de hidroterapie. Păltinişul mai oferă şi frumoase locuri de escursiune şi preumblare, pe drumurile şi aleele din pădure, precum şi încântătoare privelişti şi peisagii.

Mă înapoiez de la Păltimiş a 2-a zi, pe acelaş drum încântător, gustând încă odată farmecul acestei splendide regiuni. Fiind zi de Duminică, mă opresc la biserica cea veche din Răşinari, arhiplină de credincioşi, cari ne mai având loc în biserică, stau şi pe afară. Ţărani şi ţărance de toate vârstele, de la cei mai bătrâni până la cei mai tineri şi copii, toţi robuşti şi frumoşi, curat îmbrăcaţi în pitorescul lor port naţional mocănesc, bărbaţii cu cămeşi albe şi încreţite, pe deasupra iţarilor, încinşi cu chimire late de piele, unii purtând şi cojoace simple, sau înflorite. Ei aprind lumânări în sfeşnice, se închină cu evlavie, făcând crucea mare, plecându-se cu smerenie — unii făcând şi mătănii — sărută icoanele pe rând, începând cu a Domnului Isus Christos şi a Maicei Fecioara Maria,

1) Octavian Goga.

apoi se retrag respectoşi la locul lor, de unde acompaniază pe dascăli în cântările de slavă lui Dumnezeu.

La eşirea din sat, un ţăran cam de 60 şi ceva de ani, înalt, spătos, frumos şi încă vânjos, venea pe cărare, cu o greblă pe umăr. Il aştept în drum şi instinctiv — căci nu-l mai văzusem nici odată, ci auzisem numai de el — îl întreb:

— Nu eşti D-ta badea D. fruntaş din Răşinari? Bătrânul mă priveşte cu mirare şi-mi răspunde:

— Ba chiar eu sunt, Domnule. Dar D-v?

— Eu sunt cutare... şi vin dela Păltimiş. Dar bine bade D., tocmai D-ta la muncă, în sfânta zi de Duminecă?

— Ce să fac D-le,... dacă e treabă multă? Iacă, am avut nişte fân de strâns şi nu-l puteam lăsa pe mâine.

— Ori cum, bade D., cred că D-ta, om bătrân şi fruntaş al satului, ar fi fost mai bine să te fi aflat acum la biserică, în mijlocul consătenilor D-tale, că doar şi sufletul cere hrană, nu numai stomacul. Cei tineri trebuie să ia pildă de la cei bătrâni. Şi apoi, la vârsta D-tale mai ai nevoie şi de puţină odihnă, că omul nu-i de oţel! Dar badea D. şiret, văzându-se pe bună dreptate încolţit, schimbă repede vorba, găsind şi ocazia să-şi mai verse focul „pe cei unguri şi saşi“.

— Apoi dacă e vorba de odihnă, să vă spun: iacă, am fost şi eu închis de unguri vr'o 20 de luni la Cluj, după retragerea oastei române din Ardeal, în toamna lui 1916. Intr'un fel mi-o prins bine, că numai atunci m'am săturat şi eu de somn,... că acasă numai muncesc! Dar şi eu am bătut de atunci încoace doi unguri *pe* tren! Nu ca răzbunare, ferita Dumnezeu, dar pentru că vorbiau rău de români!... D'apoi şi saşii, n'au fost mai brezi, că după ce au luat românilor şi mai ales nouă, răşinărenilor— prin înşelăciuni, căci erau protejaţi de unguri — pădurea d'intre Sibiu şi Răşinari şi pământurile de păşune din vale, de ne-au lăsat fără imaş pentru vite, ne mai şi duceau cu forţa şi bătaia la Sibiu, de măturam oraşul fără plată!...

— Ne-am strâns mâna şi ne-am despărţit ca 2 buni prieteni. Cu adâncă părere de rău am aflat acum, că badea D. a murit!

— La răspintia drumului, întorc pe şosea la dreapta, trec dealul prin frumoasa pădure de stejar cu brazi şi intru în satul *Cisnădioara*, pr'intre numeroasele şi frumoasele grădini şi livezi

de pomi fructiferi, care, în luna când pomii sunt înfloriţi şi mirositori, iau înfăţişarea unui adevărat paradis. Cisnădioara, cu căsuţele ei curate şi cu cele câteva vile drăguţe, ce se răsfaţă pr'intre flori, situată la poalele muntelui, cu aer foarte curat şi plăcut, este o mică, dar simpatică şi atrăgătoare staţiune climatică, foarte potrivită pentru odihnă.

— La vr'o 2—3 k. m. spre răsărit de Cisnădioara — mergând pe frumoasa şosea plantată pe ambele părţi cu pomi roditori şi traversând în bătaia soarelui, o splendidă regiune acoperită numai cu fâneţe înflorite şi livezi de pomi fructiferi — se găseşte *Cisnădia*, important târguşor, aproape orăşel, cu lumină electrică, case şi magazine mari, cu strade şi trotuare bine pavate şi cu o desvoltată industrie.

Din Cisnădia se poate merge, fie cu trăsura la frumosul sat Sadul, aproape târguşor industrial, aşezat la debuşarea din munţi a pârâului Sadul, fie tot cu trăsura, ori cu trenul, prin Şelimbăr, la Sibiu.

De la Sadul cu trăsura, sau din gara Veştem de pe linia Sibiu—T. Roş, cu trenul forestier al fabricei de cherestea, se poate merge pe frumoasa şi pitoreasca vale a pârâului Sadul — unde este de admirat frumosul lac artificial, cu apa căruia se formează „haitul" ce duce buştenii la vale — până la satul Râusadului, situat în spre fundul munţilor Sibiului, compus din 3 cătune ce se întind pe distanţă de 7 k. m., dealungul şi pe stânga pârâului. De aici se poate merge — cum am mai spus — călare, sau pe jos, mai departe la deal, pe sub Piatra Albă şi peste munţii Negovan, Bucegi, Dobrun şi Balindru, pentru a scoborî la Voineasa, în munţii Lotrului. De la satul Râusadului în sus, pârâul este foarte bogat în păstrăvi, dar sunt vânaţi fără cruţare. Tot de la satul Râusadului, se poate ridica cu piciorul vr'o 2 km. la deal, pe valea pârâiaşului Săducelul, ce se rostogoleşte vâjiitor şi spumos peste bolovanii de stâncă, mergând fie pe cărăruşă, fie mai uşor, pe scocul (sghiabul) de lemn, construit pentru transportarea buştenilor la vale, cu ajutorul curentului apei.

— Această largă şi frumoasă regiune de la miază-zi de Sibiu, a fost între 28 August şi 29 Septemvrie 1916, st. v., teatrul crâncenelor lupte, susţinute de vitezele trupe ale corpului Olt, din armata I-a română, după pătrunderea lor în Ardeal pe văile Oltului, Lotrului, Lotrioarei şi Sadului, în contra numeroaselor şi foarte bine utilatelor şi experimentatelor trupe austro-ungare şi cu deosebire germane.

Luptele cele mai înverşunate şi mai sângeroase s'au dat mai ales, pentru cucerirea, recucerirea şi păstrarea poziţiunilor şi a satelor de la răsărit, miază-zi şi apus de oraşul Sibiu, ca Boiţa, Porceşti, Sebeş, Racoviţa, Tălmaci, Veştem, Sadul, Cisnădia, Gura Râului, Orlat, Şelimbărul vitejiei şi gloriei lui Mihai Viteazul, Caşolt, Cornăţel, Glimboca, Avrigul şi Săcădatul, apoi vârful Măgura şi celelalte înălţimi muntoase, de la sud de Sibiu. Pierderile au fost mari şi sângeroase, de ambele părţi. Eforturile germanilor, de a tăia cu trupele bavareze alpine, trimise prin munţii Sibiului şi ai Lotrului, către Râul Vadului şi Câineni, retragerea trupelor române ale corpului Olt prin defileul Oltului, n'au reuşit, de oarece trupele de ajutor, venite de la sud şi de la nord, au rezistat cu energie, aruncând înapoi, în munţi, trupele duşmane atacatoare. Din cauza marilor perderi suferite, fără putinţă de ajutoare şi a marei superiorităţi numerice şi technice a inamicului, bravele trupe ale Corpului Olt, au fost nevoite în cele din urmă, să se retragă în munţi, pe dreapta şi pe stânga Oltului, unde au fost din nou atacate cu şi mai puternice mijloace de luptă, cu începere de la 18 Octombrie 1916. Lupte crâncene au avut loc în munţii de pe dreapta şi mai cu seamă de pe stânga Oltului. Pe dreapta Oltului, luptele s'au dat pe munţii Pietrosul, Veveriţa, Robul şi Murgaşu, de la nord de Lotru, la înăţimea satelor Câineni şi Sărăcineşti, iar pe stânga râului, s'au dat în toată regiunea muntoasă d'intre Olt şi Argeş, începând de sus, din creasta munţilor Făgăraşului, spre miază-zi şi cu deosebire pe munţii Coţi, Surul, Budislavul, Pleşul, Mormântul, Călugărul, Zănoaga, Miglele, Măgura, Sule, Cozia, Surdoiu şi Poiana Spinului, d'intre Olt şi Topolog, pe munţii Mâzgavul, Faţa Sf. Ilie, Comarnicul, Cărbunarul şi Frontul, d'intre Topolog şi Argeş, la satele Grebleşti, Titeşti, Spinul, Perişani, Clocoticiu, Sălătruc, Rădăcineşti, şi Suici, din basinul Titeştilor şi de pe valea Topologului şi la Cumpăna şi satul Aref, din valea Argeşului. In această vastă regiune muntoasă d'intre Olt şi Argeş, trupele române ale Corpului Olt, au luptat până la 23 Noembrie 1916, cu un devotament fără margini şi cu un eroism incomparabil, au luptat la desnădejde, unul contra zece şi adeseaori corp la corp, poziţiunile trecând pe rând şi de mai multe ori, din mână în mână, fiecare palmă de pământ strămoşesc a fost apărată cu sângeroase sacrificii şi n'a fost cedată decât la ultima extremitate. In cele din urmă însă, covârşite de superioritatea numerică şi technică a inamicului, cu efectivele extrem de reduse din cauza marilor pierderi, extenuate de obosială şi de foame — căci

zilnic în lupte, fără răgaz și neschimbate, nu aveau timp pentru odihnă și pentru hrană — luptând și în contra intemperiilor, pe viscol, zăpadă, ger, lapoviță, ceață și noroiu, au fost nevoite să rupă luptele și să cedeze terenul.

— La 8—10 km. spre nord-vest de Sibiu, mergând cu trăsura pe șosea, sau cu unul din numeroasele trenuri care fac zilnic cursa în timpul sezonului, se găsește târgușorul și stațiunea balneară *Ocna Sibiului*, așezată într'o regiune colinară, cu băi de sare, calde și reci și o climă constantă, foarte agreabilă. Stațiunea balneară propriu zisă aparține statului și este foarte bine organizată și simpatică. Un frumos și foarte bine întreținut parc, cu frumoase și parfumate flori, care țin tot timpul sezonului, comunicând cu un alt parc întins pe deal, plantat cu brazi, tei, salcâmi și străbătut de frumoase alee, pentru preumblări la umbră. In mijlocul parcului cu flori, se află frumosul, cochetul și confortabilul hotel, simpaticul stabiliment pentru băi calde, cu o mică instalațiune pentru pulverizații și cazinoul cu terasă și săli de restaurant, dans, muzică, lectură și cu alte terase pe acoperiș, pentru băi de soare. Tot în mijlocul parcului cu flori, se găsesc și cele 3 lacuri, Horia, Cloșca și Crișan, bine organizate pentru băi reci; iar în afara parcului, se mai găsesc, lacul Brâncoveanu cu apă mai sărată și lacul copiilor. Numeroase vile și case țărănești, situate chiar în apropierea parcului, stau la dispozițiunea vizitatorilor.

Este, fără îndoială, foarte plăcut, să privești din chioșcul de pe movilă, spre seară, în asfințit de soare, sau în crepuscul, splendidul și armoniosul tablou al ansamblului parcului cu flori, iar pe înoptate, să admiri cum se scaldă în fundul lacurilor, luna, stelele și luminile electrice.

— N'aș putea încheia capitolul Sibiului cu frumoasele lui împrejurimi, fără a aminti și de simpaticul drum — șosea și cale ferată — ce leagă Sibiul cu Alba Iulia, prin Vințul de Jos. In special sectorul drumului dela Sibiu până d'încolo de satul Apoldul Mare, este foarte frumos și pitoresc, drumul urmând pe sub poalele munților acoperiți de codri verzi, cari oferă prea frumoase priveliști și peisage. Orășelul Seliște, cu vestitele lui seliștence, așezat chiar pe poalele muntelui și frumosul sat Apoldul Mare — așezat într'un

cadru foarte pitoresc, sub un deal împădurit, cu coastele drepte, cu vii, grădini și livezi de pomi fructiferi, întinse până în marginea căei ferate, care aici are traseul în serpantină, trecând printr'un tunel și pe un frumos viaduct — sunt, mai ales, motive puternice, care te îndeamnă să mai revii pe acest drum frumos. Și-mi aduc cu drag aminte, de acum 18 ani, pe timpul silnicei și dureroasei stăpâniri unguerești, când, vizitând pentru prima oară Seliștea și preumblându-mă pe străzile ei, îmbrăcat în frumoasa uniformă de căpitan român de artilerie, bunele și frumoasele seliștence, tinere și mai bătrâne, stând de vorbă, torcând fuioarele și împletind la ciorapi, pe sub streașinile largi ale porților înalte în stil românesc, zărindu-mă, esclamau cu vădită bucurie: — „A, iată unul *de ai noștri!*"...

VEDEREA GENERALĂ D'INSPRE NORD A MUNȚILOR FĂGĂRAȘULUI ȘI BÂRSEI, A RÂȘNOVULUI, BRAȘOVULUI ȘI A BUCEGILOR.—ORAȘUL FĂGĂRAȘ—CODLEA—VÂRFUL NEGOIUL—LACUL BÂLEA—LACUL CAPRA—VÂRFUL VÂNĂTOAREA—VÂRFUL ȘI LACUL PODAGRU.

— O foarte plăcută călătorie cu trenul, sau cu trăsura, este aceea de la Sibiu la Brașov, prin Făgăraș. Până la gara Podul Olt, de unde se bifurcă șoseaua și calea ferată, este de admirat încă odată, frumoasa priveliște a defileului Oltului — strâns d'inspre răsărit de extremitatea apusană a munților Făgărașului, iar d'inspre apus, de extremitatea răsăriteană a munților Sibiului — cu satele Porcești și Boița, cu pădurile și întinsele fânețe și pășune ale locuitorilor satelor vecine, cari în timpul verei își părăsesc locuințele de jos și se ridică pe munți, cu neveste și copii, cu vite, cai, oi, purcei și cățel, locuind în colibele de vară ce se zăresc de departe și de unde nu se întorc decât târziu, după cea din urmă coasă și după ce toată iarba a fost păscută de animale.

De la gara Podul Olt, șoseaua și calea ferată luând direcțiunea spre răsărit, în susul și dealungul Oltului, străbate șesul Făgărașului, trecând mai întâi prin marele și frumosul sat — aproape orășel — Avrigul, locul de naștere și de veșnică odihnă a lui

Gheorghe Lazăr, cel d'intâi cărturar român, care a trecut munţii în Principatele Române, unde a dăscălit cu multă vrednicie, făcând un adevărat apostolat şi murind în anul 1823. Pe monumentul de marmoră, la mormântul său de lângă biserica din Avrig, unde a fost şi casa lui părintească, stă scris frumosul epitaf, conceput chiar de el:

— „Vieţuitorule!
Stai puţin şi citeşte
Apoi te gândeşte,
La trista omului soartă
Nepregătitoare moarte.
Ce eşti astăzi, eu am fost,
Asta să o ştii de rost.
Ce sunt eu acum, vei fi,
Când ceasul îţi va sosi!"

— La care, comitele Carol Rosetti, recunoscătorul său fost elev, care cu proprie cheltuială a ridicat monumentul, a adăugat:

— „Precum Hristos pe Lazăr, din morţi a inviat,
Aşa tu România, din somn ai deşteptat".

— Mai departe spre răsărit, drumul defilând prin faţa satului Sâmbăta de Sus, situat pe poalele munţilor Făgăraşului — unde pe ruinele vechei mănăstiri, zidită de Constantin Brâncoveanu domnul Munteniei, se ridică şi va străluci în curând mânăstirea neamului — ne duce în oraşul *Făgăraş*, capitala judeţului cu acelaş nume, în care se găseşte altă biserică a lui Constantin Brâncoveanu, restaurată de curând, cu foarte frumoase şi clasice picturi bizantine, cu frumoasa şi scumpa ei catapeteasmă în lemn sculptat, precum şi vechea cetate ungurească, zidită în anul 1300 de un prinţ ungur.

De la Făgăraş înainte, şoseaua şi calea ferată, intrând în munţii Perşani, străbat o regiune muntoasă şi deluroasă d'intre cele mai frumoase şi mai pitoreşti, acoperită cu păduri, fâneţe şi păşune, mai cu seamă dela satul şi gara Şinca Nouă, până d'incolo de Măgura Codlei — în formă de con, frumos împădurită — şi de frumo-

sul orăşel *Codlea*, aşezat pe poalele Măgurei, în marginea pădurei, cu strade şi case frumoase, luminat electric, cu aer foarte curat, plăcut şi cu o desvoltată industrie.

Tot de la Şinca Nouă, o altă şosea, ocolind Măgura Codlei pe la miază-zi, prin satul Poiana Mărului şi pe frumoasa şi pitoreasca vale a pârâului Şinca, strâmtă şi mărginită de munţi învestmântaţi cu frumoase păduri de fag şi de brad, duce prin Zărneşti şi Râşnov la Braşov şi prin Bran—Giuvala la Rucăr—C. Lung.

Pe tot parcursul drumului, de la Podul Olt până la Braşov, este de admirat spre miază-zi, la distanţă de 7—10 km. de poale şi 18—20 km. de creste, *splendida privelişte a munţilor Făgăraşului*, cei mai frământaţi, mai accidentaţi şi mai alpini din întreg şirul Carpaţilor noştri, cu foarte numeroasele şi înaltele lor piscuri, ce se înşiră la rând, proiectându-se pe cer, între cari se disting de la apus spre răsărit: Chica Pietrilor, Chica Fedeleşului, Vârful Tătarului, Surul, Budislavul, prăpăstiosul Ciortea, sub care se află frumosul lac Avrigul, la altitudine de 2011 m, vârfurile Scara, Puha, Mâzgavul, Şerbota, *Negoiul*, cel mai înalt din munţii Făgăraşului şi din Carpaţi, de 2544 m, Călţunul cu lacul Călţun, la altitudine de 2229 m. Lăiţa, Vânătoarea, sub care se află frumoasele lacuri Bâlea şi Capra, apoi Arpaşul Mare, Podagrul, sub care se află lacul cu acelaş nume, Ucea Mare, Viştea Mare, Moldovanul, care după unele hărţi, ar fi mai înalt chiar decât Negoiul, Urlea şi Piatra Craiului. Iar mai departe spre miază-zi, pe deasupra Branului, Râşnovului şi Braşovului, conturându-şi culmile şi vârfurile pe bolta azurie a cerului, se oferă în toată splendoarea şi mareţia lor, Bucegii, întovărăşiţi de frumoşii lor vecini, Runcul, Postăvarul, sau Cristianul şi Piatra Mare.

— Această foarte vastă regiune a Oltului mijlociu, întinsă dela oraşul Sf. Gheorghe, capitala judeţului Ciuc şi Feldioara la răsărit, până aproape de Podul Olt spre apus şi din munţii Branului, Râşnovului, Braşovului şi Săcelelor la sud, până pe dreapta Oltului, în apropiere de Târnava Mare, spre nord, a constituit în toamna anului 1916, teatrul de operaţiuni al armatei a 2-a în Ardeal. Primele operaţiuni au avut loc între 27 August şi 17 Septemvrie, pentru trecerea frontierei, pătrunderea în Ardeal şi ocuparea celor mai favorabile poziţiuni, când trupele române trecând frontiera pe la pasurile Giuvala, Predeal, Predeluş, Bratocea, Buzău şi Putna, au atacat victorios trupele austro-ungare pe Măgura Branului, la Bran şi la monumentul Honvezilor d'intre Temeşul de

Sus şi cel de Jos, între massivii Postăvarul şi Piatra Mare, respingând peste tot pe inamic şi punând stăpânire pe Braşov şi pe întreg şesul Braşovului, după care prin noui atacuri şi lupte sângeroase, cu mari perderi, mai cu seamă pentru inamic, au ocupat Sf. Gheorghe, Feldioara, Grindu, Perşani, Şercaia, înălţimile de pe dreapta Oltului, Dăişoara, Homorodul, Caţa şi Cohalm. A 2-a serie a operaţiunilor armatei 2-a române în această regiune, a fost determinată de ofensiva trupelor române spre apus, asupra flancului stâng şi spatelui armatei germane Falkenheim, care după cum am văzut, opera cu faţa spre miază-zi, în contra Corpului Olt, din armata 1-a română. Ofensiva a început spre sfârşitul lunei Septemvrie, cu atacul şi ocuparea prin lupte sângeroase a localităţilor Calbor, Ciucuşor, Rucăr, Viştea de Sus, Viştea de Jos, Ucea, Rodhav, Ciucu Mare, Bărcut, Moha, Feişer, Bundorf, dealul Birkenberg, Cârtişoara şi Arpaşul, de pe dreapta şi de pe stânga Oltului. In ziua de 30 Septemvrie, trupele române ale armatei 2-a, pentru a ajuta şi degaja Corpul Olt, atacă puternic stânga armatei germane la Sarata, Porumbacul de Sus şi Porumbacul de Jos, între Olt şi poalele munţilor Făgăraşului, resping pe inamic în desordine şi cu foarte mari pierderi în morţi, răniţi şi prizonieri, capturându-i şi o baterie de obuziere de 105 mm şi ocupă câte trele satele.

Victoria trupelor române la Porumbacele a fost strălucită, însă din nenorocire inutilă, căci s'a produs prea târziu, de oarece în ziua de 30 Septemvrie, trupele Corpului Olt neaj tate la timp şi înfrânte de marea superioritate a inamicului, se retrăseseră în munţi, peste frontieră.

A 3-a serie a operaţiunilor, a avut loc între 2 şi 8 Octomvrie inclusiv şi a fost determinată de puternica contraofensivă germană, în contra trupelor armatei 2-a române, de pe stânga şi de pe dreapta Oltului. In această scurtă perioadă, trupele române foarte mult slăbite prin retragerea a 3 divizii, care fuseseră trimise în Dobrogea şi prin pierderile pe care le suferise până acum, mal ales din cauza puternicei artilerii inamice, au avut de susţinut în retragere, lupte foarte grele şi sângeroase, în care bravii şi eroicii noştri soldaţi, au luptat ca leii. Puternicelor atacuri germane, susţinute de o formidabilă artilerie grea şi de câmp, trupele române au răspuns cu înverşunate şi eroice contra-atacuri, infanteria noastră luptând în disperare la baionetă, sub focul ucigător al artileriei inamice. Astfel, lupte crâncene au avut loc pe înălţimile de la nordul Oltului, în munţii Perşani şi pe Măgura Cadlei, în munţii Poiana

Mărului, în şesul Bârsei şi în şesul Braşovului, unde Radu Şerban Vodă, Domnul Munteniei, a bătut în anul 1602 pe unguri, sub Moise Sekely — pe care-l ucide — şi armata turcească care-l ajutase, luându-i ca trofee 32 steaguri; iar în anul 1611, a mai bătut tot aici şi pe Gabriel Bathory, luându-i şi acestuia mai multe steaguri.

Satele Mohu, Bărcut, Şinca, Perşani, Şercăiţa, Dealurile Pleşului şi Ulmului, satele Poiana Mărului, Vlădeni, Ţânţarul, Codlea, Zărneşti, Predealul Branului, Dealul Muncelu, Râşnov, Bod, Hârmanul, Sânpietru, Movila Sânpietru, oraşul Braşov şi împrejurimile acestor localităţi şi înălţimi, au fost teatrul celor mai disperate şi sângeroase lupte, unele localităţi şi poziţiuni, trecând pe rând, din mână în mână. In marginea Braşovului, pe dealul Stejăriş şi dealungul căei ferate, între gara mare şi gara Bartolomeu, atacurile germane s'au isbit de o foarte puternică şi îndârjită rezistenţă, din partea trupelor române. O companie română, care timp de 2 zile luptase eroic şi victorios înapoia taluzului liniei ferate, în apropiere de gara Bartolomeu, a fost complect distrusă numai în câteva minute, de mitralierele inamice aşezate pe înserate şi pe furiş, într'o magazie din spatele ei. Eroicii ostaşi ai acestei companii, surprinşi de focurile mitralierilor şi de grenadele trase şi aruncate asupra lor pe la spate şi numai de la câţiva metri, au murit toţi, până la cel din urmă, ca nişte adevăraţi şi vrednici eroi!

Au luptat vitezele trupe române ale armatei 2-a timp de o săptămână, fără răgaz şi fără odihnă, în chipul cel mai eroic şi mai măreţ, dar, ca şi eroicile trupe ale grupului Jiu şi ale Corpului Olt, din armata I-a română, copleşite în cele din urmă de sdrobitoarea superioritate numerică, technică şi în special artileristică a inamicului, reduse la ultima extremitate şi sleite de puteri, au fost nevoite să se retragă; stânga pe şoseaua Branului, către Giuvala-C. Lung, centrul pe şoseaua Braşov-Predeal-Ploeşti, iar dreapta, prin văile Teleajenului şi Buzăului.

— Şi acum, să facem o frumoasă escursiune sus, pe vârful *Negoiul*.

De la gara Porumbacul de Jos, situată la răsărit de Avrig, cu trăsura angajată direct din sat, sau din Sibiu prin societatea carpatină, se merge prin Porumbacul de Sus — lângă care se găseşte cimitirul eroilor români morţi cu ocaziunea luptei din 30 Septemvrie 1916 — şi pe marginea pârâului Mare, sau Porumbacul, afluent stâng al Oltului, până la poalele munţilor.

Este o senină şi frumoasă dimineaţă de vară. Cu cât ne apropiem de munţi, cu atât ei ni se arată mai măreţi şi mai frumoşi, în mantia lor verde de fag şi de brad. Ajunşi la poalele lor, trecem pârâul prin apa încă mare şi destul de adâncă, în urma potopului torenţial căzut cu 2 zile mai înainte, intrăm în bătrâna şi frumoasa pădure de fag, ţinându-ne mereu pe marginea pâraielor Porumbacul şi Porumbăcelul, a căror albie este plină de lemne, buşteni şi arbori întregi, scoşi din rădăcină, rupţi, răsturnaţi şi rostogoliţi de sus, de furioasa vultoare a nebunilor şi sălbaticilor torenţi. D'incolo de ruinele fostei fabrici de sticlă, părăsim valea Porumbăcelului şi o luăm la stânga, prin pădurea de fag amestecat cu brad, urmând nu prea anevoios, pe poteca în serpantină — organizată şi întreţinută de societatea turistică carpatină — ce ridică culmea Măgura.

Incă de la Porumbacul de Sus fuseserăm informaţi, că torenţii rupseseră această potecă în mai multe locuri, prăbuşind mai multe podeţe in fundul prăpastiilor; totuşi, cu Dumnezeu şi cu curaj, am mers înainte.

După vre'o oră de suiş, începe deodată, din chiar senin, o ploaie măruntă, cu soare. Era — cum vom vedea — norul-avangardă, a unei imense masse de nori, care se apropia. Ne adăpostirăm pe sub copaci şi după o jumătate de oră ploaia încetând, ne reluarăm voioşi drumul mai departe.

Fiind pe la amiază, obosiala şi foamea, ne obligară să facem un popas. Merindele sunt scoase din disagi, un foc se aprinde la iuţeală şi în bătaia ferbinte a jarului, carnea şi slănina se învârtesc în frigare. Mica, dar tânăra, vesela şi agreabila societate, în mijlocul căreea mă găsesc, compusă dintr'un tânăr preot cu soţia lui, un tânăr ofiţer, un tânăr artist al teatrului naţional din Bucureşti, 3 studenţi şi 2 elevi de liceu, este foarte însufleţită. Se fac glume, se râde şi se cântă. Preotul entusiasmat, cu frumoasa-i voce de bariton, cântă:

— „Romănaşului îi place
Sus, la munte, sus, la munte, la isvor,
Liber şi să fie'n pace,
Al naturei, al naturei domnitor.
Unde pr'intre stânci bătrâne,
Curg isvoare cristaline,
Intr'un ton, intru'un ton răsunător."

— Dar pe când în plină dispoziţiune, ne pregătiam să ne reluăm drumul, cu totul pe neaşteptate, începe o altă ploaie. Sosise fără să ne dăm seama, grosul coloanei!... Codrul începe să tremure, să freamăte mai puternic. Ploaia se inteţeşte, dar find încă moderată, demonstrativă,... buna dispoziţiune a societăţei, deşi puţin scăzută, se menţine totuşi, aşa că, pe sub bătrânii copaci cu coroane mari şi stufoase, se mai aud glume, râsete şi cântece. O jumătate de oră mai târziu, ploaia mai domolindu-se, o luarăm iarăşi la drum, dar nu făcurăm decât câţiva paşi şi deslănţuirea bruscă a urgiei cereşti, ne ţintueşte pe loc! Furtuna şi ploaia iau proporţiuni nebănuite. Sub acoperământul norilor negri şi deşi, ce au cuprins munţii, codrul se întunecă, se pare că e pe înoptate. Subit, încep fulgerile, tunetele şi înfricoşetoarele trăsnete! Ecoul munţilor, văilor şi codrilor, le amplifică, făcându-le şi mai îngrozitoare! Munţii, codrii şi apele, urlă acum a moarte, pământul pare că trosneşte, crapă şi se surpă sub picioarele noastre. Lovindu-se mereu unii de alţii, norii se rup şi ploaia cade mugind în potop. Fulgerile, tunetele şi trăsnetele, se întăresc şi se îndesesc. Ni se pare că trăsnetele cad aproape, alături, chiar pe bieţii copaci, cari nu ne mai pot adăposti, de oarece apa cade acum în şiroaie de pe ei. Din deal vin vâjiind, noroiaţi şi potopitori, torenţii, ce vor să ne ia cu ei în prăpastie. Imbrăcaţi şi încălţaţi uşor, ploaia ne-a pătruns până la piele. In faţa furiei naturei, tânăra preoteasă cu rochiţa scurtă, cu ciorapi de mătasă şi pantofi cu tocuri inalte, ne mai putând trage nici un folos din condescendenta protecţiune a sexului tare, pătrunsă de apă şi de frig, stă sgribulită, îngrijorată, dar nu descurajată. In mijlocul infernului, ne încredinţăm trupul şi sufletul lui Dumnezeu! Numai el este nădejdea noastră! Preotul, cu vocea aproape înăbuşită de mugetul codrului, de urletul torenţilor, de vuetul sinistru al munţilor şi al văilor, cântă pe o splendidă, duioasă şi mişcătoare arie, „*Priceasma*":

Ps. 138; 4 şi 7—10

— Doamne, Doamne, Tu m'ai zidit şi ai pus peste mine mâna Ta.

— Unde mă voiu duce de la Duhul Tău? Şi de la faţa Ta, unde voiu fugi?

— De mă voiu sui în cer, Tu acolo eşti; de mă voiu pogorî în iad, Tu de faţă eşti.

— De voiu lua aripele mele de dimineaţă şi mă voiu sălăşlui la

marginile mărei şi acolo mâna Ta mă va povăţui şi mă va ţine dreapta Ta!

Ps. 140; 9

— Către Tine, Doamne, am ridicat ochii mei, spre Tine am nădăjduit, să nu iei sufletul meu!

Ps. 142; 8 şi 10

— Arată-mi mie, Doamne, calea în care voiu merge, că la Tine am ridicat sufletul meu.

— Că Tu eşti Dumnezeul meu, Duhul Tău cel bun mă va povăţui, la pământul cel drept. Aleluia!...

— Frumoasa cântare a preotului, are o foarte puternică şi emoţionantă influenţă asupra spiritului nostru, atât de sensibil acum. Nu ne este teamă, suntem cu Dumnezeu şi el este creatorul, stăpânitorul şi poruncitorul naturei, acum înfuriată, înebunită! El o va domoli. El o va linişti. El ne va readuce soarele, lumina, căldura, seninul, frumosul şi bucuria, el ne ţine strâns la sânul său şi ne apără de orice primejdie, pentru că-l iubim cu sinceritate, credinţă şi smerenie!

După o oră şi ceva de potop şi infern, tunetele şi trăsnetele încetează, ploaia se mai domoleşte, codrul şi torenţii se mai calmează, iar cerul începe a se lumina. Ce facem acum? Mai mergem înainte, sau ne înapoiem? Deşi se ştia că ne aşteaptă accidente serioase şi chiar primejdioase, ne reluăm drumul pe poteca acum udă, noroiată şi lunecoasă. După câţiva paşi, primul accident; poteca complect ruptă şi prăbuşită de torent în fundul prăpăstioasei văi. Bătuţi încă de ploaia care nu încetase complect, cu foarte mare greutate, trecând peste trunchii de arbori scoşi din rădăcină şi răsturnaţi pe coastele foarte drepte, ţinându-ne de crengile lor şi mai mult târându-ne pe brânci, am scoborât şi ridicat, trecând prăpăstioasa viroagă. Dar, nu ne-am angajat bine pe potecă şi alt accident, apoi altul şi iar altul, în total zece la număr, de par'că nu se mai isprăviau, unul mai rău şi mai primejdios decât altul, pe care însă, cu ajutorul lui Dumnezeu şi al tinerilor studenţi — cari fiind din Porumbacul de Sus, erau foarte deprinşi la munte — păşind ca şi caprele negre, pe pereţii stâncoşi, aproape drepţi, uzi şi lunecoşi ai muntelui, cu foarte mari eforturi, cu foarte mare obosială şi riscuri — într'un moment dat fiind chiar aproape să cad în prăpastie — le-am trecut şi eu, le-a trecut şi tânăra preo-

teasă, ceeace n'ar fi putut face, dacă ar fi purtat costumul anticelor preotese.

In sfârşit, ploaia a încetat, iar d'inspre apus, soarele a reînceput să ne surâdă.

[1]) — In clocot gonind peste câmpuri
Şuvoaiele fug în neştire,
Potop de lumină curată,
Pogoară din nou peste fire.

Pe văi şi pe dealuri răcoare,
Pe cer n'a rămas nici un nor,
De ploaie se scutură pomii,
Ferindu-şi podoabele lor

— Mă opresc în 2—3 puncte ale potecii şi în lumina caldă şi blândă a soarelui, de un efect mult mai puternic şi mai impresionant acum, după macabrul joc al morţei, admir înainte, cu sufletul plin de dulce înfiorare, măreaţa şi splendida privelişte a văei Sărăţei; o vale lungă şi foarte adâncă, acoperită peste tot cu verzi şi frumoase păduri de brad, ce naşte tocmai de sus, de sub Negoiul pleşuv şi de sub ascuţita stâncă Cleopatra, întinzându-se între culmea Negoiului spre răsărit şi culmea Şerbotei spre apus, pe fundul căreea curge argintie, spumoasă şi murmurătoare, apa Sărăţei.

Mai departe, trec peste mica şi frumuşica cascadă Mezuina, iar după aproximativ încă o oră de mers, iată-mă în faţa măreţei şi minunatei cascade a Şerbotei, ce se repede de sus, de sub vârfurile Şerbota şi Mâzgavul, printre culmile cu acelaş nume şi cade peste stânci, pe distanţă de vr'eo 300 m., vuind asurzitor, căderea pe cea din urmă sută de metri fiind bruscă, pe peretele perfect vertical şi ros, de stâncă albă ca marmora. Căderea apei este atât de vertiginoasă şi vijelioasă, încât apa, în căderea ei pe micile praguri ale peretelui, se preface într'o pulbere atât de fină, că cea mai uşoară adiere o duce la distanţă, dând perfect impresiunea, că viscoleşte în plină vară, pe când jos, la piciorul pere-

1) Corneliu Moldovanu.

telui stâncos, apa căzând în spume pe massa de stâncă, dă impresiunea că iese clocotind din fundul pământului.

Doamne, cât este de frumoasă şi seducătoare, în beteala ei de argint lucitor, această albă, viforoasă, dar fermecătoare mireasă a Nogoiului şi Mâzgavului, care mă compensează cu atâta dumnezeiască dărnicie, de toate oboselile şi primejdiile pe care le-am înfruntat până la ea!... Fermecat de frumuseţea şi măreţia ei, o privesc îndelung, de faţă şi de profil, o admir palpitând de plăcută emoţiune şi par'că nu'mi vine să mă mai depărtez de ea!... Mi se pare că ceva mai frumos şi mai majestos, n'aş putea vedea mai departe! Şi totuşi trebuie să plec, să ajung la casa de adăpost, căci soarele e aproape de apus. Incă un efort pe poteca ce ridică mereu în serpantină prin pădurea de brad, încă o privire înapoi, la minunata cascadă a Şerbotei,... şi iată-ne sus, la casa de adăpost de pe muchea culmei Şerbota, a societăţei carpatine de turism, destul de bine şi confortabil organizată, unde se poate găsi hrană rece, caldă şi paturi pentru odihnă.

A 2-a zi dimineaţă, după o bună noapte de odihnă, pornim mai departe, spre vârful *Negoiul*. In urma ploaiei din ajun, ziua este răcoroasă, dar frumoasă şi senină. Numai culmile cele mai înalte şi piscurile munţilor, dispar şi apar mereu din ceaţa albă şi groasă, ridicată de pe fundul văilor şi de pe coaste. Este o bună parte din apa de ploaie, căzută în ajun şi transformată din cauza căldurei în vapori, adică în ceaţă, în nori, cari se preumblă acum pe sus, pregătindu-se pentru o nouă concentrare şi condensare pentru deslănţuirea unui nou războiu ceresc!...

De pe poteca ce urmează pe coasta răsăriteană a culmei şi piscului Şerbota, admir, pe dreapta, coasta foarte priporoasă, stâncoasă şi acoperită de jepi a muntelui, pe care câte odată, se pot zări păscând căţărate pe stânci, caprele negre; iar pe stânga, admir măreaţa, splendida şi încântătoarea vale a Sărăţei, adâncă şi prăpăstioasă, pe fundul căreea se vede acum mai bine pârâul, rostogolindu-se răsunător peste stânci, în mai multe mici, dar spumoase şi vuitoare cascade. De sus, de pe culmea Negoiului, sau a Scoreei Tunsului — cum i se mai spune — apărând şi dispărând prin rariştea de jepi şi de brădet, scoboară vertiginos la vale, pe versantul răsăritean al văei Sărăţei şi se aruncă în svăpăiatul şi nebunaticul pârău, foarte multe suviţe de apă argintie, care de la dis-

tanţă par a fi îngheţate; iar din fundul văei, ca din altă lume, se aud de la stână sunetele de talangă, cântece ciobăneşti din fluer şi lătratul câinilor.

După o oră de drum, gustând la tot pasul încântătoarele privelişti şi peisagii, iată-ne în capul văei Sărăţei, la punctul numit „Căldarea", unde apa pârâului, ce ţâşneşte mai de sus, din stânci, se strânge puţin ca într'un mic rezervoriu, pentru ca de aici să se arunce în salturi, mai departe, pe vale. De pe stânca ce stă ca o santinelă de pază Căldărei, nu mă mai satur de a privi şi admira acum, răpitor de frumoasa panoramă a întregei văi a Sărăţei, ce despică adânc munţii, croindu-şi drum prin codrii seculari de brad şi de fag, până în „ţara" Oltului, în care se văd frumoasele sate lucind ca nişte scumpe podoabe, în lumina razelor de soare. De la Căldarea în sus, până în vârful Negoiului, drumul este foarte greu. Ne mai fiind potecă, turistul şi escursionistul trebuie să ridice aproape 2 ore, luând în piept coastele foarte drepte ale muntelui complect descoperit, păşind numai prin pietre, bolovani şi pr'intre blocurile de stânci, adesea ori fiind silit să intre şi să iasă din ceaţa groasă, ce se învârteşte împrejurul înaltului şi majestosului vârf. Este, într'adevăr, foarte greu suişul acesta, adevărat alpinism, dar odată ajuns sus de tot, pe vârful înalt, care a fost streajă milenară şi neclintită a poporului românesc, te simţi cu prisosinţă răsplătit de orice obosială şi sacrificiu, căci de pe acest vârf al Negoiului, se descopere privirei aiurite, prin diafanul văl albăstriu-violet, dealungul foarte accidentatelor creste ale munţilor Făgăraşului şi de jur împrejur, una d'intre cele mai vaste, mai măreţe şi mai feerice panorame.

De la ameţitoarea înălţime, vezi de jur împrejur, vârfurile şi spinările uriaşilor munţi — monştri stâncoşi — cu adâncimile lor prăpăstioase, succedându-se unele după altele. Mai jos de vârfurile şi coamele golaşe, aceiaşi munţi fermecători, cu aceleaşi văi adânci, acoperiţi de imensitatea codrilor înverziţi, se lasă încet, pe nesimţite în jos, întinzându-se ca nişte vaste şi splendide draperii în falduri armonios ondulaţi, până mult departe, peste dealuri, către şesuri şi câmpii. Spre nord, ei pătrund adânc în „ţara Oltului" şi a Făgăraşului, lăsând descoperite privirei, frumoasele sate de pe dealurile din dreapta Oltului şi de pe stânga râului, care complectează pitorescul şi splendoarea vastei, măreţei şi fantasticei panorame, ce cuprinde aproape întreg Ardealul, până în munţii Apuseni, ai Bihorului, Maramureşului, Bucovinei şi Carpaţii Moldovei, cari o înca-

drează de la apus, către nord şi răsărit. Spre miază-zi, munţii se întind atât de mult, încât ei oferă ochilor, dealungul văilor Oltului, Topologului şi Argeşului cu afluenţii lui stângi, până departe, peste dealuri şi peste şesuri, până în terasa Danubiană, nemărginita şi minunata privelişte, a codrilor fără sfârşit. Cât de mici se par de aici, din înălţimea cerului, munţii Cozia, Zănoaga şi munţii Lipitoarea, Ezerul şi Păpuşa din munţii - Muscelului! Şi pe când îţi simţi sufletul fascinat de atâta măreţie şi splendoare, privirea obosită, dar încă dornică şi avidă, ţi se opreşte ca perdută, colea, mai aproape, sub Negoiul, către isvorul Topologului şi mai cu seamă asupra frumosului şi liniştitului lac Călţunul, cu apa cristalină şi faţa albăstrie, unul din isvoarele Argeşului, din care se adapă caprele negre ale stâncilor şi vulturii văzduhului!...

[1]) — Când visul e stăpân deplin
Pe codri, cerbi şi căprioare
Coboară 'n rarişti de anin,
Şi'n luminiş de lună vin
Cu pasul tainic la isvoare.

[2]) — Mai la vale o blândă ciută
La isvoare se adapă,
Şi voioasă ea sărută
Cerul oglindit în apă.

[3]) — E rege in văzduhuri şi rege pe pământ
Palatul lui sunt norii şi tronul său o stâncă,
In zări nemărginite domneşte-al său avânt,
In suflet poartă veşnic prăpastia adâncă!

— In dimineaţa următoare, plină de soare, frumoasă şi senină, părăsim casa de adăpost, pentru a ne scobori din munţi. Acum, la înapoiere, luăm alt drum decât acel plin de primejdioase accidente, pe care am venit. Ne angajăm pe poteca ce duce peste valea pârâului Şerbota, mai sus de marea şi frumoasa cascadă, trecând cu

1) Nichifor Crainic. 2) V. Alexandri. 3) Corneliu Moldovanu.

greu peste bolovanii de stâncă, apa vijelioasă a pârâului umflat de ploi. Ridicăm şi scoborâm culmea Puhăi în lătratul câinilor de la stâna din apropiere, trecem tot prin apă pârâul Porumbăcelul şi alte multe pârâiaşe — aceste culmi şi văi fiind pline de isvoare — şi ridicăm din nou sus, pe spinarea culmei Scărişoara, unde dăm de plaiul de ţară, care urmând dealungul crestei, duce pe sub vârful Scara şi prin valea Topologului, din Ardeal in vechiul regat.

Pe acest drum — de sigur reparat — au întors germanii în toamna anului 1916, pe la răsărit, apărarea Corpului Olt în munţi şi în defileul Oltului.

Din diferite puncte ale acestui plaiu, se deschide iarăşi, sub alte aspecte şi perspective, prin vălul transparent de ceaţă albăstrie, peste imensitatea culmilor muntoase, îmbrăcate cu frumoşii şi nesfârşiţii codri de brad şi de fag şi peste frumoasele văi, pe fundul cărora şerpuiesc argintatele ape, vasta, măreaţa şi încântătoarea panoramă a ţinuturilor Făgăraşului, Oltului şi Sibiului, cu oraşul Sibiu, situat la distanţă de peste 30 km., în linie dreaptă.

De pe culmea Scărişoarei, se pot scoborî munţii către Avrig, pe valea pârâului Avrig, d'intre culmea Scărişoara şi Racoviceanul, drum foarte frumos şi pitoresc, dar ceva mai lung, sau pe plaiul Scărişoarei, numai prin pădure, către Porumbacul de Sus, pe unde noi am scoborât. De la Negoiu, sau de pe plaiul Scărei, se poate merge — cum am mai spus — călare sau pe jos, prin Cumpăna, la Curtea de Argeş. Drumul este mai lung decât din Ardeal, dar mai puţin anevoios.

— A 2-a frumoasă şi interesantă escursiune pe care am făcut'o în munţii Făgăraşului şi care rivalizează cu aceea la Negoiu, este la lacul Bâlea şi vârful Vânătoarea.

Din gara Cârţa Oltului, la răsărit de Porumbacu, cu trăsura, călare, sau pe jos, traversând frumosul sat Cârtişoara, ajungem la casa pădurarului de la poalele munţilor. De aici, pe jos — putându-se merge şi călare — ne facem intrarea în munţi, printr'o frumoasă pădure de fag, urmând pe marginea cristalinului, sglobiului şi muzicalului pârâu Cârtişoara, ce curge cu iuţeală, numai pr'intre bolovani. In drum întâlnim 2 tineri turişti străini, germani din Lipsca, cari nu vorbesc decât nemţeşte. Sunt foarte obosiţi, dar entuziasmaţi de frumuseţea şi farmecul munţilor noştri. Prietenul cu care fac escursiunea, acum sibian, dar născut aici, în „ţara“ Oltului, îmi spune, că

în anii trecuţi, nişte turişti englezi, cari fuseseră pe Negoiul, afirmau, că munţii noştri făgărăşeni, sunt mai frumoşi şi mai majestoşi decât munţii Tirolului; iar eu adaug: munţi de o rară măreţie şi splendoare, munţi falnici, foarte accidentaţi şi prăpăstioşi! Aşa, sus, în regiunea alpină, vezi imenşi massivi cu spinări cocoşate, cu creste şi dinţi de ferăstrău, cu foarte multe, înalte şi ascuţite piscuri, cu coaste drepte, escarpate şi văi extraordinar de adânci, prăpastii ameţitoare şi înspăimântătoare, mai mult sau mai puţin paralele între ele, pe fundul cărora curg şi se rostogolesc la vale, ca nebune pe albii de stâncă şi peste massele de bolovani, closar cotitoare, vijelioase şi vâjiitoare ape de cristal. Şi toate acestea, ordonându-se şi modelându-se în forme cu atât mai armonioase şi mai plastice, cu cât prelungindu-se în jos, trec în regiunea subalpină, acoperită mai întâi cu pâlcuri de jepi, apoi cu vaste şi splendide păduri de brad veşnic verde, în unele locuri sidefat cu rarişti de mesteacăn, iar în jos, până în poale şi mai departe peste dealuri, cu imenşii şi bătrânii codri de fag, stejar şi alte esenţe.

La scurtă distanţă de la casa pădurarului, părăsim valea Curtişoarei, o luăm la stânga şi începem urcuşul pe poteca în serpantină, organizată de societatea carpatină, prin bătrânul şi frumosul codru de fag. Suişul puţin obositor, este cu atât mai plăcut, cu cât îl facem în simfonia produsă de freamătul dulce al codrului, susurul Cârtişoarei ce nu se mai vede, dar se aude în vale şi trilurile păsărerelor din ramuri.

După o oră şi jumătate de suiş, eşim din pădurea de fag şi dăm în luminiş, unde începe regiunea bradului. Priveliştea care se deschide din acest punct, este una d'intre cele mai pitoreşti şi mai splendide ale Carpaţilor noştri. In stânga, adică spre răsărit, se ridică în coastă foarte dreaptă, stâncoasă şi învestmântată în brad, culmea Buteanului. In dreapta, valea prăpăstioasă de nu i se vede fundul, a pârâului Bâlea, ce curge pr'intre culmea Buteanului şi culmea Bâlei, ambele cu coastele aproape verticale. Splendida mantie verde a pădurilor de brad şi mai puţin fag, acopere întreaga privelişte. Din fundul prăpastiei, răsfrânt de ecoul văei şi al codrului, îmi vine vuet de ape, ce se prăvălesc clocotitoare peste stânci. Sunt apele pâraielor Bâlei şi Doamnei, care se întâlnesc şi se împreună acolo, după ce au înconjurat pe la răsărit şi apus culmea Bâlei. Mă odihnesc pe banca ce se găseşte aici şi cu sufletul înălţat, privesc şi admir îndelung, încântătoarea priveliste. Ce plăcută odihnă! Aşa va fi oare şi aceea de veci?...

De aici până la casa de adăpost, distanţă de o oră pe jos, poteca urmează numai pe coasta apusană a Buteanului. Este puţin şerpuitoare, largă, comodă, bine întreţinută, uşor de ridicat, fiind aproape orizontală şi acoperită peste tot de crăngile şi ramurile brazilor, ce se împreună deasupra ei. Din stânga, de sus, în lumina razelor solare ce vin d'inspre apus, scoboară vertiginos, şuşuind şi murmurând, coasta dreaptă a Buteanului, taie poteca şi se aruncă jos, în pârâul Bâlea, pe fundul adâncitei văi, nenumărate şuviţe şi fire de apă, isvoare reci şi cristaline. Multe blocuri de stâncă, bine fixate pe coastă şi mulţi trunchi de brazi desrădăcinaţi, rupţi şi răsturnaţi de vânturi şi de ploi torenţiale, stau par'că ameninţători şi gata să cadă peste noi. Mergând pe această frumoasă şi romantică potecă, am impresiunea că mă preumblu pe o splendidă, umbrită şi tainică alee a unui parc împărătesc, sau pe un drum de poezie şi de vrajă,... din lumea poveştilor, a viselor şi a iluziilor!...

[1]) Nimica n'are ca pădurea mai multe forme ca s'atragă,
Un suflet ce iubeşte taina frunzişului cu umbră dragă.
Şi nicăeri de grija lumei nu poţi mai lesne să te pierzi,
Decât călcând poteci înguste, ce şerpuiesc sub frunze verzi.

— După o oră de mers pe acest încântător crâmpeiu de drum, iată-ne ajunşi la casa de adăpost a societăţei carpatine, foarte bine şi confortabil organizată, unde găsim de toate pentru hrană şi odihnă. Situată pe valea Bâlei, nu prea departe de origina ei şi chiar pe marginea pârâului, în mijlocul pădurilor de brad; având în faţă, adică către miază-zi, o drăguţă poeniţă şi prea frumoasa cascadă a Bâlei, iar în fund, proectat pe cer, vârful pleşuv şi stâncos Voiugi, cu aerul foarte curat, ozonat şi îmbălsămat de răşina brazilor, această casă de adăpost, are o poziţiune d'intre cele mai fericite.

Din cerdacul casei de adăpost, privesc fermecătorul peisagiu. D'inspre apus, soarele proiectează ultimele dulci şi blânde raze, către creasta culmei Buteanului, luminând încă acolo, sus, verdele brazilor. Seara e încă departe, dar pe văile şi prin văgăunile adânci ale munţilor, soarele îşi ia rămas bun şi apune mai de vreme.

1) D. Anghel.

Vârful Voiugi mai înalt, este şi el în lumină, iar restul în umbră. Cascada, in partea ei de sus — vizibilă de aici — pare că a ingheţat. In calmul atmosferei ce mă înconjoară, murmurul continu al apelor de isvoare, ce scoboară repede coastele în şuviţe de argint şi cu deosebire şuşuitul vibrător şi plin de înţeles... al Bâlei, îmi răscolesc şi mai adânc sufletul! Dragoste, iubire, pasiune? Da, căci sufletul nu îmbătrâneşte niciodată, el este cu atât mai dispus la dragoste curată, candidă, cu cât a fost mai mult şi mai bine cultivat în sensul frumosului sub toate formele, aspectele şi în toate înţelesurile lui!... Iată pentru ce, în aceste momente de dulce încântare sufletească, îmi revin pe rând în minte, atâtea dulci amintiri din viaţă, care se reflectă acum, în actualitate, ca în fundul unei ape line şi cristaline, ca pe faţa unei oglinzi de cristal! Iată pentru ce, această prielnică atmosferă de poezie, romantism şi idealism, această curată atmosferă, a splendidei, măreţei şi minunatei naturi, in inima munţilor noştri, îmi evocă mai cu seamă, atâtea amintiri din viaţa şi istoria mult sbuciumatului popor român! „Apa trece pietrele rămân", spune proverbul românesc şi aşa mi se pare că grăieşte acum apa vijelioasă a Bâlei!... In munţi a găsit poporul nostru adăpost şi scăpare în vremuri de restrişte, în faţa năvălirilor hoardelor barbare. In munţi a suferit şi a sângerat necurmat poporul nostru, în lupte de existenţă cu duşmanii cotropitori! In mijlocul munţilor, în freamătul codrilor şi în murmurul apelor şi-a păstrat fiinţa etnică, portul, graiul şi obiceurile, întărindu'şi sufletul pentru rezistenţă şi mari fapte de vitejie, bravul popor român, căci înţeleaptă şi dreaptă a fost şi a rămas zicătoarea, „apa trece pietrele rămân"! Puhoaiele barbarilor şi duşmanilor s'au dus, au dispărut, iar poporul român, tare pe dreptatea, credinţa şi voinţa lui, a rămas stăpân absolut, neclintit şi definitiv, pe sfântul şi de Dumnezeu binecuvântatul pământ strămoşesc.

Doamne cât e de frumoasă, de reconfortantă şi inspiratoare, această minunată privelişte, spre cascada Bâlei!

A 2-a zi dimineaţă, înainte de răsăritul soarelui, pornim mai departe, spre lacul Bâlei, lacul Caprei şi vârful Vânătoarea. Trecem poeniţa, călcând pe covorul de iarbă verde, reintrăm în pădurea de brad şi ţinându-ne tot pe dreapta pârâului Bâlea, ridicăm mereu culmea Buteanului, pe poteca în serpantină numai pentru picior, croită în stâncă, aspră, destul de obositoare dar plăcută, în umbra

şi balsamul brazilor şi în cântecul răsunător şi seducător al apei, ce se rostogoleşte spunând, peste blocurile de stâncă.

După o oră de urcuş prin pădurea de brad, eşim în luminiş, în regiunea deschisă a jepilor. Acum suişul este mai uşor şi încă mai plăcut. La tot pasul, întâlnim mici şi cristaline pâraiaşe ce vin cu repeziciune, viforoase şi gălăgioase ca nişte copii nebunatici, de sus, de pe muntele Buteanul şi se aruncă la sânul voluptos al Bâlei. Soarele dimineţei aruncă pete de lumină pe piscuri şi pe culmi. Ajungem în dreptul cascadei, pe care nu o vedem dar o auzim,... apoi deasupra ei, pe primul prag muntos din cele 5—6 pe care va trebui să le luăm în piept, până la lacul Bâlei. De aici, privesc înapoi, spre nord, în tot lungul ei, răpitor de frumoasa vale a Bâlei, strâmtă, adâncă şi îmbrăcată în haina verde, aurită ici, colo de soare, a brazilor. Pe deasupra ei, în direcţiunea satului Cârtişoara şi mai departe, tocmai în fundul tabloului, se arată scăldată în lumină, cu dealurile profilate pe cer, „ţara" Oltului. Unde este oare marele artist, care să aştearnă fidel pe pânză, această feerică şi fermecătoare privelişte?

Ne continuăm drumul tot pe dreapta pârâului Bâlea, ce curge săltăreţ şi sgomotos. Cărare şi pârâu merg alături, tăind drept prin mijlocul văei, un frumos şi moale covor de iarbă mare şi grasă, ce se întinde până sus, sub lacul Bâlea. De la stâna ce se vede pe poalele muntelui Bâlea, ne latră câinii, cari ne-au simţit. Oile stau încă culcate. Poate că frumosul şi vânjosul ciobănaş, nu s'o fi putut încă desprinde, din braţele albe ca de marmoră ale frumoasei zâne, pe care a prins'o scăldându-se despletită în apa Bâlei, cam pe la miezul nopţei,... când în mica lui colibă, clădită din tablete de stâncă şi din crengi de brad, adormit pe maldărul de iarbă, cu capul pe gluga-i cu mămăligă, pe bâtă şi pe fluer, învelit numai cu miţoasa şi tradiţionala sarică, visa pe mândra-i din satul natal de pe apa Oltului, pe care n'a mai văzut'o din primăvară, când s'a ridicat cu oile la munte!...

[1]) — Ciobanul lângă turmă dormind cu ochii'n sus
In somn spre altă lume, purtat a fi se lasă,
Il leagănă odihna şi grija mi-l apasă,
Şi'n cântecul de frunze şi de-ape, doarme dus.

1) Al. Macedonski.

De pe versantul din dreapta şi cu deosebire de pe cel din stânga al Buteanului, continuă să curgă pr'intre jepi, isvoarele de argint viu, ce aleargă cu iuţeală, să mărească tot mereu frenetica şi seducătoarea voluptate a Bâlei, ce cade în mici cascade, de pe pragurile ce par că ar vrea să ne împiedice a ajunge sus, la lacul mult dorit. E o şuşuială, un murmur, un clocotiş general. Din iarba de pe marginea pârâului, ne zimbesc dulce, cu duioşie, gingaşe şi voioase floricele de munte. Unele albe şi mici, în formă de steluţe şi în grupe compacte; altele violete-închis, un fel de gura leului, rânduite în mare număr pe tigele lor; altele galbene şi violete-deschis, clopoţei şi miosotise, toate părând că ascultă, cântecul de adâncă şi tainică, dar poetică şi romantică singurătate al Bâlei, ce duce mereu la vale, în Olt şi mai departe, la Dunăre, la mare şi până în margini de ţară, farmecul, dragostea şi întreaga poveste a munţilor şi a codrilor noştri! Iar pe deasupra frumoaselor şi drăgălaşelor floricele, voltijează şi încrucişează voioşi și veşnic îndrăgostiţi de ele, fluturaşii multicolori, albi, albaştri, verzi, galbeni, portocalii, cafen'i, impestriţaţi, etc!

Am ajuns în faţa ultimului prag, de pe care pârâul Bâlea — isvorând din lacul Bâlea ce este puţin mai sus dar încă nu se vede — cade sgomotos prin două subţiri cascade, ce se unesc la piciorul pragului. Incă un suiş greu, prin bolovani de stâncă şi iată-ne sus, deasupra pragului, de pe care admir încă odată înapoi, spre gura văei Bâlea, frumoasa privelişte a „ţărei Oltului“, cu satele Cârtişoara, Sărata, Glimboaca, Cârţa şi altele. Incă câţiva paşi şi deodată ne apare, ca din poveste, frumosul, poeticul şi romanticul lac *Bâlea*, situat la altitudine de 2034 m. Sunt două ore şi jumătate, de când am plecat de la casa de adăpost. Lacul este sinuos, cu apa liniştită, limpede şi lucie, în care îşi oglindesc vârfurile şi crestele colţuroase albe-verzui, de stâncă încrustată cu iarbă şi muşchiu, munţii cari-l înconjoară, formând capul fermecătoarei văi a Bâlei. Pe marginea lacului, o altă casă de adăpost, mult mai mică şi mai puţin confortabilă, zidită în beton armat, cu uşa şi ferestrele de fer. Pe coasta muntelui, de cealaltă parte a lacului, mai mulţi cai păziţi de un băeţandru, pasc în libertate.

După un scurt repaos, pornim din nou drept în sus, spre vârful Vânătoarei. Suişul, pe o coastă foarte dreaptă şi pe o foarte mică potecuţă, distrusă în multe locuri de şuvoaie, numai pr'intre bolovani şi prin pietrele ce fug de sub picioare, este foarte greu, ca şi cel de la Căldarea pe Negoiul, adevărat alpinism. De pe

această potecuţă, lacul Bâlea se vede în jos, de o frumuseţe răpitoare. Pe faţa lui limpede şi lucitoare, se oglindesc; în margine, piscurile, crestele şi blocurile de stâncă rupte de sus şi rămase pe coaste, iar în mijlocul său, cerul albastru şi micii norişori albi, ce rotesc pe deasupra. Şi „oglinda“, reflectând toate aceste imagini, în ochii admiratorului care ridică muntele, schimbă mereu de culoare, când în verde închis, când în verde deschis, sau albastru, întocmai ca un cameleon, sau ca tânăra şi frumoasa fecioară, surprinsă întâia oară, de privirile săgetate ale admiratorilor!...

După 3 sferturi de oră ajung sus, la cota 2315 m., în mica şea d'intre vârfurile Voiugi la nord şi Capra la miază-zi. De aici se descopere din nou spre nord-vest, pe deasupra văei Bâlei, pe deasupra munţilor şi codrilor, mărginită spre apus de uriaşa şi majestoasa culme a Scoreei, splendida şi încântătoarea privelişte a „ţărei“ Oltului, până la Sibiu, cu toate satele şi culturile, care sporesc şi mai mult farmecul priveliştei. Spre răsărit, foarte aproape şi la vr'o sută de metri mai jos, adică cam la 2237 m. altitudine, se arată *lacul Capra*, care este al 2-lea isvor al Argeşului, mai mic decât lacul Bâlea, dar tot atât de frumos; iar mai departe, se oferă în toată măreţia lui, uriaşul massiv al muntelui Preluciu, un adevărat monstru stâncos, cu vârfuri ce se înalţă în albastrul cerului, cu coaste escarpate şi prăpăstioase, ce cad drept în jos, spre fundul adâncei şi îngrozitoarei prăpastii.

De aici, ridicând pe mici cărăruşe ce apar şi dispar mereu prin iarbă, coasta foarte dreaptă a vârfului Voiugi, de pe care ameţeşti privind în jos, spre lacul Caprei şi trecând pe creasta unei strungi înguste, în formă de şea, de pe care se deschid pe dreapta şi pe stânga prăpastii fără fund, ce răsfrâng peste tot sonorul şi impresionantul ecou al strigătelor, ajungi sus de tot, în *vârful ascuţit Vânătoarea*, cel mai înalt din această regiune, de 2508 m.

Măreaţă superbă şi feerică panoramă, se descopere şi de aici, de jur împrejur, ochilor aiuriţi! Spre apus, se întinde măreaţa privelişte a munţilor şi vârfurilor Paltina, Lăiţa, Lăiţelul şi Călţunul (Lespezii), formidabila şi impunătoarea culme massivă a Tunsului, vârful Negoiul, iar mai departe, vârfurile Scara, Ciortea, Surul şi munţii Sibiului; spre sud-vest, se oferă munţii Lotrului, Cozia şi Builă; spre răsărit, îşi arată fălnicia massivii stâncoşi, prăpăstioşi şi cu înalte piscuri, Preluciu, Vârtopul, Arpaşul Mare, Uscia Mare, Moldovanul şi alţii; spre nord, aceeaş superbă şi feerică panoramă a „ţărei“ Oltului, Sibiului şi Făgăraşului, iar spre miază-zi, ace-

leaşi coame muntoase, lungi, acoperite de imensitatea codrilor, ce se pierd în zarea depărtărei.

Scoborâm jos, luând drumul înapoi, spre casa cea mare de adăpost, de unde am plecat dimineaţa şi când ajungem în apropierea ei, ne întoarcem vr'o 4—500 m. iarăşi spre sud, în susul pârâului, pe o potecuţă ce ne duce cu mare greutate, chiar pe malul drept al apei, numai pr'intre stânci şi bolovani, în faţa şi la picioarele *cascadei Bâlea*.

Privind acum şi pe aceasta de aproape, rămân înmărmurit de frumuseţea şi vraja ei! Este de un volum de apă mai mare decât al cascadei Şerbota, dar mai puţin impetuoasă. Căzând de la o înălţime numai de 60 m., pe mai multe mici praguri şi pe o suprafaţă stâncoasă mai largă, cascada Bâlei, frumoasa şi fermecătoarea crăiasă a munţilor Buteanul şi Bâlea, cu părul despletit, căzând în şuviţe şi fire viscolitoare de argint, pare mai voluptoasă şi mai nebună decât mireasa Negoiului şi a Mâzgavului, demna ei rivală.

— O altă escursiune frumoasă, ce se poate face în munţii Făgăraşului, este la *vârful şi lacul Podagru*. Pornind din gara Arpaş, traversezi satele Arpaşul de Jos şi Arpaşul de Sus, intri în munţi pe la o altă casă de pădurar, urmezi valea Arpaşului chiar pe marginea pârâului, pe care-l părăseşti ceva mai departe, abătându-te la stânga şi ridicând pe o potecă în serpantină, numai la umbra pădurilor de fag şi de brad, ajungi după 3—4 ore de mers destul de greu, la casa regală de vânătoare, unde se termină regiunea bradului şi unde cu prealabila autorizaţiune a direcţiunei vânătoarei regale, poţi găsi adăpost pentru o noapte, două. De acolo, ridici pe spinarea muntelui Tărâţa şi scobori la lacul Podagru, situat sub vârfurile Podagru şi Podăgrelul.

De la casa regală de vânătoare şi de pe spinarea muntelui Tărâţa, se descopere de asemenea de jur împrejur, prea frumoase, măreţe şi încântătoare privelişti şi peisagii — aici ca şi la Negoiu, sau Vânătoarea, fiind munţi uriaşi, cu piscuri înalte, cu văi adânci şi prăpăstioase şi cu nesfârşiţi codri de brad şi de fag.

Turiştii antrenaţi, în general persoane mai tinere, putând parcurge munţii Făgăraşului chiar pe creasta lor, pornind de la Negoiul şi chiar mai d'inspre apus şi trecând spre răsărit de Podagru, pe la vârfurile Ucea Mare, Viştea Mare, Moldovanul, Urlea şi scoborând în „ţara" Bârsei, către Zărneşti şi Bran, au fără îndoială, posibilitatea de a admira şi gusta, încă şi mai multe splendide, măreţe şi fermecătoare panorame, privelişti şi peisagii.

RUCĂR—CHEILE DÂMBOVICIOAREI—BRAN—ZĂRNEŞTI—IN PRĂPASTII—RÂŞNOV.

— In răsăritul soarelui văratec, sub un cer senin şi în sunetul zurgalăilor atârnaţi de gâtul cailor, plec cu trăsura din Câmpu Lung spre Rucăr, pe frumoasa şosea naţională ce duce prin pasul Giuvala, Bran şi Râşnov, la Braşov.

Trec pe stânga pârâului Târgul, ridic dealul, de pe care privesc înapoi, frumoasa panoramă a oraşului, încadrat de dealuri împodobite de natură şi de braţele omului, scobor şi trec apa Argeşului, lăsând în urmă istoricul sat Nămăeşti cu mânăstirea lui de călugăriţe, a cărei bisericuţă este săpată în stâncă. Incă un urcuş într'o mică serpantină şi ajung sus, pe culmea muntelui Mateiaşul, de pe care se deschide spre nord şi nord-est, splendida privelişte a văei Dâmboviţei, cu frumoasa şosea ce duce tot pe vale, pe marginea şerpuitoarei ape, spre Târgovişte şi cu munţii Prisaca, Algăiul, Roşu şi Albescu, cari se înalţă pe stânga Dâmboviţei, acoperiţi cu frumoase păduri.

Dintr'un punct al serpantinei, ce scoboară acum spre valea Dâmboviţei, se descopere înainte, adică spre nord, la piciorul muntelui Piatra Caselor, frumosul sat Dragoslavele. Mateiaşul şi Dragoslavele! Iată două nume care se înfrăţesc şi care cu deosebire din toamna anului 1916, ele nu se mai pot separa unul de altul. Intr'adevăr, aici la Dragoslave şi pe Mateiaş, precum şi la satele Cândeşti, Lereşti, Albeşti şi pe înălţimea Toaca, de la nord şi nord-vest de Câmpu Lung, au avut loc între 15 Octomvrie şi 28 Noemvrie 1916, crâncene şi sângeroase lupte, între trupele române, care formau stânga armatei 2-a, retrase pe la Bran, în urma grelelor lupte de pe Oltul mijlociu şi „ţara" Bârsei şi trupele germane ale armatei Falkenhein, care urmărind trupele române, le-au atacat pe aceste noui poziţiuni de rezistenţă. Sânge mult s'a vărsat de o parte şi de alta, Mateiaşul, Lereştii, Albeştii, Gândeştii şi celelalte poziţiuni, atacate şi contra-atacate cu furie, au trecut din mână în mână, românii luptând la baionetă, au făcut minuni de vitejie, aruncând pe inamic înapoi de mai multe ori, cauzându-i mari perderi şi

păstrând intacte toate poziţiunile, cu toată marea şi covârşitoarea superioritate a inamicului, în efective şi cu deosebire în artilerie; iar barele de fer care protejează şoseaua pe coasta Mateiaşului, în foarte multe locuri îndoite, găurite şi rupte de proiectilele de artilerie, precum şi cimitirul eroilor germani — în care sunt înmormântaţi şi vr'o 12-13 eroi români — din marginea Dragoslavelor, lângă şosea, stau şi astăzi mărturie a vitejiei şi eroismului, cu care vitezele şi eroicele trupe române şi-au apărat atunci pământul patriei, invadat de duşmani. Din nenorocire, spre sfârşitul lui Noemvrie, trupele române primind ordin de retragere generală, din cauză că inamicul, care pătrunsese în ţară pe la Jiu ocupase Oltenia şi acum trecând pe stânga Oltului, ameninţa spatele stângei armatei 2-a, au fost nevoite să părăsiască poziţiunile apărate şi păstrate până atunci cu foarte mari sacrificii.

Reflectând cu emoţiune şi plin de mândrie, asupra acestor splendide fapte de arme ale ostaşului român, de sub suprema comandă a gloriosului rege Ferdinand I, gândul mă duce cu 334 de ani înapoi, la anul 1595, când foarte aproape de aceste sfinte şi evocatoare locuri, numai la 5—6 km. mai jos, pe valea Dâmboviţei, la satul Stoeneşti, din apropierea ruinelor vechei cetăţi a lui Negru Vodă, Mihai Viteazul, retras în luna August acel an, încărcat de trofee, după stralucita victorie de la Călugăreni în contra lui Sinan Paşa, a bătut aici pe Hassan, care, crezând că viteazul domn muntean se retrăsese forţat, a făcut greşala să se aventureze până la Stoeneşti, cu o parte din forţele turceşti, înfrânte la Călugăreni.

Mihai Viteazul nu se retrăsese la Stoeneşti forţat, sau spre a se odihni, ci pentru ca, aşteptând în ajutor pe Sigismund Batori, principele Transilvaniei, să hărţuiască continu pe turci, cari după grava lor înfrângere de la Călugăreni, în loc să se retragă repede peste Dunăre, în ţara lor, rămăseseră în principat.

Traversez satul Dragoslavele pe la gura pârâului Pravăţul, afluent drept al Dâmboviţei şi după încă o jumătate de oră, intru în *Rucăr*, sat mare şi foarte frumos. Fiind zi de sărbătoare şi aproape de amiază, rucărenii şi rucărencile, voinici şi frumoşi, eşiseră tocmai de la biserică. Imbrăcaţi în splenditul şi tradiţionalul costum naţional muscelenesc, bătrâni şi tineri stau de vorbă, glumesc şi râd pe la răspântii şi prin faţa prăvăliilor. In Rucăr este patria costumului naţional muscelean, care la femei este cel mai bogat şi mai frumos din întreaga Românie Mare. Ele poartă vâlnice artistic lucrate numai în fire de metal aurit şi argintat, peste fustele de pânză albă, gar-

nisite jos cu flori şi desenuri de arniciu, sau mătase şi cu „fluturi" strălucitori. Cu bontiţe de stofă sau de mătasă — şi acestea artistic împodobite cu flori şi desenuri în fire de metal aurit şi argintat — pe deasupra cămeşilor de pânză albă fină, sau de borangic, la fel şi frumos împodobite, pe cap purtând marame de cel mai fin şi mai străveziu borangic, ce le cad pe spate, până aproape de călcâie. Şi toate acestea, lucrate de mâna lor, cu o uimitoare şi vestită măestrie. De altfel, în toată ţara românească, la munte, la deal ca şi la şes, vrednicile noastre ţărance lucrează singure veşmintele şi podoabele, atât pentru dânsele, cât şi pentru bărbaţii şi copii lor.

Peste puţin timp cârciumile se deschid şi în faţa lor flăcăii, fetele şi tinerele neveste, sprinteni, vioi şi voioşi, încing hora mare cu lăutarii în mijloc.

[1]) — Trei paşi la stânga binişor
Şi alţi trei paşi la dreapta lor;
Se prind de mâini şi se desprind,
S'adună cerc şi iar se'ntind
Şi bat pământul tropotind
In tact uşor.

— Aşezat în larga expansiune formată la confluenţa pârâului Răuşorul cu Dâmboviţa, întins dealungul ambelor ape ce şoptesc mereu, la poalele munţilor şi a dealurilor Ghimbavu, Posada, Pleaşa şi Sasu, acoperite cu păduri de brad, cu o înfăţişare d'intre cele mai pitoreşti şi mai simpatice, cu aer foarte curat, răcoros şi lipsit de curenţi, cu climă foarte dulce şi plăcută, cu biserici şi case mari, frumoase, curate şi cu magazine bine asortate, Rucărul, care mai poartă încă şi el, urmele războiului nostru de întregire, este ca şi Câmpulungul, una d'intre cele mai importante şi mai cercetate staţiuni climatice din ţară.

De la Rucăr reiau drumul pe şosea, părăsesc pentru un moment valea Dâmboviţei şi ridic dealul Posada, pe care Dâmboviţa îl ocoleşte pe la răsărit, tăind între el şi muntele Ghimbavul, într'un cot mare, adânc şi foarte strâmt, în care n'are loc decât cursul râului, cheia Dâmboviţei. Din şeaua Posadei, admir înapoi foarte frumoasa privelişte a Rucărului, iar spre nord, admir încă

1) Gh. Coşbuc — Fragment din „Nunta Zamfirei".

şi mai frumoasa privelişte a sătişorului Podul Dâmbovicioarei, aşezat jos, la confluenţa Dâmboviţei, ce vine cam de sub vârful Ezerul, ocolind vârful Păpuşa pe la nord, cu afluentul ei stâng Dâmbovicioara, ce isvorăşte cam de sub Piatra Craiului. Sătişorul stă călare pe şoseaua ce scoboară şi apoi ridică în serpantină, în chiar vecinătatea podului de piatră de peste Dâmboviţa; iar deasupra lui, se înalţă frumoşii munţi Ghimbavul, Sasul, Colţii Dâmbovicioarei, Orătea şi Pleaşa.

Scobor de pe Posada în jos, pe şoseaua în serpantină, trec podul, părăsesc şoseaua mare luând'o la stânga, pe mica şoseluţă ce urmează cursul Dâmbovicioarei şi după ce admir apariţiunea bruscă şi repede de după massivul stâncos, a Dâmboviţei, ce se rostogoleşte aici vuitoare, în vâltori şi spume, peste bolovanii de stâncă din matca ei, deodată mă văd în faţa unui uriaş munte stâncos alb-vânăt, cu pereţii verticali, rupţi drept de sus până jos, cu doi colţi mari ce-şi înalţă vârfurile ascuţite sus de tot, în azurul cerului. In primul moment am impresiunea, că drumul îmi este închis, că nu pot trece mai departe, dar în al doilea moment, de la altă cotitură, observ că uriaşul stâncos se crapă în două, colţii se despart pe cer unul de altul, lăsând o strâmtă poartă de trecere, doar Dâmbovicioarei să iasă din adânca spărtură, pentru a se arunca în Dâmboviţa şi îngustei şoseluţe, să pătrundă înăuntru.

Mă apropiu cu emoţiune de poartă. Monştrii stâncoşi par'că ameninţă să cadă peste mine, dar totuşi, privesc cu îndrăzneală la ei şi intru! Acum sunt în *cheile Dâmbovicioarei*. Strânsă ca într'un cleşte, strangulată, Dâmbovicioara cu apa-i cristalină, ce curge învolburată şi cântând pe pătişoru-i de stâncă albă ca marmora şi mica şoseluţă — şi ea curată, albă şi frumoasă — merg la acelaş nivel, strâns lipite una de alta, ca două surori ce se iubesc, cotind mereu, pentru a-ţi da, prin suprapunerea repetată a pereţilor massivi. impresiunea că drumul pe fantasticul coridor, ţi se închide la tot pasul. Merg înainte, privind când jos, la apa plină de vrajă a Dâmbovicioarei, la al cărei cântec îi răspunde lung şi sonor ecoul prăpastiei, când drept în sus, la pereţii goi şi stâncoşi, ici albi ca varul, colo bătând în vânăt, sau galben şi la colţii lor ascuţiţi, ce se ridică falnici şi ameninţători, lăsând doar deasupra capului, sus de tot, o îngustă dungă din albastrul cerului.

E umbră şi răcoare, de oarece soarele nu poate străbate aici, în fundul prăpastiei, decât o singură clipă la amiaza zilei. E umbră şi răcoare, e sălbatic, înfiorător şi fantastic, dar e frumos şi măreţ, e splendid şi minunat ca în poveşti, e ispititor şi ademenitor! Mergând astfel, extaziat de frumuseţe şi măreţie, ajung în faţa peşterei Dâmbovicioara. Ridic câteva trepte de piatră, aprind lumânarea şi pătrund înlăuntru, suind şi ocolind. Peste tot, pe o lungime de vr'o 100 m., întuneric beznă, miros greu, frig şi umezeală. Pe pereţi se prelinge apa, iar de sus picură. Câteva stalactite şi stalagmite, unite între ele, ori separate şi alt nimic. Complect contrast între ceea ce este afară şi ceea ce este înlăuntru; totuşi şi aceasta, este o impresionantă curiozitate a naturei.

La vr'o 5—600 m. mai la deal de peşteră, o altă frumoasă şi plăcută surpriză. Din peretele stâncos, ţâşneşte un isvor cu volum de apă destul de mare, ce se aruncă sgomotos în Dâmbovicioara. Ceva mai sus de acest isvor, ce-mi reaminteşte pe acel din defileul Baniţei, de la nordul Petroşanilor, fantasticul şi prăpăstiosul coridor, se mai deschide puţin. Aici este eşirea nordică a cheilor, păzită de 5 colţi uriaşi, monştri stâncoşi, ce-şi ridică crestele în cer. De aici înainte, spărtura ia aspectul unui defileu obişnuit, a unei văi strâmte, acoperită cu frumoase păduri de brad.

La înapoierea din cheile Dâmbovicioarei, mergând pe o mică potecuţă, vizitez şi intrarea d'inspre nord a cheilor Dâmboviţei, în care nu pot intra din cauza apei, singura care are loc de trecere, pr'intre pereţii acoperiţi de o parte şi de alta cu păduri. Sunt, fără îndoială şi acestea frumoase, impunătoare şi interesante, dar nu se pot compara cu cheile Dâmbovicioarei.

— De la podul Dâmbovicioarei reiau drumul spre Bran, pe şoseaua naţională, ce ridică acum într'o frumoasă serpantină muntele Sasul, de pe culmea căruia privesc şi admir, înapoi, frumoasa şi pitoreasca privelişte a satului Podul Dâmbovicioarei, cu munţii Ghimbavul şi Posada spre răsărit şi miază zi, munţii Dâmbovicioarei spre apus şi munţii Păpuşa, Bătrâna şi Piatra Craiului spre nord-vest. Dintr'un alt punct al şoselei, ce scoboară în serpantină muntele Sasul, se deschide spre dreapta, către muntele Căpăţâna, splendida privelişte a văei Prepeleacului, învestmântată peste tot, în frumoasa haină verde a bradului. Traversez valea strâmtă a Oardei şi ridic muntele Giuvala, pe la piscul Piciura, de pe coasta căruia se vede iarăşi, sub o înfăţişare puţin schimbată, încântătoarea vale a Prepeleacului. Lăsând în urmă şi pe dreapta vârful Căpăţâna şi vechea vamă, ridic mai sus, muntele Jepi, pietros, sălbatic şi lipsit de orice vegetaţie. De pe spinarea acestui munte, se descopere splendida şi feerica mare privelişte, formată: spre nord-vest de sălba-

ticul și escarpatul munte Piatra Craiului, cu coasta-i dreaptă, albă ca varul și spintecat drept în două; spre răsărit de frumoșii și majestoșii Bucegi, iar spre nord, închizând în fund priveliștea, de împădurita și frumoasa măgură a Codlei. De pe muntele Jepi, șoseaua scoboară mereu în serpantină, defilând prin fața Pietrei Craiului și după vr'o jumătate de oră de scoborâș, iată că se deschide înainte, adică spre nord, splendida și încântătoarea panoramă a *Branului* — cu câteva din cele 7 cătune ale lui — în mijlocul căruia, ca o veche cetate cu turnuri, ca o măreață catedrală, se înaltă mândru, seniorialul castel al *M. S. Regina Maria a României*, unul d'intre cuiburile regale istorico-artistico-naționale, ale acestei mari, frumoase, inspirate și fermecătoare crăiese a munților, apelor și plaiurilor noastre, dăruit Ei în semn de iubire, admirațiune și recunoștință, de frații noștri ardeleni. Situat la confluența pâraielor Poarta și Turcul, cu mai multe cătune întinse pe văi și pe coaste, la adăpostul Bucegilor, Pietrei Craiului și a dealurilor înconjurătoare, cu aer curat și climă dulce, Branul, sat mare, bogat, cu case și vile curate și frumoase, cu restaurante și prăvălii bine asortate, este o stațiune climatică foarte simpatică și bine apreciată. In castelul reginei, prin apartamentele regale și princiare și prin alte încăperi, se pot vedea și admira diferite mobile, obiecte de artă și covoare vechi românești, diferite obiecte bisericești și alte multe odoare naționale, adunate ca de o albină și cu gust aranjate acolo, de profund înțelegătoarea, iubitoarea și admiratoarea a tot ceea ce interesează trecutul și viața culturală religioasă și artistică, a poporului nostru.

Portul brănenilor se aseamănă mult cu al muscelenilor, ceea ce este foarte logic, având în vedere și legătura strânsă ce a existat întotdeauna între „țara" Branului și Muscel, prin pasul Giuvala și prin alte poteci. Bărbații cu ițari lungi și strâmți, cu haine scurte cafenii, sau negre și cojoace. Femeile cu catrințe foarte frumoase lungi și largi, în față roșii, cu dungi negre, galbene, ori albastre, iar în spate negre, ori cafenii și încrețite; pe cap purtând în zile de sărbători, frumoase marame de borangic.

— De la Bran, pe șoseaua de legătură ce traversează satul Predealul Branului, așezat pe coasta și poala dealului Muncel, sau ocolind puțin pe șes, se merge la *Zărnești*, orășel mic, curățel și frumușel, așezat sub massivul Piatra Craiului. In localitate, se poate

vizita fabrica de celuloză, din care o parte servește la fabricațiunea hârtiei, iar altă parte ce se gudronează, servind la învelitul caselor.

Ceea ce este însă foarte interesant de văzut aici, din punct de vedere al naturei, sunt faimoasele *Prăpastii* din Piatra Craiului.

La câteva sute de metri de la eșirea sud vestică a târgușorului și chiar la piciorul Pietrei Craiului, se poate vedea și admira mai întâi, unul d'intre rarele fenomene și capricii ale naturei. Din pământul stâncos, prin 6—7 găuri grupate la un loc, apare deodată și clocotitor, pârâul „Râul", cu mare volum de apă și repede, care după ce traversează Zărneștii, se duce să se verse în pârâul Bârsei. In realitate, acestea nu sunt isvoarele adevărate ale „Râului", ci numai reaparițiunea lui la suprafață, căci după cum vom vedea îndată, acest pârâu — cu adevărat fenomenal — apare și dispare pe sub munte și pe sub pământ, pierzându-și urma, fără a se băga de seamă.

Aici, la eșirea definitivă a Râului din munți, începe strâmtoarea Pietrei Craiului, la început o vale strâmtă, obișnuită, strânsă între două coame muntoase, acoperite cu păduri de fag, amestecat cu brad. Mă angajez pe ea, mergând cu trăsura pe un drum, care dacă n'ar fi semănat cu pietre, ar fi destul de agreabil. La câteva sute de metri, altă surpriză. Un pârău destul de voluminos și limpede ca cristalul, ce vine șușuind din deal pe fundul văei, dispare ca prin farmec în pământ. Este chiar „Râul", pe care l'am văzut reapărând prin cele 6—7 guri. Mai departe în interiorul strâmtoarei, observ că pârâul iar a dispărut sub pământ și nu mai văd decât valea fără apă, strânsă între cele două coaste muntoase, împădurite. Mai merg puțin și mă scobor din trăsură, căci mai departe nu se poate merge decât pe jos, sau călare. Am ajuns cam la 1—1 $^1/_2$ km. de la gura văei. O iau pe jos înainte, dar nu fac decât câțiva pași și mă opresc uimit. In fața mea se ridică ca prin farmec, ca în poveste, o spintică tură stâncoasă foarte strâmtă și atât de înaltă, că de abia îi văd vârfurile, în azurul cerului. Este poarta de intrare în „prăpastii". Privesc o clipă și apoi intru. Drumul, o potecă în coastă, a servit mai mult ca un fel de sghiab, scoc stâncos, pentru transportarea de sus, de pe munte, a buștenilor de brad, necesari fabricei de celuloză. Acum sunt în pline prăpastii. Ridic încet pe potecă, dar pereții de stâncă, albi ca de marmoră, verticali, tăiați drept de sus până jos, se ridică odată cu mine, înfundându-se tot mai adânc în albastrul cerului. In exte-

rior, deasupra muntelui e soare, lumină, dar aici e umbră, întunecat și rece; iar adânca tăcere ce domnește în acest culuar extraordinar de strâmt și prăpăstios, în această sălbatică și fantastică spărtură a uriașului munte, îmi dă par'că un suflu de melancolie. Merg înainte privind în jurul meu. Nici o mișcare, nici un sgomot. Nu văd decât sus, un petecuț de cer albastru și monștrii stâncoși, cari stau par'că să se prăbușiască peste mine! Ei și dacă s'ar prăbuși? Sunt eu în fața lor, mai mult decât o infimă ființă, o mică insectă, un atom? Ce inseamnă trupușurul meu, față de enorma lor massă?... Durere, chin? Dar n'aș avea măcar timpul, să clipesc din ochi!... N'aș vedea și n'aș simți nimic! Ce ar mai rămâne din ființa mea fizică, sub enorma massă de piatră, a prăbușitului gigant? Nimic!... Și ce fericit aș fi! Nici durere, nici lacrimi, nici tânguiri, nici ciocli și nici țărâna care să sune lugubru, căzând deasupra sicriului!... Natura, care m'a trimis pe lume, m'ar înghiți dintr'o dată, iar din acest mormânt natural, din acest loc *cu adevărat de veci*,... nimeni nu m'ar mai putea desgropa și muta după cei 7 ani,.... chiar dacă ar fi să se cheltuiască tot aurul, plin de sudoare, de lacrimi și de sânge,... acumulat și capitalizat de toți profitorii marelui războiu mondial, în care a sărăcit, a sângerat și a dispărut atâta omenire!...

In unele locuri, aceste prăpastii sunt mai strâmte decât cheile Dâmbovicioarei și cu pereții mai înalți, iar în altele ceva mai largi și cu puțin păduriș. Prăpastiile „Pietrei Craiului", sunt nu numai sălbatice, dar și cu desăvârșire pustii și triste. In fundul lor nu se vede frumoasa șoseluță, nu se vede mai ales ispititoarea apă a Dâmbovicioarei și nu se aude cântecul ei metalic, sonor, melodios și fermecător!... Cheile Dâmbovicioarei sunt vii, trăiesc și vibrează, pe când prăpastiile Pietrei Craiului sunt moarte!... De bună seamă, poteca pe care mă găsesc acum, trebuie să fi fost odată patul apei „Râului", intrat undeva, mai sus, sub stâncă, pentru a reapare acolo jos, pe unde l'am văzut. Poate că el curge acum chiar pe sub picioarele mele, pe sub această potecă, dar nu se vede și nu se aude!... Cu aceste reflecții și tot ridicând pe potecă, ajung după $1^1/_2$—2 km. dela poarta de intrare în prăpastii, într'un punct unde ele se ramifică în două, mai puțin adânci, însă mai impracticabile și mai greu de ridicat. Mă mulțumesc cu ceea ce am văzut și am admirat până aici și Doamne, câtă sălbăticie, dar cât pitoresc și câtă măreție!

Din Zărnești reiau drumul pe șosea și trecând prin Râșnov — și acest orășel frumos, așezat sub muntele Postăvarul, stațiune climatică, cu aer curat și climă dulce — ajung la Brașov.

TÂRGOVIȘTE—MÂNĂSTIREA DEALULUI—VULCAN—PUCIOASA—PETROȘIȚA—MOROENI—SINAIA.

— *Târgoviște*, capitala județului Dâmbovița, este unul d'intre cele mai frumoase și mai simpatice orașe ale regiunei deluroase. Așezat către poalele dealurilor acoperite cu păduri, vii și livezi, udat pe la nord de apa Ialomiței, cu strade drepte și curate, între care se distinge frumosul bulevard de la gară în centrul orașului, cu biserici vechi, case și vile frumușele și cu aer plăcut, Târgoviștea mai este — ca și Curtea de Argeș — oraș istoric, plin de vechi și duioase amintiri. Intr'adevăr, în acest vechiu oraș și-a strămutat Mircea cel Bătrân, la sfârșitul veacului al 14-lea, capitala țărei de la Curtea de Argeș. A fost ocupată în anul 1595, după glorioasa bătălie de la Călugăreni, de turci în frunte cu Hassan Pașa, care prefăcu biserica și curtea domnească în cetățuie, întărind'o cu ziduri și înconjurând orașul cu șanțuri. După cum am spus însă, Mihai Viteazul — aliat cu Sigismund Batori — se repede de la Stoenești asupra lor, îi bate din nou, îi gonește prinzând pe Hassan și capturând 40 tunuri, după care se aruncă iarăși asupra lui Sinan Pașa, sdrobindu-i la Giurgiu și înecându-i în Dunăre, resturile armatelor lui, de la Călugăreni. Mai târziu, în anul 1660, din ordinul turcilor, zidurile cetățuei și ale mânăstirei au fost dărâmate, iar capitala țărei, strămutată la București.

Ca monumente istorice în Târgoviște, sunt de văzut: Vechea biserică mitropolitană zidită în anul 1515 de Neagoe Basarab, care a strămutat scaunul mitropolitan dela Curtea de Argeș aici. Biserica zidită cu cărămidă aparentă, a fost restaurată acum câțiva ani, tot de arhitectul francez Lecomte de Noüy, pe temeliile vechei mitropolii, cu o singură cupolă, după vechiul plan, în stil bizantin. Pictura a fost executată de pictorul D-trie Belizarie, care a reinviat aici vechea pictură bisericească bizantină, cu păstrarea caracterului ortodox. Pictura de o rară bogăție — toate tablourile fiind executate pe fond de aur poleit — este bine stilizată, redând întreaga viață și operă a lui Isus Hristos. In curtea bisericei, către apus, se află o

mare cruce de piatră, comemorând pe eroul național Tudor Vladimirescu, ucis mișelește, prin trădare la Târgoviște și înmormântat aici, în biserica mitropolitană. Biserica Stelea, zidită cam pe la anul 1645 de Vasile Lupu Domnul Moldovei, în genul bisericei Trei Ierarhi din Iași, în amintirea împăcărei sale cu Matei Basarab domnul Munteniei și a încetărei luptelor d'intre frații moldoveni și munteni. Biserica se află în vechea ei stare, bine păstrată. Biserica Domnească cu 3 cupole, zidită de Petru Cercel în anul 1583 și restaurată de mai mulți domnitori, cari au urmat în scaunul Munteniei. In pridvorul bisericei se află mormântul Doamnei Elena, soția lui Matei Basarab, iar într'un mic și *prea sărăcăcios sicriaș* de scânduri, se află craniul și mai multe oase ale lui Tudor Vladimirescu, aduse aici de la vechea mitropolie unde fusese îngropat, cu ocaziunea restaurării bisericei. Păstrarea oaselor marelui erou național așa cum am constatat'o, constituie o nedemnă și josnică impietate și trebuie ca ele să fie reînmormântate cât mai curând și cu toată pompa cuvenită, în vechiul lor locaș de vecinică și bine meritată odihnă! In curtea domnească, alături de biserică, se găsesc ruinele palatului domnesc și turnul Chindia, care era turnul de observațiune și siguranță al cetățuei. Se crede, că ambele au fost zidite de Mircea cel Bătrân, care a strămutat capitala aici. Turnul a fost reparat și restaurat, însă ruinele palatului se găsesc din nenorocire înecate de bălării și fără nici o protecțiune, cum se găsesc și ruinele vechiului palat domnesc din Curtea de Argeș. Și această stare de fapt — care nu este și de drept — trebuie să înceteze cât mai neîntârziat! In Târgoviște, se mai găsește și ruina bisericei Sf. Impărați, zidită de Matei Basarab în anul 1630.

Ca o complectare a seriei monumentelor istorice din vechea capitală a Munteniei, iată, colo pe deal, la 4 km. nord-est de oraș, ascunsă discret într'o frumoasă pădure, *Mânăstirea Dealului*, întemeiată de Radu 5-lea în anul 1500 și restaurată de Bibescu Vodă în anul 1844. De mai mulți ani este instalat aici, în clădirile cu totul refăcute și amenajate din inițiativa și cu fondurile destinate de marele patriot român Nicolae Filipescu, în calitate de fost ministru de războiu, liceul militar „Nicolae Filipescu". Și este o foarte plăcută datorie pentru mine, să amintesc acum, despre frumoasa și nobila viață a acestui mare român, închinată numai intereselor patriei și cu deosebire, despre înțeleapta, patriotica și hotărâta atitudine, pe care a luat'o în anul 1914, când țara și întreg neamul românesc se găsiau la cel mai mare și primejdios răscruciu al

vieței lor și când el, împreună cu ceilalți mari patrioți români, cari formau opoziția de atunci, Tache Ionescu, Nicolae Iorga, Delavrancea, Dr. Istrate și alții, la cari se asociaseră și distinșii naționaliști ardeleni, părintele Vasile Lucaci și poetul Octavian Goga, cu alți frați ardeleni, au luptat împreună din răsputeri, ușurând astfel sarcina guvernului Ioan I. C. Brătianu, pentru intrarea României în războiu alături de Puterile Aliate și în contra Puterilor Centrale, în scopul realizărei idealului național, întregirea Neamului Românesc.

In biserica mânăstirei se află așezat, într'o frumoasă lacră de argint, capul lui Mihai Viteazul, al cărui trup despărțit de călăii trădătorului Basta, odihnește de veci în câmpia Turdei din Ardealul nostru, pe care el l'a cucerit, desrobit și stăpânit întâia oară, deși pentru scurtă vreme. Se vede, că a fost de Dumnezeu hotărât, ca trupul marelui și viteazului domn muntean, să rămână ca simbol trezitor de conștiință și vitejie românească, ca sângeros și sfânt gaj, în pământul scump al Ardealului, ce avea să fie pentru a doua oară și definitiv desrobit în anii 1916—1918, de către vrednicul său urmaș, marele și viteazul rege Ferdinand I-iu!

[1]) — Auzita-ți de-un oltean
De-un oltean, de-un craiovean
Ce nu-i pasă de Sultan?
Auzita-ți de-un viteaz
Care veșnic șade treaz
Cât e țara la necaz?
Auzita-ți de-un Mihai
Ce sare pe șeapte cai
De strigă Stambulul, vai?
El e Domnul cel vestit
Care'n lume a venit
Pe lupte, pe biruit!
Spuie vântul cel oltean
Spuie valul dunărean,
Câte lupte a privit
Câte oști au mistuit,
Câte oase au înălbit?
Mulți ca frunzele de brad

1) V. Alexandri — Poezie populară.

Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!
Spuie corbii munților
Și fiarele codrilor
Care-a fost nutrețul lor?
Fosta-u leșui tătărăști
Și turcești și unguresti
Date'n săbii românești!
Alelei Mihai, Mihai,
Căci de noi milă nu ai
Să ne scapi de-amar și vai!...

— Intr'o zi frumoasă de vară, trenul mă duce de la Târgoviște pe valea Ialomiței în sus, către satul Petroșița. Șoseaua urmează paralel și alături de calea ferată, ținându-se continu pe sinuozitățile râului. Privirea-mi aleargă nu departe spre răsărit, pe deasupra Târgoviștei, pe frumoasele dealuri de pe stânga Ialomiței. Priveliștele de o rară frumusețe și de un remarcabil pitoresc, se desfășoară ca de pe un film cinematografic. Strălucind și sclipind în lumina soarelui ce se ridică pe cer, rămân în urmă, Târgoviștea cu grădinile, edificiile și frumoasele cupole de biserici, mânăstirea Dealului și mânăstirea Viforâta, ce-și înaltă turlele bisericilor din verdele copacilor și atâtea frumoase sate, pictând în alb și roșu, fondul verde-galben al dealurilor, coastelor și văilor, îmbrăcate cu păduri, vii și livezi cu pomi roditori, din care apar drăguțe vile, case și crame, precum și lanuri de culturi, așternute între răzoare.

Ajung la satul și gara Doicești, de unde încep și pe dreapta Ialomiței dealurile, în mare parte împădurite și unde se află mine de lignit; apoi la gara Lăculețe, în apropierea căreea, la vest de Ialomița, ascuns între dealuri împădurite și la adăpost de curenți, se află satul *Vulcan*, stațiune balneară rudimentară, dar ale cărei ape cloro-sodice-ioduroase, încălzite pentru băi cu bolovani de piatră înfierbântați în foc, sunt cele mai bogate în iod din întreaga noastră țară, întrecând chiar și pe cele similare din străinătate. Ceva mai departe spre nord, pe stânga Ialomiței, satul-stațiune balneară *Pucioasa*, așezat și el tot între dealuri, în mijlocul pădurilor, la adăpost de curenți, cu foarte puternice ape sulfuroase pentru băi și cu o foarte bună apă feruginoasă pentru cura internă.

Aproape de amiază sosesc la *Petroșița*, sat mare și frumos, așezat pe ambele maluri ale Ialomiței, cu casele albe — între care

unele cât se poate de drăguțe și simpatice — împrăștiate pe vale și pe coastele dealurilor.

In dimineața următoare, pornesc cu trăsura din Petroșița spre Sinaia. La eșirea de nord a satului Moroeni, șoseaua părăsește valea Ialomiței, se abate spre nord-est, pe valea pârâului Ialomicioara, afluent al ei stâng, ridică mereu pe la poalele Bucegilor, traversând o foarte frumoasă regiune de fânețe smălțate cu flori, mai deschisă spre nord și mai acoperită de păduri spre miază-zi; iar când ajunge sus, în mijlocul șeii d'intre muntele Păduchiosul și munții mai puțin înalți d'inspre Valea Largă, scoboară pe pante repezi, traversând într'o suplă serpantină, frumoasa pădure de brad și intră prin valea Isvorul, în partea de miază-zi a Sinaiei.

SINAIA—BUCEGII—IALOMIȚA SUPERIOARĂ—PEȘTERA IALOMIȚEI—CHEILE TĂTARULUI ȘI ALE ZĂNOAGEI—GANGUL ȘI CHEILE OARZEI—BUȘTENI—AZUGA—PREDEAL—BRAȘOV.

— De la Ploești, capitala județului Prahova, orașul petrolului și al podgoriilor, cu trenul, sau cu trăsura pe frumoasa șosea națională, defilând prin fața sutelor și poate miilor de sonde răspândite în colonii, ca niște bătrâne păduri uscate, pe dealurile Băicoiului, Filipeștilor, Buștenarilor și Câmpinei, d'intre râul Prahova și afluentul său stâng Teleajenul, traversând micul orășel Câmpina — în care au trăit marele nostru pictor Grigorescu și învățatul Hâșdeu — cu mulțimea sondelor înșiruite pe dealuri și pe vale, de o parte și de alta a șoselei și căei ferate și cu marea rafinerie de petrol, traversând apoi frumoasele și bogatele sate Breaza, Comarnic, Larga și mica cheie a Prahovei — Posada — prin care n'are loc decât apa și linia ferată, șoseaua consolidată și barată cu frumoase arcade, ridicând și scoborând în serpantină pe coastele muntelui, peste frumoase podețe și viaducte, ajungem la *Sinaia*, cea mai frumoasă, cea mai bogată și mai bine organizată stațiune climatică din țară, reședința de vară a regelui și a familiei noastre regale, perla văei Prahovei, a Bucegilor și a Carpaților. Este atât de mult vizitată pe timpul verei și chiar iarna, este atât de cunoscută

în ţară şi chiar în străinătate şi atât de mult s'a scris şi s'a vorbit despre dânsa şi despre splendidele ei împrejurimi, încât la prima vedere, s'ar părea de prisos a mai vorbi şi eu despre ea în această lucrare. Dar, s'ar putea oare să ocolesc, tocmai pe cea mai splendidă podoabă a munţilor şi codrilor noştri, când descriu pitorescul României Mari? Şi apoi, mai trebuie să ţinem seamă, că marea massă a poporului nostru nu o cunoaşte şi nici nu o va cunoaşte, decât din descrierea ei.

Aşezată pe malul drept al râului Prahova, strânsă între coastele de răsărit ale marelui şi falnicului massiv al Bucegilor de pe dreapta râului şi munţii Cumpătul şi Câinele de pe stânga lui; cu frumoasele, confortabilele şi luxoasele hoteluri, cu frumoasele şi cochetele vile, răspândite pe vale şi pe coastele munţilor Vârful cu Dor, Furnica şi Pietrele Arse, la umbra şi în balsamul brazilor; cu bulevarde şi strade bine pavate şi curate; cu frumosu-i parc în care se răsfaţă 2 mari hoteluri şi frumosul cazino cu teatru; cu istorica şi frumoasa biserică a mânăstirei Sinaia, întemeiată de spătarul Mihail Cantacuzino în anul 1690 şi restaurată în timpul domniei regelui Carol I; cu măreţele şi admirabilele castele regale Peleş şi Pelişor, retrase mai sus, în frumoasa poiană de pe coaste, în desişul brazilor şi parfumul florilor; în sfârşit, cu aerul răcoros, ozonat, plăcut şi cu toate podoabele ei naturale, frumoasa şi răcoroasa Sinaie — un adevărat oraş de munte — este cel mai atracţios colţ, din paradisul muntos al ţărei noastre. Şi cine este călătorul, sau vilegiaturistul, care intrând în Sinaia, privind şi admirând frumuseţea ei, să nu se simtă ca fermecat, în faţa splendidului şi majestosului castel Peleş, în coasta căruia, ca un copil drag, stă mândru şi vesel, castelul Pelişor?

Din parcul Sinaiei ridicând la deal, pe stradă, sau pe aleea de picior d'intre brazi, trecând prin curtea mânăstirei, unde se poate vizita biserica, muzeul şi mormântul distinsului bărbat de stat şi patriot român Tache Ionescu şi continuând pe frumoasa şoseluţă, sau pe tot atât de frumoasa alee de picior, ce merge alături, prin pădure, ajungi după câteva minute, în faţa frumosului şi încântătorului tablou. Deodată, ca prin farmec, în murmurul impresionant al Peleşului, ce curge peste bolovanii de stâncă din patul său, secularii brazi şi fagi se retrag curtenitori şi respectoşi înapoi, se dau la o parte şi în splendida poiană în pantă dulce, transformată în parc regesc, pe care ei o deschid, sub cupola de azur a cerului, atât de armonios şi expresiv îmbinat cu alb-vânătul stâncoaselor

piscuri şi cu verdele, ici mai închis, colo mai deschis al codrilor, apare ca în basme, în strălucitoarea lumină a soarelui de la miază-zi, din mijlocul boschetelor şi ghirlandelor de splendide şi suave flori — ce zimbesc dulce şi pline de iubire în lungul şi în largul teraselor, prin pulberea briantină a stropilor aruncaţi în sus de fântânele arteziene şi împrăştiaţi de adierea zefirului — măestritul şi minunatul castel regesc, cu turnuri conice şi piramidale ascuţite şi cu frumoase balconaşe, clădit de regele Carol I şi regina Elisabeta, cari l'au şi locuit în fiecare an, pe timpul lunilor de vară. Şi dacă, încadrat de o natură atât de bogată şi darnică, exteriorul acestui castel — ca stil şi ornamentaţiuni — este atât de încântător, apoi interiorul lui, tot atât de bogat şi cu mult gust mobilat şi aranjat chiar de foştii lui stăpâni regali, prezintă din punct de vedere artistic şi istoric, un interes cu totul deosebit. Astfel, se poate vedea:

In parter. Sala de masă a regelui şi reginei. Frumoasa sală de masă de gală, adică sala maură în stil arab, toată în stiuc, sala de bileard şi joc de cărţi, în lemn. Salonul turcesc tapiţat şi mobilat numai cu stofe, mobile şi covoare turceşti şi persiane. Salonul florentin în stil italian, acoperit jos cu un splendid covor de păr de cămilă şi cu tablouri de Murillo, Bassano, Jacobo, Tintoretto, Velasquez, Vasari, Georgione şi Ichenz Pierre. Sala de muzică a reginei Elisabeta. Sala de consilii de miniştri prezidate de rege, unde s'a ţinut şi consiliul de coroană din anul 1914, în care s'a hotărât neutralitatea ţărei şi espectativa armată, faţă de marele conflict războinic european. Sala de bibliotecă şi cabinetul de lucru al regelui, cu tablouri de Vecchio Palma, Tintoretto, Greco, Botticelli şi Raphaël. Săliţa medaliilor şi sala de arme şi armuri, în care se remarcă un cavaler medieval călare, o miniatură în bronz a monumentului regelui Carol, de la Calafat şi tot felul de arme vechi de războiu şi de vânătoare. In sfârşit, tot în parter se mai află frumoasa sală de recepţie, cu pereţii în lemn de nuc sculptat, aşternută cu un frumos şi fin covor persian, cu tablouri— gobelinuri veritabile — lucrate de mână, cu tablouri încrustate în lemn, reprezentând castelele din Germania ale familiei regale şi alte tablouri albe, sculptate în alabastru, reprezentând scene din biblie.

La etaj. Galeria de marmoră, toată în marmoră, cu un frumos gobelin. Sala cea mare de muzică, având şi orgă, cu un frumos portret al reginei Elisabeta, pictat de Jean Le Comte de Noilles, cu un mare tablou argintat de Tiziano şi altul de Calabreze. Sala de garderobă şi frumosul cabinet de lucru al reginei Elisabeta, în

lemn de nuc, cu bibliotecă şi tablouri de Rembrandt, Domenichino, Greco, Rubens şi alţi pictori iluştri, ale căror pânze împodobesc interiorul castelului, ca Van Dyck, Carlo Dolci, Marc Antonio, Barbara, Locatelli, Parmegiamino, Bonifacio, Dauffet, etc. etc. Dormitorul regelui şi reginei cu pat dublu, în care a încetat din viaţă regele Carol în anul 1914, tot în lemn de nuc şi cu frumoase tablouri. Sălile de tualetă şi baie ale regelui şi reginei, sala unde ei luau cafeaua dimineaţa şi sala de aşteptare a adjutanţilor de serviciu. Frumosul dormitor pentru înalţii oaspeţi, în care a fost găzduit Frantz Ferdinand moştenitorul tronului austro-ungar, a cărui asasinare de către un fanatic, la Serajevo în anul 1914, a fost luată ca pretext, de către germano-austro-unguri, pentru dezlănţuirea marelui şi groaznicului războiu european, devenit mai în urmă mondial. Frumosul şi confortabilul apartament, destinat găzduirei capetelor încoronate străine, în care au fost găzduiţi Impăratul Franz Joseph, prietenul şi mosafirul regelui Carol şi regele Alexandru al Sârbo-Croato-Slovenilor, când a venit să se logodiască cu fosta noastră principesă Marioara, actuala regină a Serbiei. In sfârşit, alte camere cu bibliotecă pentru suite, sala de teatru şi cinematograf şi peste tot, în toate unghiurile, par'că domneşte o atmosferă de religiositate şi misticism.

Acest splendid şi măreţ castel, a fost trecut de regele Ferdinand — care l'a moştenit de la regele Carol — ca moştenire nepotului său, actualul mic, blond, frumos şi candid copil-rege Mihai I-iu, care, scăldat şi încălzit în lumina şi căldura soarelui României Mari, sub ochii plini de adâncă şi duioasă iubire a frumoasei, blândei şi nobilei Sale mame, buna şi înţeleapta Principesă Elena a României, se joacă deocamdată voios şi sglobiu, prin iarba verde şi pr'intre florile îmbujorate — ca şi fragezii Lui obrăjori — ale frumosului parc din faţa Castelului Peleş; în locul şi în numele Său, până la majorat, domnind Inalta Regenţă, dar El fiind speranţa de mâine a României Mari, ca moştenitor al Tronului şi al sceptrului celor 2 mari înaintaşi ai Săi şi ai marilor voevozi români.

Dar iată, numai la câţiva paşi de castelul Peleş, apare din umbra răcoroasă a brazilor şi din profuziunea şi suavitatea florilor, cellalt castel regesc, Pelişorul. Acesta nu este aşa de măreţ şi impunător ca Peleşul. Este mai mic, mai modest şi mai puţin arătos, dar în schimb ni se pare mai vesel, mai prietenos, mai simpatic şi chiar mai drag. In jurul lui, par'că pluteşte o atmosferă mai luminoasă, mai dulce, mai parfumată şi mai plină de poezie! In faţa lui, pare

că inima ne vibrează mai puternic, ne simţim cuprinşi de o emoţiune încă şi mai profundă! Da, pentru că acesta a fost cuibul regelui Ferdinand şi al reginei Maria. Aici, în acest vrăjit castel şi în vecinătatea lui; în freamătul codrilor, în murmurul apelor şi al isvoarelor; în lumina dulce şi căldura potolită a soarelui munţilor; în tăinuirea frumoaselor şi poeticilor nopţi de vară, înstelate, sau cu lună plină, ce-şi tremură razele prin ramuri şi pe frunze, ori în frumoasele zile de toamnă, [1]) — „când pădurile îmbracă fantastice nuanţe de aur, când munţii înalţi alcătuiesc un fond albastru „închis, pentru desfrâul de galben palid, de aur, de arămiu şi ru„giniu" — şi-au tors ei firul tinereţei şi al iubirei! Acesta este cuibul, în care au deschis ochii şi au crescut regalele lor odrasle! Acesta este cuibul, din care ani după ani, au isbucnit răsunând prin codri, pe văi, spre culmi şi către piscuri, până la cerul albastru, râsetele şi cântecele copilăreşti si tinereşti, ale regeştilor principi şi ale frumoaselor şi graţioaselor domniţe, zânele răsfăţate ale Peleşului, Caraimanului, Pietrei Arse, Furnicăi şi Vârfului cu Dor! Acesta este castelul, în care tinerii prinţi moştenitori de odinioară — luând sfat şi înţelepciune de la marele lor unchiu regele Carol şi de la regala lui soţie — şi-au întărit spiritul şi cugetarea şi-au oţelit inima şi s'au pregătit temeinic pentru ziua cea mare, care trebuia să vie, pentru ziua sângeroaselor răfueli ale poporului român, cu duşmanii lui seculari, pentru ziua strălucitei şi definitivei victorii, care a pus pe fruntea Lor, strălucitele şi glorioasele coroane ale marilor şi vitejilor voevozi români şi regalilor înaintaşi!

Acum, castelul e văduvit şi trist. Marele, gloriosul şi superbul craiu şi rege al tuturor românilor, a fost chemat prea de timpuriu, sus, la sfat şi împărţeală cu Domnul! Astăzi, marea crăiasă şi regină Maria, care cu frumuseţea, graţia şi farmecul ei, de la ferestrele şi din parcurile castelelor, ori străbătând călare, de multe ori singură, frumoşii şi măreţii Bucegi, prin codri cu poeni şi murmur de isvoare, până sus, în piscuri vinete-albatre cu soare, cu nori şi cu ceaţă, a zânificat şi poetizat această splendidă Sinaie, atât de mult iubită de ea, ca şi alte multe, frumoase şi pitoreşti colţuri de ţară; care cu bunătatea, înţelepciunea, simţul artistic şi toate marile ei virtuţi, a împrăştiat în tot cuprinsul ţărei, atât în timp de pace, cât şi în timp de războiu, în noui şi puternice forme, atâta suflu de viaţă etică şi estetică, astăzi, Regina Maria, vrednica soţie a

1) Regina Maria — Ţara Mea.

lui Ferdinand I și podoaba femeilor române, cu ochii încă umezi, cu inima cernită și tristă, dar strângând la pieptul Ei de mamă, cu adâncă și tandră iubire, pe tânăra și cumintea-i copilă cu chipul îngeresc, pe frumoasa Ileana „Cosinzeana", stă sus, la fereastra legendarului castel Pelișor, cu privirea pierdută în zările albastre,... adâncită în gândurile care o duc înapoi, la frumoasa și dulcea tinerețe,... la maturitatea plină de griji, de răspundere și la marile și veșnicile opere, de Ei înfăptuite!...

— Numeroase, frumoase și foarte plăcute, sunt preumblările și escursiunile care se pot face cu trenul, cu trăsura și mai ales călare și pe jos, de la Sinaia. Cu trenul și cu trăsura, se poate vizita întreaga vale a Prahovei și a Temeșului ce curge pe coastele nordice ale Carpaților, Poiana Țapului, Buștenii, Azuga, Predealul, Temeșul, Brașovul și mai departe. Pe jos, sau călare, se pot face preumblări mai apropiate, în imediata vecinătate a Sinaiei, sau escursiuni mai lungi și mai grele în munții Bucegi, ori pe valea Rea și pe munții Cumpătul și Câinele, de pe stânga Prahovei. Cele mai scurte preumblări se pot face la cuibul Principesei Maria, la stânca Sf. Ana și la poiana Reginei; în aceste din urmă două locuri, putându-se merge și cu trăsura, iar la cuibul principesei numai pe jos, pe poteca din spatele castelelor Pelișor și Foișor. Sunt cam mulți ani de când nu l'am văzut. Construit după dorința, gustul și indicațiunile Reginei Maria, pe atunci tânăra și prea frumoasa Principesă Moștenitoare, numai din lemn, cu o mică cameră și un cerdac, între puternicile crengi groase ale unui bătrân copac, urcarea în el făcându-se pe o mică scară.

Ce ideie frumoasă și fericită! Ce potrivit și poetic locușor de refugiu,... pentru o viitoare regină! Singură, în liniștea profundă și tainică a codrului, să-și găsiască puțin răgaz și un picur de pace sufletească! Legănată de bătrânul și falnicul copac, alintată de dulcea și mirezmuita adiere ce tremură șoptind prin frunze, să se adânciască în lectură, să mediteze, să contempleze, să-și pregătiască mintea și sufletul, pentru misiunea cea mare și grea! In murmurul păraiașelor, în ciripitul păsărelelor, în freamătul codrului și în ecoul munților și al văilor, să asculte Ea bătăile inimei, dorul și voința vrednicului, eroicului și mândrului popor care o înfiase și peste care avea să domnească! — Suflet mare și nobil, ca și acela al marelui Tău soț, cât de fericit Te-a ales ursita și Te-a adus aici pe plaiurile noastre, dându-Te bună, iubitoare și vrednică soție aceluia, pe care aceeaș norocoasă ursită, îl alesese să înfăptuiască

pentru totdeauna în această țară, cea mai mare operă politică și națională, să realizeze visul și idealul milenar al poporului român, înfăptuit pentru o clipă de marele și viteazul său înaintaș Mihai Viteazul, întregindu-l în granițele lui etnice, împroprietărindu-l — ca și Cuza — pe pământul pe care-l apără și-l muncește, făurind astfel această frumoasă, puternică și respectată Românie Mare, care Te strânge pe Tine, mare și bună regină, cu atâta iubire și recunoștință la sânul ei!

— La o oră depărtare de parcul Sinaiei, mergând pe jos, prin curtea mânăstirei și pe lângă corpul de gardă al castelului regal, pe șoseluța carosabilă, ce ridică șerpuind prin frumoasa pădure seculară de brad, amestecat cu fag, se ajunge la stânca Sf. Ana.

E zi frumoasă și senină, de vară. Sunt singur și ridic încet, căutând să lămuresc în închipuirea mea această stâncă, pe care nu o mai văzusem. Din urmă aud un scurt semnal de trompetă. Deșteptat ca dintr'un vis frumos, mă dau la o parte, fără a mă uita în urmă; dar după ce automobilul a trecut înainte, observ că în el erau frumoasele principese. O, de ce nu m'am uitat la timp în urmă? Le aș fi văzut mai bine, le-aș fi salutat, iar bucuria mi-ar fi fost mult mai mare! Dar iată, am ajuns. Dela stânca Sf. Ana, pe la piciorul căreea curge șușuitor păraiașul cu acelaș nume, se deschide spre răsărit, frumoasa priveliște a castelului Peleș, înălțându-se luminos din mijlocul brazilor, în fața căruia sus, pe platou, stă streajă, cazarma bravilor vânători de munte, iar în fund, complectând și încadrând frumosul tablou, valea Rea, străjuită de o parte și de alta de munții Cumpătul și Câinele, îmbrăcați până mai sus de brău, în verdele pădurilor.

— La Poiana Reginei se poate merge, fie pe poteca de picior, ce pleacă chiar din apropierea corpului de gardă al castelului și ridică pante mai drepte, numai la umbra brazilor și a fagilor, fie pe șoseluța care m'a dus la Sf. Ana. Reiau acest drum, care de altfel este mai frumos și mai pitoresc. Șoseluța urmează ridicând șerpuitoare pe coasta dealului, la umbra pădurei, întreruptă de scăpări luminoase de soare. Las în urmă placa comemorativă a construcției șoselei, de către Eforia spitalelor brâncovenești și mă opresc puțin la frumoasa cruce de piatră, așezată din dorința regelui Carol, pe locul

unde a murit primul efor Emil I. Ghica, sub a cărui conducere, s'a construit şoseluţa. Jos, pe fundul văei, Peleşul cântă în în surdină. Nu se vede, dar pare foarte jos şi obosit. O mică şopârlă, verde ca frunza bradului, scoboară tiptil peretele de stâncă, traversează repede şoseluţa şi dispare prin iarbă şi frunze. Pe sus, mici nouraşi albi ca varul şi-au făcut apariţiunea şi se preumblă de colo, colo, schimbând mereu faţa albăstrie a cerului. D'incolo de cruce, şoseluţa se desparte în două ramuri: prima, cea din stânga, duce în sus, spre munţii Vârful cu Dor şi Furnica, iar cea din dreapta, duce pe la capul văei Peleşului şi aproape orizontal, la poiana Reginei. Apuc pe aceasta din urmă, dar nu fac decât câţiva paşi şi în faţa mea apare iarăş automobilul princiar. De astă dată mă opresc şi privesc. Sunt Ele, Domniţele Elena şi Ileana, frumoasele şi graţioasele zâne ale Peleşului. Imbrăcate în alb, capetele lor îngereşti, par învăluite într'o splendidă aureolă. Sunt luminoase, vesele şi zimbitoare. Respectosului meu salut, Ele răspund zimbind cu îngerească graţie. Lumina şi voioşia Lor, pătrund adânc în desişul codrului. Se luminează şi se înveselesc munţii şi văile, saltă şi murmură de bucurie apele, sar, ciripesc şi cântă în ramuri păsărelele, însu-şi cerul pare că se mai luminează şi în acest splendid cadru al naturei, în acest decor de pitoresc şi poezie, în această sublimă simfonie, al cărui ecou se duce mult departe, dealungul văilor şi apelor, până la marginea ţărei şi peste hotare, frumoasele şi fermecătoarele zâne se depărtează, scoboară la vale şi dispar prin desişul codrului, reintorcându-se la castel, la cuibul Lor iubit, dar lăsând în urmă, o extaziantă dâră, din îngereasca Lor lumină şi poezie!

Foarte mulţumit şi încântat, îmi reiau drumul înainte. Din faţă, aud din ce în ce mai puternic, sgomotul unui clocotiş de apă. Incă puţin, trec un podeţ de piatră, pe sub care curge cu iuţeală, venind de sus, din munte, un mic pârâiaş. Puţin mai departe, un alt frumos pod de piatră. De acolo vine sgomotul şi acolo ajung îndată. De sus, de sub înaltele şi golaşele vârfuri Furnica şi Piatra Arsă, care nu l'au putut stăpâni, vine ca un nebun furios, rostogolindu-se şi căzând peste bolovani de stâncă prăbuşită, clocotind de mânie, Peleşul. E atât de vijelios, că podul abia îi poate face loc să treacă şi să se arunce în vale. Vuetul lui este atât de puternic, că mă asurzeşte şi totuşi, e atât de frumos, atât de plăcut şi de impresionant!... Il părăsesc cu mare părere de rău şi după ce mai merg puţin pe şoseluţă, prin frumoasa pădure de brad şi de fag,

intru în poiana Reginei, în care păştea o mică cireadă de vaci, păzită doar de doi tauri frumoşi.

Poiana este mare şi frumoasă, aşternută cu un frumos covor de iarbă verde şi moale, la piciorul muntelui Piatra Arsă. Un soare cald şi dulce inundă întreg cuprinsul poenei, care ar fi şi mai frumoasă, dacă n'ar fi la discreţia blândelor rumegătoare, care găsesc, că gustul laptelui, e mai plăcut decât mirosul fânului înflorit!... Mă înfund puţin în iarbă, apoi pe cărare mă îndrept la stâna regală, o casă de lemn cu cerdac. In urma mea, pădurea răsună de tălăngile atârnate de gâtul păscătoarelor.

[1]) — S'aud de pretutindeni tălăngile sunând,
Plâng unele cu larmă şi altele 'n surdină,
Răspund şi dau de ştire că turmele 'n curând
Vor scobori la şesuri......
In galbenă lumină.

De-abia le-auzi cum sună, mai jos, tot mai departe......
Le-adună vântul parcă în negre văgăuni
Şi-apoi le-alungă iară pe văi şi iar le 'mparte.
Ca glasuri de alarmă ce prevestesc furtuni...

Trezite din prăpastii de plânsetele lor
Cresc negurile sure, alunecând tăcute,
Ies după stânci în pripă şi pier ca un decor
Retras de mâna unei fiinţe nevăzute...

Apar din altă parte, sporind acum treptat
Şi'n falduri, ca o mantă, se lasă peste munte,
Iar piscul singuratic, sub cerul întristat,
Posomorât işi trage căciula peste frunte...

— Imediat în spatele stânei, se găseşte un colţ ascuţit de stâncă, înfipt sus, chiar în marginea peretelui vertical şi foarte înalt al muntelui, numită stânca lui Frantz Josef şi Regele Carol, pe care

1) Şt. O. Iosif

sunt fixate faţă în faţă, medalioanele în bronz ale celor doi monarhi — regele Carol fiind, desigur, dublat de regina Elisabeta. Stânca a primit numele şi medalioanele, în amintirea escursiunei făcută aici de împăratul austro-ungar, întovărăşit de regele Carol şi regina Elisabeta.

Din vârful amenajat şi barat cu un mic grilaj de fer, al acestei stânci, par'că într'adins aşezată de natură aici, pentru a procura escursionistului, momente de cea mai înaltă şi emoţionantă satisfacţiune, se deschide vederei, către răsărit, pe deasupra întinselor păduri de brad şi de fag, ce se lasă armonios şi elegant în jos, dealungul coastelor şi talvegurilor, ca nişte enorme şi splendide draperii, măreaţa şi încântătoarea panoramă a văei pârâului Prahova, ce se încolăceşte ca un balaur pr'intre şirurile de munţi, cu frumoasa Sinaie, cu Poiana Ţapului şi Buşteni spre miază-noapte şi cu Valea Largă spre miază-zi. Cu sfială şi emoţiune privesc jos, în adâncimea ameţitoare, pe deasupra frumoaselor păduri. In liniştea de eternitate ce domneşte peste întreg cuprinsul, mi se pare că plutesc în spaţiu, pe deasupra unei alte lumi, a unei lumi de basme şi de feerie.

Scobor în Sinaia pe poteca din pădure, ce porneşte din apropierea stânei, mergând numai la umbra copacilor, cu sufletul plin de mulţumire, pentru frumoasa şi uşoara escursiune ce am făcut.

— A 2-a zi dimineaţă, cam pe la răsăritul soarelui, pornesc din nou mai sus, spre Vârful cu Dor. Este prima ascensiune pe care o fac pe Bucegi şi cea mai uşoară ce se poate face de la Sinaia. Ziua e tot frumoasă şi senină, dar pe sus, pe culmea şi pe vârfurile Bucegilor, pâlcuri de ceaţă mânate de vânt, fug de colo, colo. Ridic din nou şoseluţa pe lângă Sf. Ana şi pe la crucea lui Ghica şi de la punctul de bifurcaţie, mă angajez pe ramura din stânga, ce ridică mereu în serpantină, până la eşirea din pădurea de brad.

Sunt exact 2 ore, de la plecarea mea din parcul Sinaiei. De aici înainte, drumul se face numai pe o potecă de cal şi de picior, mâncată în unele locuri de şuvoaiele ce vin vertiginos de sus, în timpul ploilor torenţiale şi care urcă, mai mult sau mai puţin şerpuitor, pe coastele muntelui pietros şi gol. Din diferite puncte ale potecii, privesc şi admir: spre răsărit, splendida privelişte a Sinaiei, văzută acum mai în larg, cu castelele regale, mânăstirea, cazarma vânătorilor de munte, parcul cu cazinoul şi hotelurile Palace şi

Caraiman, marele hotel al băilor şi întreaga vale a Prahovei din această parte, cu Valea Rea şi munţii Cumpătul şi Câinele; spre nord, admir încântătoarea privelişte a Poenei Ţapului şi Buştenilor, iar spre miază-zi, şoseaua care venind de la Moroeni, scoboară şerpuitoare, albă şi frumoasă, prin pădurea de brad şi pe valea Isvorul, în Sinaia.

Mai sus, intru şi ies mereu din pâlcurile de ceaţă albă şi deasă, ce fug mereu una după alta. Este foarte impresionantă, această trecere bruscă şi continuă, din plin soare, în negura umedă, rece, întunecată şi invers !

Am ajuns în şeaua d'intre piscurile Vârful cu Dor spre miază-zi şi Furnica spre miază-noapte. O cruce de piatră ruptă şi aproape căzută şi o alta de lemn, pe care observ săpat cu briceagul, numele „Herman Blat". Să fie o inconştientă, ori vinovată profanare, sau lăudabila dorinţă a unei apropieri de Domnul Isus Hristos?... De aici, poteca bifurcându-se duce mai departe, către peştera Ialomiţei şi cheile Zănoagei; pe Vârful cu Dor şi pe Furnica, putându-se ridica pe alte potecuţe mai mici. O iau la stânga, spre Vârful cu Dor, urcând în zigzag prin iarba mare şi moale şi când s'au împlinit 4 ore de la plecarea mea din parcul Sinaiei, mă găsesc în capul ascuţit al Vârfului cu Dor, la altitudine de 2006 m. De pe acest vârf, deşi cu mult mai înalt, nu pot vedea spre răsărit — din cauza crestelor mai de jos, care maschează — decât partea de miază-zi a Sinaiei, valea Prahovei spre Valea Largă şi munţii de pe stânga Prahovei. Spre sud, văd munţii Păduchiosul şi Dichiul, mai puţin înalţi decât Vârful cu Dor, iar spre nord, văd spinarea întregului massiv, care formează partea răsăriteană, abruptă, a Bucegilor, începând cu Furnica, cea mai apropiată şi continuând cu Piatra Arsă, Jepii Mari, Jepii Mici, Caraimanul, Babele mai jos şi Coştila. Culmea cu Colţii Morarului şi Vârful Omul nu se văd, fiind mai departe şi mascaţi de Coştila. Spre nord-vest şi vest, văd muntele Obârşia, d'intre valea Obârşia Ialomiţei şi valea pârâiaşului Sugărilor, afluent al ei stâng şi întreaga prea frumoasă şi măreaţă privelişte a munţilor de pe dreapta Ialomiţei, începând d'inspre nord cu muntele Doamnei, d'intre Obârşia Ialomiţei şi pârâul Doamnei, afluent al ei drept şi continuând spre miază-zi cu munţii Bătrâna, Strungele Mari, Padina, Coteanul, Tătarul, Plaiul Mircii şi Zănoaga. Curmătura şi adâncitura văei Ialomiţa este aşa de pronunţată, că se vede foarte bine, în tot lungul ei.

Legenda Vârfului cu Dor este foarte drăguţă şi duioasă. Iat'o:

¹) — Un tânăr cioban cu numele Ioan, se îndrăgostise de Ileana, o fată frumoasă, pe care o iubea la nebunie, cu suflet curat ca aerul pe care-l respira şi senin ca cerul sub care-şi trăia tânăra viaţă. Fata nu răspundea cu aceeaş căldură dragostei lui şi într'o zi — poate pentru a-i încerca dragostea — îi spuse flăcăului, că dacă va avea curajul, puterea şi răbdarea, să stea singur, fără oiţele lui, o iarnă întreagă pe acest vârf al Bucegilor, ea îl va lua în căsătorie. Inamoratul cioban, s'a supus acestei grele şi crude încercări, dar primăvara, când i-au revenit tovarăşii cu oiţele, n'au mai găsit acolo sus, decât oscioarele bietului Ioan, care căzuse jertfă pe altarul dragostei şi dorului său, aşa că de atunci, acest pisc a fost numit „Vârful cu Dor“!

²) — Oiţă bârsană,
De eşti năsdrăvană,
Şi de-o fi să mor,
In câmp de mohor,
Să spui lui Vrâncean
Şi lui Ardelean
Ca să mă îngroape
Aici, pe aproape,
In strunga de oi
Să fiu tot cu voi;
In dosul stânei
Să-mi aud câinii.
Astea să le spui
Iar la cap să-mi pui,
Fluieraş de fag
Mult zice cu drag,
Fluieraş de os
Mult zice duios,
Fluieraş de soc
Mult zice cu foc!
Vântul când o bate
Prin ele-a răzbate
Ş'oile s'or strânge
Pe mine m'or plânge
Cu lacrimi de sânge!
Iar tu de omor
Să nu le spui lor.
Să le spui curat
Că m'am însurat
C'o mândră crăiasă
A lumei mireasă
Că la nunta mea
A căzut o stea,
Soarele şi luna
Mi-au ţinut cununa.
Brazi şi păltinaşi
I'am avut nuntaşi
Preoţi, munţii mari.
Pasări, lăutari
Păsărele mii
Şi stele făclii!
. . . .

— Scobor de pe Vârful cu Dor, admirând mereu splendidele privelişti şi făcând 3 ore până în parcul Sinaiei.

1) Carmen Sylva. 2) V Alexandri — Fragment din Mioriţa (Baladă populară).

— Sufletul omenesc, se simte întotdeauna atras către necunoscut, mai cu seamă atunci, când este vorba de a cunoaşte frumuseţile, fenomenele şi tainile naturei. Munţii, prin splendoarea şi măreţia lor şi prin marea variaţiune a panoramelor, priveliştelor, peisagiilor şi surprizelor, pe care la tot pasul şi cu atâta dărnicie le oferă ochilor — o nesfârşită şi minunată înlănţuire de cauze puternic emotive — atrag mai cu seamă privirea şi curiozitatea omului, care, odată pornit pe calea escursiunilor în munţi, nu se mai poate opri, aşa, precum fluturii şi albinele, nu se pot reţine de la dulceaţa florilor. Iată de ce, de abia scoborât de pe Vârful cu Dor, simt nevoia să mă ridic iarăşi pe Bucegi.

— Dimineaţa e cam posomorâtă, vremea nesigură şi totuşi pornesc pe alt drum, spre peştera Ialomiţei. De la podul de piatră al şoselei naţionale peste apa Peleşului—unde „Alin“, ascultând cândva murmurul dulce şi ispititor al apei, ce sclipia în blânda şi tăinuitoarea lumină a lunei pline, a aşteptat palpitând de nerăbdare, miezul nopţii, care trebuia să-i aducă pe frumoasa cu părul blond şi ochii albaştri.... — mă angajez pe cărarea ce ridică dealul prin spatele castelului Peleş, urmând numai prin pădurea de brad amestecat cu fag. Traversez poteca ce vine din munte şi duce jos, la Poiana Ţapului, las în urmă cariera de piatră şi mica cascadă a unui pârâiaş, pe care o privesc şi o ascult de pe podeţul de lemn din faţa ei şi după ce mai merg încă o bucăţică de drum, şerpuind, ridicând şi scoborând prin pădure, ajung în faţa „Urlătoarei“, cascadă înaltă de câţiva metri, a pârâului cu acelaş nume, ce vine vertiginos şi vâjiind de sus, de sub muntele Jepii Mari, sărind ca un nebun pr'intre arbori şi peste bolovanii de stâncă, de pe fundul foarte înclinat şi ascuţit al văei. Urlând ca turbată, frumoasa Urlătoare m'a prevenit de la distanţă că se găseşte acolo. Este, fără îndoială, foarte impresionantă, este mai mare şi mai vâltoroasă, decât rostogolirea Peleşului pe sub podul de piatră de pe şoseluţa la poaina Reginei, dar nu se poate compara, nici cu „mireasa“ Negoiului şi a Mârzgavului, nici cu „crăiasa“ Bâlei şi a Buteanului. Imediat deasupra Urlătoarei, dau în frumoasa şi bine întreţinuta potecă ce vine din Buşteni şi duce pe coastele prăpăstioase, dar pitoreşti şi romantice ale văei Urlătoarei, la casa „Schiel“, staţiune de funicular a fabricei de hârtie, situată pe creasta Jepilor. O iau la stânga pe această potecă şi ridic muntele. Ceaţa, care a început să se preumble pe vale şi pe coaste, gata să se transforme în ploaie, mă împedică să văd bine, frumoasa panoramă a

Buştenilor şi Poenei Ţapului. Pe deasupra capului, trec vagonetele funicalarului, încărcate cu buşteni.

Am ajuns în capul văei, la eşirea din pădurea de brad, unde începe regiunea alpină, în care nu se mai găseşte decât iarbă, muşchiu şi jepi. De acum înainte, aş putea descoperi multe frumuseţi, dar nu văd nimic, căci ceaţa foarte groasă, vântul şi ploaia, mă cuprind din toate părţile. Imi închipuiesc, că până la casa „Schiel" nu mai este aşa de mult şi merg înainte. Prin ceaţă, vânt şi ploaie, care se inteţesc din ce în ce, ajung în faţa unor scări construite în stâncă, în lungul cărora, fixat în peretele stâncos şi drept al muntelui, este întins un cablu de fier. Mă angajez pe ele. Suişul este foarte greu, multe trepte sunt stricate, iar cablul de susţinere, în multe locuri slăbit. In stânga, este prăpastie fără fund! O zăresc câte o clipă, prin îngustele spaţiuri d'intre norii ceţoşi. Dacă ar fi fost timp frumos, cu soare, poate n'aş fi avut curajul să mă angajez pe scările de deasupra abisului, căci încă nu eram bine obişnuit, să privesc profunzimile. Puternicul vânt ce bate din faţă, îmi împedică suişul, îmi ia pelerina de cauciuc şi mi-o aruncă peste cap. Cu mâna stângă lupt să-mi trag pelerina şi să mă acoper, cu mâna dreaptă udă de apă ca şi cablul, ca şi scările, abia mă pot susţine. Ploaia a început să mă străbată la piele. E răcoare, aprope frig şi totuş sunt traspirat. Mă simt foarte obosit şi odihnesc des. Prin ceaţa şi ploaia, care par a se mai fi subţiat, zăresc puţin mai departe o potecă, ce pare că ar urma o altă coastă, dar sfârşitul scărilor nu-l zăresc. Un pas greşit, o alunecare pe scările acum foarte lunecoase, o slăbiciune mai pronunţată, sau o ameţeală, ca să găsesc fericirea veşnică în fundul prăpastiei!... Imi încordez şi mai mult nervii, puterile şi cu ajutorul lui Dumnezeu, după câteva minute ajung la capătul scărilor. De aici pe potecă, într'o jumătate de oră de suiş, ajung în vârful stâncos şi prăpăstios al Jepilor Mari, la casa Schiel, unde găsesc foc în sobă şi cald în cameră. Uscat, odihnit şi bine hrănit, graţie mai ales disagilor plini, ai unor buni tovarăşi de drum, cari m'au ajuns din urmă, dar fără să pot admira, nici de aici, frumoasa panoramă a Buştenilor şi Poenei Ţapului, căci ceaţa încă nu se ridicase, după 2 ore de popas, mi-am reluat drumul spre peştera Ialomiţei, pe poteca care de acum numai scoboară spinările munţilor Jepii Mici, Caraimanul şi Babale, ale căror vârfuri stâncoase rămân pe dreapta, spre răsărit. Prin ceaţa deasă şi rece ca de iarnă, traversez păduricea de jepi bătrâni, ce se întind încolăcindu-se ca şerpii pe suprafaţa

pământului. După ce trec şi valea Isvorul Dorului, pe când mă găsiam sub colţii Babelor, aproape de frumoasa pădure de brad Cocora, deodată, ca vrăjită, ceaţa se rupe drept în două pe direcţiunea sud-vest şi părţile, ca nişte enorme draperii de scenă, se trag încet într'o parte şi în alta, descoperind la mijloc, strălucind în plin soare, sub un frumos cer albastru, încununat de un superb curcubeu, splendida şi fermecătoarea privelişte a spinticăturei Ialomiţei, cu cheile Tătarului şi ale Zănoagei, între coastele stâncoase, drepte şi împădurite ale munţilor. Dar fantastica arătare a durat numai cât un vis, căci după câteva clipe draperiile s'au strâns, ceaţa s'a închis din nou, aşa că minunata feerie a dispărut!... Şi astfel, iată cum în creerul munţilor, chiar şi o vreme rea, îţi poate procura surprize de cea mai înaltă satisfacţiune sufletească! De altfel, cât de frumoşi şi majestoşi sunt şi în toiul iernei, mai ales în zile cu soare şi calme, munţii troeniţi şi frumoasele păduri de brazi cu crăngile verzi, incovăiate sub greutatea albei şi strălucitoarei zăpezi!

Străbat pădurea Cocorei pe un povârniş destul de drept şi înainte de a se fi înserat, ajung la casa de adăpost Peştera, construită şi întreţinută ca şi potecile din Bucegi, de către asociaţiunea turistică română „Hanul Drumeţilor" şi care oferă hrană rece, caldă şi tot confortul pentru odihnă. A 2-a zi dimineaţă timpul este încă urât, rece şi întunecat, ceaţa cerne o ploaie măruntă ca pulberea. Mă îndrept din faţa casei, strecurându-mă pr'intre brazii din marginea pădurei, spre peşteră, care e în apropiere. Apa Ialomiţei mă cheamă în şoaptă de la distanţă. Străbat drăguţa poeniţă acoperită cu iarbă verde, a schitului cel nou cu chilioarele şi bisericuţa lui de lemn, scobor albia Ialomiţei, trec pe o punte de lemn pe malul drept al râului, ridic încă puţin coasta pe poteca plină de pietre colţuroase şi deodată mă văd pe o mică terasă, în faţa unei mari găuri în boltă, scobită ca de mâna omului, în peretele înalt şi vertical de stâncă, care este extremitatea de miază-zi a muntelui Bătrâna. Este gura peşterei Ialomiţa. In faţa ei, câteva cămăruţe mici de lemn, chilioare călugăreşti. In mugetul asurzitor al Ialomiţei, care iese furioasă ca o nebună, d'intre colţii stâncoşi ai cheilor Urşilor şi se aruncă clocotitoare la vale, peste blocurile de stâncă, pătrund în peşteră. Chiar la intrare, sub boltă, o mică bisericuţă, un fel de paraclis. Un mic isvoraş de apă cristalină şi rece, vine din interiorul peşterei, strecurându-se discret pe sub peretele din stânga. Călăuzit de un paznic pătrund înlăuntru, în în-

tâia grotă numită a lui Mihnea Vodă, lungă de vr'o 100 m. Legenda[1]) spune, că Mihnea Vodă intrând odată în peştera Ialomiţei, pentru a consulta o vrăjitoare, care pe acea vreme locuia acolo, aceasta în loc să-i ghicească norocul şi să-i facă de dragoste, a început să-l blesteme. Vodă speriat a fugit prin pădure, unde a căzut leşinat. Găsindu-l nişte ciobani din partea locului, l'au dus la stâna lor, unde domnul şi-a revenit în fire. In semn de mulţumire lui Dumnezeu, că a scăpat cu viaţă, Mihnea Vodă zidi un schit în gura peşterei, unde orândui câţiva călugări.

Cu cât pătrund mai înlăuntru, cu atât e mai întuneric şi cu atât simt mai multă răceală şi umezeală. Apa se prelinge pe pereţi şi picură din tavan. Pârâul peşterei, ce străbate în lung şi prin bezna interiorul, intră aici din nou în stâncă şi dispare, pentru a se duce pe sub munte în Ialomiţa. Dar iată, tavanul se lasă brusc la $1^1/_2$—2 m. înălţime şi peştera se strânge ascuţindu-se. Sunt la sfârşitul grotei lui Mihnea Vodă. Cu capul plecat, pentru a nu mă lovi de sus, trec strâmtoarea — un fel de gât de v'ro 20 m. lungime — şi intru într'o nouă escavaţiune numită Bolta lui Decebal, lungă de vr'o 30 m., din care se deschid în dreapta şi în stânga, alte galerii. Acum bezna este complectă, iar lumina lumânărilor, prea slabă pentru a o putea pătrunde. Continuând drumul înainte, dau din bolta lui Decebal într'o nouă galerie, lungă de vr'o 40 m. Din fundul ei se aude un sgomot. Pare un puternic şuşuit de apă. Ridic prin galerie şi la sfârşitul ei mă văd în faţa unei mici cascade. Apa pârâului peşterei, cade sgomotoasă de pe un prag stâncos pe altul, formând un mic lăcuşor. In bezna neagră şi umedă şi în tăcerea de mormânt a peşterei, vederea, în lumina anemică şi melancolică a lumânărilor, a frumoasei cascade cu sgomotul metalic şi a lăcuşorului limpede ca cristalul, parcă-mi dă fiori de nelinişte şi impresiunea că am şi intrat în lumea veşniciei, din care nu mă voiu mai întoarce!... Deasupra cascadei, pereţii de stâncă ai galeriei se proiectează unul pe altul, dând impresiunea că peştera se închide. Totuşi, ea continuă mai departe în sus, ridicând deasupra cascadei, pe o scară de lemn lungă de vr'o 4 m. Incerc să ridic, dar scara fiind udă şi stricată, renunţ a mai vedea şi restul peşterei. Din relaţiunile date de însoţitor şi cu deosebire din cartea-călăuză „Mihai Haret", rezultă, că de aici înainte, peştera continuă astfel: Pr'intr'o galerie, se trece într'o altă lărgire numită „La Răspântie", de unde se desfac alte 2 strâmte galerii. Cea din dreapta, duce cu mare greutate, la o grotă cu pereţii împodobiţi cu frumoase draperii de piatră în forme bizare, formate din scurgerea şi prelingerea apei încărcată cu rosătură de stâncă şi care se reflectă ca într'o oglindă, în fundul a 2 lacuri măricele şi de o externă limpeziciune; cea din stânga, duce cu încă şi mai mare greutate la grota Urşilor, în care cu mii de ani în urmă, îşi aveau ascunzătoarea, urşii peşterilor. Este cea mai spaţioasă d'intre toate deschideri peşterei — de vr'o 70 m. lungime, 30—35 m. lăţime şi 25 m. înălţime — în care se pot admira de asemeni pe pereţi, petrificări în frumoase şi bizare forme, precum şi frumoase stalactite, spânzurând de tavanul ei boltit. Din grota urşilor, peste bolovani şi printr'o nouă şi frumoasă galerie, în care se pot admira iarăşi, prea frumoase petrificări în stalactite simple şi coloane de stalactite unite cu stalagmite, se pătrunde în galeria apelor, lungă şi aceasta de vr'o 70—80 m, de asemni împodobită cu frumoase petrificări, prin care curge multă apă şi în sfârşit, de aici se pătrunde în fundul peşterei, la „Altar", numit astfel din cauza stalactitelor, care dau această impresiune.

[1]) Ioan G. Babeş — Din Plaiul Peleşului.

[1]) — De pe tavane 'ntunecate,
Tăcute lacrimi cad mereu
Şi par că tot sporesc din greu
Din mari isvoare depărtate.

Şuviţe tainice de apă
Spre peşteri drum de ani străbat —
Intr'una se preling şi sapă
Tavanul şubred şi 'nnoptat.

Dar după ani de picurare
S'au inchegat coloane pline;
Eterna bolţei lăcrimare
In loc s'o surpe, o susţine.

— De pe colţul lui Nicodem şi acel al Pustnicului, îmbrăcaţi cu brad, cari împreună cu piciorul stâncos al muntelui Bătrâna,

[1]) Cerna.

strâng Ialomiţa în cheile urşilor, se deschide: spre nord, frumoasa şi măreaţa privelişte a văei „Obârşia Ialomiţei“, destul de largă şi foarte adâncă, cuprinsă între culmea Obârşia spre răsărit şi culmea Doamnei — pe care se găseşte floarea reginei — spre apus, cu pârâul Doamnele, afluent drept al Ialomiţei, curgând între culmea Doamnei şi culmea Bătrâna şi cu pârâul Sugărilor, curgând între culmea Obârşia şi culmea Babelor, pe marginea pădurei Cocora; iar spre miază-zi, se descopere încă şi mai frumoasa privelişte a Ialomiţei şerpuind la vale, cu schitul cel nou, casa peştera şi cele două poeniţe ale lor, cu pădurea Cocora, iar mai departe cu cheile Tătarului şi frumoasele chei ale Zănoagei, cuprinse între munţi acoperiţi cu admirabile păduri de brad.

— In aceeaş zi, iau drumul înapoi, de la casa peştera la Sinaia. Ziua este ceva mai frumoasă, dar tot umedă şi rece, căci vântul suflă cu putere peste coamele şi vârfurile Bucegiior. Mă înapoiez pe drumul pe care am venit, însă la eşirea din pădurea de jepi, în loc s'o iau la stânga, pentru a scobori pe la casa Schiel şi pe valea Urlătoarei, urmez poteca tot spre miază-zi şi scobor pe la muntele Piatra Arsă. Din şeaua d'intre Jepii Mari şi Piatra Arsă, chiar de pe marginea prăpăstioasă a muntelui, admir înmărmurit, peste abisul îmbrăcat cu splendide păduri de brad, măreaţa şi încântătoarea privelişte a Poenei Ţapului, zăcând jos, pe poalele Bucegilor, în marginea Prahovei, cu drăguţele ei vile şi căsuţe, lucind vesele în lumina soarelui. Intorc Piatra Arsă pe la miază-zi şi scobor în jos, pe poteca ce şerpuieşte pe creastă şi pe coasta superioară a muntelui. Pe dreapta, cătră miază-zi, se deschide drept în jos, la mare adâncime, valea Piatra Arsă. Mai de jos, dintr'un punct al crestei muntelui şi înainte de a intra în pădurea de brad, se descopere spre nord, în lungul abruptului Jepilor şi Caraimanului, în toată măreţia şi splendoarea ei, feerica şi răpitor de frumoasa panoramă a văei Prahovei, cu întreg Buştenii şi cu o mică parte din Predeal; iar din alte puncte ale potecei în serpantină, se descopere, tot atât da frumoasa şi feerica panoramă a Sinaiei, cu valea Prahovei până la Valea Largă, chiar mai departe şi cu toţi frumoşii munţi de pe stânga râului. Vrăjit de atâta măreţie şi frumuseţe, stau ca pironit, cu privirea perdută spre orizont şi cu gândul la Dumnezeu, creatorul!

Drumul la peştera Ialomiţei pe la Piatra Arsă, este ca şi pe valea Urlătoarei şi Jepii Mari, mult mai frumos şi mai pitoresc, decât pe la Vârful cu Dor.

Cu sufletul pătruns de farmecul Bucegilor, traversez poiana Reginei şi scobor în Sinaia, destul de obosit, dar încântat de tot ceea ce am văzut.

— Un an mai târziu, într'o frumoasă zi de Iulie, în tovărăşia unui bun şi voios prieten, ridic din nou pe Bucegi, însă de astă dată călare. O luăm pe poteca din spatele castelului Pelişor, tăiem poiana Reginei, ridicăm pe serpentină deasupra Pietrei Arse, iar de acolo pe spinarea Jepilor Mari şi a Jepilor Mici, lăsând pe stânga, în jos, Babele cu colţii ei bătrâni, roşi şi mâncaţi de ploi, viscole şi vânturi, ne ridicăm şi mai sus, în vârful Caraimanului. Bieţii căişori, micuţi, rău conformaţi şi destul de slabi — căci proprietarii lor nu le dau decât iarbă şi apă,... — ridică şi se opintesc cât pot, pe coastele drepte, stâncoase şi pietroase, de par'că şi-ar da seamă, că sgârciţii şi nemiloşii stăpâni, trebuie să scoată din picioarele şi de pe spinarea lor, pâinea cea de toate zilele!...

De aici, din vârful Caraimanului, pe care s'a ridicat o frumoasă cruce de fer înaltă de 46 m, care să amintească ziua şi noaptea — căci va fi luminată electric — marele şi sângerosul nostru războiu de întregire, se descopere: în faţă, adică spre răsărit şi jos, la piciorul uriaşului munte cu peretele vertical de stâncă albvânătă, ca într'un abis, măreaţa şi feerica panoramă a Buşteniului, tolănit pe dreapta Prahovei, cu frumosul castel Zamora, situat pe coasta muntelui cu acelaş nume, de pe stânga râului; spre miază-zi şi foarte aproape, profunda, prăpăstioasa şi fioroasa vale a Iepei, cu pereţii stâncoşi şi drepţi, al cărei fund, aproape nu i se poate zări; spre nord, se descopere, foarte aproape Valea Albă, mai adâncă şi mai prăpăstioasă chiar decât cea d'intâi, iar în depărtare, feerica şi încântătoarea privelişte a Azugei şi Predealului, închisă în fund de frumoşii munţi Postăvarul şi Piatra-Mare, ce se conturează armonios şi elegant, pe azuria boltă cerească. In sfârşit, către nord-vest, apus şi sud-vest, se deschide încântătoarea privelişte a munţilor de pe dreapta Ialomiţei, dominaţi d'inspre apus, de uriaşa şi frumoasa culme a Leaotei, iar spre miază-zi, frumosul masiv escarpat Zănoaga, cu cheile Zănoagei.

De pe Caraiman — pe care creşte floarea reginei, dar care nu se mai găseşte nici „de leac“, fiind peste tot culeasă—urmând tot pe marginea abruptului, pentru a admira cât mai îndelung feericele şi fermecătoarele privelişti, trecem şeaua şi ridicăm pe vârful

muntelui Coştila, mai înalt decât Caraimanul, de pe care admir din nou, aceleaşi mărețe şi răpitor de frumoase priveliști, văzute sub alte, dar nu prea mult deosebite perspective. Căişorii noştri foarte obosiți, au muiat'o mult la drum, mai cu seamă la urcuşuri. Prietenul meu, păstrându-şi voioşia, se ține tot înainte, îndemnându-şi mereu calul, agitând cravaşa şi strigându-i: „hi, surule, hi"! Strigă bunul meu prieten, se agită, se oboseşte, dar surul face tot ceeace ştie el; nu se emoționează, nu se întrece cu firea, merge liniştit şi domol, ca un biet om trudit, nedormit şi nemâncat!... Căluțul meu, un roib mai mic, cu capul mare, gâtul scurt, coama stufoasă, strâmt în piept şi cu coate de vacă, nu mai are nevoie de nici un stimulent, căci se ține strict pe urma surului. Poți să-l rogi,... ori să-i strigi, poți să agiți cravaşa şi chiar să i-o aplici, el nu se sinchiseşte, merge neclintit, cu botul la crupa surului.

Ne îndreptăm acum de pe Coştila spre Omul, scoborând pe la capul văei Mălinului. Urmând pe mica cărare, trecem prin şeile d'intre capul văilor Mălinului şi Cerbului d'inspre răsărit şi capul văilor Şugărilor, Obârşia şi Gaura d'inspre apus. Din aceste şei pietroase şi priporoase, albăstrite peste tot de drăgălaşul şi gingaşul miosotis, admir încă odată splendida panoramă a Azugei, cu muntele Piatra Mare. Intoarcem pe după „Colțul Ocolit", ridicăm încă un pripor drept, pe coasta foarte înclinată şi pietroasă a muntelui — aici încă şi mai albăstrit de frumosul miosotis, răsărit şi crescut în piatră, în mii de buchete şi întregi colonii — mă opresc o clipă în capul văei Cerbului, pe care o admir în toată sălbatica ei splendoare, până jos, în albia Prahovei şi spre Azuga, admir şi frumoasa culme a Morarului cu colții ei ascuțiți, stâncoşi şi prăpăstioşi, care o mărgineşte înspre miază noapte, ridicăm încă un pripor şi iată-ne sus, pe vârful „Omul" — cel mai înalt al Bucegilor, de 2508 m. — lângă cele 3 stânci crescute din munte, roase de vânturi, ploi şi viscole, d'intre care cea mai mare, cu aparența unui sfinx. De aici, din apropierea stanelor de piatră, cu sufletul încă avid şi larg deschis, privesc şi admir înspre miază noapte, pe deasupra frumoasei şi adâncei văi a Morarului, splendida şi feerica panoramă a Predealului şi a Temeşului de Sus, cu Postăvarul şi Piatra Mare, la poalele de nord ale căreea, departe, către câmpia Oltului şi a Braşovului, se zăreşte o parte din satul Săcele; iar spre sud şi sud-vest, admir frumoasele spinări ale Coştilei şi Caraimanului, d'incolo de care se zăresc, în vârful Jepilor Mari, casa Schiel, iar în jos, Babele şi profunzimea Obârşiei Ialomiței.

După un popas de aproape 2 ore, în timpul căruia am dejunat şi ne-am odihnit puțin în mica casă de adăpost, construită lângă cele 3 stânci, tot de către asociațiunea turistică „Hanul Drumeților", am luat drumul în jos, pe valea Obârşia Ialomiței, către casa Peştera. Scoborâm coastele foarte priporoase şi goi ale fundului văei, traversăm 2—3 scurte terase, scoborând de pe una pe alta, pe poteca spânzurată pe pereții stâncoşi, aproape verticali, privim căderea Ialomiței de pe ultima terasă, într'o cascadă de vr'o 50—60 m. — care ar fi frumoasă dacă râul aici, la obârşia lui, n'ar fi decât un subțire fir de apă, ce abia se zăreşte prelingându-se pe peretele stâncos — scoborâm mereu pe malul stâng al Ialomiței, admirând, pe dreapta culmile Doamnei şi Bătrânei, gura pârâului Doamnei, ce vine în fugă şi spumând de sus, pr'intre aceste două culmi ale Bucegilor şi se aruncă în Ialomița, pe stânga muntele Babele cu frumoasa pădure Cocora, iar spre miază-zi, splendida priveliște a cheilor Urşilor cu colții lui Nicodem şi Pustnicului, casa Peştera, cheile Tătarului şi frumoasele chei ale Zănoagei, mărginite acolo, în fundul tabloului, de frumoşii munți îmbrăcați cu păduri de brad. Mai mergem puțin, trecem pârâiaşul Şugărilor, ce se varsă în Ialomița chiar la intrarea de nord a cheilor Urşilor şi ne oprim pentru noapte la casa de adăpost. E încă de vreme, înainte de apusul soarelui, la casa de adăpost mai sosesc din diferite direcțiuni şi alte grupe de escursionişti.

Seara după masă, ne ducem în frumoasa poeniță din fața casei Peştera, aşternută peste tot cu un mătăsos covor de iarbă verde, de unde ascultând susurul tainic al Ialomiței, singurul sgomot ce întrerupe profunda tăcere a splendidei nopți de vară, admirăm, în dulce contemplațiune, brazii acum negri, ce-şi proiectează vârfurile ascuțite pe estompajul munților de pe dreapta Ialomiței, iar umbrele, pe covorul de iarbă al poeniței, discret luminată de frumoasa şi voluptoasa lună, ce pluteşte majestoasă între zenit şi miază-zi, ca şi cum ar fi atârnată cu un fir subțire şi invizibil, de bolta puțin azurie a cerului. Deşi obosiți, am admirat şi contemplat mult această poetică, minunată şi extaziantă priveliște nocturnă, căci sufletul veşnic tânăr, robust, treaz şi dornic de tot ceea ce este frumos, măreț şi sublim în natură, nu prea vrea să țină seamă de obosiala şi truda slabului şi plăpândului trup!

— Dimineața, pe la răsăritul soarelui, încălecăm şi pornim la vale, pe malul stâng al Ialomiței. Străbatem pe o mică distanță, colțul de sud-vest al pădurei Cocora şi dăm în frumoasa expan-

siune din faţa intrărei de nord a cheilor Tătarului, mărginită de coastele în parte învestmântate cu păduri, ale munţilor. Pe fundul expansiunei, curg şerpuitoare 2—3 pârâiaşe mici, cari confluiază cu Ialomiţa chiar în faţa cheilor Tătarului, lungi numai de vr'o 2—300 m., nu prea strâmte, formate de pereţii puţin înalţi şi stâncoşi, ai muntelui Blana de pe stânga Ialomiţei şi colţul muntelui Tătarul de pe dreapta râului. D'incolo de cheile Tătarului, valea Ialomiţei ar fi frumoasă, dacă munţii ce o mărginesc, n'ar fi complect despuiaţi de pădurile lor.

Continuăm drumul tot pe marginea Ialomiţei şi după câţi-va km. ajungem la „Bolboci", în faţa *cheilor Zănoagei*, formate de muntele Zănoaga de pe dreapta râului şi muntele Dichiul de pe stânga, lungi de $1^1/_2$—2 km., foarte strâmte, sălbatice şi inpracticabile, ne având loc prin ele decât apa învolburată a Ialomiţei, ce se prăvale pe patu-i stâncos şi pr'intre bolovani. Pereţii din dreapta şi din stânga ai cheilor sunt drepţi, stâncoşi, colţuroşi şi prăpăstioşi, dar nu prea înalţi, aşa că aceste chei, oricât ar fi de strâmte şi sălbatice, nu se pot compara cu cheile Jiului, ale Argeşului, Dâmbovicioarei, sau cu prăpastiile Pietrei Craiului, ci numai cu cheile Dâmboviţei, fiind însă — după cum mi s'a părut — mai frumoase şi mai pitoreşti decât acestea din urmă.

Din faţa intrărei de nord a cheilor Zănoagei, pe o potecă ce ridică şerpuind prin frumoasa pădure de brad, se poate ajunge, prin partea d'inspre apus, deasupra frumosului massiv stâncos Zănoaga, încoronat aproape de jur împrejur şi chiar pe marginea abruptului, cu brădet şi cu numeroşi colţi stâncoşi şi ascuţiţi, stane de piatră, crescute parcă într'adins din munte, pentru a încorona împărăteşte fruntea albă ca marmora, a acestui colţişor de paradis. In mijlocul platoului, uşor înclinat către marginea abruptă, prăpăstioasă a massivului, se ridică în formă de calotă, ca o uriaşă căciulă, un mare bloc stâncos, cu pereţii albi, verticali şi puţin înalţi, purtând în creştet şi la picioare, frumoase garnituri verzi de brad. De jur împrejurul acestei căciuli stâncoase, până în marginea colţurată şi împodobită cu brădet a mândrului massiv, se întinde pe platou, o prea frumoasă pajişte de iarbă verde, smălţată cu gingaşe şi drăgălaşe floricele, numită „Poiana, sau Podul cu Florile", în mijlocul căreea se află un mic şi frumos lăcuşor, cu apa limpede ca cristalul. Legenda spune, că mai multe fecioare fugărite de tătari, cari vroiau să le pângăriască, s'ar fi ascuns aici, în „Poiana cu Florile", dar fiind descoperite şi preferind să moară decât să

cadă în mânile lor, s'au aruncat de pe marginea abruptului în prăpastie, unde şi-au găsit moartea, iar în locurile de pe care ele s'au aruncat jos, au apărut stanele de piatră, care se văd astăzi.

— Escursionistul, care de la Bolboci ar dori să meargă mai direct la Sinaia, se abate la stânga, adică spre răsărit, pe drumul puţin practicabil şi pentru carele cu boi, ridică pe coasta nordică a muntelui Dichiul — de pe care se descopere spre apus, profilându-se pe cerul albăstriu, frumosul munte Zănoaga cu „Poiana cu florile", sub aspectul unui turban turcesc, sau a unei drăguţe bomboniere — iar la punctul de bifurcaţie al drumului, lasă pe dreapta ramura ce duce la Moroeni, menţinându-se pe ramura din stânga, ce-l duce la Sinaia, fie peste muntele Păduchiosul, fie prin şeaua d'intre Furnica şi Vârful cu Dor. Am făcut cu prietenul meu acest drum, care este destul de agreabil. Escursionistul însă, care ar dori să vadă şi sectorul Ialomiţei d'intre Bolboci şi Moroeni şi în special mica dar frumoasa expansiune de la confluenţa pârâului Scropoasa cu Ialomiţa şi mai cu seamă gangul şi cheile Oarzei, o poate face pe jos, sau călare, fie pe la apus de muntele Zănoaga şi pe coastele muntelui Lespezi, ţinând mereu poteca ce ridică prin pădurea de brad, chiar de la intrarea în cheile Zănoagei, fie peste muntele Dichiu; şi într'un caz şi în altul, ocolind aceste chei, care n'ar putea fi străbătute decât doar de turiştii de forţă, pe jos şi prin apa ce se precipită pr'intre stânci şi bolovani.

Eu am ales, pentru a vedea sectorul Ialomiţei de la Bolboci la Moroeni, drumul cel mai practicabil, de pe stânga râului. Din punctul de bifurcaţie, despre care am amintit mai sus, lăsând de astă dată la stânga, ramura ce duce la Sinaia, m'am angajat călare, pe ramura din dreapta, trecând spre miază-zi, peste culmea Dichiului, pe la răsărit de obârşia pârăului Scropoasa, afluent stâng al Ialomiţei, apoi pe muntele Oarza, de pe care — părăsind pentru un moment drumul spre Moroeni — o iau la dreapta, pe romantica potecă ce scoboară spre Scropoasa. Am ajuns în faţa splendidei privelişti, pe care o oferă colţii stâncoşi, albi-roşcaţi, ascuţiţi şi împodobiţi ici, colo, cu brădet, ai Zănoagei şi Dichiului, între care se distinge poarta verticală de eşire a Ialomiţei, din cheile Zănoagei. In jos, se aude puternicul susur al pârăului Scropoasa, cu un mare volum de apă, care după încă câteva momente de scoborâş, se şi arată vederei, prăvălindu-se vertiginos, spumos şi viforos la vale, pe fundul strâmtei şi întortochiatei văi acoperită cu brad, d'intre Oarza şi Dichiu. Acum, am în faţă întreaga splendidă,

măreaţă şi încântătoare priveliştе a munţilor Lespezi, Zănoaga şi Dichiu, ce-şi prezintă relativ de la mică distanţă, părţile lor cele mai frumoase, mai sălbatice şi mai pitoreşti. Incă puţin de scoborâş şi iată-mă jos, la confluenţa frumoasei şi nebunaticei Scropoase cu Ialomiţa, unde se află şi o mică vilă, care ar putea oferi adăpost pentru noapte. Pe un podeţ de lemn, trec pe malul drept al Ialomiţei şi pe cărare, la umbra brazilor şi în clocotişul apelor, mă duc mai întâi în sus, până în faţa porţei cheilor Zănoagei, de unde nu mai pot înainta; apoi, mă înapoiez 7—800 m. pe Ialomiţa la vale şi descalic în faţa extraordinar de strâmtei şi fantasticei porţi din amonte a gangului Oarzei, unde Ialomiţa, strict numai ea singură strânsă ca într'un cleşte, sugrumată, pătrunde în adânca, stânşi coasa şi prăpăstioasa spinticătură, tăiată ca de un formidabil trăsnet, între munţii Oarza şi Lespezi.

Cu oare care greutate şi cu multă atenţiune, păşind pe lemnele de foc ce aşteaptă îngrămădite unele peste altele, să li se dea drumul cu apa la vale, prin gang şi prin chei, ajung în pragul porţei, de unde arunc o primă privire înlăuntrul gangului. Un culuar lung de 2—300 m. şi strâmt numai de 3—4 m., strâns între pereţii şi colţii verticali de stâncă alb-vânătă, înalţi cam de 100 m. şi poate chiar mai mult, ai celor 2 munţi, ce se lasă pe nesimţite şi cotind în jos. O punte lată numai de 60—70 cm., suspendată pe bârne de brad fixate în cei doi pereţi, se întinde pe deasupra apei, prin mijlocul gangului şi în tot lungul lui. Singurătatea şi sălbăticia interiorului şi mai cu seamă puternicul vâjiit al Ialomiţei — ce cade aici, la intrare, în cascadă de spumă albă ca zăpada — al cărui ecou se aude în interior, îmi dau fiori de emoţiune. Par'că mă tem să fac întâiul pas pe puntea ce se balansează uşor, dar în faţa imperativului, „trebue să mergi înainte“, pornesc încet şi cu băgare de seamă. Sub punte, apa Ialomiţei aici adâncă, s'a liniştit complect, pare un lac în nemişcare! Pe ea plutesc multe lemne de fag pentru foc, ce vor călători în voia curentului, către Moroeni. Dacă întâmplător lunec şi cad de pe punte în apă, aceste lemne mă vor ajuta să nu mă înec, sau lovindu-mă, îmi vor grăbi sfârşitul?... Pentru ce oare, exploatatorii lemnelor, au construit această punte gândindu-se numai la propria lor trebuinţă, iar nu şi la sufletul acelora, cari cu mari oboseli şi riscuri, aleargă după frumuseţile şi minunăţiile naturei?... Cu cât pătrund mai mult în interiorul gangului, cu atât vâjiitul micei cascade se aude mai puţin, până dispare cu totul. In liniştea de mormânt,

urmând încet pe punte sinuosităţile gangului şi privind din când în când drept în sus — pr'intre colţii înalţi de stâncă, stropiţi ici, colo, de verdele micului brădet — la îngusta fâşie albastră a cerului, mi se pare că visez, că mă aflu în lumea fantastică a basmelor, din care nu ştiu când şi cum voiu eşi!... Dar iată, am ajuns la sfârşitul gangului, unde încep cheile propriu zise ale Oarzei, ce se întind pe distanţă de 2—3 km. la vale, până în punctul numit „Dobreşti“. De aici încolo, cât ţin cheile, valea Ialomiţei este ceva mai lărguţă decât în gang, pereţii stâncoşi mai puţin înalţi, mai puţin înclinaţi şi mai înverziţi cu brad, dar tot sălbatică şi impracticabilă, căci şi prin chei, nu are loc decât apa Ialomiţei, ce şerpuieşte rostogolindu-se spumoasă şi sgomotoasă, peste bolovanii de stâncă prăbuşiţi din înălţime. De la eşirea din gang şi până la Dobreşti, lemnele sunt conduse prin chei, pe un frumos sghiab (scoc) de lemn, întins pe deasupra patului Ialomiţei. Mergând pe acest canal de lemn, când este în repaos şi uscat, dar cu mare greutate, căci este foarte lunecos, se pot vizita cheile şi gangul Oarzei.

Traversez gangul înapoi, acum cu mai multă încredere şi siguranţă, încalec şi după ce văd şi frumuşica cascadă, a unui pârâiaş ce cade pe coasta foarte înclinată a Dichiului, de pe stânga Ialomiţei, la 150—200 m. mai sus de gura Scropoasei, reiau drumul înapoi, numai prin păduri, ridic muntele Oarza, apoi muntele Brânduş — cel mai înalt în vecinătatea drumului spre Moroeni — din vârful căruia, acoperit numai cu iarbă, privesc îndelung şi admir cu nesaţiu, de jur împrejur, măreaţa splendida şi fermecătoarea priveliştе a Bucegilor şi împrejurimilor. Incepând d'inspre răsărit, către nord şi apus, se descopere Păduchiosul, Vârful cu Dor, Furnica, Caraimanul cu crucea comemorativă, Babele, Obârşia, Doamna şi Bătrâna, apoi marea şi frumoasa culme a Leaotei, ce se întinde pe dreapta Ialomiţei până către Rucăr. Mai în apropiere şi tot pe dreapta Ialomiţei, îşi arată faţa frumoşii, stâncoşii şi colţuroşii munţi, împăduriţi în parte cu brad, Zănoaga şi Dichiul, între cari se zăreşte, tăiată drept de sus în jos, poarta sudică a cheilor Zănoagei; apoi munţi Lespezi şi Brăteiul, pr'intre pereţii şi colţii stâncoşi ai cărora, se rostogoleşte spumos şi gălăgios la vale pârâul Brăteiul, afluent drept al Ialomiţei, în sfârşit muntele Raciu cu vârful gol şi muntele „Piscul cu brazi“. Spre sud-est, se descopere frumoasa vale a Ialomicioarei, cu tot atât de frumoasele dealuri, acoperite cu păduri şi întinse păşuni, de pe stânga pârâului, iar spre miază-zi, se descopere splendida şi în-

cântătoarea panoramă a Ialomiţei, şerpuind pe patu-i de prundiş, cu frumoasele sate Moroeni, Petroşiţa, Ţâţa şi Fieni, cu toţi munţii mai mici şi cu toate dealurile ce se pierd departe, la orizont. De pe muntele Brânduş, urmând mai departe spre miazâ-zi, trec pe rând, numai prin frumoase păduri de fag cu brad, culmile munţilor din ce în ce mai mici, Pripor, Crucile, Runculeţul şi Poiana Teiului, de pe care, admirând neîncetat splendida privelişte a văilor Ialomiţei şi Ialomicioarei, cu munţii mărginaşi, precum şi frumoasa şosea în serpantină de la Moroeni la Dobreşti, ce deserveşte marea uzină hidraulică de electricitate — utilizând căderea Ialomiţei, cu o energie de 15.000 H. P. — ce se construeşte acolo, intru plin de mulţumire sufletească, în Moroeni.

— Revenind pe valea Prahovei, mai sus de Poiana Ţapului, se găseşte — cum am văzut şi de pe înălţimile Bucegilor — a 2-a mare şi frumoasă staţiune climatică *Buşteni*. Aşezată într'o poziţiune mai deschisă, la confluenţa Prahovei cu pârâul Cerbului şi la picioarele Caraimanului şi Coştilei, cari lăsându-şi trupul massiv de stâncă surie, drept în jos şi ridicându-şi semeţ crestele şi vârfurile colţuroase în înălţimea cerului, îşi oferă aici toată măreţia şi majestatea lor; cu vilele şi casele ei mari şi frumoase; înconjurată de păduri de brad, scăldată de apa Prahovei şi a Cerbului; cu aer foarte curat, azonat şi plăcut, Buştenii cu drept cuvânt, rivalizează cu Sinaia.

Din Buşteni şi anume de lângă fabrica de hârtie Schiel — interesantă de vizitat — pleacă poteca pe valea Urlătoarei, către Jepii Mari, iar din partea opusă a staţiunei, pleacă poteca pe frumoasa şi romantica vale a Cerbului, către culmea Morarului şi vârful Omul.

— Ceva mai sus de Buşteni, se găseşte *Azuga*, întinsă pe valea pârâului cu acelaş nume, la poalele muntelui Sorica, interesantă, atât ca staţiune climatică, cât şi ca localitate industrială, aici găsindu-se mai multe fabrici, între care mai importante sunt, fabricele de postav, sticlă, bere, şampanie şi mobile.

— In sfârşit, mai sus de Azuga, chiar pe culmea Carpaţilor, unde Prahova îşi are obârşia, se găseşte *Predealul*, cea de a 3-a mare

şi frumoasă staţiune climatică de pe valea Prahovei, păzită, d'inspre răsărit de vârfurile Susaiul şi Clăbucetul, d'inspre apus de vârful Omul şi Colţii Morarului, a căror splendidă şi măreaţă privelişte se poate admira de pe drumul d'intre Azuga şi Predeal, iar d'inspre nord, de Postăvarul sau Cristianu şi de Piatra Mare.

Aşezat la 1000 m. altitudine, într'o poziţiune cu totul deschisă şi scăldată de soare, Predealul, distrus în războiu, dar refăcut aproape complect şi încă mult mărit, cu frumoasele şi cochetele lui vile şi case aşezate în amfiteatru, pe coastele munţilor îmbrăcaţi cu frumoasa haină verde a codrilor de brad, cu aerul său răcoros, uscat, dulce şi îmbălsămat, este, cu deosebire pentru lumea doritoare de a-şi îngriji şi întări sănătatea, staţiunea climatică cea mai potrivită şi mai bună, nu numai de pe valea Prahovei, dar chiar din întreaga ţară, armonizând în chipul cel mai desăvârşit şi mai fericit, frumosul şi pitorescul, cu utilul. Este, de altfel, unica între toate staţiunile balneo-climatice din munţii noştri, care ne oferă pe dată şi fără nici cea mai mică obosială, pe deasupra frumoaselor păduri de brad, una d'intre cele mai splendide şi măreţe privelişti, aceea a gurei defileului Temeşului, afluent stâng al Oltului, format de muntele Postăvarul, ce-şi arată pereţii şi colţii albi-fumurii şi prăpăstioşi d'inspre apus şi Piatra Mare d'inspre răsărit. Această privelişte, seamănă mult cu acea a Dragoslavelor văzută de pe Mateiaşul şi cu a Prepeleacului, văzută de pe Sasul şi de pe Giuvala.

Mie, frumosule şi preţiosule Predeal, îmi eşti cu deosebire drag şi scump, pentru că într'o frumoasă lună de vară, tu mi-ai redat sănătatea şi chiar viaţa. De tine iubite şi nepreţuite Predeal, de podoabele şi de comorile tale de frumuseţe şi sănătate, îmi aduc întotdeauna, cu multă plăcere şi recunoştinţă aminte, către tine mă împinge mereu dorul şi simt că n'aş putea trăi, dacă nu te-aş putea vedea în fiecare vară.

Aici, în sectorul Prahovei d'intre Predeal şi Buşteni, pe munţii de pe stânga şi de pe dreapta râului, au avut loc între 12 Octomvrie şi sfârşitul lui Noemvrie 1916, lupte foarte crâncene şi sângeroase, între trupele române, care formau centrul armatei 2-a, silită — cum am văzut — în urma continuelor şi eroicelor lupte de pe Oltul Mijlociu, să se retragă de la Braşov şi din şesul Braşovului, pe valea Temeşului către Predeal şi trupele germane ale armatei Falkenhein, care fiind în urmărire, căutau să rupă frontul român şi să pătrundă în ţară pe valea Prahovei, spre a pune mai

curând stăpânire pe capitală şi mai cu seamă pe bogata noastră regiune petroliferă, de care germanii aveau foarte mare nevoie. Cu efective mult superioare, cu trupe proaspete şi cu o formidabilă artilerie de toate calibrele şi în special de calibru mare, germanii au atacat cu furie trupele române pe cele 3 poziţiuni, pe care le-au ocupat succesiv şi anume: I-a, linia munţilor Susaiu şi Pristocul de la răsărit de Predeal, trecând pe marginea nordică a Predealului şi pe înălţimile d'inspre apus; a 2-a, linia înălţimilor Clăbucetul Azugei şi Clăbucetul Taurului de pe stânga Prahovei şi Clăbucetul Baiului de pe dreapta râului, puţin la nord de Azuga, sprijinită la răsărit de înălţimile Paltinul, Rusul şi Unghia Mare, iar la apus de Bucegi şi în special de înălţimile Dihamul şi Căpăţâna Porcului; iar a 3-a poziţiune, linia vârfurilor Coştila şi Caraimanul, trecând pe la sud de Clăbucetul Baiului şi pe înălţimile de pe stânga Prahovei, la sud de Azuga. Cu un devotament fără margini şi cu un eroism fără seamăn, vitezele trupe române şi-au apărat poziţiunile contra-atacând mereu pe inamic, cu tot focul ucigător al artileriei şi mitralierelor, care le secera rândurile. Cu chipul acesta, fiecare înălţime cucerită de inamic, a fost recucerită prin puternice şi sângeroase contra-atacuri la baionetă, de vitejii ostaşi români. Predealul a fost apărat şi cucerit casă cu casă, numai în urma unui formidabil şi îngrozitor bombardament de artilerie, care l'a distrus aproape complect; iar încercarea inamicului, de a întoarce apărarea bravilor români, pe a 2-a lor linie de rezistenţă, prin văile Dihamului şi Cerbului, n'a reuşit. In cele din urmă, la sfârşitul lui Noemvrie şi începutul lui Decemvrie, din cauză că inamicul invadase Oltenia pe la Jiu şi Olt şi începuse să pătrundă şi în Muntenia, atât pe la apus, peste Olt, cât şi pe la sud, peste Dunăre, trupele române de pe valea Prahovei, urmând retragerea stângei armatei II-a, de la nord de C. Lung şi de pe valea Dâmboviţei, au fost nevoite să părăsiască poziţiunile şi să se retragă către Ploeşti-Mizil.

Dar, Doamne, cât de mândru şi fericit m'am simţit ca român şi ca ostaş, atunci, când, imediat după războiul nostru victorios, venind să te revăd scump şi eroic Predeal, aproape distrus de sălbătăcia duşmanilor, am constatat, că la marginea ta nordică, nu mai exista trufaşul geandarm ungur, cu mustăţile unse cu untură de porc, răsucite obraznic în sus, iar la pământ zăceau trântite de bravii noştri ostaşi, prăjina cu steagul şi bariera ungurească — care o mie de ani ţinuse pe fraţii români despărţiţi — în locul lor fâlfâind acum sus, în văzul tuturor, falnicul, gloriosul şi mândrul

tricolor român! Luaţi din nou în baionete, de bravii şi eroicii ostaşi români, geandarmii, finanţii şi soldaţii unguri, s'au oprit din fuga lor tocmai pe malul drept al Tisei, de unde n'ar fi trebuit să se întindă nici odată spre răsărit, peste români şi unde îndrăznind să ridice iarăşi capul, au fost încă odată luaţi în baionetă de ostaşii români şi aruncaţi până d'incolo de Budapesta! Iar tu scumpe Predeal, cu sănătatea, frumuseţea şi farmecul tău, ţi-ai vindecat foarte curând eroicile şi glorioasele răni, te-ai refăcut complect, ai renăscut — ca Foenix — din cenuşa ta, mai splendid şi mai mândru ca în trecut.

— De la Predeal, scoborând cu trenul, sau cu trăsura pe frumoasa şosea în serpantină şi numai la umbra brazilor, dai în frumosul şi pitorescul defileu al pârăului Temeşul, îmbrăcat peste tot cu frumoase păduri de brad, foarte asemănător cu defileul Oltului între Cozia şi gura Lotrului. Lăsând în urmă Temeşul de Sus—mică dar foarte plăcută şi simpatică staţiune climatică — şi urmând mai departe la vale, prin acest splendid defileu, lăsând în urmă şi Temeşul de Jos, asemănător cu cel d'intâi, ajungi la eşirea din munţi, în şesul Braşovului, la frumosul oraş *Braşov*, aşezat într'o admirabilă poziţiune, la picioarele muntelui Tâmpa — extremitate nordică a Postăvarului — acoperit cu frumoase păduri de brad, ceea ce-i dă caracterul şi calităţile unei frumoase şi foarte comode staţiuni climatice. Oraşul, are prea frumoase parcuri şi locuri de preumblare, escursiune şi anume: pe vârful Tâmpa înalt de 957 m., suind şi scoborând pe frumoase şi agreabile serpantine numai la umbra brazilor; la Cetăţuia, unde se pot vedea interesantele ei ruini, pe dealul Stejărelul, pe vârful Dracului, Colţul Corbului şi la „Poiana Braşovului", mică şi modestă, dar foarte simpatică şi agreabilă staţiune climatică, aşezată sus, într'o frumoasă poiană-platou, în mijlocul codrului de brad, având 3 hoteluri cu pensiune. La Poiana Braşovului se poate merge cu trăsura, călare, sau pe jos, într'o oră şi jumătate, cel mult două, traversând cuartierul Scheiului şi urmând pe frumoasa şoseluţă în serpantină, care din marginea oraşului se angajează pe valea pârăului Morilor, ce străbate prin mijloc Scheiul şi întregul Braşov. Toate aceste locuri de preumblare şi de mici escursiuni, oferă ochilor prea frumoase şi pitoreşti peisagii şi privelişti, cu deosebire de pe Tâmpa şi de pe dealul Cetăţuiei, de unde se poate admira splendida şi încântătoa-

rea panoramă a Braşovului. Tot în capul apusan al Scheiului, se mai poate vizita şi locul numit „Intre Pietre", unde românii în zile de sărbători şi cu deosebire „Junii" în sărbătorile Paştelui, îmbrăcaţi în costumele lor tradiţionale, petrec, cântă şi joacă, junii aruncând şi buzduganul, după vechiul obiceiu.

— De la Braşov, se pot face uşor, cu trăsura, cu trenul şi cu tramvaiul, foarte frumoase şi plăcute escursiuni,: la apropiata şi mica dar foarte drăguţa staţiune climatică *Nova*, situată la miază-zi de oraş, pe poala muntelui, în marginea pădurei de brad; la Satu-Lung, sau Săcele, o comună mare şi frumoasă de români mocani bine înstăriţi, ce se întinde până departe pe poalele muntelui Piatra Mare; la staţiunea balneo-climatică „Zizin", situată şi ea la poalele munţilor, în marginea pădurilor de brad, având aer foarte curat, plăcut şi excelente ape minerale pentru băi şi pentru cura internă; apoi sus, pe vârful Postăvarului şi al Pietrei Mari, unde nu se poate merge decât pe jos, sau călare, la Râşnov, unde se pot vedea şi ruinile unei cetăţi medievale, la Bran, Zărneşti şi Prăpăstii, la Codlea, Vâlcele, Homorod, Covaşna, Malnaş şi Tuşnad, pe care le vom cunoaşte mai departe.

SOHODOL-BRAN—OMUL—SISTEMUL SOLAR (PĂMÂNTUL, SOARELE, LUNA ŞI CELELALTE PLANETE)—RĂSĂRITUL ŞI APUSUL SOARELUI, PRIVITE DE PE VÂRFUL OMUL.

— La sud-vest de Braşov, mergând pe şosea, ori cu trenul d'inspre acest oraş; sau imediat la nord-est de Bran, mergând d'inspre C. Lung şi chiar la picioarele măreţilor şi prăpăstioşilor Bucegi, se găseşte frumosul sat *Sohodol-Bran*, unul d'intre cătunele Branului. Intins pe dealuri — dispuse în formă de potcoavă, cu deschizătura spre nord — pe coaste şi vâlcele, satul Sohodol-Bran, cu drăguţele lui case învelite cu ţiglă roşie, cu locuitorii lui, români buni şi înstăriţi, toţi fermieri, având între 6 şi 20 iugăre de pământ arabil şi păşune lângă casă, sau puţin mai departe şi cu livezi de pomi roditori, oferă ochilor, privind de pe dealurile lui, splendide peisagii şi privelişti. Astfel, spre nord, se deschide frumoasa privelişte a

„ţărei" Bârsei, în faţă cu satele Tohanul Nou şi Tohanul Vechiu, iar în fund cu împădurita măgură a Codlei şi o parte din marele şi frumosul sat Codlea. D'inspre răsărit către miază-zi, se întinde, conturându-se pe cer, splendida privelişte a munţilor îmbrăcaţi în imensitatea codrilor de brad: Postăvarul, la poalele căruia zace Râşnovul, cu medievala lui cetate înfiptă în malul stâncos, deasupra oraşelului; Runcul, în fund cu Priatra Mare şi majestoşii Bucegi, ce-şi prezintă în această parte, coastele lor înalte, stâncoase şi prăpăstioase, asemănătoare cu ale Caraimanului şi Coştilei la Buşteni. In sfârşit, spre apus, îşi profilează coama pe albastrul cerului, pierzându-se departe spre miază-zi, frumosul şi măreţul massiv al Pietrei Craiului, cu coastele foarte înalte şi drepte, alb-argintate, crestate de adânci făgaşe şi foarte slab înverzite, stropite — ca din vârful penelului — de o măruntă rarişte de brădet, în care caprele negre, nu şi-ar putea găsi ascunziş.

Ridicând din sat, pe drumul care leagă direct peste deal, Sohodolul cu Branul şi ajungând pe creasta dealului, opreşte-te o clipă, iubitor al naturei şi de aici, admiră spre răsărit, splendida privelişte a Sohodolului, aşternut în ondulaţiuni mozaicate, ca un imens şi măestrit covor turcesc, la picioarele falnicilor Bucegi; iar spre apus, admiră încântătoarea privelişte a satului Predealul Branului, întins pe coastele şi poalele dealului Muncelul, încadrată în fund de Piatra Craiului şi de frumoşii munţi investmântaţi cu păduri de brad, „Poiana Mărului". Şi dacă, scoborând de cealaltă parte a dealului, priveliştea „ţărei" Bârsei şi a satului Predeal-Bran ţi se închide, în schimb ţi se descoperă frumoasa privelişte a Branului, cu castelul Reginei, frumos încadrat, spre răsărit de Bucegi, spre apus de Piatra Craiului, iar spre mizâ-zi de munţii Branului şi muntele Jepi, pe care se ridică albă şi şerpuitoare, frumoasa şosea spre C. Lung.

— In zorii unei foarte frumoase şi senine zile de început de toamnă, plecăm din Sohodol-Bran spre Omul. Este a 4-a oară că ridic pe Bucegi şi cred că va fi şi cea din urmă oară, de oarece pe ei şi din vârfurile lor, am văzut tot ceea ce era mai frumos, mai pitoresc şi mai măreţ. In urma noastră, satul pare că doarme încă liniştit. Inainte, peste deal, castelul Branului, înălţându-şi turlele ascuţite în semiobscuritatea dimineţei, îmi dă impresiunea că l'aş privi cu câteva secole mai înapoi, în epoca evului mediu

și că între bătrânii lui pereți, învăluiți într'o atmosferă de misticism, ar mai ascunde încă ceva, din misterele tinereței lui!...

Din marginea de nord a Branului, o luăm în sus, pe marginea pârâului Poarta, în lungul satului cu acelaș nume, unul d'intre cătunele Branului, ce se întinde mult departe pe frumoasa vale, până în interiorul pădurei de brad. De la eșirea din sat, valea Porței devine din ce în ce mai strâmtă și mai sălbatică. Poteca, pe care cu greutate pot merge și căruțele, ridică mereu pe marginea frumoasei și cristalinei ape, ce vine din munte și trece în jos, ici mai liniștită, murmurând dulce și cântând ca din fluer, sau caval, colo mai șușuitoare, ca o femeie plină de nervi, d'incolo rostogolindu-se clocotitoare, spumoasă și vuitoare, peste bolovanii de stâncă prăbușiți din înălțimi, răsturnați și rostogoliți de torenți în albia pârâului. Ajunși la confluența pârâiașelor „Urlătoarea Ciobоței" și „Urlătoarea Clincei", care împreună formează Poarta, ne abatem puțin la stânga, luând'o pe poteca numai de cal și de picior, ce urmează pe coasta coamei muntoase, care desparte văile adânci, stâncoase și prăpăstioase ale acelor două pârâiașe. Acesta este drumul Ciobоței, cel mai greu d'intre toate drumurile care duc sus, pe Omul. In clocotișul sgomotos, impresionant și plăcut al apelor, ce întrerupe liniștea și dă viață plină de poezie și de romantism, munților și codrilor, ridicăm încet și cu greu pe sălbatica și umeda potecă naturală, ce ia muntele în piept, ciobănește. Pe stânga, Urlătoarea Clincei depărtându-se, o auzim din ce în ce mai slab; în schimb însă, Urlătoarea Ciobоței, în lungul și în apropierea căreea ne ținem urcând, ne cântă mereu, când dulcea doină de dragoste a codrului verde, când imnul de splendidă măreție a Bucegilor și a Omului. Ispitit, ademenit, atras de vraja cântecului ce mă chiamă ca din altă lume, mă apropiu de ea. De pe marginea văei cu pereții drepți, de stâncă cenușie, o zăresc albă, fugind în sărituri, ca o nălucă, pe fundul adânc și stâncos al prăpastiei. Am ajuns afară din pădurea de brazi, în poenița de sub colții stâncoși ai „Tarcăi" și ai „Cățunului", cari în lumina soarelui ce ne surâde și ne inundă cu lumina razelor lui, se proiectează măreț, pe dulcele și sublimul azur al cerului. Acolo, sub colții Tarcăi și ai Cățunului, este isvorul limpede și rece, al Urlătoarei Ciobоței.

Sunt 4 ore de când am plecat din Sohodol și totuși, suntem de abia la începutul urcușului. Cât de plăcută și reconfortabilă mi-a fost scurta odihnă, tolănit pe iarba verde și grasă de munte, ascultând încă — cu privirea ațintită pr'intre colții Tarcăi și Cățunului, în profunzimea cerului albastru — murmurul depărtat al Urlătoarei Ciobоței! De aici în sus, începe adevăratul alpinism. Mica potecă, lăsând codrul de brad în urmă, mai șerpuiește pe lângă rare tufe de jepi și ridică în bătaia soarelui, când pe stânci, când pr'intre pietre și bolovani, când prin iarba mare, acum puțin îngălbenită, până sus, pe vârful Omul. Ridicând astfel, privirea-mi este atrasă înapoi, de splendidul peisagiu al văei Urlătoarea Ciobоței, pe care o privesc acum de sus, în frumoasa ei mantie verde, de brad. O oră mai târziu, suntem pe un alt mic platou, sub colții „Cățunului de Mijloc", iar după altă jumătate de oră, ridicând drept în sus și cu multă greutate, numai pr'intre stânci și bolovani, iată-ne ajunși și pe ultimul mic platou, scăldat în lumina soarelui, a „Cățunului de Sus", cu „colții" și „măselele" lui, pe care se găsesc capre negre și floarea reginei. De pe acest mic platou se deschide înapoi, spre apus, marea și fermecătoarea panoramă a satelor Măgura, așezat mult jos, pe coastele muntelui Măgura, în marginea pădurei de brad, Maiciul de Jos și Șimonul, răsfățându-se în lumina soarelui; apoi Predealul Branului, tăiat de frumoasa șosea albă ce leagă Branul cu Zărnești, întins pe coastele și poalele dealului Muncelul, Zărneștii, iar în fund, încadrând superbul tablou, munții Piatra Craiului și Poiana Mărului, înălțându-și cu mândrie frunțile, în albastrul de vrajă și de vis al cerului și lăsând să treacă pr'intre ei, pe la picioarele lor, ca pe o frumoasă crăiasă a munților, apa de cristal a Bârsei. Incă o jumătate de oră de suiș drept, prin iarba mare și moale, cu tufe de coacăze negre de munte și smălțată de mici flori violete, asemănătoare cu miosotisul și iată-ne ajunși sus, între colții stâncoși și prăpăstioși, pe locul numit „Fața frumoasă", de unde se descopere acum spre apus, pe deasupra întinșilor codri de brad, în toată splendoarea și majestatea ei, măreața, feerica și fermecătoarea panoramă a „țărilor" Branului, Bârsei și Oltului, întinsă, de la pasul Giuvala și muntele Jepi d'inspre miază-zi — spre care șerpuiește în sus, albă și frumoasă, șoseaua ce duce la Câmpu-Lung — către apus și miază-noapte, până la Măgura și satul Codlea, cu toate satele intermediare, zăcând pe coastele și pe poalele dealurilor ca și pe șesuri, cu casele lor albe-roșii, apărând ca florile, din verdele și galbenul nuanțat al pădurilor, livezilor, grădinilor și țarinelor; și toată această mare și superbă panoramă, încoronată de la miază-zi spre nord, de lanțurile falnicilor și majestoșilor

munţi, dispuşi în 6—7 planuri, în faţă cu Piatra Craiului, Poiana Mărului şi întreaga catenă a Persanilor, iar în fund, până la orizont, de întregul lanţ al munţilor Făgăraşului, văzuţi în lungul lor, cu numeroasele lor catene, creste şi vârfuri succesive, uşor învăluite în atmosfera albăstrie-violetă şi transparentă, dând impresiunea că acolo, sus, cerul se uneşte cu pământul, pentru a dărui măreţei şi feericei privelişti, un suflu mai mult, din dumnezeiasca viaţă a infinitului!...

După încă o oră de urcuş, la început mai greu, apoi mai uşor, am ajuns pe „Podul Spintecăturei", un fel de platou, de pe care vasta, superba şi feerica panoramă se deschide complect din toate părţile, descoperindu-se încă şi Branul, Sohodolul, Râşnovul, Cristianul, munţii Postăvarul, Runcul şi Piatra Mare, cari de şi foarte înalţi şi falnici, mi se par totuşi mici, faţă de altitudinea de 2300 m. aproximativ, la care mă găsesc; apoi munţii Făgăraşului până la Negoiu şi întreaga regiune a munţilor Argeşului. In apropiere, se descopere: spre sud-vest, prăpăstiosul munte „Gaura", iar spre nord muntele Ţigăneşti şi „Scara" — un loc foarte greu şi primejdios de trecut, pentru turiştii cari ridică dela Bran la Omul pe coama Clincea şi muntele Bucşoiul — precum şi foarte adânca şi prăpăstioasa vale a Ţigăneştilor, cu coastele verticale, de stâncă albă-cenuşie. De aici, de pe „Podul Spintecăturei," privind acum extaziat şi fascinat în jurul meu şi până departe, la orizontul larg deschis, mi se pare, că această fenomenală şi fantastică desfăşurare panoramică, această superbă şi dumnezeiască arătare, a întrecut în frumuseţe şi pitoresc, în măreţie, farmec şi feerie, tot ceea-ce ochii mei au putut să vadă şi mintea să înţeleagă până astăzi, în frumoasa, bogata, dulcea şi nepreţuita noastră ţară!

Dintr'un alt punct al potecii, ce urmează acum pe marginea abruptului, se descopere spre stânga, întreaga vale Ţigăneşti, atât de adâncă şi prăpăstioasă, că ameţeşti privind în fundul ei; iar în partea opusă, spre sud-vest, se descopere profunda vale „Gaura", care în partea ei mijlocie, unde se strâmtează între maluri stâncoase, escarpate şi prăpăstioase, ia numele de „Moara Dracului", din cauză că adesea ori se surpă, se prăbuşeşte cu sgomot infernal şi pentru-că aici multe oi şi-au găsit moartea, în fundul prăpastiei.

Din alte 2 puncte mai de sus, ale potecii ce urmează mereu pe marginea abruptului şi pe marginea superioară a coastei văei Gaura, se mai descopere spre nord, strânsă între pereţii stâncoşi şi escarpaţi ai munţilor Ţigăneşti şi Bucşoiul, prea frumoasa, adânca

şi sălbatica vale a Mălăeştilor, pe care vine la Omul, poteca d'inspre Râşnov şi d'inspre Temeşul de Sus.

In sfârşit, iată-mă ajuns sus, pe vârful Omul. Sunt, fără îndoială foarte obosit, mica casă de adăpost mă chiamă la căldură şi la bine meritata odihnă, dar frumuseţile pe care le revăd, măreţia şi farmecul pe care mi le oferă cu atâta dărnicie înălţimile, sunt atât de puternice, că înving imperativele necesităţi trupeşti! Este ora 4 după amiază, au trecut mai mult de 9 ore dela plecarea noastră din Sohodal-Bran. Din înălţimea cerului, soarele ne zimbeşte încă cu dulceaţă. Mica casă de adăpost, cu pătişorul şi căldurica ei, iar mă ispiteşte şi mă chiamă. Şi foamea mă împinge la ea, dar rezist ispitei. Voiu intra la sânul ei, numai după ce voiu vedea şi admira de aici, de pe Omul, aşa după cum mi-am propus, apusul măreţului şi strălucitului soare.

— Să văd şi să admir, acum apusul, iar mâine dimineaţă răsăritul soarelui. Dar mai întâi, ce este pământul, cu munţii, dealurile, codrii, şesurile, câmpiile şi apele, pe suprafaţa căruia se găseşte şi frumoasa noastră ţară? Ce este cerul, sub a cărui boltă albastră, ce ne predispune la vis şi poezie, se găseşte şi România Mare, care ne este atât de dragă şi pe care o cutreerăm şi o străbatem cu atâta plăcere de la o margine la alta? Ce esta soarele, care ziua ne luminează şi ne încălzeşte şi luna care noaptea ne luminează şi ne mângâie sufletul? Ce este luceafărul de seară şi de dimineaţă, aşa cum îl vedem cu ochii liberi, mult mai mic decât luna, mult mai mare decât stelele, dar mult mai strălucitor decât cea d'întâi şi mai impresionant decât celelalte? Iată atâtea întrebări, la care trebuie să ni se răspundă în puţine cuvinte, înainte de a vedea şi admira răsăritul şi apusul soarelui. Şi de aceea, în aşteptarea apusului, să ascultăm — mulţi d'intre noi, numai ca o reamintire — frumoasa poveste adevărată a astronomiei populare, cu convingerea, că după această povestire, apusul şi răsăritul soarelui şi lunei, ni se vor părea încă şi mai frumoase, bucurându-ne mai mult de ele.

— **Pământul** este un mare corp ceresc, un astru, care ne este bine cunoscut, de oarece pe el ne naştem, trăim şi murim, el ne dă apă şi hrană, pe el îl vedem şi-l studiem foarte de aproape şi în detaliu, pe el îl călcăm, îl traversăm şi-l pipăim în fiecare zi.

După cum se vede la suprafaţă, pământul este solid şi rece, pământos, pietros, stâncos, nisipos, sau cărbunos, conţinând în compoziţia lui şi tot felul de metale. Este reliefat, cu munţi, dealuri şi văi, în parte uscat şi acoperit cu vegetaţiuni de tot felul, iar în mai mare parte — trei din cinci — acoperit cu multe ape; pâraie, râuri, fluvii şi în special cu mări şi oceane. La început, pământul a fost fluid şi arzător — aşa cum, vom vedea imediat că este soarele — dar evoluând în timp de câteva milioane de secole, îmbătrânind — căci şi toate corpurile cereşti se nasc, trăiesc, îmbătrânesc şi mor — s'a stins, s'a răcit şi s'a solidificat, începând de la suprafaţă. Astăzi se ştie precis, că pământul spre centrul său este încă fluid, fierbător şi arzător, iar dovada o găsim în apele termale ce isvorăsc fierbinţi din pământ, în vulcani, cari din când în când aruncă prin cratere, adică prin gurile lor, lavă şi foc, dând naştere la cutremure de pământ. Scoarţa pământului numită *litosferă*, are aproximativ 50 km. grosime, iar materia fierbătoare şi arzătoare, *lava*, se mai numeşte şi *pirosferă*, sau sfera materiilor fluide, înflăcărate. Lumea veche credea că pământul este plan, adică orizontal, ca faţa unei mese, plutind pe apă, ori susţinut pe nişte stâlpi uriaşi. A venit însă ştiinţa şi a dovedit, că din potrivă, pământul este rotund, adică sferic, puţin turtit la poli şi umflat la ecuator şi că pluteşte în spaţiu, fără a fi sprijinit. Şi cine oare d'intre acei cu puţină ştiinţă de carte, nu-şi aduce aminte din studiul geografiei elementare, sau poate au şi văzut, că o corabie privită de la ţărm, când se depărtează în largul mărei, dispare vederei mai întâi cu partea ei de jos, adică cu corpul şi apoi cu catargul, începând de la baza lui spre vârf, până nu se mai vede de loc; după cum un observator, ce vine din largul mărei către un port, cum ar fi de pildă Constanţa noastră, vede mai întâi vârfurile cele mai înalte, ca turlele de biserici, coşurile de fabrici şi vârfurile catargurilor din port şi apoi acoperişurile, corpurile caselor şi ale vapoarelor? Ce dovedesc aceste exemple decât că, întinsa suprafaţă a mărilor şi oceanelor, ca şi aceea a uscatului şi prin urmare a întregului pământ, este sferică? Şi apoi, dacă un călător pleacă dintr'un punct oare-care al pământului, de pildă din Paris, Roma, sau Bucureşti şi merge drept, peste ţări, mări şi oceane, nu ajunge iar acolo, de unde a plecat? Ce dovedeşte acest fapt, decât că pământul este rotund?

Raza mijlocie a pământului este de 6.367, km.; diametrul de 12.735 km., iar volumul de 1 trilion km. cubi. Pământul fiind un corp ceresc solid şi rece, nu este luminos prin el însu-şi, ci primeşte

lumina direct de la soare. Văzut din afara lui, de la mare depărtare în spaţiu, el este luminos ca o stea. Nu poate fi alb şi strălucitor ca soarele, ci cu o lumină galbenă-portocalie mai slabă, mai palidă, dar ceva mai vie decât a lunei. Pământul este înconjurat de un strat de aer, adică de o atmosferă albăstrie — văzduhul cum îi mai spunem — care începând de la suprafaţa lui cea mai de jos, aceea a mărilor şi oceanelor — de la care se socotesc şi altitudinele, adică înălţimile munţilor şi dealurilor — unde este mai densă, se răreşte în sus, în raport cu înălţimea, până la 48 km. şi chiar mai sus, până la peste 100 km., cât este considerată grosimea ei totală. Această atmosferă, este chiar vălul transparent, pe care l'am văzut şi-l vedem chiar în acest moment, acoperind şi colorând în albăstriu şi violet, lucrurile şi părţile mai depărtate ale suprafeţei pământului, ca oraşele, satele şi mai ales munţii, dealurile, văile şi pădurile. Şi tot această atmosferă ne dă impresiunea albastrei bolţi cereşti, care în realitate este sferică şi uniformă, dar care în aparenţă pare mai sferică deasupra capului nostru, adică spre zenit — înţelegând prin zenit, punctul în care verticala închipuită, ridicată în punctul de tangenţă al locului în care ne aflăm, adică d'intre picioare, prin mijlocul corpului şi al capului, întâlneşte sus sfera cerească — şi mai întinsă, adică mai aplecată către orizont; şi aceasta, din cauză că spre zenit, atmosfera pământului este pentru ochiul nostru, mai transparentă decât spre orizont, unde este mai densă, ceea ce mai face să ni se pară, că atât bolta cerească, cât şi toate obiectele care se pot vedea de jur-împrejur la suprafaţa pământului, s'ar depărta către orizont. D'incolo de această atmosferă, adică d'incolo de această aparentă boltă cerească, mai sus, mai departe de cei peste 100 km., cari formează grosimea ei totală, este spaţiu gol şi infinit, căruia — cum vom vedea mai târziu, când de pe vârful Ceahlăului Moldovei, vom admira şi contempla cerul înstelat — infima şi sărmana noastră minte omenească, nu-i poate fixa marginile. Acesta este cerul cel adevărat, pustiu, negru, adânc şi tăcut ca mormântul, ce se întinde până departe, departe de tot,... nu se ştie până unde,... la infinit!...

— Şi acum, ce este **Soarele**?

Soarele este şi el un corp ceresc, mult mai mare decât pământul, un glob de foc, ce răspândeşte în juru-i, până la extraordinar de mari depărtări în spaţiu, lumină şi căldură. Este falnicul

strălucitorul, majestosul, dumnezeescul şi minunatul astru, care ne trimite pe pământ lumina şi căldura, condiţiunile esenţiale de viaţă şi existenţă animală şi vegetală, este ilustrul astru, care ne dă ziua, norii, ploile şi hrana de toate zilele. Soarele este — în deosebi pentru pământul nostru şi pentru noi, oamenii — o mică, dar importantă parte din infinita, veşnica şi sfânta Dumnezeire!... Forma lui este rotundă, sferică ca şi a pământului, plutind ca şi el, nesprijinit în spaţiul infinit. Diametrul soarelui este de 1.400.000 km., adică de 110 ori mai mare decât al pământului. Volumul său este de 1.283.720 de ori mai mare ca al pământului, iar suprafaţa de 1200 ori mai mare.

Pentru ce noi, de pe pământ, vedem soarele atât de mic, când dimensiunile lui faţă de ale pământului, sunt atât de mari? Pentrucă distanţa de la pământ la soare este de 149.000.000 km., adică, de 11.694 ori mai mare decât diametrul pământului. O distanţă extraordinar de mare, nu-i aşa? Ştiut fiind că lumina străbate spaţiul cu o iuţeală de 300.000 km. pe secundă, urmează că lumina ne soseşte de la soare pe pământ, cam în 8 minute. Grozav de departe!

Dar, de unde provine lumina şi căldura soarelui şi cum se face că noi le simţim atât de bine şi atât de binefăcătoare, tocmai aici, pe pământ?

Soarele nu este solid şi rece ca pământul. Se crede că el este fluid şi arzător, asemănător ferului, fontei şi oţelului topit, ce fierb în cuptoarele topitoare „Simens Martin". Se mai crede, că soarele ar fi rezultatul condensaţiunei unei nebuloase, ce se întindea d'incolo de orbita planetei Neptun. Ce este această planetă Neptun şi orbita ei, vom vedea ceva mai departe; iar ce sunt nebuloasele şi cum formează ele aştrii, vom vedea mai târziu, când pe vârful Ceahlăului, astronomia populară ne va povesti despre stele şi constelaţiuni.

Intreaga massă a soarelui, arde şi fierbe continu, suprafaţa lui fiind mişcătoare şi învolburată ca suprafaţa unei mări, sau a unui ocean agitat şi revoltat de furtună. Valurile de foc ale suprafeţei soarelui sunt nesfârşite, am putea spune veşnice şi uriaşe, având o lungime de 2—300 km., atingând uneori chiar 1—2000 km. şi mai mult. Partea superioară şi în special coamele şi vârfurile acestor valuri, sunt orbitor de albe şi luminoase, iar adânciturile lor, sunt puţin mai întunecate. Pe acest imens ocean de foc, numit *fotosferă*, sau sferă luminoasă, ce arde şi fierbe fără încetare, între

aceste imense şi nesfârşite valuri de foc, se formează adeseaori vaste deschizături întunecate, largi de la câteva mii, până la 100.000 km. diametru şi câteodată chiar mai mult, numite *„petele din soare"*, care obişnuit nu durează decât câteva săptămâni şi care mai întotdeauna sunt înconjurate de regiuni foarte strălucitoare şi luminoase, numite *facule*. Deasupra fotosferei, se întinde un strat foarte subţire, uşor şi arzător de gaz trandafiriu, gros de 10—15.000 km., numit *cromosferă*, adică sferă colorată, ce arde la o temperatură extraordinar de înaltă. Hidrogenul arde acolo continu, în mijlocul vaporilor de fer, magneziu, sodiu şi alte multe metale, producând lumina albă a soarelui, care descompunându-se în spaţiu, prin refracţiunea şi reflecţiunea razelor lui, adică prin răsfrângeri şi reflecţiuni, asupra norilor atmosferici pământeşti — ce se prefac prin condensare în ploaie — ne dă acea frumoasă şi majestoasă apariţiune în arc, acel splendid meteor numit curcubeu, cel mai frumos fenomen luminos ceresc de zi, pe care foarte bucuroşi îl vedem şi-l admirăm în timpul călduroaselor şi ploioaselor zile de vară, compus dintr'o bandă de 7 culori; roşu, portocaliu, gulben, verde, albastru, indigo, violet şi numit în fizică — unde se obţine prin răsfrângerea razelor solare printr'o prismă de cristal — spectru solar. Activitatea focului în cromosferă este atât de imensă, iar căldura dezvoltată atât de grozavă, încât toate elementele ei nu se pot asocia, ci rămân separate. Aşa de pildă, hidrogenul nu se poate combina cu oxigenul pentru a forma apa, cum se întâmplă pe pământ, nici măcar în stare de vapori.

Din interiorul frământat de foc al soarelui, din fotosferă şi prin cromosferă, ţâşnesc şi se ridică în sus, până la înălţimi de 100.000 km. cele mai mici şi 300.000 km. cele mai mari, formidabile erupţii şi explozii, provocate de grozava căldură şi presiune internă a astrului, imense protuberanţe solare, flacări gigantice, formând *„coroana soarelui"*, constituită dintr'un gaz numit *„coronium"*, atât de uşor şi de transparent, încât aceste imense flacări, sunt complect eclipsate de strălucirea şi splendoarea soarelui şi nu se pot vedea decât cu spectroscopul, care este o lunetă prismatică, ce descompune, cum am spus, lumina albă, adică razele soarelui, în cele 7 culori ale spectrului solar. Ferice de oamenii—în general astronomii — cari servindu-se de cele mai mari şi mai puternice telescoape, au posibilitatea să vadă, cel puţin în miniatură, măreţul şi fantasticul spectacol al acestor erupţiuni şi exploziuni solare, ridicându-se până la 100.000 şi chiar până la 300.000 km.

înălţime şi recăzând de acolo ca o ploaie de foc, peste imensul ocean incandescent! Iată dar, de unde provine căldura şi lumina soarelui! El însu-şi este isvorul de căldură şi lumină. Şi pentru a fixa mai bine ideile, este destul să ştim, că temperatura lui mijlocie internă, ar fi cam de 5—6.000.000 grade, cu o presiune de 21.000.000 atmosfere, fotosfera având peste 9.000 grade şi cromosfera peste 5—6.000 grade; iar faptul că noi nu primim pe pământ decât o foarte mică parte din această grozavă căldură, este, că ea se perde în cea mai mare cantitate, mai întâi în atmosfera soarelui, prin absorbţiune şi apoi în imensul spaţiu d'intre soare şi pământ, printr'o foarte repede radiare, sau împrăştiere. Aşa se şi explică că sus, pe munţi, aerul, adică atmosfera pământului, fiind mai rară, mai subţire şi permiţând căldurei să se împrăştie mai mult în spaţiu, este mai răcoare şi mai frig decât jos, pe văi şi pe şesuri, unde atmosfera fiind mai densă, permite căldurei să se concentreze mai mult la suprafaţa pământului, înmagazinând'o şi păstrând'o mai bine. Acelaş lucru se petrece şi cu lumina, care stă în raport direct cu căldura şi de aceea noi nu primim pe pământ, decât a 2.000.000.000 (două miliarda) parte, din lumina totală a soarelui.

— Vom vedea mai târziu, de pe frumosul Ceahlău, că nenumăraţi sunt aştrii, cari ca soarele şi pământul, plutesc în spaţiul infinit, un mare număr d'intre ei, find chiar mult mai mari şi mai strălucitori decât soarele nostru. Până atunci însă, să facem mai de aproape cunoştinţă şi cu celelalte planete ale soarelui, între care se numără şi pământul şi în primul rând cu frumoasa şi blânda **lună,** satelitul pământului, care luminându-ne şi mângâindu-ne noaptea, cu lumina ei dulce, blândă şi plăcută, înteţeşte şi întăreşte tăinuitor dragostea şi speranţa în sufletele noastre!... Ei bine, **luna** la rândul ei, este tot un corp ceresc, solid şi rece, care la începutul vieţei lui a fost fluid, cum a fost şi pământul, cum este şi soarele astăzi, dar care evoluând ca şi pământul, în mai multe milioane de secole, s'a stins, s'a răcit şi s'a solidificat. Diametrul lunei este de vr'o 4 ori mai mic decât al pământului, volumul de 50 ori mai mic, suprafaţa de 14 ori mai mică şi de 80 de ori mai uşoară. Distanţa mijlocie de la pământ la lună, este de 384.000 km., ea fiind astrul cel mai apropiat de pământ. Este buna lui vecină!... Luna fiind stinsă, solidă şi rece,

nu este luminată prin ea însă-şi, căci nu are lumină proprie, ci primeşte lumina, o parte direct de la soare şi o parte indirect, prin reflecţie, de la pământ, care i-o trimite într'o secundă şi ceva. Din lumina totală, pe care luna o primeşte de la soare şi de la pământ, ea reflectă numai 7 părţi şi ceva. Lumina, pe care pământul o primeşte de la lună prin reflecţie, în timpul nopţei, este de 4 ori mai slabă decât aceea, pe care luna o primeşte de la pământ. — Ce minunată alcătuire cerească!

Luna ca şi pământul, are munţi, dealuri, prăpastii, văi şi câmpii întinse, care se văd prin marile şi puternicile lunete astronomice. Munţii lunei sunt foarte înalţi, mai înalţi chiar decât ai pământului, dacă ţinem seamă de raportul d'intre dimensiunile lunei şi acele ale pământului. Unii d'intre ei au înălţimi de 5—6000 m., alţii de peste 7000 m, iar cel mai înalt, se crede că ar atinge înălţimea de 8200 m, aproape cât cel mai înalt vârf al munţilor Himalaia din Asia, cari sunt cei mai înalţi pe pământ. Munţii lunei sunt mult mai ascuţiţi şi mai prăpăstioşi decât ai pământului, cu văi mult mai profunde, ajungând până la 6800 m adâncime. Ei au de asemenea, foarte numeroşi vulcani, cu zeci de mii de cratere de toate dimensiunile, unele foarte largi, atingând chiar sute de km. la gură, aşa că, craterele pământului sunt ca nişte pitici, faţă de acei ai lunei. Munţii lunei sunt formaţi dintr'o piatră albicioasă, calcaroasă, cum se găsesc şi pe pământ — la noi de pildă Piatra Craiului — şi care în lumina soarelui, pe care luna o primeşte direct de la strălucitorul astru şi prin reflecţie de pe pământ, luceşte ca varul la soare. Astfel, părţile mai albe şi mai lucitoare, pe care le vedem chiar şi cu ochii liberi pe lună, sunt munţii ei; iar părţile mai închise, mai cenuşii şi mai întinse, sunt văile şi mai cu seamă şesurile şi acestea din urmă formează *petele lunei.* Luna este lipsită de apă şi de aer, adică de atmosferă. Pe lună nu sunt nori, ploi, ceaţă, zăpezi şi gheţuri, nici pâraie, râuri, fluvii, lacuri, mări şi oceane. Acolo totul este sterp, pustiu, rece, frig şi tăcut, neexistând prin urmare nici sunet, nici viaţă animală şi vegetală. Lipsindu-i atmosfera, cerul lunei este întotdeauna negru şi înstelat, cum este şi cerul nostru în nopţile senine, fără nori şi fără lună.

— Dar acum, după ce am făcut cunoştinţă mai de aproape cu pământul, soarele şi luna, cu drept cuvânt ne întrebăm: cum se face că aceşti aştri, aceste corpuri cereşti, enorm de mari şi de

grele, nu se prăbuşesc în spaţiu şi nu se ciocnesc între ele? Cum se face mai ales că soarele, care este fluid şi apele râurilor, fluviilor, mărilor şi oceanelor de pe pământ, nu se varsă, aruncând şi împrăştiind pretutindeni în spaţiu focul şi apa? De unde provine, cine stabileşte acest perfect echilibru astral? Ei bine, aici este cel mai mare secret ceresc şi acest perfect echilibru astral, face în deosebi farmecul cerului şi al întregului Univers. Secret, bine înţeles, numai pentru cei mulţi, cu puţină cunoştinţă de carte, căci pentru cei mai învăţaţi şi în special pentru matematiciani, fiziciani şi astronomi, faptul este perfect cunoscut. Este, desigur, vorba de mecanica cerească, asupra căreea însă, nu putem stărui prea mult într'o scurtă povestire astronomică populară. Vom spune şi reaminti doar axiomatic, fără calcule şi demonstraţiuni, ca amatori, numai strictul necesar, pentru o satisfăcătoare înţelegere.

Ei bine, soarele, pământul, luna, ca şi toate celelalte corpuri cereşti — şi vom vedea mai departe cât de multe există în spaţiul nemărginit — stau acolo unde le vedem şi mai bine zis acolo, unde se găsesc în fiecare moment, în virtutea forţelor mecanice care le însufleţesc. Chestiunea este simplă, dacă ştim care sunt acele forţe şi dacă căutăm să ne dăm puţin seamă de efectul lor. Prima şi principala putere, de care se bucură corpurile cereşti, aştrii, este *forţa de atracţiune, sau gravitaţiunea universală*, descoperită de marele şi celebrul matematician, fizician şi astronom Newton, în virtutea căreea aceşti aştri se atrag între ei; şi această putere de atracţiune, sau gravitaţiunea, care se exercită întotdeauna numai în direcţiunea razei, către centrul corpurilor cereşti, este în raport direct proporţional cu massele şi în raport invers proporţional cu pătratul distanţei d'intre ele. Cu alte cuvinte, gravitaţiunea, sau puterea de atracţiune între două corpuri cereşti, este cu atât mai mare, cu cât distanţa d'intre ele este mai mică şi cu cât massele lor sunt mai mari. Mai lămurit putem spune, că, corpurile cereşti mai mari şi mai grele au o forţă de atracţiune mai mare decât cele mai mici şi mai uşoare, care sunt atrase de cele d'intâiu şi această forţă este cu atât mai mare, cu cât raportul d'intre corpurile în prezenţă este mai mare, iar distanţa între ele mai mică. Astfel, cunoscând dimensiunile putem spune, că forţa de atracţiune a pământului este mai mare decât aceea a lunei, iar forţa de atracţiune a soarelui, mai mare decât aceea a pământului. In aceeaş ordine de idei, forţa de atracţiune a pământului asupra lunei, care se găseşte la o distanţă numai de 384.000 km. de el, este mai

mare decât forţa de atracţiune a soarelui asupra lunei, de oarece distanţa d'intre aceşti din urmă doi aştri este de 148.616.000 km., când luna se găseşte între soare şi pământ şi de 149.384.000 km., când luna se găseşte faţă de soare, în partea opusă a pământului şi din această cauză, luna este ţinută în respect şi în complectă dependenţă de pământ, al cărui *satelit* este. Această forţă de atracţiune astrală reciprocă, această forţă a graviraţiunei universale, explică şi faptul, că toate lucrurile şi fiinţele de la suprafaţa pământului, mai grele decât aerul, nu cad în spaţiu, ci se ţin pe pământ, ele fiind atrase permanent de forţa de gravitaţiune, de forţa de atracţiune a pământului şi întotdeauna pe direcţiunea razei, către centrul său. O piatră, sau un proiectil aruncat în sus, o pasăre împuşcată în aer, un aeroplan care a suferit un grav accident în sbor, nu cad oriunde în spaţiu, ci cad întotdeauna pe pământ, care le atrage către centrul său; fiecare părticică, fiecare moleculă din apa râurilor, fluviilor, mărilor şi oceanelor, ca şi întreaga lor massă, este atrasă de pământ, către centrul său şi nu se pot vărsa în spaţiu. De asemeni, nici materiile fierbătoare şi arzătoare ale soarelui, nu se varsă în spaţiu, ci sunt atrase catre centrul astrului.

Dar dacă astfel stau lucrurile, cum se face că luna, atrasă de pământ, nu cade asupra lui şi nici pământul asupra soarelui? Ei bine, aici este tocmai partea cea mai grea şi mai delicată a chestiunei, pentru noi, amatorii, cari nu suntem matematiciani, nici fizicieni, sau astronomi. Dar pentru noi este destul să ştim, că mişcările de rotaţiune şi de revoluţiune, de care sunt însufleţite corpurile cereşti în cea mai desăvârşită armonie şi în cel mai perfect echilibru, se datoresc acţiunei, adică lucrului forţelor, în care se descompune forţa gravitaţiunei universale, de care sunt însufleţite absolut toate corpurile cereşti, unele faţă de altele şi anume: *forţa tangenţială, sau centrifugă*, care tinde să depărteze corpul de centrul său, imprimându-i o mişcare de revoluţiune, *cum este aceea a pământului în jurul soarelui, dela apus spre răsărit, într'un an, sau a lunei în jurul pământului tot dela apus spre răsărit, într'o lună* şi o mişcare de rotaţiune în jurul axei lui închipuite, cum este *mişcarea de rotaţiune a pământului în jurul axei lui, dela apus spre răsărit, în 24 ore*, mişcare existentă încă de când pământul era fluid şi arzător, turtindu-l astfel la poli şi umflându-l la equator; forţă, care, cum am amintit în treacăt şi vom mai aminti încă, a dat naştere tuturor corpurilor cereşti, tuturor aştrilor, rupându-i din nebuloase; 2) *forţa centripetă*, care

lucrează în direcţiunea razei, către centrul corpului ceresc, tinzând să-l apropie de acest centru, precum şi alte forţe mai mici şi cu mai puţină influenţă, numite *forţe perturbarice*. Jocului între ele, a acestor forţe, se datoreşte aşa dar, echilibrul astral.

Cum am spus, mişcarea de revoluţiune a pământului împrejurul soarelui, se efectuiază în 365 zile, descriind un drum numit *orbită*, puţin eliptică, de un diametru de 300.000.000 k.m. şi lungă de 936 milioane k.m., cu o viteză de 30 km. pe secundă, adică 106.800 k.m. pe oră; viteză, de 1100 ori mai mare decât aceea a unui tren expres şi de 75 ori mai mare decât aceea unui proiectil de tun; pe care cu toate acestea nu o vedem şi nu o simţim, care nu ne provoacă nici o senzaţiune, de oarece pământul fuge lunecând în spaţiu, împreună cu atmosfera lui, senină, sau încărcată de ceaţă şi nori, fără frecare, fără sguduire şi fără sgomot. Numai calculul, raţiunea şi observaţiunea mişcărei *aparente* a soarelui şi a cerului înstelat, ne permite a ne da seamă de mişcările reale, de rotaţiune şi revoluţiune ale pământului şi numai un observator care ar fi mult departe în afara lui, ar putea să vadă şi să-şi dea bine seamă de aceste mişcări.

După cum vedem dar, *în realitate nu soarele se învârteşte împrejurul pământului, dela răsărit la apus, după cum ni se pare, ci pământul se învârteşte în jurul soarelui dela apus spre răsărit.* Mişcarea pe care noi vedem, că soarele o face pe cer, din momentul în care el răsare, adică dela răsărit, până în momentul în care el apune, adică până la apus, *este numai aparentă* şi provine din cauza rotaţiunei pământului în jurul axei lui, dela apus spre răsărit. In realitate dar, noi ne învârtim cu pământul în jurul soarelui. Astfel, în momentul în care de pildă noi, românii, după ce ne-am mişcat cu ţara noastră, toată ziua cu faţa la soare, trecem seara — din cauza mişcărei de rotaţiune a pământului — în partea opusă lui, în întuneric, în noapte, în momentul acestei treceri, ni se pare că soarele se duce, că trece sub orizontul nostru, că apune în partea opusă nouă, adică la apus; iar după ce ne-am învârtit toată noaptea în partea opusă soarelui, ajungem să-l vedem iarăşi dimineaţa, ni se pare că el a răsărif în partea opusă nouă, adică la răsărit. *Prin urmare, atât răsăritul cât şi apusul soarelui, sunt numai aparente, precum aparentă este şi mişcarea lui pe cer, în jurul pământului.*

Am spus mai sus şi am subliniat, că pământul se învârteşte în jurul axei lui şi în jurul soarelui, dela apus spre răsărit. Ei bine,

acesta este sensul în care se învârteşte şi soarele în jurul axei lui. Intr'adevăr, sub influenţa altor aştri, a altori sori mai mari şi mai puternici—şi despre unii d'intre aceştia vom vorbi mai departe—soarele nostru are şi el o mişcare de rotaţiune în jurul axei lui dela apus spre răsărit, pe care o efectuiază în 27 $^1/_2$ zile şi o altă mişcare de traslaţiune, despre care vom avea de spus un cuvânt mai departe. Mişcarea de rotaţiune a soarelui în jurul axei lui, se observă cu ajutorul marilor telescoape astronomice, de pe petele de soare, care apar pe marginea răsăriteană a astrului şi dispar după 14 zile, tot la marginea lui de răsărit.

Pentru o mai uşoară înţelegere putem spune, că aceleaşi legi mecanice cereşti, care determină poziţiunea în spaţiu şi mişcările pământului în jurul soarelui, determină şi pe acelea ale lunei faţă de pământ. Indrăgostit de frumoasa, voluptoasa şi discreta.... lună şi mai puternic decât ea, pământul se sileşte să o atragă la el, să o răpiască !... Luna la rândul ei, de şi destul de bătrână — căci de mult i s'a stins focul,... s'a răcit complect... şi nu se mai ţine decât cu fardul alb, de calcar,... face totuşi gestul feciorelnic şi cu slaba ei forţă feminină... reacţionează, se opune răpirei şi reuşeşte să nu cadă în braţele pământului,... ci numai să se menţină la distanţa mijlocie de 384.000 km. de dânsul, salvându-şi astfel fecioria... şi candoarea,... dar rămânând ca o prizonieră, ca o sclavă, sub imfluenţa şi dependenţa directă a pământului, ca poziţiune şi mişcare în spaţiu. Astfel, luna ca satelit al pământului, are şi ea o mişcare de rotaţiune în jurul axei ei, *de la apus spre răsărit,* pe care o execută în $29^1/_2$, sau în cifră rotundă 30 zile şi o mişcare de revoluţiune în jurul pământului, tot de la apus spre răsărit, descriind o orbită eliptică tot în 30 zile, adică într'o lună, din care cauză vedem, că ea prezintă pământului în tot timpul mişcărilor ei, mereu aceeaş faţă. Mişcarea, adică învârtirea lunei împrejurul pământului este reală şi nu aparentă; iar apariţiunea, adică răsărirea şi dispariţiunea, adică apunerea ei la orizont, provine tot din cauza mişcărei de rotaţiune a pământului în 24 ore, timp în care el trece pe rând, cu fiecare loc, cu fiecare ţară, prin faţa lunei şi în partea opusă ei; aşa încât, un observator oarecare de pe pământ, în momentul în care apare în faţa lunei, i se pare că o vede pe aceasta răsărind, iar în momentul în care dispare din faţa ei şi trece în partea apusă, are impresiunea că aceasta apune; pe când în realitate, observatorul apare şi dispare din faţa lunei, el răsare şi apune ! Iată dar, cum luna este fără voia ei târâtă de

pământ — a cărui satelit am spus că este — în măreața lui mişcare de rotațiune împrejurul soarelui.

— Am văzut, că pământul se învârteşte în 24 ore în jurul axei lui închipuite. Punctele, în care această axă ce trece prin centrul globului, atinge suprafața lui sferică, se numesc poli şi anume; polul nord, acel pe care îl avem în față, când soarele răsare în dreapta noastră şi polul sud, acel care în acelaş moment, ne rămâne în spate. Planurile care taie globul pământesc, trecând prin axa lui, adică prin centru şi prin cei doi poli, lasă pe suprafața sferică urme circonferențiare, care se numesc *meridiane*; iar planurile care taie globul perpendicular pe axa lui, lasă alte urme circonferențiare, numite *paralele*. Paralelul, al cărui plan trece prin centrul pământului, despărțindu-l în două emisfere şi care are prin urmare raza maximă de 6367 km., se numeşte *ecuator*, având o lungime de 40 milioane km. Meridianele prin urmare, sunt perpendiculare pe paralele şi pe ecuator, iar acestea, orizontale, ca şi planurile lor respective. Emisferul nordic, sau boreal, este acela în care se găseşte şi țara noastră cu întreaga Europă şi emisferul sudic, sau austral este acela, în care se găseşte Africa, sudul Asiei etc. Un punct, un loc oarecare pe suprafața sferică a pământului, cum ar fi de pildă locul pe care ne aflăm noi, este determinat prin longitudinea lui, care se măsoară pe paralelul ce trece prin acel punct, sau loc şi prin latitudinea lui, ce se măsoară pe meridianul ce trece prin acelaş punct, sau loc. Mai scurt, situațiunea unui loc oarecare pe suprafața pământului, este determinată de meridiane şi paralele. Punctul în care raza pământului, adică verticala, care trecând pr'intre picioare şi prin creştetul capului unui observator, întâlneşte bolta cerească, se numeşte *zenit*; iar *orizont*, se numeşte linia circonferențiară, ce pare că uneşte cerul cu pământul. Fiecare loc, fiecare observator de pe suprafața pământului, are un zenit şi un orizont deosebit.

— Să vedem acum, ce se întâmplă când pământul se învârteşte în jurul axei lui şi în jurul soarelui? Adică, să vedem care sunt efectele, sau consecințele acestor mişcări?

Dacă soarele şi pământul ar fi fixi în spațiu, atunci razele solare ar întâlni în drumul lor, numai una din cele 2 jumătăți ale sferei pământeşti, care ar fi încălzită şi luminată, iar cealaltă jumătate din partea opusă, ar fi veşnic în frig şi întuneric; adică, ar fi deoparte numai zi şi vară veşnică, iar de partea opusă, numai noapte şi iarnă eternă. Acelaş lucru s'ar întâmpla şi dacă pământul învârtindu-se în jurul soarelui, nu s'ar învârti în acelaş timp şi în jurul axei lui, sau, dacă el învârtindu-se în acelaş timp şi în jurul axei lui, această axă de rotațiune ar coincide cu linia centrelor acestor două corpuri cereşti. Pe de altă parte, dacă axa de rotațiune a pământului ar fi verticală, adică ar face 90° cu această linie a centrelor, pământul învârtindu-se în jurul acelei axe, fiecare punct, fiecare loc al suprafeței lui sferice, trecând atât prin fața soarelui, cât şi prin partea opusă în timpuri egale, pentru fiecare d'intre ele, zilele ar fi egale cu nopțile, cu temperaturi constante şi atât zilele cât şi nopțile, cu atât mai călduroase, cu cât locurile ar fi mai aproape de ecuator, înspre care razele cad din ce în ce mai perpendicular pe suprafața pământului, temperatura maximă fiind chiar la ecuator şi cu atât mai reci, cu cât ar fi mai aproape de poli, către cari razele soarelui cad din ce în ce mai oblic, temperatura cea mai joasă fiind chiar la poli, unde este iarnă şi ghiață perpetuă, dar unde şi ziua este eternă, soarele fiind acolo permanent, căci razele lui cad tangențial; iar această stare de lucruri s'ar menține permanent şi constant în tot timpul anului, cât durează mişcarea de revoluțiune a pământului în jurul soarelui. In realitate însă, axa de rotațiune a pământului este oblică, adică aplecată, aşa că partea de pe suprafața lui, cea mai apropiată de soare, nu mai poate fi invariabil pe ecuator ca paralel median, ci variază deasupra şi dedesuptul lui, pe ecliptica soarelui, ce trece prin ambele emisfere, cu planul în afară de centrul pământului, atingând numai ecuatorul în 2 puncte diametral opuse şi în 2 zile ale anului. Aceste 2 zile sunt: 21 Martie, în care soarele mişcându-se aparent — căci după cum am văzut, în realitate pământul se învârteşte împrejurul soarelui — atinge ecuatorul şi trece din emisferul austral în emisferul boreal, numită echinocțiul de primăvară, adică, ziua în care pentru noi, cei din emisferul boreal, se sfârşeşte iarna şi începe primăvara; şi ziua de 23 Septemvrie numită echinocțiul de toamnă, în care soarele, care urmează mişcarea aparentă în emisferul boreal, scoboară şi atinge din nou ecuatorul, de unde trece în emisferul austral, sfârşindu-se astfel pentru noi, locuitorii emisferului boreal, vara, pentru a începe toamna. In aceste două zile, adică la aceste două date, ziua este egală cu noaptea, de câte 12 ore fiecare.

Plecând de la echinocțiul de primăvară, soarele se ridică pe ecliptică în emisferul boreal, depărtându-se de ecuator, până atinge înălțimea maximă, în punctul numit *solstițiul de vară*, corespunzând zilei de 21 Iunie, de unde începe să scoboare, trecând la echinocțiul

de toamnă în emisferul austral şi depărtându-se din nou de ecuator, până atinge în acest emisfer înălţimea maximă, în punctul diametral opus solstiţiului de vară, numit *solstiţiul de iarnă,* corespunzând zilei de 21 Decemvrie.

Cum vedem, echinocţiurile şi solstiţiile, împart durata mişcărei aparente a soarelui pe ecliptică, adică durata de un an, a mişcărei reale, de rotaţiune a pământului în jurul soarelui, în 4 anotimpuri aproape egale, cam de câte 3 luni fiecare.

Dar oblicitatea axei de rotaţiune a pământului, care face ca de la începutul primăverei, până la începutul toamnei, soarele să stea zilnic, mai mult timp în emisferul boreal şi mai puţin în cel austral, mai are drept consecinţă, variaţiunea duratei zilelor şi a nopţilor în cursul anului. La noi, în emisferul boreal, să zicem în Europa, sau mai bine în ţara noastră, zilele cresc şi nopţile descresc, cu începere din ziua de 21 Decemvrie, adică de la solstiţiul de iarnă, când începe iarna şi descresc, iar nopţile cresc, cu începere din ziua de 21 Iunie, adică, de la solstiţiul de vară, când începe vara.

Ţinându-se seamă de mişcarea aparentă a soarelui pe ecliptică, întreaga suprafaţă a pământului, se împarte în următoarele zone: *Zona caldă, sau ecuatorială,* ce se întinde deasupra ecuatorului, în emisfera boreală, până în paralelul numit Tropicul Racului, iar dedesupt, în emisferul austral, până în paralelul numit Tropicul Capricornului; apoi, *zona temperată de nord* şi *zona temperată de sud,* întinse respectiv, până în Cercul polar de Nord şi Cercul polar de Sud şi în sfârşit, *zona îngheţată de Nord* şi *zona îngheţată de Sud,* care se întind de la cele 2 cercuri polare, respectiv, până la polul nord şi polul sud.

— Să mai vedem acum, ce se întâmplă şi atunci, când luna se învârteşte în jurul pământului, iar ambii aştri împrejurul soarelui? Care sunt consecinţele, sau efectele acestor mişcări?

Pământul învârtindu-se pe orbita lui eliptică în jurul soarelui, de la apus la răsărit, în timp de 365 zile, adică într'un an, sau în 12 luni, sau în 52 de săptămâni; iar luna învârtindu-se în jurul pământului, tot de la apus la răsărit în 30 zile, adică într'o lună, rezultă că în timp de un an, cât pământul îşi execută complect revoluţiunea în jurul soarelui, luna se învârteşte de 12 ori în jurul pământului, trecând de 12 ori prin faţa soarelui, adică între soare şi pământ şi de 12 ori prin partea opusă lui. Prin urmare, luna

are pe orbita ei, faţă de soare şi de pământ, în fiecare lună, 2 situaţiuni, adică 2 poziţiuni, 2 momente speciale distincte şi anume; I-a, când se află perfect încadrată între soare şi pământ, pe direcţiunea liniei centrelor acestor 2 aştri, poziţiune şi moment, în care suprafaţa ei sferică d'inspre soare, este direct şi complect luminată de marele şi puternicul astru, pe când cealaltă jumătate a ei sferică, d'inspre pământ, rămâne neluminată, în conul ei de umbră, aşa că noi, de pe pământ, n'o putem vedea, ca şi cum ea nici n'ar exista; şi II-a poziţiune, când ea ajunge pe orbita ei în partea diametral opusă, adică când pământul se găseşte perfect încadrat între soare şi lună şi când noi de pe pământ, văzând în întregime, toată jumătatea ei sferică d'inspre noi, luminată de soare, îi spunem, după cuvântul astronomiei, *lună plină.* Intre aceste 2 poziţiuni extreme, mărimea şi forma suprafeţei luminate a lunei, aşa cum o vedem de pe pământ, variază, crescând treptat până la lună plină şi descrescând treptat, pentru a nu o mai vedea de loc. Astfel, îndată ce luna — fiind între soare şi pământ şi continuându-şi mişcarea ei de revoluţiune în jurul pământului, de la apus la răsărit — începe să iasă din conul ei de umbră şi să se îndrepte spre răsărit, părăsind cu centrul ei planul, care faţă de noi o lăsa complect în umbră, începe în acelaş timp, să ne arăte partea ei luminată; la început, adică în prima zi, sub forma unei mici, subţiri şi frumoase seceri luminoase, cu coarnele întoarse spre răsărit, numită *lună, sau craiu nou,* care se îngroaşă şi se măreşte treptat, devenind între a 7-a şi 8-a zi, o jumătate de cerc luminos şi care continuând să crească, devine în ziua 15-a zi, în partea opusă soarelui, un cerc luminos complect, adică lună plină. De aici înainte, luna mişcându-se simetric în regiunea apusană, partea ei luminată începe să descrească, devenind iarăşi, în a 22-a zi de revoluţiune, o jumătate de cerc luminos, apoi continuând să descrească, devine din nou o secere luminoasă, cu coarnele întoarşe acum spre apus, care se subţiază şi se micşorează din ce în ce, până când iar dispare complect în conul de umbră, d'intre soare şi pământ. In rezumat, luna în timpul revoluţiunei ei de la apus la răsărit în jurul pământului, în timp de 30 zile, trece pentru un observator de pe pământ, prin 4 faze, corespunzătoare celor 4 pătrare de timp ale lunei şi anume: prima fază, în primul pătrar, în care luna nouă creşte până la jumătate de cerc luminos; a 2-a fază, în al 2-lea pătrar, când luna creşte până la lună plină; a 3-a fază, în al 3-lea pătrar, în care luna descreşte până la jumătate cerc luminos şi a

4-a fază, în al 4-lea pătrar, în care luna descreşte până ce dispare vederei noastre, pentru a redeveni iarăşi lună nouă.

— O altă consecinţă, un alt efect, un alt fenomen, care rezultă din rotaţiunea lunei în jurul pământului, dar care se întâmplă mult mai rar, sunt *eclipsele de soare şi de lună*. Astfel, când luna în mişcarea ei de rotaţiune în jurul pământului, ajungând între pământ şi soare, îl acopere pe acesta din urmă — la marea distanţă la care se află de ea — în parte, producându-i pentru vederea noastră, o pată neagră, se zice că-l eclipsează, că se produce o eclipsă de soare. Poporul nostru spune atunci, „că soarele este mâncat de vârcolaci“. Eclipsa de soare este *parţială*, atunci când luna pe orbita ei eliptică, fiind mai departe de pământ, acopere soarele numai în parte, producându-i o pată neagră, ovală; este *inelară*, atunci când luna, fiind tot mai departe de pământ, acopere soarele în interior, lăsându-i marginile sub forma unui inel luminos şi *totală*, când luna pe orbita ei eliptică, fiind mai aproape de pământ, acopere soarele în întregime. Eclipsele de soare sunt periodice şi se produc odată la 18 ani şi 11 luni.

Din contră, când luna în mişcarea ei de rotaţiune în jurul pământului, ajungând plină, adică în partea opusă soarelui, trece prin conul de umbră al pământului — rămas acum între soare şi lună — în total, sau în parte, se zice că s'a eclipsat, adică că s'a întunecat în total, sau în parte, că s'a produs o *eclipsă totală, sau parţială de lună*, iar poporul spune şi de ea „că o mănâncă vârcolacii“.

— In sfârşit, astronomia populară ne mai povesteşte, că sub influenţa soarelui se produc pe pământ deviaţiunile magnetice, aurorele polare, boreale şi australe, adică fenomenele cereşti luminoase, arcurile luminoase care se produc la poli şi care se văd numai din apropierea lor; apoi furtunile şi cicloanele, care se înregistrează atunci, când petele mari de soare, cu faculele lor, trec la meridianul locului şi în sfârşit, cutremurile şi erupţiunile vulcanice. Pe de altă parte, atracţiunea pe care luna o exercită asupra pământului, combinată cu aceea a soarelui, dă naştere pe pământ, fluxului şi refluxului mărilor şi oceanelor, după cum şi pământul prin atracţiunea lui, da odată naştere la fluxuri şi refluxuri pe lună, când aceasta mai avea părţi lichide. Dar e atât de mult de atunci!...

— Aşa cum l'am arătat până acum, ca situaţiune, constituţiune şi mişcare în spaţiu, pământul este şi se numeşte *planeta* soarelui.

Dar soarele mai are încă multe planete — toate primind lumina, ca şi pământul, de la superbul lor stăpân — între care 7 sunt mai importante, care pot fi văzute chiar şi cu ochii liberi. In virtutea aceloraşi legi mecanice cereşti, toate aceste planete se învârtesc în jurul soarelui de la apus spre răsărit, descriind în perfect echilibru şi perfectă armonie, orbite eliptice, în care soarele ocupă unul din focare. Aceste 7 planete, poartă ca şi pământul, numele unor zeităţi mitologice. D'intre ele, trei şi anume, *Mercur*, *Venus* şi *Marte*, sunt mai mici decât pământul, iar celelalte patru, *Jupiter*, *Saturn*, *Uranus* şi *Neptun*, sunt mai mari decât el. Apoi, tot Mercur şi Venus sunt mai aproape de soare decât pământul, adică *interioare*, pe când Marte, Jupiter, Saturn, Uranus şi Neptun, sunt mai departe de soare decât pământul, adică *exterioare*.

Iată, în taboul de mai jos, cele 8 planete ale soarelui, cu diametrele, adică cu mărimea lor şi numărul sateliţilor ce le însoţesc, cu distanţele lor la soare *în milioane de km.* şi cu durata revoluţiunilor lor în jurul soarelui, la care ar mai fi de adăogat, pentru complectare, că şi sateliţii lui Marte, Jupiter şi Saturn, se învârtesc în jurul planetelor lor, tot de la apus spre răsărit, precum luna se învârteşte în jurul pământului, pe când sateliţii lui Uranus şi Neptun, prin excepţie, se învârtesc invers, de la răsărit la apus.

Numele planetelor	Diametrul în km.	No. sateliţilor	Distanţele la soare în milioane de km.	Durata revoluţiunilor în jurul soarelui
Mercur . .	4.840 km.	—	58 milioane km.	88 zile
Venus . .	12.300 „	—	108 „ „	225 „
Pământul .	12.742 „	1	149 „ „	365 „
Marte . .	6.780 „	2	227 „ „	1 an şi 322 zile
Jupiter . .	144.700 „	9	774 „ „	11 ani şi 316 „
Saturn . .	117.800 „	10	1418 „ „	29 „ şi 172 „
Uranus . .	50.300 „	4	2852 „ „	84 „ şi 26 „
Neptun . .	62.500 „	1	4470 „ „	164 „ şi 320 „

— Cunoscând aceste foarte mari dimensiuni şi distanţe, precum şi aceste foarte mari durate de revoluţiune, să ascultăm acum, ce ne mai povesteşte astronomia populară şi despre celelalte 7 planete ale soarelui.

— **Mercur**, planeta cea mai mică, mai tânără şi mai apropiată de soare, se poate observa atât seara, după apusul soarelui, în lucirea galben-roşietică a crepuscului, când se prezintă ca o stea mică şi palidă, mai rămânând pe cer, în urma soarelui, încă 1—2 ore, după care apune şi ea; precum şi dimineaţa, aproximativ cu o oră înainte de răsăritul soarelui, dispărând apoi în lumina zilei, după răsăritul strălucitorului astru.

— **Venus**, aproape de mărimea pământului şi din toate punctele de vedere foarte asemănătoare cu el, dar cu o căldură şi o lumină mult mai mari. Venus are aer, adică atmosferă şi este învăluită într'o ceaţă veşnică, din care cauză n'a putut fi studiată şi cunoscută mai deaproape; totuşi, s'a putut observa cu lunetele astronomice, mai cu seamă atunci când planeta se găseşte mai aproape, adică numai la 40 milioane km. de pământ, că ea prezintă faze ca şi luna. Datorită vaporilor de apă şi cristalelor de ghiaţă, ce se găsesc în atmosfera şi ceaţa ei veşnică, mult mai groasă, adică mai înaltă decât a pământului, Venus are o foarte mare putere de reflecţie. Ea reflectă 59 de părţi din lumina pe care o primeşte de la soare. Venus este cea mai frumoasă d'intre planete şi din cauza depărtărei ei de pământ, o vedem pe cer ca o stea strălucitoare. Lumina ei este vie, albă şi liniştită, iar nu tremurătoare, ca a altor multe stele. Lumea veche, fermecată de frumuseţea şi strălucirea ei, i-a dat numele Venus, zeiţa frumuseţei lor. Frumoasa şi strălucitoarea planetă, stând şi ea, ca şi Mercur, numai în preajma soarelui, apare pe cer ca şi Mercur, spre răsărit şi înainte de răsăritul soarelui şi spre apus şi după apusul soarelui; restul timpului zilei fiind complect eclipsată de puternica şi strălucitoarea lumină a soarelui, dar în schimb, putând'o vedea şi admira mai mult timp seara, pe înoptate. Cei vechi o numiau *lucifer*, adică aducător de lumină — „*luceafărul*“, pe care marele şi genialul nostru Eminescu l'a iubit şi l'a cântat atât de frumos şi duios — când o vedeau dimineaţa şi *Vespar*, adică steaua serei, când o vedeau după apusul soarelui. Cei vechi o mai numiau şi *steaua păstorului*, din cauză, că păstorii văzând'o apărând seara pe cer, ştiau că este ora întoarcerei lor, cu vitele de la păşune. Se crede că pe Venus, s'ar ivi acum primele fiinţe.

[1]) — Din umbra falnicilor bolţi
Ea pasul şi'l îndreaptă
Lângă fereastră, unde'n colţ
Luceafărul aşteaptă.

Il vede azi, il vede mâni,
Astfel dorinţa'i gata;
El iar privind de săptămâni,
Ii cade dragă fata.

— Cobori în jos luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază
Pătrunde'n casă şi în gând
Şi viaţa-mi luminează.

— O, vin odorul meu nespus,
Şi lumea ta o lasă;
Eu sunt luceafărul de sus
Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin, în părul tău bălaiu
S'anin cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsai
Mai mândră decât ele.

— Ea îmbătată de amor
Ridică ochii. Vede
Luceafărul şi'ncetişor
Dorinţele-i încrede:

— O, eşti frumos cum numa'n vis
Un înger se arată.
Dară pe calea ce-ai deschis
N'oiu merge nici odată.

Cobori în jos luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde'n codru şi în gând,
Norocu'mi luminează!

— **Marte** se vede pe cer o bună parte a anului, în nopţi senine. Ea apare seara către apusul soarelui, ca o stea mică şi neînsemnată, a cărei strălucire creşte însă, pe măsură ce se depărtează de soare şi intră în noapte, când o vedem într'o lumină roşie-portocalie foarte închisă, ce nu scânteiază niciodată, mai strălucitoare atunci, când în revoluţiunea ei în jurul soarelui, fiind de aceeaş parte a marelui astru, cu pământul, se apropie de acesta până la 70—80 milioane km. şi cu o lumină mai slabă, când se depărtează de el. Această culoare a planetei, a făcut pe cei vechi să-i dea numele zeului mitologic al războiului. Marte este foarte asemănătoare cu pământul, având atmosferă, adică aer, mişcare de rotaţiune cu faze ca şi luna, cu zile şi nopţi şi cu 4 anotimpuri, durând fiecare, de 2 ori mai mult decât anotimpurile pământului. Pe timpul nopţei, Marte este luminat de cei 2 sateliţi ai săi, „Dei-

1) M. Eminescu.

mos" şi Phobos". Căldura şi lumina pe Marte sunt de 2 ori mai slabe decât pe pământ. Pe Marte sunt munţi, văi şi câmpii, ca şi pe pământ. Unii astronomi cred, că pe Marte sunt mări, zăpezi, gheţari, vegetaţiune şi chiar viaţă animală, poate chiar şi oameni asemănători cu noi, aducând în sprijinul părerei lor, presupusele canale artificiale de irigaţie, care s'ar vedea cu telescoapele pe planetă, mărginite de largi bande de vegetaţiune; pe când alţi astronomi, fără a nega posibilitatea vieţei pe această planetă, pretind că acele canale n'ar exista în realitate, că ar fi numai nişte iluziuni optice, provocate de insuficienţa lunetelor slabe cu care se observă, căci — spun ei — cu lunetele cele mai puternice şi mai perfecţionate, nu s'ar observa pe Marte, decât nişte pete neregulate şi risipite peste tot.

Jupiter este — cum văzurăm — cea mai mare d'intre planete şi de aceea, cei vechi au botezat'o Jupiter, cel mai mare d'intre zeii lor. Este de 1280 ori mai mare şi de 310 ori mai grea decât pământul. Jupiter are apă şi aer în cantităţi mai mari decât pământul. Ea se vede ca o stea frumoasă cu lumină albă şi liniştită, strălucind aproape ca Venus.

Saturn este înconjurat de 2 inele circulare, luminoase. Diametrul inelului extern este de vr'o 276.000 km. şi de vr'o 100 km. grosime. Volumul lui Saturn este de vr'o 730 ori mai mare decât al pământului.

Uranus, este de 70 ori mai mare decât pământul, iar **Neptun**, încă şi mai mare.

— Toate planetele în mişcarea lor, par că lunecă pe sub stele.

Soarele, împreună cu toate planetele lui şi acestea cu sateliţii lor, formează *Sistemul Solar* şi astronomia ne mai spune, că întreg acest sistem solar, prin urmare şi pământul cu atmosfera, cu satelitul său luna, este dus de soare, în acelaş timp cu toate revoluţiunile şi cu toate rotaţiunile, cu o iuţeală de 20 km. pe secundă, către un punct din spaţiu, numit *Apex* — care ar fi tot o stea — ce s'ar găsi in spaţiul d'intre constelaţiunile „Hercule" şi „Lira", cu care vom face cunoştinţă mai târziu. Dar, care este anume acel punct Apex, unde se găseşte el precis şi când va ajunge soarele cu planetele şi sateliţii lor acolo?... Aceasta nici astronomia nu ni-o poate încă preciza. Drumul soarelui nu este încă cunoscut, dar probabil, va fi tot o orbită în jurul unui centru, în jurul

unui astru mult mai mare şi mai puternic decât soarele nostru, care nu se cunoaşte încă.

— Aşa dar, din tot ceea ce ne-a povestit astronomia populară până acum, soarele deţine soarta tuturor planetelor, prin urmare şi pe a pământului. El este craiul, stăpânul nostru absolut şi atunci când şi el va îmbătrâni, când se va stinge şi se va răci, pecetluită va fi pentru totdeauna şi viaţa pământească!... Până atunci însă mai este mult, mult de tot, mai este un timp atât de lung, că nici nu-l poate percepe biata minte omenească!...

— Dar iată, soarele încă strălucitor, scoboară grăbit spre orizont. Un norişor alb şi subţire vine din senin... şi-l acopere, îmbrăcându-l într'o haină diafană de un violet deschis, extraordinar de dulce şi frumos. Pe măsură ce el iese din pata de nor, se îngălbeneşte, se reaprinde din ce în ce mai mult, iar în momentul în care s'a emancipat complect, devine iarăşi strălucitor. Strălucirea lui însă nu mai durează mult, începe a slăbi, discul devine din ce în ce mai galben, înconjurându-se însă pe margine, cu o circonferinţă de lumină vie şi tremurătoare; apoi se împurpurează mărindu-şi raza de sfericitate, iar în momentul în care sublimul astru, ca un mare glob de foc, atinge tangenţial orizontul, format de crestele munţilor Făgăraşului, începe să arunce în juru-i raze luminoase şi vibrătoare, încununându-se astfel cu o splendidă aureolă, ce bate în culorile curcubeului. Fazele se succed cu repeziciune, majestosul astru scoboară mereu sub orizont, aureola se întinde în urma lui, cerul se împurpurează din ce în ce mai mult, îmbrăcându-se în cele 7 culori ale curcubeului, care se şterg apoi treptat, până dispar în înălţimile văzduhului. Acum, soarele a trecut întreg sub orizont, a apus, dar trimite încă înapoi răsfrângeri de foc şi de lumină, care însângerează şi auresc norişorii încremeniţi în cele mai ciudate forme, în faţa măreţului şi fantasticului apus şi în văpaia focului ce se stinge acum încet, ştergând cu încetul viaţa însufleţitului, sublimului şi feericului tablou, până ce rămâne numai o slabă lumină — *crepusculul serei* — în mijlocul căruia se aprinde, ca lumina unei candele, planeta Mercur şi ca un far de lumină cu străluciri de brilant, frumoasa Venus — luceafărul de seară — ambele planete, mai rămânând pe cer şi după dispariţiunea crepusculului, în noaptea, care închizând acum complect orizontul şi spre

asfinţit, îmbracă întregul cuprins, în întunericul, tăcerea şi linişte ei!...

[1]) — Coboară soarele pe clina nemărginitei bolţi senine,
Roşind bătrânii munţi, ce'n zare se perd treptat în valuri line;
Inalţii brazi în zare-albastră stau neclintiţi de veşnicii,
In faţa lor spre cer se'nalţă măreţe lespezi plumburii.
Pe după stâncile de-aramă, doinesc sălbatice isvoare
Şi coborând piatră în piatră, îşi perd durerea'n depărtare;
Răzleţe flori îngălbenite, rar se ivesc pe muchi de stânci...
Lumină sus, la vârf de munte, noapte'n prăpastiile-adânci...

— Foarte obosit, intru în sfârşit în mica casă de adăpost de lângă „sfinx", îmi satisfac foamea şi mă culc mulţumit, fericit şi cu gândul la Dumnezeu!...

— Dimineaţa, pe frig şi întuneric, aştept cu nerăbdare răsăritul soarelui. Infăşuraţi încă în întuneric, Bucegii sunt adânciţi în somnul ce i-a cuprins de cu seară. Prin beznă, nu pot desluşi nimic din măreţia şi farmecul lor. Doar vârful Coştilei şi Colţii Morarului, cari sunt mai aproape, par'că au început să-şi contureze profilul... Incă puţin şi spre răsărit apare din întuneric, o slabă lumină alburie. Sunt zorile zilei! Lumina, puţin albă la început, începe a se îngălbeni, apoi se împurpurează, trasând din ce în ce mai distinct linia orizontului, pe deasupra coamelor sinuoase ale Bucegilor şi ale munţilor de pe stânga Prahovei, îmbrăcaţi încă, în haina neagră a nopţii. Luminoase şi înflăcărate răsfrângeri şi reflexe aruncate din adâncuri,... aprind şi pun în flacări aburii şi norişorii, ce plutesc leneşi deasupra orizontului. *Aurora* dimineţei, îmbrăcată în focuri de rubine, purtând în frunte — ca o strălucită regină, diadema-i de briante — pe Venus, frumosul luceafăr al dimineţei, se arată în toată minunata şi mistica ei splendoare! Incet, încet, lumina focului se întinde tot mai sus, în văzduhul ce revine la viaţă. Deşteptaţi din somn, de măreţia şi vraja premergătorului şi împărătescului spectacol, munţii îşi ridică crestele şi piscurile încă întunecate, în haosul de foc şi lumină, ce pare că începe a se potoli!

1) Gh. Coşbuc.

[1]) — A nopţii gigantică umbră uşoară
Purtată de vânt,
Se'ncovoaie tainic, se leagănă, sboară,
Din aripi bătând.

Rozalb'auroră, cu bucle de aur
Sclipinde'n rubin,
Revarsă din ochi-i de lacrimi tezaur
Pe-al florilor sân;

Răspânde suflarea narciselor albe
Balsamu-i divin,
Şi Chloris din roze îşi pune la salbe
Pe fruntea-i de crin;

Iar râul suspină de blânda-i durere
Poetic murmur,
Pe-oglinda-i de unde răsfrânge'n tăcere
Fantastic purpur;

Şi pasărea cântă suspine-imitândă
Un cântec de-amor,
Ecou-i răspunde cu vocea-i vuindă
La plânsu-i de dor.

— Dar iată, apare ilustrul şi puternicul împărat! Cu fruntea încununată de nimbul nemărginitei, puternicei, sfintei şi eternei Dumnezeiri, soarele răsare! Măreţul şi superbul astru, luminătorul, încălzitorul, dătătorul de viaţă şi stăpânitorul pământului şi al lumei pământeşti, mare glob de jăratec, apare la orizont cu marginea-i sferică superioară. Aprins, roş ca focul, el se ridică încet, ca un biruitor, deasupra orizontului, ce se întinde din ce în ce mai mult. Uriaşul glob de foc, majestosul astru, se desprinde acum de orizont, se ridică plutind în sus şi pe măsură ce se înalţă îşi micşorează diametrul, se îngălbeneşte, apoi se albeşte, îngălbenind

1) M. Eminescu.

şi luminând din ce în ce mai mult cerul şi stingând cu strălucitoarea lui lumină, întreaga lume de stele ce mai licăreau, dar prelungind încă viaţa şi apoi agonia... lui Venus. La para focului şi la lumina lui, întreaga natură se redeşteaptă şi se înviorează. Munţii încep a-şi desluşi din ce în ce mai bine formele şi culorile. O clipă mai târziu, sublimul astru, îmbrăcând complect haina-i de căldură şi strălucire, cuprinde sub razele lui întreg orizontul, aruncând albe şi variate pete de lumină pe vârfuri şi pe feţele de răsărit ale munţitor.

Doamne, cât de superb, cât de fantastic şi minunat este răsăritul, ca şi apusul soarelui!...

[1]) — O, soare, veselie, viaţă'ntinerire!
A lumilor podoabă, a cerului zimbire!
Deschizător feeric de aripi zburătoare,
Deschizător măestru de glasuri cântătoare.
Alungător de visuri, de griji, de gânduri rele,
Absorbitor de umbre, culegător de stele,
Ochiu splendid, care'n tine oglinzi întreaga lume,
Ador a ta lumină, mă'nchin la al tău nume,
Şi simt că făr de tine tot omul în orbire,
Lipsit ar fi de zile, lipsit de fericire.

— Vorbind despre atmosfera pământului, am văzut, că imaginara boltă cerească, pare mai sferică spre zenit şi mai întinsă spre orizont. Ei bine, tocmai din această cauză, soarele, luna şi stelele, par mai mari la răsărit şi la apus, decât la miază zi.

— Şi acum, după ce am admirat răsăritul şi apusul soarelui, să vedem, cum ne putem orienta ziua cu ajutorul lui şi noaptea cu ajutorul lunei?

Desigur, că pe timpul nopţei dacă e senin, cea mai uşoară orientare este cu ajutorul „stelei polare" — cu care vom face cunoştinţă mai târziu — aşezându-ne cu faţa la dânsa, căci acolo este nordul, astfel că vom avea în dreapta răsăritul, în stânga apusul şi în spate sudul; însă, cea mai sigură orientare este tot acea cu

1) V. Alexandri.

busola, care ne arată nordul atât ziua cât şi noaptea şi chiar pe vreme rea, pe ploaie, nori, sau ceaţă. Dar dacă escursionistul, sau turistul a uitat să-şi ia busola, ori i s'a stricat, ori a pierdut'o? Rătăcit prin codrul vast, adânc şi des, cu urma potecii perdută, dar cu harta în mână şi poate chiar fără hartă, se va pironi el locului, uitându-se zadarnic sus, la strălucitorul soare ce-i surâde pr'intre crăngi, sau la dulcea si blânda lună, întrebând'o zadarnic pe ea, unde-i busola, ori steaua polară, pe care nu o poate vedea? Desigur că nu. El va trebui să ştie a se orienta cu ajutorul celor 2 aştri, cari nu aşteaptă decât să fie întrebaţi, pentru a-i răspunde şi a-i veni în ajutor. Şi apoi, ce plăcut este, să stai de vorbă cu soarele şi cu luna! Aşa, soarele îi va spune: — Acum — de pildă — este vară. Sunt aproximativ 6 ore dimineaţa şi eu sunt la răsărit. Pune-te cu faţa la mine şi apoi întoarce-te ostăşeşte 90 grade, adică un sfert de cerc la stânga. *Acolo e nordul!* După 3 ore, adică, cam pe la ora 9 dimineaţa îi va spune: — Acum, mă găsesc între răsărit şi miază zi, adică la sud-est. Aşează-te cu faţa la mine, întoarce-te $\frac{1}{8}$ dintr'un cerc, adică 45 grade la stânga şi eşti spre răsărit; mai întoarce-te încă 90 grade la stânga şi *acolo e nordul.* Pe la ora 12, adică pe la amiază, îi va spune: — Am ajuns sus de tot, la miază-zi, de unde încep să scobor spre apus. Aşează-te cu faţa la mine, întoarce-te ostăşeşte la stânga împrejur, adică de 180 grade, sau $\frac{1}{2}$ de cerc *şi te vei găsi exact în faţa nordului.* Cam pe la ora 15 (3 p. m.), iar îi va spune: — Scoborând, am ajuns între miază-zi şi apus, adică la sud-vest. Aşează-te cu faţa la mine, întoarce-te 45 grade la dreapta, apoi încă 90 grade *şi ai ajuns cu faţa la nord.* In sfârşit, cam pe la ora 18 (6 p. m.), îi va adresa ultimul cuvânt: — Acum sunt la apus. Pune-te cu faţa la mine, apoi întoarce-te 90 grade la dreapta *şi acolo e nordul.*

Cunoscând aceasta, escursionistul se va putea orienta cu uşurinţă şi în orele intermediare ale zilei.

Ce va face el în alt anotimp, sau chiar în altă lună, când soarele răsare şi apune la alte ore? Exact acelaş lucru. Va lua mereu, jumătatea intervalului de timp între răsărit şi miază-zi şi între miază-zi şi apus, apoi sferturile de intervale, etc.

— Luna la rândul ei, îi va spune, desigur, cu aproximaţiune: — In faza 1-a a rotaţiunei mele în jurul pământului, adică în pă-

trarul 1-iu, eu răsar şi apun cu 6 ore în urma soarelui. Astfel, când el se află la miază-zi, eu răsar; când el se află la apus, eu sunt la miază-zi; iar când el se află dedesuptul orizontului, la miază noapte, eu mă găsesc la apus. In faza 2-a, adică în al 2-lea pătrar, eu răsar şi apun, cu 12 ore în urma soarelui. Când el se află la apus, eu răsar; când el se află sub orizont, la miază noapte, eu sunt la miază-zi, iar când el se află la răsărit, eu mă găsesc la apus. In faza 3 a, sau in pătrarul al 3-lea, răsar şi apun cu 18 ore în urma soarelui. Când el se află sub orizont, la miază noapte, eu răsar; iar când el se află la răsărit, eu sunt la miază-zi, dar în acel moment dispar vederei, fiind eclipsată de strălucirea lui. In sfârşit în faza 4-a, adică în al 4-lea pătrar, răsar şi apun odată cu soarele.

Ei bine, dacă ştiind să te orientezi cu ajutorul soarelui, te-ai rătăcit noaptea şi mă vezi pe mine pe cer, stabileşte, după forma şi orientarea coarnelor mele când sunt în formă de secere, faza, adică pătrarul in care mă aflu. Vezi apoi câte ore sunt în acel moment, câte ore au trecut de la apusul soarelui şi vei stabili astfel aproape precis, locul in care se găseşte el sub orizont. Din acel loc, întoarce-l — desigur imaginar — pe orbita lui înapoi, cu 6, 12 sau 18 ore, după faza, sau pătrarul în care mă aflu, aducându-l astfel exact în locul unde el se găsia cu 6, 12, sau 18 ore mai înainte, căci acela este locul în care mă găsesc eu acum, în pătrarul respectiv. Te aşezi atunci cu faţa la mine, aşa cum te aşezai cu faţa la soare, când te orientai ziua după el, faci cuvenitele întoarceri la dreapta, sau la stângă şi găseşti nordul. De pildă: Să presupunem că eu mă găsesc acum în faţa 1-a, adică în pătrarul 1-iu şi că, vară fiind, soarele ar fi apus la ora 18 (6 p. m.), când eu mă găsiam pe cer la miază-zi; iar acum, la ora 21 (9 p. m.), soarele se găseşte sub orizont, la distanţă egală între apus şi miază-noapte, adică la nord-vest. Cu 6 ore înapoi, adică în după amiaza zilei, la ora 15 (3 p. m.), soarele se găsia pe cer la sud-vest. Prin urmare eu, care în primul pătrar, mă mişc pe orbita mea cu 6 ore în urma lui, mă găsesc în acest moment la sud-vest. Aşează-te deci cu faţa la mine, întoarce-te de 45 grade la dreapta, spre apus, mai fă încă o întoarcere de 90 grade la dreapta şi te vei găsi cu siguranţă, cu faţa la nord. Pe baza aceluiaş raţionament, dacă eu aş fi acum în faza, sau pătrarul II-lea, iar soarele exact în aceleaşi condiţiuni de spaţiu şi de timp, nu m'aş mai găsi la sud-vest, ci la sud-est, de oarece acolo se afla soarele cu 12 ore

înapoi, adică la ora 9 dim. In aceeaş fază, la ora 12 noaptea, când soarele s'ar găsi la miază-noapte, eu m'aşi găsi la miază-zi; la ora 3 noaptea, când soarele s'ar găsi tot sub orizont, la nord-est, eu m'aş găsi deasupra orizontului la sud-vest; iar la ora 6 dim., când soarele s'ar afla la răsărit, eu m'aş găsi la apus. In sfârşit, dacă eu aş fi în prezent în pătrarul al 3-lea, iar soarele în aceleaşi condiţiuni de timp şi spaţiu, eu m'aş găsi acum sub orizont, la nord-est, de oarece acolo se afla soarele cu 18 ore înapoi, adică la ora 3 noaptea. In acelaş pătrar, la ora 12 noaptea, când soarele s'ar găsi sub orizont la miază-noapte, eu m'aş găsi la răsărit; la ora 3 noaptea, când soarele s'ar găsi sub orizont la nord-est, eu m'aş găsi la sud-est; iar la ora 6 dim., când soarele s'ar găsi la răsărit, eu m'aş găsi deasupra orizontului, la miază-zi, dar n'aş putea fi văzută, fiind eclipsată de puternica lumină a soarelui, apărut şi el deasupra orizontului.

Cunoscând bine ce te-am învăţat până acum, îţi va fi uşor să stabileşti noaptea poziţiunea mea pe cer, pentru a găsi nordul în orice anotimp şi prin urmare, la orice oră ar răsări şi apune soarele şi nu numai din 3 în 3 ore, ci şi la orice oră intermediară, raţionamentul fiind riguros acelaş.

— In sfârşit, dacă din cauza cerului norat, sau ceţos, ziua nu se poate vedea soarele, iar noaptea luna, escursionistul mai are încă şi mijlocul de orientare cu ajutorul arborilor, ştiind, că obişnuit, scoarţa lor este mai expusă intemperiilor, ploilor, viscolului şi vânturilor în partea d'inspre nord-est, de unde bate crivăţul; exteriorul scoarţei fiind în acea parte puţin modificat, mai roş, mai înegrit şi acoperit cu muşchiu, mai cu seamă în partea de jos a trunchiului, la rădăcină, unde zăpada zace mai mult timp şi umezeala este mai mare.

— Ei, dar soarele se ridică majestos pe cer şi noi trebuie să ne întoarcem la Sohodol-Bran. La scoborâre luăm acelaş drum pe care ne-am ridicat şi pe care-l urmăm până la „Podul Spinticăturei", sau mai bine zis până la „Faţa Frumoasă", de unde-l părăsim abătându-ne puţin spre stânga, adică spre miază-zi, pe drumul „Şteioara", care pe aici este tot atât de drept, greu şi sălbatic, ca şi drumul ciobotei. Acum, la înapoiere, revăd şi admir poate pentru ultima oară, marea, splendida şi feerica panoramă a „ţărilor" Branului şi Bârsei, din Jepi şi Giuvala până către Piatra Craiului şi de

acolo, până în Codlea. Cu oarecare greutate scobor pantele drepte, pe urmele făcute de oi, prin iarba mare, mult uscată şi prin pâlcul de jepi, trec albia pârâului „Rău“ — aproape sec în timp normal, dar înspăimântător de furios în timpul ploilor mari şi a topirei zăpezei — şi intru în frumoasa, simpatica şi vesela pădure de brad tânăr, de un dulce verde deschis. O, cât este de frumos, pitoresc şi acest drum, pe poteca de o rară sălbăticie, ce urmează în umbra brazilor, pe sub pereţii verticali albi-suri, stâncoşi, înalţi, colţuroşi şi prăpăstioşi ai muntelui „Gălbănarile“ din stânga, pe deasupra strâmtei, adâncei şi prăpăstioasei văi a pârâului „Rău“, rămasă acum în dreapta noastră! Cât este de frumos şi de plăcut drumul pe această romantică potecă, care eşind ici, colo, din pădure, traversează micuţe şi frumoase poeniţe, aşternute cu iarbă verde şi fragedă, aproape virgină, în bataia dulcilor raze de soare! In singurătatea şi adânca tăcere a sălbăticiei de aici, doar paşii noştri tulbură liniştea unui frumos cocoş sălbatic, ce sboară dintr'un brad, chiar din faţa noastră şi se ascunde în desişul codrului. Intr'o poiană ceva mai mare, unde este un isvor de apă bună, rece şi o mică casă de adăpost pentru vânători, gust ceva, apoi întins pe iarbă, mă odihnesc puţin, cu privirea perdută în albastrul cerului şi cu gândul departe,... la Dumnezeu!

— [1]) Cum m'adânceşte'n visuri, lăuntrul tău feeric,
Şi cât îmi pari de sfântă!... Tu mă uimeşti, pădure,
Când pe sub bolţi tăcute şi pline de 'ntuneric,
Las paşii să mă poarte şi gândul să mă fure!...

Când mă adormi de farmec, în pacea umbrei tale,
Ce dulci vedenii, tainic sub ochi mi se strecoară;...
Se 'ntorc morţii din groapă şi vremile din cale,
Şi iar mă simt copilul nebun de-o-dinioară.

Căci peste-a mele chinuri, uitarea se aşterne,
Din vremi re'nvie basmul şi'mi torn palate iarăşi,
Din aurul luminei, ce pr'intre crăngi se cerne,...
Veniţi, crai din poveste, ne-am prinde iar tovarăşi.

1) Al. Vlahuţă.

Departe de-ale lumei dureri neintrerupte,
Căta-vom Cosinzene, ascunse prin palate,
Iar smeii pe la poduri, de-or sta cu noi să lupte,
I-om birui şi'n alte tărâmuri vom răzbate.

Copaci blajini — amicii copilăriei mele,
Lăsaţi potop de frunze aicea să mă 'ngroape;
In farmece de visuri şi 'n pulbere de stele,
Să dorm sub straja voastră, în veci de voi aproape,
Copaci blajini — amicii copilăriei mele!

— Continuând drumul tot la vale, printr'o frumoasă pădure mai bătrână de brad şi de fag, ajung în marginea pârâului Poarta, de unde reluând drumul cunoscut pe marginea pârâului, prin satul Poarta, ajung la Sohodol-Bran, fericit că m'a ajutat Dumnezeu să fac şi această grea, dar splendidă şi foarte plăcută escursiune.

De la Bran la Omul, se poate ridica şi mai pe la miază zi, pe drumul numit „de graniţă“, ce urma pe vechea frontieră de tristă memorie, drum mai uşor, dar mai lung.

In sfârşit, acum pot cu drept cuvânt spune, că în multe părţi şi cu deosebire către Buşteni şi Sohodol-Bran, Bucegii rivalizează în sălbăticie şi frumuseţe, cu munţii Făgăraşului şi cu Piatra Craiului.

SLĂNICUL PRAHOVA—VALEA TELEAGENULUI—VĂLENII DE MUNTE—MÂNĂSTIREA SUZANA—CHEIA—PASUL BRATOCEA.

— De la staţia Buda, a liniei Ploeşti-Sinaia-Braşov, cu trenul ori cu trăsura, se merge la orăşelul *Slănicul-Prahova,* situat între dealuri împădurite. Staţiune balneară şi climatică, cu foarte concentrate băi de sare calde şi reci, cu un climat dulce, temperat şi constant. De văzut şi admirat cu deosebire aici, sunt salinele, cele mai mari şi mai modern exploatate din ţară, întrecând cu mult pe cele de la Ocnele Mari şi de la Târgu Ocna.

— De la Ploeşti cu trenul, sau cu trăsura pe şosea, se poate vedea frumoasa şi roditoarea vale a Teleagenului, afluent stâng al Prahovei, mărginită până departe, către munţi, de înalte dealuri acoperite cu frumoase vii şi livezi de pomi fructiferi — în special de pruni — prin care însă, au început să apară sondele de petrol, fiind şi regiune petroliferă. Ce frumos şi plăcut este, să priveşti vara, sau toamna, din unele puncte mai înalte ale acestor dealuri, din viile şi livezile bine cultivate şi rodite, prin atmosfera albăstrie şi clară, spre valea Teleagenului, spre dealurile şi văile acoperite cu podgorii şi livezi ale „Văei Călugăreşti", sau pe deasupra oraşului Ploeşti, către sud şi sud-est, spre şesul mănos al Ialomiţei, îmbrăcat cu vaste şi frumoase lanuri de culturi verzi-galbene, pr'intre care se încolăcesc molatic apele Cricovului, Teleagenului, Prahovei şi Ialomiţei!

— Dar iată, am sosit la *Vălenii de Munte*, orăşel frumos, cu aer curat şi plăcut, însemnat centru de producţiune şi desfacere a ţuicei. Aici, în acest liniştit şi simpatic orăşel, se află Universitatea liberă, templul popular de cultură naţională — în care oficiază de 25 ani, de când l'a întemeiat marele patriot şi istoric — apostolul neamului, cum cu drept cuvând i se mai spune — profesorul universitar Nicolae Iorga. Mai departe, până d'incolo de satul Mâneciu, unde se termină în prezent linia ferată, se întind pe vale, în lungul şoselei şi căei ferate, frumoase sate, cu nenumărate livezi de pomi roditori şi cu deosebire pruni, albi ca zăpada primăvara, când sunt înfloriţi, roşi-galbeni şi mai ales vineţi-brumării, vara şi toamna, când crăngile se apleacă, se îndoaie până la pământ şi chiar se rup, sub greutatea rodului îmbelşugat!

— Mai sus de satul Mâneciu, pe marginea Teleagenului, ocrotită de munţii Grohotişul pe dreapta pârâului şi Clăbucetul pe stânga, în mijlocul pădurilor de fag şi de brad, odihneşte liniştită şi tainică, mânăstirea de maici *Suzana*. Nu e mare, căci sunt relativ puţine maicile care s'au logodit cu Domnul Isus Hristos în această sfântă mânăstire, dar în schimb, este foarte simpatică, prin curăţenia care domneşte în interiorul ei şi mai cu seamă, prin atmosfera de pace, cucernicie şi misticism, ce domneşte în interiorul şi exteriorul ei. In mijlocul curţei, nu prea largă — peste care darnica natură a aşternut un frumos covor de iarbă — văruită alb şi de o curăţenie axemplară, cu frumoasa-i tâmplă şi cu frumoasele-i icoane înbrăcate în argint aurit, se ridică sfânta biserică; iar împrejurul ei, văruite tot alb, curate ca zăpada, cu ferestrele şi cerdacurile împodobite cu ghiveciuri de flori, zimbesc dulce şi prieteneşte, chiliile maicilor, căsuţe modeste dar frumuşele şi foarte simpatice. Cu aerul ei curat şi dulce, mânăstirea Suzana poate fi considerată ca o mică dar foarte plăcută staţiune climatică, cu deosebire pentru intelectuali.

De la mânăstirea Suzana în sus, drumul este încă şi mai plăcut. Şoseaua urmează mereu şerpuiturile Teleagenului, ce curge săltăreţ, voios şi şuşuitor la umbra arinilor, pe frumoasa-i vale strânsă între dealuri înalte, învestmântate cu frumoase păduri. Frumoasele, înfloritele şi parfumatele fâneţe, ce se întind vesele, surâzătoare, de o parte şi de alta a şoselei şi aproape în tot lungul ei, între păduri şi apă, sporesc şi mai mult pitorescul şi farmecul drumului. Soarele este către amiază. Valea Teleagenului se deschide deodată într'o foarte frumoasă expansiune, o întinsă şi încântătoare poiană, acoperită de o splendidă pajişte de iarbă, fâneaţă şi înconjurată de mândri şi frumoşi codri de brad. In fund, Carpaţii cu vârful Ciucaş, îşi proiectează culmiile pe cerul de azur. Mai multe căsuţe curate şi vile drăguţe, înşirate mai cu seamă în lungul şoselei şi o fabrică de cherestea; iar spre răsărit, în marginea pădurei de brad, mânăstirea de călugări Cheia. Aceasta este mica localitate de munte *Teleageanu*, sau *Cheia*, una d'intre cele mai frumoase, mai plăcute şi mai liniştite staţiuni climatice din ţară, permanent inundată de caldele şi dulcile raze ale soarelui, cu aer foarte curat, îmbălsămat, plăcut şi ferit de curenţi. De aici înainte, şoseaua pătrunde în bătrânii şi falnicii codri de brad, ridică într'o frumoasă serpantină, trece culmea Carpaţilor peste muntele Balaban, prin pasul Bratocea şi pe sub vârful Ciucaş şi scoboară într'o serpantină mai lungă şi mai dulce, ducând prin Săcele la Braşov.

Aici, la pasul Bratocea, la pasul Predeluş-Doftana d'inspre apus şi cu deosebire la pasul Tătarului, sau Tabla Buţii d'inspre răsărit şi chiar mai spre nord-est, la pasul Buzăului, au avut loc, la sfârşitul lui Octombrie şi începutul lui Noemvrie 1916, lupte foarte crâncene, între trupele române care formau dreapta armatei 2-a, retrase după luptele din câmpia Braşovului către aceste trecători şi trupele germane care formau stânga armatei Falkenhein. Muntele Roşca de la apus de pasul Bratocea şi Tabla Buţii, au fost atacate şi ocupate de germani, apoi sângeros şi eroic contra atacate şi recucerite de bravii ostaşi români, cari luptau cu un eroism fără seamăn, pentru păstrarea munţilor şi a trecătorilor.

Pierderi mari au fost de ambele părţi, dar în cele din urmă, din cauza invaziei inamicului d'inspre apus şi d'inspre sud şi a eşecului suferit de armata noastră pe Neajlov, aceste poziţiuni au fost în cele din urmă părăsite, toate trupele urmând retragerea generală spre Moldova.

SĂRATA MONTEORU—VALEA ŞI MUNŢII BUZĂULUI—VALEA MILCOVULUI—VALEA PUTNEI.—MĂRĂŞEŞTI—VALEA ŞUŞIŢEI—VIZANTEA—MĂRĂŞTI—SOVEJA—MUNŢII ŞI „ŢARA" VRANCEI.

— La vest de oraşul Buzău, ascunsă între dealuri împădurite, la adăpost de vânturi şi curenţi, cu un climat dulce şi constant, cu aer uscat şi curat, se găseşte frumoasa staţiune balneo-climatică *Sărata-Monteoru*, cu băi sărate calde şi reci, hidroterapie, inhalaţii şi cu foarte bune ape minerale pentru cura internă. Cele 2 hoteluri mari şi moderne, vilele particulare şi casele săteşti, oferă vizitatorilor confortul necesar, iar cazinoul, frumosul parc şi mai ales preumblările prin pădure şi escursiunile mai depărtate, oferă cele mai plăcute distracţiuni.

— De la Buzău cu trenul, sau cu trăsura pe frumoasa şosea, care urmând numai pe valea, prin munţii şi pasul Buzăului, către Braşov şi Sf. Gheorghe — drum urmat atât de Mihai Viteazul în anul 1859, când a repurtat strălucita victorie de la Şelimbăr, cât şi de vitejii săi urmaşi, sub gloriosul rege Ferdinand I în August 1916 — se ajunge la Nehoiaş, capul liniei ferate ce se prelungeşte acum până la Braşov, pentru a uni Ardealul cu porturile Brăila şi Galaţi, pe calea cea mai scurtă şi mai directă. Valea Buzăului până d'incolo de satul Cislău, este largă şi fertilă, iar de aici în sus, începe să se strâmteze pe măsură ce ne ridicăm în susul râului, care curge încolăcindu-se mereu pe patu-i prundos, fiind însă în tot lungul ei foarte populată, satele ţinându-se lanţ până la Negoiaş şi mai departe. Gospodării bine organizate şi înstărite, grădini şi frumoase livezi de pomi roditori şi în special de pruni. Cea mai importantă şi mai frumoasă aşezare de pe valea Buzăului, este frumosul şi bogatul sat Cislău, un fel de târguşor, formând un singur trup cu satul Aninoasa, situat la confluenţa Buzăului cu afluentul său drept Bâsca Chiojdului şi legat cu Vălenii de Munte printr'o şosea, ce străbate frumoasa şi

pitoreasca regiune deluroasă şi în bună parte acoperită cu păduri, d'intre aceste 2 localităţi. Cât de plăcut îmi sună şi acum în urechi, frumoasa „horă de la Aninoasa", pe care o cântam şi o jucam pe când eram încă copil, învăţată de la buna şi neuitata mea mamă:

[1]) — In sat la Aninoasa
Era o horă mare,
O horă prea frumoasă
In zi de sărbătoare.

Veniseră să joace
Flăcăi şi fete mari,
Bătrânii stând de-o parte
La umbră, sub ştejari.

— Nehoiaşul, situat în xpansiunea formată la confluenţa Bâscei Mari cu Buzăul, este de asemeni destul de drăguţ, dar această localitate, cu casele ei etajate şi aliniate pe coaste, este mai mult o colonie de foarte mulţi lucrători şi muncitori, ai marei fabrici de cherestea aparţinând unei societăţi străine, care a exploatat şi continuă să exploateze până la devastare, frumoşii munţi ai Buzăului.

De la Nehoiaş în sus, frumoasa vale a Buzăului se strâmtează foarte mult, râul fiind strâns de aproape între munţii ce se întind pe dreapta şi pe stânga. Şoseaua, ridicând mereu într'o uşoară serpantină, tot pe marginea râului ce se aruncă sgomotos în jos, pe patul lui stâncos, udând pe rând satele aşezate în lungul lui — ca Broasca, Gura Şiriului, Grămăticul — trece culmea Carpaţilor pe sub vârful Şiriul şi prin pasul Buzăului, iar prin satul Crasna, scoboară în Ardeal.

— De la Nohoiaş, se pot face cu trenul forestier, prea frumoase şi plăcute escursiuni, pe valea Bâscei Mari, afluent stâng al Buzăului şi pe valea Bâscei Mici, afluent stâng al celei d'intâi, ambele văi fiind tot atât de frumoase şi de pitoreşti. Valea Bâscei Mari, până la confluenţa ei cu Bâsca Mică, este bine populată, cu sate drăguţe orânduite dealungul apei, dând văei o înfăţişare d'intre cele

1) ? . . . . . . ?

mai pitoreşti şi mai simpatice. De la confluenţa Bâscelor, adică de la ultimul sat, Varlamu, în sus, ambele văi se strâmtează foarte mult şi înconjurând pe la apus şi pe la răsărit, rotundul, frumosul şi renumitul munte Penteleu înalt de 1775 m., spintecă munţii Buzăului până sus, către isvoarele lor.

Am mers departe în sus, pe văile Bâscilor, până în creasta munţilor Buzăului. Am ascultat cântecul din ce în ce mai dulce al Bâscei Mari, ce-şi încolăceşte trupuşorul alb de spumă, pe după boturile şi pintenii munţilor, până către munteie Lung aproape de isvorul ei; iar duioasa doinire a Bâscei Mici, ce se îndoaie şi saltă voioasă şi spumoasă, în albia ei strâmtă şi stâncoasă, am ascultat'o până mult d'incolo de confluenţa ei cu pârâiaşul Secuiul, pe care l'am urmat în sus, ascultându-i murmurul şoptitor şi dulce, până către munţii Vrancei şi isvoarele Zăbalei. Sunt şi acum, prea frumoase văile Bâscilor, dar cât de splendide şi încântătoare vor fi fost aceste văi, în virginala lor sălbătăcie, înainte ca frumoşii şi dragii lor munţi, să fi fost pârjoliţi de foc şi despuiaţi de frumoasele păduri, de admirabila lor podoabă, înainte ca barbarul, nemilosul şi *veneticul* topor, să fi culcat de la rădăcină, până la complectă distrugere, frumoşii, mândrii şi falnicii codri de brad, fag şi mesteacăn. Da, e încă frumos şi acum, căci Dumnezeu a creat ţara românească numai din frumuseţe, din bunătate şi din belşug, dar e o frumuseţe plină de tristeţe şi de repros!... In fie ce buturugă arsă, sau uscată, văd mormântul unui frumos, mândru şi falnic copac şi sufletul mă doare cu atât mai mult, cu cât se pare, că legea de exploatare a pădurilor, în ceea ce priveşte obligaţiunile de replantare, este călcată sistematic în picioare!

— Dar iată Milcovul! Afluent drept al Putnei, isvorând de sub muntele Monteorul, înalt de 1334 m., cam de la îmbinarea munţilor Buzăului cu ai Vrancei. Pârâu blestemat până la anul 1859, care despărţia de sute de ani, pe fraţii moldoveni de fraţii munteni, înroşit de atâtea ori cu sângele românesc al fraţilor, cari se luptau între ei, ca şi cum ar fi fost două rase, două naţiuni străine şi duşmane de moarte; sânge curat românesc, vărsat din nenorocire chiar la porunca celor mai mari domnitori de d'incoace şi de d'incolo de talvegul micului pârâu şi cu deosebire în crâncenele lupte, pe care le-au purtat între ei, Ştefan cel Mare Domnul Moldovei, cu Radu cel Frumos Domnul Munteniei, Tomşa cu Petre Şchiopul, Mihai Viteazul cu Simion Movilă şi Matei Basarab cu Vasile Lupu. Pârâu drag şi scump de la anul 1859, când peste apa lui de multe ori secată, fraţii şi-au dat mâna, s'au îmbrăţişat în lapte crimi de bucurie şi s'au unit pentru vecie, făcând din 2 principate române duşmane, o singnră şi fericită ţară, în frunte cu marele şi înţeleptul domnitor *Alexandru Ioan I Cuza*.

Se zice, că în vremea veche, Milcovul ar fi curs chiar pe unde este astăzi centrul oraşului Focşani. Partea d'inspre Moldova, împreună cu vecinătăţile ei se numia Crăciuna, iar cea d'inspre Muntenia, se numia Focşani. Astăzi pârâul curge pe la sudul oraşului, după ce udă drăguţul şi simpaticul târg Odobeşti, renumit pentru întinsele şi frumoasele lui podgorii. Oricum, aici la Focşani, pe apa Milcovului, fericit şi el de marele eveniment politico-naţional şi istoric, s'a cântat şi s'a jucat în 1859, într'o sublimă frăţietate de la domn şi vlădică, până la opincă, mână în mână, inimă la inimă, cuget la cuget, într'un singur suflet, într'o superlativă simţire patriotică şi într'o supremă exaltare de fericire, „Hora Unirei“ celor 2 principate române, care trebuia să fie antemergătoarea „Unirei celei Mari“, integrale şi veşnice din 1918, a poporului român!

[1]) — Hai să dăm mână cu mână,
Cei cu inima română.
Să 'nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României!

Amândoi avem un nume
Amândoi o soartă 'n lume
Eu ţi-s frate, tu-mi eşti frate,
In noi doi un suflet bate.

Vin la Milcov cu grăbire
Să-l secăm dintr'o sorbire,
Ca să treacă drumul mare
Peste-a noastre vechi hotare.

Iarba rea din holde piară,
Piară duşmanii din ţară
Intre noi să nu mai fie,
Decât flori şi veselie.

Amândoi suntem de-o mamă,
De-o făptură şi de-o seamă,
Ca doi brazi într'o tulpină,
Ca doi ochi într'o lumină.

Şi să vadă sfântul soare
Intr'o zi de sărbătoare,
Hora noastră cea frăţiască,
Pe câmpia românească!

— Drumul de la Focşani la Odobeşti dealungul Milcovului, cu trenul sau cu trăsura, pr'intre frumoasele vii ale Păţeştiului,

1) V. Alexandri.

este cât se poate de agreabil. Dar cine vrea să guste o plăcere mai mare, să se ducă la Odobeşti şi de acolo la Panciu, cu trăsura ori călare, luând drumul ce duce prin satul şi pe la simpatica mânăstire de maici Coteşti, situată chiar pe poalele dealurilor judeţului Râmnicu-Sărat, iar de acolo, urmând coastele dealurilor, pr'intre frumoasele vii şi livezi ale satelor Coteşti, Blidurile, Bonteşti, Dălhăuţ, Faraoani, Vârtişcoiu, Odobeşti, Jariştea, Baloteşti şi Panciu, să ajungă la Mărăşeşti. Toată această întinsă şi frumoasă regiune de podgorii, este plină de pitoresc, oferind călătorului un farmec deosebit.

[1]) — Iar a venit culesul! Ce larmă! In panere
Flăcăi şi fete mândre duc argintata poamă
Din fundurile viei, glumind, vin înspre cramă
Ş'acolo o răstoarnă în căzi şi în ciubere.

Toţi se grăbesc. A serei duioasă adiere
La cină, lângă vatra bătrână îi recheamă,
Şi mâine-i sărbătoare. Un sunet de aramă
La schit, adus de aier, răsună în tăcere.

Măreţul soare falnic apune şi aruncă
Cea de pe urmă rază de toamnă, aurie,
Pe frunza increţită şi galbenă din luncă.

Amurgul se aşterne şi linişteа se lasă,
Culegătorii veseli aleargă înspre casă,
Incununaţi pe frunte cu viţe verzi de vie.

— Şi acum, dela Odobeşti, să ne îndreptăm pe valea Milcovului în sus, către ţinutul, sau „ţara" Vrancei judeţului Putna, care este fără îndoială, una d'intre cele mai frumoase şi mai pitoreşti regiuni din ţara noastră. Intr'o regiune muntoasă foarte accidentată, cum este aceasta, ar fi oarecum explicabil, ca drumurile şi şoselele să lase mai mult, sau mai puţin de dorit. In Vrancea însă, drumurile

1) Alexandru Naum.

— afară de şoselele văilor Putna şi Şuşiţa — sunt atât de rele şi rău întreţinute, încât comunicaţiunea între sate se face foarte anevoios şi încet, mai mult pe fundul prundos şi bolovănos al văilor, cele mai importante cu pâraie, pe care trebuie să le treci de nenumărate ori prin vad, iar cele mai puţin importante, fiind aproape seci. In aceste condiţiuni, mijloacele de transport sunt foarte reduse — trăsurile pe arcuri fiind foarte rare şi mai ales foarte greu de obţinut — aşa că escursionistul, călătorul de departe, care nu dispune de vehicul propriu, este nevoit să se transporte — desigur întotdeauna cu plată — călare, sau cu carul cu boi, aşa cum şi eu, cu multă obosială, sdruncinătură şi chiar plictiseală, am fost obligat să străbat prin inima Vrancei şi prin valea plină de bolovani a Milcovului, a cărui apă — noroc că e foarte mică — nici nu pot ţine minte, de câte ori am trecut'o prin vad!

Valea Milcovului dela Odobeşti în sus, până la satul Andreiaşul de Jos, pe distanţă de peste 50 km., este, ca frumuseţe şi pitoresc, o vale obişnuită; la început mai largă, strâmtându-se pe măsură ce te depărtezi, odată cu creşterea înălţimei munţilor mărginaşi, unii acoperiţi cu păduri, iar alţii sterpi, ori despăduriţi. Traversez pe rând satele Broşteni, Arva şi Mera cu mânăstirea Mera, situată pe dealul de pe stânga Milcovului, zidită de Constantin Cantemir domnul Moldovei. Las în urmă satele Vulcăneasa şi Şindrilaru situat la gura pârâului Reghin, mic afluent stâng al Milcovului, pe valea căruia şi peste dealul Curmătura, traversând satul Reghin şi cătunul Chipoilă, se merge la satul Neruja, unul d'intre cele 3 centre mai importante ale Vrancei. Lăsând la dreapta acest drum şi urmând calea tot în sus, pe valea Milcovului, mă opresc puţin în satul Andreiaşul de Jos. Fiind zi de sărbătoare şi pe la amiază, ţăranii, bărbaţi şi femei, tineri şi bătrâni, se strâng la cârciuma satului. Unii vin mai de departe, călări, cei mai mulţi pe jos. Tinerii n'au început încă jocul, iar bătrânii se cinstesc, stau la sfat şi la glume. Pe un căluţ mic, dar tânăr şi bine conformat, soseşte călare un bătrân de peste 70 ani, înalt, uscăţiv, cu mustaţa şi părul alb, eşind buclos de sub căciula-i ţurcănească. Işi leagă calul la gard şi cu o ţinută dreaptă, de om tânăr, păşind rar, dar sigur, se îndreaptă spre scara ce ridică în cerdacul cârciumei. Ajuns sus, adresează tuturor celor de faţă obişnuitul „Noroc bun", la care i se răspunde „să dea Dumnezeu şi mulţumim dumitale", aruncă o scurtă dar scrutătoare privire asupra bărbaţilor şi oprindu-şi ochii

asupra altui bătrân, de aceeaşi vârstă ce sta liniştit pe o laviţă, i se înseninează încă şi mai mult faţa. Se repede la el, îl cuprinde în braţe şi astfel, amândoi se ridică în picioare, într'o lungă şi frăţiască îmbrăţişare! — „Să trăeşti măi frate, că de mult nu te-am văzut"! — Şi amândoi bătrânii, cu capetele albe, proaspăt raşi, frumoşi şi luminaţi, pilduitori tineretului ce se află acolo, se strâng îndelung în braţe, se ridică unul pe altul puţin în sus, de par'că ar vrea să-şi mai încerce puterile tinereţei, apoi se descleştează, cel mai scund şi mai temperat îşi reia liniştit locul pe laviţă, pe când cel venit mai în urmă călare, mai înalt, mai uscăţiv şi mai vioiu, cu ţurcăneasca puţin cam la o parte şi plin de voioşie, ridică mâinile pe jumătate în sus şi plescăind din degete, saltă uşurel şi mlădios pe picioare, marcând un frumos început de „bătută"! Şi să nu credeţi, că acest frumos şi voios bătrân, era după un pahar cu vin. Nu! Omul venise de acasă, după ce ieşise de la biserică şi nu apucase încă să guste vinul. Aşa era firea lui, veselă, sinceră şi comunicativă. De cum am văzut pe aceşti 2 bătrâni, mi-am făcut convingerea că sunt 2 veterani din războiul pentru independenţă din 1877—88 şi aşa a fost. I'am privit şi admirat cu adâncă simpatie, iar la plecare le-am dat mâna şi i-am cinstit cu o sticlă de vin. Nedumeriţi în primul moment, dar aflând imediat cine sunt, s'au bucurat mult de fugitiva mea prezenţă pr'intre ei şi m'au onorat strigându-mi: — „Să trăiţi d-le General şi să mai veniţi sănătos pe la noi, că tare ne bucurăm!"

La eşirea din Andreiaşul de Jos, dau de gura pârâiaşuiui Fetigul, mic afluent stâng al Milcovului, cu apă prea puţină, aproape sec. Puţin mai sus de gura Fetigului, se află satul Andreiaşul de Sus, de unde nu se mai poate merge pe Milcov la deal, decât călare şi pe jos, valea pârâului, de acolo spre obârşia lui, fiind foarte strâmtă, sălbatică şi acoperită cu păduri de fag şi de brad. Părăsesc dar valea Milcovului şi o iau la dreapta pe valea Fetigului, ridicând în serpantină pe coasta stângă, prin cătunul Vlădaia şi mai mult prin pădure, până sus, pe culmea muntelui Fetigul împădurit cu brad, de pe care se descopere: înapoi, peste valea Milcovului, frumoasa privelişte a munţilor Răchitaşul şi Alunul, acoperiţi cu păduri de fag şi de brad, încadraţi în fund de Măgura Odobeştilor; iar înainte, adică spre apus, splendida, măreaţa şi fermecătoarea privelişte a munţilor şi a „ţărei" Vrancei, tăiată prin mijloc de frumoasa apă a Zăbalei, ce isvorăşte ca şi râul Putna, din muntele Lăcăuţ şi curge şerpuind în albia-i pe aici largă şi prundoasă. Iată, începând d'inspre sud-vest către apus şi miază-noapte, pe rând, frumoşii munţi acoperiţi cu întinşi şi frumoşi codri de fag, brad şi cu tot atât de întinse şi frumoase fâneţe şi păşune: Monteorul, Neharna Mare, Muşa Mare, Muşa Mică, Pietrele Înşirate, Piatra Secuiului, Capul Preluncei şi Giurgiu, toţi pe dreapta Zăbalei şi munţii Sboina Frumoasă, Poiana Căşăriei şi Titila mai aproape, pe stânga Zăbalei, ce udă la poalele lor, frumosul sat Spulber şi satul Nereju, care este al 2-lea centru mai important din ţinutul Vrancei. Inspre nord, în josul Zăbalei şi pe deasupra satului Spulber, se întinde altă serie de munţi, neîmpăduriţi, şterpi şi albicioşi ca de calcar, foarte frumoşi şi aceştia prin goliciumea lor, lucind ca aurul şi argintul, în lumina soarelui de după amiază. Scobor în serpantină, când la umbra brazilor, când în lumina soarelui, coasta apusană a Fetigului, traversez aproape în lung, pr'intre boschete de cătină cu boabe portocalii, albia largă, prundoasă şi bolovănoasă a Zăbalei şi intru în satul Nereju, cel mai frumos şi mai pitoresc din Vrancea. Ca în orice zi de sărbătoare, ţăranii vrânceni în portul lor mocănesc, mult asemănător cu al muscelenilor — bărbaţii cu iţari, veste şi haine scurte, cafenii, negre şi pălării, femeile cu cămeşi înflorite, catrinţe cusute cu fir şi arniciu, cu ilice şi marame — se găsesc toţi în sat, pe la casele lor, pe uliţi şi pe la cârciumi.

De la Nereju am luat drumul îndărăt, spre Odobeşti, tot peste dealul Fetigul şi pe valea Milcovului.

— A, iată şi Mărăşeştii! Doamne, ce frumoase, duioase şi scumpe amintiri, îmi evocă acest glorios şi istoric nume! Şi cât de mişcat, cât de mândru şi înălţat mă simt, ori de câte ori mă apropiu şi revăd acest glorios orăşel şi acest sfânt colţ de ţară de la nord de Focşani şi Odobeşti, întins din malul stâng şi escarpat al Siretului, la deal, în lungul Putnei şi mai ales a Suşiţei, către Carpaţi, până în Mărăşti şi Soveja Vrancei, iar de aici spre nord, pe linia munţilor Zăbrăuţului, către Caşin, Oituz, Grozeşti şi Târgu-Ocna, ocupat şi apărat cu îndărătnicie, cu înaltă bravură şi eroism în vara şi în toamna anului 1917, de vitezele, eroicile şi glorioasele trupe ale armatelor I-a şi II-a române! Aici, pe această sacră fâşie a României de eri, plămădită şi frământată cu sângele cald şi generos a mii de ostaşi români, cu deosebire la Mărăşti şi mai presus la Mărăşeşti şi în preajma lui şi-a scris

poporul român şi armata lui, în vara anului 1917, măreaţa, eroica şi glorioasa-i epopee, care a dus la întregirea pe veci a Neamului Românesc, în graniţele lui etnice. Pe această sacră fâşie de pământ românesc şi cu deosebire la Mărăşeşti, a pus atunci poporul român şi glorioasa lui armată, piatra de temelie a frumoasei, glorioasei şi fericitei Românii Mari de astăzi şi de totdeauna!

In retragerea lor nenorocită şi grea din Oltenia şi Muntenia, dealungul şoselei Bucureşti-Ploeşti-Mărăşeşti şi mai cu seamă peste dealurile Prahovei, Buzăului şi Râmnicului Sărat, trupele române reduse la ultima expresiune, extenuate de obosială, au mai avut totuşi forţa morală, să opună înverşunată rezistenţa atacului german la R. Sărat, după care, continuând retragerea, au ocupat poziţiune pe malul stâng al Milcovului, cu dreapta la satul Căprăria, prin Odobeşti, Pătăşti şi Focşani, către cursul inferior al Putnei. La începutul lunei Ianuarie 1917, germanii atacară din nou frontul român pe Măgura Odobeştilor şi dealul Gorunului, românii rezistară cu îndârjire, dar în cele din urmă, covârşiţi de număr şi cu deosebire de puternica artilerie germană, au fost nevoiţi să părăsiască cu mari pierderi şi linia Milcovului, retrăgându-se pe râul Putna, unde făcând joncţiunea cu aripa stângă a armatei române de nord — care, cum vom vedea, după ce pătrunsese în Ardeal şi înaintase prin lupte sângeroase până la apus de văile superioare ale Oltului şi Mureşului, peste munţii Gurghiului, Hârghitei şi Barotului, fusese nevoită, urmând retragerea generală, să se retragă pe frontiera Carpaţilor — au constituit împreună, armata 2-a română a anului 1917 pe frontul român, prelungit în Iulie 1917 spre răsărit, până pe stânga Siretului, de armata I-a română.

Când la sfârşitul lunei Iulie 1917, am sosit la Coasta Lupei, pe malul stâng şi escarpat al Siretului, adică în spatele frontului, cu eroicul şi gloriosul regiment al 3-lea de artilerie de câmp, pe care am avut onoarea să-l comand aici, pe frontul Mărăşeştilor, ocupat de armata I-a română în timpul marei şi glorioasei epopei, d'incolo, pe dreapta Siretului, dela Cosmeşti şi podul de fer al căei ferate şi şoselei — aruncat în aer de români — prin Mărăşeşti, Panciu, Diocheţi, Moviliţa, Trotuşanul, Muncelul şi până departe, era un adevărat infern! Zic infern, dar mă gândesc, ce ar putea însemna infernul, în comparaţiune cu pârjolul de la Mărăşeşti? Era atunci peste tot, o mare de foc, de fum şi de ţărână, aruncată în sus de zecile de mii de exploziuni, ale proiectelor de artilerie de toate calibrele, aruncate de ambii adversari, iar bietul Mărăşeşti,

era o ruină! Pământul şi cerul se cutremurau de bubuiturile şi grozăvia exploziunilor! Focul ardea aici cumplit şi sângeros de o săptămână, din ziua de 24 Iulie, când trupele ruseşti bolşevizate, părăsind frontul fără luptă şi fugind în panică şi dezordine, eroicile trupe române ale armatei I-a, diviziile 5-a şi 9-a, apoi a 13-a şi a 14-a, trebuiseră să umple golul şi să le ia locul, căci altfel şi Moldova ar fi căzut în mâinele inamicului, iar onoarea armatei române, ar fi fost grav compromisă. Eroicele divizii a 5-a şi 9-a române, aproape se topiseră în luptele crâncene şi sângeroase la baionetă, de până atunci, diviziile 13-a şi 14-a erau şi ele, bine angajate în luptă, iar acum intra în focul infernului, în hora morţii, divizia 10-a, din care făcea parte şi regimentul meu, un regiment formidabil de 9 baterii, cu 36 tunuri franceze de 75 m/m, pe care l'am instalat la nord de Panciu, pe malul stâng al pârâului şi văei Zabrăuţului, între satele Moviliţa şi Diochiţi, aşa că inamicii — germani şi austriaci — au simţit imediat şi cu deosebire în zilele de 2, 3 şi 6 August 1917, în carnea şi în oasele lor, imensa putere şi oribila moarte, pe care le-au aruncat'o gurile de foc, ale acestui viteaz şi glorios regiment!

[1]) — Vă văd luptând eroic în fronturi şi'n tranşee,
Sub ploaia de obuze ce lung aprind pe cer
Bolide, care lasă fâşii de curcubee,
Şi cum cântaţi în aer măreaţa epopee,
Care dormia de veacuri în lira lui Homer.
O! dragoste de ţară, sublimă renunţare
De tot ce e ţărână şi muritor în noi,
Cenuşa ancestrală din vremuri legendare,
Ce, ca un magic Foenix aprinde'n fiecare
Virtutea, care schimbă pe oameni în eroi!

— Bătălia de la Mărăşeşti, cu multe, zilnice şi eroice episoade pentru trupele noastre, a durat de la 24 Iulie până la 22 August 1917, luptele cele mai grele fiind susţinute de diviziile 5-a şi 9-a, în zilele de criză de la 24 la 28 Iulie, în sectorul Doaga-Mărăşeşti, de divizia 10-a în zilele de 2, şi 3 August, în sectorul Diocheţi — Moviliţa — Movila Panciu cota 277 şi movila Chicera cota 334, de diviziile 13-a, a 10-a, a 14-a şi iar a 9-a în ziua de 6

---

1) Mircea Rădulescu.

August, în sectorul Mărăşeşti-Pădurea „La Răzoare“ — cota Panciu 277, — satul Diocheţi şi iarăşi de diviziile 9-a şi 13-a, de divizia 11-a şi trupe din aripa stângă a armatei 2-a române, în special din divizia 3-a, în zilele de la 16 August la 3 Septembrie inclusiv, între satele Fitioneşti şi Muncelu, la punctul de legătură d'intre armatele I-a şi II-a române, aceste din urmă lupte întinzându-se şi mai spre vest, prin satul Varniţa şi pe dealul Porcului, până pe frontul diviziei 3-a inclusiv; regiune, în care inamicul a încercat din nou să rupă frontul Moldovei. Iar înfrângerea cea mai gravă şi demoralizatoare a inamicului — care s'ar fi putut transforma în dezastru pentru el, dacă armata I-a română, ar fi putut trece în momentul oportun la o contra-ofensivă generală — a avut loc în ziua de 6 August, când de fapt el era mult slăbit şi demoralizat prin luptele din zilele anterioare, care le cauzaseră foarte mari pierderi fără a-şi fi putut realiza scopul, care era ruperea frontului pe direcţiunea Mărăşeşti-Adjud şi ocuparea Moldovei. Bilanţul general al pierderilor, în timpul marei bătălii de la Mărăşeşti, a fost dezastruos şi crud pentru ambii adversari. Nenumăratele cimitire de eroi inamici, cari zac în pământul românesc pe toată zona frontului de luptă, fără a mai considera numărul considerabil de răniţi evacuaţi, d'intre cari foarte mulţi au murit, dovedesc marile şi dezastroasele pierderi ale inamicilor, în timpul îndrăzneţei lor ofensive de la Mărăşeşti! Iar mausoleul, sfântul templu al vitejiei şi gloriei străbune româneşti, reînviată atât de strălucit la Oituz, Mărăşti şi Mărăşeşti, aşezat colo, pe colina din faţa gărei, în care se odihnesc de veci, miile de ostaşi eroi români, în frunte cu generalii Constantin Cristescu şi Eremia Grigorescu, cari s'au succedat în chip strălucit la comanda armatei I-a, în timpul memorabilei bătălii, arată numai în parte, marile şi sângeroasele jertfe româneşti!

[1]) — Să vă slăvim de-acuma, nebuni de bucurie?
Să plângem pe morminte, sdrobiţi, cu piepul frânt?
Dar cum să poată stropul de lacrimă să fie
Prinosul ce plăteşte un gest atât de sfânt?

Nu, n'aţi murit. Ştiu bine. Nu e nici o putere
Să'nfrângă uriaşa pornire de eroi;
Când sunteţi fiii unui popor ce'n veci nu piere,
Cum ar putea să moară vre unul d'intre voi?

1) Mircea Rădulescu.

Nu, n'aţi murit. In mare şi falnică bravură,
Cum v'a surprins avântul nemuritori voi staţi,
Cu gestul vostru aprig tăiat în piatră dură,
Ca'n basoreliefuri, ai Romei tari soldaţi!

Purtaţi de uraganul suprem al vitejiei,
Din mândrul vostru sânge un strop n'aţi risipit;
El s'a'nfrăţit cu brazda, cu holdele câmpiei,
Cu tot pământul nostru, din jertfă plămădit.

— Numai apele înroşite de sânge ale Putnei, Şuşiţei, Zăbrăuţului, Siretului şi numai pământul frământat cu foc şi sânge al frontului Mărăşeştilor, au putut arăta atunci, tuturor acelora cari au avut norocul să vadă, toată grozăvia încununată de biruinţă şi de glorie, a măreţei, istoricei şi în veci neuitatei noastre epopei! Am luptat din răsputeri, am luptat la desnădejde, până la cea din urmă picătură de sânge, la Mărăşeşti, Mărăşti, Oituz, T. Ocna-Cireşoaia şi pe tot frontul armatelor I-a şi II-a române, am suferit şi am jertfit totul fără nici o rezervă, dar am biruit, am triumfat, am smuls inamicilor cea din urmă, cea mai strălucită şi definitivă victorie, scăldând în propiul ei sânge îndrăsneala, trufia şi sălbătăciile duşmanilor, cotropitori ai străbunului şi sfântului pământ al Patriei. Le-am arătat şi dovedit încă odată duşmanilor ţărei noastre, făcându-i atenţi şi pentru viitor, că românii pun iubirea de patrie mai presus de viaţa lor şi că ştiu încă din străbuni să se bată şi să-şi apere, vatra şi glia strămoşească!...

[1]) — Şi ai ajuns prin braţu-ţi tare
Pe soartă-ţi iar stăpânitor.
Cu 'ncredere priveşte dară
De-acuma iar în viitor!
Stejarului de-i rupi o creangă,
Mai multe crengi îi încolţesc
Şi şoimului de-i smulgi aripa,
Aripi mai vajnice îi cresc!

— Priviţi, cât de mândră se înaltă colo, „Măgura Odobeştilor“! In vârful ei, cel mai înalt de pe zona marei bătălii, îşi aveau inamicii posturile de observaţiune şi semnalizare pentru spionaj. Acolo,

1) I. Neniţescu.

pe acea măgură s'a ridicat chiar şi încrezutul, trufaşul, crudul şi sângerosul împărat german — „Kaiserul" — spre a vedea cu ochi proprii desfăşurarea bătăliei, ruperea frontului român şi invaziunea armatelor sale în Moldova. Venise, autocratul ţărei sale şi port drapelul imperialismului german de subjugare europeană şi chiar mondială a popoarelor, cu mustăţile întoarse în sus, să vadă personal înfrângerea dezastroasă şi complecta distrugere a armatei şi ţărei noastre. Dar în loc de aceasta şi-a văzut propria şi ruşinoasa-i înfrângere, aşa că, umilit, de astă dată cu mustăţile pleoştite şi călare pe împărătescu-i sceptru, n'a ştiut cum s'o ia mai repede „la sănătoasa", spre a se întoarce în ţara lui, din care a fost curând exilat, chiar de proprii săi supuşi!...

— [1]) S'au pristăvit de mult ce-i ce-au luptat
Şi visul lor ţărână-i şi risipă,
Dar azi strănepoţilor li-a fost dat
Să 'nfăptuiască, aprigi, într'o clipă,
Tot ce strămoşii 'n veacuri au visat.

O! fericiţi acei ce-au năzuit
Şi-au plâns şi s'au sbătut în suferinţă
Şi 'n orice clipă nu s'au îndoit,
C'a lor va fi suprema biruinţă
Şi visul lor pe veci s'a împlinit!

— De la Mărăşeşti, sau de la Panciu, al 2-lea centru viticol al judeţului Putna, care a suferit mult din cauza bombardamentului artileriei în timpul bătăliei de la Mărăşeşti, cu trenul forestier, sau cu trăsura pe şoseaua ce urmează către nord-vest pe valea Şuşiţei, se pătrunde — ca şi pe valea Milcovului, sau a Putnei — în munţii şi „ţara" Vrancei. Pe o lungă distanţă, valea nu prezintă prea mult interes din punct de vedere al pitorescului. O vale obişnuită, destul de largă, cuprinsă între dealuri nu prea înalte şi mai mult golaşe, pe fundul căreea pârâul curge în prund. Satele Mangalagiu, Varniţa, Răcoasa şi Gogoi, care se întind pe vale şi pe coaste, dealungul apei în care femeile şi fetele spală şi „ghi-

1) Mircea Rădulescu.

lesc", copii se scaldă sărind sburdalnici, iar vitele se adapă şi pe care le avem totdeauna în memorie, pentru că pe aici trecea în vara anului 1917, în timpul bătăliilor de la Mărăşeşti şi Mărăşti, fronutul de luptă — pe dealurile Momâia şi Porcul din vecinătate, având chiar loc lupte sângeroase, între trupele armatei II-a române şi cele inamice — dau în special nota de pitoresc a văei şi a regiunei. La sud de Gogoi, ascunsă între dealuri învestmântate cu păduri de fag şi brad, se găseşte frumoasa localitate, staţiune balneo-climatică *Vizantea*, udată de pârâul cu acelaş nume, cu aer curat şi foarte plăcut, cu ape cloro-iodo-sulfuroase, foarte eficace dar primitiv captate, băile fiind încălzite ca la Vulcana şi Pucioasa, cu pietre, în casele sătenilor.

La nord de Gogoi şi de Răcoasa, sus, pe platou, se găseşte gloriosul sat *Mărăşti*, încadrat de dealul Mânăstioara la sud şi cota 536 la nord; sector puternic întărit de inamic, atât pe front cât şi pe flancuri, unde — cum am spus — tot în vara anului 1917 şi aproape în acelaş timp cu bătălia de la Mărăşeşti, bravele trupe ale armatei 2-a române, în frunte cu divizia 3-a — care în dimineaţa zilei de 24 Iulie, după un puternic bombardament de artilerie a dat atacul principal — au luat puternic ofensiva, au scos pe inamic din poziţiunile lui, dându-l peste cap, rupându-i frontul pe o mare întindere şi respingându-l cu mari pierderi de ambele părţi, dar cu deosebire de partea lui, până departe, dincolo de Soveja, în valea Putnei. Cu ocaziunea acestei puternice ofensive — întinsă spre sud-est şi spre nord-vest, pe dealul „Poiana Incărcătoarea", către Măgura Caşinului — care a constituit pe frontul român, a 2-a strălucită victorie după Mărăşeşti, satul Mărăşti a suferit foarte mult, a fost aproape distrus de bombardamentul celor două artilerii adverse şi cu deosebire de acel al artileriei diviziei 3-a române, dar graţie iniţiativei societăţei „Mărăşti", constituită chiar pe front, din ofiţerii diviziei 3-a, în frunte cu bravul şi destoinicul general comandant al diviziei şi cu multă bunăvoinţă, pricepere şi perseverenţă din partea comitetului de acţiune al societăţei, acest sat glorios s'a refăcut din ruine aproape complect, s'au reclădit casele, multe zidite din temelii de societate şi trecute gratuit în stăpânirea locuitorilor, s'a reclădit biserica, atât ca arhitectură cât şi ca pictură în stil bizantin primitiv — pictura mai ales, datorită pictorului Ionel Ioanid şi executată pe fond de aur şi argint, fiind de o rară bogăţie — s'a construit marea şi frumoasa şcoală de ţesătorie şi gospodărie, s'a adus în sat apă la canal, cu ajutorul unei uzine

instalată în afara satului, mai fiind încă de construit — conform programului — alte case, şcoala primară, primăria şi mausoleul cu cripte pentru 40.000 eroi, ce este în curs de execuţiune.

— Mai sus de satul Gogoi, cam de la satele Roşculeşti şi Câmpuri, valea Şuşiţei, mărginită între dealuri mult mai înalte, acoperite cu frumoase păduri de fag, stejar, mesteacăn şi brad, începe să se mai strâmteze. Şoseaua şi îngusta cale ferată, trecând prin satul Rotileşti, ocoleşte pe la nord muntele Răchitaşul şi ajunge la *Soveja*, sat mare, frumos şi bogat, compus din cătunele Rucărenii şi Dragoslavele, aşezat la poalele munţilor acoperiţi cu întinşi şi frumoşi codri de brad, în expansiunea formată la confluenţa Şuşiţei cu pârâiaşul Dragomira, afluent al ei stâng şi în lungul acestui pârâiaş.

Satul, cu drăgălaşele şi simpaticile lui căsuţe văruite alb, curate, bine gospodărite şi umbrite de pomii livezilor şi grădinilor, cu aer răcoros, plăcut şi binefăcător, constituie o foarte agreabilă şi simpatică staţiune climatică, mai cu seamă că în marginea ei apuseană, pe un mic platou acoperit cu iarbă verde, în marginea pădurei de brad, se află şi un hotel-sanatoriu, curat şi destul de confortabil, care par'că te chiamă în balsamul brazilor, lângă isvorul de apă bună şi rece şi în liniştea ce domneşte aici, la reconfortare fizică şi sufletească, la vis şi contemplaţiune.

Soveja este păzită ca de santinele, d'inspre nord-vest, de munţii Sboina Verde, Sboina Neagră, Clăbucul şi Ţiua Golaşă, pe cari s'au dat lupte violente şi victorioase pentru trupele române, în timpul ofensivei dela Mărăşti; iar d'inspre nord-est, de nemuritorul Răchitaş — compus din Răchitaşul Mare şi Răchitaşul Mic — pentru stăpânirea căruia, atât cu ocaziunea ofensivei de la Mărăşti, cât mai cu seamă între 15—28 August, a curs mult sânge românesc şi duşman, fiind fost atacat şi contra-atacat, cucerit şi recucerit de mai multe ori, atât de vitezele trupe române, cât şi de cele nemţeşti şi ungureşti, muntele trecând de mai multe ori din mână în mână; iar pădurea de brad care acoperea muntele, tocată, măcinată şi arsă de groaznicele exploziuni ale celor 2 artilerii adverse, precum şi cele 3—4 cimitire de eroi nemţi, unguri şi mai puţini români, din vecinătate, stau şi astăzi elocventă mărturie, a îndârjitelor şi sângeroaselor lupte, a eroicei drame, care s'a petrecut şi aici!

Inainte de intrarea în Soveja, se găseşte fabrica de cherestea, iar în mijlocul satului, lângă şosea, se găseşte mânăstirea Soveja, întemeiată în anul 1645 de Matei Basarab Domnul Munteniei, pentru a consfinţi pacea d'intre el şi Vasile Lupu Domnul Moldovei, care — cum am văzut — tot pe atunci şi în acelaş scop frumos, a zidit biserica Stelea din Târgovişte. Cu acea ocaziune, Matei Basarab a adus şi a împroprietărit aici, mai multe familii din Rucărul şi Dragoslavele Muscelului şi de aceea cele 2 cătune ale Sovejei, poartă numele Rucăreni şi Dragoslave, coloniştii de atunci — astăzi vrânceni — păstrându-şi încă înfăţişarea, portul şi obiceiurile musceleneşti. Din vechea mânăstire n'a mai rămas în picioare decât biserica, nu cea veche zidită de Matei Basarab, care a ars, ci acea zidită mai târziu de călugării greci pe temeliile celei d'intâi, fiind şi aceasta deteriorată, părăsită şi pustie. Din clopotniţă, chilii şi zidul de împrejmuire, n'a mai rămas decât tristele ruine[1] şi ele sufocate de bălării!

[1]) Biserica 'n ruină,
Stă cuvioasă, tristă, pustie şi bătrână,
Şi prin ferestre sparte, prin uşi ţiuie vântul,
Se pare că vrăjeşte şi că-i auzi cuvântul.
Năuntrul ei pe stâlpi-i, pereţi, iconostas,
Abia conture triste şi umbre au rămas;
Drept preot toarce-un greer, un gând fin şi obscur,
Drept dascăl toarce cariul, sub invechitul mur.

— Dimineaţa, când soarele îşi trimite dinspre răsărit, pe deasupra munţilor şi codrilor, primele raze dulci şi desmierdătoare, plec cu trenul forestier dela fabrica de cherestea situată chiar la piciorul Răchitaşului, ridic în sus valea Şuşiţei pe la sudul Rucărenilor, las satul în urmă şi după încă 3-4 km. — trenul părăsind valea Şuşiţei şi a micului ei afluent drept Cârligata, nu departe de obârşiile lor — o iau la stânga şi ridic prin pădure într'o frumoasă şi destul de aspră serpantină, coasta muntelui Pleşul, al cărui vârf îl înconjur pe la răsărit. D'inspre nord-est, Răchitaşul rămânând tot mai în urmă, îmi arată cu mândrie, frumoasa-i faţă d'inspre apus şi miază-zi. Aerul răcoros, dar dulce şi plăcut al dimineţii, se revarsă din belşug în peptul meu, iar razele soa-

1) M. Eminescu.

relui, ce aruncă pete de lumină pe vârfuri, pe culmi, pe coaste şi pe văi, îmi mângâie obrajii şi-mi tremură alintător în gene. Şi pe când gust cu lăcomie această frumoasă şi dulce natură, ce mă înconjoară şi-mi zimbeşte cu graţie şi iubire din toate părţile, pe când ajuns sus, pe partea d'inspre sud-est a vârfului Pleşul, trimit de la distanţă, frăţeşti şi camaradereşti îmbrăţişeri Răchitaşului, ce-şi profilează din ce în ce mai lămurit, frumoasele şi armonioasele forme pe cerul albăstriu, iată, că se descopere privirei, mereu dornică de noui surprize, măreaţa, splendida şi încântătoarea privelişte a frământaţilor, accidentaţilor şi falnicilor munţi ai Vrancei, proiectându-şi mândri şi veseli, în lumina soarelui, frunţile şi crestele golaşe, pe bolta senină, de azur a cerului; pe când jos, pe fundul adânc al pârâului Putna, ce se încovoaie ca un şarpe pe după boturile şi picioarele lor, se răsfaţă, scăldate de apa limpede şi spumoasă a pârâului, în jocuri de umbră şi lumină, vesele şi surâzătoare, ca nişte albe, frumoase şi elegante podoabe plutind între valuri de smarald, satele Negrileşti, Tulnici şi Coza. Aceştia şi toţi cei ce se mai întind spre apus şi miază-zi, sunt tot frumoşii şi măreţii munţi ai Vrancei, acesta este tot frumosul şi vestitul ţinut al Vrancei, aceasta este „ţara" celor 7 feciori voinici şi viteji ai Tudorei, „Vrâncioaia" — cum spune legenda — pe care le-a dăruit'o de veci şi cu scutire de orice bir, Ştefan cel Mare, pentru dragostea, devotamentul şi vitejia cu care ei şi tot neamul lor vrâncenesc, au luptat sub marele Voevod al Moldovei, ajutându-l în biruinţele lui contra turcilor. Vrâncioaia, care ar fi fost din satul Bârseşti, de pe Putna — al 3-lea centru mai important din Vrancea — şi care ar fi găzduit în casa ei pe Ştefan cel Mare, avea 7 feciori, tocmai câţi munţi numără Vrancea şi pe toţi i-a dăruit marelui şi strălucitului domn, pentru a-i duce la războiu şi la biruinţă. Aceasta este legenda, dar fapt istoric este, că Ştefan cel Mare, răpind Munteniei frumosul ţinut al Putnei şi Zăbalei — „ţara Vrancei" — a lăsat vrâncenilor dreptul de a se bucura şi mai departe de aşa zisa autonomie, acordată lor încă de la întemeierea Ţărei Româneşti, cu respectarea vechilor drepturi, între care, cel mai important era, dreptul de stăpânire a pământurilor lor.

Sunt încântat, fermecat şi fericit de frumuseţea şi măreţia privelişţei, dar micul tren industrial, care nu vrea să ţină seamă de buna mea dispoziţiune sufletească, îşi vede de mersul său şi ridicând mereu serpantina, ocoleşte Pleşul pe la sud, răpind ochilor mei minunata feerie şi se opreşte la cantonul Tulnici din Poiana

Ascunsă, punctul culminant al traseului îngustei căi ferate. De aici înainte, trenul scoboară numai prin frumoşii codri de fag şi mesteacăn, până jos, în valea Putnei, în dreptul frumoasei cascade, unde argintiul pârâu cade pe pragul înalt şi drept de stâncă, prăbuşindu-se în fundul adâncilor şi vârtejuitoarelor bolboace. De aici, trenul o ia pe vale în sus, mergând alături de şoseaua ce vine d'inspre Focşani străbătând munţii Vrancei pe valea Putnei şi după vr'un km. jumătate, opreşte în gara Putna a liniei forestiere, situată într'o frumoasă expansiune a văei, cu splendide perspective şi peisage, mai cu seamă în sus, către gura pârâiaşului Tişiţa, afluent drept al Putnei.

[1]) — De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ş'auzi mândra glăsuire a pădurei de argint.
Acolo, lângă isvoare, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur'unde, în văzduhul tămâiăt.

— De la gara Putna şi tot cu trenul forestier, vizitez frumoasa şi foarte sălbatica vale a Tişiţei, o vale stâncoasă, foarte înclinată, îmbrăcată cu pădure şi atât de strâmtă, că nu are loc prin ea decât firul apei şi traseul îngust al căei ferate în serpantină, silit să treacă pe mai multe poduri şi prin mai multe tuneluri. Intors la gara Putna, o iau cu trăsura înapoi, pe frumoasa vale a Putnei, şi dau în frumoasele şi pitoreştile sate Tulnici şi Coza, acesta din urmă, întins între dealuri, dealungul pârâului Coza, afluent drept al Putnei. Din satul Coza mă îndrept spre sud-vest, către satul Neruja. Ridic într'o mică serpantină dealul, de pe care privesc şi admir spre apus muntele Chichertul, sau Dealul Negru de pe stânga pârâului Coza, muntele Strungi de pe dreapta acelui pârâu şi cu deosebire frumosul munte Coza cu vârful gol, cel mai înalt din această regiune, ce-şi profilează frumoasele forme tocmai departe, în fundul încântătoarei privelişti; iar spre răsărit, admir frumoasa privelişte a muntelui Răiuţu, în fund cu împădurita măgură a Odobeştilor. Scobor şi traversez satele Păuleşti, Spineşti, Văsui şi Nestoreşti, străbătând pe funduri de văi, o regiune muntoasă foarte accidentată, cu munţi goi, conţinând multă sare, iar după ce drumul atinge din nou râul Putna la confluenţa ei cu Zăbala, o iau în

1) M. Eminescu.

sus, pe valea și pe marginea acestui pârâu și intru în frumosul sat Neruja, situat la confluența Zăbalei cu afluentul ei stâng Neruja, a cărei vale, mai cu seamă de la satul Herăstrău în sus, este foarte frumoasă și romantică.

Drumul de la Neruja la frumosul sat Nereju situat — cum am văzut mai sus — pe Zăbala, traversând satele Prahuda, Paltin și Spulber, l'am făcut mai anevoios, cu carul cu boi, regiunea fiind însă mai frumoasă decât aceea d'intre Coza și Neruja.

VALEA TÂRNAVEI MARI—SIGHIȘOARA—MEDIAȘ—BAZNA—BLAJ—VALEA TÂRNAVEI MICI—SOVATA—MUNTELE BUCIN—ODORHEIU—HOMOROD—VÂLCELE.

— De la Brașov, frumoasa șosea și calea ferată ce vin de la București, pe valea Prahovei și a Temeșului, străbat șesul Brașovului și al Feldioarei, acoperit cu frumoase culturi, iar de la confluența Bârsei se angajează pe malul Oltului, pe care-l urmează până spre Cohalm. De acolo, ambele căi dau în valea Târnavei Mari, pe care o urmează până la confluența ei cu Mureșul, aproape de Teiuș, de unde se bifurcă; pe valea Mureșului spre Arad și către Cluj-Oradea Mare-Maramureș.

— *Valea Târnavei Mari*, este în general destul de largă și productivă, oferind ochilor atât pe fundul ei, cât și pe coastele și dealurile mărginașe, îmbrăcate peste tot cu foarte frumoase vegetațiuni și culturi—pr'intre care apar bogate și frumoase sate—priveliști și peisagii de un remarcabil pitoresc.

Este în special de admirat, frumoasa și pitoreasca priveliște a orașului *Sighișoara*, capitala județului Târnava Mare, așezat la confluența Târnavei Mari cu un mic afluent al ei stâng, cu centrul — care a fost vechiul oraș și cetate — sus, pe un frumos mamelon, înconjurat de înalte și frumoase dealuri, acoperite cu o bogată vegetațiune. Ori de unde îl privești, acest oraș se prezintă sub cele mai încântătoare perspective, pitorescul său contrastând foarte mult cu aspectul caselor, în marea lor majoritate construite în stil nemțesc, simplu, sombru și greoiu.

Mă urc pe mamelon, pătrunzând prin poarta cetății, în vechiul oraș cu strade strâmte și întortochiate, ce se lasă în amfiteatru de jur împrejurul mamelonului, întinzându-se apoi peste valea circulară, până pe poalele și chiar pe coastele dealurilor înconjurătoare. Deasupra porței de intrare, se înalță un turn cu ceas, în care este instalat un mic, dar foarte interesant muzeu, cu multe obiecte arheologice de acum 3000 de ani, mult înainte de epoca daco-romană și de Isus Hristos, aranjate sistematic în săli speciale și anume, de bucătărie, tualetă, salon, meserie, farmacie, școală și obiecte bisericești, precum și o foarte interesantă sală de arme, alături de o altă sală, cu obiecte de tortură.

Din fața clădirei prefecturei de județ și a primăriei, privesc și admir, spre nord, apus și răsărit, frumoasa panoramă a orașului, splendid încadrat de dealurile îmbrăcate cu păduri, livezi, vii și grădini. Mă ridic apoi mai sus, în vârful mamelonului, unde se află biserica, liceul și cimitirul catolic. Cât de bine este întreținut acest cimitir! Mormintele, aranjate în rânduri circulare, perfect paralele și cu înguste șoseluțe între ele, se lasă etajate în amfiteatru, pe fața de apus a mamelonului, din creștet până către mijloc. Nu se văd monumente massive, greoaie și costisitoare, iar cavouri prea puține. Fiecare mormânt, însemnat cu câte o coloană, sau cruce de marmoră ori piatră, purtând inscripțiuni, fără grilajuri, ci numai cu câte o mică grădiniță plină cu frumoase și mirositoare flori, în marginea căreea se găsește o mică bancă pentru odihnă, meditațiune și reculegere sufletească și fiecare mormânt umbrit de câte un frumos copăcel, castan, brad, salcie plângătoare etc. Cât de mulțumite și fericite, trebuie să se simtă sufletele morților acestui cimitir, plutind pe deasupra mormintelor, în care au fost așezate muritoarele și atât de repede trecătoarele lor trupuri pământești, văzând că și scumpii lor, cari au mai rămas o clipă în viață, sunt pătrunși de frumosul sentiment al cultului morților!... Mă așez la întâmplare, pe băncuța unuia d'intre morminte. Privesc jos, țărâna acoperită de proaspete flori,.... apoi ridic ochii spre cer. Ce este aici, sub rădăcina florilor, știu; dar acolo, sus, ce va fi oare?... Ce va fi acolo, sus, voiu vedea când îmi va suna și mie ceasul! Deocamdată, iată că din față, de d'incolo de aceste morminte măestrit aranjate și tăcute ca în pacea de veci, îmi surâde și mă chiamă splendida și vesela natură, îmi zimbesc casele și vilele frumoase și cochete, ce apar din verdele livezilor, viilor și grădinilor, ascunzând în ele chipuri îngerești de femei ti-

nere, frumoase şi de copile cu ochii negri şi scânteietori ca luceferii, ori albaştri, senini şi adânci ca cerul; îmi zimbeşte viaţa, cu toată voluptatea, exuberanţa, voioşia şi farmecul ei!....

Mă ridic şi plec, părăsind Sighişoara cu regretul, cu durerea sufletească, că în acest oraş românesc atât de bine situat — ca şi în multe altele din Ardeal — suflul de viaţă este încă prea mult străin şi prea puţin românesc!....

— Tot pe valea Târnavei Mari, la 35-40 km. mai jos de Sighişoara, se găseşte orăşelul *Mediaş*, aşezat între dealuri împodobite cu frumoase vii, livezi şi grădini de pomi roditori, vinul de Mediaş şi Târnava Mare, fiind bine reputat. Vizitând, sau numai trecând pe lângă acest orăşel, trebuie să ne aducem cu respect, şi admiraţiune aminte de *„Popa din Mediaş“*, [1]) preot român, martir din acest orăşel; care pentru înaltele lui sentimente româneşti şi pentru curajul cu care susţinea calităţile, virtuţile şi drepturile poporului român, a fost condamnat la moarte şi împuşcat de unguri la Cluj, în ziua de 11 Mai 1849. Iată, cu cât curaj scria el copiilor săi orfani, numai cu 3 ore înainte de tragica clipă a execuţiunei: — „Dragii mei copii! Eu sunt condamnat la moarte şi peste 3 ore sentinţa se va executa. Ceea ce-mi pricinueşte durere, este gândul la voi, cari sunteţi fără mamă şi acum perdeţi şi pe tatăl vostru! Dar eu nu sunt în stare să pun rezistenţă puterei care mă duce la abator, ci mă împac cu soarta, ca şi cu o voinţă a lui Dumnezeu!... Din parte-mi, plec din lumea aceasta fără ură şi rog pe Dumnezeu, să ierte duşmanilor mei!“...

— O şosea ce pleacă din Mediaş cu direcţiunea spre nord, trecând peste dealurile de pe dreapta Târnavei Mari, într'o mică şi uşoară serpantină, ce se îndoaie mlădios pr'intre viile şi livezile cu case şi vile drăguţe şi care oferă înapoi frumoasa privelişte a orăşelului, încadrat de dealurile de pe stânga pârâului, duce la oraşul Dicio Sân Martin, de pe valea Târnavei Mici. Pe această şosea, la 14 km. de Mediaş, ascunsă discret între dealuri învestmântate cu vii şi păduri de fag, stejar şi brad, se găseşte staţiunea balneo-climatică *Bazna*, cu aer curat şi plăcut, cu puternice şi binefăcătoare băi calde şi reci de ape sărate, iodate şi bromurată, cu o foarte bună apă pentru cura internă şi cu instalaţiuni pentru băi de soare, inhalaţii, electroterapie etc. Un parc frumuşel, cu drăguţe promenade pr'intre vile şi prin pădure, dau staţiunei o foarte

1) I. Lupaş — Ţara Noastră, Iunie 1928.

simpatică înfăţişare, iar sezoniştilor, posibilităţi pentru variate şi plăcute distracţiuni.

— Spre apus de Mediaş, aşezat în expansiunea de la confluenţa Târnavei Mari cu Târnava Mică, se află oraşul Blaj, capitala judeţului Târnava Mică, reşedinţa mitropoliei române greco-catolice, adică unite, care la rândul ei are — ca şi biserica română ortodoxă dominantă — un foarte mare merit în păstrarea fiinţei etnice şi dezvoltarea culturală a poporului român din Ardeal, Banat şi Maramureş, în timpul stăpânirei ungureşti, de tristă memorie. De la unirea unei destul de importante părţi a bisericei române, cu biserica papală de la Roma, Blajul a devenit în special centrul, cetatea culturală şi naţională a fraţilor subjugaţi, în care s'au distins cei mai mulţi şi mai de seamă dascăli români din Ardeal, ca Samoil Micu, Ştefan Pop, Timoteiu, Andrei Mureşeanu, Cipariu, Gh. Bariţ, Simion Bărnuţ, Nicolae Marcu şi mulţi alţii, între cari evocăm cu admiraţiune şi veneraţiune memoria lui Gh. Lazăr — a cărui statuie în marmoră albă, stă ridicată în faţa marelui palat al Universităţei din Bucureşti—precum şi memoria lui Vasile Fabian, Aron Florian, Ioan Maiorescu, A. Treboniu, Laurian şi alţii, care de aici, din Blaj, cu facla culturei în mâni, au trecut Carpaţii în Principatele Române. Apoi tot aici, în Blaj, s'a dat în anul 1848, semnalul revoluţiunei românilor ardeleni, în contra apăsătoarei, siluitoarei şi umilitoarei stăpâniri maghiare, cu întreg cortegiul ei de persecuţiuni. Aici, în piaţa Blajului şi pe „Câmpia Libertăţei“ din marginea oraşului — rămase de atunci istorice — profesorii seminarului teologic, Buteanu, Bălăşescu, Cipariu, Laurian, Micaş Bran şi alţii, în frunte cu tribunul Simion Bărnuţ, adunând în zilele de Duminica Tomei şi 15 Mai, tinerimea şi poporul român, ca la 40.000 ţărani din toate părţile Ardealului şi Banatului, între cari se afla şi *Avram Iancu*, „cancilistul“ din Oşorhei — astăzi Tg. Mureş — şi în frunte cu episcopul ortodox de atunci, marele Andrei Şaguna, au adresat în numele întregului popor român, pe nedrept subjugat şi oprimat, istorica proclamaţiune, prin care respingeau unirea Transilvaniei şi Banatului cu Ungaria, ce se desfăcuse de Austria şi cereau toate libertăţile şi drepturile naţionale, culturale şi politice. In sfârşit tot aici, în Blaj, s'a ţinut în ziua de 25 Septemvrie acelaş an, a 3-a mare adunare, la care au mai luat parte şi trupele române organizate în grabă, modeste ca număr şi organizare, dar viteze şi însufleţite de spiritul războinic pentru eliberare din jugul străin, comandate de eroii naţionali Avram Iancu

şi ceilalţi căpitani, prefecţi şi tribuni şi care trebuiau să lupte în munţii Apuseni, în contra armatei regulate ungureşti.

— *Valea Târnavei Mici*, este ceva mai strâmtă, dar foarte asemănătoare cu valea Târnavei Mari. Este roditoare, iar dealurile mărginaşe plantate cu vii. Şoseaua şi calea ferată, ce pleacă de la Blaj în sus, către răsărit, pe valea Târnavei Mici, duce prin oraşul Dicio-Sân Martin, la staţiunea balneo-climatică Sovata şi la Praid; iar şoseaua singură, duce şi mai departe, peste culmea munţilor Gurghiului, la Ghiorghieni în valea Mureşului Superior.

La 20—25 km. mai sus de Blaj, adică cam pe la jumătatea drumului d'intre Blaj şi Dicio Sân Martin, pe stânga Târnavei Mici, se află *Cetatea de Baltă*, care împreună cu cetatea *Ciceul*, din valea Someşului Mare, au aparţinut lui Ştefan cel Mare Domnul Moldovei, dăruit lui, de Matei Corvin principele Transivaniei. Ştefan cel Mare îşi făcuse din ele puncte înaintate de sprijin, iar la moartea sa, le-a trecut moştenire urmaşilor săi. Petru Rareş, fiul natural al marelui domn moldovean, care s'a suit în scaunul Moldovei la moartea nepotului său Ştefăniţă, în anul 1527, intrând în Transilvania cu gând de a lărgi hotarele de apus ale Moldovei, pustieşte ţinutul Săcuilor, pe cari-i atrage prin groază de partea sa, ocupă puternic aceste cetăţi şi se repede asupra regelui Ferdinand al Ungariei — care intrase în Transilvania, pentru a suprima pe Zapolia, voevodul de atunci al acestei provincii româneşti şi candidat la tronul Ungariei — pe care-l bate cumplit la Feldioara-Războeni de pe valea Mureşului, luându-i 50 de tunuri; însă după scurt timp, renunţând la planurile sale de cucerire în Transilvania, părăseşte provincia cu cetăţile şi se retrage în Moldova.

— Pe valea Târnavei Mici, mult departe şi mai sus de Dicio Sân Martin, se găseşte frumoasa staţiune balneo-climatică *Sovata*, aşezată între dealurile formate de cele din urmă ramificaţiuni apusene ale munţilor Gurghiului şi Hărghitei, în mijlocul frumoaselor păduri de stejar, amestecat cu fag şi care ca poziţiune şi pitoresc, este cam în genul Govorei şi a Olăneştilor, fără însă a fi atât de bine organizată ca acestea; iar ca ape sărate, pentru băi calde şi cu deosebire reci, se aseamănă cu Ocna Sibiului. Climatul este dulce, plăcut şi aerul curat, fără curenţi. Băile calde se fac în cabine construite din scânduri pe marginea marelui şi frumosului lac al „Urşilor“, în suprafaţă de aproape 5 ha., înconjurat de fru-

moasa pădure ce se înalţă pe malurile naturale acoperite cu iarbă; iar băile reci, se fac atât în acest lac, cu apa limpede şi curată, în care se oglindesc de pe marginea lui, copacii înalţi, cochetul pavilion al Reginei Maria şi numeroase cabine, cât şi în alte 2 lacuri mai mici. Ca temperatură, apa lacului „Urşilor“ este un fenomen, căci la suprafaţă este de o temperatură potrivită şi plăcută, în interios mai caldă, iar mai în adânc, chiar fierbinte. Imprăştiate în toată staţiunea, pe vale şi pe coastele dealurilor, în margini de pădure, dealungul şoselei, a promenadelor şi prin mijlocul grădinilor cu flori zimbitoare, vilele drăguţe, vesele şi cele câteva hoteluri, te chiamă şi te îndeamnă la odihnă şi confort.

— De la Sovata cu trenul, sau cu trăsura pe şoseaua ce ne-a adus dela Blaj, se poate merge la Praid, sat mare şi frumos, un fel de târguşor, unde se pot vizita salinele şi fabrica de chibrituri. La Praid, calea ferată de pe valea Târnavei Mici se termină, iar şoseaua se bifurcă; o ramură continuând — cum am mai spus — pe valea Târnavei Mici, duce în valea superioară a Mureşului, iar cealaltă ramură, străbătând o prea frumoasă regiune deluroasă, în mare parte împădurită, duce spre sud-est, la băile Casond, unde se poate vizita fabrica de frumoase obiecte de aragonit şi mai departe, la Odorhei. Drumul de la Praid în sus, pe valea Târnavei Mici, este de o rară frumuseţe. La cel mult 1 km. de la eşirea din Praid, valea începe să se strâmteze. De o parte şi de alta a şoselei, ce ridică şi scoboară, străbătând o regiune foarte frământată, pe dealul de pe dreapta Târnavei Mici şi cu deosebire pe vale, până în albia pârâului străjuit şi umbrit de arini cu fruzele zimţate, lăcuite şi de salcii cu frunzele argintate, se întind frumoase pajişti de fâneaţă, foarte frumos şi bogat smălţate de flori. Aerul plăcut şi miresmuit, vibrând de străpungerea razelor soarelui, ce s'a ridicat deasupra munţilor şi a codrilor, îndreptându-se încet spre miază-zi, îmi umple pieptul de sănătate şi sufletul de plăcere. In faţa mea, adică spre răsărit, pe dreapta şi pe stânga, munţii, pe aici nu prea înalţi dar foarte accidentaţi, mamelonaţi, în serii de măguri şi peste tot acoperiţi cu tinere şi frumoase păduri de fag şi stejar, îşi ridică mameloanele şi măgurile verzi în albastrul azuriu al cerului, lăsându-şi armonios şi elegant în jos, către albia Târnavei Mici, coastele foarte înclinate şi tăiate de adânci vâlcele. Acum, la intrarea în munţi, valea Târnavei Mici se strâmtează şi mai mult, în unele locuri fiind aşa de strâmtă, că n'are loc decât şoseaua şi pârâul, ce curge voios la vale, spunând şi cântând. De pe coastele din

dreapta şi din stânga ale munţilor, pe funduri de talveguri, ici la umbra fagilor şi stejarilor, colo sticlind în lumina soarelui, scoboară cu repeziciune, fire de apă argintii şi se aruncă la sânul drăgăstos al Târnavei. Dealungul şoselei, pe marginea pădurei de la piciorul muntelui, scăldându-se în apă şi lumină, drăgălaşe şi graţioase panseluţe, svelte şi mândre maguerite şi cu deosebire multe buchetele de gingaş şi suav miozotis, zimbindu'mi cu dulceaţă şi graţie, îmi fac, în ciripitul păsărelelor care săgetează valea, poeticile şi ingereştile onoruri de drum. Dar iată, colo, înainte, coasta muntelui de pe stânga Târnavei, este roşie ca focul! Ce o fi oare? A luat pădurea foc, ori pământul este acoperit cu un covor roşu-aprins? Plin de o emoţionantă curiozitate, mă apropiu. Nici flăcări, nici jăratec, ci numai flori. O suprafaţă ca de 4—5 ha., de tânăr, mic şi foarte rar lăstăriş, acoperită peste tot cu zeci de mii de lumânărele roşii, cu tija groasă, înaltă şi încărcată de flori. Sunt multe, multe de tot şi roşii ca para focului! Ce frumos, ce splendid este acest atât de rar peisagiu!

Am ajuns la „Făgădău", unde începe bradul. De aici înainte, către culmea munţilor, se întinde codrul de brad, ici mai tânăr, d'incolo mai bătrân, dar peste tot verde, frumos şi tăcut, închizând, în tăcerea, frumuseţea şi farmecul lui, ceva din taina şi majestatea sfintei, nepătrunsei şi eternei Dumnezeiri!... Trec pe lângă un isvor captat de apă limpede şi rece ca ghiaţa, ridic încă vre'o 2 km. într'o mică şi uşoară serpantină şi ajung — după un drum de peste 30 km. de la Sovata — pe culmea muntelui *Bucin*, de sub care isvorăşte Târnava Mică, în mijlocul unei frumoase poeni acoperită cu iarbă verde, în care soarele, acum aproape de amiază, îşi roteşte luminoasa, călduroasa şi prietenoasa lui privire. De aici, de pe culmea Bucinului, adică din şeaua ce desparte munţii Gurghiului de ai Hărghitei, şoseaua continuând tot spre răsărit, scoboară în umbra şi răcoarea codrului de brad, muntele în serpantină, până în şesul Mureşului Superior. Dintr'un punct mai înalt şi deschis al muntelui, nu departe de şosea, se descopere spre răsărit, pe deasupra codrilor ce se lasă şi se pierd în depărtare odată cu munţii, splendida privelişte a şesului Mureşului Superior, cu orăşelul Gheorghieni şi cu frumoasele sate Ditrău, Remetea, Sarhighi şi Teherău, aşezate pe poalele dealurilor înverzite şi împădurite, deasupra cărora, în fundul priveliştei, se ridică falnici şi mândri Carpaţii Moldovei, cu frumosul şi majestosul Ceahlău.

— De la Sighişoara cu trenul, sau cu trăsura pe şoseaua ce duce pe valea Târnavei Mari în sus, se ajunge la oraşul *Odorhei*, capitala judeţului cu acelaş nume, înconjurat de dealuri şi având un parc frumuşel în marginea oraşului, chiar pe malul Târnavei.

— O şosea ce pleacă de la Odorhei, străbătând o prea frumoasă regiune muntoasă şi deluroasă, în bună parte acoperită cu păduri de stejar, fag şi mai ales de brad, duce spre Praid. Alte două, duc peste munţi Hărghitei către Gheorghieni, în valea superioară a Mureşului şi la Mercurea Ciucului, în valea superioară a Oltului. O a 4-a frumoasă şosea ocolind pr'intre dealuri, duce la staţiunea balneo-climatică *Homorod*, situată la o depărtare de 16—17 km. de Odorhei; staţiune modestă, dar foarte drăguţă şi simpatică, aşezată cam pe poalele apusene ale munţilor Hărghitei, pe apa limpede şi murmurătoare a pârâului Homorod, în mijlocul pădurei de brad, având o climă dulce şi constantă, aer curat, plăcut şi îmbălsămat de răşina brazilor. Apele cloro-feruginoase pentru băi calde şi reci şi apele alcaline pentru cura internă, fac din Homorod o staţiune balneo-climatică cât se poate de interesantă şi potrivită pentru linişte şi odihnă. Un hotel cu restaurant şi câteva vile, stau la dispoziţiunea vizitatorilor.

Acum, suntem mai mulţi escursionişti la Homorod. Magistraţi, ofiţeri şi funcţionari români din Odorheiu, originari din vechiul regat. Atmosfera vibrează şi codrul răsună de cântecele lor româneşti naţionale şi de dragoste. Brazii tremură, păsărelele saltă şi cântă în ramuri, iar pârâul murmură mai tare, toţi şi toate se înviorează, se veselesc şi se bucură, de bucuria şi fericirea adevăraţilor stăpâni ai acestor frumoase colţuri de ţară; şi toată bucuria şi întreaga simfonie, purtată de freamătul codrului verde, se împrăştie în tot cuprinsul ţărei, pătrunzând şi în criptele mausoleului de la Mărăşeşti,... ca şi în cimintirele şi mormintele sutelor de mii de eroi români, cari ne-au făurit marea şi frumoasa ţară, învrednicindu-ne la suprema bucurie şi fericire, mai cu seamă pe noi, generaţiunile care am văzut şi simţit direct nedreptăţile, umilinţele şi durerile trecutului de asuprire şi suferinţă, a fraţilor noştri subjugaţi!

De la băile Homorod, şoseaua duce mai departe, peste munţii Hărghitei şi ai Barotului, în valea Oltului, fie la Malnaş, fie la Braşov.

— La vr'o 25 km. nord de Braşov, în marele cot format de Olt, către confluenţa lui cu pârâul Negru, cam la egală distanţă

între marele şi frumosul sat Feldioara şi oraşul Sf. Gheorghe, aşezată între dealuri acoperite cu păduri de fag şi stejar — cele din urmă ramificaţiuni ale munţilor Barotului — se găseşte staţiunea balneo-climatică *Vâlcele*. Bucurându-se de o climă dulce, constantă, ferită de curenţi şi cu bogate isvoare de ape minerale pentru băi şi cu deosebire pentru cura internă — ape diuretice, laxative şi purgative — fiind şi cât se poate de bine organizată, cu vile confortabile, restaurante şi un frumos parc pentru preumblări, staţiunea Vâlcele este foarte simpatică, bine apreciată şi mult cercetată. Drumul la staţiune, fie de la Feldioara, fie de la Sf. Gheorghe, pe şoselele care cotesc pr'intre dealurile acoperite cu păduri tinere şi lăstărişuri de fag, stejar, mesteacăn şi brad, este cât se poate de frumos şi plăcut.

COVAŞNA—VOINEŞTI—COMANDĂU—VALEA SUPERIOARA A OLTULUI—BODOC—MALNAŞ—TURIA—TUŞNAD—LACUL SF. ANA.

— De la Braşov, străbătând şesul în care te înveselesc frumoasele şi variatele culturi, sau de la Sf. Gheorghe, capitala judeţului Trei Scaune, cu trenul, sau cu trăsura; din Muntenia pe valea Buzăului, ori din Moldova pe valea Oituzului, se poate merge la *Covaşna*, staţiune balneară situată în şesul pârâului Negru, afluent stâng al Oltului, la poalele munţilor Breţcului şi Buzăului. Staţiunea este modestă, slab organizată, dar isvoarele ei de ape sulfo-feruginoase şi cu deosebire de acid carbonic—care sunt foarte puternice—precum şi băile de acid carbonic uscat, numite „mofete," îi dau o deosebită importanţă, pentru lumea suferindă cu situaţiune materială mai modestă. Multe case ale târguşorului Covaşna şi câteva restaurante, stau la dispoziţiunea vizitatorilor.

— Ceva mai departe de Covaşna, aşezat chiar pe poalele munţilor împăduriţi, se află satul românesc de mocani *Voineşti*, având şi el băi sărate şi de acid carbonic, precum şi o foarte bună apă minerală alcalină pentru cura internă; iar gospodarii şi gospodinele, frumoase şi voioase, foarte prevenitoare şi pline de atenţiune pentru „oaspeţi," deschid larg uşile căsuţelor lor curate şi simpatice.

— Din satul Voineşti, sau chiar din gara Covaşna cu trenul forestier, se poate face o frumoasă şi plăcută escursiune la „Comandău"— fost pichet de graniţă—fabrică de cherestea situată la altitudine de 1016 m, în încheietura munţilor Breţcului cu ai Buzăului, chiar la isvorul pârâului Bâsca Mare. Cu deosebire frumos şi impresionant este, ridicarea pe dealul Ciclău, pe distanţă de 1250 m. cu funicularul ce se mişcă fără motor, numai prin greutatea vagoanelor încărcate cu lemne, care scoborând panta foarte înclinată, ridică sus vagoanele goale. De pe dealul Ciclău, este de admirat spre apus, frumoasa privelişte a şesului pârâului Negru, coronat de munţii împăduriţi ai Caşonului. Drumul de pe dealul Ciclău până la „Comandău", cu trenul forestier, sau cu drezina cu motor, ridicând în serpantină prin mijlocul pădurilor — din nenorocire în mare parte tăiate de toporul venetic — este de asemeni, cât se poate de frumos şi pitoresc. De la „Comandău," călare sau pe jos, pe valea Bâscei Mari şi numai prin păduri de brad şi de fag, se poate scobori în valea Buzăului, la Nehoiaş.

— De la oraşul Sf. Gheorghe în sus, până în şesul sudic al Ciucului, valea superioară a Oltului se strâmtează din nou, dealurile şi munţii acoperiţi cu frumoase păduri de fag şi de brad, apropiindu-se între ele, strâng cursul râului din ce în ce mai mult între coastele lor. Acest scurt sector al Oltului, de o rară frumuseţe şi de un remarcabil pitoresc, foarte asemănător cu acel d'intre Călimăneşti şi Turnul Roş, este foarte bogat în isvoare de ape minerale, ceea ce a făcut să ia naştere aici, înşirate pe marginile râului, dealungul şoselei şi căei ferate, patru staţiuni balneo-climatice. Astfel, cea d'intâi, situată la 10—11 k.m. nord de Sf. Gheorghe, este staţiunea *Bodoc*, cu renumita ei apă minerală alcalină „Matilda" şi cu băi calde şi reci de acid carbonic.

— La 10 k. m. mai sus de Bodoc, găsim drăguţa staţiune balneo-climatică *Malnaş*, cu băi calde şi reci de ape minerale şi mai cu seamă, cu foarte bune şi plăcute ape alcaline pentru cura internă. Vile drăguţe, case, restaurante şi un parc frumuşel, stau la dispoziţiunea vizitatorilor.

— După alţi 8—10 km. dăm peste satul Buxad. Nu este o staţiune balneo-climatică propriu zisă, organizată, însă are şi acest sat, ape minerale pentru băi şi pentru băut, iar casele locuitorilor, oferă mai modest, confortul necesar.

— De la Bukad, începe adevăratul defileu al Oltului Superior, adică defileul Tuşnadului. Inainte însă de a intra în el, să ne

abatem din drum la dreapta, către răsărit, pe şoseaua care trecând peste munţii Caşonului, duce la Târgul Săcuilor, în şesul pârâului Negru şi mai departe, fie spre sud către Covaşna, fie spre răsărit către Breţcu, Oituz, Poiana Sărată şi Hârja, prin valea Oituzului, în valea Trotuşului la Oneşti şi de acolo către T. Ocna, Bacău şi Adjud.

Părăsind satul Buxad, această şosea de legătură ridică la început cu direcţiunea nord-est, apoi spre est, într'o foarte frumoasă şi destul de aspră serpantină, la umbra codrilor de brad, fag şi stejar, sus, pe coama munţilor Caşonului, aproape de vârful Puciosul înalt de 1153 m., la fosta staţiune balneo-climatică *Fidelis*, distrusă de războiu. Din toate edificiile şi instalaţiunile, n'a mai rămas în fiinţă decât hotelul staţiunei, reparat şi transformat de câţiva ani într'un foarte interesant, bine condus şi apreciat sanatoriu pentru tuberculoşi, aparţinând societăţei de profilaxie a tuberculozei, unde bolnavii, în mijlocul pădurei de brad şi de fag, respirând din belşug aerul curat, ozonat şi îmbălsămat, îşi găsesc ameliorarea şi chiar vindecarea. Este sanatoriul „*Turia*", după numele micului pârău ce isvorăşte de aici şi se varsă în pârâul Negru. In apropierea sanatoriului, pe vârful conic al muntelui, se văd ruinele castelului Balvanyos, care, ca şi Ciceul şi Cetatea de Baltă, au aparţinut lui Ştefan cel Mare, lăsat împreună cu acestea din urmă, moştenire urmaşilor săi, Petru Rareş ocupându-l chiar, pentru scurt timp. De la sanatoriu, frumoasa şosea scoborând pe distanţă de vr'o 4 km., într'o frumoasă şi suplă serpantină, numai în umbra şi răcoarea bătrânilor şi stufoşilor copaci, ia direcţiunea generală spre sud-est, către Târgul Săcuilor, urmând pe fundul sinuos al văei pârâiaşului Turia, pr'intre frumoasele şiruri de dealuri, acoperite cu tinere păduri de fag şi stejar.

— Şi acum, să ne reluăm călătoria pe valea superioară a Oltului, prin defileul Tuşnadului. Este atât de strâmt acest defileu, că pe fundul lui nu-şi găsesc loc decât râul, şoseaua şi calea ferată, străjuite d'inspre apus de munţii Barotului, iar d'inspre răsărit de munţii Caşonului, îmbrăcaţi în splendide păduri de fag şi de brad, ca nişte vaste şi bogate draperii verzi, ce se lasă de sus, de pe culmi şi de pe vârfuri, pe coaste, prin vâlcele şi pe talveguri, până în apa domolită şi liniştită a Oltului. Este, într'adevăr, prea frumos şi plin de pitoresc acest defileu, ce-şi găseşte asemănarea între

mânăstirea Cozia şi gura Lotrului şi care, desprinzându-ne din lumea prozaicilor şi obişnuitelor realităţi, ne transportă o clipă în sferile înalte ale măreţiei şi sublimului în natură, unde sufletul se umple de mireazma şi deliciul poeticilor şi dumnezeeştilor desfătări!... Dar, iată-ne în faţa frumoasei şi încântătoarei staţiuni balneare şi mai mult climatice, *Tuşnad*, aşezată pe stânga Oltului, la picioarele munţilor Ciomag şi Surduc din massivul Caşonului, deasupra frumosului lac Ciucaş, în mijlocul bătrânei şi frumoasei păduri de brad. Are o climă dulce şi răcoroasă, cu aer curat, ozonat, îmbălsămat de răşina brazilor şi isvoare de ape minerale pentru băi şi pentru băut. Hotelurile, restaurantele, vilele drăguţe şi stabilimentul de băi, dispuse în amfiteatru şi împrăştiate până în desişul pădurei, oferă tot confortul, iar parcul cu drăguţele lui promenade şi potecile ce te duc la Piatra Şoimului, la lacul Sf. Ana şi în alte colţuri şi ascunzişuri tăinuite şi pline de vrajă ale pădurei, complectează farmecul Tuşnadului. Mă scobor jos, pe marginea lacului Ciucaş, de unde admir în sus, una din perspectivele frumoasei staţiuni. Ridic înapoi dealul şi din marginea şoselei ce traversează staţiunea, admir acum în jos, splendidul peisagiu al lacului, care reflectând munţii investmântaţi cu fag şi în deosebi cu brad, cari întind hora în jurul lui, absoarbe tăcut şi liniştit, caldele şi luminoasele raze ale soarelui, ce scoboară încet spre asfinţit.

— Dar Tuşnadul, mai rezervă vizitatorului şi iubitorului de natură, încă o frumuseţe, încă o plăcută şi încântătoare surpriză! Este lacul Sf. Ana, situat tocmai sus, în vârful muntelui şi nu cred să fie vizitator al acestei frumoase staţiuni, care ştiind de existenţa acestui frumos şi minunat lac, să renunţe a-l vedea şi admira!

— E dimineaţă, umbră şi răcoare, căci soarele n'a apărut încă deasupra Tuşnadului. Apuc pe poteca lărguţă şi binişor întreţinută — cu bănci pentru odihnă din distanţă în distanţă—ce pleacă din marginea sudică a staţiunei şi ridică coastele apusene ale munţilor Caşonului, într'o foarte lungă, sinuoasă şi frumoasă serpantină, ce se îndoaie mereu pe coaste, numai la umbra bătrânelor păduri de brad, făcând astfel urcuşul destul de uşor. După 2 ore de urcuş, traversând şi un frumos pâlc de tineri mestecănuşi cu trunchiurile albe, ale căror frunze tremură şuşuind în bătaia vântului, iată-mă ajuns pe culmea muntelui, în frumoasa poiană aşternută cu un splendid covor de iarbă verde. Soarele, ridicat acum sus, inundă

poiana cu dulcea şi plăcuta lui lumină şi căldură. Obosit, mă tolănesc la umbra brazilor din marginea pădurei şi în liniştea de cucernicie ce stăpâneşte singurătatea, purtându-mi privirea de la verdele dătător de speranţă al codrului şi al poienei, la dulcele albastru-azuriu al cerului, îmbietor la vis şi la credinţă, aspir cu lăcomie aerul curat, ozonat şi mirezmuit, al muntelui. Mă ridic apoi şi dintr'un punct mai înalt al poienei, admir spre nord şi nord-est, în lumina soarelui, încântătoarea privelişte a şesului de jos al Ciucului, cu frumoasele sate Cosmaş, Sân Martin, Cotormani, Mânesag şi altele, apărând albe şi lucitoare, din verdele culturilor şi al pădurilor, încadrată mai departe, de munţii Ciucului şi ai Oituzului, ce-şi conturează culmile şi vârfurile pe albastra boltă cerească; iar spre apus, admir măreaţa şi splendida privelişte a munţilor Barotului şi Hârghitei. Rotesc ochii în jurul meu şi ascult. Nici o fiinţă nu se arată privirei mele şi numai freamătul uşor şi impresionant al codrului, întrerupe adânca şi tainica tăcere a cuprinsului!... S'ar părea că sunt singur în acest întins domeniu al codrului şi totuşi, Tu Dumnezeule eşti cu mine! Te zăresc departe, în adâncul infinit şi nepătruns al spaţiului, la capătul necunoscut al Universului. Te văd aproape, pe pământ, te simt aici, chiar lângă mine. Te văd şi te simt în aurora şi în roua dimineţei, în iarba câmpului şi a muntelui, în culoarea şi mirosul florilor, în freamătul codrului. Te văd şi te simt în adierea zefirului, în strălucirea soarelui şi în tăinuitoarea lumină a lunei. Te văd şi te simt în ciripitul păsărelelor din ramuri, în sborul săgetat al vulturului, în zumzetul albinelor, în cricriul greerului şi în trilurile fascinante al privighetoarei. Te văd şi te simt în murmurul păraielor de munte, în volburoasa imensitate a mărilor, în seninul de azur, dar şi în fulgerile, tunetele şi trăsnetele cerului! Te văd şi te simt în tot locul şi în toată clipa, în tot lucrul şi în toată fiinţa, te văd pretutindeni şi neîncetat, pentru că toate sunt creaţiunile Tale şi Tu în toate eşti!...

— Reconfortat fiziceşte şi sufleteşte, îmi reiau drumul pe cărare, intru din nou în pădurea de brad şi scobor pe cealaltă coastă a muntelui, mult mai dreaptă, pe o serpantină mult mai scurtă decât aceea pe care am ridicat, dar şi mult mai aspră. După o jumătate de oră de neîntrerupt scoborâş şi după ce prin rariştea brazilor zăresc în jos, ispititoare luciri de smarald,... iată-mă sosit în faţa marelui, frumosului şi minunatului lac de formă eliptică, înconjurat de frumoasa pădure de brazi, ce-şi oglindesc în apa limpede,

verzuie şi perfect liniştită, dreapta şi eleganta lor statură. Acesta este lacul Sf. Ana, mândra şi încântătoarea anexă a Tuşnadului pitoresc. Pe marginea lacului, este construită din lemn, o casă de adăpost pentru escursionişti şi turişti. O, dacă ar fi fost gata atunci, când am fost eu acolo! Cu câtă lăcomie aş fi gustat şi aici, poezia şi farmecul unei frumoase nopţi de vară, privind măcar pe furiş, frumoasele şi etericile zeiţe ale munţilor, codrilor şi apelor, cu părul de aur, desfăcut şi căzând pe spate, întinzând braţele albe ca zăpada, spre a prinde frumoasa lună plină, care în miez de noapte, pe scara-i de raze şi pe aripi de îngeri, scoboară voluptoasă şi misterioasă din înălţimea cerului şi se scaldă ca o regină, în apa cristalină şi vrăjită a lacului!...

VALEA TROTUŞULUI—VALEA CAŞINULUI—VALEA ŞI MUNŢII OITUZULUI — VALEA SLĂNICULUI— BĂILE SLĂNIC — MUNTELE ŞANDRU—VALEA UZULUI.

— Orăşelul Adjud, situat pe apa Trotuşului, aproape de confluenţa acestui mare pârâu cu Siretul şi care a fost primul obiectiv teritorial către care trebuiau să conveargă armatele germano-austro-ungare în ofensiva lor din vara anului 1917, pe la Mărăşeşti şi Oituz, este punctul de plecare al tuturor călătorilor şi excursioniştilor, cari vor să viziteze regiunea văei Trotuşului şi a principalilor săi afluenţi, sau cari vor să treacă prin aceste văi, munţii Carpaţi în Ardeal. Până la târguşorul Oneşti, aşezat la confluenţa Trotuşului cu afluenţii săi, Taslăul pe stânga, Caşinul şi Oituzul pe dreapta şi chiar până mai departe, la oraşul Târgu Ocna situat la confluenţa Trotuşului cu afluentul său drept Slănicul, valea Trotuşului este largă şi populată cu frumoase şi înstărite sate, ce se ţin lanţ pe poalele dealurilor în mare parte acoperite cu păduri, deoparte şi de alta a apei ce curge pe patu-i larg şi prundos, dealungul şoselei şi căei ferate. Deasupra răscruciului Oneştilor, ca extremitate a munţilor Berzunţiul, stă de streajă dealul Perchiu. Nu este aşa de înalt, dar oferă o frumoasă privelişte către văile Trotuşului, Oituzului, Caşinului, Taslăului şi cu deosebire spre T. Ocna.

—De la Oneşti, pe valea pârâului Caşin, se ajunge la Caşin, sat mare,

frumos şi bine înstărit, cu frumoase gospodării, pe vremuri renumit târg de vite şi în special de cai moldoveneşti. De la Caşin, pe valea pârâului Curiţa, se poate pătrunde în munţi, iar continuând drumul tot pe apa Caşinului în sus, se ajunge la satul Mânăstirea Caşinului — tot atât de frumos şi interesant ca şi cel d'intâi — unde se pot vedea urmele vechei mânăstiri moldoveneşti, astăzi biserica satului. De la Mânăstirea Caşinului — care este legat de Vrancea printr'o şoseluţă ce trece muntele către satul Câmpurile, în valea Şuşiţei — se poate ridica cu trenul forestier, călare ori cu căruţa, pe muntele Măgura Caşinului, unde este fabrica de cherestea şi de unde se deschide spre apus, o bună parte din splendida priveliştea a munţilor Breţcului, Caşinului, şi Oituzului, la picioarele cărora, jos, în şesul pârâului Negru, se scaldă veseli în lumina soarelui, Târgul Săcuilor, Breţcu şi gloriosul Oituz, devenit şi acesta legendar în războiul nostru de întregire, căci — cum vom vedea mai departe — regiunea muntoasă d'intre pârâul Caşin şi pârâul Doftana, la nord de T. Ocna, a constituit în 1917, al 3-lea sector, sau teatru principal şi sângeros de operaţiuni al armatelor adverse, valea pârâului Oituz cu direcţiunea Oneşti, fiind axa principală, de mijloc, a ofensivei germano-austro-ungare în această regiune.

Valea Oituzului este, fără îndoială, mai frumoasă, mai pitorească şi mai strâmtă decât a Caşinului, mai cu seamă de la Grozeşti în sus, adică din dreptul muntelui Coşna, situat pe stânga pârâului şi a muntelui Leşunţul de pe dreapta lui. De aici spre apus, munţii din ce în ce mai înalţi, îmbrăcaţi cu frumoase şi răcoroase păduri de fag şi de brad, încep să strângă din ce în ce mai mult pârâul şerpuitor, între puternicile lor coaste, deschizând totuşi pe această vale, una d'intre căile principale de comunicaţiune între Moldova şi Ardeal, pe frumoasa şosea ce pleacă din Oneşti şi trece prin Grozeşti, Hârja, Poiana Sărată şi Oituz, către T. Săcuilor.

— La nord-vest de Oneşti, călare pe apa Trotuşului, se află *T. Ocna*, orăşel simpatic aşezat între munţi, în care s'a născut marele patriot român Costachi Negri, unul d'intre luptătorii pentru înfăptuirea Unirei Principatelor Române şi principal colaborator al Domnitorului Cuza. Şi acest oraş a devenit glorios, prin martiriul său din vara anului 1917, de oarece — cum vom reaminti mai departe — în imediata lui vecinătate, pe muntele Coşna de la sud-vest de oraş şi pe dealurile Cireşoaiei de pe dreapta Trotuşului, s'au dat atunci lupte crâncene, cu mari şi sângeroase perderi, între trupele armatei 2-a române şi trupele inamice; iar măreţul monument înalt de 20 m., ridicat pe vârful „Măgurei", deasupra T. Ocnei, stă pururea mărturie a vitejiei, eroismului şi jertfelor, cu care oştaşii noştri, în frunte cu viteji grăniceri şi vânători de munte, au apărat şi pe linia munţilor Trotuşului, frumoasa şi iubita lor Moldovă! Oraşul a suferit foarte mult din cauza bombardamentului artileriei duşmane, dar prin muncă şi sacrificii s'a refăcut, redevenind aceeaş drăguţă şi simpatică staţiune climatică de altă dată, cu aer dulce şi curat, cu isvorul ei de apă feruginoasă, cu instalaţiunile de băi şi hidroterapie şi cu interesantele saline, situate chiar în marginea oraşului.

— De la T. Ocna, trecând podul peste Trotuş, se dă în valea pârâului Slănic, afluent drept al Trotuşului, pe fundul căreea, o bună şosea duce spre sud-vest, la *Băile Slănicul-Moldovei*. Valea este cât se poate de frumoasă, cuprinsă din spre nord şi miază-zi de munţi, cari-şi ridică către apus, culmile şi vârfurile din ce în ce mai sus. La început mai lărguţă, se strâmtează treptat până la Băile Slănic unde începe bradul şi de unde se strâmtează complect, dând impresiunea că d'incolo de staţiune, valea şi drumul se închid, înfundându-se în frumoşii codri de fag şi de brad, ceea ce de fapt, chiar aşa este. Drumul de la T. Ocna la Slănic este cât se poate de plăcut, mai cu seamă dacă-l parcurgi dimineaţa, pe răcoare, când soarele începe a se ridica deasupra dealurilor dinspre răsărit de Trotuş. Şi-mi aduc cu drag aminte, ce mare şi puternică impresiune mi-a făcut acest drum pe când eram încă copil, întâia oară când vedeam munţii şi gustam farmecul lor. Acum ca şi atunci, privesc cu drag şi duioşie la copiii de ţărani, băeţei şi fetiţe, din satele Gura Slănicului, Slănicelul, Slănicul şi Ceardacul, întinse dealungul apei şi şoselei, cu ochişorii albaştri ca cerul, ori negri ca mura, cu picioruşele goale şi îmbrăcaţi numai în cămăşuţe albe, cari aţinând calea celor ce se duc vara la Slănic, le întind — ca urare de bun venit şi sănătate — mânuţele în care ţin strâns, buchetele de flori de câmp, desigur, în aşteptarea gologanilor, covrigilor şi cofeturilor. Era atunci, cum este şi astăzi şi cum va fi întotdeauna, căci frumoasele obiceiuri ale copilăriei se perpetuiază. Micuţii copilaşi de atunci, vor fi acum şi ei aproape bătrâni, părinţi ori poate chiar bunici, păstrând ca şi mine, amintirea, mândria şi urmele adânci a 2 războaie victorioase, glorioase şi fericite, încununate de suprema isbândă, a întregirei neamului românesc!

Dar iată *Slănicul*, splendida podoabă, perla munţilor Moldovei, micul paradis aşezat pe apa cristalină şi murmurătoare a Slănicului, atât de asemănător ca aşezare, frumuseţe şi pitoresc, cu Govora şi Sovata, ba încă şi mai frumos! Isvor de sănătate şi viaţă, cu aer foarte curat, dulce şi îmbălsămat de râşina brazilor şi de parfumul florilor de tei, cari împodobesc frumosul şi simpaticul parc al staţiunei.

[1]) — Vino 'n codru la isvorul
Care tremură pe prund,
Unde prispa cea de brazde
Crengi plecate o ascund.

Vom visa un vis ferice
Ingâna-ne-vor c'un cânt
Singuratece isvoare
Blânda batere de vânt.

Pe genunchii mei şedea-vei
Vom fi singuri, singurei,
Iar în păr, înfiorate,
Or să cază flori de tei.

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei de-asupra noastră.
Or să cadă rânduri, rânduri!...

— Cu clima ei plăcută, ferită de curenţi, cu miraculoasele ape minerale ale celor 9 minunate isvoare, suverane în contra boalelor de stomac, intestine, ficat, rinichi, căile urinare şi respiratorii, în contra anemiei şi chiar a boalelor de ochi, rivalizând şi chiar întrecând în calităţi terapeutice vindicătoare, pe cele mai renumite ape similare din străinătate şi cu instalaţiunile de inhalaţiuni şi aer comprimat, rivalizând cu cele de la Reichenhall, staţiunea balneo-climatică *Slănicul Moldovei*, este una d'intre cele mai frumoase şi mai importante din România Mare, de care în special suferinzii, nu se pot dispensa. Şi cine a făcut odată plăcutul drum până la el; cine a gustat deliciile şi binefacerile lui; cine s'a înfruptat din poetica şi tainica lui făptură; cine a respirat o singură dată în acest colţişor de paradis, preumblându-se pe frumoasa şi romantica alee, care la umbra brazilor şi în murmurul fascinant al Slănicului, duce la frumoasa şi prietenoasa cascadă, sau pe frumoasa vale a pârâiaşului Puful; cine a ridicat cele 300 de scări şi mai sus, ori la frumoasa poiană aşternută cu splendidă fâneaţă înflorită, de pe muntele Puful; cine a făcut escursiuni prin

1) M. Eminescu.

frumoşii codri de fag şi de brad, pe valea Dobrului, la Hârja şi la Poiana Sărată, ori pe vârful muntelui Şandru, arhiplin de smeură şi mure, acela trebuie să mai vie şi altă dată în frumosul şi încântătorul Slănic al Moldovei, care a fost complect distrus de ororile războiului, dar care s'a refăcut aproape complect!. Iar acei încă şi mai favorizaţi de soartă, cari în poezia şi farmecul acestei minunate naturi, au avut ca şi „Sandu", ocaziunea şi norocul să poată privi adânc în ochii albaştrii ca azurul cerului, ori negri şi mari ca murele coapte de pe Şandru, gustând, la umbra tăinuitoare a bătrânilor copaci şi în farmecul susurului apelor, deliciul buzelor rumenite de fiorii dragostei, mai dulci şi mai savuroase decât fragii de pădure,... aceia, nu mai pot uita nici odată Slănicul Moldovei!...

— Intr'o frumoasă dimineaţă de August, când soarele apărea strălucitor deasupra culmilor muntoase d'inspre răsărit, pornesc călare spre muntele Şandru. Este cea mai grea, dar şi cea mai romantică escursiune ce se poate face dela Slănicul Moldovei. Trec pe la gura pârâului Puful, apoi pe la cascada Slănicului şi când ajung la gura pârâului Slănicelul, întorc brusc la dreapta şi ridic pe poteca foarte înclinată şi pietroasă, angajându-mă pe plaiul — potecă de cal şi de picior — ce urmează numai prin codri de fag, brad şi mesteacăn, pe culmea muntelui d'intre valea Slănicelului şi valea Pufului, ambii amfluenţi stângi ai Slănicului. Drumul este destul de greu, poteca ridicând multe pante succesive foarte înclinate, unele atât de priporoase, încât călăreţul este nevoit să descalice. De altfel, cine să organizeze poteci în serpantină mai lesne de ridicat, cine să se ocupe de problema uşurărei escursiunilor în munţi, când nu există în ţară decât 2 societăţi turistice şi acelea prea puţin încurajate şi când din nenorocire, gustul şi pasiunea pentru escursiuni şi turism în frumoşii şi falnicii noştri munţi, sunt încă atât de puţin desvoltate la tineretul nostru românesc?!... Ciobanii noştri, în general tineri şi viguroşi, iar pe aici şi toate cetele de femei tinere, fete şi băeţi, cari pe timpul verei se urcă cel puţin la 2 zile odată pe Şandru, să culeagă fragi, smeură, mure şi afine, pe care le vând sezoniştilor Slănicului, sunt obişnuiţi să umble prin munţi, aşa că n'au nevoe de serpantine comode, care să le menajeze forţele, dar să le lungească drumul. Ei iau coastele, chiar şi pe cele mai priporoase drept în piept, formând astfel potecile, pe care suntem siliţi a le urma şi noi, atunci, când aşa de

rar, ne hotărâm a respira o clipă în atmosfera senină şi curată a înălţimei munţilor.

— De câţi ani eşti mătuşă — întreb pe o bătrână gârbovită şi uscată sub povara anilor, grijilor şi lipsurilor, care — excepţie făcând — complecta una dintre cetele tinerelor femei, fete şi băeţandri, pe care le-am întâlnit în drumul spre Şandru ?

— Păi, am cam uitat; da oi hi de vr'o 65.

— Dar bine mătuşico, de ce nu stai acasă, la odihnă? Pentru ce te oboseşti atâta, la o vârstă aşa de înaintată ?

— Ei, da ţine mai bine la drum decât noi, domnule, că doar de când era tânără se suie sus pe Şandru, la smeură. — Imi răspund în cor, câteva tinere şi isteţe smeurărese.

— Da, maică, de când eram încă copchiliţă mă tot urc vara pe Şandru, la cules de smeură, de mure şi de afine, că doar Şandru sireacu m'a ajutat de mi-am crescut cei 7 feciori !...

— Aşa mi-a răspuns răspicat, cu toată sinceritatea, mândria şi duioşia sufletului ei curat, de mamă care şi-a împlinit complect datoria, gârbovita şi sbârcita, dar foarte simpatica şi venerabila bătrână, între feciorii căreea, crescuţi cu ajutorul Şandrului,... va fi fost poate şi vr'un erou de războiu!... Şi, Doamne, cât de adânc şi de răsunător — ca un puternic ecou al unui trecut nu prea depărtat — s'au revărsat în sufletul meu, cuvintele ei pline de adevăr, înţelepciune şi înţeles, care mi-au reamintit în acel moment, de nemăsurata iubire, duioşie şi de marile jertfe, cu care însă-şi buna, sfânta şi neuitata mea mamă, într'o foarte lungă şi grea, dar cu totul curată şi demnă văduvie şi-a crescut şi a făcut carieră, celor 3 copii ai ei!

— Dar iată, am ajuns în punctul unde se întâlnesc, poteca pe care o urmaiu până acum, cu aceea care vine de la Slănic pe valea pârâului Puf şi pe care o utilizează mai mult smeurăresele, fiind ceva mai scurtă. După puţină odihnă, mă angajez descălecat, pe o nouă şi destul de lungă coastă. Nu este cea din urmă, dar este cea mai priporoasă. Calul meu, dus de dârlogi de către călăuză, deşi debarasat pentru un moment de călăreţ, nu pare totuşi încântat, dar şi călăreţul în urma lui, ridică cu mare greutate pe aspra potecă. Cam pe la mijlocul priporului, privesc înapoi pr'intre copaci şi par'că nu'mi vine a crede, că un moment mai înainte, am trecut pe acolo. Incă câţiva paşi la deal şi deodată aud în sus, spre culmi, un vâjiit puternic, un foşnet impresionant! Mi se pare că aud venind din larg, isbindu-se şi sdrobindu-se de

stânci, talazurile mărei! Este codrul de fagi, de brazi şi cu deosebire de mesteacăni cu frunza tare, metalică şi lucioasă, care freamătă în puternica bătaie a vântului, fugar liber, neînfrânat! Un moment stau pironit locului, ascult şi par'că nu'mi vine să cred, că la câteva zeci de metri mai sus, deasupra capului meu, vântul poartă un atât de înverşunat războiu codrului, pe când aici, puţin mai jos, nu se mişcă nici o frunză, domnind o linişte mormântală! Dar iată-mă în capul priporoasei coaste, trecând brusc, dintr'o atmosferă caldă şi perfect liniştită, în alta foarte agitată şi destul de rece. Vântul care mă săgează, silindu-mă să-mi încheiu haina, dă ca un turbat, iuraş pr'intre fagi, brazi, mesteacăni şi pr'intre scoruşii încărcaţi de mari ciorchine cu boabe roşii, care populează în mare număr creasta muntelui. Aici, am eşit din umbra tăinuită a codrului bătrân şi des. In strălucirea soarelui ce este aproape de miază-zi, brazii tineri cu frunza verde-deschis, mesteacănii cu trunchiul alb şi frunza verde-argintată şi scoruşii ce parcă ard în flacări, dau pădurei în rarişte, un farmec nou, cu totul deosebit. De aici în sus, pe o mare întindere, pădurea a fost în parte tăiată, în parte arsă, iar în locul ei se întinde pe culmi, pe coaste şi pe văi, vasta tufărie de mure şi mai ales de smeură.

[1]) — Iar mura'ntradins o făcu pe pământ
Sălbatica Zân'a pădurii
Căci ochii ei negrii asemenea sunt
Cu negrele boabe-ale murii;
Iar unde e mură, sădită de ea,
Pot merge neveste şi fete,
Flăcăilor însă vederea le-o ia
Şi junghiuri prin cap le trimite!

Şi smeura — anume — o făcu pe pământ
Sălbatica Zân'a pădurii —
Obrajii ei rumeni ca smeura sunt,
Obrajii şi rumenul gurii.
Iar pe-unde sădeşte ea smeură'n văi
Pot merge femeile 'n pace,
Dar floarea din faţă le-o ia la flăcăi
Şi galbeni ca faguru-i face!

1) Gh. Coşbuc.

— Ţinând mereu cărarea pe muchea muntelui, ridic călare încă 3—4 coaste priporoase, dau în mica colonie de jepi, încă câteva zeci de metri prin iarba mare, plină de afine şi ajung în vârful *Şandrului* înalt de 1071 m., la mica piramidă de fer, semn al vechei frontiere, ce mai stă şi astăzi în picioare, ca multe altele, probabil,... ca mărturie pentru generaţiunile viitoare, a nedreptei şi nemiloasei foste stăpâniri maghiare, asupra fraţilor ardeleni!

Tot vârful Şandrului, pe o mare rază de jur împrejur, este scormonit, plin de gropi mari şi adânci, cauzate de formidabilul bombardament al artileriei grele inamice, în timpul războiului din 1916—1918. Muntele Şandru a fost în August 1916, unul d'intre primele obiective ale armatei române de nord, în ofensiva ei în Ardeal. De altfel, toată regiunea muntoasă dela băile Slănic în vârful Şandrului, pe care am străbătut'o, este plină de tranşee şi adăposturi, vestige încă vii ale înverşunatelor lupte, care au avut loc pe aici.

Deşi în această zi atmosfera nu este destul de clară, totuşi, din vârful Şandrului se descopere de jur împrejur, una d'intre cele mai splendide şi mai măreţe privelişti muntoase. Un adevărat ocean muntos, cu înalte culmi, măguri şi văi adânci, acoperit în cea mai mare parte cu nesfârşiţi codri verzi, dar şi multe creste şi vârfuri golaşe, perzându-se prin vălul albastru-violet, al orizontului depărtat. Astfel, spre nord şi mai aproape, frumoşii şi stâncoşii munţi Ţiganca, Farcu Mare şi Farcu Mic, mai mici decât Şandru, mândri de frumoasele şi măestritele lor forme, par că mă chiamă la ei; iar mai departe spre nord şi nord-vest, încadrând priveliştea, munţii de pe dreapta Trotuşului şi munţii Ciucului, mai înalţi decât Şandru, escarpaţi şi devastaţi de păduri, dând o slabă notă de tristeţe fundului tabloului. Spre răsărit, se deschide splendida şi încântătoarea privelişte a munţilor de pe dreapta şi de pe stânga Trotuşului, acoperiţi cu vaste şi frumoase păduri. Astfel: mai aproape, Şandru Mic, Chisauşu, Puful, Păltinişul, iar mai departe, munţii şi gura Doftanei, afuent drept al Trotuşului, Măgura T. Ocna cu gura Slănicului, o parte din şoseaua Slănic-T. Ocna, muntele Coşna, Măgura Caşinului, priveliştea fiind închisă în fund de munţii de pe stânga Trotuşului. Spre miază-zi, se întind până departe, perzându-se la orizont, munţii Zăbrăuţului, Vrancei, Breţcului şi ai Buzăului; iar spre apus şi sud-vest, se descopere frumoasa şi încântătoarea panoramă a şesului pârâului Negru, înconjurat de munţii Zăbrăuţului şi Breţcului dinspre miază-zi şi de munţii Oituzului şi Caşonului d'inspre nord-vest şi apus, cu frumoasele sate Lemnia,

Nitodul Mic, Nitodul Mare, Rusenii, oraşelele Breţcu şi Târgu Săcuilor, precum şi alte sate aşezate dealungul pâraelor şi a şoseşoseaua Oneşti-Oituz-Breţcu, ce leagă Moldova cu Ardealul.

Din vârful Şandrului, am scoborât pe plaiul ce ţine coama muntelui d'intre pârâul Slănicelul ce curge pe stânga şi pârâul Slănicul de pe dreapta, drum încă mai frumos, mai romantic şi mai uşor decât acel pe care am ridicat. Trec prin dreptul obârşiilor celor 2 pâraie, ce curg la vale pe fundul văilor adânci, învestmântate cu frumoase păduri de fag, molift şi mesteacăn. Frumoasa cărare, străbătând un splendid covor de iarbă verde, mă poartă în plină revărsare a soarelui, prin vasta şi frumoasa poiană — din care privesc şi admir până departe, fermecătoarea privelişte a munţilor înconjurători şi mai ales frumoasa şi adânca vale a Doftanei cu satul Doftana la gura ei şi cu o parte a staţiunei băilor Slănic — mă trece apoi pe lângă isvorul de apă bună şi rece, ce măreşte încă şi mai mult calitatea şi farmecul acestui drum, în sfârşit mă introduce în bătrânul codru de brad şi de fag, pe care-l străbat scoborând mereu la vale, până ajung jos, în valea Slănicului, la fabrica de cherestea, de unde, lăsând la dreapta poteca ce duce peste munte, prin tânăra pădure de brad la Hârja şi la Poiana Sărată, o iau pe marginea Slănicului în jos, trec pe la gura Slănicelului, pe la cascadă, pe la gura Pufului şi intru în Slănic, foarte mulţumit şi încântat de frumoasa escursiune ce am făcut.

— De la T. Ocna în sus, valea Trotuşului cuprinsă până către obârşia râului, între munţii Berzunţul şi Tarcăului pe stânga şi munţii Oituzului şi Ciucului pe dreapta, se strâmtează mai mult, lăsând însă şi unele expansiuni, care deschid loc frumoaselor sate, întinse în pitorescul lor, dealungul văei şi pe coaste, de o parte şi de alta a frumoasei ape, ce şerpuieşte mereu pe patul ei prundos.

— De la gara şi satul Dărmăneşti, cu trenul forestier, vizitez *valea Uzului*, afluent drept al Trotuşului. Este o vale foarte frumoasă şi plină de pitoresc, mai largă şi cultivabilă pe distanţă de 15—16 km. de la gura ei, adică până d'incolo de satul Poiana, Uzului, de unde începe să se strâmteze din ce în ce mai mult, munţii acoperiţi cu păduri tinere de fag şi de brad apropiindu-se şi strângând pârâul din ce în ce mai mult în albia lui. Acum, micul şi îngustul tren forestier, ţinându-se chiar pe marginea apei,

ce se rostogoleşte limpede şi gălăgioasă pe patul ei stâncos, trece printr'o foarte îngustă dar destul de lungă şi romantică alee de arini, apoi pe la gura Uzuleţului, mic afluent drept al Uzului, pâraiaş mic cu apa roşietică, foarte sburdalnic şi nebunatic, ce se prăvale de sus, din munte, aruncându-se vertiginos, clocotitor şi vâjiitor peste stânci, in matca Uzului. După alţi 3—4 km., trenul se opreşte la capătul liniei sale, într'o largă, luminoasă şi prea frumoasă deschidere a văei, înconjurată de munţi frumoşi şi înalţi, îmbrăcaţi cu frumoase păduri de fag şi de brad, lipsită cu totul de curenţi, cu aer foarte curat şi plăcut, razele dulci ale soarelui, convergând aici din toate direcţiunile. De la această expansiune în sus, valea Uzului se strâmtează complect, lăsând loc numai pârâului şi îngustei şoseluţe, foarte rău întreţinută, ce se ţine continu pe marginea apei şi care de la gura pârâiaşului Başca, mic afluent drept al Uzului, se desparte în două. O ramură continuă spre nord-vest, tot pe valea Uzului, pentru a duce în Ardeal, pe Oltul Superior, către Sân-Martin, în şesul de jos al Ciucului şi către oraşul Mercurea Ciucului, iar cealaltă ramură se dirige către sud-vest pe valea Başcăi, pentru a duce, fie tot în şesul de jos al Ciucului, fie în şesul pârâului Negru, către Târgul Săcuilor şi mai departe. Străbătând o regiune muntoasă foarte frumoasă şi pitorească in sălbăticia ei, ambele drumuri sunt tot atât de plăcute şi de impresionante.

Mă oprisem puţin la gura Başcăi, să văd un mic monument ridicat în cinstea şi memoria unui ofiţer ungur, căzut aici în războiul din 1916—1918. Un ciobănaş care păştea o turmă de oi în apropiere, pe coasta muntelui, scoboară repede, vine la mine şi mă întreabă dacă am puşcă, de oare ce un moment mai înainte ursul trecuse apa pârâului, de pe un munte pe cellalt. Zadarnic îmi argumenta micul şi curajosul ciobănaş, că în acel moment ursul trebuia să se găsiască acolo, sus, căci eu n'aveam, decât un mic pistol de buzunar.

— De la Comăneşti, sat mare, frumos şi bine înstărit, unde se află şi o mare fabrică de cherestea, o ramură de cale ferată se detaşează din linia principală de pe valea Trotuşului şi duce către nord-est, la târgul Moineşti din valea Taslăului Sărat, în regiunea petroliferă şi carboniferă a judeţului Bacău şi a Moldovei. Şoseaua, care însoţeşte acest crâmpeiu de cale ferată urmează mai departe, către oraşele Bacău şi Piatra Neamţ. Din Moineşti, se poate face

o plăcută escursiune pe frumoasa vale a Taslăului Sărat, către satul Chilii şi schitul Frumoasa.

— De la Comăneşti în sus, valea Trotuşului strâmtându-se şi mai mult, devine încă mai frumoasă şi mai pitorească, satele Goioasa, Sulţa, Agăş, Ciugheşu, Brusturoasa, Palanca, Ghimeş, Valea Mare şi Lunca, scăldate de frumoasa apă a râului, ţinându-se lanţ unele de altele. De la satul Lunca, şoseaua trecând munţii, se îndreaptă direct spre sud-vest şi debuşează în seşul de sus al Ciucului, ajungând la oraşul Mercurea Ciucului pe Oltul Superior, iar calea ferată, ridicând munţii într'o frumoasă şi suplă serpantină cu direcţiunea spre apus, ajunge în şeaua Carpaţilor la Ciumani, o încântătoare poziţiune sub crestele şi vârfurile munţilor acoperiţi cu vaste şi frumoase păduri de brad, de unde trecând pe frumosul şi măretul viaduct de peste valea Casucu, scoboară în serpantină tot în şesul de sus al Ciucului, pe Oltul Superior, la Petru Rareş. De pe serpantina căei ferate, d'intre Ciumani şi Petru Rareş, se descopere spre sud-est, prea frumoasa privelişte a munţilor Ciucului şi Oituzului, ce-şi prezintă acum frumoasele forme ale versanţilor apuseni; iar spre vest, se descopere splendida panoramă a şeseului de sus al Ciucului şi al Oltului Superior, cu oraşul Mercurea Ciucului şi satele Racoş, Petru Rareş şi Ciceu, încadrată de munţii Barotului şi ai Hărghitei. Am privit şi admirat aceste splendide şi fermecătoarea privelişti, atât în plină exuberanţă a vegetaţiei, cât şi iarna, când brazii verzi, încărcaţi de zăpadă albă, strălucesc la sărutarea razelor de soare şi profundele impresiuni, nu se mai pot şterge din sufletul meu!

VALEA BISTRIŢEI MARI—PIATRA NEAMŢ—VALEA TARCĂULUI—BICAZUL—CHEILE BICAZULUI—SCHITUL DURĂU—MUNTELE CEAHLĂU—PRIVIND DE PE CEAHLĂU, CERUL ÎNSTELAT—BORSECUL.

— Pornind de la Bacău spre nord-vest, cu calea ferată, sau pe frumoasa şosea, ambele urmând paralel pe valea aici largă a Bistriţei Mari, între dealuri înalte acoperite cu păduri, fâneţe şi culturi, ajungi la oraşul *Piatra Neamţ*, capitala judeţului Neamţ, astăzi cap de linie ferată, situat la poalele muntelui Cernagura de pe dreapta Bistriţei, îmbrăcat cu frumoasă pădure de brad şi ale munţilor Cosla şi Petricica, goi şi stâncoşi, de pe stânga râului. Frumos, curat, cu

aer plăcut și climă dulce, orașul Piatra Neamț este și o foarte apreciată stațiune climatică; iar parcul de pe Cosla, care oferă foarte frumoase priveliști asupra orașului și împrejurimilor muntoase și preumblarea „peste vale," adică pe malul drept al Bistriței, trecând pe frumosul pod de beton armat în arcade, sunt puternice motive de atracțiune și distracțiune, atât pentru localnici, cât mai cu seamă pentru vilegiaturiști și vizitatori. Ca monument istoric în oraș, se poate vizita biserica cu hramul Sf. Ioan, zidită de Ștefan cel Mare în anul 1498.

— De la Piatra Neamț, plec cu trăsura mai departe, pe șoseaua ce continuă în sus, pe frumoasa și pitoreasca vale a Bistriței Mari, ce se strâmtează din ce în ce, strânsă tot mai mult între dealuri și munți acoperiți cu păduri. Trec de 2 ori râul pe frumoase poduri de piatră, traversez satele Viișoara, Pângărăciorul și Streaja, lăsând în urmă pe dreapta și pe rând, lucind albe în mijlocul pădurilor verzi de pe văi, mânăstirile: Bistrița, zidită de Domnul Alexandru cel Bun la începutul secolului al 15-lea, fiind înmormântat aici; Bisericani, zidită de Ștefăniță Vodă cel Tânăr, transformată în sanatoriu pentru tuberculoși și Pângărați, zidită de Alexandru Lăpușneanu și transformată în închisoare pentru femei. Ridic apoi panta, străbat un scurt dar frumos defileu strâns între munți împăduriți și admirând cu nesațiu în jos, pe fundul văei, plutele ce lunecă pe apa învolburată și argintată a Bistriței — cea mai repede și mai frumoasă d'intre toate apele râurilor mari, de munte, ale României-Mari — conduse cu măestrie de voinicii și curagioșii plutași, ajung la satul Grăseni situat la gura Tarcăului, afluent drept al Bistriței.

De aici, cu trenul forestier, părăsind pentru câteva ore valea Bistriței Mari, o iau spre miază-zi în sus, pe frumoasa și pitoreasca vale a Tarcăului. La început mai largă, făcând loc satelor Grăsenii, Tarcăul și Cazacii, ce se întind pe distanță de 5—6 km. dealungul apei limpezi ca cristalul, ce se rostogolește șușuitoare printre bolovanii de stâncă, la umbra arinilor, alături de calea ferată, valea Tarcăului se strâmtează pe măsură ce ridic în susul ei, munții înalți, acoperiți cu tinere păduri de fag amestecat cu brad, apropiindu-se din ce în ce mai mult. Trec pe lângă schitul Tarcău, așezat pe un mic platou acoperit cu iarbă verde, la gura pârâiașului Bolovănișul, de unde valea, strânsă și mai puternic de munți înalți, începe să se strâmteze de tot, Tarcăul repezindu-se

la vale din ce în ce mai șerpuitor, mai clocotitor și mai vâjiitor. Ajung la gura pârâiașului Ardeluța, la 23 km., de gura Tarcăului, de unde începe bătrânul și frumosul codru de molift. După încă 12 km. în sus, ocolind mereu pintenii stâncoși ai munților, ajung în capul liniei ferate înguste, la gura micului pârâiaș Cracul, aproape de isvorul Tarcăului, la 35 km. de la gura lui, sub muntele Tarcăul înalt de 1662 m. De aici, se poate merge călare, sau pe jos în valea Trotușului, la Ghimeș și Brusturoasa, sau în valea Tasăului Sărat, către Moinești.

Admirând și la înapoiere sălbatica frumusețe a văei Tarcăului, revin în valea Bistriței Mari, pe care o urmez în sus, până la satul și domeniul Coroanei Bicaz, situat la confluența Bistriței cu râul Bicaz, afluent al ei stâng. Cât de frumos și de simpatic e și acest mic colțișor al Carpaților Moldovei! Ce frumoase priveliști și peisage se oferă ochilor, privind de sus, din curtea bisericei satului, așezată pe poala muntelui Sima, fie în susul Bistriței, către satul Mărceni de pe stânga râului, fie mai cu seamă în josul apei, către casa domeniului Coroanei, către satul Ciungi și botul muntelui d'intre Bistrița și Bicaz! Și ce plăcut este, să stai pe terasa d'inspre Bistrița a casei domeniului, ziua privind în fața muntele împădurit și repedele curs al râului, ducând mereu la vale, către Piatra și Galați, plutele de bușteni de brad, iar seara, admirând minunata și fantastica aparițiune deasupra muntelui, a tainicei și voluptoasei lune pline—splendid glob de aur—ce aruncă dealungul frumoasei ape învăluită în semiîntuneric, tremurătoare fâșii de lumină, cu sclipiri de diamant!

— In răsăritul soarelui unei frumoase zile de vară, plec din Bicaz cu trenul forestier al domeniului Coroanei, să văd cheile Bicazului. Valea acestui pârâu, de la gura lui până la satul Bicazul de Sus, unde se termină linia ferată forestieră, destul de largă, populată și cu albia în prundiș, nu prezintă ceva deosebit ca frumusețe și pitoresc. Este o vale obișnuită, semănând cu a Șușiței între Mărășești-Soveja și cu a Slănicului între T. Ocna-Băile Slănic. La eșirea din Bicazul de Sus, mă văd însă pe neașteptate în fața unei mărețe și splendide priveliști! Massivi stâncoși, abrupți și prăpăstioși de stâncă alb-sură în forme ciudate, se ridică ca niște monștri drept în sus, în nourașii subțiri, albi și vaporoși, ce se preumblă liniștiți pe cerul de azur. Doi d'intre ei, cam de formă conică-

piramidală şi foarte apropiaţi unul de altul, stau neclintiţi şi severi, ca nişte uriaşi păzitori chiurasaţi în marmoră, lăsând să treacă pr'intre ei, doar atât cât îşi poate face cu greu loc, numai apa Bicazului, ce se precipită aici şuşuitoare, în spumă şi vâltori. Alături de ei, alţi doi massivi stâncoşi, mai mari şi mai înalţi, lasă să treacă prin spintecătura lor extraordinar de strâmtă, adâncă şi dreaptă, micul pârâiaş Sugău, afluent stâng al Bicazului, ce iese furios, spumos şi sgomotos — ca scăpat dintr'o închisoare celulară de nebuni — pentru a se arunca chiar acolo, în Bicaz. Sunt aşa de abrupţi şi sălbateci în formele lor capricioase, aceşti formidabili massivi stâncoşi, încât se pare că aici ar fi erupt cel mai puternic vulcan!... Culuarul, adică gangul prin care străbate Sugăul, lung de vr'o 150 m. este atât de strâmt, că de abia îşi găseşte loc numai pârâiaşul, ce se rostogoleşte pe pătişoru-i de stâncă; iar locuitorii, nevoiţi să treacă prin acest gang cu vitele la păşunat, ori pentru a-şi aduce lemne şi piatră de var, au fost nevoiţi să-şi facă din bârne, pe toată lungimea gangului, un foarte îngust podeţ pentru trecere. Pădrund pe podeţ în interior şi străbat gangul înainte şi înapoi. Dedesuptul podeţului, Sugăul nu se mai aude, iar în sus, deasupra capului, pr'intre pereţii drepţi, foarte înalţi şi albi, de stâncă calcaroasă, abia zăresc îngusta dungă a cerului albastru! In primul moment, când am sosit în faţa acestor minunăţii, credeam că mă găsesc chiar în faţa cheilor Bicazului; dar îndată m'am convins, că în realitate aceşti enormi massivi stâncoşi, constituiau numai uriaşa pază înaintată..., sau formidabilul şi măreţul arc de triumf... al cheilor Bicazului, pe care trebuia să le găsesc mai sus. Trec dar mai departe pe valea Bicazului şi după încă vr'un km., mergând la umbră, pe drumuşorul de pe malul stâng al pârâului, a cărui vale se strâmtează tot mai mult între munţii acoperiţi cu păduri, iată-mă şi în faţa porţei de eşire, a Bicazului din chei. Munţii, par'că s'au adunat aici din toate părţile, într'un imens massiv stâncos, ca să închidă valea şi să opriască cursul pârâului! O foarte strâmtă, înaltă şi dreaptă spintecătură, ce pare gata să mă înghită şi din care scapă revoltat, vijelios şi mugind, frumosul Bicaz, este poarta din aval a cheilor. Mă uit în sus, la impresionanta înălţime a spinticăturei, mă uit în jos, la învolburata apă cristalină şi ascultând vuetul, mugetul ce vine din interior ca din infern, ca din lumea fantasticelor poveşti, stau încă pironit locului, ca şi cum mi-ar fi teamă să intru. E frumos şi măreţ, dar nu'mi dă posibilitatea să bănuiesc măcar, marea şi fantastica pri-

velişte din interiorul cheilor, minunea care mă aşteaptă numai la 5—6 paşi!

Să intru! Dar pe unde, căci nu există aici, măcar o cât de îngustă cărăruşă, ci numai apa, ce se repede printre pereţii verticali ai spintecăturei? Sprijinit pe bastonul pe care-l am în mână, păşesc încet, cu băgare de seamă, pe bolovanii aruncaţi într'adins, de locuitorii nevoiţi să treacă prin aceste chei. Privesc în sus, la îngusta făşie de cer albastru şi cu inima palpitând de emoţiune, par'că aştept clipa tragică dar scurtă şi nesimţită, în care monştrii stâncoşi se vor prăbuşi peste mine, tăindu-mi pentru vecie pofta şi îndrăzneala, de a mai iscodi şi înfrunta imensitatea în massă şi în forţă a superbei naturi! Dar iată, la câţiva paşi mai departe, o foarte îngustă potecuţă, numai pentru un singur om, aşteaptă să mă conducă prin chei. O urmez. Ridicând şi scoborând peste massele de stâncă prăbuşită din înălţimea munţilor prăpăstioşi, cu crestele şi vârfurile în cer şi trecând pe sub streaşini de stâncă ce stau par'că să cadă, ea mă poartă strecurându-mă cu greutate, prin adânca, strâmta şi sălbatica prăpastie, silindu-mă, în vuetul neîntrerupt, de clocotiş al apei, ce se aruncă în spume peste enormele blocuri de stâncă, să trec păşind din bolovan în bolovan, când deoparte, când de cealaltă a Bicazului.

Dumnezeule, unde mă găsesc? Pe pământ în ţara mea, la Tine în cer, sau în infern?... Sunt eu oare treaz, perfect conştient, trăiesc o minunată şi dumnezeiască realitate, ori sunt prada unui vis înşelător?... Şi dacă trăiesc realitatea, spune-mi Doamne, cum ai putut întruni la un loc, în chip atât de magistral, atât de perfect şi armonios, frumuseţea, splendoarea, măreţia şi majestatea, cu sălbătăcia?... In faţa celei mai sublime d'intre frumuseţile, măreţiile şi spledorile Tale, în faţa celei mai fantastice d'intre minunatele podoabe, cu care Tu, Doamne, ai înzestrat această frumoasă şi binecuvântată ţară românească, mintea mi se opreşte în loc, rămân extasiat, înmărmurit!... Prin adânca, strâmta şi fantastica prăpastie în ocolişuri, pe sub pereţii stâncoşi, albi şi lucioşi ca de marmoră, ici perfect verticali şi goi, d'incolo puţin înclinaţi şi vărgaţi în dungi cenuşii, sau încinşi de înguste praguri împodobite cu puişori de brad, fag şi mesteacăn, ce dau prin verdeaţa lor, încă şi mai multă viaţă şi mai mult farmec minunatului interior, Bicazul, încolăcindu-se clocotitor pe după pintenii uriaşilor monştri stâncoşi, se rostogoleşte vertiginos în torent, se aruncă ca un nebun furios şi cade în mici cascade albe ca zăpada, gemând şi mugind de mânie!... Mă opresc

un moment și în sunetul impresionant, cu nesfârșite ecouri ce străbat ocolișurile acestui îngrozitor de sălbatic, dar frumos și măreț gang, ale acestor minunate și fantastice chei ale Bicazului, întinse pe distanță de un km. și mai mult, care întrec în frumusețe și măreție, tot ce am văzut și admirat până acum în frumoșii noștri munți, privesc în jos, spre gura pârâiașului Bicăzelul, ce se aruncă de pe dreapta vijelios și spumos în Bicaz, privesc în sus, la formidabilul, fantasticul și îngrozitorul colț stâncos ce se ridică la cer, privesc în jurul meu, ascult și mintea mea ascuțindu-se în cer, par'că tot nu poate înțelege atâta frumusețe, atâta măreție, atâta majestate!...

Dar iată, am ajuns la intrarea Bicazului în chei, unde a fost oprită de războiu, construcțiunea șoseluței ce vine din Ardeal, de la Gheorghieni și care scoboară pe loc, coasta aproape verticală a muntelui, în cea mai strânsă și mai capricioasă serpantină pe care am văzut'o în munții noștri, dar care nefiind întreținută, se ruinează foarte repede. Ridic pe această serpantină sus, pe munte, de unde privesc și admir sub o nouă perspectivă, munții uriași, sălbatici și intrarea în chei, trec apoi prin micul tunel ce străpunge un bot stâncos de munte și după încă vr'o 4 km., mergând pe frumoasa șoseluță, dealungul și în dulcele susur al Bicazului, ce se rostogolește continuu pe pătișoru-i bolovănos de pe fundul văei, pe aici mai lărguță, cuprinsă între munți mai puțini înalți, rotunjiți și îmbrăcați în frumoasa mantie verde a bradului, ajung în fața unei alte minunății a naturei, în fața „Tăului", un lac mare și sinuos, cam de 5—6 h. a. suprațață, poate și mai mult, înconjurat de frumoasa pădure de brad. Se spune, că acest frumos și minunat lac s'ar fi format acum vre o sută de ani, prin scufundarea muntelui împreună cu pădurea de brad, vârfurile uscate ale brazilor rămași în picioare eșind și astăzi, ca o pădure uscată, deasupra lacului — format de apa Bicazului — adânc de 30-40 m. și plin de păstrăvi și de lostrițe. De la Tău înainte, șoseluța șerpuind mereu pr'intre munții învestmântați cu frumoase păduri de brad și de fag, scoboară în valea superioară a Mureșului, la Gheorghieni, de unde cheile Bicazului pot fi vizitate mult mai ușor, cu trăsura și chiar cu automobilul.

Și acum, la înapoiere în valea Bistriței Mari, admirând iarăși dumnezeiasca minune a cheilor Bicazului, strig din adâncul conștiinței și a sufletului meu: Aici, pictori și poeți; aici iubitori ai naturei și visători; aici neapărat, orice călător de pe valea Bistriței Mari,

ori de pe văile superioare ale Oltului și Mureșului, pentru că aici, mai mult și mai perfect decât ori unde, este concretizată frumusețea, măreția, puterea și majestatea lui Dumnezeu!...

— De la domeniul Coroanei Bicaz, urmând drumul în sus, pe șoseaua ce însoțește cursul Bistriței Mari și traversând pe sub poalele Ceahlăului, frumoasele sate Poenarii, Rugineşti, Buhalnița și Hangul, ajung la Răpciuni, aproape de gura Bistricioarei, afluent drept al Bistriței Mari. Aici, în Răpciuni, am poposit într'o seară — acum două zeci și ceva de ani — venind de la mânăstirile Agapia, Văratec și Neamț, pentru a mă duce la Borsec, pe atunci sub stăpânire ungurească, pe frumoasa șosea ce trece peste dealul lui Petru Vodă, ridicând și scoborând în frumoase serpantine, prin bătrânii codri de brad și de fag. Este drumul pe care l'a urmat în anul 1538, fugind din Moldova în Ardeal, Petru Rareș domnul Moldovei, trădat de boerii săi și gonit de turci, înțeleși cu cei d'intâi. Și apoi, câtiva ani mai târziu, tot aici, în Răpciuni, în murmurul șoptitor al Bistriței și în paza Ceahlăului, am petrecut 2 săptămâni de vară, în plăcuta companie a lui „Sandu" și a frumoasei lui exotice X. Revăzând din când în când Răpciunii, mi se pare că retrăiesc neuitatele seri, în care stând cu ei la masă, în cerdacul casei bătrânești din marginea șoselei, ascultam accentele vioarei tânărului țigan lăutar, acompaniat din cobză de țigăncușa lui, cântece, acum de joc sălțăreț, acum de „inimă albastră", precum și duioasele doine ale Bistriței și munților Moldovei; pe când Sandu, privind, când la luna ce se ridica tăcută și misterioasă deasupra munților, când în ochii drăgăstoși dar șireți ai frumoasei lui exotice, o iniția, cum să înțeleagă mai bine și să iubiască mai mult, frumoasa, dulcea și neprețuita țară românească!...

— Soarele, nu-și făcuse încă apariținea deasupra culmilor, când, călări pe niște căișori de munte, moldovenești, am plecat împreună cu Sandu și frumoasa lui prietenă spre *Ceahlău*, luând'o dela Răpciuni spre sud-vest, pe mica șoseluță ce ridică pe marginea pârâiașului Schitul. Țăranii proprietari ai cailor, servindu-ne și de călăuze, ne însoțesc mergând pe jos, când înaintea, când înapoia noastră. Radioasă de a călări și ridica pentru prima oară un munte, delicioasa X poartă la piept un buchețel de frumoase marguerite, pe care

Sandu i le culesese în ajun, din înflorita şi mirezmuita fâneaţă întinsă pe coastă, între marginea satului şi a codrului. După câţiva km. părăsim pârâiaşul, ridicăm puţin prin pădurea de brad şi de fag, iar după încă o jumătate de oră, când soarele apărut la orizont din frunzişul codrilor, începuse să aştearnă pete de lumină pe vârfuri, pe coaste şi pe văi, ajungem la satul şi *Schitul Durău*, unde Gh. Panu, unul d'intre cei mai de seamă cugetători şi scriitori români, trecut de mulţi ani la veşnicie, obişnuia să se odihnească pe timpul verei. De aici o luăm la stânga, pe poteca care, după ce traversează frumoasa poiană a schitului — de unde se deschide o prea frumoasă privelişte asupra Ceahlăului — taie în două covorul de iarbă verde şi mătăsoasă, în roua căreea, soarele dimineţei reflectă sclipiri diamantine şi intră în codrul de fag amestecat cu brad, pentru a ridica apoi neîntrerupt la umbra secularilor copaci, până sus, în vârful Ceahlăului. Este foarte plăcut, răcoare, păsărelile sar ciripind prin ramuri, căişorii nu simt încă obosiala şi calcă cu voiciune, iar stăpânii lor, moldoveni deştepţi — „şoltici", cum se spune prin Moldova — zimbind şiret şi privind pe sub sprincene, spun glume pline de haz, făcându-ne drumul şi mai plăcut, aşa că nu prea am simţit când am ajuns la fântâna lui Măcărescu, cu apa bună, limpede ca lacrima şi rece, situată la altitudine de 1210 m. După o scurtă odihnă, ne reluăm drumul pe poteca, care de acum încolo ridică în cotituri şi mai greu, coasta stâncoasă a muntelui, prin bătrânul şi frumosul codru de brad. Mici luminişuri, ne deschid splendide vederi spre valea Bistriţei şi spre schitul Durău. Drumul este din ce în ce mai obositor, caii însă, deprinşi cu muntele şi siguri pe picioarele lor, chiar şi în locurile mai greu de trecut, se opintesc voioşi la deal. Traversăm luminişul cu stâncile albe — „Caprele cu păstorul", „Scaunele", „Chica", sau „Smidele Fântânelor" şi „Stânca", sau „Căciula Dorobanţului" — intrăm din nou în pădurea de brad, aici mai mică şi mai rară, încă un efort printre jepi, pe coasta dreaptă şi stâncoasă şi iată-ne ajunşi sus, deasupra Ceahlăului, cel mai înalt, mai mândru şi mai falnic massiv din Carpaţii Moldovei, pe un frumos platou acoperit cu iarbă mare. Acum, soarele este aproape de amiază. Stânci mari alb-vinete, în variate şi ciudate forme, după cum le-au dăltuit şi şlefuit vânturile, ploile şi viscolele, făcând trup cu muntele, stau răspândite şi fixe, mai ales către marginile platoului. Colea, „Panaghia" sau „Toaca", cel mai înalt vârf al Ceahlăului şi al Carpaţilor Moldovei, de 1911 m., de pe care

pe timp senin şi clar, se văd râurile Moldova şi Siretul. Alături de Panaghia, vârful mai mic „Ţiclău". Ceva mai încolo este stânca „Dochia", întovărăşită de o altă stâncă mai mică, numită „Vulturul lui Traian" şi înconjurată de altele şi mai mici, „Oile Dochiei".

Legenda spune, că Dochia, fiica lui Decebal, urmărită de Traian după cucerirea Daciei şi moartea tatălui ei, s'ar fi refugiat în munţii Moldovei, făcându-se păstoriţă pe Ceahlău; că Traian ar fi încredinţat unui vultur paza ei şi că, în momentul în care era să fie prinsă de împărat, ea s'ar fi prefăcut în stâncă, împreună cu oiţele ei şi cu vulturul păzitor.

D'incolo, este „Piatra Detunată", „Turnul", sau „Piciorul Sihastrului" şi „Masa Ciobanului". Din vârful Panaghiei şi al Dochiei; de pe Masa Ciobanului şi din alte puncte înalte ale crestei Ceahlăului, peste imensa mantie verde a codrilor, ce îmbracă frumosul munte de jur împrejur — lăsându-se din ce în ce mai dulce şi mai elegant, din creştet până în poale, pe coame, pe coaste şi pe funduri de vâlcele — se descopere privirei, prin vălul albăstriu-violet şi diafan, cele mai splendide, mai măreţe şi mai feerice privelişti. Spre răsărit, se descopere splendida şi feerica privelişte a Bistriţei Mari, cu munţii împăduriţi de pe stânga râului, tăiaţi de văile păraielor Buhalniţa şi Hangul şi de valea pârâului Largul, dealungul căreea ridică şoseaua ce duce peste dealul Petru Vodă, către Tg. Neamţ şi valea Moldovei. Spre nord-est şi nord-vest se descopere măreaţa şi fermecătoarea privelişte a munţilor înşiruiţi în mai multe planuri, începând din poalele Ceahlăului şi până în fund, unde-şi estompează culmile şi piscurile, pe albastra boltă cerească. Astfel, în apropiere, pe stânga pârâului Bistricioara, afluent drept al Bistriţei, munţii Grenţieşului cu vârful Grenţieşul şi „Stâncile Roşii", la picioarele cărora odihneşte târguşorul Tulgheş. Urmează apoi, din ce în ce mai depărtaţi: pe stânga Bistriţei Mari, munţii Stănişoara şi Băisescu, muntele Lung, munţii Ostrei, frumosul munte „Clifele", Jumalăul şi Rarăul cu „Pietrele Doamnei", din Bucovina, unde — spune legenda — s'ar fi adăpostit, obosită de drumul lung şi greu al refugiului, fugind de teama tătarilor cari invadaseră Moldova, Doamna Maria, soţia lui Petru Rareş, împreună cu suita ei domnească; iar pe dreapta Bistriţei Mari, frumosul munte Budacul — al 2-lea uriaş al Carpaţilor Moldovei — apoi munţii Dornei cu vârful Pietrosul, munţii Rodnei cu vârful Ineul şi o parte din munţii Maramureşului. Spre apus, se deschide măreaţa şi încântătoarea privelişte a munţilor Giurgeului de pe dreapta Bistricioarei, încadraţi de munţii Călima-

nului, cu vârfurile Pietrosul și Pietrele Roșii și de munții Gurghiului. In sfârșit spre miază-zi, se oferă splendida priveliște a munților Bicazului și Tarcăului.

Incântați până în adâncul sufletului, de tot ceea ce am văzut, scoborâm puțin mai jos pe platou, la fântâna Mitropolitului, gustăm cu mare poftă din merindele ce avem în disagi, bem apă bună, rece ca ghiața și după un mic repaos, luăm drumul înapoi, pe aceeaș frumoasă și romantică potecă. Inainte de a reintra în codrul de brad, Sandu culege d'intre stânci și d'intre jepi „floarea reginei," pe care o oferă în buchet drăgălașei lui prietene, cetind încă odată în ochii ei, marea satisfacțiune pe care i-o procurase ascensiunea pe Ceahlău, cu toată obosiala, pe care o acceptase cu un deosebit curaj. Acum, la înapoiere, drumul ni se pare mai scurt, deși scoborâșul, mai cu seamă când eș'i obosit, este asemeni, destul de greu. La fântâna lui Măcărescu, ne oprim iarăși pentru câteva minute. Trei fete și o nevestică, care au apărut pe nesimțite, curat îmbrăcate în frumosul lor costum național, cu cămeși cusute în arniciu și bonțițe înflorite, cu fuste albe garnisite cu horbotă și frumoase catrințe prinse cu betelii tricolore și bine strânse pe șolduri — pentru a le apare cât mai evident... frumoasele, armonioasele și ispititoarele forme — cu batista la brâu și cu flori în părul capului, se apropie de fântână, beau apă și ne privesc cu femeească și prietenească drăgălășenie. Am schimbat, fără îndoială, câteva cuvinte cu frumoasele fiice ale munților. Tineretul din partea locului, în special flăcăii și fetele, se ridică adesea ori pe Ceahlău, unde rămân câteodată și noaptea, pentru a vedea răsăritul soarelui. Acestea veniseră acum numai până la fântâna lui Măcărescu și se întorceau înapoi, la satul Schitu. In murmurul de surdină al apei ce curgea de la fântână, îmi purtam cu drag privirea de la unele la altele. Era frumoasă și de sigur rafinată, exotica lui „Sandu" care vorbia 8 limbi, dar tot mai frumoase și mai drăgălașe erau în simplitatea și naivitatea lor, tinerele noastre țărăncuțe.

[1]) — Mândruliță de la munte
Ce nu treci colea pe punte
Să te strâng la pieptul meu?
Că te-aș face, zău, puicuță,
Să urăști a ta căsuță
Și să uiți pe Dumnezeu!

1) V. Alexandri.

De-a tot toarce nu ți-e lene?
Lasă-ți furca 'n buruiene
Și-mi sai iute cel pârâu,
Să culegem împreună,
Tu, fragi roși de prin pășună,
Eu crini albi pe sânul tău!

Ici, în lunca înverzită
Este-o iarbă înflorită
Ce se 'ngână c'un isvor;
Vin'o'n iarbă, mândruliță,
Eu să-ți cânt doina, doiniță,
Tu să plângi de dulce dor!

— Ne-am înapoiat la Răpciuni, dar după câțiva ani, eu m'am ridicat încă odată pe Ceahlău, căci mă rechemau frumoasele priveliști și dulcile amintiri și apoi, vroiam să petrec o noapte, sub cerul înstelat al frumosului și majestosului munte.

Am ridicat sus pe acelaș drum — cel mai ușor și mai frumos — am admirat din nou, cu aceeaș arzătoare pasiune, toate frumusețile și surprizele, pe care mândrul Ceahlău le oferă cu atâta dărnicie, am revăzut fântâna Mitropolitului, sălbaticile prăpăstii ce se deschid de pe platoul muntelui și m'am repauzat mult pe covorul de iarbă mare și grasă, în așteptarea apusului de soare și a nopței cu stele, care au și venit.

[1]) — Azi cerul e albastru. In caru-i de victorii
Coboar'al zilei rege încununat de glorii,
Și caii asudați
Se duc în goana mare și nu mai știu de frâne;
S'aprind și ard în flăcări pădurile bătrâne
Pe munții încrestați.

Cu cât pătrunde seara cu umedele-i tâmple,
Cu pulbere de aur și de argint se umple
Scânteietorul cer.
Trec nouri albi, albaștri și roși, tiviți cu aur;
Din urmă îi ajunge alt nour: un balaur,
Și'n zarea largă pier.

1) Alexandru Naum.

S'a potolit căldura. Un vânt răcoare-adie
Şi tremură prin ramuri, precum cu duioşie
Plăcute desmierdări
Prin păr mi se petrece. Se'nalţă risipite
Mirezme de răşină, de ierburi înflorite,
De frunză de stejari.

S'acopere-asfinţitul c'o pânză de jăratic
Şi paltinii cei falnici, salcâmul singuratic
Cu ramurile'n jos,
Inoată intr'o mare de sânge purpurie;
Departe se îmbracă în zale aurie
Făgetul fremătos.

Dar farmecul se trece; cu geana 'ntunecoasă
Coboară noaptea neagră şi umbrele se lasă
Pe-al văilor cuprins...
In locul unde cerul s'a fost aprins răsare
Ca o chemare sfântă, c'o blândă tremurare
Luceafărul aprins.

— Obosiala şi întunericul de beznă ce s'a lăsat deasupra pământului, acoperind în negru tot ceeace o zi întreagă m'a încântat şi m'a fermecat, mă împing la somn, la odihnă mai complectă. Dar, cum să mă culc, cum să dorm când pe cer, ca într'o zi de mare sărbătoare, se aprind toate luminile, toate candelile, lăpile şi candelabrele? Luna este în al 4-lea pătrar, adică în faza 4-a, când răsare şi apune odată cu soarele. In tot cursul nopţei, cât soarele şi luna se găsesc sub orizont, întunericul deasupra este complect negru; în schimb însă, cerul a devenit mai mult decât o feerie, căci dispărând acum şi lumina lunei, toate stelele vizibile cu ochii liberi, au apărut prin întuneric în toată strălucirea şi splendoarea lor. Stelele se găsesc şi ziua pe cer, dar nu se văd, din cauză că sunt mascate, orbite de lumina prea vie şi strălucitoare a soarelui. Chiar şi lumina lunei, mai ales când este plină, slăbeşte mult strălucirea celor mai mari şi mai frumoase stele, ascunzând pe cele mai mici şi mai slabe, care sunt mai numeroase. Acum, sunt toate în văzul meu. Doamne, cât sunt de multe şi frumoase! Privite cu ochii liberi se văd mii şi zeci de mii de stele. Astronomii spun, că

pe întreaga sferă cerească, s'ar vedea cu ochii liberi, vreo 60.000 de stele. Şi cât de largă este cupola cerului înstelat acum, când nici un obstacol, nici o mască nu mai împedică, până la orizontul depărtat şi confundat în întuneric, frumoasa strălucire a stelelor! Precum ziua, atmosfera albăstrie a pământului ne dă aparenţa, impresiunea bolţei cereşti, tot astfel noaptea, cu cât întunericul este mai pronunţat, cu atât mulţimea stelelor, strălucind în bezna spaţiului nemărginit, ne dă impresiunea, iluziunea optică a sferei cereşti, ce înconjoară pământul, axele lor coincizând, ca şi cum aceeaş sferă cerească, prin trecerea dela zi la noapte, s'ar schimba la faţă, din albastră de azur, în neagră, pictată cu lumini de stele.

Sfera cerească, ca şi sfera pământească, are 2 emisfere. Una nordică, sau boreală şi cealaltă sudică, sau australă. Ele ar fi determinate de prelungirea planului ecuatorial al pământului, până unde întâlneşte sfera cerească. Din fiecare loc al suprafeţei pământului, se pot vedea numai o parte din stelele sferei cereşti. De pildă, europenii, sau, să zicem noi, românii, cari ne avem ţara deasupra ecuatorului, nu putem vedea nici odată din ţara noastră stelele emisferei australe, care sunt mai aproape de polul sud ceresc, dar putem vedea pe cele mai depărtate de acel pol şi cu deosebire pe cele mai frumoase şi mai strălucitoare, pe timpul toamnei, primăvara, şi cu deosebire iarna. Tot astfel, locuitorii ţărilor situate sub ecuator, nu pot vedea un mare număr d'intre stelele emisferei boreale, care sunt mai aproape de polul nord ceresc. Ceva mai mult, din cauza mişcărei de rotaţiune şi mai cu seamă a celei de revoluţiune a pământului, chiar şi o parte din stelele lotului nostru vizibil, care se găsesc în emisfera boreală, dar mai departe de polul nord ceresc, adică în afara regiunei stelelor circumpolare, cu care vom face cunoştinţă numai decât, nu pot fi văzute permanent în timpul anului, ele apărând pe cerul nostru periodic, pe anotimpuri şi chiar pe luni.

Pentru o mai bună înţelegere a stelelor, ar trebui să privim şi să descriem cerul înstelat al fiecarei luni, urmărind stelele pe cer, dacă nu în fiecare noapte, cel puţin cât mai des şi de cu seară până dimineaţă. Cum însă în lucrarea de faţă, nu ne putem întinde prea mult asupra acestui subiect, ne vom mulţumi să privim şi să admirăm doar acum, de pe Ceahău, cerul înstelat de vară, al lunei Iulie — care de altfel, nu este prea mult deosebit de acel al lunilor Iunie şi August şi nici chiar de acel al lunilor Mai şi Septemvrie —

căutând pe cât vom putea, să concentrăm cât mai mult cerul înstelat românesc, al întregului an.

Pe de altă parte astronomia ne spune, că privite cu telescoapele, stelele se văd duble, triple, cuadruple,... multipli și de diferite culori: roșii ca sângele, roșii, stacojii, portocalii, violete, verzi ca smaraldul și albastre ca safirul, precum și de culori asociate. Noi însă, ne vom mulțumi cu ceea ce putem vedea acum cu ochii liberi. Vedem anume, că unele stele — cele mai puține — sunt mai mari; altele — cele mai multe — sunt mai mici; mai vedem, că unele sunt albe și strălucitoare, liniștite, sau cu reflexe albăstrii, verzi, ori roșii, iar altele sunt mai palide, bătând în galben, sau în roșu; și în sfârșit, că unele stele sunt mai dispersate, adică mai împrăștiate pe cer, iar altele mai apropiate unele de altele, mai strânse, formând grupe distincte, de diferite forme și aspecte — cele mai multe în forme de animale — numite *constelațiuni*.

Coprinși de fiorii emoțiunei, pe care ne-o dă tăcerea adâncă, de veșnicie, a negrului întuneric ce ne învăluie din toate părțile, în contemplațiunea cerului înstelat, găsim din larg, noui isvoare de înviorare și însuflețire, noui isvoare de viață, care ne apropie și mai mai mult de frumusețe și de măreție, de adevăr și de perfecțiune, de Dumnezeire! In fiecare stea de pe măreața și feerica boltă cerească, ni se pare că găsim farul care să ne lumineze mintea, să ne călăuziască pașii și căldura care să ne încălzeaccă sufletul, întreținând nestinsă în adâncul lui, flacăra iubirei și credinței în Dumnezeu! Prin întunericul de nepătruns al nopței fără lună, fiecare stea de pe cer, ne arată calea Domnului, adică calea binelui, frumosului, adevărului și dreptăței. Aruncându-și numai o clipă ochii pe cerul înstelat, omul slab la minte și sărac la suflet, nu va putea cădea în ispita diavolului, deoarece marele și a tot puternicul Dumnezeu, care există și se vede sus, în fiecare stea, în fiecare scânteire, sau pâlpâire stelară, îl va împedica să conceapă, ori să săvârșească răul.

— Privesc îndelung, rămân în contemplațiune. Doamne, cât e de splendid și de minunat, cerul Tău plin de stele!...

Iată, colo sus, spre nord-vest, o constelațiune frumoasă, distinctă și foarte ușor de cunoscut. Este **Ursa Mare,** sau **Carul Mare**, având forma unui car, cu câte o stea pentru fiecare d'intre cele 4 roți, oiștea fiind formată de alte 3 stele. Dacă prelungim

în sus, de 5 ori osia d'inapoi a Carului Mare, dăm peste o stea micuță dar strălucitoare, ce face parte dintr'o altă contemplațiune, având perfect forma Carului Mare și numită **Carul Mic,** sau **Ursa Mică.** Această stea, formând capul oiștei Carului Mic, se găsește chiar în punctul în care, axa de rotațiune a pământului, prelungită d'incolo de polul nord pământesc, întâlnește sfera cerească; punct, care este chiar *polul nord ceresc* — ambele axe confundându-se — și din această cauză i s'a dat numele *Steaua Polară*. Ea fiind fixă pe cer, nu apune niciodată, se vede în tot momentul, arătând permanent polul nord, fapt ce face să ne servească perfect de bine pentru orientare, în timpul nopților senine.

Dacă unim prin o linie dreaptă, steaua din capul oiștei Carului Mare, cu steaua polară și o prelungim mai departe spre răsărit, dăm peste a 3-a frumoasă constelațiune, având forma unui W, fiind, față de steaua polară, întotdeauna opusă Carului Mare și numită **Casiopea.** Aceste 3 constelațiuni, găsindu-se în imediata vecinătate a stelei polare, adică în regiunea cerească numită circumpolară, se numesc **Constelațiuni Circumpolare**, care nu apun niciodată, fiind prin urmare vizibile permanent, în tot timpul anului.

Tot acolo, în regiunea nordului ceresc, iată și frumoasele constelațiuni: **Cefeu,** puțin spre nord-est, cam de forma unui pătrat cu coadă, sau a unui șitar în care se mulg vacile. **Girafa** și **Linxul,** situate cam înspre miază-zi și anume, Girafa mai jos de Carul Mic și Linxul mai jos de Girafa, având respectiv, formele acestor animale exotice și **Perseu**, situat cam spre sud-est, în formă de poligon neregulat, având ca stea principală pe frumoasa și minunata stea variabilă *Algol*, sau *Capul Meduzei*, ce se schimbă la față în timp de 9 ore.

Cum știm să ne orientăm cu ajutorul stelei polare, să vedem acum: *Spre răsărit*, constelațiunile: **Pegasul**, cu stelele mai principale *Șeat*, *Marab* și *Enif*, formând, împreună și cu o altă stea mai mică și mai puțin luminoasă, un fel de patrulater. **Andromeda**, situată în prelungirea liniei ce pleacă din steaua polară și trece prin Casiopea, având trei stele mai albe și mai strălucitoare, formând între ele o linie ușor frântă, aproape curbă; și în sfârșit, constelațiunea **Triunghiul Nordului,** formată din 3 stele, în formă de triunghiu.

Spre nord, vedem prea frumoasele constelațiuni: **Lebăda,** sau **Crucea Nordului,** în formă de cruce, având în cap pe frumoasa stea *Deneb*. **Hercule,** ale cărei stele având în frunte pe frumoasa *Pacificus*, prezintă diferite forme. Intre Lebăda și Hercule,

se vede mica, dar frumoasa constelaţiune **Lira**, în formă de liră, cu splendida stea *Vega*, de culoare albă cu reflexe albăstrii, una d'intre cele mai strălucitoare stele ale cerului. Colo, între Hercule şi Lira, s'ar găsi punctul încă necunoscut şi neprecizat, *Apex*, înspre care ne duce soarele, în mişcarea lui în spaţiu. **Dragonul,** în forma ciudatului animal mitologic imaginar, cu labele de leu, cu aripile de vultur şi cu coada de şarpe, reprezentând în legendele creştine, duhul cel rău şi puterea diavolului. Această constelaţiune situată mai sus de Hercule şi mai jos de Ursa Mică, se întinde încolăcindu-se ca un şarpe, între Carul Mare şi Cefeu, voind par'că să înconjure Carul Mic. **Vulturul,** sau **Acvila,** situată mai jos de Lira şi Lebăda, cu frumoasa stea gălbuie *Altair*. **Delfinul,** sau **Prinţul,** în formă de peşte mlădios, şerpuitor, situată mai jos de Lebăda. **Capricornul,** in forma unei linii puţin frânte, situată mai jos de Delfin. **Săgetătorul,** cu strălucitoarele lui stele, în forma unui arc cu săgeată, situată mai spre apus de Capricorn şi în sfârşit, **Scorpionul,** o constelaţiune întinsă în forma Scorpiei, situată la apus de Săgetătorul, cu frumoasele ei stele principale, *Antares* roşietică şi scânteietoare ca rubinul şi *Arab*.

Spre apus, iată frumoasele constelaţiuni: **Părul,** sau **Peruca Beranicei,** în forma unor şuviţe de păr despletit, situată la apus şi mai jos de Carul Mare. **Văcarul,** sau **Boarul,** în forma unui patrulater cu laturile prelungite în linii frânte, sau drepte, situată mai jos de Dragonul, între Hercule şi Părul Beranicei şi posedând — ca pe o piatră preţioasă — pe splendida şi strălucitoarea stea *Arcturus*, de culoare galbenă-aurie, ce aruncă superbe focuri de briant. **Coroana Boreală,** în forma unei coroane, sau diademe, având în mijloc pe frumoasa şi strălucitoarea stea *Gemma*, sau *Mărgăritarul*, situată între Hercule şi Văcarul şi în sfârşit, constelaţiunea **Şarpele,** formând o linie frântă, situată între Hercule şi Coroana Boreală şi mai jos decât ele.

Iată şi frumoasa **Cale a Laptelui,** supranumită **Calea Orbilor,** sau **Calea lui Traian,** pe care o cunoaştem şi cu care ne-am obişnuit ochii încă din copilărie! Cât este de splendidă şi de tainică, în această intunecoasă noapte fără lună de Iulie, în care ea traversează feericul cer înstelat, începând de la orizont, d'inspre sud-vest, ridicându-se către nord-est şi trecând pe rând, prin constelaţiunile Perseu, Casiopea, Cefeu şi Lebăda, de unde se lasă către sud-vest, trecând prin Vulturul, Săgetătorul şi Scorpionul. Vom

vedea ceva mai departe, ce este de fapt, această minunată Cale a Laptelui.

In acest moment, ne-am mai putea îndrepta privirea şi la alte constelaţiuni ce se văd pe cerul înstelat al lui Iulie, dar pentru noi, cari nu suntem astronomi, specialişti, ci numai amatori, fiind de mai mică însemnătate, trecem peste ele, aşa cum suntem nevoiţi a trece şi peste constelaţiunile — între care unele sunt foarte frumoase — din emisfera australă, mai vecine cu polul sud, care, cum am spus, nu pot fi văzute din Europa şi prin urmare, nici din ţara noastră. In schimb însă, trebuie neapărat să facem cunoştinţa celor mai importante şi mai frumoase constelaţiuni din ambele emisfere, pe care le putem admira mai ales, în timpul nopţilor fără lună şi senine de toamnă şi cu deosebire de iarnă, când acele constelaţiuni complectează de minune cerul ţărei noastre. Aşa, în *Octomvrie*, vom putea vedea şi admira *spre răsărit* — însă numai pentru puţin timp, de oarece apune curând după ce răsare — constelaţiunea **Peştele Austral,** în forma unei scurte linii frânte, cu frumoasa şi strălucitoarea stea albă *Fomalhaut*, situată mai jos decât Capricornul. *In Noemvrie şi spre răsărit*, constelaţiunea **Vărsătorul,** situată între Pegas şi Capricornul, de forma unui poligon deschis. **Balena,** formată dintr'un poligon neregulat şi un romb, legate între ele printr'o linie frântă, situată mult mai jos de Perseu şi de Triunghiul Nordului şi având ca stea principală pe *Mira Ceti*, variabilă într'un an. **Peştii,** în forma unei linii aproape drepte şi lungi, purtând în cap, către nord, un mic pentagon, ce formează un fel de felinar, situată mai la răsărit şi mai jos decât Pegas, Andromeda şi Triunghiul Nordului, intrând puţin cu capătul liniei drepte, între cele 2 poligoane ale Balenei. In sfârşit, *spre sud*, între Perseu şi Linx şi puţin mai jos decât acestea, constelaţiunea **Vizitiul,** tot cam în forma unui pentagon, având ca stea principală pe splendida stea *Capra*, sau *Capella*, de culoare gălbuie.

In timpul iernei şi cu deosebire spre sfârşitul lui Decemvrie şi începutul lui Ianuarie, învingând frigul, vom putea vedea şi admira *spre apus*, frumoasele constelaţiuni: **Leul Mare,** în forma unui pentagon, având în unul din vârfuri pe frumoasa şi strălucitoarea stea albă *Regulus*, iar pe prelungirea laturei de bază, pe frumoasa *Denebola*. Această constelaţiune, care este situată spre sud şi puţin mai jos de Părul Bernicei, poate fi uşor găsită, prelungind în sens contrar, adică către apus, osia d'inapoi a Carului Mare. **Leul Mic,** în forma unei mici linii frânte, imediat la

răsărit de Leul Mare. **Fecioara,** care este o constelaţiune de formă geometrică în linii mari, cu frumoasa şi strălucitoarea stea albă *Spicul.* Este situată mai jos de Peruca Beranicei şi o găsim uşor, prelungind prin Perucă, diagonala cea mare a Carului Mare. Cele 3 frumoase şi strălucitoare stele: *Arcturus* din Văcarul, *Regulus,* din Leul Mare şi *Spicul* din Fecioara, formează pe cer un prea frumos triunghiu echilateral. Cunoscând acum constelaţiunile Leul Mare şi Fecioara, putem afla mai uşor constelaţiunea Scorpionul, unind pe Regulus cu Spicul printr'o linie dreaptă, a cărei prelungire întâlneşte pe Antares din Scorpionul.

Spre sud, vom observa: constelaţiunea **Gemenii,** în forma unei figuri geometrice neregulate, având alături, ca pe 2 fraţi gemeni, pe cele 2 frumoase şi strălucitoare stele, *Polux* şi *Castor.* Este situată mai jos de Linx şi de Vizitiul şi poate fi uşor găsită, prelungind în spre sud, diagonala cea mică a Carului Mare; **Pleiadele,** sau **Cloşca cu pui,** situată mai jos de Perseu şi Vizitiul şi compusă dintr'un grup strâns şi foarte simpatic de stele albe şi scânteietoare, între care cu atenţiune, putem distinge pe *Alcyone, Electra şi Maia.* Mai jos de Pleiade, vom vedea frumoasa constelaţiune **Taurul,** formată din 2 linii ce se întretaie, având în punctul de întretăiere, ca splendidă podoabă, pe frumoasa stea roşietică *Aldebaran,* a cărei suită o formează mica constelaţiune **Hiadele,** alt grupuşor de stele albe şi scânteietoare, mai împrăştiate decât Pleiadele. Capra din Vizitiul, cu Polux, ori Castor din Gemenii şi cu Aldebaran din Taurul, formează la rândul lor, un prea frumos triunghiu pe cerul înstelat. Mai jos de Gemenii şi Taurul şi cam între aceste 2 constelaţiuni, se găseşte constelaţiunea **Orionul,** cea mai frumoasă şi mai măreaţă d'intre constelaţiunile emisferei australe şi una d'intre cele mai bogate şi mai frumoase constelaţiuni ale cerului nostru de iarnă. Această constelaţiune, se poate vedea pe cer din toamnă până în primăvară, adică, din Septemvrie până în Martie. De altfel, cum am mai amintit şi alte constelaţiuni de iarnă, sau de vară, se pot vedea toamna şi primăvara. Orionul are forma a 2 poligoane cu o latură comună; cel d'inspre nord, adică de sus, pentagonal, iar cel de jos patrulater. Steaua roşie, ce străluceşte în vârful pentagonului, este frumoasa *Betelgeuse,* iar frumoasa şi strălucitoarea stea albă din vârful patrulaterului, este *Rigel.* Cele 3 stele care formând latura comună, strâng ca un brâu mijlocul constelaţiunei, se numesc *Cei trei Magi,* iar poporul îi zice *Rariţa.* Tot spre sud, între Leul şi Gemenii şi mai jos decât

aceste două constelaţiuni, se vede constelaţiunea **Racul,** formată din 3 linii care se întâlnesc în acelaş punct. Mai jos de Racul, este un grupuleţ de 4 stele, de la care pleacă un şir de alte multe stele, formând o lungă linie frântă şerpuitoare, ce se întinde în emisfera australă, pe sub Leul şi Fecioara, în direcţiunea Scorpionului. Această constelaţiune este **Hidra,** grupuleţul celor 4 stele formând capul hidrei, iar inima fabulosului monstru, fiind formată de frumoasa stea *Alfard.* O altă constelaţiune a emisferei australe, asemănătoare Hidrei dar mai sinuoasă, este **Eridanul** — numită astfel după vechiul nume al fluviului Po din Italia — care începe din imediata vecinătate a stelei Rigel din Orionul şi se lasă încolăcindu-se, către polul sud ceresc. Mai jos de Gemenii, cam între capul Hidrei şi Betelgeuse din Orion, se poate vedea o mică constelaţiune numită **Câinele Mic,** a cărei stea principală este *Procyon.*

N'am fi putut termina mai bine enumerarea celor mai importante şi mai frumoase constelaţiuni şi stele principale din ambele emisfere cereşti, vizibile din ţara noastră în cursul anului şi cu deosebire vara şi iarna, decât cu constelaţiunea **Câinele Mare.** Este situată între Hidra şi Orion, mai jos de Câinele Mic şi are forma unui colier de diamante, având în mijloc, ca superbă podoabă, pe cea mai frumoasă, mai scânteietoare şi mai strălucitoare, pe cea mai fermecătoare stea albă de pe întreaga sferă cerească, pe *Sirius,* supranumită *Regina scânteietoare a nopţilor de iarnă,* care aruncă neîncetat scânteieri şi focuri de briant. Această constelaţiune, importantă prin minunata şi preţioasa Sirius, se vede pe cer în tot timpul iernei. La sfârşitul toamnei şi începutul iernei, ea se vede dimineaţa, înainte de a se lumina de ziuă, spre răsărit; pe la mijlocul iernei, se vede în timpul nopţei spre sud; iar la începutul primăverei, se vede seara spre apus. La începutul şi sfârşitul iernei, când Sirius este aproape de orizont, bate în culorile curcubeului, iar în mijlocul iernei, când frumoasa stea se află spre sud, este albă cu vii reflexe albăstrii. Sirius, fiind la o depărtare foarte mare de pământ, are o mărime stelară aparentă mai mică decât Venus, aşa că nouă ni se pare mai puţin luminoasă, mai puţin frumoasă şi impresionantă, decât frumoasa planetă. Dacă însă Sirius ar fi ceva mai aproape, ea ne-ar apare mult mai luminoasă, mai strălucitoare şi mai frumoasă decât Venus, care nici nu posedă superbele scânteieri ale lui Sirius.

Constelaţiunea Orion, fiind foarte distinctă şi uşor de recunoscut pe cer, o putem folosi, pentru a găsi mai lesne şi mai re-

pede, constelaţiunile Taurul şi Câinele Mare, de oarece linia Rariţei din Orion, prelungită în sus, trece puţin mai jos de Aldebaran, iar prelungită în jos, trece puţin mai sus de Sirius.

Regiunea cerească, cuprinzând constelaţiunile Orion, Câinele Mare, Gemenii, Vizitiul, Taurul, Hiadele şi Pleiadele, este cea mai frumoasă şi mai măreaţă de pe întreaga sferă cerească, iar spre sfârşitul iernei şi cu deosebire în nopţile fără lună, este cea mai măreaţă şi mai feerică, de pe bolta înstelată a ţărei noastre.

— Şi acum, după ce cunoaştem pe cele mai principale şi mai frumoase constelaţiuni şi stele de pe sfera cerească, aşa cum ele se prezintă ochilor noştri liberi, adică în aparenţă şi după ce ne-am familiarizat cu recunoaşterea lor pe cer, este logic să ne întrebăm: Ce sunt în realitate, aceste mici lumini ce strălucesc în noaptea neagră, fără să aibă puterea, intensitatea, de a transforma noaptea în zi, dar care au totuşi în primul rând, darul impresionant de a ne arăta, că dacă pământul trece mereu prin noapte, prin întuneric, pirotind şi dormind somnul letargic, Universul nemărginit este veşnic treaz şi veghează cu lămpile aprinse...; iar în al 2-lea rând, farmecul de a ne sustrage somnului, de a ne scoate din întuneric,... şi a ne atrage la admiraţiune, contemplaţiune şi meditaţiune, fixând asupra lor, în spaţiul infinit, ochii, gândirea, sufletul şi întreaga noastră fiinţă?... Ei bine, toate aceste stele, care se văd pe întreaga sferă cerească cu ochii liberi, precum şi cele mai multe, care nu se pot vedea decât cu telescoapele, sunt In realitate nişte sori, ca şi soarele nostru, cu planete, sateliţi şi ceva mai mult, foarte mulţi d'intre ei, mult mai mari, mai înfocaţi, mai călduroşi şi mai strălucitori decât soarele nostru; şi dacă noi îi vedem atât de mici, sub formă de stele şi stelişoare luminoase, unele strălucitoare, scânteietoare şi fără putere de a ne încălzi şi lumina — cel puţin atât cât ne luminează luna, care nu este decât un satelit al pământului — este că, aceste stele, aceşti sori, se găsesc la distanţe imense şi chiar infinite de pământ. Cum am văzut, astronomia ne spune, că stelele care se pot vedea cu ochii liberi pe întreaga sferă cerească, ar fi în număr de vr'o 60.000; că observând cu telescoapele, s'ar fi calculat până acum vr'o 80 milioane de *stele-sori* şi că în realitate, ar exista mai mult de 400 milioane stele-sori în întregul Univers!

Astronomia, a clasificat toate stelele observate şi calculate cu ajutorul telescoapelor, după mărime — înţelegând în astronomie, prin mărimea unei stele, nu mărimea ei reală, ci gradul ei de strălucire, cum o vedem de pe pământ — în 14 clase, nu-

mind, pe cele de mărimea 1-a, 2-a şi 3-a, care sunt mai puţine, *stele uriaşe*, sau *sori enormi*, iar pe cele de la mărimea 4-a la a 11-a inclusiv, care sunt tot stele-sori, numindu-le *stele pitice*. Tot odată a stabilit, că în spaţiul nemărginit ar exista cam vr'o 6 milioane de stele-sori până la a 11-a mărime şi peste 400 milioane până la a 14-a mărime! Cine ştie însă, câte milioane se vor mai descoperi în viitor, cu perfecţionarea telescoapelor? *Sute de milioane de stele, sunt mai mari şi mai grele decât pământul!* Acestea sunt de sigur, stelele luminoase, vii şi vizibile, căci sunt şi stele, care, ca pământul şi luna noastră, s'au răcit, s'au stins, au murit şi numărul lor este încă cu mult mai mare, fiind de vre o mie de ori mai numeroase decât stelele vii. *Soarele nostru, fiind socotit de mărimea 5-a, face parte d'intre stelele pitice!*... Distanţele de la pământ la stele, fiind extraordinar de mari, imense, chiar infinite şi ne mai putându-se calcula, măsura şi chiar percepe în km. sau leghe, a fost nevoie să se ia ca unitate de măsură a lor, *anul lumină,* considerând — cum se ştie — că lumina face 300.000 km. pe secundă. Ştiind aceasta şi mai ştiind că lumina ne vine de la soare — care este la distanţă de 149 milioane km. de pământ — în 8 minute, ne putem face o ideie, măcar cât de vagă, asupra stelelor-sori şi cu deosebire asupra stelelor uriaşe, adică a sorilor enormi, între care se numără unele d'intre stelele principale ale constelaţiunilor, care, cum am văzut, constituesc podoaba lor! Ne vom putea face o ideie cât de slabă, asupra imenselor, infinitelor distanţe, care separă stelele unele de altele, adică, asupra distanţelor stelare, astrale şi ne vom putea da seamă de ceea ce însemnează, de ceea ce este în realitate, soarele şi pământul nostru, în Universul infinit!... Astfel, *steaua cea mai apropiată de pământ*, *Tolimanus* din constelaţiunea *Centaurul,* situată în emisfera australă, pe care nu o putem vedea din ţara noastră, *se găseşte totuşi, la o depărtare de pământ, de 4 ani şi 128 zile lumină*, ceea ce însemnează, că lumina de la ea, ne vine pe pământ în 4 ani şi 128 zile. Cu alte cuvinte, distanţa de la pământ la această stea — cea mai apropiată d'intre toate stelele Universului — *este de 275.000 ori,* distanţa de la pământ la soare. Frumoasa stea Sirius din Câinele Mare, este de vr'o 2—3 ori mai mare decât soarele nostru, cu o căldură fotosferică de 12.000 grade, adică, cu 3000 grade mai înaltă decât căldura fotosferică a soarelui, de 21 ori mai strălucitoare decât soarele şi la o distanţă de pământ, de 9 ani lumină, adică, de 1.300.000 ori mai depărtată

decât soarele nostru. Soarele, a avut şi el odată căldura fotosferică de 12.000 grade, ca Sirius, care este soare mai tânăr, dar atunci, nici o fiinţă animală, sau vegetală nu exista pe pământ, neputând trăi la temperatura maximă de 110 grade, pe care o trimitea soarele pe pământ. Steaua Procyon din Câinele Mic, se găseşte la o distanţă de 12 ani lumină de pământ, iar steaua Altair din Vulturul şi Aldebaran din Taurul, care este de 13 ori mai mare decât soarele, se găsesc la distanţă de 14 ani lumină de pământ. Steaua Fomalhaut din Peştele Austral, care este de 21 de ori mai strălucitoare decât soarele, se găseşte la distanţă de 21 ani lumină de pământ; iar steaua vega din Lira, mult mai mare decât soarele şi de 100 ori mai strălucitoare decât el, se găseşte la distanţă de 22 ani lumină. Steaua Capra din Vizitiul, de 120 de ori mai mare şi mai strălucitoare decât soarele, se găseşte la distanţă de 30 ani lumină de pământ. Steaua Arcturus din Văcarul, care este mult mai strălucitoare decât soarele, se găseşte la depărtare de 35 ani lumină; iar Steaua Polară din Carul Mic, la 37 ani lumină. Steaua Betelgeuse din Orion, care este de 230 ori mai mare şi de 800 ori mai strălucitoare decât soarele, se găseşte la distanţă de 126 ani lumină de pământ; iar steaua Antares din Scorpionul, care este de 450 ori mai mare decât soarele, se găseşte la o distanţă şi mai mare! Stelele, Rigel din Orionul, Deneb din Lebăda şi Canopus din constelaţia Nava Argo situată în emisfera australă, nevăzându-se din ţara noastră, sunt câte trele, mult mai mari şi mai strălucitoare decât soarele şi se găsesc la distanţă de 200 ani lumină de pământ! *Stelele constelaţiunei Hercule, în frunte cu steaua Pacificus, stele uriaşe de câte 2000 ori mai strălucitoare decât soarele nostru, se găsesc la distanţă de 36.000 ani lumină de pământ, adică, la o distanţă de 4000 ori mai mare decât distanţa de la pământ la Sirius, de 8000 ori mai mare decât distanţa de la pământ la cea mai apropiată stea, Tolimanus şi aproape de 2 miliarde ori, distanţa de la soare la pământ, ceea ce înseamnă, că lumina stelelor constelaţiunei Hercule, ne soseşte pe pământ în 36.000 ani, sau 360 secole!... In sfârşit, astronomia ne mai spune, că cea mai depărtată constelaţiune de pământ, se găseşte la 217.000 ani lumină!!....*

Şi acum, cu drept cuvânt ne putem intreba: Ce mai însemnează mărimea soarelui şi mai cu seamă a pământului şi a lunei noastre, precum şi distanţa de 149 milioane k.m. de la pământ la soare, de la care ne vine lumina numai în 8 minute şi mai ales, infima

distanţă de 384.000 k.m. de la pământ la lună?... Soarele este foarte aproape de noi, căci 149 milioane k.m. este o distanţă mică în spaţiul sideral, infinit, iar timpul de 100, 1000, sau chiar 2000 ani, cât s'a scurs de la Isus Hristos până astăzi, nu este în realitate decât un atom, adică aproape nimic în veşnicie!... O, dar atunci, ce mai însemnăm noi, oamenii, mai ales ca indivizi aparte, pe suprafaţa pământului?... Sărmană minte omenească, pentru ce mai împingi tu pe om, în zadarnice ambiţiuni şi deşertăciuni?!...

[1]) Trăind vremelnic pe pământ,
Eşti prea departe azi de stele
Dar, suflete, nu-i un cuvânt
Să nu mai năzueşti spre ele...

Ştii tu ce spun necontenit
Cu licărirea lor senină,
Când cauţi trist şi ostenit
Din noaptea globului de tină?

— O, lasă lumea de noroi
Şi orice patimi te frământă,
Te-avântă, suflete, spre noi,
Increde-te în noi — şi cântă!...

— A, dar iată, colo, sus, lângă constelaţiunea Andromeda, cam între Casiopea şi Perseu, lângă o mică stea, se vede un norişor alb, lungăreţ. Acel norişor este o *nebuloasă*. Este prima nebuloasă cunoscută de astronomie. Dar ce este nebuloasa? Este o materie gazoasă, adică în stare de vapori, constituită din gazele Nebuliu, Heliu şi Hidrogen, la început difuză, adică înprăştiată peste tot în spaţiu, dar concentrându-se încetul cu încetul, în virtutea gravitaţiunei, sau atracţiunei mutuale a părticelelor, adică a moleculelor lor şi atunci se văd pe cer, sub forma şi înfăţişarea unor norişori luminoşi. Nebuloasele sunt de 2 feluri: Unele numite *Spirale*, care sunt descompozabile în stele, *cum este Calea Laptelui, care într'adevăr, este o nebuloasă ce se întinde de jur împrejurul*

1) Şt. O. Iosif.

sferei cereşti, iar altele nedescompozabile în stele, care rămân în stare de fluid găzos continu şi strălucitor, cum este şi aceasta de lângă Andromeda, pe care o privim acum.

Stelele se formează din nebuloasele spirale, adică din *protoplasmele siderale*, în modul următor: Particulele nebuloasei — care este rece — în virtutea forţei de gravitaţiune, atrăgându-se reciproc între ele, se concentrează, adică se strâng din ce în ce mai mult către un centru, intrând în celaş timp, în virtutea aceleeaş forţe, sub directa influenţă a celui mai apropiat şi mai puternic d'intre corpurile cereşti, adică d'intre stelele-sori. In timpul concentrărei lor, moleculele nebuloasei frecându-se şi lovindu-se din ce în ce mai des între ele, produc căldură, se încălzesc pe măsură ce se concentrează, trecând prin culoarea roşie, galbenă, până la acea imensă temperatură, ce-i dă culoarea albă-aprins, ce se vede la stelele nou născute, tinere şi astfel, steaua este pe deplin formată şi începe să trăiască luminoasă şi strălucitoare, aşa cum o vedem. Nebuloasele spirale sunt formate, atât din materie nedescompozabilă în stele, cât şi din grupe, grămezi de stele, care se zăresc numai cu telescoapele şi încă mici, micuţe de tot, din cauza imensei, aproape infinitei lor depărtări.

Soarele nostru ca stea, împreună cu planetele şi acestea cu sateliţii lor, face parte d'intre stelele Căei Laptelui, din această enormă, uriaşă nebuloasă spirală, în care s'au putut număra până acum 18 milioane stele-sori; dar ţinând seamă, că mai toate nebuloasele şi îngrămădirile de stele — norii stelari — care sunt atât de concentrate, încât chiar cu ajutorul telescoapelor nu pot fi deosebite între ele, fac parte din Calea Laptelui, se poate crede, că în această vastă patrie siderală a soarelui şi a pământului, sunt sute de milioane şi miliarde de stele! Mai mult încă, dacă vom ţine seamă, că în marile depărtări ale Universului, adică în depărtările cosmice, telescoapele nu mai pot deosebi constelaţiuni, ci numai un praf fin şi strălucitor de stele, s'ar putea spune, că numărul stelelor în Universul infinit, este de miriade şi chiar nelimitat! Astronomia mergând încă şi mai departe, presupune că chiar şi d'incolo de puterea de vedere a telescoapelor, spaţiul nemărginit şi nepătruns, infinitul, la care numai mintea omenească, ageră şi genială se poate îndrepta, fără a-l atinge, ar fi populat de miriade de stele-sori, fiecare d'intre ele, fiind centrul unor sisteme planetare necunoscute! Raportat la Universul întreg, soarele nostru se găseşte într'o poziţiune excen-

trică, fiind depărtat de centrul Universului, cu mai multe mii de ani lumină. Lumina de la stelele Călei Laptelui, ne vine în două până la zece mii ani, iar de la nebuloase în sute de mii şi în milioane de ani, aşa că, poate multe nebuloase, s'au transformat de mult din starea lor primitivă, în lumi astrale deplin formate — cum este pământul nostru, fără căldură şi lumină proprie — şi totuşi, lumina lor o vedem şi astăzi şi cine ştie câte zeci şi sute de mii, sau de milioane de ani se va mai vedea până să dispară! Tot astfel, o stea pe care o mai vedem acum pe cer, de mult va fi dispărut, se va fi stins şi răcit, transformându-se în lume pe deplin formată, ca pământul nostru!...

[1]) — La steaua care-a răsărit,
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-a trebuit,
Luminei să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins in drum
In depărtări albastre...
Iar raza ei abia acum,
Luci vederei noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Incet pe cer se suie;
Era, pe când nu s'a zărit,
Azi o vedem şi nu e!

— Aşa fiind, noi nu vedem Universul cum este în prezent, ci cum a fost într'un moment oarecare, la diferite date, de oarece distanţele dela stele la pământ fiind diferite şi lumina lor ne soseşte treptat, la diferite intervale de timp.

— Spuneam, că stelele formându-se prin concentrarea moleculelor nebuloaselor, se încălzesc până la incandescent, adică până la acea imensă temperatură ce-i dă culoarea albă-aprins, strălucitoare şi

1) M. Eminescu.

care este limita superioară de încălzire, sau temperatura maximă a stelelor, dela care ele încep aşi pierde căldura prin radiaţiune, astrul trecând din nou prin culorile galben şi roşu, dar continuând totuşi să se concentreze, adică să se contracte, până când ele se sting, se răcesc şi mor, transformându-se însă prin moarte, într'o lume nouă, cum este pământul nostru. Şi iată dar cum stelele, sorii, cum este şi al nostru, mic faţă de stelele uriaşe, supunându-se ca şi intreaga natură, ca şi întreg Universul, legilor evoluţiunei, se nasc, trăiesc şi mor!... Aşa se va stinge şi soarele nostru şi odată cu răcirea lui, căldura, lumina, ziua şi viaţa, vor dispare pe pământ, iar în locul lor se vor introna veşnica noapte, veşnicul şi îngheţatul pustiu, moartea!... Noi însă nu trebuie să ne emoţionăm, deoarece până atunci, va trebui să mai treacă sute de milioane de ani!...

In toate timpurile, unele d'intre stelele Universului sunt în faza încălzirei, iar altele, în faza descreşterei puterei lor termice. Astronomia ne mai spune, că unele stele variază şi în lumină — cum am văzut că sunt stelele Algol, sau Capul Meduzei, care se schimbă în 9 ore şi Mira Ceti, care se schimbă într'un an — altele dispar pentru a reapare după un timp mai scurt, sau mai lung şi unele şi altele, fiind fără îndoială, eclipsate; iar altele dispar, pentru a nu mai apare niciodată, acestea fiind probabil, acele care se sting şi mor.

Dacă privim o noapte întreagă cerul înstelat, vedem că el se învârteşte în jurul axei lumei — aşa se numeşte axa sferei cereşti — de la răsărit la apus, după cum se învârteşte şi soarele, sau luna, fiecare stea de pe sfera cerească, trecând după 24 ore, adică odată pe zi, la meredian. Această mişcare este însă numai aparentă, deoarece în realitate pământul se învârteşte în timp de 24 ore în jurul axei lui, de la apus la răsărit. Şi cu toate acestea, toate stelele din Univers, au mişcările lor proprii, însă din cauza marei lor depărtări de la pământ, par fixe, mişcarea lor neputându-se observa cu ochii liberi. Astronomia însă le-a observat cu ajutorul telescoapelor, la intervale de sute şi mii de ani, stabilind, că majoritatea stelelor văzute cu ochii liberi şi un mare număr d'intre stelele văzute numai cu telescoapele, se mişcă în spaţiu, mult mai repede decât pământul. După cum vedem, legile mecanicei cereşti, sunt foarte precise. Ele sunt atât de precise, încât prin calcule, astronomia prezice viitorul ceresc.

Pentru a ne odihni liniştiţi, după contemplaţiunea unui cer atât de bogat şi feeric instelat, încheiem aici, pe Ceahlău, modestele

noastre cunoştinţe astronomice, amintindu-ne, că *stelele căzătoare*, sau *meteorii*, care se văd mai cu seamă în nopţile lunilor Ianuarie, August şi Septemvrie, sunt mici bucăţi de materie tare, sau grămezi de pulbere, ce se crede că ar fi sfărâmături, pe care cometele le lasă în urma lor şi care fiind atrase pe pământ, în căderea lor cu mare iuţeală, se aprind când străbat atmosfera pământului, prin frecarea lor cu moleculele atmosferei, trasând o scurtă linie luminoasă, dar stingându-se imediat tot în atmosferă, pentru a ajunge pe pământ sub formă de cenuşă. Când aceşti meteori au o massă mai mare, cântărind câteva kgr., iau numele de *bolizi*, cari străbat atmosfera cu iuţeli de 40 km. pe secundă şi mai mult, cu sgomot şi aprinzându-se, lasă în urma lor o lungă şi frumoasă dâră de lumină, pentru a cădea sub denumirea de *aeroliţi*, uneori intregi pe pământ, unde se îngroapă, iar alte ori spărgându-se cu sgomot în spaţiu, pentru a cădea pe pământ sub forma de pietre aprinse, de ploaie de foc.

[1]) — Departe - un fluer se aude,
Un cântec aiurit, duios,
Ce'n note lungi, tremurătoare,
Suspină lin, misterios.

In sfânta linişte a nopţei,
O stea alunecă de sus
Şi taie-o dungă albă'n aer....
Cine din lume s'o fi dus?

— Şi acum, o fulgerare recapitulativă a tot ceea ce am văzut şi am învăţat, privind cerul, ziua de pe Omul şi noaptea de pe Ceahlău, ne spune: — Iată, omule, aceasta este măreţia şi armonia cerească, acesta este Universul infinit, aceasta este Veşnicia, aceasta este Divinitatea, *acesta este Dumnezeu!..*

[2]) — Zăceam sfârşit pe patul suferinţei
Şi'n aiureala mea, din când in când,
Zăream cum stau la căpătâi părinţii
Şi fraţii şi surorile, plângând.

---

1) A. Vlahuţă.
2) Şt. O. Iosif.

Apoi furat in somn fără-de-veste
De-o pajură, simţii că sui in zări
Şi că străbat in goană oarbă peste
Câmpii şi dealuri, peste munţi şi mări.

Răpit de-avântul aripilor grele,
Imbrăţişând al pajurei grumaz,
Călătoream acuma pr'intre stele
In spasmele supremului extaz.

Pluteam aşa de fericit in spaţiu
Şi tot mai vajnic mă'nălţam mereu,
Sorbind văzduhul proaspăt cu nesaţiu
Intr'un avânt nebun spre Dumnezeu.

Căci lanţurile ce mă'ncătuşase
De-acest pământ păreau că s'au fost rupt
Şi-asemeni unei stele neguroase
Pierea pământu'n haos dedesupt.

Dar o lumină orbitor de vie
Fără - de - veste ochii mi-a deschis
Şi-am plâns de jale.... şi de bucurie
Văzând că tot n'a fost decât un vis!....

---

[1]) — Eu mi-am lăsat aripa să-şi legene'n magia
Luminei, tot avântul... şi m'am urcat in sus....
Şi-acolo unde ochiul amestecă sclavia
Din zări, cu libertatea Neantului, m'am dus
Dar setea arzătoare a dorurilor mele
Cu-atât nesăturând'o, am răzbătut prin nori....
Şi, străbătând in spaţiu vecinătăţi de stele,
M'am dus spre Auroră.... şi tot mai sus, spre Sori

1) Mihail Codreanu.

Părea că armonia din golurile-albastre
C'o majestate largă o stăpâneam deplin
Şi-mi fermecam auzul cu simfonii de astre
Şi ochii cu splendoarea intinsului senin;
Iar gândul meu din spaţiu cădea in jos: o rază
Sonorizată par'că de ritmul unui vers
Care'mi cânta triumful, căci par'c'aveam in pază,
Sub protectoare-aripe, intregul Univers!

Sburam, sburam cu sete şi lacom de lumină!
Cu gândurile limpezi şi ochiul larg deschis,
Inspre Eternitatea curată şi senină
Sburam ca o nălucă! Prin inălţimi de vis,
Prin înălţimi de falã, prin inălţimi supreme,
In sus.... tot inainte.... şi tot mai sus, uşor,
Sburam, cum sboară visul de glorii in poeme
Când geniul le naşte din spasmul unui dor!

Şi-aşa.... ajuns in pragul focarului de raze
Ce răspândeşte'n juru-i neţărmuriri de foc,
Crezui că intru'n sfera cereştilor extaze!
Dar imi găsii căderea in indrăzneţul joc
Al inălţărei mele, căci raiurile-aprinse
Pieriră d'inainte-mi, in sus.... iar eu sdrobit,
Simţii in osteneala aripilor intinse
Sentinţa mea de moarte şi-atunci...
. . . . M'am prăbuşit!

— Puţin mai sus de Răpciuni, la gura Bistricioarei, şoseaua naţională se bifurcă. O ramură continuă tot în sus, pe valea Bistriţei Mari, iar cea de a 2-a o ia la stânga, pe apa Bistricioarei, cu valea ei lărguţă şi drăguţă, mărginită de versanţii nord-vestici ai Ceahlăului pe dreapta pârâului şi de ai munţilor Grenţieşul pe stânga, dealungul căreea se întind drăguţele şi simpaticile sate Bistricioara, Gura Bradului şi Busuioc. Dela Gura Bradului valea se mai strâmtează puţin, iar coastele şi poalele munţilor, peste tot împădurite, închid frumoasa luncă a Bistricioarei, numită Poiana Tulgheşului, aşternută cu o splendidă pajişte de fâneaţă mozaicată cu mulţimi de flori şi împodobită cu foarte frumoşi şi variaţi copaci,

ca plopi, fagi, tei, paltini şi arini, cari se întind mai ales pe cele două maluri ale Bistricioarei. Frumoasa poiană ţine până la intrarea în *Tulgheş*, mic târguşor, din pragul căruia, privind către răsărit, se vede din nou frumoasa şi pitoreasca faţă din spre apus, cea mai stâncoasă şi mai escarpată a Ceahlăului; iar privind spre nord-est, pe stânga Bistricioarei, se văd Pietrele Roşii, din partea apuseană a Grenţieşului.

— De la Tulgheş, şoseaua iarăşi se bifurcă. O ramură duce spre sud-vest, la târguşorul Ditrău din valea Mureşului Superior, străbătând o frumoasă regiune muntoasă, la început pe valea unui părăiaş, afluent drept al Bistricioarei, care pe distanţă de vre o 12 k.m. este lărguţă şi populată, iar pe alţi 5—6 k.m. foarte strâmtă, pârâul şi şoseaua fiind strânse puternic între coastele învestmântate cu frumoase păduri de brad, ale munţilor; apoi, părăsind pârâul, străbate pe o uşoară serpantină, ridicând şi scoborând, o altă drăguţă regiune muntoasă, care ar fi şi mai frumoasă, dacă n'ar fi fost complect despuiată de păduri.

A 2-a ramură a şoselei, continuând în sus, pe valea Bistricioarei, traversează — între munţii Giurgeului şi Grenţieşului — satul Prisecani, ce se leagă cu Tulgheşul şi satul Corbul, de unde părăsind valea Bistricioarei o ia spre sud-vest, pe strâmta şi splendida vale a pârâiaşului Borsec, mic afluent drept al Bistricioarei — şi aceasta mărginită de munţi aproape complect devastaţi de frumoasele păduri de brad — şi intră în splendida staţiune balneo-climatică *Borsec*. Staţiunea este situată în munţii Giurgeului, într'o minunată poziţiune, în mijlocul pădurilor de brad, cu aer foarte curat, dulce, ozonat şi ferit de curenţi, cu numeroasele isvoare de ape minerale, de acid carbonic pentru băi şi alcaline pentru cura internă. Un frumos parc, drăguţe şi confortabile vile şi hoteluri, împodobind staţiunea, stau la dispoziţiunea vizitatorilor. Foarte plăcutele preumblări şi mici escursiuni, prin pădurile de brad şi pe muntele Borsec, de pe care se descopere frumoasa privelişte a staţiunei, fac încă şi mai plăcută, viligiatura la această staţiune.

De la Borsec înainte, şoseaua foarte bine întreţinută şi de o rară frumuseţe, ridică şi scoboară într'o suplă şi splendidă serpantină, numai prin păduri, ducând la Topliţa, în valea Mureşului Superior, peste culmea munţilor Giurgeului, pe sub vârful Secului, care oferă înapoi, spre răsărit şi sud-est, măreaţa şi încântătoarea privelişte a munţilor Bistriţei Mari, împodobiţi de Ceahlău şi Pietrele Roşii şi pe sub vârful Şermaşului, de pe care se descopere

spre apus, frumoasa şi măreaţa privelişte a văei superioare a Mureşului, cu munţii Gurghiului şi Călimanului. Mărginită, chiar de la plecarea din Borsec şi pe o lungime de 14 k.m., pe o parte de coastele stâncoase şi împădurite ale munţilor, iar de cealaltă parte, de un splendid perete de brădet tânăr plantat, gros de 2—3 m. — puternică barieră ce acopere complect valea prăpăstioasă — şoseaua de la Borsec la Topliţa, pare un adevărat drum împărătesc.

BORCA-SABAŞA—VALEA ŞI CHEILE BORCĂI—MUNTELE BUDACUL—VALEA SABAŞEI—MUNTELE STÂNIŞOARA—VALEA SUHĂI MARI—BROŞTENI—CHEILE BÂRNARULUI—VALEA NEGREI BROŞTENILOR ŞI A NEGRIŞOAREI—VATRA DORNEI

— De la Răpciuni, continuând drumul în sus pe valea Bistriţei Mari, trecem prin satul Călugăreni, în care fiind zi de de sărbătoare, am privit cu multă plăcere, hora mare şi frumoasă, întinsă de flăcăi, fete şi tinere neveste.

[1]) — Iată, hora se porneşte
Sub stejar la rădăcină
Iată, hora se 'nvârteşte
Vin'o puică, vină.

Lângă mine vin' drăguţă
Să te pot strânge de mână,
Ca eri seară la fântână
Mario, Mariuţă.

Tot aşa, tot voiniceşte,
Nu mă daţi, măi, de ruşine,
Căci guriţa ce-mi zâmbeşte
Vără dracu 'n mine.

Tot aşa pân'in deseară,
Mult frumoasă-mi e puicuţa
Ca o zi de primăvară
Maria, Măriuţa!

Mi-am pus flori la pălărie,
Mi-am pus flori mi-am pus mărgele,
Să se uite cu mândrie
Puicuţa la ele.

Am cămaşă cu altiţă
Tot de fir şi de mătasă,
Am pe spate-o durduliţă....
De nimeni nu-mi pasă!

Bateţi toţi într'o lovire
Să vuiască 'n fund pământul;
Lumea 'ntreagă să se mire,
Şi Dumnezeu sfântul!

Astăzi horile sunt pline
Crape-mi sura opincuţă
Şi să mor în joc cu tine
Mario, Măriuţă!

1) V. Alexandri.

— Mai sus de Călugăreni, vine satul Poiana Teiului, din marginea căruia se vede spre miază-zi, una d'intre cele mai frumoase perspective ale Ceahlăului și de unde se desprinde șoseaua ce duce la M-rea și Tg. Neamț. De la Poiana Teiului în sus, trecând prin Poiana Răchiții și prin Fărcașa, ajungem la satele *Borca și Sabașa*, situate, cel d'intâi pe dreapta, iar cel de-al 2-lea pe stânga Bistriței Mari, în răscruciul format de frumosul râu, cu cei doi afluenți ai săi, pârâul Borca din dreapta și pârâul Sabașa din stânga. Aici, la Borca-Sabașa, este al 2-lea domeniu muntos și păduros de pe Bistrița Mare al Coroanei, cu o administrațiune și conducere tot atât de bună și îngrijită, ca și la Bicaz. Și cât este de plăcut să stai sus, în cerdacul casei domeniului, în fața grădinei de o exemplară curățenie, perfect aranjată și plină de frumoase și mirositoare flori, între care se disting trandafirii, garoafele, micșunelele și cele mai variate și mai frumoase dalii, ziua în lumina soarelui, privind pr'intre brazi în lungul frumoasei văi a Sabașei și respirând aerul curat, ozonat și dulce al munților, iar într'amurg și după apusul soarelui, gustând cu lăcomie din pitorescul și farmecul înserărei.

[1]) — S'a inserat. Ușor se 'nalță fumul
De prin ogeaguri către bolta vastă,
Domol coboară turma de pe coastă,
Umplând cu larma de talange drumul.

Blând florile în liniștea lor castă
Iși dăruiesc văzduhului parfumul
Și noaptea-și cerne peste toate scrumul..
Ici-colo numai, licăre-o fereastră....

Un clopot plânge-o clipă și-apoi tace....
Luceafărul în alba-i strălucire
Răsare sus... Și-atâta sfântă pace

Domnește-acum peste 'ntreaga fire,
Că sufletul aripile-și desface,
Ca să se piardă în nemărginire!..

1) Șt. O. Iosif.

— Și apoi, ce plăcut este, să privești mai d'inspre nordul sa-tului, din fața școalei și a bisericei, atât în susul Bistriței, dar mai cu seamă în josul ei, splendidul peisagiu al frumosului pod în arcade de beton armat, unind cele 2 maluri ale râului și Borca cu Sabașa!

O, Bistrițo, te-am văzut de atâtea ori — căci îmi ești atât de dragă — veșnic tânără și voioasă, șerpuind mereu limpede, repede și vioaie, ici curgând mai domol, mai liniștită, pe funduri adânci, colo, repezindu-te învolburată și strălucitoare în razele de soare, udând fără încetare margini de sate, stânci, păduri și cărând la vale, către Siret și Dunăre, plutele conduse de voinicii plutași, bogăția frumoșilor și scumpilor noștri munți; dar te-am văzut Bistrițo și agitată, înfuriată, înebunită, eșindu-ți din matcă și repezindu-te la vale tulbure, tumultoasă, furioasă și înfiorătoare, desrădăcinând copaci, rupând șosele, drumuri, poduri, plute, garduri și zăgazuri, pentru a le rostogoli cu furie și a le căra în neștire, ca o nebună, la vale!....

— De la casa domeniului, o luăm cu trăsura în sus, pe pârâul Borca. Valea, la început mai lărguță, se strâmtează la mică distanță, între coastele împădurite cu molift, ale munților. Trecem puțin mai sus de isvorul captat, de apă minerală alcalină foarte bună—„borcut", cum i se zice aici — de unde ne mai putând merge cu trăsura, o luăm mai departe pe jos, pe cărarea ce duce numai pr'intre stânci, traversând pârâul cristalin și gălăgios, când pe un mal, când pe altul, pe mici puntișoare, ori sărind de pe bolovan pe bolovan, căci pe aici, valea pârâului este foarte sălbatică. Incă puțin și tată-ne în fața cheilor Borcăi. Priveliște splendidă, plină de farmec! Potecuța, nevoită să părăsiască albia pârâului, care se repede acum de sus și se prăvale vertiginos, vijelios și asurzitor de sgomotos peste stânci, o ia ceva mai sus, prin pădure, pentru a trece d'incolo de chei. Din mijlocul cheilor, care de fapt nu sunt nici lungi, nici pretențioase ca măreție, admirăm în josul Borcăi un foarte frumos peisagiu, iar în sus, mica, dar frumoasa cascadă a pârâului. D'incolo de chei, o mică dar frumoasă lărgire a văei, în care se întrunesc pentru a forma cursul Borcăi, pârâiașele Stejioara Mare, Argintaria, Tabla și Hornul. In valea Borcăi, se mai găsesc și puternice isvoare feruginoase, care nu așteaptă decât să fie captate.

— In dimineaţa următoare, pe când soarele îşi aruncă cele d'intâi raze asupra munţilor, pornim călări, iarăşi pe valea Borcăi şi înainte de a ajunge la isvorul de apă minerală — cam la vr'o 4 km. mai sus de gura pârâului — părăsim valea şi o luăm la dreapta în sus, spre muntele *Budacul*. Cărarea începe să ridice coastele munţilor de pe stânga Borcăi, prin frumoasa pădure de fag şi de brad, la umbra căreea mergem suind mereu vr'o oră şi jumătate, după care eşind din pădure, continuăm urcuşul în plin soare, ocolind pe la capul văilor pârâiaşelor Stejioara Mică, Budacul şi Borcuţa, mici afluenţi stângi ai Borcăi. Soarele a ajuns aproape de amiază. Prin atmosfera curată şi clară, se deschid splendide şi încântătoare privelişti, către valea Borcăi şi către văile adânci ale Stejioarei, Budacului şi Borcuţei. Vaste şi frumoase păduri, unele numai de brad şi molift, de culoare verde închis, sau mai deschis, altele de conifere amestecate cu foioase, ca fag, ulm, plop şi mesteacăn, îmbracă într'un admirabil colorit, culmile şi coastele munţilor, lăsându-se armonios spre fundul văilor şi vâlcelelor, în uriaşe şi elegante ondulaţiuni.

Am ajuns pe coasta superioară a Budacului. Mulţimi de cărări făcute de oi, brăzdează şi încing muntele de jur împrejur, prin iarba mare şi grasă şi prin mulţimea tufişoarelor de afine negre şi dulci. Un cârd de frumoase găinuşe de munte, surprinse foarte de aproape de paşii cailor noştri, iuţesc puţin mersul şi dispar pe cărăruşe la vale, fără să sboare. Acum, iată-ne în vârful Budacului, un frumos mamelon înalt de 1864 m., adică puţin mai mic decât Ceahlăul. Din vârful Budacului, se descopere de jur împrejur, până la mari depărtări, cam aceleaşi splendide, mărete şi fermecătoare privelişti, ca şi de pe Ceahlău. Astfel, spre nord-est, nord şi nord-vest, se deschide în primul rând şi mai aproape, splendida şi încântătoarea privelişte a frământaţilor munţi ai Broştenilor, strângând între versanţii lor, pâraiele Neagra Broştenilor, Negrişoara, Ortoaia şi Ortoiţa. Mai departe, în fund, se întinde măreaţa privelişte a munţilor Dornei, cu vârfurile Grenţieşul-Broşteni, Scăricica şi Pietrosul, munţii Ostrei, frumoasele Clife, Jumalăul şi Rarăul cu Pietrele Doamnei din Bucovina, apoi munţii Rodnei cu frumosul şi înaltul vârf Ineul, precum şi o parte din munţii Maramureşului. Spre apus, se deschide splendida privelişte a munţilor Bistriţei Transilvane, muntele Pietrele Roşii şi munţii Călimanului cu vârful Pietrosul. Spre sud şi sud-vest, se descopere frumoasa privelişte a munţilor Grenţieşului, Giurgeului şi Gurghiului, iar spre sud-est, se înalţă majestos, frumosul şi mândrul Ceahlău. In sfârşit spre răsărit, se deschide splendida şi încântătoarea panoramă a văilor Borca şi Sabaşa— pe fundul cărora, apărând şi dispărând din verdele codrilor de brazi, şerpuiesc argintatele pâraie — cu satele Borca şi Sabaşa, lucind albe în lumina soarelui, cu frumoşii munţi învestmântaţi cu păduri, Balaurul, Piatra lui Epure, Stănişoara, Băisescu de pe stânga Bistriţei şi cu frumoasa şosea ce ridică în albă serpantină pe valea Sabaşei şi duce peste muntele Stănişoara la Fălticeni, în valea Moldovei. O, cât e de superbă această întinsă, măreaţă şi feerică panoramă, ce se desfăşoară de jur împrejurul Budacului, această mulţime de imense şiruri de munţi, îmbrăcaţi în verdea şi vasta haină a codrilor de brad şi de fag, cu vârfuri golaşe şi cu forme atât de variate şi armonioase, ce se succed unele după altele, până la orizontul depărtat!

Scoborâm pe jos de cealaltă parte a Budacului, pe creasta lui Ciobâcă şi Piciorul Vinului, către gura pârâiaşului Cristişorul, în valea Neagra Broştenilor. Picioarele ni se înfundă în covorul gros şi moale de iarbă, de muşchiu şi tufişoare de afine. Dintr'un punt însemnat de un colţ de stâncă, ce stă fixă ca o santinelă la post, se deschide spre stânga şi în jos, prea frumoasa şi încântătoarea privelişte a văilor pârâiaşelor Cristişorul şi Ciobâcă, adânc, şi investmântate peste tot cu splendide păduri tinere de brad; iar înainte, adică spre nord, se deschide splendida privelişte a unei părţi din valea şi apa Negrei Broştenilor, încadrată de frumoşii munţi înconjurători. La eşirea din pădure, de unde se aude susurul Negrei Broştenilor, se deschide prea frumoasa privelişte a văei acestei frumoase ape, către gura Cristişorului şi mai departe în susul pârâului. Din marginea pădurei scoborâm jos, în valea Negrei, chiar în locul unde se formează „haitul", ce cară buştenii pe Neagra la vale, către Bistriţa Mare, iar pe înoptate, ne înapoiem cu trăsura la Borca.

— După o bine meritată zi de odihnă, în frumoasa, confortabila şi ospitaliera casă a domeniului Coroanei — tot atât de confortabilă şi ospitalieră, ca şi cea de la domeniul Bicaz — trecem cu trăsura podul pe stânga Bistriţei Mari şi o luăm pe pârâul Sabaşei în sus, traversând satul Sabaşa lung de 6 km. La început, valea Sabaşei relativ largă, cu fundul prundos şi mărginită de munţi acoperiţi cu tinere păduri de brad, se prezintă ca orice vale obişnuită din

regiunea munţilor. După un parcurs de 2—3 km. în sus, privirea-ţi este furată înapoi, adică spre apus, de splendidul peisagiu al gurei pârâului Borca — format de Piciorul Văcăriei şi de Piciorul Sec — cu o parte din satul Borca, întins pe fundul văei. De aici în sus, pe măsură ce ne depărtăm, gura Borcăi cu satul dispar, dar în schimb apar din ce în ce mai mult şi mai clar, pe deasupra codrilor de brad, crestele şi vârful golaş al Budacului, ce se profilează măreţ în lumina soarelui, pe bolta de azur a cerului. Splendid tablou, cu un ansamblu de forme şi culori d'intre cele mai frumoase, mai armonioase şi mai impresionante! Ceva mai sus, valea Sabaşei se mai strâmtează — culmile acoperite de brad ale munţilor apropiindu-se — pentru a se lărgi din nou ceva mai departe, deschizând astfel un prea frumos platou, un fel de întinsă şi frumoasă poiană în terase succesive, ce se ridică în amfiteatru şi pe nesimţite în susul văei, acoperită de o prea frumoasă fâneaţă mozaicată de flori multicolore, între care, delicate şi duioase panseluţe violete-albastre, clopoţei albi şi violeţi, gingaş miosotis ce garniseşte mai ales malurile Sabaşei, lipic, sunzuene, lumânărele, multe şi frumoase marguerite, garofiţe şi alte multe floricele albaste, violete, roze, sau roşii, ce se clatină uşor, în dulcea adiere a zefirului. Venind şerpuitor şi murmurător de sus, pârâul Sabaşa curge mai mult pe sub clinele de nord, printr'o frumoasă alee de arini, cu plopi şi răchite, formând în lungul platoului, lunca Sabaşei. Intre această frumoasă şi romantică luncă şi pădurile de brad care se lasă din culmi pe coaste, până pe poalele munţilor, mulţimi de drăguţe, tainice şi poetice poeniţe, aşternute cu frumoase pajişti de iarbă şi fâneaţă înflorită, se întind una după alta spre fundul văei, până sub poalele munţilor Stănişoara, Muncelul şi Bivolul, aşteptând par'că, în dulcele murmur de apă şi în ciripit de păsărele, perechile de îndrăgostiţi!... Intre ele, se remarcă mai ales „preluca", sau Poeniţa Doamnei, unde Doamna Maria, soţia lui Petru Rareş, ar fi făcut al 2-lea popas în drumul ei de refugiu, către Rarăul Bucovinei.

O, câtă poezie şi cât farmec, în tot ceea ce mă înconjoară! Cât de frumoasă este această mirezmuită fâneaţă, pe deasupra căreea încrucişează în sbor, strengarii şi amoroşii fluturaşi! In faţa ei, nu poţi rezista tentaţiunei!... — Cum? Sutele de fluturaşi, nesuspectaţi şi nestânjeniţi de nimeni, să se aplece din sbor şi să sărute în toate zilele, de dimineaţă până seară, drăgălaşele floricele de câmp şi de munte, sorbindu-le cel mai dulce şi

mai îmbătător nectar şi eu să nu gust măcar o clipă mai de aproape, gingăşia, tandreţea, suavitatea şi candoarea lor? Nu, nu se poate! Intru dar până la brâu, în frumoasa fâneaţă aurită şi încălzită de razele soarelui. Fânul şi florile mă cuprind îndată din toate părţile şi mă ating uşor, desmierdător, pe mâni şi pe obraji!... Mă tolănesc molatec, mă las coprins, acoperit şi îmbătat de suavul parfum, ascult cu sufletul vrăjit, ca venind din cer, şuşuitul îngeresc al zefirului ce se joacă zglobiu prin fâneaţă, murmurul dulce şi fermecător al apei ce-şi face loc pr'intre bolovani şi ciripitul, ori trilurile şuerătoare ale păsărelelor din ramuri şi mă simt atât de bine, atât de mulţumit şi de fericit, că aş vrea să rămân toată viaţa aici!... Dar ca toate fericirile pământeşti şi aceasta este de scurtă durată. Vor mai veni însă şi alte clipe frumoase şi fericite ca acestea, vor trebui să vină, de oarece viaţa omului este un şir mai lung sau mai scurt — potrivit destinului fiecăruia — de momente bune şi rele, plăcute şi neplăcute, fericite şi nefericite şi mai mult de el depinde, să trăiască o viaţă mai frumoasă, mai plăcută şi mai fericită, silindu-se să elimine, sau cel puţin să scurteze momentele rele, păstrând şi lungind cât mai mult pe cele bune, conforme idealurilor etice şi estetice!

De sus, de pe ultima terasă, arunc încă o privire asupra frumosului platou, cu lunca şi poeniţele lui, care ar fi foarte propriu pentru o staţiune climatică de primul ordin şi poate chiar pentru o staţiune balneo-climatică, căci — cum am fost informat — pe valea Sabaşei s'ar găsi şi 3 isvoare de iod şi pucioasă. Părăsind aici valea Sabaşei, pentru a ne urma drumul înainte, întoarcem pe şosea brusc la dreapta, intrând într'o vastă şi seculară pădure de brad — tot a domeniului Coroanei — de unde într'o suplă, frumoasă şi mai ales romantică serpantină, lungă de vr'o 12 k.m., începem să ridicăm muntele. Trecem pe frumoase poduri de piatră cu bolţi arcate, pe la capul văilor pârâiaşelor Babşa şi Glodişorul şi după ce din 2—3 luminişuri, mai admir spre apus, prin atmosfera uşor albăstrie şi transparentă, splendida şi măreaţa privelişte a munţilor Bistriţei Mari, cu basinul Borcăi, încadrată în fund de frumosul şi falnicul Budac, ajungem sus, în şeaua muntelui Stănişoara, de unde peste imensitatea codrilor de brad şi de fag, ce se lasă în jos încet şi armonios, odată cu versanţii răsăriteni ai munţilor, se descopere departe spre răsărit, aproape de orizont, vasta şi feerica privelişte a râului şi văei Moldovei. De aici, din şeaua Stănişoarei — drum istoric, ca şi acel

peste muntele Petru Vodă — şoseaua începe să scoboare tot în umbra şi în freamătul codrilor, într'o serpantină mai uşoară, [mai dulce şi ceva mai lungă, până în valea pârâului Suha Mare, afluent drept al Moldovei, ce curge limpede şi învolburat pe patu-i de pietriş, intrând în satul Suha Mare, unde Doamna Maria şi-a făcut primul ei popas. Partea de sus a satului se numeşte „Esle", pentru că aici fusese instalat bivuacul avantgardei de cavalerie a coloanei domneşti; partea de mijloc se numeşte „Poiana Doamnei", unde Doamna şi-a avut cortul, iar partea de jos a satului, unde a poposit pâlcul de oaste care făcea paza ei, se numeşte „Tabăra". De aici înainte, şoseaua urmând neîntrerupt cursul Suhăi Mari, mai traversează satele Frasin, Văleni-Stănişoara şi Mălini — al 3-lea domeniu muntos al Coroanei — de unde trecând râul Moldova pe un frumos pod de fier, cu picioare de piatră, intră în oraşul Fălticeni.

— De la Borca-Sabaşa în sus, valea Bistriţei Mari devine încă mai frumoasă şi mai fermecătoare. Şoseaua urmează cursul Bistriţei, trecând prin satele Mădeiu, Cotârgaşi şi Broşteni, unde se află administraţiunea domeniului regal şi de unde, trecând pe malul drept al Bistriţei, peste frumosul pod de beton armat, cu marea şi frumoasa lui arcadă, o ia în sus, pe valea Negrei Broştenilor şi a Negrişoarei, afluent stâng al Negrei, pentru a duce la Vatra Dornei şi de acolo în Ardeal, în Maramureş şi în Bucovina. De la Broşteni, o ramură îngustă de şosea, duce în sus, pe malul stâng al Bistriţei Mari, până la gura Bârnarului, afluent drept al Bistriţei, unde se opreşte, căci ceva mai sus, începe — cum vom vedea numai decât — cheile Bistriţei Mari, prin care nu poate străbate decât apa râului. Sectorul văei Bistriţei Mari, d'intre Broşteni şi gura Bârnarului, este cel mai frumos şi mai pitoresc din toată lungimea ei, de la Piatra Neamţ până aici, cât se poate parcurge cu trăsura. Strânsă puternic de coastele foarte priporoase ale munţilor, îmbrăcate cu frumoase păduri şi tăiate de vâlcele şi vâlceluşe adânci, pe fundul cărora curg repede, subţiri fire de apă argintie, frumoasa Bistriţă, atât de limpede că se văd toate pietrele pe fundul ei, curge grăbită, îndoindu-se mereu pe după picioarele munţilor, schimbându-şi direcţiunea la tot pasul şi ducând continu la vale, plutele ce vin d'inspre Vatra Dornei.

Ajuns la gura Bârnarului, trec podul de lemn pe malul drept al Bistriţei şi mă îndrept pe jos la deal, pe valea strâmtă şi sălbatică a pârâului, ce se rostogoleşte spumând şi vâjiind pe albia-i simţitor înclinată şi stâncoasă. La vr'o 2 k.m. mai sus, dau de cheile Bârnarului, lungi de vr'o 500 m. şi cam asemănătoare cu cheile Tătarului şi ale Zănoagei. Le străbat în sus şi în jos, apoi mă înapoiez la Broşteni, de unde, după ce am mai admirat pitorescul frumoaselor şi robustelor fete şi neveste — care cu picioarele goale, cu colţul catrinţei ridicat şi prins la cingătoare, cu flori în păr şi la urechi şi cu furca în brâu torcând fuiorul, se îndeletnicesc prin bătătura caselor, ori se duc de colo, colo, prin sat după vite, sau alte nevoi gospodăreşti — trec cu trăsura pe frumosul pod arcat şi o iau în sus, pe valea Negrei Buştenilor, către Vatra Dornei. Sunt, de sigur, foarte frumoase şi pitoreşti, toate văile munţilor Bistriţei Mari, dar nici una d'intre ele nu este atât de splendidă, romantică şi încântătoare, ca valea Negrei Broştenilor. Este, cu drept cuvânt, în felul ei, cea mai frumoasă şi mai impresionantă vale, din întreg cuprinsul Carpaţilor noştri. Foarte strâmtă, neavând loc pe fundul ei decât şoseaua şi pârâul cu frumoasa şi cristalina-i apă, curgând foarte şerpuitor şi cântând sublimul şi fascinatul cântec al apelor de munte, foarte sinuoasă, străjuită de o parte şi de alta de munţi înalţi, mult frământaţi, îmbrăcaţi cu frumoase păduri de brad şi de fag şi tăiaţi de sus până jos, transversal cursului apei, de numeroase, profunde şi sălbatice vâlcele şi vâlceluşe, pe fundul cărora aleargă şi se precipită în vale, argintii şuviţe de apă, romantica şi fermecătoarea vale a Negrei Broştenilor, cotind la tot pasul, pentru a da impresiunea că închide mereu drumul şi cursul pârâului şi pentru a schimba neîncetat splendidele peisagii cu jocuri de umbră şi lumină, este una d'intre cele mai minunate şi mai superbe creaţiuni ale lui Dumnezeu, în frumoasa şi scumpa noastră ţară românească! La vr'o 2 km. mai sus de gura Ortoiţei, unde se poate vedea — chiar în marginea şoselei — un puternic isvor de apă sulfo-iodurоasă, şoseaua părăsind valea Negrei o ia pe valea Negrişoarei, trece peste dealul Vânăt, sau dealul Păltinişului din munţii Dornei, scoboară în valea pârâului Neagra Şarului, dealungul căreea traversează frumoasele sate Dârmocşa, Cătrinari, Coverca, Panace, Şarul Dornei, Plaiul Şarului şi debuşează iarăşi în valea Bistriţei Mari, la Vatra Dornei.

— *Vatra Dornei*, este un frumos orăşel şi staţiune balneo-climatică, aşezată între munţi acoperiţi mai cu seamă cu păduri de brad, în admirabila expansiune de la confluenţa Bistriţei Mari cu pârâul Dornei, afluent drept al ei. Cu clima ei dulce, constantă şi ferită de curenţi; cu aerul curat şi ozonat; cu frumoasele-i vile, case şi hoteluri; cu frumosu-i parc, situat chiar în marginea pădurei de brad şi udată de cele două frumoase ape; cu nămolul feruginos şi cu puternicele ei ape minerale feruginoase şi de acid carbonic, Vatra Dornei este una d'intre cele mai renumite şi mai cercetate staţiuni balneo-climatice din ţară, rivalizând şi cu cele mai importante staţiuni similare din străinătate. Este însă şi acest frumos colţ de ţară românească, ca şi tot nordul Basarabiei, Moldovei şi Ardealului, ca întreaga Bucovină şi întreg Maramureşul plăeşilor lui Ştefan cel Mare, populat de o numeroasă populaţiune evreiească ante şi postbelică, evrei polonezi, galiţieni şi ucranieni, habotnici, perciunaţi, cu mustăţile şi bărbile lungi, nespălate, nepieptănate şi încâlcite, cu tichii negre sub pălării şi cu giubele lungi, soioase şi murdare, trăind numai din „gheşefturi" înşelătoare, din exploatarea ruinătoare şi dezastruoasă a pădurilor, din exploatarea neomenoasă a poporului român de baştină şi a întregei economii naţionale, mulţi d'intre ei, îndeletnicindu-se şi cu contrabande în stil mare şi mai ales cu vânzarea alcolurilor falşificate, cu care otrăvesc poporul prea îngăduitor, îl sărăcesc şi-l abrutizează, împingându-l la degenerare, la moarte, la peire!

DE LA VATRA DORNEI LA BOROCA-SABAŞA, CU PLUTA.

— Dimineaţa e frumoasă, cerul senin, atmosfera liniştită şi încă răcoroasă. Apărut la răsărit, deasupra crestelor munţilor Bistriţei şi ai Dornei, soarele aruncă săgeţi de lumină şi căldură, asupra Vetrei Dornei şi a plutelor, gata să-şi ia drumul la vale, pe apa Bistriţei Mari. Străbătut de fiorii caldei emoţiuni, de înfrăţire şi îndrăgostire cu frumoasa Bistriţă, scobor bucuros şi ferm pe pluta dublă, prinsă de malul stâng al râului. Tinerii şi voinicii plutaşi, cu picioarele goale, cu mânicele cămeşilor şi pantalonii de pânză albă, sumeţi respectiv, până la coate şi genunchi, mă primesc salutându-mă respectos şi mă invită să iau loc pe scaunul din mijlocul plutei din cap, într'adins construit de ei şi împodobit cu brad, un adevărat tron împărătesc!... Trec apoi fiecare la postul lor, desprind plutele, le întorc încet cu capul în josul apei şi eliberându-le complect din captivitate, le lasă legate una de alta, în voia curentului apei. Acum, plutaşii sunt definitiv instalaţi la posturile lor de drum, de pe pluta din cap, „cârmaciul" înainte şi „dălcăuşul" înapoi. Pluta lunecă lin, pe nesimţite, fără trepidaţiuni şi fără sgomot pe suprafaţa apei, care în acest sector al râului este mai adâncă şi mai liniştită. Trecem prin faţa gurei Negrei Şarului şi a satului cu acelaş nume, apoi pe la gura pârâului Ortoaia, ce vine clocotitor şi vâjiitor din munte şi se aruncă în Bistriţa, ca un copil drăgăstos şi alintat, la sânul mamei sale. Defilăm prin faţa satelor Ortoaia pe dreapta şi Gheorghiţeni pe stânga, ce se oglindesc în apa limpede a frumoasei Bistriţe, apoi ne apropiem de muntele Pietrosul, înalt şi pleşuv, ce-şi înalţă cu mândrie creştetul roşcat, în nouraşii albi ca zăpada ce plutesc pe cerul albastru, formând spre nord, în direcţiunea Rarălui de pe stânga râului, marele şi puternicul cot al Bistriţei, d'intre Vatra Dornei şi Broşteni. Pe stânga Bistriţei, chiar în faţa Pietrosului, munţii mai mici Prislopul şi Faţa Haşca, îmbrăcaţi în frumoase păduri de brad, se răsfaţă în lumina soarelui, ce s'a înălţat pe cer. Cât este de splendidă şi încântătoare, priveliştea din faţă! Din coamele munţilor de pe dreapta şi de pe stânga Bistriţei, tăiaţi de văi şi vâlcele adânci, pe fundul strâmt şi ascuţit al cărora, curg vertiginos şi se aruncă în Bistriţa, mici pârâiaşe argintii, se lasă uşor şi elegant în jos, până în albia râului, ca nişte vaste draperii verzi stropite de lumină, splendide păduri de brad. Ca un balaur verzuiu cu solzi argintaţi, frumoasa Bistriţă, crăiasa Carpaţilor Moldovei, curge repede, grăbită, îndoindu-se mlădios pe după spinările şi colţii stâncoşi ai munţilor, ducând cu ea cele 2 plute, care aleargă una după alta fără a se putea ajunge, iar odată cu ele, ducându-mă şi pe mine, cu sufletul vrăjit de frumuseţile şi surprizele ce mi se oferă cu atâta largheţă din toate părţile!

Mergând tot spre nord-est, pe sub poalele Pietrosului, defilăm prin faţa sătişoarelor Rusca Moldovei de pe malul drept al Bistriţei şi Rusca Bucovinei de pe malul stâng, la poalele munţilor Haşca şi Prislop, apoi pe la gura pârâiaşelor Osoiul şi Sunătorul, care se aruncă spumând şi vâjiind în dreapta Bistriţei. Şi plutele aleargă mereu la vale, iar malurile Bistriţei cu satele, cu munţii înalţi şi cu tot alaiul lor de frumuseţi, fug necontenit înapoia noastră, pentru

a face loc, ca într'un film de cinematograf, altor şi altor surprize, din ce în ce mai frumoase şi mai impresionante, căci măiastra Bistriţă, ocolind continu spre dreapta şi spre stânga, pe după pintenii munţilor, schimbă în fiecare moment splendidele tablouri, minunatele privelişti şi peisagii. Mereu alte coame şi alte coaste — ici acoperite de brădet, ori de făget şi mestecăniş, d'incolo de frumoase pajişti de iarbă mozaicată — se lasă succesiv şi armonios în jos; mereu alte pârâiaşe, unele mai şoptitoare, altele mai gălăgioase, se rostogolesc peste stânci, aruncându-se de o parte şi de alta a Bistriţei.

Defilăm prin faţa dealului Ursului şi a satului Călineşti de pe stânga şi ajungem la punctul numit „Ţimbăul“, tot de pe stânga râului. De aici în jos, Bistriţa foarte repede, se încovoaie încă mai mult şi mai brusc la dreapta şi la stânga, pe după colţii de stâncă albă-cenuşie şi intră în chei. Dealungul malurilor Bistriţei, nu se mai poate strecura acum nici măcar o cărăruşă. Numai pădure, stâncă, sălbătăcie şi pustietate. Şerpuind mereu, iar spinările munţilor proiectându-se unele pe altele, se pare că Bistriţa îşi închide cursul la tot pasul. Plutaşii se opintesc din greu să conducă plutele, ferindu-le, spre a nu se isbi şi sfărâma de stânci şi mai cu seamă de „Colţul Acrii“ de pe dreapta şi de „Colţul Stanu“ şi „Piatra Ţăpuşei“ de pe stânga, ambii stâncoşi şi ascuţiţi, eşiţi din munte şi intraţi mult în apă. Trecem pe la gura pârâului Golbu de pe stânga, apoi prin „Grindul Puşcatei“, unde trecerea plutelor este foarte grea şi unde intrăm pe o nouă poartă stâncoasă, încă şi mai strâmtă, în adevăratele chei, adică în culuarul, sau gangul Bistriţei. Pe dreapta şi pe stânga râului, se înalţă versanţii foarte priporoşi, aproape abrupţi şi în unele părţi verticali ai munţilor. Pe patu-i mult înclinat şi plin de stânci colţuroase, frumoasa şi limpedea apă a Bistriţei, înconjurând Pietrosul pe la nord, curge repede şi spumoasă în vârtejuri şi vâltori, precipitând la vale, pe sub piciorul muntelui stâncos şi escarpat Scara, plutele, care lovindu-se de stâncile din fundul apei, trosnesc din încheeturi!... Trec clipe emoţionante, dar plăcute! Este aici o sălbătăcie fără seamăn, dar pe cât este de sălbatic şi pustiu, pe atât e de romantic şi frumos! Intr'o neobişnuită, dar justificată şi plăcută încordare de nervi, trecem astfel pe lângă cele 2 stânci numite „Coifuri“, de pe stânga, apoi pe lângă „Moara Dracului“ — un perete vertical, stâncos şi colţuros, pe care cade în cascadă micul pârâiaş cu acelaş nume hidos — unde Bistriţa se strâmtează la 15—20 m. între pereţii

stâncoşi, pentru ca puţin mai la vale, să iasă din fantasticul şi primejdiosul gang, în care plutaşii, chiar şi cei mai experimentaţi, îşi conduc cu multă grijă şi cu mari sforţări plutele, pentru a nu le sfărâma de stânci şi a se îneca.

Odată cu eşirea Bistriţei din chei, valea ei se mai lărgeşte puţin, peisagele şi privelişetele iarăşi se deschid, succedându-se mereu atât înainte, cât şi înapoi. Trecem pe la gura pârâului Arămei de pe stânga, apoi pe la sătişorul şi gura pârâului Chiril, tot de pe stânga, ce isvorăşte de sub muntele Rarăul, căruia i se zăresc acum, prin valea pârâului, piscurile de stâncă pleşuvă. Pe apa pârâului Chiril, la poalele Rarăului, se găseşte schitul de călugări „Rarăul“, zidit de călugării mânăstirei, care fusese întemeiată în anul 1511 de Petru Rareş Domnul Moldovei, din dorinţa soţiei sale Doamna Maria, pe muntele Rarăul, spre veşnică aducere aminte, că în durerosul ei refugiu, se adăpostise pe vârful frumosului şi ospitalierului munte, lângă stâncile, care de atunci se numesc „Pietrele Doamnei“. Acea mânăstire fusese desfiinţată şi dărâmată în timpul vitregei stăpâniri austriace, dar în ciuda durerosului trecut de subjugare străină, ea a fost restaurată de curând în Bucovina României Mari, pentru vecie reîntregită!

De la gura pârâului Chiril în jos, privesc înainte frumoasele privelişti şi peisagii, dar privesc şi admir mai cu seamă înapoi, splendida şi măreaţa privelişte a muntelui Pietrosul, — cu capul pleşuv, roşcat şi cu trupul îmbrăcat în verdele pătat de umbre şi lumini al codrului — şi a muntelui Geamalăul de pe stânga Bistriţei, investmântat şi el în haina verde a pădurilor. Am ajuns în dreptul sătişorului Cojocii de pe stânga râului. Un frumos ostrov acoperit cu arini tineri şi cu răchite, desparte un moment cursul Bistriţei în 2 braţe. Aici, frumoasa crăiasă par'că răzvrătită, în contra voinicilor şi bravilor plutaşi cari o înfruntă, iarăşi clocoteşte şi urlă de mânie. Inapoi, prin atmosfera albăstrie şi diafană, Pietrosul şi Geamalăul îşi schimbă necontenit perspectivele, formele şi coloritul. La locul însemnat cu un colţ de stâncă numit „Căldarea“, Bistriţa schimbându-şi iar brusc direcţiunea şi curgând foarte repede pe patu-i plin de stânci colţuroase, plutaşii îşi încordează din nou şi cu grijă puterile. Puţin mai la vale, în cadrul unui prea frumos peisagiu, pârâul „Rău“ vine ca un nebun de sus, din munte şi se aruncă vertiginos, plin de spume şi vuitor peste bolovanii de stâncă, în albia voluptoasei Bistriţe. Vuetul lui nebunesc, se aude până departe. Inapoi, în fundul frumosului şi măreţului tablou, pe deasupra

coamelor împădurite ale munţilor, frumoasele „Pietre ale Doamnei", — piscuri goale, de stâncă alb-vânătă, ale Rarăului — se profilează acum şi mai frumos pe cerul de azur. Şi plutele lunecă mereu pe suprafaţa apei, iar valea Bistriţei tot în ocolişuri, acum se strânge, acum se mai lărgeşte, schimbând mereu perspectivele, priveliştele şi peisagiile. La „Dâmbul Colacului", Bistriţa face iarăşi un cot foarte ascuţit, întorcându-se brusc la stânga pe după pintenele stâncos. Trecerea plutelor fiind şi aici foarte grea şi primejdioasă, voinicii plutaşi, cu picioarele solid proptite pe buşteni şi cu ochii fixaţi la punctele de pe maluri, pe care numai ei le cunosc, manevrează puternic şi repede cârmele, trecând cu bine şi acest moment de criză sufletească! Intorşi acum cu faţa spre răsărit, iată, că pe deasupra dealurilor acoperite cu frumoase păduri de brad — la poalele cărora, în marginea Bistriţei şi în lumina soarelui, străluceşte satul Crucea — se descopere splendida şi măreaţa priveliştea a muntelui Clifele, cu frumoasele lui vârfuri stâncoase, goi şi ascuţite, semănând cu un mare şi împărătesc castel - cetate în ruine. Defilăm prin faţa satului Crucea, apoi pe la gurile pâraielor Crucea şi Bârnărelul ce se rostogoleşte vertiginos şi sgomotos peste bolovani, pentru ca în cadrul unui frumos decor, să se arunce la sânul iubitor şi voluptos al Bistriţei. Trecem apoi pe lângă „Genunea Crucei," care este un colţ de stângă intrat în apă, unde plutaşii iar se încordează, pentru a întoarce plutele fără să le isbiască de stâncă. De la gura Bârnărelului şi Genunea Crucei, se vede spre stânga, încă şi mai bine muntele Clifele, iar spre dreapta, se deschide o altă frumoasă privelişte a munţilor. La stânca „Incârligata" de pe stânga, Bistriţa coteşte la dreapta, făcând un cot foarte pronunţat, coamele înpădurite ale munţilor par că închid cursul Bistriţei, înainte şi înapoi. Priveliştea este de o rară frumuseţe!

Mai jos de gura pârâului Leşul de pe stânga, apare acum într'un minunat peisagiu pârâul Toancele, curgând zorit prin fundul adânc al văei, ce spintecă de sus în jos, înaltul şi împăduritul munte. Aici valea se strâmtează din nou foarte mult, iar Bistriţa îndoindu-se mereu pe după picioarele munţilor, îşi schimbă direcţiunea la fiecare pas. La gura pârâului Toancele şi la „Stânca lui Toader," unde în trecut s'au sdrobit multe plute şi s'au înecat mulţi plutaşi, încep vestitele „Toance", lungi de vre o 2—300 m, în care apa Bistriţei, clocotitoare şi vuitoare, se prăvăleşte ca o turbată peste stâncile din patul râului. Acum momentul e suprem, spectacolul măreţ, iar emoţiunea îşi atinge punctul culminant!....

Cu mare grijă, încordându-şi toate puterile şi opintindu-se din greu, bravii plutaşi manevrează repede cârmele, întorcând scurt la dreapta şi la stânga plutele, care lovindu-se puternic de stâncile de pe fundul râului, se prăvălesc trosnind sinistru şi pe jumătate înecate de apa învolburată, răscolită, vârtejuită şi spumată, ce mugeşte în mânie, revoltă şi turbure!... Şi pe când cu inima palpitând şi cu respiraţiunea aproape oprită, îmi părea că aştept clipa deznodământului fatal,... iată-mă trecut şi de aceste Toance, privind şi admirând acum cu sufletul liniştit, în lungul văei ce se mai lărgeşte, splendida şi încântătoarea privelişte, ce mă înconjoară zâmbindu-mi din toate părţile şi închizându-mă ca în mijlocul unui frumos, romantic şi poetic lac din creerul munţilor, pe care plutesc acum lin, în dulcile şi tandrele diesmerdări ale razelor de soare şi ale zefirului! Pe coamele şi pe coastele munţilor împăduriţi, pe văi şi pe vâlcele, razele soarelui aruncă aurite pete de lumină, sporind încă şi mai mult armonia formelor, dulceaţa şi farmecul culorilor, pe când frumoasa şi nervoasa Bistriţă, încovăindu-se mereu pe după boturile munţilor, fuge continu la vale, mă trece cu plute cu tot, prin faţa gurei Bârnarului, pe la locul numit „Capra" — un fel de Toance mai mici, unde plutirea este iarăşi anevoioasă — pe la gura pâraielor Holda şi Holdăiţa de pe stânga Bistriţei, apoi prin faţa Broştenilor, a Mădeiului şi mă lasă la Borca-Sabaşa, fericit că bunul Dumnezeu m'a ajutat să fac această romantică, instructivă, impresionantă şi legendară călătorie, trăind o zi, atât de frumoasă şi fericită!

VALEA MUREŞULUI—TOPLIŢA—TÂRGUL MUREŞ—FELDIOARA-RĂZBOENI—UIOARA—ALBA IULIA—ORĂŞTIA—GEOAGIU—DEVA—LIPOVA—ARAD.

— Eşind la satul Tuşnad, din frumosul şi pitorescul defileu al Oltului Superior, şoseaua şi calea ferată continuând spre nord, străbat şesurile de jos şi de sus ale Ciucului, acoperite cu foarte frumoase şi variate culturi, între care predomină cartofii, trec la nord de Petru Rareş, ridicând către obârşiile Oltului şi Mureşului, care isvorăsc unul în faţa altuia, cam de sub acelaş deal, pentru a curge la început în direcţiuni opuse, spre sud şi spre nord trec,

apoi şeaua ce desparte munţii Tarcăului şi Bicazului de munţii Hârghitei, traversând până către valea Strâmbă, o regiune muntoasă şi deluroasă d'intre cele mai frumoase şi mai încântătoare, foarte asemănătoare cu acea din munţii Perşani, între satele Şinca şi Codlea regiune foarte frământată, dispusă în terase acoperite peste tot cu frumoase păduri de brad şi cu splendide pajişti de iarbă şi fâneaţă înflorită. De pe acest drum, ce trece pe la gara Mureş-Isvor, locul cel mai frumos şi mai pitoresc din această regiune, se deschide spre apus, frumoasa privelişte a munţilor Hârghitei, cu coastele ondulate şi îmbrăcate în splendida mantie verde a codrilor de brad; pe când din spre răsărit şi de la mai mare depărtare, privirea este atrasă de măreaţa şi încântătoarea privelişte a munţilor Tarcăului şi Bicazului, cu masivul înalt, stâncos, escarpat şi roşietic al Herghimaşului, ce-şi proiectează creştetul pe bolta azurie a cerului.

Acum ne găsim în şesul Gheorghienilor şi Ditrăului, cel d'intâi târg măricel situat la poalele apusene ale munţilor Bicazului, iar cel de-al 2-lea, sat mare şi frumos, aşezat pe poalele apusene ale munţilor Giurgeului; şes lung de 35—40 km., ce ţine până către Topliţa. Pe lângă frumuseţea lui proprie, acest şes ne mai oferă —în continuare—spre apus, frumoasa privelişte a munţilor Gurghiului şi a muntelui Bucin, peste care am văzut că duce în serpantină şi numai prin păduri de fag şi de brad, şoseaua din valea Mureşului Superior, către Praid şi Sovata, în valea Târnavei Mici; iar spre răsărit, ne oferă privelіştea ultimelor ramificaţiuni apusene, ale munţilor Bicazului şi Giurgeului.

Topliţa este un târg frumos, aproape orăşel, udat de apa Mureşului, la poalele munţilor Giurgeului, Gurghiului şi Călimanului. In această localitate, s'a născut Sanctitatea Sa D-rul Miron Cristea, primul Patriarh şi Inalt Regent al României-Mari.

De la Topliţa în jos, valea Mureşului cu direcţiunea spre apus, începe să se strâmteze, coastele munţilor Călimanului d'inspre nord şi ale munţilor Gurghiului d'inspre sud, apropiindu-se din ce în ce mai mult de albia râului, ce curge şerpuind, limpede şi învolburat, întovărăşit foarte de aproape de calea ferată şi de frumoasa şosea naţională, ce traversează frumoasele sate Ciotrotani, Crepăzuri, Rogoz, Poleţi, Răstoşnia, Deda etc., întinse dealungul şi pe marginea Mureşului, vesele şi pline de pitoresc. De la Topliţa şi până la satul Poleţi-Ilva, valea Mureşului seamănă foarte mult cu valea Jiului între Bumbeşti şi mânăstirea Lainici, cu valea Oltului între gura Lotrului şi Turnu Roş şi cu valea Trotuşului. La Poleţi-Ilva,

valea Mureşului se strâmtează încă şi mai mult, formând un foarte strâmt şi splendid defileu — asemănător cu defileul Jiului între mânăstirea Lainici şi pasul Surduc şi cu defileul Oltului între mânăstirea Cozia şi gura Lotrului — în care au loc numai apa Mureşului, calea ferată şi şoseaua, câteşi trele şerpuind mlădioase pe după picioarele munţilor Călimanului şi Gurghiului, înalţi, stâncoşi şi acoperiţi de frumoşi codri de fag şi de brad. Acest frumos defileu ţine până la satul şi gara Răstoşnia, pe distanţă de 8—10 km.

De la Răstoşnia şi cu deosebire de la Deda în jos, Mureşul intrând în regiunea dealurilor îşi domoleşte cursul, luând direcţiunea generală către sud-vest până către Alba Iulia şi Orăştia, iar de aici către vest până la Arad, lărgindu-şi din ce în ce mai mult valea, care devine productivă, foarte populată şi acoperită pe fundul ei, pe coaste şi pe culmile dealurilor, cu frumoase culturi, vii, livezi, păduri şi zăvoaie, pr'intre care lucesc şi surâd vesele în lumina soarelui, oraşele, târgurile şi satele ce se înlănţuiesc dealungul frumosului şi încântătorului râu.

[1]) — Murăş, Murăş, râu de-argint,
Valurile tale mint;
Curgi incet şi'n valuri line,
Dorul meu il duci cu tine!....

— Şi acum, după ce am făcut mai de aproape cunoştinţă cu vasta regiune muntoasă a Moldovei, d'intre râul Putna şi Vatra Dornei, de o parte şi de alta a Carpaţilor şi cu întinsa regiune muntoasă a Ardealului, din şesurile Ciucului şi până în munţii Călimanului, de o parte şi de alta a munţilor Barotului, Hârghitei şi Gurghiului, cu văile superioare ale Oltului, Mureşului, Gurghiului şi Târnavelor, să ne reamintim în linii generale şi în câteva cuvinte, atât operaţiunile militare ale armatei române de nord, din toamna anului 1916, cât şi cele ale armatei II-a române în a 2-a perioadă a războiului, cu însepere de la 8 August 1917, după bătălia de la Mărăşti.

— Operaţiunile armatei române de nord, în prima perioadă a războiului, s'au produs în 2 serii. Seria operaţiunilor ofensive, de

1) Simion Rusu.

pătrundere în Ardeal, făcând parte integrantă din ofensiva generală a armatelor române, începută chiar în noaptea decretărei mobilizației generale — armata I-a de pe frontul Olteniei formând pivotul, iar armata de nord, aripa ocolitoare — şi seria operaţiunilor defensive-ofensive, care au urmat retragerei acestei armate din Ardeal, pentru păstrarea frontierei Carpaţilor şi stabilizarea frontului pe poziţiunile cele mai favorabile.

— Precedate de grupele de acoperire, trupele române ale armatei de nord, pătrund în Ardeal peste munţii Oituzului, Ciucului, Bicazului şi Giurgeului, prin văile şi pasurile Oituz, Uz, Ghimeş-Palanca, Bicaz şi Bistricioara, aruncând trupele de acoperire inamice în văile superioare ale Oltului şi Mureşului şi punând stăpânire, pâna la sfârşitul lunei August 1916, pe toată creasta munţilor şi pe localităţile T. Săcuilor, Almaşul, Tulgheşul şi Bilbor, până mai sus de gura pârâului Glodul, către vârful Isvor din Munţii Calimanului.

Intre 6—11 Septemvrie 1916, trupele armatei române de nord, reiau ofensiva. Cele din dreapta atacă şi ocupă Topliţa şi gura de răsărit a defileului Mureşului, urmărind pe inamic până la satul Poleţi-Ilva, apoi vârfurile Pietrosul şi Retiliş din munţii Călimanului; cele din centru atacă şi ocupă Gheorghienii şi Ditrău, apoi culmea munţilor Hârghitei, Bucinului şi Gurghiului; iar trupele române din stânga, atacă şi ocupă spre sud oşaşul Mercurea Ciucului, unde a murit eroul căpitan şi poet Nicolae Vulovici din regimentul Războieni No. 15, lovit în frunte de un glonţ; moarte de erou, aşa cum încă înainte de războiu, el o dorea şi o profetiza, prin una d'intre frumoasele şi mişcătoarele lui poezii eroice!

— „De-o fi să mor, Tu, Doamne, dă-mi moarte vitejească;
Un glonte'n floarea din chipiu, în lupte mă loviască!....
Nu vroiu să mor pe căpătâiu, cum mor toţi nevoiaşii,
Pe-oţele, ori pe-un muşiroiu adorm de veci ostaşii!
Schilavu-mi trup înfăşurat, în pânza tricoloră,
Mi-l plângă trâmbiţaşii mei; nu mamă, nu suroră!....
Cu coif, cu armale gătit un mire—ales de moarte,
Nu cioclii pe grumazul lor; — soldaţii să mă poarte!"

. . . .

— La 15 Septembrie, trupele române ale armatei de nord reincep ofensiva, care ţine până în ziua de 2 Octomrvie 1916, timp în

care au avut loc înverşunate şi sângeroase lupte, cu mari perderi de ambele părţi, dar mai cu seamă de partea inamicului. Trupele din stânga armatei, înaintează pe şoseaua Mercurea Ciucului-Odorhei ca ax de mişcare, prin şeaua d'intre munţii Barotului şi Hârghitei, atacă şi cuceresc pe rând satele Vlăhiţa, Căpâlniţa şi Luneta, oraşul Odorhei şi localităţile Cristur şi Crişeni, unde bat sângeros pe inamic, punând astfel stăpânire pe intreg defileul Târnavei Mari. Centrul înaintează pe 3 coloane: Cea din stânga pe la isvoarele Târnavei Mari, atacând şi cucerind pe rând şi la baionetă, satele Cosond, Aţia, Eted şi Siclod, de la sud şi sud-vest de Praid; cea din centru înaintează de pe muntele Bucinul pe la isvoarele şi pe valea superioară a Târnavei Mici, respinge pe inamic până la Praid şi Sovata, repurtând astfel o strălucită victorie, cu sângeroase şi mari perderi de amândouă părţile şi cu deosebire de partea inamicului; în sfârşit, coloana din dreapta, înaintează pe la isvorul şi pe valea pârâului Gurghiul, bate crâncen pe inamic, cucereşte pe rând toate localităţile de pe această vale, ajungând până la 10 km. de oraşul Reghin şi cu chipul acesta armata română de nord, pune stăpânire şi pe munţii Gurghiului. Dreapta armatei, din valea Mureşului Superior, atacă pe inamic la satul Răstoşnia şi prin luptă grea, din cauza terenului foarte accidentat, cucereşte la baionetă puternicile poziţiuni întărite de pe muntele Sălăşel şi de la Tomoroaga.

Cum vedem, în curs de o lună şi jumătate, armata română de nord prin continui şi grele lupte şi cu sângeroase sacrificii, mergând din isbândă în isbândă, cucereşte toată partea răsăriteană a Ardealului, punând complect stăpânire pe întreg şirul de munţi cari formează latura de răsărit a bastionului transilvan şi pe toate comunicaţiunile, care peste aceşti munţi şi prin văile celor două Târnave, a pârâului Gurghiul şi a Mureşului, duc pe Mureşul mijlociu, în inima Ardealului. Din nenorocire, mersul defavorabil al operaţiunilor pe frontul celorlalte armate şi cu deosebire pe frontul armatelor I-a şi II-a, care, cum ştim, la începutul lui Octomvrie 1916, după multe, grele şi eroice lupte prin părţile sudice ale Ardealului, fuseseră silite să se retragă pe frontiera muntoasă a Olteniei şi Munteniei, face ca şi armata română de nord, care nu putea rămâne în vânt, cu flancurile descoperite şi care trebuia să ţină la stânga legătura cu armata II-a ce opera pe frontnl Munteniei, să renunţe la toate avantagiile tactice şi strategice ale succeselor obţinute cu atâtea sacrificii, să abandoneze de bună voie

toate poziţiunile cucerite şi să se retragă pe frontiera munţilor, care trebuia păstrată cu orice preţ.

In aceste condiţiuni, armata de nord îşi începe 2-a serie a operaţiunilor ei. Ruşii, lungindu-şi frontul din Bucovina spre sud, armata română de nord în retragerea ei din Ardeal pe frontiera Carpaţilor, îşi scurtează frontul, restrângându-l între râurile Trotuş şi Putna, pe înălţimile dominante ale munţilor Oituzului şi Zăbrăuţului, până în munţii Vrancei. Cu această ocaziune, între 11—27 Octomvrie 1916, inamicul — germano-austro-unguri — fiind în contra-ofensivă şi trebuind în primul rând, să acopere spatele armatei 9-a germane, care opera cu faţa la sud în contra armatei 2-a române, atacă cu forţe superioare în infanterie şi mai cu seamă în artilerie. Lupte serioase au loc pe muntele Ţipcheş şi alte înălţimi de la sudul pârâului Bicaz, dar mai cu seamă la satele Agăş şi Goioasa din valea Trotuşului, la satul Poiana Uzului din valea Uzului, pe văile superioare ale Slănicului, Oituzului şi Caşinului, pe înălţimile d'intre aceste văi şi cu deosebire la satele Poiana-Sărată şi Hârja de pe valea Oituzului — pe unde se părea că inamicul îşi dirigează atacul principal — pe poziţiunile de la Măgheluş şi Fata Moartă la sud de pârâul Oituz şi pe înălţimile Cernica, Dobrul şi Păltinişul d'intre Oituz şi Slănic şi pretutindeni bravele trupe române, prin contra-atacuri viguroase au respins pe inamic, păstrându-şi toate poziţiunile.

De acum încolo, frontul armatei române de nord, devine obiectivul tuturor atacurilor şi eforturilor armatei austro-ungare, care opera cu faţa spre Carpaţii Moldovei, având ca ax principal de operaţiune valea Oituzului, ca axe secundare văile Caşinului şi Slănicului, iar ca obiectiv teritorial principal T.-Ocna şi mai cu seamă Oneştii, pe unde, odată cu invaziunea armatelor duşmane în Oltenia şi Muntenia, pe la nord şi pe la sud, inamicul tindea să întoarcă întreaga apărare a Moldovei, pe care vroia de asemeni s'o ocupe. Astfel, cu începere de la 10 Noemvrie 1916, până către mijlocul lunei Ianuarie 1917, când prin contopirea ei cu armata 2-a română retrasă din Muntenia, armata română de nord s'a desfiinţat, bravele trupe ale acestei armate, atacate fără răgaz şi cu înverşunare de inamicul mult superior în efective, cu deosebire în artilerie de toate calibrele şi mai ales în artilerie grea şi mitraliere, au fost continu în acţiune. Lupte crâncene şi sângeroase, cu mari pierderi de ambele părţi, în care bravii şi eroicii noştri ostaşi, prin contra-atacuri energice şi disperate la baionetă şi-au apărat frontiera şi sfântul pământ al patriei, s'au dat zi şi

noapte, în special pe văile Slănicului, Oituzului şi Caşinului, pe înălţimea Cernica şi alte înălţimi d'intre păraiele Slănic şi Oituz, pe înălţimile vârful Bradului, Piatra Runcului, Fata Moartă, Clăbucul, Pralea, Poiana Cireşului, Poiana Secătura Catanei, dealul Petricelelor şi Culmea Stăneichii d'intre păraiele Oituz şi Caşin şi de la sudul acestui din urmă pârău şi în sfârşit, pe înălţimile Mărăştilor, Varlanului, Drăgoteştilor, Incărcătoarea, Poiana Babei, Momâia şi satul Soveja, d'intre păraiele Caşin şi Şuşiţa şi pe văile Putnei, Lepşei, Tişitei, Nerujei şi Zăbabei din munţii Vrancei. Luptele au fost cu deosebire crâncene şi sângeroase, corp la corp şi cu mari pierderi de ambele părţi, pe înălţimele Cernica, Fata Moartă şi Pralea, poziţiunile trecând din mână în mână de mai multe ori. De la mijlocul lunei Ianuarie 1917, cu căderea aspră a iernei, când prin desfiinţarea armatei de nord, armata 2-a română a rămas stabilită pe frontul Carpaţilor Moldovei, între pârâul Doftana, afluent drept al Trotuşului şi pârâul Suşiţa, afluent drept al Siretului, operaţiunile au fost suspendate de o parte şi de alta, reîncepând după cum ştim în Iulie 1917, când au avut loc bătăliile de la Mărăşti şi Mărăşeşti, ambele terminate cu strălucit succes, în favoarea noastră.

Văzând că ofensiva germană de la Mărăşeşti cu direcţiunea Adjud, nu le-a reuşit, inamicii noştri, cari vroiau să ocupe cât mai repede şi cu orice preţ şi Moldova, se hotărăsc să ia o nouă şi puternică ofensivă cu armata austro-ungară, pe valea Oituzului ca ax principal al operaţiunilor, având ca obiectiv tot Oneştii, de unde puteau întoarce spre sud şi spre nord, întregul front al Moldovei; ofensivă, care trebuia susţinută de o nouă ofensivă generală în direcţiunea Varniţa, pe unde germanii vroiau să rupă frontul român în acelaş timp. Astfel, între 8 August şi 11 Septembrie 1917, au loc pe frontul armatei II-a şi la aripa dreaptă a armatei I-a române de pe frontul Mărăşeştilor, o nouă şi cea din urmă serie de operaţiuni. Cu o sdrobitoare superioritate numerică, mai cu seamă în artilerie, inamicul îşi începe furioasele atacuri în lungul şoselei de pe valea Oituzului, pe înălţimile de la nordul şi sudul acestei văi, pe valea Slănicului cu direcţiunea T. Ocna, pe valea Caşinului şi mai jos. Crâncene şi sângeroase lupte, care au cauzat foarte grele şi dureroase pierderi atât inamicului, dar mai cu seamă trupelor noastre — care numai între 8—22 August au perdut 14.000 oameni — s'au dat aproape zilnic, în special pe dealurile Pravila, Ungureanu şi Iordogatu, pe muntele Coşna, la satul Herăstrău, pe dealurile Vrânceanul, Cireşoaia şi Măg. T. Ocna

din sectorul Oituz-Slanic, la satele Hârja şi Grozeşti din valea Oituzului, pe valea Leşunţului şi pe dealurile Bălcuţa, Lacul, Măgura Caşinului, Arşiţa, Chioşurile, Sticlăriei, Runcului şi Striborului din sectorul Oituz-Caşin şi în sfârşit, la satele Muncelu şi Varniţa, pe dealul Porcului şi pe alte înălţimi de pe stânga Şuşiţei, adică la stânga armatei II-a şi dreapta armatei I-a române, unde s'a produs ofensiva germană în direcţiunea Varniţa, căreea, cum ştim, i s'a opus contra-ofensiva româna, pe direcţiunea Fitioneşti-Muncelu-Ireşti, în flancul drept al celei d'intâi, care a şi fost zădărnicită. Dar cele mai crâncene şi mai sângeroase lupte, s'au dat mai cu seamă la satul Muncelu şi pe dealul Porcului, adică la punctul de legătură d'intre armatele I-a şi II-a române, pe înălţimile Cireşoaia şi Vrânceanul de la dreapta armatei II-a română şi Coşna, Runcul, Sticlăria, Striborul şi satul Grozeşti de la centrul acestei armate, de oarece inamicul cu forţe sdrobitor superioare şi prin repetate şi furioase atacuri, reuşise să împingă frontul nostru aproape pe Trotuş, cucucerind Cireşoaia, Coşna, satul Grozeşti şi dealul Striborului şi numai sosirea la timp a ajutoarelor şi în special a vânătorilor de munte şi a grănicerilor — care prin repetate şi sângeroase contra-atacuri la baionetă, au reuşit cu mari pierderi, să recucerească poziţiunile pierdute şi să respingă pe inamic înapoi — a împedicat ruperea frontului spre Oneşti şi T. Ocna. Inamicii noştri au făcut şi în această ultimă a lor ofensivă, din sectorul Slănic-Oituz-Caşin şi Muncelu-Varniţa, mari şi disperate sforţări, dar n'au reuşit, de oarece patriotismul şi eroismul în lupte, a vitezelor noastre trupe, au fost mai presus de forţele şi de îndârjita lor voinţă de a învinge!

— Dar iată *Tg. Mureş*, capitala judeţului Mureş, oraş măricel, frumos şi curat, aşezat cam în amfiteatru, pe coasta şi pe poala dealului din stânga Mureşului, având o frumoasă şi foarte curată piaţă centrală, un prea frumos şi interesant palat cultural şi un foarte frumos edificiu al liceului militar, aşezat pe coasta dealului, în marginea unei frumoase păduri din partea sud-estică a oraşului, oferind o admirabilă privelişte către valea Mureşului. Tg. Mureş este legat de Sovata cu o cale ferată îngustă şi cu o bună şosea, ambele străbătând frumoasa regiune deluroasă d'intre Mureş şi Târnava Mică. O altă frumoasă şosea, duce direct peste dealuri, de la Tg. Mureş la Sighişoara, în valea Târnavei Mari.

— Mai jos de confluenţa Mureşului cu afluentul său drept Arieşul, gara de bifurcaţie şi mai ales satul *Feldioara-Războeni*, ne reamintesc strălucita victorie a lui Petru Rareş Domnul Moldovei, asupra ungurilor în anul 1529, despre care am mai amintit şi luptele lui Mihai Viteazul în anul 1599, după strălucita victorie dela Şelimbăr.

— Puţin mai jos de Feldioara-Războeni, se găseşte *Uioara*, o modestă dar binefăcătoare staţiune balneară, cu puternice ape sărate. Mai departe, traversăm oraşul *Aiud*, defilăm prin faţa coastelor răsăritene ale munţilor Apuseni, deasupra cărora se înalţă ascuţitul vârf Piatra Caprei, apoi prin faţa dealurilor de pe dreapta Mureşului, acoperite cu frumoase şi renumite podgorii şi ajungem la oraşul *Alba-Iulia*. Este vechiul „Apulum" roman, aşezat pe poalele dealurilor acoperite cu păduri şi mai ales cu vii, cu cetatea înconjurată de şanţuri adânci şi de ziduri puternice, prin porţile căreea, ca pe sub arcuri de triumf, în bubuitul tunurilor, în sunet de clopote, trâmbiţe şi fanfare, cu mare alaiu, au intrat biruitori, vitejii şi glorioşii întregitori de neam şi de ţară, Mihai Viteazul în anii 1599 după Şelimbăr şi 1600 după cucerirea Moldovei, cu titlul de „Domn al Ungro-Vlahiei întregi, al Ardealului şi al Moldovei" şi marele rege Ferdinand I, alături de vrednica şi eroica Lui soţie Regina Maria, în anul 1922, când după măreaţa epopee a războiului de întregire din 1916—1918, după unirea Ardealului, Banatului, Maramureşului, Bucovinei şi Basarabiei la Patria Mamă şi după sdrobirea ungurilor pe Tisa şi la Budapesta în 1919, s'au încoronat în catedrala într'adins ridicată în cetate — pe locul fostei biserici catedrale zidită de Mihai Viteazul — ca Rege şi Regină a tuturor românilor. Tot în cetate se poate vizita şi sala istorică, în care fraţii ardeleni au hotărât şi votat în anul 1918, unirea Ardealului şi Maramureşului la Patria Mamă.

— Mai la vale şi puţin spre sud-vest de Alba-Iulia, tot pe frumoasa vale a Mureşului, se află orăşelul *Orăştia*, în apropierea căruia, ascunsă între pădurile dealurilor de pe dreapta râului, se găseşte staţiunea balneară *Geoagiu*, cu ape minerale termale feruginoase pentru băi şi cura internă şi cu nămol feruginos; iar mai jos de Orăştia, se află oraşul *Deva*, capitala judeţului Huniedoara, unde a fost vechea cetate romană, care avea misiunea de a închide drumul Mureşului înspre apus şi pe ruinele căreea, s'a ridicat în

secolul al 13-lea o nouă cetate, ale cărei ruine se văd şi astăzi în vârful mamelonului împădurit din marginea oraşului, pe malul stâng al Mureşului; cetate, care a avut un rol de seamă în istoria Ardealului şi care poate fi vizitată, ridicând din grădina publică, pe o cărare în serpantină.

— Mult la apus de Deva, în apropiere de *Lipova* - staţiune balneo-climatică, cu puternice ape de iod şi acid carbonic pentru băi şi bune ape alcaline pentru cura internă — şi anume, la satele Zam şi Şoimuz de pe malul drept al Mureşului, se mai găsesc urmele altor două cetăţi romane.

— In sfârşit, mai la apus, nu prea departe de frontiera româno-ungară, se găseşte *Aradul*, capitala judeţului cu acelaş nume, oraş mare şi frumos, în care ne atrag atenţiunea, în special marea şi frumoasa gară, piaţa centrală cu marile ei edificii, grădina publică, palatul cultural şi podul peste Mureş, pe care se trece în cartierul „Cetatea Huniade", precum şi foarte interesanta industrie metalurgică a societăţei „Astra".

MUNŢII APUSENI—„ŢARA" MOŢILOR—CÂMPIA TURDEI—VALEA ARIEŞULUI—ABRUD—ROŞIA-„CETATEA"—CÂMPENI—SOHODOL—VIDRA—MUNTELE GĂINA ŞI TÂRGUL DE FETE—GHEŢARUL DE LA SCĂRIŞOARA—BRAD—ŢEBEA—BĂILE VAŢA—STÂNCA DETUNATA—CHEILE REMEŢULUI—INTRE GĂLZI—DEALUL MARE—ZLATNA ALMAJ—VALEA AMPOIULUI.

— Şi acum, să mergem în munţii Apuseni, în „ţara" Moţilor, în cuibul lui Horea, Cloşca şi Crişan, a lui Avram Iancu şi a celorlalţi eroi naţionali ai Ardealului subjugat de unguri.

Patru sunt drumurile — şosele judeţene — cari duc în inima munţilor apuseni, între care cel mai inportant este şoseaua dublată de calea ferată îngustă, ce duce de la oraşul *Turda,* capitala judeţului cu acelaş nume, pe frumoasa vale a Arieşului, până la cele 2 orăşele, centre mai mari din munţii Apuseni, *Câmpeni* şi *Abrud.*

De la gara de bifurcaţie Teiuş, sau de la Feldioara Războeni,

cu trenul ori cu trăsura, se merge la oraşul Turda. Inainte de a ajunge aici, treci pe lângă istorica *Câmpie a Turdei,* unde în anul 1601 şi din ordinul generalului austriac Basta, a fost ucis mişeleşte, prin trădare şi îngropat aici, Mihai Viteazul, capul fiindu-i transportat în Principatul Munteniei, găsindu-se, cum ştim, în biserica mânăstirei Dealului. Basta fusese aliatul lui Mihai Viteazul şi împreună, în numele împăratului Rudolf 2-lea al Austriei, bătuseră la Guruslău, nord-vest de Cluj, pe Sigismund Batori, care pentru a 3-a oară se instalase în scaunul Transilvaniei. După bătălie, Mihai Viteazul cu oastea lui românească, îşi stabili tabăra pe câmpia Turdei. Basta, care rămăsese cu oastea lui mai spre nord, purtând duşmănie lui Mihai, din cauza invidiei şi a ambiţiunei, că nu fusese el singur victoriosul şi viitorul stăpânitor al Transilvaniei, trimite un detaşament de 50 oameni sub comanda căpitanului Iacob Beauri, care sub pretext de a transmite un mesagiu al aliatului, pătrunde în cortul lui Mihai şi prin surprindere, înainte ca ostaşii lui să prindă de veste, îl atacă şi-l ucide!

— Drumul cu calea ferată îngustă, ori cu trăsura pe şosea, de la oraşul Turda — care are mai multe fabrici şi în apropierea căruia, peste deal, se găsesc băile de sare — pe valea Arieşului, este d'intre cele mai frumoase şi mai pitoreşti. La început, străbate un mic şi frumos şes acoperit de culturi, în apropierea căruia se văd de la distanţă „Cheile Turdei", mică spinticătură în dealul din faţă. După ce străbate şesul, şoseaua şi calea ferată ţinându-se mereu alături, se angajează pe valea Arieşului, ce isvorăşte din creerul munţilor Apuseni. Valea Arieşului între Turda şi Câmpeni, este cât se poate de frumoasă şi de pitorească, în unele părţi mai largă, în altele mai strâmtă, mărginită de o parte şi de alta de munţi mai mult sau mai puţin înalţi, frământaţi, cu multe văi şi vâlcele transversale şi cu măguri rotunde, sau ascuţite, în parte acoperiţi cu păduri de fag, dar mai mult cu fâneţe şi păşune. Este destul de populată, satele, cu mici şi foarte modeste căsuţe şi bisericuţe — din care transpiră o atmosferă de cinste, credinţă, dar şi de sărăcie — întinzându-se pe marginea pârâului, pe poalele şi coastele dealurilor. Ici, colo, femei şi fete intrate până la genunchi în apă şi cu mânicele largi ale cămeşelor sulfelcate până spre subţioară, spală şi ghilesc pânza albă ca laptele şi o întind în lungi făşii la soare, pe prund, sau pe iarbă; iar în apropiere, copiii nebunatici se scaldă în frumoasa apă a Arieşului. In special, între satele şi gările Lunca şi Sălciua, munţii Trascăului şi Bedeleului,

mai mult goi, stâncoşi şi escarpaţi, de pe dreapta Arieşului, strâng pârâul foarte de aproape, formând un mic, strâmt şi prea frumos defileu. Peisagiul se prezintă încă mai frumos şi mai pitoresc, privit puţin mai de departe, din expansiunea satului Sălciua în josul apei, către gura defileului. Mai sus de Sălciua, până la Brăzeşti şi chiar mai departe, până la satul şi gara Sartoş, este de asemenea foarte frumos, valea strâmtându-se iarăşi foarte mult. Munţii de pe dreapta Arieşului — în tot lungul văei mai înalţi decât acei de pe stânga — sunt pe aici acoperiţi cu foarte frumoase păduri şi fâneţe, ce se întind pe măguri şi pe coame, pe coastele şi pe văile transversale ale munţilor.

Dela gara Câmpeni, şoseaua se bifurcă: o ramură duce tot pe valea Arieşului în sus — prin orăşelul Câmpeni situat la 2 km. de gară — în fundul munţilor Apuseni, iar cealaltă ramură însoţită de calea ferată, continuând la deal, pe valea Abrudelului, afluent drept al Arieşului, prin satul Cărpiniş—al lui Cloşca, iar prin căsătorie şi a lui Crişan, două d'intre cele trei căpetenii revoluţionare şi martiri ai cauzei naţionale din anul 1784 — şi prin gara Roşia, duce la Abrud şi de aici peste munţi la Brad în valea Crişului Alb, la Alba Iulia şi la Aiud, în valea Mureşului.

— *Abrudul*, vechiul „Auraria Daciae" şi „Auraria Major" din epoca romană, este un mic, modest, liniştit şi patriarhal, dar istoric, eroic şi foarte simpatic orăşel, aşezat între dealuri înalte acoperite cu păduri de fag, brad şi cu frumoase fâneţe, cu climă plăcută, aer curat, dulce şi lipsit de curenţi, constituind astfel o foarte drăguţă şi prietenoasă staţiune climatică. In mica piaţă din mijlocul oraşului, s'au adunat în anul 1784 în mare număr românii, în frunte cu Horea, Cloşca şi Crişan, revoltaţi din cauza asupririlor maghiare şi în special din cauza fiscului pentru băi (mici exploatări de aur) şi pentru păduri, au pătruns în primărie, din care au scos toate diplomele şi hrizoavele nemeşilor unguri, dându-le foc şi pârlind cu ele un porc în mijlocul pieţei şi în faţa primăriei. In cele din urmă, armata ungurească a stins revoluţia românilor, care începută în satul Mesteacăn de lângă Brad, pe valea Crişului Alb, cuprinsese ţinuturile Zarandului, Huniedoarei, Albei, Clujului şi Aradului, iar Horea, Cloşca şi Crişan, capii revoluţiunei, prinşi de unguri prin trădare, au fost închişi în celulele cetăţei din Alba Iulia şi frânţi pe roată — Crişan reuşind să-şi pună singur capăt vieţei.

Rezultatul a fost însă, că împăratul Iosef al 2-lea a desfiinţat iobăgia ţăranilor români şi pedepsele trupeşti ce li se aplicau numai lor şi le-a recunoscut dreptul de a dispune de averea proprie; drepturi cucerite prin sânge, dar numai în formă, căci dieta ungurească nu le-a aprobat, aşa că n'au fost aplicate.

Tot aici, la Abrud şi în vecinătatea lui, moţii în frunte cu eroii naţionali Avram Iancu, Axente Sever, Popa Balint, Buteanu, Iovian Brad, Dobra, Boieru şi Gorchiş, organizaţi în grabă, neregulat şi numai cu coase, îmblăncii, topoare, puşti cu cremene şi tunuri de lemn, au bătut în anul 1848 trupele regulate de honvezi maghiari, de sub comanda lui Hatvany, Kémény, Vasvàry şi alţii; iar casa din Abrud, în care moţii lui Iancu au ucis pe trădătorul român Ioan Dragoş, purtându-i capul înfipt într'o prăjină pe stradele orăşelului, se poate vedea şi astăzi în starea de atunci şi nelocuită, lângă biserica românească unită. Aşa au ştiut moţii să pedepsiască pe fratele lor trădător în anul 1848, iar nu cu miere şi cu turte dulci,... cum am tratat noi pe românii trădători din 1916—1918!

— Am fost de multe ori în munţii Apuseni şi în special la Abrud, venind aici d'inspre Turda, Brad şi Alba Iulia. De 2 ori am fost la sărbătorile Paştelui. Era în Sâmbăta Invierei pela ora 20 (8 seara), când trenul — „mocăniţa noastră" cum îi zic moţii — a sosit în gară. Atmosfera vibra de bubuiturile exploziunilor, care aici, în regiunea minelor de aur, vestesc în mijlocul unei bucurii generale, Invierea Domnului nostru Isus Hristos. Noaptea mă duc la înviere la biserica ortodoxă, care pe nesimţite se umple de lume; bărbaţi, femei şi copii, intelectuali, comercianţi, meseriaşi şi ţărani mineri, cari într'o tăcere absolută şi emoţionantă, de reculegere, aşteaptă aproape în întuneric, învierea şi lumina Mântuitorului. Iar când uşa din mijloc a sfântului altar se deschide şi părintele protopop cu chipul ca de sfânt, apărut în cadrul mistic al tâmplei ce acoperă interiorul altarului, strigă solemn, cu vocea-i sonoră, „veniţi de luaţi lumină", toţi se grăbesc să-şi aprindă lumânările, luând pe cât le este posibil lumina direct dela preot, pentru a se apropia astfel şi mai mult de Fiul lui Dumnezeu! Serviciul învierei începe. Se citeşte Sf. Evanghelie în sunetele clopotelor, toacei şi a bubuiturilor din afară, preotul şi cântăreţii cântă „Hristos a înviat", după care o parte din lume, cu lumânările aprise în mâini se înapoiază acasă, iar cei mai mulţi rămân în biserică, până la terminarea slujbei. Este exact aceeaş slujbă bisericească, care se face în toate bisericele româneşti ortodoxe şi chiar unite din ţară,

în noaptea Paştelui, dar nu ştiu de ce atunci m'a impresionat în mod deosebit, aşa cum mă impresiona în copilărie! Am fost de multe ori sărbătoarea la biserica ortodoxă din Abrud. Cum e obiceiul în Ardeal şi cu deosebire în munţi Apuseni, bărbaţii intră în biserică pe uşa dinspre miază-zi şi iau loc în faţă, în stranele de pe lângă pereţii şi din mijlocul bisericei, iar femeile intră pe uşa d'ispre apus şi iau loc în urma bărbaţilor. Pitorescul port naţional al moţilor mineri, în care atât la femei cât şi la bărbaţi, predomină culoarea albă, produce o deosebită şi plăcută impresiune. Moţii întotdeauna, foarte respectoşi faţă de „domni" (intelectuali) şi cu deosebire faţă de vizitatorii lor, se grăbesc, cum intri în biserică, să-ţi facă onorurile. Te iau politicos şi stăruitor de braţ, spunându-ţi „poftească domnul", te conduc la strana din faţă, îţi iau pălăria şi ţi-o aşează pe una d'intre poliţele într'adins înfiinţate — moţii nu stau în biserică cu pălăriile în mâni — după care se retrag la locul lor, satisfăcuţi că te-au putut onora. Foarte curat îmbrăcaţi şi foarte evlavioşi, moţii intrând în biserică, înaintează cu paşi fermi — unii ţinând în mână câte o floare, sau câte un fir de verdeaţă — îşi depun pălăriile, trec în faţa icoanelor, se închină aplecându-se până la pământ — unii făcând şi metanii — le sărută, se întorc spre pridvor, unde cumpără lumânări şi prescuri de la „prescurăriţă", revin spre altar, aprind lumânările în sfeşnice, iar prescurile le oferă ca dar lui Dumnezeu, pe uşa d'inspre miazănoapte a altarului. Când iese cu talerele, toţi moţii — chiar şi unii copii mici — îşi depun bănişorii într'adins pregătiţi. Femeile se închină şi se roagă mai mult dela locul lor. De obiceiu, ele nu înaintează spre altar şi nici nu duc daruri, aceasta fiind în primul rând, datoria bărbaţilor.

— In câte o zi din săptămână, la Abrud şi la Câmpeni se face târg. Moţii scoboară atunci din munţi, vin în căruţe, călări, pe jos şi se instalează pentru o zi în pieţele acestor centre moţeşti. Vând, dar mai mult cumpără. Vând vite, porci, oi, câte ceva din modestele lor produse casnice şi cumpără alimente de primă necesitate, grâu, porumb, sare, petrol şi obiecte de îmbrăcăminte, în special piele pentru opinci. In Abrud şi în Câmpeni, se întâlnesc în zilele de târg, moţi din întreg ţinutul central al munţilor Apuseni. Moţi-mineri (băeşii), cari populează regiunea minieră a Abrudului, Roşiei, Cornilor şi Buciumului şi moţi-economi, ciubărari şi cercurari, cari populează văile Arieşului, Sohodolului, Bistrei, Buciumului etc. Ciubărarii şi cercurarii, populând mai ales văile şi munţii Arieşului

Mare şi Arieşului Mic, sunt acei cari cu căruţele lor acoperite cu coviltire de pânză, având făclii-felinare în faţă şi încărcate cu ciubare, doniţe, cercuri, scânduri, şindrilă şi doage, scoboară primăvara din munţii lor şi cutreeră până târziu toamna, întreaga ţară, vânzându-şi acele produse şi cumpărând în schimb, pentru hrana soţiilor şi copiilor ce-i aşteaptă acasă, grâu, porumb, sare, petrol şi obiecte de îmbrăcăminte.

— „Plecat'a moţul în ţară
Cu cercuri şi cu ciubară
Şi cu tiocuri de răşină,
Se le deie pe făină.
— Du-mă Doamne în pace-acasă
La copii şi la nevastă."

— In zilele de târg, pitorescul moţilor apare mai pronunţat şi mai impresionant decât în zilele de sărbători. De dimineaţă şi până seara, şoselele şi drumurile care converg la târg, spre Abrud şi Câmpeni, sunt pline de moţi şi moaţe, cu căruţele şi caii încărcaţi, sau pe jos, mânând din urmă vitele, porcii şi oile. Bărbaţii, unii îmbrăcaţi cu pantaloni strâmţi de şiac alb numiţi „cioareci," cu cămaşa scurtă băgată în cioareci, cu hăinuţe albe şi scurte — iarna cu cojoace, ori cu sumane scurte numite „ţundre" — cu cisme negre tari şi cu pălării de postav sau de paie; alţii, mai de la munte şi cu deosebire acei din regiunea Arieşului Superior, din satele Sohodol, Ponorel, Vidra de Jos şi de Sus, Secătura, Albac, Neagra, Scărişoara şi altele, supranumiţi „Ţopi," purtând iţari, cămaşa în afară, încinşi cu chimire de piele, cu opinci lungi în formă de corabie, având în vârf moţuri — „gorgani„ sau „gurgui" cum le zic ei. Femeile şi fetele înbrăcate cu fuste de pânză albă şi pe deasupra cu catrinţe — „zadii" cum le spun ele — cu cămeşi împodobite cu „jule," adică cu cusături de arniciu şi pe deasupra cu „cheptăruţe" (bontiţe) de ştofă înflorite, încheiate în faţă cu câte 6 canafi mari în culorile naţionale — iarna purtând şi ele cojoace — cu ghete, papuci, iar cele mai de la munte şi cu deosebire „ţoapele", purtând opinci cu „gorgani", îmbrobodite cu „chischimele" negre, iar fetele, în general blonde cu ochi albaştri, grăsulii, cu obrajii îmbujoraţi şi bronzaţi de soare, cu coadele pe

spate, sau încolăcite pe tâmple, umblând vara mai mult cu capul gol. Din nenorocire şi moţii, ca şi mulţi ţărani din celelalte regiuni ale ţărei, au început pe ici, pe colo, să-şi înlocuiască frumosul şi pitorescul port naţional, cu sdrenţe orăşeneşti! Este mai cu seamă impresionant şi plăcut, să guşti pitorescul moaţelor călărind bărbăteşte pe cai, câte odată chiar şi câte două pe spinarea unui cal robust, precum şi al moaţelor mame, care, ca şi maramureşencile, îşi poartă pruncii de sân în coşuri de coajă de brad, atârnate de umăr pe spate, sau într'o parte.

— Şi acum, cuartierul stabilit la Abrud, să vizităm regiunile şi poziţiunile cele mai frumoase şi mai pitoreşti din munţii Apuseni.

— La 5 km. spre nord de Abrud, pe malul stâng al pârâului Abrudelul, în capul satului Cărpiniş şi chiar lângă şosea şi calea ferată, se găseşte uzina, adică „şteampurile“ statului, pentru extragerea aurului din minereu. Minele de aur se găsesc mai spre răsărit, pe deal, deasupra satului Roşia, legate de şteampuri cu o linie Decauville, terminată în funicular. Minele, ca oricare altele, cu orizonturi şi galerii, în care pătrunde decovilul. Interesante de văzut în aceste mine, sunt măestritele lucrări de exploatare ale romanilor, care se menţin şi astăzi foarte bine. Marele şi frumosul sat *Roşia*, întins dealungul pârâiaşului cu acelaş nume, este plin de şteampuri primitive, aparţinând moţilor mici-mineri, puse în funcţiune prin roţi de apă. Mai în fund şi deasupra satului, în vârful muntelui stâncos d'inspre sud, unde se ridică pe o potecă comodă în serpantină, este *„Cetatea“*, adică ruinele vechilor mine romane de aur, în mare parte prăbuşite. Acum aproape 2000 de ani, romanii daseră o foarte mare desvoltare exploatărei minelor de la Roşia, care erau foarte bogate în aur. In ele lucrau continu 20.000 muncitori, iar prefecţii trimeteau în fiecare an la Roma, câte 10.000 funţi, adică câte 4000 kgr. aur, pe când astăzi minele de la Brad, care sunt cele mai bogate din ţara noastră, abia produc 1000 kgr. pe an. Dar bogăţia aurului şi uşurinţa exploatărei a continuat şi la români, adică la moţii-mineri, cari cu toată asuprirea spoliatoare a fostei stăpâniri ungureşti, erau până acum 50 de ani bine înstăriţi, îmbelşugaţi. Cei mai cheaburi, mâncau la zile mari „balmaş“ — mâncarea naţională a moţilor, preparată din mămăligă cu lapte şi brânză — prăsărat cu praf fin de aur, iar primarul Abrudului, mergea la biserică în călţuni cu potcoave de aur. Frumoasele şi arătoasele

case din Roşia şi din Bucium — unele părăsite, sau dărăpănate — stau şi astăzi mărturie a acelor timpuri nu prea îndepărtate. De la Abrud, se poate merge sus, la „Cetate“ şi pe un alt drum, ce pleacă din partea de miază-zi a oraşului şi străbate o frumoasă regiune deluroasă, acoperită cu păduri şi frumoase fâneţe.

— Al 2-lea centru moţesc *Câmpenii*, aşezat între dealuri, pe malul stâng al Arieşului, este aproape tot atât de simpatic ca şi Abrudul, având case frumuşele, aer plăcut şi curat, bună staţiune climatică, mai oferind şi foarte plăcute băi reci în Arieş. Aici în Câmpeni, au fost organizate în grabă trupele neregulate de moţi, în anul 1848.

— Spre vest şi la 12 km. depărtare de Câmpeni, dealungul văei pârâului Sohodol—afluent drept al Arieşului—cu patul stâncos de marmură roşie şi albă şi dealungul vâlcelelor, cu multe case împrăştiate pe coaste şi pe dealurile bogate în minereu de fer, ici, colo, împădurite şi peste tot acoperite cu splendide fâneţe şi puţine culturi de grâu, orz şi ovăz, se întinde pe lungime de 12 km., satul *Sohodol*. De la biserica din deal, se deschide în direcţiunile Câmpeni şi Abrud — care nu se văd de aici fiind mascate — şi mai cu seamă către muntele stâncos şi pleşuv Vulcanul, ce se ridică deasupra frământatelor dealuri, o prea frumoasă şi încântătoare privelişte. De la casa blândului şi simpaticului preot paroh, mai ridic puţin dealul şi scobor în marginea unei întinse şi frumoase fâneţe. Tinerii cosaşi, în cioareci, iţari şi cu mânicele cămeşilor sulfelcate, aşezaţi în rânduri, cântând, fluerând şi glumind, trag în cadenţă cu coasele, culcând în rânduri tot atât de regulate fânul, care în bătaia soarelui de vară, umple atmosfera de parfum; iar drăguţa şi voioasa moaţă, fiica preotului — la care se face acum obişnuita clacă — o fată drăguţă cu chipul blond şi blând, totdeauna gata la treburile gospodăriei, sărind sprintenă prin fâneaţa înflorită, complectează de minune pitorescul şi farmecul peisagiului.

— Puţin mai sus de gura pârâului Sohodol, la confluenţa Arieşului Mare, cu afluentul său drept Arieşul Mic, şoseaua se desparte în două ramuri: una este aceea, care în continuare duce în sus, pe valea Arieşului Mare, iar cealaltă o ia la stânga trecând podul de lemn, pe drăguţa şi simpatica vale a Arieşului Mic, traversând frumoasele sate Ponorelul şi Vidra de Jos, la capul d'inspre apus al căruia, se poate vedea şi admira, chiar în marginea şoselei, ca o rară curiozitate, o foarte mare stâncă, un adevărat massiv stâncos, format numai din melci mari şi scoici petrificate. Puţin

mai înainte şi cam spre miază-zi, la piciorul dealului, se poate vedea mica cascadă, pe care moţii o numesc „Chişoaia". Încă puţin şi şoseaua intră în frumosul sat *Vidra de Sus*, în care s'a născut şi a crescut Avram Iancu, eroul legendar al munţilor Apuseni. Casa lui devenită monument istoric, se află chiar la intrarea de răsărit a satului, în marginea şoselei. Până în anul 1924 era izolată, ca în timpul vieţei eroului; iar în acel an, statul român prin mijlocirea societăţei culturale „Astra", a încadrat casa de o parte şi de alta cu alte clădiri, în care a înfiinţat casa de cetire şi muzeul „Avram Iancu", unde s'au depus toate documentele şi obiectele privitoare la viaţa şi faptele eroului. Din cauza acestor adausuri de construcţiune, casa lui Iancu şi-a perdut mult din originalitatea ei.

— Din mijlocul satului Vidra de Sus, pe 2—3 poteci, traversând o frumoasă pădure de fag şi de brad, se poate merge sus, pe muntele golaş Găina, înalt de 1486 m., un fel de platou lungăreţ şi acoperit cu iarbă, din vârfurile căruia se descopere splendida şi încântătoarea priveliştea a munţilor, cu piscurile lor golaşe şi cu coamele, coastele şi văile acoperite de frumoşii codri de brad şi de fag. Pe unul d'intre aceste vârfuri ale Găinei, s'a ridicat în anul 1924, în prezenţa regelui Ferdinand şi reginei Maria, în amintirea lui Avram Iancu, o frumoasă cruce de piatră. Aici, pe acest platou al muntelui Găina, are loc în fiecare an, în prima Duminică după Sf. Petru, *„târgul de fete"*. S'ar putea crede, că moţii ar avea urâtul şi sălbaticul obiceiu de a-şi vinde fetele şi că platoul muntelui Găina, ar fi piaţa de desfacere a „mărfei" lor!... Dar nu este aşa. Este vorba numai de un foarte vechiu şi frumos obiceiu, de o întâlnire anuală pe acest munte înalt şi central, a moţilor, cari locuind prin sate foarte depărtate unul de altul, cu casele foarte împrăştiate, depărtate între ele şi căţărate pe coastele şi pe culmile munţilor, nu se pot vedea între ei decât rar, aşa că, dacă n'ar exista acest „târg de fete", acest frumos loc de întâlnire, moţii din sate deosebite şi mai depărtate, nu s'ar putea vedea decât foarte rar, la întâmplare şi poate nici odată. Ei vin aici cu soţiile, copiii şi rudele lor, îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, peste munţi, pe plaiuri şi poteci, încă de Sâmbătă seara, dorm pe munte, iar a 2-a zi, Duminică dimineaţa se pun pe petrecere, care ţine până seara. Mâncare, băutură, lăutari, cântece şi jocuri, între care locul de frunte îl ocupă săltăreţul lor joc naţional „ţarina". Aici, pe muntele Găina, sub cerul liber, albastru şi senin, în mijlocul şi farmecul naturei,

în cântecele lăutarilor şi în sunetele „tulnicelor" — buciume făcute de ei din coajă de cireş, cu care sună mai ales fetele şi nevestele tinere — în chiuitul de bucurie al flăcăilor şi fetelor, în toiul bucuriei generale, moţii din întreg ţinutul munţilor Apuseni, rude, prieteni şi cunoscuţi, se revăd şi se îmbrăţişează în bună voie şi dragoste, se leagă noui prietenii şi desigur, se fac şi noui proiecte de căsătorie între flăcăii şi fetele, care, văzându-se doar odată pe an, poate chiar pentru prima oară, se plac şi de aici denumirea „târgul de fete". Se zice că mai demult, părinţii şi-ar fi adus aici fetele „la vedere" şi cu lăzile de zestre, pentru ca înţelegerea să fie mai deplină. Cu acest prilej, se vând şi oarecare obiecte casnice, ca tulnice, fote etc.

— De la gura Arieşului mic o iau în sus, pe valea Arieşului Mare. Şoseaua este cam prost întreţinută, dar drumul urmând pe marginea pârâului, pr'intre dealuri înalte, acoperite în parte cu păduri şi mai mult cu fâneţe şi păşune, este cât se poate de frumos şi plăcut. Traversez satul Secătura şi după încă 10-12 km. intru în Albac, satul natal al lui Horea, prima căpetenie revoluţionară din 1784. De aici înainte până la Scărişoara, drumul este de un pitoresc, de un romantism şi de o frumuseţe răpitoare. Valea strâmtându-se din ce în ce mai mult, între munţi înalţi şi sălbatici, ici acoperiţi cu păduri tinere de brad şi cu păşune, d'incolo pleşuvi, stâncoşi şi abrupţi, devine un foarte strâmpt defileu, în care n'are loc decât şoseluţa şi albia Arieşului, care şerpuind ca un balaur argintiu, pentru a ocoli picioarele şi pintenii munţilor, curge la vale limpede ca cristalul, ici liniştit, colo sburdalnic, repezindu-se clocotitor, spumos şi vâjiitor peste bolovanii de stâncă.

Respirând din plin aerul curat, ozonat şi răcoros al munţilor, cu sufletul plin de negrăită plăcere şi bucurie, îmi arunc privirea aiurită, ici la peştişorii, cari în lumina dulce a soarelui de după amiază, sar din apa limpede şi lină ca să prindă musculiţe, făcând concurenţă păsărelelor care le prind din sbor săgetat, colo, la oile şi vitele bălţate ce pasc pe coaste şi vâlcele, la veveriţele cu coada lungă, stufoasă şi cu mândrie.... întoarsă în sus, ce fac acrobaţii sărind din creangă în creangă şi din copac în copac, d'incolo la păsările de pradă, ce sboară pe deasupra culmilor. Şi pe când splendidele şi fermecătoarele privelişti şi peisagii se schimbă la fiecare pas, iată-mă în faţa uriaşului, pleşuvului şi stâncosului

munte „Zugaia", cu pereții albi-roșietici, rupți drept, ca de trăsnet, ce-și înaltă majestoasa frunte în dulcele azur al cerului, dând impresiunea că închide defileul și drumul. Imediat după el, apare fratele său gemen, aproape cu aceeaș înfățișare dar ceva mai mic, „Piatra Mândruțului".

O, cât este de frumoasă, romantică, minunată și această fermecătoare vale superioară a Arieșului Mare! Ce fericită și divină împerechere de măreție, frumusețe și poezie! Câtă splendoare, câtă variațiune și armonie, în forme și culori! Vrăjit, merg tot înainte, în susul apei și mi se pare că trec pe rând, prin defileul Jiului și al Oltului, prin cheile Argeșului și ale Dâmbovicioarei, sau pe văile superioare ale Lotrului, Temeșului, Buzăului, Putnei și Bistriței Mari. Cum să nu-și iubiască moții cu pasiune ținutul lor muntos și cum să nu-l apere până la jertfa sângelui?

Dar iată, am ajuns în *Scărișoara*. Sat mare de 8000 suflete, compus din cătunele Gârda de Jos, Gârda de Sus, Lăpușul și Lazeștii, foarte frumos și simpatic, mult întins pe valea Arieșului Mare și pe alte vâlcele transversale, pe coastele și culmile munților, unde casele sunt foarte împrăștiate, mici și sărăcăcioase. Aici, la Scărișoara se termină șoseluța, iar mai departe peste munți, în văile superioare ale Crișului Negru, Crișului Repede și Someșului, nu se mai poate merge decât călare, sau pe jos, pe potecile ce străbat munții și codrii. Soarele se lasă după munți către apus, amurgește, vitele se întorc de la pășune, întunericul cuprinde Scărișoara și întreaga zare, dar curând răsare luna și în tăcerea nopței se aude murmurul Arieșului, cântecul cocoșilor și lătratul câinilor.

[1]) — Somnoroase păsărele
Pe la cuiburi se adună
Se ascund în rămurele...
Noapte bună!

Trece lebăda pe ape
Intre trestii să se culce
Fie-ți îngerii aproape,
Somnul dulce!

Dar isvoarele suspină
Pe când codrul negru tace,
Dorm și florile'n grădină...
Dormi în pace!

Peste-a nopții feerie
Se ridică mândra lună,
Totu-i vis și armonie...
Noapte bună!

1) M. Eminescu.

— A 2-a zi Duminică, când soarele apărut la răsărit deasupra culmilor, aruncă săgeți și pete de lumină pe vârfuri, pe coaste și pe văi, încalec și pornesc la pas, către *Ghețarul Scărișoarei*. Călăuza, un biet moț alcoolic și sărac, cu cioarecii, sumanul și opincile rupte, purtând o secure la brâu, merge pe jos când înainte, când în urma mea. Din mijlocul satului o iau la dreapta, pe valea pârâului Gârda Seacă, mic afluent stâng al Arieșului, apoi din nou la dreapta și ridic pe potecă coasta muntelui. Spre stânga în jos, valea Gârdei Seci, strânsă de aproape între versanții muntoși, învestmântați cu brad, își arată întreaga ei frumusețe. Traversez frumoase păduri de brad și largi luminișuri așternute cu iarbă și fâneață, prin care apar izolate, mici și sfioase căsuțe moțești, construite din lemn, din exteriorul și mai cu seamă din interiorul cărora, transpiră numai sărăcia, boala și mizeria!... Cele mai multe, cu o singură cameră și tinda ei, având o singură, sau cel mult două mici ferăstrui, adesea ori acoperite cu „țoale", sau hârtie. La unele d'intre ele, se mai vede și câte un mic adăpost pentru văcuța, porcul, sau cele 2-3 oi—singura lor avere! In poiana frumoasă, largă și plină de soare, pe care o străbat acum, o mare pată galbenă, întinsă pe covorul de iarbă mătăsoasă, aproape de marginea pădurei de brad, îmi atrage privirea. Mă apropiu. Doamne, ce frumusețe! O întreagă colonie de mici și gingașe panseluțe galbene, înviorate de roua dimineței. Cât sunt de dulci și de gingașe! Le admir mult, le sorb cu privirea și intru din nou în codrul de brad. După câteva minute ajung în vârful muntelui Pojarul, de unde se descopere spre apus și miază-zi, splendida priveliște a munților Bihorului și a muntelui Găina. In timpul unei scurte odihne, călăuza și cei 3 băețandri moți, cari de la casele lor s'au atașat pentru a-mi complecta „suita,"... scot securile de la brâu și în câteva clipe, cu o mare dexteritate, taie câte o bucată de coaje de brad, pe care tot cu ajutorul securilor, adună de pe mai mulți brazi câte o grămăjoară de rășină, făcând astfel torțele originale care nu costă nimic și cu care ei îmi vor lumina grota ghețarului, la care după câteva minute, am și ajuns. Mă găsesc aici la altitudine de 1200 m. Scobor pe o scară rudimentară în proastă stare, udă și lunecoasă, într'o groapă situată sub cerul liber, adâncă și largă de vr'o 5—6 m. De pe ultima treaptă a scărei, pășesc direct pe stratul gros și tare de zăpadă, ce acoperă în permanență, chiar și vara, fundul groapei. Acum mă găsesc în fața gurei grotei. Intru, pășind de pe zăpadă pe enorma massă de ghiață perpetuă, în prima încapere a

grotei, cam rotundă şi de 15—20 m. diametru, cu plafonul înalt, boltit şi cu pereţii aproape verticali, pe care picurii de apă au îngheţat în frumoase şi bizare eflorescenţe. Imbrac pardesiul, dar tot simt frigul. Cât o fi de adâncă grota şi cât de gros blocul de ghiaţă? Cine ştie?... Membrii „suitei" mele aruncă petre, bucăţi de ghiaţă şi bucăţi de coajă de brad aprinse, prin spaţiile goale d'intre pereţii grotei şi enormul bloc de ghiaţă. Sgomotul produs prin lovirea de pereţi a pietrelor şi lumina, slăbesc din ce în ce, până dispar în adâncime!.... O iau la dreapta şi ajutat de însoţitori, dar păşind totuşi cu greutate pe crestăturile făcute cu securile în ghiaţă, scobor un taluz al blocului, trec o mică odihnă, scobor un al 2-lea taluz şi deodată, la lumina torţelor şi a unei alte slabe lumini, ce pătrunde din afară printr'o mică gaură a plafonului grotei, mă văd într'o nouă şi mare încăpere, în faţa unui ciudat şi cu totul rar tablou, în faţa unei adevărate minunăţii, în lumea stalactitelor, stalagmitelor şi coloanelor albe şi transparente de ghiaţă, în forme d'intre cele mai variate şi mai fantastice! Mi se pare că mă găsesc noaptea, într'un mic cimitir plin de monumente şi statui de marmoră albă, sau într'un minunat atelier de sculptură, într'o mare sală de expoziţie, în care artistul şi-a expus cele mai geniale opere! Pr'intre coloanele de ghiaţă ce par că susţin bolta grotei, sub frumoasele stalactite de ghiaţă, ce spânzură de boltă ca nişte mari draperii cu ciucuri de argint, minunatele şi fantasticele stalagmite de ghiaţă, ce stau încremenite pe imensul bloc al grotei, par'că ar fi statuile unor fiinţe, a unor personagii dispărute. In una d'intre ele, mi se pare că recunosc pe bătrâna regină Elisabeta, în obişnuita ei tualetă albă ca zăpada. In faţa ei, o femeie ce pare a fi o văduvă cu pruncul în braţe. Alături de ea, par'că ar fi o altă regină — poate „Ştiinţa"..., — care cu capul aplecat, priveşte în fundul grotei. Colo, iată pe Ioan Brătianu, Alexandri, Eminescu!... Băeţii de moţi sprinteni, siguri pe picioarele lor în opinci şi obişnuiţi, se apropie de aceste frumoase minunăţii, lovesc fără milă cu securile şi ciomegile pe unele d'intre ele, care se prăbuşesc cu un sgomot sonor, al cărui ecou străbate pierzându-se prin adâncimile galeriilor grotei. Nu se cunoaşte lungimea, nici adâncimea grotei gheţarului. Din spaţioasa încăpere a statuilor de ghiaţă, începe o galerie lungă, dar nimeni n'a îndrăznit să intre în ea, de oarece imensul bloc de ghiaţă, pătrunde în galerie cu suprafaţa în plan foarte înclinat şi lunecos, care ar transporta într'o clipă pe îndrăzneţul explorator, în fundul abisului!... Şi

totuşi, cu o preparaţiune serioasă şi cu suficiente măsuri de siguranţă, prevenind toate eventualităţile, cred că s'ar putea face o explorare puţin mai adâncă.

Cu sufletul plin de mulţumire, încântat şi fericit de a fi putut vedea şi această minune a munţilor noştri, scobor în Scărişoara, de unde, după un dejun cu păstrăvi proaspeţi, iau drumul înapoi spre Abrud, pe aceeaş splendidă şi încântătoarea vale a Arieşului Mare.

— Şoseaua care duce de la Abrud la Brad, o ia către sud-vest, pe frumoasa vale a pârâului Poverna — la început mai lărguţă şi populată, apoi strâmtă şi mărginită de dealuri înalte, acoperite cu păduri de fag şi de brad — şi ridică într'o uşoară serpantină culmea dealului Buceş, sub muntele stâncos *Vulcanul*, din vârful căruia se deschide spre nord, în toată splendoarea ei, panorama satului Sohodol. De pe dealul Buceş, şoseaua străbătând satul cu acelaş nume, scoboară într'o foarte frumoasă şi încolăcită serpantină în valea pârâului Buceş, de unde dând în valea Crişului Alb, ajunge la *Brad*, trecând mai întâi pe lângă minele şi uzina de aur a societăţei „Mica", cele mai mari şi mai importante d'intre minele de aur din ţară. Sunt anume 5 mine în exploatare: Barza,. Ruda, Musariul, Valea Morei şi Valea Arşului. Tot minereul scos din mine, este transportat cu funicularul jos, la uzină, unde este sfărâmat în apă, cu ajutorul celor 150 steampuri sistem californian, cel mai perfecţionat — un fel de piloane, sau pisăloage — iar aurul este separat, adică extras, cu ajutorul mercurului. Pirita rezultată este trimeasă la Zărneşti, unde serveşte la fabricarea celulozei. Aceste mine produc cum am spus, 1000 kgr. aur pe an.

— De la orăşelul Brad, şoseaua se bifurcă; ramura secundară străbătând o frumoasă regiune deluroasă duce la Deva, iar ramura principală, însoţită şi de calea ferată până la satul Iosăşel, duce pe valea Crişului Alb şi peste munţii Metalici, tot în valea Mureşului, la Lipova şi Arad. Pe această din urmă ramură şi numai la câţiva km. de Brad, se găseşte satul *Mesteacăn*, sau *Ţebea*, în care — cum am spus — a isbucnit întâi revoluţia românilor în 1784 cu Crişan, născut în acest sat. La biserica din Ţebea, umbrit de bătrânul şi falnicul gorun al lui Horea — al cărui trunchiu are jos la rădăcină, un diametru de aproape 3 m. — se găseşte mormântul lui Avram Iancu, pe a cărui cruce de piatră, încadrată de 3 brazi tineri, este săpată inscripţiunea: Avram Iancu, Adv. Pref. Leg. Gem. Rom. în anul 1848-1849; + 1872.

— Dincolo de Ţebea, aşezat pe colină, se află marele şi frumosul sat *Baia de Criş*, iar puţin mai departe şi în marginea pădurei, se află mica şi modesta staţiune balneară *Vaţa*, cu băi calde de ape termale sulfuroase.

— In sfârşit, d'incolo de Vaţa, aşezat la poalele munţilor Apuseni, se află satul *Hălmagiu*, care a jucat rol de prim ordin în revoluţiunile din 1784 şi 1848. De aici, se poate face în bune condiţiuni, călare sau pe jos, escursiunea pe muntele Găina, la gheţarul Scărişoara şi în munţii Bihorului.

Fie cu trenul, fie cu trăsura, drumul de la Brad către şesul Aradului, prin ţinutul Zarandului, oferă călătorului foarte frumoase privelişti şi peisagii, atât spre nord, către munţii Apuseni şi ai Codrului, cât şi spre miază-zi, către munţii Metalici.

— La eşirea de sud-est a Abrudului, lângă şoseaua ce duce spre Alba Iulia şi Aiud, aşezat într'o frumoasă poziţiune, în marginea pădurei şi cu o prea frumoasă vedere în faţă, se găseşte spitalul moţilor „Principesa Elena", o construncţiune nouă şi frumoasă. Am marea satisfacţiune sufletească, de a fi fost iniţiatorul acestei imperios necesare construcţiuni şi preşedintele comitetului — compus din toţi fruntaşii şi fruntaşele Abrudului — care a lucrat cu cel mai sincer devotament, pentru a ajuta statul să înfăptuiască această operă socială, podoabă a Abrudului şi a munţilor Apuseni.

La câţiva km. mai departe de acest spital, părăsind şoseaua principală Abrud-Alba Iulia, o iau la stânga, pe şoseaua ce duce pe valea pârâului Bucium peste munţi, la Aiud. Un moţ minier d'intre acei mai săraci, cari n'au nici steampuri, nici mijloace pentru transportul minereului, se trudeşte împreună cu soţia lui, să culeagă aur din albia pârâului. Muncesc din greu de dimineaţă până seara, pentru a putea realiza cel mult o jumătate de gram aur şi mai adesea ori, nici măcar atât.

Traversez satele Bucium-Sat şi Bucium-Isbita, lăsând la stânga drumul ce duce la mina de aur a societăţei „Concordia" — a cărei uzină dispune de 45 şteampuri — intru în satul Bucium-Saşa şi de la biserica din mijlocul satului o iau la stânga, pe un drumuşor ce ridică muntele în pantă nu prea aspră şi duce prin mijlocul frumoaselor fâneţe smălţate de flori şi a frumoasei păduri de brad, la enorma, fenomenala şi fantastica stâncă *„Detunata"* — numită în geologie „lacolit"—situată la o altitudine de 1169 m., formată probabil printr'o

erupţiune vulcanică şi compusă din nenumărate coloane prismatice patrulatere şi exagonale foarte regulate de bazalt, de culoare cenuşie-vânătă, înalte de aproximativ 100 m. şi lipite una de alta. Se crede, că „Detunata" şi-ar trage numele de la detunăturile produse de ruperea şi prăbuşirea coloanelor, din cauza ploilor mari şi a trăsnetelor. De altfel, la piciorul Detunatei este un morman de bucăţi de coloane rupte şi căzute jos. Detunata este foarte frumoasă şi interesantă, căci se ridică ca un castel medieval în mijlocul pădurei de brad şi a frumoaselor poiene. De aici şi încă mai bine de vârful Detunatei — pentru turişti încercaţi — se descopere, în apropiere frumoase peisage, în depărtare, spre răsărit diferitele ramificaţiuni ale munţilor Apuseni, iar spre apus şi nord-vest, splendida şi măreaţa prilişte a munţilor Apuseni, încadraţi în fund de munţii Bihorului. O bună şi confortabilă casă de adăpost, cu cerdac şi vedere către Detunata, stă la dispoziţiunea vizitatorilor şi a escursioniştilor. Scoborârea în sat, se poate face şi pe o altă cărare, puţin mai spre sud-est, drum chiar mai frumos, la umbra şi răcoarea pădurei de brad. Iată acum şi legenda Detunatei: [1])

— Ar fi fost odată o căpetenie a unei cete de uriaşi, care purta războiu de moarte zânelor de pe plaiurile Ardealului. El avea un fecior frumos, voinic şi viteaz, căruia îi plăcea să se lupte cu u şii şi cu bourii munţilor şi ai codrilor. Acesta, înoptând odată în pădure, zăreşte pr'intre brazi o rază de lumină, iar din direcţiunea razei, aude un glas frumos de femeie, care cânta o doină atât de dulce şi fermecătoare, cum nu mai auzise până atunci. Era cântecul unei fecioare, al unei zâne frumoase, cum nu mai era alta în lume. El se duse la dânsa şi stătură mult de vorbă împreună. Inamorat, voinicul flăcău nu mai avea de acum înainte altă grijă şi dorinţă, decât să cutreere codrii, unde îl aştepta cântând, iubita lui zână. Intrat la bănuială, tatăl său în fruntea cetei de uriaşi îl urmăreşte şi găsindu-l stând împreună cu iubita lui, chiar în locul pe care se înalţă astăzi Detunata, scoate un strigăt de mânie şi cu spada străpunge inima frumoasei şi nevinovatei zâne! Nebun de durere şi mânie, fiul împlântă atunci pumnalul în pieptul tatălui său şi-l ucide! Iarba şi muşchii se înroşiră de sânge, iar la strigătul lui de durere, răsunară — ca o minune — tunete şi trăsnete înfiorătoare, de se cutremurau munţii şi văile. De o dată pământul crapă şi înghite pe voinic şi pe zâna lui, iar trăsnetele şi limbile

1) Silvestru Moldovan.

de foc ce eşiau din fundul pământului, prefăcură în stane de piatră — coloanele care formează Detunata — trupul bătrânului şi crudului uriaş şi a tuturor cetaşilor săi!... Cât de bogată, frumoasă, poetică şi romantică, este imaginaţiunea poporului nostru!

— Altă dată am plecat din Abrud cu trăsura, pentru a vizita *Cheile Remeţului*, în foarte plăcuta companie a bunei mele prietene, distinsa D-nă O. B., o foarte simpatică bătrânică, inteligentă şi cultă, o prea bună româncă, intelectuală, îndeplinind un nobil apostolat în Abrud şi în munţii Apuseni. Din Bucium-Saşa, continuând acum drumul mai departe, la deal, pe valea pârâului Bucium care devine încă mai frumoasă, traversăm satul Bucium-Poeni—cel din urmă d'intre cele 4 sate înşirate pe distanţă de 12-15 km. dealungul apei Buciumului, formând împreună marea comună Bucium—şi începem a ridica muntele într'o uşoară serpentină, trecând din frumoasa vale a Buciumului, în valea încă şi mai frumoasă a pârâului Mogoş, afluent drept al Mureşului. Scoborârea o facem pe o serpantină mai lungă dar mai suplă, defilând prin faţa „Gemenilor", doi munţi frumoşi, înalţi, mamelonaţi şi investmântaţi cu păduri, ce seamănă între ei ca 2 fraţi gemeni. După un parcurs de vr'o 12 km. în josul apei Mogoşului, aproape de sfârşitul satului Mogoş-Cojocani, şoseaua părăseşte valea şi o ia la stânga ridicând dealul, pentru a se duce la Aiud. Ne oprim aici, lăsăm trăsura, încălecăm caii cari ne aşteptau şi ne continuăm drumul la pas, pe frumoasa şi romantica cărare de pe marginea apei Mogoşului, cu patul de marmoră albă, pe care-l trecem de câteva ori, de pe o parte pe alta. Soarele este la amiază, dar atmosfera foarte curată, mişcată de o uşoară şi dulce adiere de vânt, este totuşi răcoroasă şi foarte plăcută. De pe cărarea ce şerpuieşte prin iarba grasă şi mătăsoasă, când la umbra arinilor, salciilor şi plopilor, ce garnisesc în pâlcuri, sau izolaţi cursul Mogoşului, când în dulcea desmierdare a razelor de soare, admirăm frumoasele privelişti şi peisage, ce se desfăşoară pe coastele şi culmile dealurilor acoperite cu frumoase păduri, fâneţe şi culturi şi cu deosebire, splendida privelişte a dealului din marginea satului Mogoş-Cojocani, îmbrăcat cu frumoase fâneţe şi cu lanuri de holde verzi-galbene, împestriţate de albul şi roşul costumelor ţărăneşti ale bărbaţilor, femeilor, fetelor şi flăcăilor, cari se găsesc la secere, coasă, la strâns şi la cules. Şi cât de plăcută îmi este compania amabilei, simpaticei şi voioasei prietene, pe care

cu 2 ani mai înainte o admirasem, cum neobosită şi ca în tot-deauna plină de voioşie şi surâzătoare, înconjurată numai de tineret, elevi şi eleve, studenţi şi studente, făcea greul drum la Vidra de Sus şi de acolo la Scărişoara, într'un car cu boi. Acum o privesc şi citesc în ochii ei, în surâsu-i din colţul gurei şi în întreaga ei figură, satisfacţiunea sufletească, bucuria pe care o simte, că după un lung şi obositor drum cu trăsura, este capabilă, ea, femeie de 62 ani şi relativ greoaie, să mai facă încă 10—12 km. călare, pentru a vedea cheile Remeţului. —„Anul acesta m'am urcat călare la gheţarul Scărişoarei şi m'am scoborât tot călare. De şi am 65 ani în Iunie, tot nu vreau să fiu aşa de bătrână!" —Aşa îmi scrie acum, după 3 ani de la escursiunea noastră la cheile Remeţului, buna şi cu drept cuvânt brava mea prietenă. Fie, ca pilda ei frumoasă, căreea în semn de admiraţiune, îi fac cu multă plăcere loc în această lucrare, să servească tineretului nostru românesc, ca puternic îndemn, pentru vizitarea şi cunoaşterea cât mai bine, a frumoasei şi scumpei noastre Românii!

Am ajuns aproape de satul Remeţi. Până în faţa cheilor, mai este vr'un km. Mult obosită, iar drumul mai departe fiind prea greu, d-na O. B. rămâne să se odihniască pe mătăsosul covor de iarbă verde, ascultând murmurul pârâului; iar eu continuând drumul pe jos, pe o cărăruşă destul de grea, trecând de 3 ori apa Mogoşului, sărind pe bolovanii din patul apei şi traversând în lung satul de pe vale, ajung în faţa cheilor Remeţului. Intrarea în chei a pârâului, ce se aruncă aici clocotitor şi vuitor peste bolovanii de stâncă prăbuşiţi în albia lui, este păzită de o parte şi de alta, de 2-3 massivi frumoşi, înalţi, goi, abrupţi şi sălbatici, de stâncă albă-cenuşie, depărtaţi la câteva sute de metri unii de alţii. De la poarta de intrare în chei, unde cărăruşa se opreşte, mai departe în josul apei, munţii, ici, colo, îmbrăcaţi cu pădure, dar peste tot stâncoşi şi escarpaţi, se mai lasă, dar strâng atât de aproape şi de puternic cursul pârâului, încât cheile, lungi de 3—4 km. şi foarte sălbatice, sunt cu totul impracticabile, aşa cum am văzut că sunt cheile Zănoagei şi gangul Oarzei.

— Din satul Mogoş-Cojocani, pe un mic şi greu drum de care, sau mai direct pe o potecă, se poate merge peste munte, la satul „*Intre Galde*", aşezat pe un mic afluent drept al Mureşului, unde se pot vizita cheile „Intre Gălzi", asemănătoare cu cheile Remeţului, munţii însă, fiind aici mai puţin escarpaţi şi mai mult acoperiţi cu păduri de brad. Pe vârful Capra, cel mai înalt din această regiune, se găseşte „floarea reginei".

— Părăsind Abrudul, o iau pe şoseaua Abrud-Alba Iulia. Las pe stânga şoseaua ce duce la Bucium şi mă angajez pe valea pârâului Cerbul, un defileu strâmt, străjuit de dealuri înalte, acoperite cu păduri de fag amestecat cu brad. In acest defileu, a bătut Avram Iancu trupele regulate ungureşti, care înaintaseră d'inspre Alba Iulia, în anul 1848. Femeile moaţe, au luat şi ele, cu bravură parte la luptă, cărând bravilor moţi — soţi, fraţi, etc. — bolovanii, pe cari aceştia i-au aruncat odată cu gloanţele puştilor cu cremene şi cu proiectilele tunurilor de lemn, de sus, de pe culmi, în capul ungurilor, după ce-i lăsaseră să se angajeze bine în defileu. Avram Iancu a repetat în anul 1848, manevra tactică foarte simplă şi eficace, pe care a întrebuinţat'o cu 518 ani înainte, în anul 1330, Basarab Vodă cel Mare întemeietorul Munteniei, în contra lui Carol Robert regele Ungariei.

Ridic într'o uşoară serpantină sus, în şeaua *Dealului Mare*, admir înapoi frumoasa privelişte, ce pa'rcă vrea să mă mai reţină în frumoasa şi pitoreasca „ţară" a moţilor şi apoi scobor într'o serpantină mai lungă şi mai încolăcită, prin bătrânul şi frumosul codru de fagi, cari altă dată, într'o frumoasă zi de toamnă cu soare, mă ningeau cu frunze galbene, aurii şi arămii, ce cădeau plutind încet şi liniştit, ca nişte mari fulgi de zăpadă. Dau apoi în valea pârâului Dosul, nu departe de isvorul lui, pe pe care-l urmez la vale, ascultându-i dulcele murmur, sorbind cu nesaţiu aerul curat şi plăcut, admirând frumoasele peisagii ce se desfăşoară pe dealurile din dreapta şi din stânga şi vizitând fabrica de mercur, ce se găseşte mai la vale, chiar pe marginea şoselei.

— Inainte de a intra în oraşelul Zlatna, până la care nu mai este decât cel mult 1 km., o iau la dreapta, adică spre apus, trecând podul de lemn şi angajându-mă pe frumoasa şosea ce duce la satul *Almaj* şi mai departe, la băile Geoagiu, la Deva şi Orăştia. Acest drum de la Zlatna la Almaj, relativ scurt, este unul d'intre cele mai frumoase şi mai pitoreşti din România Mare. Şoseaua în foarte bună stare, urmează la început, pe distanţă de 4 km., pe frumoasa şi strâmta vale a pârâului Mare, mărginită de munţi stâncoşi, acoperiţi cu pământ roşu în culoarea miniului şi cu frumoase păduri de fag, având o înfăţişare în forme şi mai ales în colorit, de o rară frumuseţe, de un farmec deosebit şi foarte impresionant. După 4 km., şoseaua trecând peste podeţul de piatră în arcadă, părăseşte valea Mare şi începe să ridice într'o prea frumoasă, încolocită şi suplă serpantină — una d'intre cele mai sinuoase şi

mai capricioase din munţii noştri — ce ţine până în şeaua muntelui, traversând pe distanţă de alţi 4 k. m. frumoasa pădure de fag şi trecând în unele părţi pe sub bolta arborilor, ce-şi împreună crăngile şi ramurile deasupra capului. De sus, din şeaua muntelui, se deschide spre răsărit, splendida privelişte a mamelonaţilor munţi şi dealuri, acoperite cu păduri, fâneţe, păşune şi culturi, întinse în diferite planuri dealungul pârâului Mare şi a văei Dosului. De aici, încep să scobor pe şosea, traversez o întinsă şi prea frumoasă fâneaţă înflorită, inundată de soare şi parfumată, în care ţăranii, bărbaţi, femei, fete şi flăcăi, îmbrăcaţi în alb, cu pepturile desfăcute, cu mânicile sulfelcate şi cântând, cosesc, întind la soare si strâng fânul; mai traversez şi o tânără pădurice de fag, admirând prin păşune pitorescul frumoaselor cârduri de vite şi de oi, păzite de băeţei şi de fetiţe şi intru în satul Almaj. De aici înainte, drumul ne mai prezentând din punct de vedere al pitorescului un interes deosebit, mă înapoiez, admirând încă odată frumoasa regiune şi intru în *Zlatna*.

— Inconjurat de munţi şi dealuri împădurite, udat de pârâiaşe cristaline, cu aer curat, liniştit şi plăcut, orăşelul Zlatna, care nu mai face parte din ţinutul moţilor, este şi el foarte simpatic şi potrivit pentru vigiliatură si odihnă. Vizitez aici interesantele uzine metalurgice şi metalo-chimice aparţinând statului, cu topitoarele pentru extragerea complectă a aurului din minereu, cu fabricile de acid sulfuric, sulf brut, sulfură de carbon, sulfat de cupru şi sulfat de fer şi apoi pornesc cu trenul de cale îngustă mai departe, pe valea pârâului Ampoiul, spre Alba-Iulia.

E zi de sărbătoare. Frumoasa, pitoreasca şi cultivabila vale, cuprinsă între munţi şi dealuri acoperite cu păduri şi fâneţe, populată de sate întinse dealungul pârâului, cu casele apărând discret din frunzişul livezilor şi grădinilor cu pomi înfloriţi, sau încărcaţi de fructe — după anotimp — a îmbrăcat şi ea, haina de sărbătoare. Trenul şi gările sunt pline de ţărani, îmbrăcaţi cu haine frumoase şi curate. In mare majoritate sunt femei tinere şi cu deosebire fete frumoase, blonde, îmbujorate şi cu ochii albaştri, cu cosiţele legate cu panglici colorate atârnând pe spate şi cu buchetele de flori în mână; apoi bărbaţi tineri şi cu deosebire flăcăi şi ei frumoşi, sprinteni şi cu pălăriile împodobite cu flori. Asistă la sosirea şi plecarea trenului, sau se duc să-şi vadă rudele şi prietenii din satele vecine, ori să se preumble la Alba Iulia. Defilez prin faţa renumitelor podgorii de la Şard-Ighiu şi a întinselor grădini de zarzavat şi după încă câteva minute, intru în Alba Iulia.

CLUJ—STÂNA—VALEA CRIŞULUI REPEDE—VALEA DRĂGANULUI—VAD—ORADEA MARE—BĂILE FELIX ŞI BĂILE EPISCOPIEI—VALEA CRIŞULUI NEGRU—BEIUŞ—MUNŢII BIHORULUI—STÂNA DIN VALE—MUNŢII CODRULUI—BĂILE MONEASA.

— De la gara Câmpia Turdei continuând drumul cu calea ferată, sau din Turda cu trăsura, ajungem la *Cluj*, centrul cultural al Ardealului, unul d'intre focarele de cultură ale României intregite. Oraş mare, frumos şi curat, aşezat între dealuri cultivate şi scăldat de apa Someşului. Foarte interesante şi demne de vizitat sunt universitatea, clinicele, frumosul teatru naţional, catedrala română ortodoxă de construcţie nouă, statuia Lupoaica şi statuia equestră a lui Matei Corvin, aşezate în piaţa centrală, promenada, frumoasa şi interesanta grădină botanică aşezată pe coasta uşor înclinată a dealului Feleacul şi „Cetăţuia" aşezată pe dealul mamelonat, de unde se descopere splendida panoramă a oraşului cu variatele lui perspective, iar spre apus, splendida plivelişte a munţilor Gilăului.

— De la Cluj, cu trenul sau cu trăsura trecând spre apus, din valea Someşului Superior, în valea Crişului Repede, privirea ne este atrasă mai întâi, de marele şi frumosul sat *Stâna* aşezat la poalele munţilor, modestă dar simpatică staţiune climatică, indicată mai ales pentru intelectualii cari au nevoie de linişte şi odihnă, având un mic parc, restaurant şi câteva vile ascunse discret în frunzişul şi umbra copacilor. Vine apoi frumosul târguşor Huedin, de unde şoseaua şi calea ferată, se angajează pe frumoasa vale a Crişului Repede. Mai spre apus, găsim simpatica localitate Ciucea, aşezată într'o foarte frumoasă poziţiune, pe valea aici mai strâmtă a Crişului Repede şi chiar pe marginea frumoasei ape, între dealurile acoperite cu păduri şi livezi, prelungiri ale munţilor Meseşului de pe dreapta râului şi ale munţilor Bihorului de pe stânga.

De la gara Poeni, situată la răsărit şi aproape de Ciucea, cu trenul forestier, se poate face o foarte plăcută escursiune, pe frumoasa şi pitoreasca vale a pârâului Drăganul, afluent stâng al Crişului Repede; o vale foarte asemănătoare cu a Lotrului, a Sadului şi a Uzului, pe fundul căreea fuge şerpuind la vale, pe patu-i stâncos, sglobiul şi vâlturosul pârâu cu apa cristalină. Drumul până sus, la capul liniei trenului forestier, se face în 3 ore.

Sectorul cel mai frumos şi mai pitoresc al văei Crişului Repede, este între Ciucea şi staţiunea climatică Vad; dar mai splendid şi mai măreţ este la punctul şi gara Peştera, unde valea se strâmtează aşa de mult, că formează un foarte strâmt defileu, adevărate chei, strânse aşa de puternic între pereţii înalţi, stâncoşi şi drepţi ai munţilor Plopişul de pe dreapta râului şi Bihorului de pe stânga, încât de abia mai are loc prin ele apa şi calea ferată, aceasta trebuind să treacă şi printr'un scurt tunel; iar şoseaua, silită să părăsiască cursul râului, o ia pe coastele de miază-zi ale munţilor Plopişul, reîntâlnind calea ferată aproape de Oradea Mare. In apropierea gărei Peştera, se poate vizita atât peştera, cât şi sălbatica dar frumoasa şi pitoreasca vale a Iadului.

Staţiunea climatică *Vad*, destul de bine organizată, cu vile, case particulare şi hoteluri, cu aer curat, plăcut, ferit de curenţi şi cu încântătoare împrejurimi pentru escursiuni, este încă un loc de atracţiune pentru lumea doritoare de aer curat, repaos şi linişte şi cu deosebire pentru orădeni şi clujeni.

— *Oradea Mare,* este unul d'intre cele mai mari şi mai frumoase oraşe din Ardeal. Este aşezat la poalele dealurilor impodobite cu frumoase vii, livezi şi grădini de pomi fructiferi, de prin care apar vile cochete, udat prin centru de Crişul Repede, peste care se trece pe frumoase poduri de fer în arcade, cu strade frumoase şi curate, între care se distinge mai ales strada de la gară în centrul oraşului, cu edificii şi hoteluri frumoase, cu o mare şi frumoasă piaţă în care este ridicată statuia equestră în bronz a regelui Ferdinand şi cu piaţa mai mică a teatrului, în care se află aşezată statuia în bronz a reginei Maria. Iniţiatorul ridicărei acestor simbolice statui, în frumosul oraş de lângă frontiera de vest a ţărei, merită, de sigur, toată lauda şi recunoştinţa noastră, dar a fost rău inspirat, încredinţând execuţiunea lor unor sculptori fără talent, cari ne-au dat două opere artistice, în care noi, românii, nu putem recunoaşte nici pentru cei de astăzi, nici mai ales pentru generaţiile viitoare, chipurile cu adevărat frumoase, pline de nobleţe şi majestate, ale suveranilor noştri întregitori de ţară! Şi cred că ar fi un act de patriotism, să se renunţe la aceste statui, iar cu bronzul lor şi cu o nouă contribuţie publică românească — de va mai fi nevoie — să se toarne şi să se ridice din nou, pe aceleaşi locuri, statui cu adevărat artistice, frumoase şi măreţe, care să reprezinte în modul cel mai fidel, pe regalii făuritori ai României Mari!

— La 10-12 km. spre sud-est de Oradea Mare, legate cu şosea şi cale ferată, se găseşte staţiunea *„Băile Felix"*, ascunsă în mijlocul unei frumoase păduri de stejar, cu ape termale sulfuroase şi de acid carbonic; iar la 2—3 km. de aceasta, peste deal, în mijlocul unei păduri de brad, se găseşte staţiunea *„Băile Episcopiei"*, tot cu ape termale ca la „Felix", având un parc foarte drăguţ şi frumoase promenade prin pădurea de brad.

— De la Oradea Mare, sau de la Băile Felix, cu trenul ori cu trăsura, traversând una d'intre cele mai frământate şi mai frumoase regiuni deluroase, acoperită cu tinere şi vaste păduri de stejar, se merge la oraşelul *Beiuş*, situat pe Valea Crişului Negru. De remarcat în Beiuş, este liceul internat de băeţi şi de fete — întemeiat de episcopul unit Mihail Pavel — care sub trecuta stăpânire ungurească a fost focarul de lumină al românismului, de la care s'au adăpat bihorenii, arădenii, bănăţenii, sălăgenii, sătmărenii şi maramureşenii.

— Din Beiuş cu trăsura, călare, sau pe jos, pe o şoseluţă ce se dirige spre răsărit, se poate merge la staţiunea climatică *„Stâna din Vale"*, situată într'o vale din creerul munţilor Bihorului, în mijlocul pădurilor de brad, înfiinţată tot de episcopul Mihail Pavel şi fiind proprietatea episcopiei unite. Drumul ridică în serpantină, la umbră dar cu greutate, coastele foarte priporoase ale munţilor, prin mijlocul bătrânilor codri de fag, până în punctul numit „La stâna lui Ardeal", de unde se descoperă: spre răsărit şi spre sud, frumoasa şi măreaţa privelişte a munţilor Bihorului cu vârfurile Cristuri, Poiana, Bohodeni, Cornul Munţilor cu „Fântâna Rece" — care de fapt este isvorul pârâului Drăganul — „Vârful Fericei", din care ia naştere un puternic isvor de apă rece şi vârful Biharia; iar spre apus, splendida şi încântătoarea panoramă a văei Crişului Negru, ce scaldă Beiuşul şi satele de pe vale, aruncate ca din penel, în alb-roşu pe fondul verde-pământiu; admirabilul tablou fiind încadrat de catena munţilor Codrului, investmântaţi cu frumoase şi întinse păduri. De la Stâna lui Ardeal, drumul scoborând în serpantină prin frumoasa pădure de molift, intră în staţiune, care este aşezată — cum am spus — într'o vale frumoasă, strâmtă şi destul de adâncă, înconjurată din toate părţile de munţi înalţi, în umbra şi răcoarea codrului de molift şi în paza înaltelor piscuri Poiana, Boiţa, Aria Vulturului şi Dealul Tomii, la o altitudine de 1063 m. Cu aerul ei curat, ozonat, complect ferit de curenţi şi cu isvoarele ei de ape minerale — între care cele mai principale sunt

isvorul „Pavel", care ar conţine radiu şi ar avea calităţile apei de Carlsbad, isvorul „Minunilor" foarte rece, care de asemeni ar conţine radiu şi isvorul „Eremiţilor" cu apă potabilă obişnuită — Stâna din Vale este o staţiune climatică foarte interesantă şi de frumos viitor. Câteva vile construite din lemn, o instalaţiune de băi calde şi hidroterapie şi un cazino cu restaurant şi săli de distracţie, stau la dispoziţiunea vizitatorilor. De la Stâna din vale, unde în timpul din urmă s'a mai descoperit marmoră albă şi neagră, se pot face foarte frumoase escursiuni, pe încântătoarele văi ale Iadului, Drăganului şi Someşului, pe vârful Poiana, pe alte vârfuri şi dealungul culmei munţilor Bihorului, către munţii Apuseni, Vidra şi Scărişoara.

— De la Beiuş, o iau cu trenul în sus, pe valea Crişului Negru, trec pe la marginea satului Lunca şi după încă câţiva km. ajung la Vaşcău, capul liniei ferate, mic dar simpatic târguşor. Mă înapoiez în satul *Lunca*, unde în fundul grădinei locuitorului Nicolae Hasan, pe marginea micului pârâiaş Varzar, vizitez locul sfânt, însemnat cu o mică şi modestă cruce de lemn, în care au fost ucişi şi îngropaţi noaptea, în secret şi prin urmare mişeleşte, de către bolşevicii unguri în anul 1918, înainte ca trupele române să fi ajuns aici, marii patrioţi români şi martiri naţionali, D-rii Ioan Ciordaş şi Nicolae Bolcaş, avocaţi din Beiuş. Pe deal, la un km. mai departe, a fost ucis şi aruncat în groapă al 3-lea mare patriot şi naţionalist român, Nicolae Bogdan din Vaşcău.

— Din satul Lunca, pornesc peste culmea munţilor „Codrului" la staţiunea balneo-climatică *Moneasa*, situată pe poalele apusene ale acestor munţi. La început, fac o oră de drum cu trenul forestier, pe simpatica vale a pârâului Briheni. De la capul liniei ferate, ridic călare muntele Briheni, ce face parte din munţii Codrului bagajul fiindu-mi trecut peste munte cu funicularul. Din vârful acestui munte, admir spre răsărit, măreaţa şi încântătoarea panoramă a văei Crişului Negru, cu apa şerpuitoare şi cu satele ce se întind în lungul ei, încadrată de mândrii munţi Bihoreni şi Apuseni, cu frumoasele vârfuri pleşuve, Biharia şi Găina, ce se estompează armonios, pe bolta de azur a cerului. De pe muntele Briheni, scobor în valea pârâului Şasa, apoi tot călare — geamantanul fiindu-mi dus la spinare de un voinic flăcău român — numai în umbra şi foşnetul codrului de brad, ridic dealul Moneasa şi scobor în staţiune. Aşezată pe poalele munţilor — ce conţin marmoră roşie — în marginea pădurilor; scăldată în tot lungul ei de pârâul Moneasa,

cu o bogată plantaţiune de nuci rânduiţi ca în lungul unui bulevard, cu apele ei termale — fără a fi şi minerale — cu hotelul sub care sunt instalaţiunile de băi calde şi hidroterapie, cu sala de restaurant, vilele drăguţe ascunse discret în umbra copacilor şi cu aerul ei curat, dulce şi ferit de curenţi, frumoasa staţiune Moneasa este foarte potrivită pentru reconfortare fizică, mai cu seamă pentru intelectuali. Din Moneasa cu trenul, pe drăguţa şi pitoreasca vale a pârâului Moneasa, dau în valea Crişului Alb şi de acolo în valea Mureşului, la Arad.

TIHUŢA—VALEA BISTRIŢEI TRANSILVANE—COLIBIŢA—BISTRIŢA NĂSĂUD—DEJ—BAIA MARE—SATU MARE.

— De la Vatra Dornei, cu trenul sau cu trăsura pe frumoasa şosea de pe valea pârâului Dornei, traversând marele şi frumosul sat Cândreni cu trotuare de lemn, se ajunge la Dornişoara, unde se poate vizita marele lac artificial care formează „haitul“, ce duce buştenii de brad pe pârâu la vale, către Vatra Dornei şi Bistriţa Mare. De la Dornişoara, unde călătorii cu trenul trebuie să se schimbe în micul tren electric, şoseaua şi calea ferată încep să ridice în serpantină, pantele repezi ale şeii d'intre munţii Dornei, Călimanului şi Bârgăului de pe stânga Someşului Mare, trecând prin frumoşii codri de brad şi de fag şi prin frumoasele regiuni deschise, inundate de soare, până ajung în mijlocul şeii, la *Tihuţa*-pas, o mică, modestă dar preţioasă staţiune climatică, cu 1000 m. altitudine, aşezată într'o frumoasă şi încântătoare regiune muntoasă, în care razele soarelui săgetează toată ziua, cu aer foarte curat şi cu o climă foarte dulce şi plăcută. Din pasul Tihuţei, se descopere spre sud, măreaţa şi superba privelişte a munţilor Călimanului, cu vârfurile Pietrosul, Isvor şi Pietrele Roşii, iar spre nord-vest, splendida privelişte a munţilor Bârgăului, a munţilor Rodnei cu vârful Ineul şi a munţilor Ţibleşului, succedându-se în mai multe planuri prin atmosfera transparentă albastră-violetă, până ce se pierd la orizont, în frumoase şi armonioase profile de estompă. Din pasul Tihuţa, şoseaua şi calea ferată electrică scoboară mereu în serpantină, până în frumosul sat Prundul Bârgăului, supranumit şi Borgo-Prund, de unde se reia trenul obişnuit, către

Bistriţa Năsăud. Cine trece însă prin Prundul Bârgăului, trebuie să profite de ocaziune, pentru a face şi foarte plăcuta escursiune, pe frumoasa şi pitoreasca vale superioară a Bistriţei Transilvane, afluent stâng al Someşului Mare, la simpatica şi foarte interesanta staţiune climatică *Colibiţa*, situată la poalele munţilor Călimanului.

— Traversez satele Susenii Bârgăului şi Bistriţa Bârgăului, aşezate în lungul Bistriţei Transilvane, a cărei vale se strâmtează de aici în sus atât de mult, că nu mai are loc pe fundul ei, decât pârâul ce şerpuieşte rostogolindu-se şuşuitor peste bolovani şi mica şoseluţă, ce ridică şerpuind alături cu pârâul. De pe fundul strâmt şi cotit al văei, se înalţă de o parte şi de alta a apei, coastele foarte priporoase, în unele locuri aproape verticale, stânadânc de vâlcele şi vâlceluşe, prin care se precipită vertiginos la coase şi în general îmbrăcate cu brad ale munţilor, spintecaţi vale şi se aruncă în Bistriţa Transilvană, mici pârâiaşe cântătoare. Din distanţă în distanţă, subţiri şi argintii fire de apă, cad în cascadă pe pereţii verticali ai munţilor. In tot lungul frumoasei şi romanticei văi, este un susur general, de ape neastâmpărate. De o parte şi de alta, deasupra coamelor acoperite cu splendide păduri de brad, se înalţă trufaşi, până în azurul cerului, fantastici colţi pleşuvi, de stâncă albă-cenuşie, sau albă-roşcată. Par'că sunt nişte paznici uriaşi şi ameninţători, cari păzesc intrarea în cetatea munţilor Călimanului. Pe potecuţa de pe coastă, o mică turmă de oi scoboară la adăpat. Pe ciobănaş nu-l văd. Oile sunt conduse de chipeşul şi mândrul berbec, cu coarnele lungi şi întoarse în spirală, ce merge în capul turmei, călcând scurt şi apăsat, ca un comandant de pluton în fruntea micei lui unităţi!... Şi blândele oiţe cu privirea în jos, merg atât de liniştite şi supuse, după fălosul şi dragul lor stăpân!...

Pe când sorbind cu nesaţiu acest complex de frumuseţe şi pitoresc, mă înălţam cu mintea şi cu sufletul la Dumnezeu, cel a toate creator şi susţinător, munţii se retrag de o parte şi de alta, valea se lărgeşte formând o frumoasă expansiune, iar la poalele Călimanului, între frumoase pajişti de iarbă şi fâneaţă înflorită, în marginea codrilor de brad şi de fag, de o parte şi de alta a Bistriţei Transilvane, ce curge acum străjuită de arini, plopi şi răchite, ne apare Colibiţa, scăldată în lumina şi căldura dulce a soarelui şi în toată drăgălăşenia ei. Staţiunea este tânără, în curs de organizare, dar cu clima ei dulce, constantă şi ferită de curenţi, cu aerul ei foarte curat, ozonat şi îmbălsămat, cu delicioasa

ei apă potabilă şi fiind atât de potrivită pentru băi de soare cu raze ultraviolete şi pentru băi reci în apa Bistriţei, Colibiţa va deveni în scurtă vreme, o staţiune climatică de primul ordin.

— De la Prundul Bârgăului, şoseaua şi calea ferată duc — cum am spus — la *Bistriţa*, capitala judeţului Năsăud, oraş drăguţ şi curăţel, aşezat la poalele dealurilor şi udat de Bistriţa Transilvană, cu un parc frumuşel şi un teatru, *care însă este evreesc!...* De la Bistriţa Năsăud, şoseaua şi calea ferată urmează tot pe valea Bistriţei Transilvane până la Beclean, de unde ambele o iau în jos, pe valea Someşului Mare, trec pe lângă vechea cetate Ciceul aşezată pe colină, fostă a lui Ştefan cel Mare şi Petru Rareş, apoi pe la oraşul *Dej*, frumos şi curat, situat pe poalele munţilor şi dealurilor Crasnei, la confluenţa Someşului Mare cu Someşul Rece, pe la oraşul *Baia Mare* situat la poalele munţilor Ţibleşului, cu drăguţul şi simpaticul parc din marginea oraşului şi a pădurei şi ajung la oraşul *Satu-Mare*.

MARAMUREŞUL—DRUMURILE D'INTRE ARDEAL ŞI MARAMUREŞ, PESTE MUNŢII ŢIBLEŞULUI ŞI MUNŢII RODNEI—BĂILE BIXAD—SIGHETUL MARAMUREŞULUI—VALEA VIŞĂULUI—BORŞA—BAIA SPRIE—CAPNIC—VĂILE IZEI, SALVEI ŞI SOMEŞULUI MARE—BĂILE SÂNGIORGIU ŞI PRINCIPESA ELENA—VALEA SUPERIOARĂ A BISTRIŢEI MARI—MUNTELE PRISLOP—CÂRLIBABA—IACOBENI.

— Singura legătură de cale ferată astăzi, între Ardeal şi Maramureş, este aceea care duce de la Satu Mare la Sighetul Maramureşului prin Cehoslovacia, în care intră la Halmei şi iese la Câmpu Lung-Tisa. Este, de sigur, un drum frumos, care odată trecut de Halmei, dă în frumoasa vale a Tisei superioare, mărginită d'inspre nord de Carpaţii Păduroşi, iar d'inspre sud de munţii Tibleşului, pe care o urmează în sus, alături de frumoasa şosea, trecând pe lângă localitatea şi castelul Hust, aşezat pe colină — în care a fost închis Petru Cercel Domnul Munteniei, fratele lui Mihai Viteazul — şi ajunge la Sighetul Maramureşului. Acest drum

însă, nefiind numai al nostru, îl folosim pe baza unei convenţiuni cu statul vecin, dar nu putem compta pe el şi este neapărată nevoie, ca statul nostru să-şi stabilească cât mai curând, o legătură proprie naţională de cale ferată. In schimb, Ardealul se leagă cu Maramureşul prin mai multe şosele, drumuri de o rară frumuseţe.

— Din Satu Mare, frumoasa şosea — în unele locuri plantată pe laturi cu salcâmi — mergând aproape paralel cu calea ferată ce duce la Băile Bixad, trece prin satele Botiz şi Sărchiuz, ridică puţin într'o uşoară serpantină, printr'o frumoasă dumbravă de stejari şi scoboară la satul Ioarăş, în valea superioară a pârâului Turul, un adevărat basin mărginit de munţii Ţibleşului, la poalele cărora, înşirate în circonferinţă pe margini de păduri, lucesc în lumina soarelui, ca nişte frumoase podoabe, satele Ioarăş, Prilog, Vama, Negreşti, Bixad, Gherla Mică şi Gherla Mare. Traversez satele Ioarăş, Vama şi Negreşti, de unde mă abat 6—7 km. la stânga şi vizitez modesta şi liniştita staţiune balneară *Bixad*, cu ape minerale clorosodice şi de acid carbonic, pentru cura internă şi pentru băi calde şi reci. Aer curat, un parc frumuşel şi vile drăguţe adăpostite la umbra brazilor, fagilor şi stejarilor. Casele ţărăneşti stau de asemeni la dispoziţiunea vizitatorilor, în mare majoritate şi mai mult chiar decât la Vatra Dornei, evrei perciunaţi! In satul Negreşti, românii îmbrăcaţi în portul maramureşan, cu pantaloni de pânză lungi şi largi de par că sunt fuste, încinşi cu chimire late de piele şi cu ledunci lucrate din ţeseturi înflorite, ce le atârnă peste umăr într'o parte, păstrează în chip, în vorbă şi în ţinută, mândria românească, dar din nenorocire, mai păstrează şi semnele degenerărei, la care i-a împins otrava alcoolică evreiască, sărăcia şi mizeria în care i-a ţinut barbara stăpânire ungurească şi această stare de degenerare a frumoasei şi nobilei rase, se observă în general în toate părţile Maramureşului şi chiar în Bucovina, la urmaşii plăeşilor lui Ştefan cel Mare! Intrebând pe câţiva săteni — cari stau de vorbă pe şosea, în mijlocul satului — ce sunt, ei îmi răspund cu mândrie: — Moldoveni suntem!...

Traversez frumosul sat Certeze, format din cătunele Satul Nou, Huta şi Moiseni, legate unul de altul şi întinse în lungul şoselei. Prin porţile caselor, copii mici, băeţi şi fetiţe între 2 şi 5 anişori, unii oacheşi, cei mai mulţi bălăiori, cu părul galben şi cu ochi albaştri, îmbrăcaţi numai în cămeşuţe, cu capul şi cu picioruşele

goale; toți băețașii însă, chiar și cei mai micuți, purtând cu mândrie pe deasupra cămășuțelor, micile lor leduncì roșii de lână, țesute și lucrate de măicuțele lor, că doar și ei sunt descendenții plăeșilor marelui voevod moldovean!...

De la satul Huta, așezat chiar la poalele munților Țibleșului, șoseaua începe să urce într'o frumoasă serpantină, traversând prin fața vârfului Buaslu d'inspre răsărit, o foarte frumoasă pădure de fag, cu întinse și largi luminișuri, poeni așternute cu frumoase pajiști de fâneață pictată cu flori. Din diferite puncte ale serpantinei, se descopere în jos, splendida panoramă a basinului pârâului Turul, coprins din toate părțile, de clinele împădurite ale munților. Ajunsă pe culmea munților Țibleșului, șoseaua începe să scoboare tot în serpantină, prin pădure și prin fața vârfului Viscului d'inspre apus, coastele nord-estice ale munților, eșind din județul Satu Mare și intrând în județul Maramureș. Acest drum seamănă mult cu drumul de la C. Lung (Muscel) la Bran, cu acel de la Zlatna la Abrud, de la Beiuș la Stâna din Vale, sau de la Soveja în valea Putnei, cu trenul forestier. Din unele puncte ale serpantinei scoborâtoare, se descopere spre nord, splendida și încântătoarea panoramă a văei superioare a Tisei, cu satele ce se întind dealungul frumosului râu, pe poalele sudice ale Carpaților Păduroși. Trec pe lângă fabrica de sticlă și scobor în valea Tisei. Frumoasa apă — aici frontieră între România și Cehoslovacia — curge pe fundul largei și pitoreștei văi, între cele 2 șiruri de munți împăduriți, ce se ridică pe dreapta și pe stânga ei. Intorc pe șosea la dreapta, adică spre răsărit, pe malul stâng al râului, ce duce liniștit plutele la vale. Traversez satul Ticeul Mic, așezat în fața frumosului sat cehoslovac Ticeul Mare de pe malul drept al Tisei, în lungul căreea, urmează șoseaua și calea ferată ce vin de la Halmei. Traversez satul Zăpânta, cu femei și fete foarte frumoase, dar năpădit de evrei, în fața căruia, pe malul drept al Tisei, se deschide splendida priveliște a văei pârâului Taracul, ce taie de la nord la sud massivul Carpaților Păduroși, acoperiți peste tot cu bătrâni și vaști codri de brad și de fag. Satele cehoslovace Tereșvo, Chirva Mare și Chirva Mică — aceste două din urmă întinse din gura văei Taracului în sus — complectează frumusețea și pitorescul tabloului. Mai traversez micul sat Remete, *locuit aproape în întregime numai de evrei,...* apoi satul Câmpu Lung și intru în *Sighetul Maramureșului*, capitala județului Maramureș, oraș frumușel, însă plin de evrei perciunați. De altfel, tot nordul țărei noastre, toate orașele, târgurile și

satele Basarabiei, Moldovei, Bucovinei, Ardealului și cu deosebire ale Maramureșului, sunt aproape complect năpădite și cotropite de evrei ucranieni și galițieni, perciunați și îmbrăcați cu giubele negre, ocupând în special centrele localităților, unde se ocupă cu tot felul de negoțuri „gheșeftărești" și mai ales cu negoțul de băuturi alcoolice preparate cu otrăvuri, cu care — după cum s'a constatat și oficial — otrăvesc și ucid biata populațiune românească autohtonă, sărăcită, despuiată, degenerată și ajunsă în stare de mizerie spirituală și fiziologică!

In Maramureș mai cu seamă, evreii prin astfel de afaceri „comerciale", au reușit să răpiască românilor, nu numai banul cu sudoare agonisit, dar și pădurile cu pășunele, pământurile de cultură, toată economia național-țărănească și toate mijloacele lor de existență! Am văzut aici, în Maramureș, evrei de soiul celor arătați, *tăind păduri, muncind pământul și mânând boii la car, iar copii de evrei — și ei perciunați și îmbrăcați cu giubele — păscând vitele pe câmp!...*

— Plec de la Sighetul Maramureșului cu trenul în sus, pe valea Tisei, apoi pe valea pârâului Vișău, afluent stâng al Tisei. E zi de târg la Vișăul de Sus. Trenul și toate gările, sunt pline de evrei perciunați și de țărani. Cu toată nenorocita și vitrega lor soartă, românii maramureșeni, cu tipul și portul lor mai curat dac, sunt încă frumoși și sprinteni. De statură mai mult înaltă, unii cu barbă, alții rași, dar toți purtând părul lung și ondulat, căzând pe umeri. Portul lor este cel arătat, dar cu ledunci de piele, având pălării negre, sau de paie — ale flăcăilor împodobite cu flori — și cu toiege lungi în mână. Femeile tinere și fetele, frumoase, îmbrăcate cu catrințe, unele cu ghete, cele mai multe cu opinci, ca și bărbații. Ajung în Vișăul de Sus, locuit aproape în întregime de evrei.
— „Iată" — îmi spunea învățătorul — „școala evreiască *Heider*,
„unde copiii de evrei învață dispreţul și ura în contra românilor,
„sărăcirea și distrugerea lor fizică și morală! Iată judecătoria
„noastră, unde judecător al românilor, este evreul maghiarizat
„Kázda!... Vișăul de Sus, era în trecut locuit numai de români,
„iar acum este locuit numai de evrei, cari au venit peste români,
„i-au sărăcit și le-au cumpărat proprietățile aproape pe nimic,
„silindu-i să se retragă tocmai colo, pe poalele muntelui"!...

[1]) — De la Nistru pân'la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s'a,
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Boian la Vatra Dornii
A umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte
De nu te mai poţi cunoaşte.
Sus la munte, jos la vale
Şi-au făcut străinii cale;
Din Sătmar până'n Săcele
Numai vaduri ca acele.
De la Turnu'n Dorohoi
Curg străinii in puhoi
Şi s'aşează pe la noi;
Şi cum vin cu drum de fier,
Toate cântecele pier;
Sboară păsările toate
De neagra străinătate.
Cine-au îndrăgit străinii
Mânca-i-ar inima câinii
Mânca-i-ar casa pustia
Şi neamul nemernicia!

— La vr'o 25 km. mai sus de Vişăul de Sus, aşezat tot pe apa Vişăului, într'o prea frumoasă regiune deluroasă — prelungire a munţilor Cernahora din Cehoslovacia şi a munţilor Rodnei, al căror vârf Pietrosul înalt de 2305 m., îşi arată din apropiere toată mândreţea şi fălnicia lui — se găseşte satul *Borşa*, cap al liniei ferate, modestă staţiune balneo-climatică.

— In altă zi, plec din Sighetul Maramureşului pe şoseaua de pe valea Izei, afluent stâng al Tisei, pe care o părăsesc la satul Vad, de unde apuc pe valea pârâului Mara, sau Râuşorul, afluent stâng al Izei, trecând prin satele Berbeşti, Giuleşti, Hărniceşti, Deseşti şi Crăceşti. Până aici, din punct de vedere al frumosului şi pitorescului, nimic extraordinar; însă de la Crăceşti în sus, drumul devine de o frumuseţe şi de un romantism ce te uimesc. Străbătând vaste şi frumoase păduri de fag şi de brad, şoseaua ridică munţii Ţibleşului şi scoboară la Baia Sprie şi Baia Mare, într'o splendidă serpantină, lungă de 25—30 km. Este cea mai lungă, cea mai frumoasă, mai şerpuitoare şi mai suplă, cea mai elegantă şi poetică serpantină din ţara noastră. Dintr'un punct al ramurei ascendente, privesc şi admir înapoi, măreaţa şi feerica priveliştea văei Tisei. Sunt orele 10 dimineaţa, soarele străluceşte pe cerul senin şi albastru ca óchii de fecioară şi totuşi e răcoare; răcoarea dulce şi plăcută a munţilor şi a codrilor în freamăt, ce-mi umple peptul de sănătate, iar sufletul de plăcere şi de farmec! Ici, colo, de oparte şi de alta a şoselei, prin poeniţe şi luminişuri, băeţi şi fetiţe, pasc vitele şi oile. Drumul este atât de frumos şi încântător, variatele, frumoasele şi profundele impresiuni s'au succedat atât de repede, că nici n'am simţit cum am parcurs cei 30 km. până la *Baia Sprie*, târguşor simpatic, în vecinătatea căruia se găsesc mine de aur şi argint.

1) M. Eminescu.

— De la Baia Sprie, mă înapoiez la Sighetul Maramureşului tot peste munţii Tibleşului, însă prin valea şi satul Capnic, drum mai lung, dar tot foarte frumos şi plin de pitoresc. La început, pe distanţă de vr'o 15 km. drumul este foarte greu, de oarece şoseluţa foarte prost întreţinută, străbate o regiune deluroasă foarte accidentată, prin satele Siseşti, Däneşti şi Surdeşti. D'incolo însă de acest din urmă sat, şoseluţa devine foarte viabilă, scoboară pe frumoasa şi pitoreasca vale a pârâului Capnic, afluent drept al Lăpuşului—ce se varsă în dreapta Someşului—pe care o urmează în susul apei, traversează frumoasele sate, cu case curate şi simpatice, Capnicul de Jos şi Capnicul de Sus, locuite în special de muncitorii, lucrătorii şi funcţionarii minelor de aur şi argint de aici. La eşirea nordică a Capnicului de Sus, şoseaua părăsind valea pârâului aproape de sorgintea lui, ridică coastele sud-vestice ale munţilor Ţibleşului. Dintr'un punct al serpantinei, admir înapoi frumoasa priveliştea a văei Capnicului cu cele 2 sate, iar de pe culmea muntelui, privesc şi admir spre nord, feerica panoramă a văei Tisei, ce se descopere de aici în toată splendoarea şi măreţia ei. Frumos încadrat de Carpaţii Păduroşi, cari în coloritul nuanţat al codrilor, se ridică în frumoase şi armonioase forme, tabloul este de o extraordinară frumuseţe şi măreţie, de un farmec răpitor. De pe culme, şoseaua scoboară şerpuind în teren deschis, traversează frumoasele sate Budeşti, Sârbi, Corneşti, Berleşti şi Vad, de unde dă în valea Tisei şi intră în Sighetul Maramureşului.

— O altă şosea destul de bună, pleacă din Sighet către sud-est pe valea Izei şi duce peste şeaua d'intre munţii Ţibleşului şi ai Rodnei în Ardeal, către Dej şi Bistriţa-Năsăud. Valea Izei, ca frumuseţe şi pitoresc, nu prezintă ceva deosebit, dar este cât se poate de simpatică. Şoseaua urmând mereu la deal cursul apei, traversează pe rând satele Vad, Vănceşti, Năneşti, Bârsana, Văleni, Strâmtura, Rozavlea, Cuhea, sau Cuha — care este satul lui Dragoş Voevod, primul descălecator în Moldova — apoi Dragomireşti, Selişte şi Săcel, toate şi cu deosebire Rozavlea şi Săcelul — în care se găsesc 12 sonde de petrol în explorare — fiind pline, aproape cotropite de evrei! De la Săcel, şoseaua părăsind Iza aproape de obârşia ei, se îndreaptă direct spre miază-zi şi ridică într'o serpantină foarte frumoasă dar aspră — de pe care se vede apoi, frumoasa privelişte a Izei şerpuind pe fundul văei — în şeaua de legătură a munţilor Rodnei cu Tibleşului, de unde începe să scoboare într'o altă lungă şi uşoară serpantină, pe frumoasa vale a Salvei — Sălcuţa cum îi zice poporul — afluent drept al Someşului Mare. Traversez o foarte tânără şi rară pădure de brad, cu largi poiene aşternute cu splendide pajişti de fâneaţă, traversez satul Strâmba, sau Romoli, apoi o altă tânără şi frumoasă pădure de făget şi mestecăniş, pe unde valea se strâmtează foarte mult, trec prin satul Telciu şi intru în Hordău, satul natal al lui Gh. Coşbuc.

Vizitez casa părintească a poetului, situată chiar în marginea şoselei, pe zidul căreea, asociaţiunea culturală „Astra", a fixat o placă comemorativă de marmură, pe care este săpată următoarea inscripţiune: „Aici s'a născut fericitul Gh. Coşbuc, poetul ţărănimei, marele meşter al graiului românesc". — Iar mai jos, următoarea strofă a poetului:

— O luptă-i viaţa; deci te luptă,
Cu dragoste de ea, cu dor;
Ori care-ar fi sfârşitul luptei,
Să stai luptând, căci eşti dator!

— In pragul unei căsuţe curate, cu flori la ferestre şi în grădiniţă, din vecinătatea casei lui Coşbuc, o tânără şi frumoasă fată, cu faţa luminată şi cu zimbetul pe buze, ne priveşte cu simpatie. Din ochii ei frumoşi, pare că pornesc săgeţi de lumină şi iubire,

iar de pe buzele ei ca fraga, par'că-şi ia sborul, să facă ocolul satului, frumosul şi duiosul cântec al lui Coşbuc:

— Pocnind din biciu pe lângă boi
In zori de zi el a trecut
Cu plugul pe la noi.

Şi de pe biciu l'am cunoscut
Şi cum ţeseam, nici n'am ştiut
Cum am sărit şi m'am sbătut
Să ies de la răsboiu....

Şi-atâta tort mi-am încâlcit
Şi'n graba mare-am spart un geam
Ştiu eu ce mi-a venit?....

Am cap, dar par'că nu-l mai am!
Ce-aveam să spuiu? Nimic n'aveam
Dar era'n zori şi eu voiam
Să'ntreb cum a dormit?....

Şi vezi, aşa-i el, nu ştiu cum!
M'a prins de braţ şi m'a cuprins
Să mă sărute'n drum.

Dar eu din braţe-i m'am desprins
Şi l'am certat şi l'am impins —
Dar n'am făcut cu din-adins,
Şi rău ce-mi pare-acum!....

O, nu-mi e, că mi-am sângerat
La prag piciorul intr'un cui
Dar mi-e că e păcat!

Om bun ca dânsul, nimeni nu-i,
Şi pentr'o vorbă rea ce-i spui
El toată ziulica lui
Munceşte supărat!....

— Din Hordău prin satul Salva, dau în valea Someşului Mare, care desparte munţii Rodnei de munţii Bârgăului şi pe care o

urmez în sus, cu direcţiunea nord-est, pe şoseaua paralelă cu calea ferată, traversând orăşelul Năsăud, apoi satul şi staţiunea balneo-climatică *Sân-Georgiu*, cu binefăcătoarele ape minerale cloro-sodice alcaline pentru cura internă şi pentru băi calde şi reci. Vile drăguţe şi case ţărăneşti, stau la dispoziţiunea vizitatorilor şi aici, — de altfel ca în toate staţiunile balneo-climatice din ţară — în mare majoritate evrei!... De la Sân-Georgiu, continuând drumul înainte, ajung la orăşelul Rodna Veche, aşezat între dealuri înalte, mamelonate şi despădurite, unde este capul liniei ferate de pe valea Someşului Superior. De aici mă abat 7 km. spre nord, pe valea pârâului Isvorul, foarte asemănătoare cu a Slănicului Moldovei şi vizitez mica dar drăguţa, simpatica şi liniştita staţiune balneo-climatică *„Principesa Elena“*, fostă „Valea Vinului“, proprietatea statului, aşezată la piciorul frumosului şi falnicului vârf Ineul din munţii Rodnei — înalt de 2280 m. — în mijlocul splendidelor păduri de brad, bucurându-se de o climă foarte dulce, plăcută şi constantă, cu aer foarte curat, ozonat şi îmbălsămat de răşina brazilor şi cu minunate ape minerale alcaline puternic feruginoase, pentru cura internă şi pentru băi calde şi reci. Hoteluri, vile drăguţe şi case ţărăneşti curate, stau vesele şi ademenitoare la dispoziţiunea vizitatorilor, iar preumblările şi escursiunile, atât pe fundul strâmt al văilor părâiaşelor „Isvorul Roş“ şi „Isvorul Băei“ — unde se găsesc minele de pirită — strânse puternic de coastele înalte, priporoase şi împădurite cu brad ale munţilor, în murmurul apelor şerpuitoare şi cristaline, cât şi în sus, spre culmi şi spre vârfurile Ineul şi Gărgălăul, fac încă şi mai plăcută viligiatura în această staţiune.

— Dimineaţa pe răcoare, continuându-mi drumul în sus, pe valea Someşului Mare, traversez Rodna Nouă, sat mare, curat şi frumos, cu frumoase biserici şi gospodării de oameni înstăriţi, având case construite din lemn, însă mari şi confortabile, cu camere foarte spaţioase, înconjurate de jur împrejur cu largi şi frumoase cerdacuri, cu hangare, coşare, staule, magazii şi grădini. La eşirea nord-estică a satului, simpaticul şi înţeleptul bătrân Grigore Popârţac, care era însoţit de soţia lui, îmi spune între altele, într'o curată moldovenească: — „In Rodna Nouă sunt numai români şi doar vr'o câţiva jidovi. Da, iacă ar fi bine ca „ţicentele“ (brevetele de licenţă pentru băuturi alcoolice) să fie luate de la ei şi date la români, la invalizii de războiu, ca să poată trăi şi ei mai bine!“.....

De la Rodna Nouă în sus, valea Someşului Mare se strâmtează foarte mult, munţii împăduriţi cu fag şi cu molift, peste care soarele aruncă acum splendide pete de lumină, se apropie unii de alţii, lăsând loc doar şoseluţei şi frumoasei ape, ce curge şuşuitoare pe patu-i stâncos. O dulce şi plăcută adiere de vânt străbate în lungul văei, totul e frumuseţe, pitoresc şi poezie! La sătişorul „Valea Mare“, unde se găsesc 2 exploatări forestiere, *la care lucrează şi muncesc mai mult evrei*, valea se mai deschide puţin, pentru a se strânge din nou d'incolo de sat, şoseaua urmând mereu pe marginea apei, prin mijlocul splendidului şi vastului codru de molift. La confluenţa celor 2 isvoare care formează Someşul, şoseaua trece podeţul şi începe să urce muntele Rotund, într'o prea frumoasă, sinuoasă şi aspră serpantină, construită numai în stâncă, ce urmează pe sus coastele munţilor înalţi şi a văilor adânci. Este cea mai severă, dar şi cea mai romantică serpantină din ţară, extraordină prin asprimea şi sălbătăcia ei, ţinându-se mereu dealungul coastelor, între pereţii drepţi de stâncă şi marginile prăpăstioaselor văi, străbătând una d'intre cele mai măreţe, mai splendide, mai variate şi accidentate regiuni muntoase, acoperită peste tot cu bătrâni şi mândri codri de molift şi schimbând în tot momentul frumoasele şi măreţele privelişti şi peisagii, peste care privirea rătăceşte uimită şi zăpăcită, de par'că nu mai ştii pe unde te afli şi încotro mergi!

Mă opresc puţin în „Poiana Rotundă“, pe culmea munţilor Rodnei, de unde admir spre sud-vest, splendida şi măreaţa privelişte a golaşului vârf *Ineul*, cu fraţii săi mai mici Ineuţul Lala şi Bila, sau vârful Gagelor şi vârful Roşu. Cantonierul Toader Mihai, căruia îi spun cine sunt, îmi oferă o mică craţiţă cu lapte dulce, fiert şi încă cald. Neavând cană, sau pahar, sunt nevoit să beau direct din craţiţă. Dar în momentul în care am aruncat jos caimacul colorat cu cenuşă şi praf de cărbuni, Toader Mihai disperat,... îmi strigă: — „Nu-ĭ ţăpa *măria ta*! Ah, tare'mi pare rău că nu l'ai mâncat, că doar e bun şi dulce!“...

— Ei lasă bade Toadere, nu-ţi face inimă rea pentru un lucru de nimic! Ce să fac dacă nu-mi place caimacul?... Dar ia spune-mi, cât costă laptele?

— „D'apoi ce să coste? Nimic, numai voie bună să fie la D-voastră“. Şi oferindu-mi o altă craţiţă mai mare şi plină cu lapte, adaugă: — „Mai ia *măria ta*, de ce nu mai iei? Da puţină jinţiţă acră nu vrei?“

— La plecare intinzându-i mâna frăţească, Toader Mihai mi-o prinde intr'ale lui şi dă să mi-o sărute, dar retrăgând'o la timp, el se mulţumeşte să-mi strige din toată inima: — „Voie bună, drum bun şi să trăieşti *măria ta!*"...

— Din vârful muntelui Rotund, şoseaua construită tot în stâncă şi traversând mereu splendida pădure de molift, scoboară într'o serpantină încă şi mai aspră, în valea superioară a Bistriţei Mari, care curgând către Bucovina şi Moldova, printre munţii Rodnei de pe dreapta ei şi munţii Cernahora din Carpaţii Păduroşi de pe stânga, imi oferă de la distanţă, una dintre cele mai frumoase şi mai încântătoare privelişti. Ajuns în vale, trec podul de lemn şi o iau spre apus, în susul Bistriţei, pe frumoasa şosea ce urmează pe malul stâng al frumoasei şi poeticei ape, legând, peste muntele şi pasul Prislop de la nordul Ineului, Bucovina şi Moldova, cu Maramureşul. De aici în sus, valea Bistriţei Mari curgând limpede pr'intre şirurile de plopi, arini şi răchite, este de o fermecătoare frumuseţe. Trec pe lângă o exploatare forestieră, *unde văd lucrând esclusiv, numai muncitori evrei. Nici un român, absolut nici unul!... Nu văd nici un român, care să-şi câştige prin muncă cinstită existenţa, pe pământul şi din codrii strămoşeşti, devastaţi până la distrugere, de evrei!....*

— Asta-i pădurea statului? Intreb pe Gheorghe, conducătorul căruţei mele. — „Da, a statului, ş'o luat'o jidovii, ş'acum fac „gheşefturi" cu ea"!...—Imi răspunse el! Doamne, ce amestec amar şi ciudat, de plăcere faţă de frumuseţile pe care mi le oferă cu atâta dărnicie natura ţărei mele, pentru mărirea, prosperitatea şi fericirea căreea şi eu am luptat în două războaie şi de durere, pentru ceea ce-mi arată acum cruda realitate!... Nenorocit suflet românesc, care atunci, când crezi că bucuria îţi este mai mare, trebuie să începi a plânge, çu usturătoare lacrimi de sânge!.... In tot lungul drumului până sus, pe Prislop unde m'am oprit, n'am întâlnit, atât la ducere cât şi la înapoiere, decât evrei perciunaţi cu giubele negre şi bărbile încâlcite, călătorind unii peste alţii, „claie peste grămadă", în trăsuri conduse de birjari tot evrei! Ei fac continu naveta între Maramureş, Bucovina, Moldova şi Ardeal, umblând veşnic după „gheşefturi" cât mai grase, pe spinarea bietului popor român! Când va lua sfârşit oare, această nenorocire, această calamitate naţională?

Am ajuns la poalele munţilor Bârjaba şi Prislopul. De pe frumoasa şosea ce ridică acum în serpantină coastele acestor munţi,

se deschide la stânga, adică spre miază-zi, superba şi feerica velişte a basinului, format de întretăierea văei Bistriţei Mari, ce isvorăşte în apropiere, de sub muntele Galaţul, sub denumirea „Bistriţa de Aur", cu valea pârâiaşului Putredu, ce isvorăşte de sub muntele Ineul. Imbrăcat peste tot cu splendide păduri de molift, de un pronunţat şi frumos verde închis; înconjurat de aproape, de frumoşii munţi Putredu, Piciorul Ancului, Piciorul Cârstei, Tomnaticul, Bârjava şi Prislop, acoperiţi cu frumoase păduri de molift, deasupra cărora se înalţă golaşe în albastrul cerului, vârful Ineul şi alte piscuri şi creste mai mici, basinul Bistriţei de Aur şi a Putredului, oferă ochilor o privelişte de un farmec răpitor. De la înălţimea la care mă aflu, privesc drept in jos, pe fundul ameţitor de adânc şi strâmt al văei Bistriţei Mari, pe care o zăresc apărând şi dispărând prin pădurea de brazi, ca un splendid fir de argint. E frumos, măreţ, încântător! De pe muntele Prislop, din şeaua ce desparte munţii Rodnei de Carpaţii Păduroşi — pas de trecere între Maramureş şi Bucovina — se descopere: spre sud, frumoşii munţi ai Rodnei, dominaţi de Ineu; spre apus şi mai aproape, vârful Gărgălău, iar mai departe uriaşul şi majestosul vârf Pietrosul, cel mai înalt din munţii Rodnei şi din tot nordul Ardealului, dominând valea Vişeului cu satele Fântâna, Borşa şi Moiseiu, către care se duce scoborând în lungă şi dulce serpantină şi traversând frumoase păduri de brad şi câmpuri de fâneaţă, şoseaua pe care am venit aici; în sfârşit spre nord-vest şi spre nord, munţii Peretele, Cremenea, Hăjmaru şi întreaga catenă a Carpaţilor Păduroşi, oferind în ansamblul lor, una d'intre cele mai splendide şi mai feerice privelişti.

De pe Prislop, iau drumul înapoi pe valea Bistriţei Mari şi scoborând pe serpantină, admir încă odată şi cu nesaţiu, fermecătoarea privelişte a basinului Bistriţa de Aur-Putredu. Ajungând la podul de lemn din dreptul pasului Rodnei, în loc s'o iau la dreapta spre Rodna Nouă, urmez drumul tot spre răsărit, pe încântătoarea vale a Bistriţei Mari, ici mai largă, colo mai strâmtă, ici mai împădurită, d'incolo mai despădurită, traversez frumoasele şi simpaticele sate *Cârlibaba,* Boteş, Ciocăneşti şi Breaza, traversez *Iacobenii,* care constituie o prea frumoasă şi importantă staţiune climatică, cu drăguţe vile şi case ţărăneşti, ridic apoi coasta dealului, de unde admir în jos peisagiul apei Bistriţei şi căei ferate şi scobor în Vatra Dornei.

ORAŞUL ŞI CETATEA SUCEAVA—RĂDĂUŢ—MĂNĂSTIREA SUCEVIŢA—MĂNĂSTIREA PUTNA—PEŞTERA LUI DANIEL SIHATRU—SELETINUL.

— Cu trenul sau cu trăsura, din ori care parte a Moldovei şi a Bucovinei, se merge la oraşul *Suceava*, capitala judeţului Suceava şi vechea capitală a Moldovei, aşezată aici încă de la întemeierea ei ca stat de sine stătător în anul 1348, de către Bogdan I Voevod descălecătorul. Situat pe o frumoasă colină, udat de apa Sucevei afluent drept al Siretului, curat şi foarte simpatic, oraşul Suceava este unul d'intre cele mai scumpe şi mai sfinte colţişoare ale ţărei româneşti, iar monumentele istorice — ruinele vestitei şi glorioasei cetăţi şi bisericile — stau veşnic mărturie a credinţei, vitejiei şi gloriei străbune. Măreaţa şi puternica cetate, aşezată sus, pe colină, cu vedere larg deschisă asupra şesului Moldovei, a fost construită de Ştefan cel Mare Domnul Moldovei, pe ruinele vechei cetăţi, zidită — spune istoria — de Jurg Koriatovici şi Petru Muşat domnii Moldovei, între anii 1373—1391. In timpul domniei lui Ştefan cel Mare, cetatea a fost atacată de 3 ori, dar a rezistat cu succes; I-a oară în anul 1476 de turci, a 2-a oară în 1485 de turcii din Chilia şi Cetatea Albă şi a 3-a oară în anul 1497 de poloni sub Ioan Albert, care a fost însă crunt bătut de Ştefan în câmpie, la codrul Cosminului şi silit la pace. După moartea lui Ştefan cel Mare, a mai fost atacată de polonezi sub Nic. Kameniecki, rezistând şi de astă dată, apoi în anul 1538 sub domnia lui Petru Rareş, de puternica oaste turcească în frunte cu Soliman Magnificul, când boerii trădându-şi domnul—silit cum ştim a se refugia în Ardeal—au predat turcilor cetatea; şi în sfârşit în anul 1563 de hatmanul Tomşa, proclamat de boeri domn al Moldovei, în contra aventurierului grec Iacob Heraclid Despot, care fusese trimis pe bani în scaunul Moldovei şi care a fost predat lui Tomşa împreună cu cetatea, chiar de către pedestrimea ungurească, care apăra din interior cetatea. In anul 1564, Alexandru Lăpuşneanu suit a 2-a oară în scaunul Moldovei, mută reşedinţa domnească la Iaşi, iar cetatea după cererea turcilor, a fost stricată. Restaurată de Domnii Avram Vodă, Ştefan Răzvan şi Eremia Movilă între 1592 şi 1606, stăpânită scurt timp în 1600 de Mihai Viteazul, a fost asediată în anul 1653 de către Domnul Moldovei Gheorghe Ştefan, în contra cazacilor lui Timuş, ginerile lui Vasile Lupu, cari au şi predat

cetatea, apoi în anul 1674, de către Dumitraşcu Vodă în contra polonilor cari o ocupaseră, pentru ca în anul următor 1675, tot Dumitraşcu Vodă s'o distrugă, împreună cu cetatea Neamţului, din ordinul şi cu ajutorul turcilor.

Biserica Sf. Ioan a Miräuţilor din Suceava, care a fost vechea mitropolie a Moldovei, a fost zidită tot în timpul domniei lui Jurg Koriatovici şi a lui Petru Muşat, între anii 1373 şi 1391. In biserica Sf. Ioan cel Nou, aşezate într'o frumoasă raclă de argint, se găsesc moaştele Sf. Ioan cel Nou din Trapezund, aduse aici din Cetatea Albă, de Domnul Alexandru cel Bun în anul 1410. In Suceava se mai află şi un muzeu, în care se păstrează multe d'intre pietrele de mormânt, vase, monete şi ornamente, desgropate din cetate.

— Spre nord-vest de Suceava — mergând cu trenul, sau cu trăsura prin Dorneşti — se află oraşul *Rădăuţ*, capitala judeţului Rădăuţ. In acest oraş se găseşte ca monument istoric biserica Sf. Nicolae, zidită de Bogdan I Voevod înainte de anul 1370 şi restaurată de Alexandru cel Bun, care a înfiinţat şi episcopiile de Rădăuţ, Roman şi Huşi. In această biserică, se găsesc mormintele strămoşilor lui Ştefan cel Mare şi anume voevozii: Bogdan I, Laţcu, Roman, Ştefan I, Bogdan fiul şi Bogdan fratele lui Alexandru cel Bun, precum şi Doamna Maria soţia lui Bogdan I, sau Doamna Ana soţia lui Laţcu—nu se ştie sigur care, inscripţia de pe mormânt fiind ştearsă de picioarele credincioşilor. Se mai găsesc mormintele Chiajnei Anastasia, fiica lui Laţcu Voevod, Stanca, mama lui Ştefăniţă Vodă — posterioară lui Ştefan cel Mare — şi Oanichie, primul episcop cunoscut al Rădăuţului, contimporan cu Ştefan cel Mare.

— La 25 km. sud-vest de Rădăuţ, aşezată pe pârâul Suceviţa, afluent drept al Sucevei, se găseşte mânăstirea *Suceviţa*, alt monument istoric al Bucovinei. Cu o bunătate apostolică, prea cuviosul părinte arhimandrit Ortizie Popescu stareţul mânăstirei, îmi dă toate explicaţiunile. Pe locul bisericei de lemn, făcută de egumenul Gh. Movilă, devenit mai târziu episcop şi mitropolit, fraţii acestuia, Eremia Movilă Domnul Moldovei şi Simion Movilă Domnul Munteniei, au pus temelia bisericei actuale de zid, în anul 1578 şi au terminat'o, sfinţind'o cu hramul „Invierea Domnului“, în anul

1581. Biserica se păstrează şi astăzi aşa cum era atunci. Chiar şi picturile interioare şi exterioare, care sunt foarte interesante, sunt cele originale. Zece ani mai târziu, erau terminate şi zidurile de împrejmuire cu turnurile de observaţiune, toate având crenele. Pe turnul dela poarta cea mare, de intrare în mânăstire, se vede capul de zimbru, stema Moldovei. Intre picturile exterioare ale bisericei, cea mai interesantă este marele tablou reprezentând „Vămile Văzduhului", prin care trece sufletul după moarte. In biserică sunt înmormântaţi, fraţii Eremia şi Simion Movilă, ctitorii bisericei şi Domniţa Zamfira, fetiţa lui Eremia Movilă. Ca odoare bisericeşti şi mânăstireşti se găsesc: portretele domnitorilor Eremia şi Simion Movilă morţi, lucrate de Doamnele soţiile lor, respectiv Elisabeta şi Margareta, din fire de aur şi argint pe mătasă, ambele de o rară fineţă şi frumuseţe, cu inscripţii de jur împrejur, portretul lui Eremia Movilă, împodobit şi cu foarte multe perle, atrăgând în special atenţiunea; o suviţă de păr de pe capul Doamnei Elisabeta, pe care a trimis'o de la Constantinopol unde se găsia în captivitate şi unde a murit, care se păstrează într'o cutie de argint; un mare „aer" lucrat de Doamna Elisabeta în anul 1595, în aur şi argint pe mătasă fină, cu nenumărate perle şi câteva diamante; iconostasul şi 2 „pulturi" pentru cântăreţi, sculptate foarte artistic în lemn, în secolul al 16-lea; un „chivot" de argint aurit, în formă de biserică cu 3 turnuri, foarte artistic lucrat, pentru păstrarea Sf. Taine, dăruit de Gh. Movilă mitropolitul Moldovei şi Sucevei; policandrul domnesc cu ouă de struţ şi alte multe obiecte sfinte şi sub toate raporturile de mare preţ, ca icoane, cruci, evanghelii scrise de mână pe pergament, cădelniţe, odăjdii preoteşti lucrate de domniţe în aur şi argint pe mătasă, acopereminte pentru Sf. Vase, un „epigonalium" pentru distincţiuni preoţeşti, împodobit cu perle, acoperitoarea originală cu care a fost acoperit mort Simion Movilă, brodată în aur şi argint de doamna Margareta soţia lui, o tipsie de argint dintr'o singură bucată cu marginea aurită, pe care e gravat zimbrul, stema Moldovei şi vulturul, stema Munteniei, dăruită de Simion Movilă şi soţia lui şi multe altele.

Cu sufletul încărcat de smerenie faţă de vechile, frumoasele şi duioasele amintiri străbune şi de duhul mistic ce se degajează din interiorul sfintei biserici şi din tot cuprinsul mânăstirei, mă înclin respectos în faţa bunului şi blândului arhimandrit, păzitor şi păstrător al sfântului monument şi sfintelor odoare şi mă înapoiez la Rădăuţ. Dar, Doamne, ce dureros contrast! Trăsura de piaţă,

condusă de unul d'intre foarte numeroşii evrei cari populează şi Rădăuţul, este oprită la bariera oraşului — pentru a plăti taxa către primărie — tot de un evreu!... Concesionate evreilor, până şi taxele primăriei!... *Aşa este peste tot şi în biata noastră Bucovină!*

— La vr'o 40 km. spre apus de Rădăuţ — mergând cu trenul sau cu trăsura — aşezată pe valea pârâului Putna, afluent drept al Sucevei, între dealuri acoperite cu frumoase păduri de brad, se află *Sf. Mânăstire Putna*, zidită de Ştefan cel Mare. Este cel mai scump şi mai sfânt monument istoric al Moldovei şi Bucovinei şi unul d'intre cele mai scumpe şi mai sfinte ale ţărei, evocator a trecutului nostru glorios, loc de pelerinaj şi închinare, a românilor din toate unghiurile ţărei. Prea cuvioşia Sa părintele arhimandrit Grigorie Volcinski, stareţul mânăstirei, cu o bunătate evanghelică, cu o rară şi pilduitoare bunăvoinţă, îmi dă toate explicaţiunile asupra acestui vechiu şi sfânt aşezământ domnesc şi asupra minunatului şi nepreţuitului tezaur al bisericei şi al mânăstirei.

— După cucerirea cetăţei Chilia de la turci, în anul 1465, Ştefan cel Mare şi sfânt, pune în 1466 temelia bisericei, iar în anul 1470, după învingerea tătarilor pe Nistru, o sfinţeşte prin mitropolitul Teoctist al Moldovei şi 64 preoţi. Biserica a fost construită în stil bizantin-moldovenesc. Legenda spune, că Sf. Cruce a altarului bisericei, este aşezată chiar deasupra rădăcinei paltinului, în care s'a fixat săgeata trasă personal de Ştefan cel Mare, de pe vârful dealului „Crucişor", de la sud-est de mânăstire — însemnat cu o cruce comemorativă de piatră — pentru a arăta locul pe care trebuia să se zidească biserica mânăstirei.

[1]) — Domnul Ştefan, viteaz mare, ce-a dat groaza prin păgâni,
Locaş sfânt Creştinătăţei, astăzi vrea să facă dar,
Şi pe malurile Putnei, cu vitejii săi români,
Insu-şi merge să aleagă locul sfântului altar.

Mare obştie-l urmează şi pe culme se lăţeşte,
Precum aburii pe baltă, când lumina asfinţeşte.

1) V. Alexandri.

Căpitani, ostaşi cu zale şi cu paloşe de fer,
Pe-ai lor cai sirepi stau mândri, ca la semnul de războiu,
Al Moldovei steag de falǎ, fâlfâie falnic în cer;
Buciumul vueşte'n munte, sună valea de cimpoiu.

Iată, că lâng'o movilă Domnul Ştefan s'a oprit!
Totul tace,... ochii ţintă, stă poporul neclintit.

Trei ostaşi cu arc in mână, pe movilă-acum se urcă,
Doi, ca zimbrul ageri, mândri, nalţi ca bradul de la munte,
Pe-ai lor umeri poartă glugă, la brâu paloş şi pe frunte,
Cu-a lor lungi şi negre plete se scoboară-o neagră ţurcă.

Ei ades, cu-a lor săgeată repezită sus, in nor,
Pr'intre-a fulgerilor focuri, au oprit vulturu'n sbor.

Multe fiare din cei codri, mulţi duşmani tineri, semeţi
Drept in inimi, drept in frunte, au simţit a lor săgeţi;
Căci ei sunt arcaşii vrednici, ai lui Ştefan Domn cel Mare,
Ce-şi găteşte-acum săgeata s'o isbiască'n depărtare.

— Copii, trageţi... eu vreu astăzi, să mă 'ntrec în arc cu voi!
Astfel zice Domnul Ştefan!... iar voinicii amândoi,

Se plec, arcele-şi incoardă, trag,... săgeţile lor sboară,
Spintecă repede vântul, ce dă foc şi vâjâieşte,
Se tot duc, se duc cu gândul şi de-abia ochiul zăreşte
Pe câmp departe, locul unde se scoboară.

Ura'n ceruri se ridică! Urlă dealul, clocoteşte!
— Să trăiţi copii! — Le zice Ştefan, ce-acum se găteşte.

Sbârnâie coarda din arcu-i, fulgeră săgeata'n vânt,
Piere, trece mai departe şi 'ntr'un paltin vechiu s'a frânt.
— Acolo fi-va altarul! — Zice falnicul monarc,
Ce se'nchină şi se pleacă, pe războinicul său arc.

— Să trăiască Domnul Ştefan! — Mii de glasuri ii urează,
Şi poporul jos, pe vale, umilit îngenuchiază!

— Arzând în anul 1481 şi fiind — după cum se crede — prădată cu acea ocaziune, ea a fost restaurată. In anul 1654, Vasile

Lupu domnul Moldovei, crezând că între zidurile ei s'ar găsi ascunse comori, a distrus'o până aproape de temelie, dar tot el începe s'o rezidiască, fără a o fi putut termina, fiind alungat din domnie de Gh. Ştefan Tomşa, care luându-i locul în scaun, a continuat lucrările, fiind însă terminată de Domnul Istrate Dabija, care a urmat la domnie în anul 1662, restaurând'o în forma şi în stilul în care se vede astăzi, cu totul străin şi deosebit de acel original. Din vechile zidiri originale ale lui Ştefan cel Mare, n'a mai rămas decât temelia bisericei, turnul de observaţiune de la apus de biserică şi partea inferioară a turnului de la intrarea în mânăstire, purtând sus, pe frontispiciu, spre răsărit zimbrul, adică stema Moldovei, iar spre apus, ambele steme ale Moldovei şi Munteniei, adică zimbrul şi vulturul, de pe timpul domnului Constantin Racoviţă, care după ce a părăsit tronul Munteniei, a devenit domnul Moldovei.

Condus de prea cuviosul arhimandrit şi cuprins de emoţiune ntru în pridvorul bisericei, unde se găsesc mormintele mitropoliţilor Teoctist şi Iacob Putneanul, care a lucrat mult pentru restaurarea şi împodobirea bisericei. In pronaus se găsesc, mormântul lui Bogdan Voevod, fiul lui Ştefan cel Mare, cu a 3-a lui soţie, mormântul Mariei, fica lui Ştefan cel Mare, al doamnei Maria, soţia lui Petru Rareş şi Mormântul lui Ştefăniţă Vodă. Pe pereţi, 2 icoane — gobelinuri de o rară fineţă, lucrate de mână cu fir de aur — una reprezentând Buna Vestire" şi cealaltă „Inălţarea Maicei Domnului", dăruite bisericei de Ştefan cel Mare.

Un pas mai înlăuntru, în partea dreaptă a naosului, acoperite cu un frumos dulap cu geamuri, sfântul mormânt al lui Ştefan cel Mare şi al soţiei sale a 3-a, Maria Vochiţa, fiica lui Radu cel Frumos domnul Munteniei. Acum inima-mi bate mai cu putere, fiorii de emoţiune işi ating punctul culminat! Moment suprem şi sublim de reculegere sufletească! Tăcut, cu sfială şi respect mă apropiu şi în mod automat îmi fac semnul crucei. Aici, sub lespedea de marmoră, odihneşte de veci marele, viteazul, gloriosul şi sfântul domn al Moldovei, care a ţinut o jumătate de veac, în mânile lui puternice şi sigure, destinul ţărei şi al poporului său, purtătorul a multe războaie glorioase şi ziditorul a multe biserici şi mânăstiri, ilustrul şi legendarul erou al ţărei sale şi al creştinătăţei, strălucitul învingător de la Baia, de la Racova şi din Codrul Cosminului, leul sângerat dar neînvins de la Valea Albă, mort în anul 1504!...

¹) — Ştefan, Ştefan, Domn cel Mare,
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare!
Din Suceava când el sare
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare!
Braţul lui fără'ncetare
Bate hoardele tătare
Bate cetele maghiare
Bate leşi din fuga mare
Bate turci pe smei călare
Şi-i scuteşte de'ngropare,
Lumea 'ntreagă stă'n mirare!
Ţara-i mică, ţara-i tare
Şi duşmanul spor nu-are!

— Şi acum:

²) — La poalele Carpaţilor
Sub vechiul tău mormânt
Dormi, erou al Românilor,
O! Ştefan, erou sfânt!
Ca santinele falnice
Carpaţii te păzesc
Şi de sublima-ţi glorie
Cu secolii şoptesc.

In cer apune soarele
Stingând razele lui
Dar intr'a noastre suflete
In veci tu nu apui!
Prin negura trecutului
O! Soare 'nvingător,
Lumini cu raze splendide
Prezent şi viitor.

Când tremurau popoarele
Sub aprigii păgâni,
Tu le-apărai cu braţele
Vitejilor români.
Cu drag privindu-ţi patria
Şi moartea cu dispreţ,
Măreţ în sânul luptelor
Şi'n pace-ai fost măreţ.

In timpul vitejiilor
Cuprins de-un sacru dor,
Visai unirea Daciei,
Cu-o turmă şi-un păstor.
O! mare umbră-eroică,
Priveşte visul tău:
Uniţi suntem în cugete,
Uniţi în Dumnezeu.

La poalele Carpaţilor
La vechiul tău mormânt,
Toţi în genunchi, o! Ştefane
Depunem jurământ:
Un gând s'avem în numele
Românului popor,
Aprinşi de-amorul gloriei
Şi-al Patriei amor!

1), 2) V. Alexandri.

— Deasupra mormântului, acoperit cu o frumoasă catifea roşie brodată cu ramuri şi flori şi cu inscripţiunea ce arată anul, ziua şi ora morţei marelui domn, atârnă coroana de laur şi stejar în argint aurit, depusă de regele Carol I al României. Se găsesc apoi, 2 frumoase epitafe ale doamnelor române din vechiul regat şi din Bucovina, foarte fine şi scumpe, lucrate în fire de aur; un porumbel de argint depus de un călugăr şi o urnă tot de argint, depusă de studenţimea română din Viena. In stânga naosului, mormântul Mariei de Mangop, a 2-a soţie a lui Ştefan cel Mare şi cei 3 copilaşi ai ei, Ştefan, Petru şi Maria. Pe pereţi 2 icoane-gobelinuri de o rară fineţă şi de o mare valoare artistică şi materială, lucrate de mână în fire de aur, unul reprezentând „Răstignirea Domnului Isus Hristos" iar cellalt, împodobit cu mărgăritare, reprezentând „Adormirea Maicei Domnului," precum şi un „aer„ lucrat în fire de aur pe mătasă foarte fină, de culoare liliachie şi împodobit cu mărgăritare, de o valoare artistică şi materială încă şi mai mare, toate trei, fiind dăruite bisericei de Ştefan cel Mare, care le ar fi adus din Constantinopol. Se mai află încă şi al 4-lea mare şi foarte fin gobelin, lucrat în fire de aur pe mătasă, reprezindând „Adormirea Maicei Domnului" şi dăruit bisericei de Bogdan Voevod. Policandrul cel mare din mijlocul bisericei, refăcut din alte două, donate de Ştefan cel Mare, este de bronz împodobit cu ouă de struţ şi cu 5 cete îngereşti argintate. Intr'o cutie de lemn, se păstrează craniul Sf. Ghenadie patriarhul Ţarigradului, moaşte de ale Sf. Ştefan mucenicul Creştinătăţei, care a trăit la o sută de ani după Hristos, aduse de Ştefan cel Mare de la Constantinopol, precum şi un deget al cuviosului Daniel Sihastru.

Din biserică, părintele stareţ mă conduce la muzeul mânăstirei, instalat într'o cameră a arhondaricului. Părăsind istorica şi sfânta biserică cu sufletul înălţat la Dumnezeu, arunc o ultimă duioasă şi respectoasă privire, asupra mormântului marelui şi strălucitului domn al Moldovei.

¹) — Dormi, Măria Ta, că'n viaţă veşnic fuşi neadormit;
Trageţi mantia de purpur, care-ţi înfăşoară slava,
Tu, ce'n patru zeci şi patru de războaie-ai biruit
Şi-ai fost pavăză şi vultur la Suceava!

1) Mircea Rădulescu.

— La muzeu, părintele arhimandrit Grigorie cu aceeaş bunăvoinţă, îmi arată tot ceea ce este acolo mai interesant şi anume: Lada de lemn de chiparos cu sculpturi, în care au fost aduse de Alexandru cel Bun, de la Cetatea Albă la Suceava, moaştele Sf. Ioan cel Nou; craniul Mariei, fiica lui Ştefan cel Mare şi resturi din vestmintele ei şi ale lui Ştefăniţă Vodă, cu perle veritabile; doi serafimi de aur şi argint lucraţi în filigram de o rară fineţă, dăruiţi de Ştefan cel Mare. Un epitrahir tot în fire de aur pe mătasă fină, având ca şi serafimii, inscripţiunea: „Eu Ştefan Voevod şi soţia mea Maria am dăruit acest epitrahir, mânăstirei mele de la Putna;“ o cădelniţă de aur şi argint în filigram, cu pietre preţioase, de o rară frumuseţe şi valoare; două evanghelii legate în argint aurit şi o cruce îmbrăcată în argint aurit cu filigram, dăruite tot de Ştefan cel Mare; o mică cruce din *„scumpul lemn,“* adică, din crucea pe care a fost răstignit Isus Hristos, adusă de Ştefan cel Mare de la mânăstirea Xeropotamos; talismanul lui Ştefan cel Mare — o icoană foarte veche, legată în argint aurit şi emailat, compusă din 3 părţi, reprezentând: la mijloc pe Isus Hristos, la dreapta pe Maica Domnului şi la stânga pe Sf. Ioan Botezătorul — pe care-l lua cu sine în toate bătăliile; în sfârşit, am mai văzut în acest muzeu şi alte epitrahire şi obiecte bisericeşti, donate tot de Ştefan cel Mare, multe bijuterii de aur cu pietre preţioase, scoase din mormintele Domniţelor, precum şi mai multe hrizoave cu pecetia domnească, ale marelui domn şi ale altor voevozi moldoveni.

— La mică depărtare de mânăstire, se află *peştera Sihastrului Daniel*, care — cum spune legenda — a fost descoperit acolo de Ştefan cel Mare.

[1]) — Sub o râpă stearpă, pe un râu în spume,
Unde un sihastru a fugit de lume,
Cu vărsarea serei un străin sosi;
— Ştefan al Moldovei vine a-ţi vorbi!
— Ştefan al Moldovei? — Daniel îi spune —
Să aştepte-afară; sunt în rugăciune!
. . . .

— Eram copil, când, învăţat tot de buna şi neuitata mea mamă, care cea d'intâi mi-a picurat în suflet iubirea de patrie, recitam

1) D. Bolintineanu.

această poezie şi acum, spre bătrâneţe avui fericirea, ca odată cu mânăstirea Putna şi mormântul marelui voevod al Moldovei, să văd şi peştera lui Daniel Sihastru. Este scobită într'o stâncă, având o mică terasă cu şănţuleţ pentru scurgerea apei, cu o uşă de intrare şi 2 cămărui mici. In cea din faţă un pătişor şi o ferăstruie, iar în cea din fund o vatră pentru foc, cu 2 policioare şi o mică ferăstruie, toate făcute în stâncă, probabil, cu dalta şi ciocanul. Dedesupt, săpată tot în stâncă, o gaură ce-i servia, probabil, de pivniţă.

In vecinătatea mânăstirei sunt 3 fabrici, între care una de geamuri.

Cu sufletul plin de mulţumire şi fericire, ca şi renăscut după cele câteva clipe de cucernicie, trăite în atmosfera mistică a mânăstirei Putna, lângă mormântul marelui Ştefan şi acelea ale scumpilor Săi, mă depărtez încet, întorcând mereu privirea înapoi,... acolo, aproape,... dar cu gândul departe, la epoca de aur a Moldovei, la glorioasa epopee a poporului român moldovean, d'intre anii 1457 şi 1504!

— De la mânăstirea Putna continuând drumul spre apus, pe valea Sucevei, care de la gura Putnei şi cu deosebire de la satul Straja în sus, este foarte frumoasă şi plină de pitoresc, mărginită de o parte şi de alta de munţi accidentaţi şi acoperiţi cu frumoase păduri de brad, cu fâneţe şi păşune, se ajunge la *Seletin*; sat mare, aproape târguşor, capul liniei ferate de pe valea Sucevei, aşezat într'o frumoasă expansiune, înconjurat cu munţi investmântaţi cu brad, cu climă dulce şi aer plăcut, putând deveni — mai cu seamă în partea d'inspre gară, care se desvoltă acum — o simpatică şi preţuită staţiune climatică.

VALEA ŞI REGIUNEA SIRETULUI CĂTRE OBÂRŞIA LUI—CERNAUŢ—VIJNIŢA—BERHOMETE—VALEA CEREMUŞULUI—VALEA PUTILEI—PE LA ISVOARELE SUCEVEI ŞI MOLDOVEI, PESTE MUNŢII LOZOVEI—VALEA SUPERIOARA A MOLDOVEI—FUNDUL MOLDOVEI.

— De la gara Hliboca, cu trenul sau cu trăsura pe valea superioară a Siretului, trecând prin oraşul Flondoreni, fost Storojineţ, se ajunge la *Berhomete*, sat mare şi frumos, aproape târguşor, cu

vr'o 8000 locuitori — între cari foarte mulți evrei — așezat la poalele munților.

Plec din Berhomete cu trenul forestier — se poate merge și cu trăsura pe șoseluță — în sus, pe frumoasa vale a Siretului superior, acum mărginită de frumoase șiruri de munți împăduriți cu fag și cu brad, foarte asemănătoare cu valea Argeșului între cetatea lui Radu Vodă și Cumpăna și cu valea Sabașei. După 26 km. de drum, ajung la satul Șipote, sau Bursucău, așezat pe un platou în terase, într'o frumoasă expansiune a văei, așternută cu fâneață și pășune.

După cum Jiul, Oltul, Buzăul, Trotușul și Bistrița Mare, ne-au adus nouă, celor din România Mică și liberă, mai bine de 1000 ani, dragostea, suspinele și lacrimile de durere și umilință, precum și dorul de eliberare și unire ale fraților bănățeni, ardeleni și maramureșeni, de sub nedreapta și tiranica stăpânire maghiară de tristă memorie, tot astfel Siretul, cu Suceava și Moldova, ne-au adus timp de 150 de ani, dragostea, lacrimile de suferință și dorul de eliberare și unire ale fraților bucovineni, căzuți pradă nedreptei și umilitoarei stăpâniri austriace, dispărută odată cu cea ungurească și pentru vecie, de pe meleagurile noastre strămoșești!

Siretul isvorăște mai sus de Șipote, de sub muntele Zezeu, din locul numit Suha Varșic și curge limpede, frumos, susurând și șerpuind pr'intre brazi, arini și răchite. Spre apus de Șipote, munții îmbrăcați esclusiv cu bătrâni codri de brad, se înalță în forme rotunde, frumoase și armonioase, în toată măreția și splendoarea lor, deschizând văi strâmte și adânci, prin fundul cărora curg mici pârâiașe cristaline, afluenți ai Siretului, ca și cum frumosul și iubitul râu, ar avea mai multe isvoare. E frumoasă, măreață și splendidă această priveliște a munților Frunca Stângă, Ciuchilca, Vauțen (?) Șurdiu, Pleașa, Măgura, Zezeu, Lungul, Rotundul, Ciomirna, Lișnița, Tomnaticul, Bucova și Marerca, ce se leagă între ei, profilându-se pe albastra boltă cerească, de la stânga la dreapta. De pe vârful Măgurei înalt de 1500 m., cel mai înalt și mai majestos d'intre toți, privind peste culmi și peste codrii verzi, se vede prin atmosfera albăstrie-violetă și transparentă, întreaga regiune colinară și de șes a Bucovinei, precum și Cernăuțul. De la Șipote, urmând cu trăsura ori călare în sus, pe drumul de pe valea Siretului — pe care o părăsește aproape de obârșia lui — ridicând și apoi scoborând munții în aspră serpantină, prin vastele și frumoasele păduri de brad, se poate trece în valea superioară a Sucevei, la Seletin.

— La nord de orașele Rădăuț, Siret și de localitatea Hliboca, în valea Prutului, se găsește orașul *Cernăuț*, capitala județului Cernăuț, centrul cultural și economic al Bucovinei, așezat pe un teren ușor reliefat, în care se remarcă palatul justiției, palatul administrativ, frumoasa grădină publică, biserica catredrală și mai cu seamă palatul-reședință mitropolitană, demn de toată admirațiunea noastră. Toate clădirile acestui frumos palat, sunt zidite în cărămidă aparentă, cu ornamentațiuni și ciubuce de ceramică și acoperite cu teracotă. Biserica, cu plafoanele și cupola în sculpturi și frescă de mare artă, are o prea bună acustică. In interiorul palatului se remarcă sala de ședințe, paraclisul și cu deosebire sala sinodală, care este toată în marmoră, cu sculpturi artistice și având pe pereți, pictate în uleiu, următoarele splendide tablouri: 1) Sinodul I-iu egumenic din Nicea, prezidat de Impăratul Constantin cel Mare, în anul 325 d. H. 2) Trimiterea de către Isus Hristos, a apostolilor în toată lumea, pentru vestirea evangheliei. 3) Impăratului Constantin cel Mare, i se arată pe cer semnul crucei, în care va învinge. 4) Aducerea moaștelor Sf. Ioan cel Nou, de la Cetatea Albă la Suceava. 5) Condamnarea confesiunei lui Ciril Lucariș, la Sinodul din Iași în anul 1641. 6) Jurământul de credință al bucovinenilor, după răpirea Bucovinei și alipirea ei la Austria, în anul 1775! — *Acest tablou constituie astăzi, după 10 ani de la unire, o rușine națională, pe care cei în drept și în special I. P. S. Mitropolitul Bucovinei, au datoria s'o șteargă fără întârziere, înlocuind tabloul cu un altul, care să reprezinte marele și gloriosul act al unirei și realipirei scumpei provincii românești la țara mamă, sub gloriosul rege Ferdinand I, în anul 1918!* 7) Proclamarea mitropoliei Bucovinei și Dalmației, în biserica catedrală din Cernăuț și instalarea mitropolitului Teofil în anul 1784. 8) Creștinarea locuitorilor din Dacia. 9) Inființarea mitropoliei Moldovei și Sucevei, sub voevodul Alexandru cel Bun. 10) Inființarea episcopiei Rădăuților, tot sub Alexandru cel Bun. 11) Arătarea, de către Ștefan cel Mare, a locului pe care trebuia să se zidiască biserica mânăstirei Putna.

In sala de ședințe, se află portretele în uleiu și în mărime naturală, ale celor 5 mitropoliți ai Bucovinei îmbrăcați în odăjdii, cel din urmă fiind mitropolitul Vladimir de Repta. Frumosul parc din dosul palatului, complectează admirabil, frumusețea reședinței mitropolitane din Cernăuț.

— Plec din Cernăuţ cu trenul — se poate merge şi cu trăsura — prin satul şi gara Grigore Ghica Vodă spre apus, pe valea Prutului până aproape de Văscăuţi şi apoi pe valea Ceremuşului, afluent drept al Prutului, care în parte constituie frontiera d'intre România şi Polonia şi ajung la orăşelul *Vijniţa*, admirând în drum, trecerea plutelor în jos, pe apa limpede şi verzuie a Prutului, a cărui luncă se aseamănă pe aici foarte mult, cu a Siretului în Moldova. Frumoasa şosea, mai cu seamă pe valea Ceremuşului, este plantată pe ambele laturi cu pomi roditori; cireşi, vişini, pruni, meri şi peri. Orăşelul Vijniţa aşezat pe dreapta Ceremureşului, în faţa satului polonez „Cuti“ de pe stânga pârâului, la poalele frumoşilor munţi frământaţi şi acoperiţi cu păduri de fag şi de brad, are o situaţiune d'intre cele mai simpatice, cu climă dulce şi aer plăcut, de care se bucură însă numai evreii galiţieni, cari locuiesc în massă compactă şi acest mic şi nenorocit orăşel, în care te crezi ca în Palestina! Apropiindu-mă de Vijniţa, mi se părea că mă apropiu de Călimăneşti venind d'inspre R. Vâlcea, atât e de mare asemănarea ca natură şi pitoresc; dar odată ajuns, crudă şi dureroasă decepţiune!... In orăşel, văd mulţi ţărani veniţi de prin satele mai apropiate, cari se cred ruteni, vorbind ruteneşte, dar cu figura, privirea şi portul curat româneşti. Bărbaţii cu iţari albi de pânză, strâmţi, lungi şi încreţiţi jos, cu cămeşile încreţite purtate in afară şi incinşi cu chimire de piele, mai înguste decât ale maramureşenilor, cu ledunci de lână de culoare în general roşie, frumos ţesute şi lucrate, cu pălării negre şi mici în bordură, iarna purtând căciuli, cojoace şi sumane. Femeile şi fetele, mai toate îmbrobodite, poartă catrinţe ca în Moldova, iarna cojoace. Numai garniturile cămeşilor, atât la bărbaţi, cât şi la femei, se deosebesc de ale românilor bucovineni. Sunt, fără îndoială, românii bucovineni ai lui Ştefan cel Mare, rutenizaţi sub perfida stăpânire austriacă. Statul nostru are sacra datorie de a lua măsuri, ca această populaţiune înstrăinată, să revină la matca ei românească, mai cu seamă că este de religie ortodoxă.

— De la Vijniţa, pe o frumoasă şosea ce ridică dealul cu direcţiunea sud-est, străbătând un vast platou acoperit cu fâneţe şi culturi, apoi o frumoasă pădure de brad amestecat cu fag, prin care se trece ridicând şi scoborând într'o uşoară serpantină, se ajunge, după un parcurs de 20 km. la Berhomete, în valea superioară a Siretului. Defilând pe acest frumos drum, prin faţa ultimilor ramificaţiuni ale munţilor de pe dreapta Ceremuşului, mi se

părea că merg pe drumul de la T. Severin la Curtea de Argeş, sau pe acel de la Piatra Neamţ la Tg. Neamţ şi mânăstirea Neamţ, prin Bălţăteşti.

— In dimineaţa unei frumoase zile de Septemvrie părăsind Vijniţa, iar pentru un moment şi apa Ceremuşului, mă îndrept cu trăsura în sus, pe strâmta, frumoasa şi pitoreasca vale a pârâiaşului Vijniţa, afluent drept al Ceremuşului, ce curge pr'intre coastele înalte şi frumos împădurite cu fag şi cu brad ale munţilor Ceremuşului, cari fac parte din sistemul Carpaţilor Păduroşi, întinşi pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung ce se întinde pe apă în sus, a cărui parte nordică, constituie o foarte modestă dar drăguţă şi simpatică staţiune climatică, pentru lumea din apropiere. Eşind din acest sat, şoseaua părăseşte apa Vijnicioarei aproape de obârşia ei, o ia la dreapta şi ridică prin pădure într'o foarte aspră serpantină muntele Nincici, din vârful căruia se descopere la vr'o 2 k.m. spre apus, iarăşi splendida şi încântătoarea privelişte a Ceremuşului, îndoindu-se pe la poalele frumoşilor munţi, învestmântaţi în mare parte cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad şi mesteacăn. De aici, şoseaua scoboară tot prin pădure, într'o serpantină încă şi mai aspră, în satul Răstoace de pe malul drept al Ceremuşului, care pe aici constituie încă, frontiera între România şi Polonia. Regiunea este foarte populată de veveriţe. De la Vijnicioara până aici, am întâlnit cinci traversând drumul, cocoţându-se prin crăngile arborilor pe care se leagănă, sărind de pe una pe alta şi chiar dintr'un copac într'altul. Valea Ceremuşului lărguţă şi populată, este foarte frumoasă şi plină de pitoresc, apa limpede-verzuie, cu reflexe solare de argint şi diamant, şerpuind repede p'intre arini, plopi şi răchite, pe patu-i prundos. Pe malul stâng al Ceremureşului, întins şi pe poalele muntelui, în cadrul verde al pădurilor, se vede lucind în razele de soare, frumosul sat polonez Bila Berescа. Este un peisaj, de toată frumuseţea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremuşului, şoseaua traversează pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrăşeni şi Marinişeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluenţa Ceremuşului cu afluentul său drept Putila, ce isvorăşte din vârful Lozova. De la Gura Putilei, o mică şoseluţă în proastă stare, continuând în sus pe valea Ceremuşului, duce la satul Iabloniţa şi mai departe, pe valea Ceremuşului Alb, oferind privelişti şi peisagii d'intre cele

mai frumoase şi mai încântătoare. Şoseaua principală pe care am venit de la Vijniţa, o ia în sus pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremuşului, strânsă între munţi mai înalţi, acoperiţi cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniţi, Chişeliţeni, Toroceni, Putila, Foşca, Serghieni şi Plosca, de unde părăsind cursul Putilei aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanţă de 48—50 km. dela Vijniţa. Cam în dreptul satului Chiseliţeni şi spre răsărit, se înalţă fumosul şi falnicul munte Racova, mamelonat şi îmbrăcat cu brad, din vârful căruia pe timp frumos şi senin, se vede oraşul Cernăuţ. In faţa muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înalţă muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniţi înainte, munţii sunt mai mici, în pante mai dulci şi mai puţin împăduriţi. Această regiune muntoasă, întinsă dealungul văilor Ceremuşului Mare, Ceremuşului Alb şi Putilei, este în mare parte locuită de „huţani“, sau munteni. Aceşti huţani — ca şi moţii — locuesc răzleţi, împrăştiaţi pe văi şi pe coastele munţilor, însă prin deosebire de moţi, ei sunt în general bine înstăriţi, au pământuri de păşune, vite, oi şi mănâncă bine, unt, brânză, carne şi mai cu seamă lapte acru — „husling“ cum îi zic ei — pe care-l pun într'o doniţă (bărăbânţ), din care mănâncă toţi ai casei, cu mămăligă şi cu „pită“ de făină de grâu amestecat cu cartofi. Huţanii ca şi rutenii d'inspre şes, vorbesc cam aceeaş limbă, având aceeaş fizionomie şi acelaş port, cu deosebire că ei, ca şi moţii, poartă cioareci, iarna mai mult roşii, iar vara albi, precum şi un fel de jambiere largi de pâslă roşie, căzând deasupra opincilor — ca bănăţenii — cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii şi cămeşi cusute cu arniciu roşu. Huţanele, femei şi fete, îmbrăcate cu catrinţe, cămeşi înflorite, cojoace şi ghete sau opinci, cu jambiere ca şi bărbaţii, fiind îmbrobodite cu tulpane roşii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbăteşte în aliurile cele mai vii, bând şi fumând în cârciumi laolaltă cu bărbaţii şi deopotrivă cu ei!... In zilele de târg, huţanii scoboară în Vijniţa, Berhomete şi Seletin, îşi vând tot ceea ce au de vândut evreilor, cari le cumpără pe preţuri mult sub valoarea lor reală, reţinându-i apoi la băutură alcoolică otrăvită prin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organismele otrăvite, cu capetele bolnave, năucite şi cu pungile aproape goale!... Ce perfectă asemănare, cu ceea ce se întâmplă în Maramureş!

Dimineaţa pe o vreme splendidă, plec cu trăsura mai departe, din Seletin spre satul Fundul Moldovei. După un parcurs de 9 km., ridicând pe şosea în sus, pe strâmta şi frumoasa vale superioară a Sucevei, pr'intre şirurile de munţi nu prea înalţi şi mai puţin despăduriţi, ajung în frumosul sat Şipotele Sucevei, situat la confluenţa celor 2 mici pârâiaşe, care formează de aici în jos cursul Sucevei; cel d'inspre apus isvorând de sub muntele Tomnaticul înalt de 1567 m., numit Cubilioara, iar cel d'inspre răsărit, isvorând cam de sub muntele Lucinei, înalt de 1597 m., numit Isvor. Satul este în mare parte, locuit de huţani. Chiar în momentul sosirei mele acolo, întâlnesc o huţană voinică, frumoasă şi bogată, bine şi curat îmbrăcată în costumul ei naţional, care — mi s'a spus — ţinuse până atunci 3 bărbaţi,... gonind bărbăteşte, perfect aşezată în şea, dreaptă şi cu privirea mândră, pe un mare şi frumos cal, într'un trap săltat, ce putea face gelos pe orice bărbat, d'intre cei mai buni călăreţi.

— Din Şipotele Sucevei, urmând pe pârâiaşul Isvor în sus, dau în cătunul Isvor întins dealungul apei, cu casele foarte răspândite pe vale şi pe dealuri. In dreapta şi în stânga şoselei şi a pârâului, păşune şi fâneţe cosite, pline de flori violete de brânduşi, semn de toamnă lungă şi frumoasă, aşa cum de fapt a şi fost. Trecând şi de cătunul Isvor, las munţii Papaica şi Rebenul spre răsărit, părăsesc şi pârâul Isvorul aproape de obârşia lui, ridic dealul pe o mică şi uşoară serpantină şi trec prin „pasul Isvorul“, sau „Plaiul Moldovei“, din valea superioară a Sucevei în valea superioară a râului Moldova şi chiar pe la isvorul lui, la satul Moldova-Suliţa, după ce mai întâi, de pe culmea dealului, admir, spre apus frumoşii munţi Lucina şi Ţapul, cei mai înalţi şi mai măreţi din această regiune, iar spre răsărit, munţii mai puţin înalţi ai râului Moldova. Eşind din satul Moldova-Suliţa, privesc spre răsărit muntele Găina, împădurit cu brad, mai puţin înalt decât Găina munţilor Apuseni. Traversez cătunul Benie, apoi frumosul sat Breaza, la eşirea de miază-zi a căruia, în punctul numit „Podişul“, munţii îmbrăcaţi cu frumoase păduri se apropie, valea — pe fundul căreea, alături de şosea, şerpuieşte limpede, învolburată şi frumoasă apa Moldovei — se strâmtează foarte mult şi într'amurg, când soarele aruncându-şi înapoi cele din urmă raze, scaldă în lumină valea cu apa, coastele, coamele şi măgurile munţilor investmântaţi cu brad, ajung la marele şi frumosul sat *Fundul Moldovei.* Satul este întins pe o lungime de vr'o 15 km. pe marginile apei Moldovei, bucurându-se de un remarcabil pitoresc şi de o climă foarte dulce şi plăcută, ceea ce-l

face propriu şi ca staţiune climatică, fiind mai cu seamă şi capul liniei ferate ce vine d'inspre Vatra Dornei şi d'inspre Câmpu Lungul Bucovinei. In general, drumul de la Vijniţa la Fundul Moldovei, lung de vr'o 100 km. — între Seletin şi Fundul Moldovei sunt tot 50 km. — este foarte frumos şi plăcut, străbătând dealungul apelor vii, limpezi şi murmurătoare, o regiune muntoasă d'intre cele mai frumoase, mai pitoreşti şi mai variate.

CÂMPU-LUNGUL BUCOVINEI—GURA HUMORULUI—BAIA—BĂILE OGLINZI—TÂRGUL ŞI CETATEA NEAMŢ—MÂNĂSTIRILE NEAMŢ, SECUL, SIHLEA, AGAPIA ŞI VĂRATEC—BĂILE BĂLŢĂTEŞTI—MÂNĂSTIREA ORAIŢA—RĂZBOIENI.

— De la Fundul Moldovei, ori de la Vatra Dornei, cu trenul sau cu trăsura prin satul Pârjolita şi urmând în jos cursul Moldovei, pe la gura afluentului ei stâng Moldoviţa, se ajunge la *Câmpu-Lungul Bucovinei*, capitala judeţului cu acelaş nume, oraş-staţiune climatică foarte drăguţ, vesel şi simpatic, aşezat cam în anfiteatru, pe coastele dulci ale dealului.

De la Câmpu Lung, prin oraşul *Gura Humorului* şi prin Cornul Luncei, lăsând la stânga Fălticenii, la dreapta Mălinii şi urmând în jos cursul Moldovei, se ajunge la frumosul sat *Baia*, aşezat sub deal, pe malul stâng al Moldovei, glorios şi scump colţişor de ţară, unde în anul 1467, Ştefan cel Mare a bătut cumplit pe Matei Corvin regele Ungariei. Are două frumoase biserici — monumente istorice — una zidită de Ştefan cel Mare şi cealaltă de Petru Rareş. Acesta este drumul pe care l'a urmat venind din Maramureş, probabil peste Prislop şi pe valea Bistriţei Mari, prin Cârlibaba, Iacobeni, Pârjolita, Câmpu Lung şi Cornul Luncei, Dragoş Voevod, în prima descălecare în Moldova de Sus, unde a înfiinţat primul voevodat supus tot coroanei ungureşti. Legenda spune, că în anul 1343, Dragoş, care era comite al românilor din Maramureş, plecând la vânătoare însoţit de mai mulţi români nobili devotaţi şi luându-se după un zimbru (bour), l'a ajuns şi l'a ucis la apa Moldovei, în locul numit de atunci „Boureni"; apei dându-i numele Moldova, după numele căţelei lui pe care o chema „Molda" şi care după ce fugărise zimbrul, fiind înfierbântată şi bând apă rece

şi multă din râu, a murit. Lui Dragoş, plăcându-i aceste locuri rămas aici, înfiinţând voevodatul Moldovei sub suzeranitatea Ungariei, căruia i-a hotărât ca semn al domniei, adică ca stemă, capul de zimbru. In realitate, Dragoş cu românii săi, luase parte la expediţiunea lui Ludovic regele Ungariei, în contra tătarilor care-i invadaseră ţara. A 2-a şi adevărata descălecare a fost a lui Bogdan Voevod, tot crai al românilor din Maramureş, care a plecat în anul 1349, în urma revoluţiunei românilor în contra persecuţiunilor religioase ungureşti, întemeind Moldova, ca stat de sine stătător.

— De la satul Brusturii situat la sud de Baia, părăsind valea Moldovei şi trecând peste botul dealului în valea pârâului Sărat, după 2-3 km. de mers în susul pârâului, ajungi la staţiunea balneo-climatică *Oglinzi*, cu climă dulce şi constantă, aer curat şi ferit de curenţi, cu foarte bune şi eficace ape minerale sărate, sulfuroase şi feruginoase, pentru băi calde şi reci. De aici peste dealul Oglinzi, scobori în valea pârâului Neamţul, afluent drept al Moldovei, la drăguţul şi simpaticul Târgu-Neamţ, unde se pot vedea ruinele vestitei cetăţi istorice a Neamţului, situată pe dealul escarpat din marginea apusană a oraşului, zidită de cavalerii teutoni, probabil înainte de anul 1300, adică înainte de descălecare. Atacată de turci dar necucerită, în timpul bătăliei de la Valea Albă — astăzi Războeni; închinată lui Mihai Viteazul Domnul tuturor românilor, cetatea Neamţ a fost cucerită numai în anul 1684, de către regele Sobieski al polonilor, când ea a fost apărată de cei 19 viteji şi legendari plăeşi moldoveni, în contra întregei armate polone, comandată chiar de Sobieski.

[1]) — Cetatea din vremuri cărunte
Visează sub farmec de lună
Nimic nu s'aude la munte,
Nici bucium pe vale nu sună.
. . . .
Deodată s'aude în zare
Un vuet mai des de copite
Şi vuetul creşte mai tare
In mijlocul nopţii vrăjite.
Ca fulgere-apoi se zăreşte
Lucirea de coifuri şi arme,
Străjerii din turn dau alarme,
Cetatea din vis se trezeşte.

1) Alexandru Naum.

Ajuns-au la poartă călării
Voevodul loveşte c'o spadă;
Din turn se scoboară străjerii
Şi podul il lasă să cadă;
. . . .
E Ştefan cel Sfânt! Voevodul
Din luptă cu sfetnicii vine;
In urmă se'nalţă iar podul
Şi poarta se 'ntoarce'n ţiţine;
Şi iarăşi tăcerea se lasă....
. . . .
. . . .
De mână o ia pe Domniţă
Şi cad in genunchi, la troiţă,
Slăvind in mărire pe Domnul.

— De la Tg. Neamţ luând'o spre nord-vest, pe apa pârâului Neamţ în sus şi trecând prin satul Humuleşti, astăzi o suburbie a Tg. Neamţului — unde se poate vedea casa lui Ioan Creangă — prin satul Vânători-Neamţ şi prin seculara şi splendida pădure de bătrâni, frumoşi şi falnici stejari, ajungem la vechea şi faimoasa *mânăstire Neamţ*, de călugări, situată pe apa Nemţişorului, mic afluent al pârâului Neamţ, în mijlocul pădurilor de brad şi de stejar. Această mare şi frumoasă mânăstire de călugări, cu 3 biserici, cea mai veche şi mai însemnată din ţară, a fost întemeiată de către Petru Vodă Muşat, după îndemnul călugărilor răsăriteni Sofronie, Pimen şi Silvan. Mănăstirea a luat cea mai mare dezvoltare şi strălucire în timpul domniei lui Ştefan cel Mare, care a zidit în anul 1497, biserica cea mare cu hramul „Inălţărei". Istoria mănăstirei Neamţ este strâns legată de istoria Moldovei, deoarece aici, în această mânăstire, a fost întreaga viaţă bisericească şi culturală a Moldovei. Aici se tipăriau şi de aici se împrăştiau in toată Moldova, cărţile cu învăţături morale, creştineşti şi tot de aici s'au ales şi mulţi episcopi şi mitropoliţi ai Moldovei şi Sucevei.

Ca odoare, mănăstirea posedă „Icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului", îmbrăcată în argint, dăruită de împăratul Andronic Paleologu lui Alexandru cel Bun, precum şi diferite vestminte arhiereşti şi preoţeşti, cărţi, candele, cruci — între care şi aceea cu briliante, dăruită de Ştefan cel Mare — precum şi evanghelia legată în aur şi email, dăruită de Petru cel Mare ţarul Rusiei. In biserică este îngropat cuviosul călugăr Paisie, considerat ca sfânt. Clima dulce şi constantă, aerul curat, ozonat şi îmbălmăsat de răşina

brazilor, a făcut din mânăstirea Neamţ o importantă staţiune climatică şi de repaos, mai ales pentru intelectuali.

— De la mânăstirea Neamţ, luând'o spre miază-zi, pe mica şoseluţă din pădure, ajungi după vr'o 2—3 km. la mânăstirea *Secul*, tot de călugări, situată în mijlocul codrului, întemeiată de marele vornic Nistor Ureche în anul 1595 şi care s'a desvoltat în strânsă legătură cu mânăstirea Neamţ.

La această mânăstire, transformată în cetăţuie, s'a petrecut un fapt de arme în timpul Eteriei, adică a revoluţiunei greceşti din anul 1821, consecinţă a răscoalei lui Tudor Vladimirescu. Sub pretext de a stinge revoluţiunea grecească condusă de Alexandru Ipsilante, dar şi pentru a jefui, pustii şi batjocori Principatele Române, turcii trec Dunărea în anul 1821 pe la Calafat, Giurgiu şi Galaţi, bat cumplit la Drăgăşani armata eteristă mercenară din Muntenia, iar la satul Stânca de lângă Iaşi, bat şi armata eteristă mercenară din Moldova. Iordache Olimpiotul şi tovărăşul său Farmache, ambii români macedoneni, căpitani în armata eteristă din Muntenia, după ce pierdură lupta la Drăgăşani, se refugiară cu vr'o 150 de viteji în Moldova, la mânăstirea Secul, unde rezistară atacului turcesc 15 zile, după care Farmache s'a predat, iar Olimpiotul, numai cu 10 viteji ce-i rămaseră credincioşi, se închise în clopotniţa bisericei, de unde, după ce aruncară în turci până la cel din urmă glonţ, deteră foc butoiului cu pulbere ce le mai rămăsese, sărind cu toţii în aer! Frumos, măreţ şi eroic fapt de arme — atât de asemănător cu acel săvârşit de cei 19 plăeşi moldoveni la Cetatea Neamţ — datorită unui viteaz român macedonean, vrednic fiu al eroicei ramure româneşti, răzleţită pe meleagurile Macedoniei şi mai departe, până în sudul peninsulei Balcanice!

Ca odoare bisericeşti se pot vedea aici, frumosul „aer" cusut de Mitrofana, soţia lui Nistor Ureche, cruci de argint aurit, încrustate cu pietre preţioase, potire şi candele de argint, vestminte preoţeşti, etc. La această mânăstire, care a suferit foarte mult în timpul luptelor moldovenilor cu turcii, tătarii şi polonii cari invadau ţara, a trăit în ultimii ani ai vieţei şi a fost înmormântat, marele mitropolit Varlam al Moldovei şi Sucevei.

— Dela mânăstirea Secul, cu carul, călare, sau pe jos, pe un drum greu, îngust, priporos şi plin de ogaşe, numai la umbra codrului şi trecând pe la schitul *Sihlea* — aşezat în paza unor mari

colţi de stâncă, în vecinătatea căruia se poate vizita şi peştera Sfintei Teodora — se poate merge la frumoasa şi vestita mânăstire de maici, *Agapia*. Drumul cel mare însă, care duce la această mânăstire, este frumoasa şosea ce vine dela Roman şi dela Piatra-Neamţ prin Bălţăteşti, sau aceea care vine de la Paşcani şi dela Gura Humorului-Fălticeni, prin Tg. Neamţ.

Aşezată pe frumoasa vale a pârâiaşului Agapia, cu apa limpede şi murmurătoare, sub măgura „Muncelul cu flori" şi muntele Ciungi — de pe care se descopere spre răsărit, frumoase privelişti asupra mânăstirilor Agapia şi Varatec — în mijlocul bătrânelor şi frumoaselor păduri de brad, cu aer curat, ozonat şi îmbălsămat, frumoasa mânăstire Agapia, sfinţit loc de linişte şi reculegere sufletească şi de reconfortare trupească, este una d'intre cele mai frumoase, mai importante şi mai apreciate staţiuni climatice din Moldova şi din întrega ţară, proprie mai ales pentru lumea intelectuală, iubitoare de linişte şi repaos. Drăguţele, curatele şi înfloritele căsuţe ale bunelor, blândelor şi ospitalierelor maici, oferă vizitatorilor tot confortul; iar „Poiana Mitropolitului", „Poiana Stariţei", situate în pădurea de brad peste apa Agapiei şi frumosul locuşor „la Cruce", de pe malul stâng al pârâiaşului, oferă toată frumuseţea şi farmecul lor. Bisericuţa din deal, a fost zidită de Petre Şchiopul în anul 1585, iar frumoasa biserică din vale, a fost zidită de hatmanul Gavril, fratele lui Vasile Lupu şi soţia sa Liliana în anul 1642, pictura nouă a interiorului bisericei, fiind opera marelui şi neîntrecutului nostru Grigorescu.

O, ce frumoase şi duioase amintiri îmi redeşteaptă şi acest sfânt colţişor de ţară, această sfântă mânăstire, în care măicuţele bătrâne şi tinere, în cucernică credinţă şi iubire, slujesc biserica Logodnicului lor şi Domnului nostru Isus Hristos! Era o frumoasă lună de vară. Tânăr locotenent de artilerie, terminasem şcoala superioară de războiu şi venisem aici pentru aer, linişte şi repaos. Locuiam la o maică bătrână, bună şi blândă ca o sfântă, iar masa o luam la D-na Străjescu, sora poetului Vlahuţă, o femeie atunci pornită spre bătrâneţe, dar plină de vioiciune şi voioşie, călugărită mai târziu, despre care am auzit de curând şi cu adâncă părere de rău, că ar fi murit. Aproape în fiecare zi şi cu deosebire sărbătorile, admirând frumoasa pictură a genialului nostru artist, ascultam sfânta slujbă bisericească şi frumoasa cântare la strane, a maicilor cu glasuri de aur şi argint. Am fost la biserică şi noaptea, căci — cum se ştie — la mânăstiri şi noaptea se aduce

închinare şi slavă lui Dumnezeu. Târziu în miez de noapte, sunetul sec dar adânc pătrunzător în suflet, al toacei de lemn purtată şi bătută de maica „de rând" împrejurul bisericei, străbătea în mistice ecouri dealungul uliţelor, chiliile maicilor, chemându-le la rugăciune. In adânca tăcere a nopţei, în tainica şi dulcea lumină a lunei, ori în nopţi cu multe stele, negrele siluete ale maicilor, se strecoară cu paşi mărunţi şi uşori, intră tiptil în biserică, se aşează după rânduială, rugăciunile încep şi se sfârşesc într'o atmosferă de adâncă şi mistică cucernicie şi smerenie, după care, cu sufletul şi inima pline de dragostea şi credinţa lui Isus Hristos şi a sfintei Fecioare Maria, se întorc mulţumite şi fericite, în căsuţele şi chiliile lor.

[1]) — Incet răsunetul de clopot
Se risipeşte tremurând,
Şi numai apele în ropot
S'aud din munte scoborând.

De după dealuri depărtate,
De-asupra codrilor pustii,
Se'nalţă luna şi străbate
In adormitele chilii.

In umbrele de brazi, lungite,
Spre vechea mânăstire curg,
Păduri şi văi, pe nesimţite
Se'neacă'n vânătul amurg.

Puterea nopţei se aşează
Ca un zăbranic pe pământ,
Un singur suflet stă de pază
In tot acest repaos sfânt.

Tu eşti, fecioara înţeleaptă
Ce candela şi-a pregătit
Şi strajă neclintit aşteaptă,
Sosirea *Mirelui* iubit!

— Aici, la mânăstirea Agapia, unde în trecut s'au călugărit multe doamne din pătura boierească a Moldovei, în casa şi la masa bunei maice Străjescu, a avut „Lisandru" fericirea să cunoască şi să aprecieze pe tânăra, drăguţa şi drăgălaşa domnişoară * * *, cu părul de aur bronzat, cu ochii albaştri, adânci ca cerul şi plini de înţeles,... totdeauna veselă şi zimbitoare, radiind numai dragoste, bunătate, dulceaţă şi voioşie!... Studentă eminentă, terminându-şi studiile universitare, venise şi dânsa la aer şi repaos. Roiau tineri în jurul ei, dar cu Lisandru s'a împrietenit de la prima vedere; o prietenie sinceră, curată, frăţească, pe care ei sunt fericiţi a o

1) Al. Vlahuţă.

păstra şi astăzi, căci în cursul timpului, nimic n'a putut'o şterge, sau altera!

— La vr'o câţiva km. spre sud-est de Agapia, aşezată sus, pe colină, în marginea pădurilor de fag şi de brad, se găseşte frumoasa şi tot atât de vestita mânăstire de maici *Varatec*, zidită de maica Nazaria la sfârşitul secolului al 18-lea, fiind mai mare — ca număr de maici — decât Agapia. Clima dulce, aerul curat, plăcut şi ferit de curenţi şi bunul confort pe care-l oferă şi aici drăguţele şi curatele căsuţe ale bunelor maici, fac şi din mânăstirea Varatec, o foarte importantă, frumoasă şi cercetată staţiune climatică. Ca loc apropiat pentru preumblare şi repaos, este „Poiana Ţigancei“, foarte simpatică, aşternută cu un frumos covor de iarbă, în mijlocul pădurei de brad. La mânăstirea Varatec este înmormântată Veronica Micle, dragostea, prietena şi în mare măsură inspiratoarea lui Eminescu, ea însă-şi scriitoare de talent.

[1]) — Sunt ani la mijloc şi incă mulţi vor trece
Din ceasul sfânt in care ne'ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din liră-mi.

---

[2]) — Din valurile vremii, iubita mea răsai,
Cu braţele de marmur, cu părul lung, bălaiu
Şi faţa străvezie ca faţa albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri.

Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,
Femeie intre stele şi stea intre femei,
Şi intorcându-ţi faţa spre umărul tău stâng,
In ochii fericirii mă uit pierdut şi plâng.

1) 2) M. Eminescu.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la peptu'mi, iubite inger scump,
Şi faţa mea in lacrimi pe faţa ta s'o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ţi-o 'nec
Şi mâna friguroasă s'o incălzesc la sân,
Aproape — mai aproape, pe inima'mi s'o ţin.

Dar vai, un chip aevea nu eşti, astfel de treci
Şi umbra ta se pierde in negurile reci,
De mă găsesc iar singur cu braţele in jos
In trista amintire a visului frumos...
Zadarnic după umbra-ţi, dulce le intind:
Din valurile vremii, nu pot să te cuprind!

---

[1]) — Când amintirile'n trecut
Incearcă să mă cheme,
Pe drumul lung şi cunoscut
Mai trec din vreme'n vreme.

De-asupra casei tale ies
Şi azi aceleaşi stele
Ce-au luminat atât de des
Induioşărei mele.

Şi peste arbori resfiraţi
Răsare blânda lună
Ce ne găsia imbrăţişaţi
Şoptindu-ne impreună.

A noastre inimi işi jurau
Credinţă pe toţi vecii,
Când pe cărări se scuturau
De floare liliecii.

Putut-a oare-atâta dor
In noapte să se stingă,
Când valurile de isvor
N'au incetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu in cale-şi,
Când ochii tăi tot incă mari
Se uită dulci şi galeşi?

---

[2]) — Când imi plec fruntea pe mână
Fuge gândul meu pribeag,
Şi mă cred că-ţi sunt stăpână
Ţie, veşnic mie drag.

Şi mai cred ca altă dată,
Că tu mie te inchini
Şi cu inima'ntristată
Greu, de dorul meu suspini.

1) M. Eminescu. — 2) Veronica Micle.

Atunci câte sunt in lună,
Câte'n stele şi'n poveşti
Trec prin mintea mea nebună
Socotind că mă iubeşti.

Dar tresar... şi de pe mână
Ridicând fruntea încet,
Eu din visu'mi de stăpână
Tristă roabă mă deştept!...

---

[1]) — Vârful'nalt al piramidei, ochiul meu abia-l atinge...
Lângă acest colos de piatră, vezi tu cât de mică sunt —
Astfel tu'n a cărui minte, Universul se resfrânge,
Al tău geniu peste veacuri, rămâne-va pe pământ!

Şi doreşti a mea iubire,... Prin iubire pân'la tine
Să ajung şi a mea soartă azi de soarta ta s'o leg,
Cum să fac? Când eu micimea îmi cunosc atât de bine,
Când măreaţa ta fiinţă poate nici n'o înţeleg?

•

Geniu tu, planează'n lume! Lasă-mă în prada sorţii
Şi numai din depărtare, când şi când să te privesc,
Martora mărirei tale să fiu pân'la pragul morţii,
Şi ca pe-o minune'n taină să te-ador, să te slăvesc!

— Puţin mai spre sud-est de mânăstirea Varatec, pe şoseaua ce vine de la Tg. Neamţ şi de la Piatra Neamţ, se află staţiunea balneară *Bălţăteşti*, cu ape sărate pentru băi şi pentru cura internă; iar puţin la sud de Varatec şi la apus de Bălţăteşti, aşezat sus, pe coasta muntelui şi în mijlocul codrului, se găseşte schitul de călugări *Oraiţa*.

— Dela Bălţăteşti, frumoasa şosea urmând spre miază-zi, pe la poalele răsăritene ale munţilor de pe stânga Bistriţei Mari, străbate o prea frumoasă şi pitorească regiune deluroasă şi ajunge la Piatra Neamţ. De aici, o altă şosea o ia spre răsărit, bifurcându-se cu o ramură spre Roman şi mai departe, către Vaslui şi Iaşi, iar a 2-a ramură o ia prin frumosul sat *Războeni* şi duce la Paşcani şi către Iaşi, prin Tg. Frumos. Războenii este însemnat loc istoric — vechea *Valea Albă* — unde Ştefan cel Mare în anul 1476, cu o armată numai de 10.000 viteji moldoveni — curteni, căci miliţia o trimisese la munca câmpului — a rezistat cu eroism în contra unei armate de 150.000 turci, în frunte cu însu'şi sultanul Mahomed al 2-lea, ajutat de Laiot Basarab domnul Munteniei şi de tătari, cari invadaseră Moldova pe la răsărit. A fost, desigur învins, dar nu supus. Viteazul şi marele domn, formând imediat o nouă mică armată de moldoveni şi poloni, în care a înglobat şi miliţienii, urmăreşte şi hărţuieşte armata turcească până la Dunăre, unde o atacă omorându-i 12.000 turci, aşa că Mahomed, deşi învingător la Valea Albă, s'a întors la Constantinopol învins şi crunt bătut.

1) Veronica Micle.

DUNĂREA.

PORŢILE DE FER—INSULA ADAKALE—CAZANELE (CHEILE DUNĂREI)—CATARACTA DUNĂREI—BAZIAŞ.

— O preumblare cu vaporul pe Dunăre, de la Baziaş, punctu cel mai depărtat al graniţei convenţionate de apus a României, în jos până la gurile ei, prin care se varsă în Marea Neagră, defilând prin faţa numeroaselor localităţi de pe ambele maluri, multe d'intre ele porturi, între care unele foste cetăţi turceşti — care ne reamintesc viaţa sbuciumată, chinuită dar eroică a poporului român, veşnic strajă în contra năvălitorilor barbari şi neîncetat în lupte cu duşmanii, pentru păstrarea existenţei şi credinţei lui — iată o nespus de mare plăcere, mai cu seamă pentru un călător ce vine de la munte şi de la deal. Preumblare foarte plăcută şi interesantă, nu numai prin frumuseţea tablourilor panoramice, a priveliştelor şi peisagelor, care ca într'un film cinematografic se desfăşoară privirei, spre ambele maluri ale marelui şi legendarului fluviu, ce udă România Mare pe la miază-zi, de la apus la răsărit, dar şi prin cel mai înalt simţimânt de mândrie naţională ce te cuprinde şi te înalţă, cugetând că tu, române, eşti deapururi stăpân pe cel mai important sector al acestei mari căi europene de comunicaţiune pe apă, cuprinzând şi gurile fluviului, prin care vapoarele iau acces la Marea Neagră.

— Intr'o frumoasă şi luminoasă dimineaţă de vară, când soarele răsare de după crestele Balcanilor sârbeşti, plec cu vaporul din Turnu Severin în susul Dunărei, către Baziaş. Mă aşez pe cuverta d'inspre provă a vaporului şi privesc înainte, pe dreapta şi pe stânga, filmul natural, plin de viaţă, ce începe să ruleze odată cu plecarea vaporului. Inaintând cu oarecare greutate dar ferm, în contra curentului apei, vaporul defilează prin faţa părţei de apus a Turnului Severin, pe care-l lasă în urmă, apoi prin faţa Cladovei sârbeşti, de unde pătrunde în spărtura munţilor, în defileul „*Porţilor de fer*". Cine oare nu-şi reaminteşte din geografie, că în defileul Dunărei, între T. Severin şi Vârciorova, curentul Dunărei n'a putut să-şi sape în stânca dură, un pat destul de adânc şi uniform? In aceste condiţiuni, au rămas în patul fluviului o mulţime de colţi stâncoşi, cari se ridică până la suprafaţa apei. Din cauza greutăţei şi primejdiei de a naviga în acest sector al Dunărei, lung de câţi-va km., vapoarele fiind ameninţate la tot pasul să se isbiască şi să se sfarâme de aceşti monştri stâncoşi, i s'a dat numele „Porţile de fer". Spargerea acestor stânci fiind imposibilă, s'a adoptat ideia asigurărei navigaţiunei printr'un canal, care a şi fost construit în anul 1896 pe lângă malul sârbesc al Dunărei, începând ceva mai jos de Vârciorova şi terminându-se cam în dreptul satului românesc Gura Văei — vechea „Castra Traiana". La cele 2 capete ale canalului larg de 80 m., pe un mal şi pe celalt, frumoase şi mari semnalizatoare arată navigatorilor, dacă trecerea prin canal este, sau nu, liberă.

Trecut de Cladova, vaporul oblică spre stânga, dirigindu-se către gura canalului, pătrunzând în acelaş timp şi în canal şi în defileu. De o parte şi de alta a Dunărei, munţii acoperiţi de păduri, cu pete de stâncă goală, se lasă în falduri ca nişte enorme draperii verzi, până aproape de marginile fluviului, lăsând doar loc la picioarele lor, pe malul românesc liniei ferate şi şoselei naţionale, care merg alături şi paralel până la Orşova, de unde şoseaua bifurcându-se, o ramură a ei se dirige spre nord, pe valea Cernei către Temişoara, iar a 2-a ramură continuă pe malul stâng al Dunărei, pe la picioarele munţilor Sretinei până la Baziaş şi mai departe; iar pe malul sârbesc, lăsând loc unei linii ferate secundare, ce vine din interiorul Serbiei la Cladova. Şi pe când în răcoarea dimineţei, soarele ridicându-se pe cer, îşi scaldă pletele de aur în apa albastră-argintie a Dunărei, vaporul străbate canalul şi-l părăseşte eşind în largul fluviului şi lăsând în urmă, pe malul

său drept, sătişorul Gura Văei şi apoi Vârciorova, cu căsuţele lor albe, înşirate în lungul şoselei şi a căei ferate.

— Puţin la apus de Vârciorova, privirea călătorului este atrasă spre stânga de insula *Adakale* situată în mijlocul Dunărei, lungă de 2 km. şi lată de 500 m., cu căsuţele ei modeste, mici şi joase de aspect cu totul oriental, dominate de giamia cu minaret şi locuită de o mică colonie de turci, care ne mai reaminteşte despre vechea stăpânire turcească prin aceste părţi şi care se ocupă mai mult cu negoţul de cafea, ceaiu, tutun şi alte produse orientale. De la turci, cari o fortificaseră cu bastioane de flancare pe ambele braţe ale Dunărei — urmele fortificaţiunei văzându-se şi astăzi foarte bine de pe vapor — insula a trecut în stăpânirea Austriei, iar în anul 1918, după războiul cel mare, a intrat, cum era logic şi drept, în patrimoniul nostru naţional. Comunicaţiunea cu insula se face cu bărcile, de către turcii localnici.

— In atmosfera caldă şi senină a dimineţei, ce umple sufletul de speranţă şi voioşie, în dulceaţa razelor soarelui ce se înalţă în splendoare pe cerul azuriu, vaporul acostează pentru câteva minute la cheiul Orşovei, apoi se desprinde şi-şi continuă drumul în susul Dunărei. In mijlocul frumuseţelor panoramice, ce mă înconjoară şi-mi surâd din toate părţile, fiori de emoţiune îmi străbat întreaga fiinţă, la gândul că mă apropriu de celebrele şi legendarele „*cazane*", despre care am cetit şi am auzit vorbindu-se atât de frumos! Dar iată, ne apropiem de ele. Ţărmurile muntoase şi acoperite de înverzite păduri ale Dunărei se apropie şi se strâng în dreptul satului Ogradina — ce se zăreşte cochet pe ţărmul stâng al Dunărei — de par'că ar vrea să închidă cursul fluviului la câţiva km. înainte, lăsând doar acolo, în fundul frumosului şi pitorescului tablou, numai o îngustă dar înaltă şi puţin luminoasă spărtură, în stânca albă-cenuşie. Pe măsură ce vaporul înaintează şi se apropie, tabloul apare tot mai clar, mai impresionant şi mai atrăgător. Doamne, ce o fi oare d'incolo de fundul tabloului? Ce o fi oare d'incolo de poarta stâncoasă, strâmtă şi înaltă, cu perspective atât de ispititoare, care în zadar mai încearcă să strângă între colţii ei Dunărea, mai puternică decât stânca şi decât toate zăgazurile ce i se opun în cale? Şi pe când defilând prin faţa satului Ogradina, curiozitatea şi emoţiunea îşi ating punctul culminant, iată-mă ajuns la intrarea în cazane. Deodată, privirea-mi este atrasă spre stânga, de o inscripţiune în limba latină săpată în peretele înalt, drept şi stâncos, puţin mai sus de nivelul apei. Este *Tabula lui Traian*,

adică, placa comemorativă a drumului lui Traian, care ne reamintește, că acum 1828 de ani, pe aici și-a croit drum și a trecut marele și superbul împărat roman cu legiunile sale de viteji, pentru a cuceri Dacia și a supune pe bravul popor dac. Și sufletu'ți de român se înalță de mândrie și bucurie gândind, că după atâta vreme, tu, române — vrednic urmaș al marelui, eroicului și nemuritorului soldat și om politic, cel mai ilustru fiu al Romei eterne, care cu spada într'o mână, cu facla civilizațiunei latine în cealaltă și cu fruntea împodobită cu lauri a cucerit lumea și al viteazului și mândrului Decebal regele dacilor, care a preferit să se dea singur morței, decât să se predea viu în mâinile învingătorului — ai mândria și fericirea, să te preumbli liber și ca stăpân pe aceste locuri sfinte, însemnate de copita calului, care a purtat în triumf pe cel mai mare împărat pe care l-a avut latinitatea și chiar întreaga omenire; locuri sfinte, evocatoare astăzi și în viitor, a unui trecut atât de îndepărtat și glorios, ce-ți reamintește nobila și eroica ta rassă!

Puțin mai departe, poarta se închide și mai mult, munții Sretinei din Banat și munții Miroci din Serbia, strâng Dunărea mai de aproape și mai puternic între pereții lor stâncoși, înalți și verticali, stropiți ici, colo, de verdele micilor arbuști. Acum mă găsesc în pline cazane, în cheile Dunărei redusă la o lățime de aproximativ 100—150 m.! Cazanele sunt în mai mare, ceea ce sunt cheile Jiului, Arieșului Mare, Crișului Repede, Argeșului, Dâmbovicioarei, Ialomiței, Bicazului și Bistriței Mari, pe care le cunoaștem.

In razele dulci ale soarelui ajuns aproape de amiază, în adierea ușoară și plăcută ce-mi desmiardă obrajii, vaporul înaintează mândru prin mijlocul fluviului ce curge liniștit la vale, străjuit mereu de cei doi uriași stâncoși și prăpăstioși, cari în zarea d'înainte par a se împreuna, închizând Dunărea și mareața priveliște. Pe sub peretele abrupt și vertical de pe stânga Dunărei, sfârșit al munților Sretinei cari străbat împodobind Banatul nostru scump, construită în stâncă, deasupra nivelului apei, pe alocuri consolidată și în tot lungul ei apărată de un baraj de piatră, se întinde frumoasa șosea ce vine de la Orșova, pe când în peretele pe pe dreapta fluviului, aproape de nivelul apei, se văd foarte bine săpate în stâncă și rânduite la mici intervale, foarte numeroase găuri patrate. Sunt urmele îngustului drum de lemn al lui Traian, de pe care se trăgeau legate cu frânghii, pe Dunăre, șeicile și batelurile încărcate cu provizii ale legiunilor romane, cu ocaziunea expedițiunei împăratului Traian contra lui Decebal. Sunt găurile în care erau fixate cu unul din capete, grinzile-traverse care susțineau podeala drumului, celalt capăt fiind, probabil, susținut de piloți fixați în apă. Au trecut 18 secole de atunci și aceste găuri s'au păstrat atât de bine, încât îți dau impresiunea, că marele eveniment s'a întâmplat acum de curând și că divul Traian, de acum în colo se va înapoia din Dacia, triumfător la Roma!... Și pe când razele majestosului soare, dau undelor argintii ale Dunărei sclipiri de diamant,... pe când munții drepți și stâncoși, își oglindesc crestele în apa lină a fluviului, dându-ți impresiunea că d'incolo de luciul apei, spre fundul tabloului, străjuiesc alți munți, sub alt cer senin de azur și cu un alt soare, în amănunt totul se schimbă sub privirea-ți aiurită, alte peisage, alte priveliști, cu alt colorit și alte perspective se succed, desfășurându-se odată cu înaintarea vaporului. O, câtă frumusețe, câtă măreție, cât romantism și câtă desfătare sufletească! Să fie oare, Doamne, realitate sau vis, această splendoare, această delirantă minunăție, ce-ți dă impresiunea că străbați prin lumea poveștilor, aceste cazane care se întind până departe, pe o lungime de 10—12 km., adică până aproape de satul și ostrovul Plașevița?...

La eșirea din cazane defileul se mai lărgește, luându-și aspectul său de mai înainte, munții investmântați cu păduri iar se rotunjesc, lăsându-se în pante tăiate de vâlcelușe și de făgașe. Soarele este la amiază și totuși temperatura este foarte dulce și plăcută. Vaporul lunecă lin pe luciul apei, iar marea părere de rău, cu care m'am despărțit de cazane, este mult compensată de plăcerea ce-mi fac nouile priveliști, ce se desfășoară succedându-se totdeauna în alt cadru și în alt decor, așa că nici nu simt cum trece timpul și cum vaporul, care în ultimul moment mergea spre sud-vest, își schimbă direcțiunea spre nord-vest, înconjurând capătul de sud al munților Sretinei și intrând după încă un timp de mers într'o frumoasă expansiune, în care Dunărea, atrasă de coastele și poalele munților cari se mai retrag, se lărgește destul de simțitor. Și pe când stăpânit încă de farmecul cazanelor, sorb cu privirea în tăcere și cu nesațiu nouile priveliști și peisage, o altă interesantă surpriză mă așteaptă. La câțiva k.m. înainte, unde defileul iar se strânge, Dunărea scapă din strâmtoare în larg, lunecând mai puțin spre țărmul stâng și mai mult spre cel drept, pe lângă peretele înalt, vertical și stâncos. D'incoace de fundul tabloului și cam din dreptul satului românesc Svinița, zăresc la suprafața apei, în lungul și cam spre mijlocul fluviului, o lucitoare dungă încre-

ţită, tremurătoare, albă-argintie şi alte asemenea dungi, transversale cursului. Aici este cataracta, adică cascada Dunărei, unde patul stâncos al fluviului, lăsându-se brusc în jos, formează un prag foarte pronunţat, pe care apa cade în cascadă. In trecut, această cădere de apă, ce se observă cu atât mai bine, cu cât ne apropiem de dânsa, era mult mai pronunţată, aşa că îngreuia şi chiar primejduia navigaţiunea, atât în susul Dunărei, când vapoarele trebuiau să se ridice pe planul înclinat şi repede al apei ce se prăvălea, cât şi în josul Dunărei, când vapoarele luate brusc de căderea apei în jos, se cufundau atât de mult cu prova, că riscau să nu se mai poată restabili!... Şi atunci, intervenind iărăşi inteligenţa, ştiinţa şi mâna omului, a atenuat răul, tăindu-se în punctul numit Greben, de pe malul drept al Dunărei, un mare colţ de stâncă ce intra mult în apă, spărgându-se câteva stânci de pe patul fluviului şi construindu-se un dig longitudinal spre mijloc, consolidat cu alte diguri transversale, care împedică apa din strâmtoare să se precipite spre malul drept ce se depărtează, silind'o să-şi intre în talveg, ridicându-i astfel nivelul şi micşorând la minim planul înclinat al apei la cataractă, aşa că trecerea vapoarelor în sus şi în jos, se face cu înlesnire şi aproape pe nesimţite. Ei bine, dungile alb-lucitoare şi tremurătoare de la suprafaţa apei, indică chiar locul digurilor peste care trece apa, iar una d'intre cele transversale, arată locul cataractei.

Trecând şi de cataractă, vaporul reintră în defileul strâmt, cu coastele munţilor mult înclinate şi învestmântate cu păduri. Soarele a trecut de amiază, frumoasele peisagii de pe dreapta şi de pe stânga fug mereu spre urma noastră, împreună cu şoseaua Orşova-Baziaş şi cu cea sârbească în construcţie. In fundul priveliştei din faţă, în punctul numit Tactalia, Dunărea făcând un cot, iar malurile ei muntoase şi înverzite apropiindu-se şi mai mult, se suprapun, dând iarăşi impresiunea că se împreună şi că acolo cursul Dunărei se închide. Trecând şi de acest punct, intrăm într'o nouă expanziune lungă de vr'o 3 k.m., până în punctul Islaz, unde Dunărea formând un nou cot, malurile ei iar se suprapun. Privind acum în jurul meu, mi se pare că plutesc prin mijlocul unui frumos lac, la poalele munţilor înconjurători. Puţin mai departe, în punctul numit Elişova, vaporul iar trece printr'o uşoară expansiune, după care reintră în defileu. Se serveşte dejunul, pe care-l iau pe puntea vaporului privind neîncetat în toate părţile, pentru a nu scăpa nimic din toată această încântătoare şi divină natură,

ce se înlănţueşte şi se schimbă atât de armonios şi de minunat. După vr'o oră de mers, zăresc în malul stâng, stâncos al Dunărei, o gaură mai mare decât ar putea intra un om. Este gura peşterei *Columbaci*, unde, cum am văzut că spune legenda, s'ar fi ascuns balaurul cel gonit de Ivan Iorgovan pe valea Cernei în jos şi din capul căruia — singurul rămas netăiat de voinicul fiu de împărat — ar eşi şi azi musca columbacă, ce face atâtea ravagii pr'intre vitele locuitorilor din partea locului. Am ajuns în faţa marelui şi frumosului ostrov Moldova, unde defileul Dunărei se sfârşeşte şi de unde fluviul se desparte în două braţe, navigabil fiind acel d'inspre ţărmul românesc.

In colţul stâncos de pe malul drept, sârbesc, la eşirea din defileu, se văd ruinele cetăţuiei „Golubaţi“, fostă mică cetate turcească, în faţa căreea, pe malul stâng românesc, se văd în vârful dealului, ruinele vechei mici cetăţi Coronina. In mijlocul Dunărei, între aceste două ruine, la intrarea pe braţul navigabil, se ridică din fundul fluviului, ca o statuie, ca o santinelă, o stâncă conică-piramidabilă ascuţită, înaltă cam de 10 m. deasupra apei, numită „Babakai.“ Această stâncă are vr'o două frumoase şi duioase legende, ce se raportă la epoca depărtată, a stăpânirei turceşti asupra acestui sector al Dunărei, prin care se încearcă a se explica numele ei turcesc; însă din cercetările pe care le-am făcut, asupra înţelesului cuvântului „Babakai,“ rezultând confuziuni, sunt nevoit a le trece sub tăcere. Puţin mai departe, între satul românesc Coroneni de pe malul stâng al Dunărei şi satul sârbesc Golubaţi de pe malul drept, peste ostrovul Moldova, valea Dunărei atinge o lărgime de 8-10 km., ostrovul fiind foarte lat. Vaporul continându-şi drumul pe braţul românesc, ajunge — după o scurtă oprire la satul Moldova — pe la ora 18 (6 p. m.) la *Baziaş*, călătoria de la eşirea din defileu până aici, în spaţiu deschis, fiind de asemeni, cât se poate de plăcută. Şi astfel, iată o zi întreagă de călătorie, care totuşi, a trecut atât de repede!

Baziaşul — vechea cetate romană Lederata — este o mică localitate românească la graniţa de apus a ţărei, care numai prin lipsă de logică şi prin nedreptate este trasată în mod arbitrar, lăsând populaţiuni şi localităţi româneşti, în ţară străină. Cap al liniei ferate româneşti ce vine de la Timişoara, trecând pe o bună distanţă, împreună cu oraşele Vârşeţ şi Biserica Albă pe care le deserveşte, pe teritoriul cedat prin amintita frontieră Serbiei. Cu gara lui frumoasă şi cu casele aşezate în amfiteatru, pe coastă şi

pe deal, Baziaşul oferă spre Dunăre, un foarte frumos peisagiu. Călătorii cari merg la Baziaş de plăcere, pot dormi o noapte, fie pe vapor — dacă e posibil — fie la 2—3 case din imediata vecinătate, plătind o chirie foarte modestă. Seara am luat masa tot pe vapor, cu marea părere de rău, că cerul fiind nourat, n'am putut admira şi aici, priveliştea nocturnă a Dunărei, scăldându-şi ţărmurile în lumina dulce şi tainică,... a razelor de lună!

— A 2-a zi la ora 7 dimineaţa, vaporul deslegându-şi parâmele se desprinde încet de la cheiu şi făcându-şi rondul de rigoare, se îndreaptă în josul Dunărei, spre T. Severin. Ziua este foarte frumoasă, soarele se ridică strălucitor pe cer şi temperatura cât se poate de plăcută. Cu o viteză ceva mai mare acum, în direcţia curentului apei, vaporul se apropie de „Babakai" şi gura defileului. La înapoiere, aceleaş frumuseţi, aceleaşi privelişti şi peisage pline de pitoresc şi romantism, însă sub alte perspective şi aspecte. Un moment de emoţionantă impresiune este acela, în care vaporul trecând peste cataractă, scapă cu prova în jos, pe planul înclinat al apei, o clipă părându-ţi că vasul a pornit drept spre fundul Dunărei, dar în a 2-a clipă, văzând şi simţind cum el revine, pentru a-şi relua mersul regulat pe suprafaţa apei, ce aleargă grăbită la mare. In goana lui la vale, cu prova tăind voiniceşte apa în două, iar din pupă lăsând în urmă o dâră de spumă albă, ce se lăţeşte împrăştiindu-se şi perzându-se în zarea apei, vaporul defilează mereu pr'intre coastele muntoase ale defileului, dându-mi aceeaş impresiune, că ele fug înapoi, cu tot cortegiul lor de frumuseţi şi de surprize. Aiurit şi fermecat de această sublimă şi dumnezeiască natură, gândul mă fură şi fără voie mă duce departe,... spre o lume necunoscută, spre lumea veşniciei!... Vei mai avea tu oare, sufletul meu şi după ce vei trece pentru totdeauna pragul acestei vieţi, fericirea unor clipe ca acestea, pe care le trăeşti acum?... Vei mai avea tu oare, călătorule din aceste clipe, grăbite călător prin această scurtă viaţă şi în lumea veşniciei care te aşteaptă, împrejurări, posibilităţi şi motive de o atât de înaltă satisfacţiune şi desfătare sufletească?... Astfel, pe nesimţite, cu privirea visătoare, sorbind cu lăcomie dulceaţa şi plăcerea unei naturi plină de viaţă, ce-mi surâde şi-mi dă numai speranţă,... dar cu gândul departe,... acolo de unde nu mă voiu mai întoarce,... iată-mă ajuns în faţa porţei d'inspre apus a Cazanelor; ale aceloraşi cazane, unde în miez de noapte, la ora misterelor,... sub cerul cu stele sclipitoare şi în tainica lumină a lunei ce veghează,... frumoasele, amoroasele şi

vaporoasele zâne ale basmelor copilăriei noastre, scoboară de sus, de pe munţi, din desişul codrilor şi dela obârşia pâraielor, de-şi scaldă — în aşteptarea lui Făt Frumos, pe care vor să-l prindă în jocul.... dragostei d'intâi — părul lung de aur, în undele argintii şi tremurătoare ale Dunărei!... Şi vaporul mă duce pe apă, mă duce mereu la vale, mă desparte cu inima strânsă de părere de rău, de aceste minunate cazane, iar în momentul în care ies din defileu şi din canalul Porţitor de fer, îmi reapare pe ţărmul stâng al Dunărei, sus, pe platou, sub razele soarelui ce trece spre asfinţit, proiectat pe dealurile înverzite, cu pete de umbră şi lumină, oraşul T. Severin, privit acum dinspre sud-vest.

Mişcarea şi sgomotul din port, în care se găseşte şi un important şantier pentru construcţiuni şi reparaţiuni de vase, armonizează foarte bine cu mulţimea vapoarelor de toate categoriile, a şlepurilor şi bărcilor, ce se leagănă uşor pe undele apei.

— Este fără îndoială, că sectorul Dunărei d'intre Baziaş şi T. Severin, este cel mai frumos şi mai romantic din toată lungimea Dunărei noastre, deşi cum vom vedea, pe toată lungimea ei, Dunărea este de un interes şi de o frumuseţe pasionantă, iar în ceea ce priveşte sectorul dela Brăila la gurile fluviului, rivalizează cu acel d'intre Baziaş şi Turnu Severin, iar sub raportul economic, chiar îl întrece. Dar, să ne continuăm călătoria mai departe, în josul Dunărei. Numeroase sunt, atât pe malul drept, dar mai cu seamă pe cel stâng, românesc al Dunărei, localităţile şi locurile istorice, care ne amintesc şi ne vorbesc despre nobila origină şi despre trecutul sbuciumat, plin de amare şi dureroase suferinţe, dar glorios, al poporului nostru! Numeroase sunt şi ostroavele, îmbrăcate în haina verde-argintie a salciilor, ce se ţin lanţ în tot lungul Dunărei şi prin care primăvara, cântă de te farmecă,... privighetorile!

OSTROVUL MARE—CALAFATUL—DESA—BECHETUL—CELEIUL—CORABIA.

— In răcoarea dimineţei, când soarele îşi aruncă pe întinsuri cele d'intâi raze, vaporul nostru pleacă din T. Severin spre Galaţi.

Trecem prin dreptul satului românesc Simian, de pe ţărmul stâng al Dunărei, aproape legat de oraşul T. Severin, pe lângă ostrovul cu acelaş nume şi prin faţa satului sârbesc Vârbiţa. Privesc, înapoi frumoasa panoramă a Turnului Severin, văzut acum d'inspre sud-est, sub o nouă perspectivă, iar spre stânga, frumoasa privelişte a dealurilor Poroinei — în parte împădurite, dar mai mult acoperite de culturi — ce se întind până în ţărmul stâng al Dunărei, care de aici până în dreptul satului românesc Ciuperceni, d'incolo de Calafat, domină în general pe acel drept. Defilăm prin faţa satului sârbesc Ricova, cu mori plutitoare în marginea fluviului, apoi prin dreptul satului românesc Hinova — fostă cetate preistorică — aşezat într'o frumoasă şi pitorească poziţiune, la poalele dealurilor şi la capul nordic al ostrovului Corbul — şi acesta fost cetate preistorică — de unde Dunărea îşi schimbă brusc direcţiunea spre sud-vest şi spre vest, înconjurând extremitatea de răsărit a munţilor Miroci din Serbia, pentru a forma spre apus, marele cot d'intre ostrovul Corbul şi gura râului sârbesc Timocul. Lunecăm dealungul marelui ostrov Corbul, descoperit şi cultivabil, în faţa căruia dealurile ţărmului românesc se retrag la mai mulţi km., pentru a se reapropia d'incolo de sătişorul Corbul, aşezat în capul sud-vestic al ostrovului, cu căsuţele ascunse între sălcii. In stânga, întins pe terasă până în marginea Dunărei, cu căsuţele albe, acoperite cu ţiglă roşie, perdute şi acestea în frunzişul copacilor, este satul Vrancea, iar pe dreapta, în faţa lui, satul sârbesc Veleşniţa, oferind împreună, o prea frumoasă privelişte. Ajungem în faţa satului sârbesc Bârza-Palanca — întins pe coastele dealului până în Dunăre, oferind şi acesta un frumos peisagiu — de unde fluviul îşi reia direcţiunea spre sud-est. Din dreptul ostrovului românesc Ţigănaş, acoperit cu salcii şi plopi, se deschide la depărtare de 6-7 km. spre dreapta, atârnat pe coastele şi poalele dealulul, în cadrul său pitoresc, frumosul sat sârbesc Kopozişte.

Iată-ne acum la capul Ostrovului Mare, românesc, lung de 15-16 km., în cea mai mare parte cultivabil. Defilăm prin dreptul satului cu acelaş nume, aşezat înspre capul nord-vestic al ostrovului, ce mai păstrează încă, în ruinele ce se zăresc, ca şi în alte dovezi, urmele stăpânirei şi civilizaţiunei romane. D'incolo de acest ostrov, malurile deluroase ale Dunărei se apropie. Spre stânga, pe deasupra pădurei, la câţiva km. pe deal, ne atrage atenţiunea frumoasa privelişte a satului Isvoarele, apărând discret din frunzişuri. Tot spre stânga, aşezat pe deal şi în fund, se vede satul Gruia, cu câteva

magazii şi o schelă de încărcarea grânelor judeţului Mehedinţi. Trecem acum pe la gura râului Timocul, care constitue în această parte graniţa d'intre Serbia şi Bulgaria, a cărui vale în partea ei d'inspre Dunăre, *este populată de o importantă şi compactă massă de români, cari vorbesc româneşte şi au conştiinţa de români.* De altfel, de aici încolo, pe tot ţărmul drept al Dunărei, până departe în interiorul Bulgariei, se găsesc foarte multe sate locuite esclusiv de români, foarte buni gospodari, care-şi păstrează cu sfinţenie portul şi limba maternă; şi-mi aduc cu drag aminte, cum cu ocaziunea campaniei noastre în Bulgaria, în anul 1913, am găsit până departe spre miază-zi de ţărmul drept al Dunărei, înspre Balcani, multe sate populate de români şi am vorbit româneşte cu foarte multe femei, copii şi bătrâni rămaşi acasă — bărbaţii tineri erau în războiu — cari-mi spuneau cu mândrie că sunt români! Mai departe pe malul stâng, îmi atrage atenţiunea frumoasa privelişte a satului Gârla Mare, în cadrul verde al unei bogate vegetaţiuni, cu pădurici, livezi şi grădini, în faţa căruia, pe malul bulgăresc, este satul „Vârfu" locuit numai de români — rude cu acei din Gârla Mare — având şi acesta, câteva mori plutitoare în marginea Dunărei. De pe marginea satului şi a apei, fraţii noştri români, vârstnici şi tineri, agită pălăriile şi dau strigăte de bucurie!... Fugind mereu la vale, vaporul ne duce în faţa târguşorului românesc Cetatea, situat pe deal, cu un mic şi drăguţ port pe terasă, unde se încarcă în şlepuri, mari cantităţi de cereale. De aici, Dunărea întoarce direct spre miază-zi, apoi spre sud-vest, sud-est şi răsărit, formând către apus, al 2-lea mare cot. Trecem pe lângă ostrovul Golia, în dreptul căruia se vede satul Basarabi, aşezat pe malul stâng al Dunărei, înalt, râpos şi cu multe isvoare. Incă puţin şi iată-ne în faţa oraşului *Calafat*, aşezat pe costişa şi dâmbul dealului ce se ridică din marginea Dunărei şi legat cu Craiova prin şosele bune şi cu cale ferată. Pe locul cel mai înalt al oraşului, se înalţă frumoasa biserică cu 3 turnuri, iar o stradă plantată pe ambele laturi cu plopi înalţi şi subţiri, scoboară din oraş în port, la cheiul unde se încarcă, pentru a lua drumul spre Brăila, Galaţi, Sulina şi de acolo pe mare, toate cerealele din judeţul Dolj şi împrejurimi, destinate exportului. In faţa Calafatului, pe malul drept al Dunărei, se află oraşelul bulgăresc *Vidin*, fost cetate turcească bastionată, ale cărei ruine se văd foarte bine de pe vapor şi care în anul 1877, după căderea Plevnei, a fost cucerită de brava armată română, prin atacuri sângeroase date mai întâi asupra poziţiilor ei înaintate, de la Smârdan şi

Inova. Oraşul Calafat, a stat întotdeauna strajă şi piedică invaziunilor turceşti de la miază-zi. In ziua de 15 Maiu 1877, acest oraş a avut cinstea, ca în prezenţa Domnitorului Carol, să primească, în apropierea bateriei române instalată în vârful dealulului, unde se vede monumenul comemorativ, cele d'intâi obuze turceşti trase din Vidin; bombardament, care a însemnat deschiderea ostilităţilor turco-române şi căruia au răspuns imediat, cu tot entuziasmul, hotărârea şi energia tunurile româneşti, dornice de răzbunarea secolelor de suferinţe şi umilinţe ale poporului român! Tot de aici, din marginea Calafatului, unde se vede un alt monument comemorativ, bravii marinari români, au bombardat şi scufundat în Dunăre 2 monitoare turceşti, ce se ascunseseră după ostrovul Chiftelele, care împreună cu alte două ostroave situate în albia Dunărei, între Calafat şi Vidin şi acoperite cu salcii, dau regiunei o înfăţişare pitorească, foarte simpatică.

De la Calafat — a cărui privelişte apare şi mai frumoasă din aval — până la Galaţi, ţărmul stâng al Dunărei, dominat de cel drept, este, cu oare-care întreruperi, garnisit cu o făşie, ici mai lată, colo mai îngustă, de pădure deasă verde-argintie de salcii, în lungul şi în dosul căreea se ţin aproape lanţ, foarte numeroase bălţi, unele mai mici, altele foarte întinse, de forme foarte variate şi pline de peşte.

Trecem prin faţa ostrovului şi a satului românesc *Desa*, retras la vr'o 6 km. de marginea Dunărei, în apropierea căruia se găsesc urmele unei cetăţi romane şi câmpia unde Mihai Viteazul a bătut pe turci cari invadaseră ţara, aruncându-i înapoi peste Dunăre, spre inima Balcanilor. Defilăm prin faţa unei alte serii de ostroave, care despart Dunărea în mai multe braţe, admirând atât frumuseţea lor, cât şi pitorescul dealurilor de pe dreapta fluviului, retrase mult de ţărm, unele împădurite şi altele descoperite, pe coastele cărora, la 5—6 km. depărtare, se zăreşte eşind din frunzişul grădinilor şi livezilor, satul Ursoaia locuit tot de români. Inainte şi pe malul drept, de după botul dealului ce se apropie din nou de ţărmul Dunărei, apare oraşelul bulgăresc *Lompalanca*, cap de linie ferată, aşezat la gura râuşorului Lom, ce curge pe o frumoasă vale, garnisită cu sătişoare ascunse discret de salcii. Este întins pe coasta dealului, cu casele acoperite cu ţiglă, cu o frumoasă biserică cu 3 turnuri, altele mai mici şi câteva moschee cu minaret. De aici încolo, dealurile de pe dreapta Dunărei, acoperite

pe mai mulţi km. cu vii şi livezi, prin care se văd crame, case şi câteva vile, ne oferă o frumoasă privelişte.

Trecem pe lângă ostrovul Bistreţul, ce acopere pe stânga, cu pădurea lui de salcii, marile lacuri legate între ele, Bistreţul, Popeiu şi Nedeiu, apoi pr'intre marile şi frumoasele ostroave Coslodui şi Copaniţa, care împart Dunărea iarăşi din 3 braţe, navigabil fiind cel din mijloc. Dunărea, pe aici foarte lată, lină şi frumoasă, cu malurile şi lungile ei ostroave îmbrăcate în verdele argintat al stufoaselor păduri de salcii, ce se oglindesc în margini de apă, mă încântă cu măreţia, pitorescul şi farmecul ei! De după capul răsăritean al ostrovului Copaniţa apare gura Jiului, care, ostenit de atâta goană şi luptă în contra stâncilor din munţi, se aruncă aici, la sânul larg primitor al Dunărei. Trec pe la gurile râurilor bulgăreşti Ogostu şi Schitu, unde Dunărea refăcută într'un singur braţ, se ingustează numai la 5-600 m. In faţă, de după botul dealului şi întins până în marginea fluviului, apare într'un remarcabil pitoresc, înconjurat de vii, oraşelul bulgăresc *Racova* — fostă cetate turcească — evocator şi acesta al marilor fapte de vitejie şi glorie românească, căci pe zidurile acestei cetăţi turceşti şi-au împlântat steagurile biruitoare, Mihai Viteazul în anul 1595 şi Vodă Carol în anul 1877-78, după strălucita victorie de la Plevna. In faţa Racovei, retras la 2-3 km. de malul stâng al Dunărei, se află *Bechetul* nostru, martor şi el, al trecutului sbuciumat şi glorios al poporului român. La schela lui, se încarcă pentru export, o mare parte din cerealele judeţelor Dolj şi Romanaţi. Lunecăm tot spre răsărit, pe lângă ostroavele înverzite, înşirate prin mijlocul Dunărei, trecem pe lângă întinsa baltă Potelul, ascunsă după pădurea de salcii pe malul românesc, apoi pe la gura râului bulgăresc Isker. De aici până către Samovit, la gura Vidului, dealurile bulgăreşti de pe dreapta se retrag mult, lăsând în urma lor un întins teren băltos.

Trecem prin dreptul *Celeiului*, situat la 2 km. spre apus de Corabia şi retras la vr'o 3—4 km. de ţărmul stâng al Dunărei, atât de bogat şi acesta, în vechi şi scumpe amintiri istorice. Intr'adevăr, aici, la Celeiu, se găsesc ruinele vechiului oraş-cetate roman Malva, capitala Daciei Malvaneze, de sub care s'au desgropat şi încă se mai desgroapă foarte multe obiecte, ca vase, monete, statui etc., mărturii sigure despre originea romană a poporului nostru. La Celeiu se mai zăresc încă şi astăzi, când apele sunt scăzute, urmele podului construit de împăratul Constantin cel Mare peste Dunăre, între anii 325—337 d. H., cu ocaziunea

expedițiunei lui în contra Sarmaților și a Goților, pentru a uni Dacia cu Moesia. De aici, din vecinătatea vechei Malve, își lua direcția spre nord, pe malul drept al Oltului, către inima Daciei, vitezele legiuni ale lui Traian. In sfârșit pe aici, pe la vechea Malvă— Celeiul nostru de astăzi — și-ar fi retras împăratul Aurelian spre siguranță, în fața invaziunilor barbare, legiunile sale din Dacia, pe dreapta Dunărei, în Moesia Inferioară.

La 12—14 km. nord de Celeiu, se află satul Vădăstrița — preistorica cetate „Vedastra". Incă puțin și sosim la *Corabia*, frumosul nostru orășel și port, în care se încarcă pentru export, cea mai mare parte din grânele județului Romanați. Corabia ne este la rândul ei foarte scumpă, prin amintirile istorice de vitejie și glorie românească, căci pe aici, pe la Corabia a trecut Dunărea brava armată română în frunte cu domnitorul Carol, în primăvara anului 1877, dirijându-se — după stăruitoarea solicitare a Marelui Duce Nicolae, comandantul armatelor rusești care operau în contra Turcilor — către Plevna, pe care a și cucerit'o la 28 Noemvrie acelaș an; și tot pe aici a trecut Dunărea în vara anului 1913, viteaza și glorioasa armată română, în frunte cu regele Carol și Principele moștenitor Ferdinand, de astă dată în contra bulgarilor, cari duceau războiu de cucerire și dominațiune a întregei Peninsule Balcanice.

Fiind pe înoptate, vaporul acostează la cheiu, așa că petrecem noaptea aici.

ISLAZUL—TURNU MĂGURELE—NICOPOLE—SIȘTOV—ZIMNICEA—RUSCIUK—GIURGIU—TURTUCAIA—OLTENIȚA—SILISTRA.

— E dimineață, senin, răcoare. Reluăm călătoria în josul Dunărei. La orizont cerul se îngălbenește, apoi se înroșește și se aurește. Soarele răsare deasupra pădurei de salcii și se ridică încet pe cer, deasupra apei. Pare un uriaș glob de foc plutind în atmosferă, numai la câțiva km. înainte. Pe măsură ce se ridică se aurește, se albește, trasând pe apa fluviului dungă de lumină tremurătoare, argintată, cu sclipiri de diamant, ce se întinde d'inspre răsărit, până în prova vaporului. Un mic cârd de rațe sălbatice, traversează în sbor dintr'o parte în cealaltă a Dunărei. Mai

departe, pe marginea unui banc de nisip din mijlocul fluviului, o mulțime de cocostârci cenușii, rânduiți soldățește, își usucă liniștiți aripile la soare. Trecem pe lângă ostrovul Băloiu, apoi pe lângă marele ostrov Calnovăț, pe la gura râului Vid și prin fața târgușorului și micului port bulgăresc Samovit, cap al liniei ferate ce vine de la Plevna, așezat în amfiteatru pe botul dealului înalt, într'o pozițiune frumușică și cu oarecare vegetațiune. Acum ne găsim în dreptul *Islazului*, sat mare, frumos și bogat — retras la vr'o 3 km. de la malul stâng al Dunărei — unde în ziua de 9 Iunie 1848, pe vechea câmpie a lui Traian, numită din acea zi „Câmpia Regenerației," Ioan Eliade Rădulescu, Gh. Magheru, frații Neculai și Ștefan Golescu, Nicolae Bălcescu și Colonelul Odobescu, ținând înflăcărate cuvântări poporului, au adresat proclamațiunea către Națiunea Română și-au sfințit steagurile revoluționare, proclamând — ca și revoluționarii moldoveni — înlăturarea protectoratului rusesc și a suzeranității turcești, independența țărei și unirea principatelor într'un singur stat de sine stătător!

Defilăm prin fața gurei pârâului bulgăresc Osma, apoi prin fața gurei Oltului, de unde începe Muntenia. Incă puțin și iată-ne în fața orașului și portului *Turnu Măgurele*, capitala înbelșugatului județ Teleorman, retras la vr'o 3—4 km. de marginea Dunărei, sus pe terasă și legat cu interiorul țărei cu o cale farată și mai multe șosele. Este vechiul oraș roman „Turris," de unde se transportau pe apa Oltului și pe șoseaua pietruită, în sus, spre munți și d'incolo de ei, în Dacia și spre Sarmisagetuza, proviziunile de tot felul ale legiunilor lui Traian, în a 2-a sa expedițiune din anul 105 d. H. și mai târziu. Impăratul construise aici un turn de observație și de pază, ale cărui urme au dispărut aproape cu totul. Prin portul T. Măgurele, care dispune de un mare și frumos cheiu, se scurg în josul Dunărei, pentru export, cea mai mare parte din grânele județului Teleorman. Situat în fața orășelului bulgăresc *Nicopole*, de pe malul drept al fluviului — vechea cetate romană Novae, construită de Traian după cucerirea Daciei și a Sciției Minor, adică a Dobrogei de astăzi, fostă mai apoi cetate turcească — orașul Turnu Măgurele a fost în special, locul de trecere al tuturor invaziunilor turcești; dar tot pe aici, marii și vitejii noștri voevozi, Mircea cel Mare, Vlad Țepeș, Radu de la Afumați și Mihai Viteazul, au aruncat în dezordine și debandadă peste Dunăre, resturile bătute și risipite ale armatelor păgâne. In sfârșit, tot pe aici, pe la Samovit, Nicopole și Turnu Măgurele,

s'au întors biruitoare în ţară armatele române, în primăvara anului 1878, după victoriile de la Plevna, Vidin şi Racova şi în toamna anului 1913, după campania în Bulgaria.

Spre răsărit de T. Măgurele şi Nicopole — care este etajat pe coasta dealului râpos şi calcaros, până în marginea Dunărei — mai multe ostroave deschid canale, prin care apele fluviului se despart şi se împrăştie. Iată şi marele ostrov Persina, lung de 13-14 km., ce deschide canalul Belina, în care s'a adăpostit flota austro-ungară de Dunăre în anul 1916, la începutul războiului nostru. Este vecin cu ostrovul Berzina Mare, ce se întinde pe o lungă distanţă, alături de cel d'intâi. Balta Suhaia de pe ţărmul românesc, în care se varsă râul Câlmăţuiu, nu se vede, fiind mascată de pădurea de salcii. Trecem apoi pe lângă multe ostroave, care deschid numeroase canale. Malurile înverzite ale Dunărei şi ale ostroavelor, îmbrăcate cu păduri dese de salcii crescute la aceeaşi înălţime, de par'că ar fi tunse, deasupra cărora se ridică plopii crescuţi rar, se reflectă împreună cu cerul, în apa lină şi lucie ca oglinda a Dunărei, oferind o privelişte plină de farmec. Intinsă din malul drept al Dunărei, până în poalele dealurilor depărtate, se vede Balta Şistovului; iar înainte, pe botul dealului înalt din marginea fluviului, învăluit în ceaţa albăstrie şi transparentă, se vede orăşelul şi portul bulgăresc *Şiştovul*, întins pe coastele dealului, cu casele, bisericile şi moscheele etajate, cu o bogată vegetaţie — grădini, livezi, vii şi pădurici în crânguri şi în tuferiş, ce se întind până departe pe dealurile malului drept al Dunărei. In faţa Şiştovului, retras la 2-3 km. pe deal şi cu portul jos, în marginea fluviului şi a pădurei de salcâmi, este orăşelul nostru *Zimnicea*, veche schelă de grâne, astăzi al 2-lea port al judeţului Teleorman. In vecinătatea oraşului, se mai pot vedea încă şanţurile vechei cetăţi, de sub care s'au scos foarte multe obiecte antice, ca vase de lut, scule, podoabe femeeşti şi oase omeneşti, toate mărturii elocvente a aşezărei şi vieţei dace, ce a dăinuit şi pe aici. Atât de bogat a fost acest loc, în antice şi istorice vestigii, încât poporul îi spune şi astăzi, „Câmpul Morţilor". Pe aici, pe la Zimnicea şi Şiştov, au trecut ruşii Dunărea în anul 1877 în contra turcilor, monumentul ce se vede în dreapta Dunărei, pe dealul de la răsărit de Şiştov, comemorând evenimentul. Tot pe aici, Mareşalul german Makensen a trecut Dunărea în contra noastră, în toamna anului 1916 după terminarea luptelor din Dobrogea, cu o parte a forţelor sale, cealaltă parte trecând pe la Rusciuc—Giurgiu.

— De la Zimnicea-Şiştov în jos, Dunărea îşi schimbă uşor direcţiunea generală spre nord-est. Dealul de pe dreapta fluviului iar se retrage, lăsând în urma lui un teren băltos, acoperit de salcii şi păpuriş. Numeroasele şi frumoasele ostroave Vardinul, Gâsca — în dreptul căruia este gura Vedei pe stânga şi a Iantrei pe dreapta — Batinul, Camadinul — de la capul răsăritean al căruia se descopere pe stânga balta Mahâru — se înşiră la rând, unul după altul. Pe malul bulgăresc, în marginea apei, se văd mori plutitoare şi turme de vite şi oi la adăpat. Pe deasupra, un stol de berze, alterând 4-5 bătăi din aripi, cu sborul planat, traversează Dunărea de pe un ţărm pe altul. Acum, dealul din dreapta iar s'a apropiat, în unele locuri până în marginea apei, unde se termină cu un perete stâncos şi vertical. Ţărmul stâng este tot jos şi acoperit cu pădurea de salcii. Inainte, începe să se zărească sus, pe deal, *Rusciucul*, cel mai însemnat oraş şi port bulgăresc la Dunăre, care fiind fost cetate turcească, a jucat în timpul stăpânirei turceşti un rol foarte important, de oarece prin Rusciuc şi prin Giurgiu, au trecut turcii mai des în Muntenia. Ne apropiem şi defilăm prin faţa lui. Intins pe poalele, coastele şi culmile dealurilor şi pe vâlceluşe, cu casele albe, galbene, învelite cu olane, între care şi câteva edificii mari; cu cele câteva coşuri de fabrici, biserici şi moschee, cu cheiul frumuşel şi linia ferată de pe malul Dunărei, toate proiectate pe verdele nuanţat al grădinilor, viilor şi livezilor ce se întind până departe pe dealuri, Rusciucul, din punct de vedere al pitorescului şi privit de la oarecare depărtare, este — putem spune — o frumoasă podoabă a Dunărei.

— La vr'o 5—6 km. spre nord-est de Rusciuc, retras de ţărmul Dunărei, mascat de pădurea de salcii şi dominat de oraşul bulgăresc, se află *Giurgiul* nostru, capitala judeţului Vlaşca. De pe vapor i se văd numai turlele câtorva biserici şi câteva coşuri de fabrici. Jos, în marginea Dunărei, frumuşelul port Ramadan, al Giurgiului. Aşezat pe terasa aici mai lată a Dunărei, în faţa ostrovului Sân-Giorgio, pe care acum o mie de ani, a strălucit un frumos şi măreţ castel construit de genovezi — cari pe atunci stăpâniau mările Orientului, făcând prin această parte a Europei un negoţ foarte întins — oraşul Giurgiu a fost una d'intre cele mai vechi cetăţi la Dunăre, stăpânită când de turci, când de români, din care cauză, în perioada celor 500 ani, în care turcii au stăpânit întreaga peninsulă balcanică până la Dunăre, acest mult încercat şi nenorocit oraş, a fost de nenumărate ori bombardat, ars şi distrus, aşa că

viața românilor giurgiuveni, a fost în această lungă perioadă de restriște, un adevărat calvar. Pe aici, pe la Rusciuc—Giurgiu, a trecut Dunărea în Muntenia, în fruntea celei mai numeroase și mai alese oștiri turcești de 100.000 oameni, cu 80 de tunuri, vestitul, crudul și nebiruitul *până atunci* vizir Sinan Pașa, supranumit „spaima Creștinătății", pentru a termina odată — cum ziceau turcii — cu acești români, peste trupul cărora cu nici un chip ei nu puteau trece, pentru a-și întinde împărăția d'incolo de țărmul stâng al Dunării! A fost însă, cum știm, crunt bătut de către marele și viteazul nostru voevod Mihai Viteazul, cu mica lui oaste de țară numai de 16.000 de oameni, dărăbani și călăreți și cu 10 tunuri, în ziua de 13 August 1595, la podul de la Călugăreni, pe râul Neajlov, bătrânul și umilitul vizir scăpând ca prin minune cu viața, dar pierzând o mulțime de turci, tunuri, arme și steaguri, între care și marele steag verde al lui Mohamed și fugind înapoi, peste Dunăre, numai cu resturile armatei sale. Și după 321 de ani, mareșalul german Makensen, a trecut—cum am spus—tot pe aici, pe la Giurgiu în Muntenia și puțin i-a lipsit atunci, tot pe Neajlov, să aibă soarta lui Sinan Pașa. Ceva mai târziu însă, în toamna anului 1918, după înfrângerea ce a suferit la Mărășești, a fost totuși nevoit, sub presiunea armatelor aliate franco-române, să fugă pripit și umilit prin Transilvania, în țara lui.

— De la Giurgiu înainte, țărmul stâng al Dunării, garnisit mereu de salcii și inundabil pe o lățime și mai mare, continuă să fie dominat de cel drept. Trecem pe lângă ostroavele Mocanu, Cărămidari și Tabanul, înapoia căruia au fost adăpostite în toamna anului 1916, monitoarele austriace care au bombardat podul de vase întins de armata 3-a română puțin mai jos, colo, între satul românesc Flămânda de pe malul stâng al Dunării și satul bulgăresc Riahovo de pe malul drept, pentru trecerea trupelor acestei armate, care împreună cu armata româno-rusă de Dobrogea, urma să atace concentric și simultan armata 3-a bulgaro-turco-germană, ce opera în Dobrogea sub comanda lui Makensen. Iată, am și ajuns în dreptul acelor sate. Trecem acum prin dreptul marei bălți Greaca, ce nu se vede din cauza salciilor, apoi pe lângă ostrovul Vâjâietoarei, situat în dreptul frontierei româno-bulgare, ce pleacă de aici și ajunge la mare, mai jos de satul Ecrene. Dunărea, care de aici până la gurile ei este numai a noastră, se îngustează pe o bună distanță la 7—800 m. Inainte la 7—8 km., se descopere frumoasa priveliște a orășelului românesc *Turtucaia* — vechea cetate romană

Transcaresca — port al județului Durostor, așezat pe deal, într'un frumos decor verde. Pădurile de salcii de pe țărmul stâng și din ostroave, fac să pară de aici, că Dunărea și-ar închide cursul în dreptul Turtucaiei. Privită și de la 2—3 km., cum este așezată în amfiteatru pe coasta dealului, cu casele, bisericile și geamiile cu minarete, Turtucaia este tot frumoasă. A noastră este pentru vecie, căci e patrimoniu național strămoșesc și prea mult am sângerat apărând'o în August 1916! Iată și gura Argeșului, apoi *Oltenița*, port al județului Ilfov. Orășelul, ridicat pe ruinele cetății Constantiola, construită de împăratul Constantin cel Mare și retras la vr'o 4 km. de malul Dunării și la vr'o 7—8 km. de Turtucaia, nu se vede.

Ne continuăm călătoria spre Silistra. Soarele încă puternic, trage dungă luminoasă d'inspre apus în lungul Dunării, până în pupa vaporului. Soare și reflex, te orbesc cu strălucirea lor. Malul stâng mereu jos și împădurit cu salcii, cel drept înalt, tăiat de vâlcele și în mare parte acoperit cu fag și stejar în tuferiș. Inverzitele ostroave Gargalac și Ciubușlâc, deschizând canale prin mijlocul Dunărei lărgite, dau priveliștei d'inainte, un farmec deosebit. Acum, suntem în dreptul hotarului d'intre județele Ilfov și Ialomița. De aici începe câmpia Bărăganului, pe întinsul căreea, Mircea cel Mare a gonit și alungat înapoi, peste Dunăre, resturile oastei turcești a sultanului Baiazid-Fulgerul, bătută la Rovine. Pescărușii, unii grii și mai mici, alții albi și mai mari, sboară pe deasupra apei, vânând peștișori și insecte. Spre țărmul drept, un cârd de bâtlani cenușii, după ce — umblând câte 5-6 m. pe sub apă — au vânat toată ziua pește, stau acum la capătul unui banc de nisip, cu aripile desfăcute, pentru a se usca. Soarele este spre amurg. Inainte, în apa lină, lucie și sidefată, se oglindesc malurile acoperite cu iarbă, ori surpate, lizierele pădurilor de salcii cu plopi rari, mai înalți și bucăți de nori albi-vineți. Spre apus, deasupra dealului și a pădurilor de culoare verde nuanțat, soarele pe jumătate ascuns de un nor vânătînchis de o formă ciudată, cu marginile în dantelă de lumină aurie, își reflectă înapoi, pe luciul de argint-aurit al apei, încrețită și ondulată de mersul vaporului, ultimile lui dulci raze. Incet, el iese din nor încă alb și plin de viață, scoboară în jos înpurpurând cerul și întărind cu strălucitoarele-i reflexe, fâșia de lumină diamantină, întinsă din marginea verde închisă, ce se înegrește din ce în ce mai mult, a malurilor și pădurilor de salcii — unde apa pare o suprafață de sticlă luminată din adâncul Dunărei — până în pupa vaporului. Acum, soarele mult mărit, umflat și de un roșu înfocat,

înroşind mai mult cerul, dar slăbind şi scurtând reflexul în apa fluviului, atinge marginea de sus a pădurei de salcii — ce a început să reînvie într'un verde închis şi şters—scoboară şi mai mult, se duce,... dispare sub orizont, apune. Fantasticul şi feericul crepuscul al serei îmi fură sufletul şi pe aripi de vis, mi-l transportă în paradisul cel mare şi etern al lui Dumnezeu!...

Dar iată, în faţă, spre răsărit, pe malul drept mai înalt al Dunărei, prin ceaţa străvezie, sub cerul plumburiu pătat de norişori albi-vineţi, apare într'un cadru foarte frumos şi pitoresc, între vii, livezi şi grădini, *Silistra*, vechea cetate romană Durostorum — „Dârstorul" de mai târziu al lui Mircea cel Mare — fostă mai apoi cetate turcească, oraş bulgăresc dela 1877 la 1913, când reintrând în patrimoniul poporului român, a devenit oraş şi port românesc la Dunăre, capitala judeţului Durostor.

Se înserează, vaporul acostează şi rămâne aici pentru noapte.

CĂLĂRAŞI—OSTROV—PODUL REGELE CAROL I—CERNAVODA—HÂRŞOVA—BRĂILA—GHECET—CANALUL FILIPOIU—LACUL SĂRAT—MĂCIN—GALAŢI.

— Dimineaţa, vaporul îşi reia drumul în josul Dunărei, care luând de aici direcţiunea către nord-est şi apoi spre nord, se desparte în 2 braţe; cel din stânga pe care se reazămă Bărăganul, numit Borcea, iar cel din dreapta cu malul deluros, mărginind pământul dobrogean, este Dunărea propriu zisă. Ambele braţe, strâng între ele marele ostrov „Balta de Sus", acoperit cu păduri de salcii, culturi şi păşune, aparţinând judeţului Ialomiţa. La 8—10 km. spre nord-est de Silistra, aşezat pe braţul Borcea, se află oraşul şi portul *Călăraşi*, capitala judeţului Ialomiţa. Defilăm prin faţa gurei Borcei şi a ostroavelor Hapa, Ostrovul Mare, Tâlchia şi Dervent. Inainte, pe ţărmul drept al Dunărei, întins pe coastele şi poalele dealului, târguşorul *Ostrov* înconjurat de vii şi livezi, oferă în lumina primelor raze de soare, o foarte drăguţă privelişte. Prin luminişurile marelui ostrov, se văd păscând turme de oi, vite şi cai. Trecem pe lângă ostrovul Bimbaşa şi prin faţa micului sat Pârjoaia. Soarele este încă potolit, atmosfera calmă, apa lină şi o linişte de templu domină cuprinsul....

Să călătoreşti cu vaporul, prin întinsul domeniu al marilor şi frumoaselor ostroave care se ţin lanţ până la Brăila, deschizând nenumărate canale, adevărate bulevarde pe apă, mărginite în tot lungul lor de nesfârşite păduri de salcii, care îmbracă în frumoasa culoare verde-argintie, zăvoaiele şi ţărmurile fluviului; să admiri astfel, într'o atmosferă de poezie şi romantism, frumoasele şi pitoreştile privelişti şi peisage, ce se succed continu, iată o plăcere cu totul deosebită, neobişnuită, ce te scoate din prozaismul şi piroteala de toate zilele şi te îmbată de parfumul dumnezeesc, al reculegerei şi reconfortărei sufleteşti!

Trecem pe lângă ostroavele Epuraşul, Strâmbul Mare şi Strâmbul Mic şi ajungem în dreptul satului Oltina cu frumoasă privelişte pe deal şi a bălţei Oltina întinsă la marginea satului, între dealuri. Aici era la sfârşitul lunei August 1916, aripa dreaptă a liniei noastre de rezistenţă în Dobrogea, ce trecea pe lângă satele Curuorman, Ghiuvegea-Parachioi — unde ocupa poziţiune brigada 19-a infanterie cu divizionul meu de artilerie — Calaici şi mai departe, către Caraomer, Mangalia; linie de rezistenţă, în faţa căreea cu mare bravură, am oprit 2 zile în loc, ofensiva germano-bulgară.

Lăsăm în urmă pe dreapta, pitorescul sat şi balta Mârleanul, apoi ostroavele Lungul, Fermecatul şi ajungem în dreptul satului Raşova de pe malul drept, aşezat pe coastele dealului şi întins până în marginea apei, cu casele eşind din frunzişul arborilor. Raşova forma la începutul lunei Septemvrie 1916, aripa dreaptă a celei de a 2-a noastre linii de rezistenţă, care, sprijinită aici puternic de flota noastră de Dunăre, se întindea pe dealurile din vecinătatea monumentului Adamklisi — sau Tropaeum-Traiani, ridicat de romani în amintirea cucerirei Daciei şi a Sciţiei Minor în contra geţilor — şi a satelor Arabagi, Mulciova — unde, încadrat în divizia 9-a, ocupa poziţiune bravul regiment al 3-lea de artilerie de câmp, sub comanda mea — Cocargea, Cobadin etc., pe care am oprit din nou, cu mare vitejie şi eroism, mai mult de o lună, aceeaş ofensivă duşmană.

Dar iată, înainte se zăreşte *podul peste Dunăre Regele Carol*, splendidă podoabă a Dunărei şi a ţărei, datorit geniului românesc, căci este construit numai de ingineri români. De departe, se pare că spânzură din cer. Pe măsură ce ne apropiam de el, apare tot mai frumos, mai elegant, mai măreţ şi mai monumental. Defilăm prin faţa satului şi bălţei Cochirleni, trecem pe sub pod şi ajungem în coasta oraşului-port *Cernavoda* — vechea cetate romană

Axiopolis — aşezat pe fundul unei adâncituri şi care în toamna anului 1916 — prima perioadă a războiului nostru — a suferit ca şi podul, foarte mult de bombardamentul aeroplanelor inamice, în contra cărora noi nu dispuneam atunci de mijloace de apărare.

De la Cernavoda în jos, cursul Dunărei îşi schimbă direcţiunea generală spre nord. Mai departe pe deal, în faţa ostroavelor Şeimeni şi Troina cu canalele lor, ne surâde frumoasa privelişte a satelor Şeimenii Mari — în mijlocul căruia se înalţă frumoasa biserică cu 3 turnuri — şi Şeimenii Mici. In fund, unde Dunărea cotind brusc spre stânga, pare că-şi închide cursul, ne apare privelişte încă şi mai frumoasă a satului Boascic, ce apare din frunzişul verde-închis, pe coastele şi pe culmea dealului gol şi escarpat, de pământ galben-roşcat. Zăvoiul din faţa satului, complectează de minune pitorescul priveliştei. Defilăm prin faţa marelui ostrov Balaban, a satului Topalu şi ajungem la *Hârşova*, oraşel şi port al judeţului Constanţa — vechea cetate romană Carsum — în dreptul căruia a fost întins în toamna anului 1916, primul pod pe vase, pe care s'au retras o parte din trupele şi mai cu seamă trenurile armatei romāno-ruse, după terminarea luptelor din Dobrogea; cea mai mare parte, retrăgându-se pe al 2-lea pod de vase construit la Ghecet-Brăila. Privită de la distanţa de 1-2 km. din amonte, Hârşova, aşezată în şeaua celor 2 dâmbi deluroşi şi stâncoşi, eşiţi în Dunăre, cu casele ei modeste, cu şcoala, geamia şi mai ales cu frumoasa-i biserică cu 7 turnuri, ce domină de sus întregul orăşel şi împrejurimile, ne oferă o pitorească şi simpatică perspectivă.

De la Hârşova vaporul se îndreaptă spre apus, apoi spre nord, defilând prin faţa satelor, Piua Petrii aşezat la gura Ialomiţei şi Giurgeni-Vadul Oii, de unde Dunărea iar se desparte în 2 braţe: Dunărea Veche, care o ia direct spre răsărit şi apoi spre nord, continuând pe sub coastele dealurilor dobrogene, care se depărtează atât de mult de vapor, că nu se mai văd, pentru a se reapropia la Măcin în faţa Brăilei şi Dunărea Nouă, cea navigabilă, care continuă spre nord, direct la Brăila. Ambele braţe înconjoară marele ostrov „Balta de Jos" împădurit cu salcii, păşunabil şi în mare parte cultivabil, aparţinând judeţului Brăila. De aici până la Brăila, ambele maluri ale Dunărei Noui sunt joase, acoperite cu salcii, păşune şi culturi, iar călătoria se face numai pe frumoasele canale formate de ostroavele ce se ţin lanţ. Trecem pe lângă ostroavele; Lungul — cu adevărat lung, de 30-35 km. —

Constantin şi Vărsătura şi prin faţa sătişorului Gura Gârliţei. Spre stânga, nenumărate lanuri de porumb şi mai cu seamă de grâu, orz şi ovăz, galbene că aurul, întinse până mult departe pe câmpia deschisă a Brăilei şi Ialomiţei, se ondulează în bătaia vântului şi în lumina caldă şi strălucitoare a soarelui. Nesfârşitele valuri, îţi dau impresiunea unor întinse ape argintate, în zarea de mirage a cărora, joacă voiasă, „Fata Morgana!"... Trecem pe lângă ostroavele Chiciu-Trăsura şi Chiciu-Orbu. Deoparte şi de alta prin luminişuri, multe turme de oi şi cirezi de vite pasc, ori se adapă şi se răcoresc în marginea Dunărei. La ţărmul drept, pe marginea nisipului şi a apei, o mulţime de pescăruşi albi-grii, dau ţipătul lor caracteristic, „ţiu", „ţiu"! Defilăm prin dreptul satelor Gropeni şi Chiţcani şi a ostroavelor Lupul şi Fundul Mare. In depărtare, se zăreşte: pe stânga, tot „Fata Morgana", spre nord-est, la distanţă de vr'o 20 km. munţii Măcinului, iar la 8—9 km. înainte, apar câteva coşuri de fabrică, ale oraşului *Brăila*. Incă puţin şi vaporul oblicând la stânga, pe frumosul bulevard acuatic, ne apare sus, pe terasă, ca într'un decor de teatru după ce se ridică cortina, întreaga şi splendida panoramă a Brăilei, ce-şi proiectează pe albastrul cerului, frumoasele edificii, coşurile de fabrici şi turlele bisericilor. Este vechea cetate Proilava, ce a aparţinut Principatului Munteniei, stăpânită multă vreme şi de turci. Sub această străină şi păgână stăpânire, cetatea a fost asediată şi incendiată în anii 1572 şi 1574 de către Ioan Vodă cel Cumplit domnul Moldovei, pentru a prinde pe Petru Schiopul domnul Munteniei, care ajutat de turci şi de unguri ridicase armele în contra sa şi care după ce fusese bătut de viteazul domn la Râmnicu Sărat, se refugiase în cetatea Brăilei, ocupată de turci. Atacată şi cucerită încă odată de la turci, de către Mihai Viteazul în unire cu Aron Vodă domnul Moldovei, după anul 1595, cetatea Brăilei a fost asediată pentru ultima oară în anul 1828, de ruşi în contra turcilor, fiind atunci cucerită şi redată Munteniei şi devenind de la unirea principatelor în anul 1859, oraş şi port la Dunăre al României, capitală a judeţului Brăila. De atunci, Brăila este un oraş esclusiv comercial şi industrial, unul d'intre cele două mari porturi ale ţărei noastre la Dunăre, care mai ales în ceea ce priveşte negoţul de grâne şi cereale, lucrează cu întreaga ţară, iar pe căile mărilor, cu întregul Orient şi Occident.

Am ajuns în dreptul Lacului Sărat şi din nou într'o lume de 5 ostroave, înşirate unul lângă altul şi anume, Fundul Mare, care abia aici se sfârşeşte, Bratuşca, Dranoviţa, Popa Vasile şi Arapu, formând

între ele şi cu ţărmurile fluviului, 5—6 frumoase canale, toate garnisite cu păduri de salcii verzi-argintii, ce-şi scaldă vârfurile în fundul Dunărei. Incadrată acum de ambele părţi, de verdele pădurilor de salcii ale Bălţei de Jos şi ale ostroavelor, Brăila îşi deschide din ce în ce mai clar, frumoasa şi pitoreasca panoramă. Dar iată, vaporul iese d'intre ostroave — numeroasele canale împreunându-se aici, în pragul frumosului oraş — oblică spre malul drept, dă semnalul de sosire, îşi face elegant rondul pentru a se întoarce cu prova în contra curentului apei, se apropie din ce în ce mai mult şi mai încet de cheiu — marinarii aruncând parâmele — şi acostează la pontonul debarcaderului, înţesat de lumea care-l aşteaptă. Portul, cu un lung, larg şi frumos cheiu, pe care circulă trenuri de marfă şi tramvaie, este plin de vapoare şi şlepuri, cele mai multe acostate, iar altele venind, plecând, sau manevrând în largul Dunărei. Mulţimea vapoarelor, pe care flutură în primul rând tricolorul nostru şi apoi steagurile atâtor ţări cari au relaţiuni comerciale cu ţara noastră, multe d'intre ele foarte mari, cu înalte catarguri, iar altele mai mici ; mulţimea şlepurilor legate unele de altele şi de cheiu; mulţimea bărcilor care încrucişează pe apă către un mal şi cellalt ; grămada vapoarelor mari ce se vede în basinul docurilor şi pe lângă toate acestea, mulţimea vagoanelor, căruţelor şi mulţimea de oameni cari furnică pe cheiu, pe vapoare şi pe şlepuri, în marea lor majoritate muncitori cu sacii şi baloturile pe spinare, încărcând şi descărcând în sgomotul neîntrerupt al macaralelor de pe vapoare, acestea şi altele, îţi dau impresiunea unui oraş pe apă.

In faţa marginei de nord-est a Brăilei, acolo unde cele 2 braţe ale Dunărei se împreună din nou, pentru a se despărţi iarăşi spre gurile ei, se găseşte, chiar pe malul drept al Dunărei, la gura canalului Măcin, cătunul *Ghecet*, unde în timpul războiului nostru pentru independenţă din 1877—78, artileria română a bombardat şi scufundat în Dunăre un monitor turcesc, iar în toamna anului 1916, a fost construit al 2-lea pod pe vase, pentru retragerea trupelor româno-ruse, după luptele din Dobrogea. Brăila este un oraş modernizat, cu strade drepte şi bulevarde largi, cu un mic dar frumos parc în centrul oraşului, în mijlocul căruia este aşezată statuia lui Traian şi cu o simpatică grădină publică, ce oferă o foarte frumoasă şi interesantă privelişte spre port şi spre munţii şi dealurile Dobrogei.

Una dintre distracţiunile cele mai plăcute ale brăilenilor este, să se preumble cu barca în răsărit, dar mai cu seamă spre

asfinţit de soare, în susul Dunărei, prin cunoscutele canale ale ostroavelor şi la Ghecet, unde în cântecele lăutarilor se mănâncă peşte proaspăt şi se bea vin bun. Dar mai plăcut este, să prelungească această preumblare, cu „nectarul lui tata Noe" şi cu lăutarii în barcă, pe frumosul canal Filipoiul deschis prin pădurea Bălţei de Jos, pe acel bulevard de apă foarte drept şi strâmt, străjuit pe ambele laturi de 2 pereţi de arbori, ce se oglindesc în apa verzuie, nemişcată, lină şi lucie ca faţa unei oglinzi de cristal; preumblare romantică şi poetică, care în acordul de vioară, flaut, chitară şi naiu, îngânat cu trilurile păsărelelor din ramuri— adevărată şi dulce simfonie — te duce mult departe pe romanticul canal, până la micul pavilion regal construit din lemn, unde familia noastră regală, vine câte odată să guste o clipă farmecul pitorescului în baltă, mâncând peşte proaspăt, preparat de pescari. Şi apoi, ce plăcut este să te întorci seara pe acest canal luminat de luna plină, ce-şi scaldă faţa-i blondă de aur, în fundul apei adormite!... In marginea sud-vestică a Brăilei se află parcul monumentului, legat de oraş cu tramvaiu şi printr'o scurtă dar frumoasă şosea, cu alee pe margini, pentru pietoni şi călăreţi. Monumentul ridicat de ruşi, pentru comemorarea luptelor date de ei în contra turcilor în anul 1828, cu ocaziunea asediului Brăilei, a fost dărâmat de turci, cu ocaziunea războiului din 1916—1918.

La 7 km. spre sud de Brăila, legat cu şosea şi cu tramvaiu electric, ce trece pe la grădina monumentului şi printr'o simpatică pădure de salcâmi, se găseşte staţiunea balneară *Lacul Sărat*, cu frumosul ei parc englezesc şi cu nămolul miraculos pentru băi calde şi reci. Preumblarea cu tramvaiul, din primăvară până în toamnă şi cu deosebire în timpul sezonului, la monument şi Lacul Sărat, este încă una d'intre distracţiunile pe care le oferă Brăila, localnicilor şi vizitatorilor.

La 12 km. spre răsărit de Brăila, situat pe malul drept al Dunărei Vechi, se găseşte oraşelul *Măcin* — vechea cetate Arubium, ale cărei urme se mai pot vedea şi astăzi — legat prin bune şosele, de Constanţa prin Babadag, de Tulcea prin Isaccea, de Galaţi prin Azaclău, iar de Brăila prin Ghecet, precum şi cu vaporul.

— La răsărit, soarele se ridică strălucitor pe cer, timpul e frumos şi răcoros. Vaporul, înfăşurat în lumina celor d'intâi raze de soare, este gata să-şi reia drumul în josul Dunărei. Coman-

danful vaporului mândru şi grav, se suie la comandă, dă semnalul de plecare şi în momentul în care, în urma ultimului pasager îmbarcat, puntea de trecere a fost retrasă pe ponton, parâmele se desprind şi sunt trase pe puntea vaporului, care, scăpat din captivitate, la comanda „căpitanului“ se depărtează încet de ponton şi după ce-şi face rondul în fluturările batistelor, celor cari pleacă şi celor cari rămân, se îndreaptă cu toată viteza spre Galaţi, defilând grin faţa vapoarelor acostate în tot lungul cheiului şi a docurilor de pe stânga, prin faţa gurei canalului Măcinului şi a Ghecetului de pe dreapta, de unde urmează spre nord-est cursul Dunărei, care de la Brăila în jos, este încă şi mai impunătoare, prin volumul, lăţimea şi măreţia ei.

[1]) — In veci a sufletului şoapte
Le-oiu indrepta in zi şi noapte,
Spre tine Dunăre măreaţă
Ce răsăritului dai viaţă!

— La 10—12 km. şi mai departe spre sud-est, dealurile muntoase şi golaşe ale Tulcei şi Măcinului, cu Turcoaia mamelonat, Igliţa în piramide şi Pricopanul stâncos, se profilează frumos pe cer. Privesc îndelung înapoi, până ce-mi dispare din ochi frumoasa panoramă a Brăilei, privită acum spre partea ei nord-estică şi-i trimit un ultim salut, cu gândul unei apropiate revederi. Mă leagă de Brăila prea vechi, frumoase şi duioase amintiri şi de aceea, întotdeauna mă apropiu de acest oraş cu inima palpitând de o emoţionantă bucurie şi mă despart de el, cu cea mai adâncă părere de rău. In regimentul 3 artilerie de câmp din Brăila, mi-am făcut cea mai mare parte din cariera ostăşiască şi datoria către patrie. Pe acest brav şi glorios regiment de tunari — care s'a acoperit de glorie şi în războiul pentru independenţă din 1877-78 — am avut onoarea să-l comand, pe câmpurile de luptă ale Dobrogei în toamna anului 1916 şi în marea bătălie de la Mărăşeşti, în vara anului 1917. Şi apoi, de frumoasa Brăila, mă mai leagă şi scumpe amintiri de ordin sentimental!...

— Dar iată, înainte şi încă departe, sus, pe platoul cu malurile

1) I. Neniţescu.

înalte şi abrupte de pământ alb-galben, ce-ţi dau la început impresiunea unei vaste fortăreţe, oraşul *Galaţi*, capitala judeţului Covurlui, atât de bogat şi acesta în amintiri istorice! Este al 2-lea mare şi important port al României la Dunăre — vechea schelă a Moldovei — prin care se scurg spre mările Orientului şi Occidentului bogăţiile ţărei, cerealele Bucovinei, Moldovei şi Basarabiei şi lemnul fasonat, scos din frumoşii şi bogaţii noştri munţi. Situat la extremitatea sudică a podişului d'intre Prut şi Siret; aşezat în amfiteatru pe terase succesive, cu bisericile, fabricile şi edificiile strălucind în lumina soarelui; cu cheiul său populat de nenumărate vapoare, corăbii, şlepuri, bărci şi remorchere, Galaţul, patria mamei lui Petru Rareş — frumoasa soţie a pescarului de pe lacul Brateş şi amanta lui Ştefan cel Mare la Hârlău — patria lui Costachi Negri, unul d'intre marii luptători pentru unirea Principatelor Române şi colaborator al marelui domnitor Alexandru Ioan I Cuza, a cărui casă, în care locuia înainte de a fi fost ales domn, se poate vedea şi astăzi pe strada Cuza Vodă, oferă călătorului o perspectivă şi o panoramă, mai frumoasă chiar, decât aceea a Brăilei. Lunecând pe încreţita suprafaţă a apei, vaporul nostru trece prin faţa gurei Siretului de pe stânga şi a cătunului Azaclău de pe dreapta, defilează prin faţa cazărmilor şi depozitelor marinei militare de Dunăre, de pe dealul Ţiglina unde începe şi oraşul, îşi face rondul şi acostează. Aici ca şi la Brăila, un adevărat furnicar de oameni ce se mişcă de colo, colo, în special negustorime şi lume muncitoare, ce se trudeşte într'o muncă grea şi istovitoare, pentru câştigarea existenţei. Oraşul Galaţi, nu are strade şi bulevarde largi şi regulate ca ale Brăilei, dar în schimb, are câteva strade simpatice şi cu deosebire prea frumoasa stradă Domnească, lungă, largă şi bine pavată, cu trotuare largi astfaltate şi plantate cu tei frumoşi şi umbroşi, cari ascund pe jumătate, frumoase edificii publice şi simpatice case particulare şi cari în luna Maiu când sunt înfloriţi, te îmbată de farmec şi parfum. La capătul acestei frumoase străzi se află grădina publică, care oferă o splendidă privelişte asupra portului şi asupra ţărmului drept al Dunărei până departe, în dealurile Dobrogei, precum şi un mic parc, ce oferă o altă frumoasă privelişte asupra lacului Brateş, lung de 10-12 km., lat de 8-10 km. şi întins până în malul Prutului. Şi la Galaţi, mai ales în zile de sărbători, lumea se distrează trecând în bărci pe malul drept al Dunărei, la Azaclău, unde se poate mânca peşte proaspăt şi bea un pahar cu vin bun, în cântecele vesele ale lăutarilor.

RENI—ISACCEA—TULCEA.

— De la Galaţi, vaporul urmând mereu cursul Dunărei, ia direcţiunea generală spre răsărit, aproape paralel cu şoseaua şi calea ferată, care, pe fâşia de teren d'intre Brateş şi Dunăre, duc în Basarabia la Reni şi de acolo spre Tighina, Chişinău şi Cetatea Albă. Defilăm prin faţa arsenalului marinei, a docurilor şi părăsim portul. In sfânga, mascat de digul şoselei şi căei ferate, se întinde lacul Brateş; iar pe dreapta, se întinde din marginea Dunărei până departe spre sud, pădurea de salcii. Peste pădure, încadrând frumoasa privelişte, înălţimile nordice ale Dobrogei şi judeţului Tulcea, cu vârfurile Bugeac, Ţuţuiat şi altele. Acolo, pe Bugeac — care este cel mai apropiat — au rezistat cu înverşunăre turcii la începutul războiului din anul 1877-1878, în contra ruşilor cari trecuseră Dunărea şi pe la Galaţi şi tot de pe Bugeac bulgarii, în timpul războiului din 1916-1918, ajunşi aici prin forţa germană, au bombardat gara, depozitele şi instalaţiunile din Galaţi şi din port. Inapoi, privesc şi admir frumoasa panoramă a Galaţului, în partea lui d'inspre sud-est şi răsărit. Acum, vaporul întoarce aproape brusc spre nord trecând „Cotul Pisicei", în faţa căruia, retras pe ţărmul drept, se află micul cătun cu acelaş nume, ia apoi direcţiunea spre nord-est şi sud-est şi trecând pe la gura Prutului, acostează după câteva minute în micul port *Reni* de pe malul stâng al Dunărei, în sudul Basarabiei.

Cât de fericit şi mândru trebuie să se simtă orice român, care după ce a suferit durerea şi umilinţa de a-şi vedea ţara sfâşiată, neamul împărţit şi subjugat de către vecinii hrăpăreţi şi perfizi, se vede astăzi, prin vrednicia poporului şi vitejia armatei române, stăpân pe ambele ţărmuri ale Dunărei, până la Marea Neagră şi mai departe, până în apa Limanului!

— Părăsind şi portul Reni, vaporul ia pronunţat direcţiunea spre sud-est, trecând prin dreptul lacului Cahul de pe stânga Dunărei şi a bălţei Crapina de pe dreapta. Pe deasupra vastei păduri de salcii şi de stuf, frumoasele înălţimi dobrogene ne însoţesc mereu, apropiindu-se din ce în ce mai mult de ţărmul drept al Dunărei. Lunecând mereu spre răsărit şi lăsând în urmă, pe malul basarabean, lacul şi satul Cartal, iar pe malul dobrogean, ascunsă de pădure pe deal, mânăstirea de călugări Cocoşul, vaporul se apropie de orăşelul şi micul port *Isaccea* — vechea cetate romană Noviodunum — ce se zăreşte

pe deasupra pădurei de salcii, aşezat pe terasa malului drept al Dunărei. Pe aici, pe la Isaccea, a trecut cu 500 de ani înainte de Hristos, Dariu împăratul perşilor, în contra sciţilor, expediţiune care însă n'a reuşit şi tot pe aici au trecut în toate războaele, forţele principale ruseşti în contra turcilor, cari stăpâneau Peninsula Balcanică şi cari au opus întotdeauna dârză rezistenţă, mai cu seamă din cetatea Isaccei, numită de ei Eski-Cale, ale cărei urme se pot vedea şi astăzi foarte bine. După o scurtă oprire la cheiu, vaporul reluându-şi drumul spre răsărit, trece prin dreptul vechei mânăstiri Teraponte, de călugări moldoveni, retrasă la câţiva km. de malul stâng al Dunărei şi prin faţa monumentului ridicat de ruşi ca amintire, că pe aici au trecut ei Dunărea în anul 1877, în contra turcilor. Dar acest monument ne mai reaminteşte şi jertfele sângeroase făcute de noi, românii, cari răspunzând chemărei disperate a ruşilor, am intrat alături de ei în războiu, pentru ca drept recunoştinţă, să ne răpiască atunci din nou şi în mod perfid Basarabia de Sud, care răpită de ei odată cu întreaga Basarabie în anul 1812, ne fusese retrocedată de marile puteri europene, în anul 1856. Trecem prin dreptul frumoaselor şi marilor lacuri Cogurlui şi Ialpug din Basarabia, ce se întind din ţărmul Dunărei spre nord, până la oraşul Bolgrad, pe lungime de 50-60 km. Spre dreapta, pe deasupra pădurei de salcii, se întind mereu spre răsărit, culmile şi coastele acoperite cu păduri şi cu vii ale frumosului judeţ Tulcea. Colo, în vâlceaua îmbrăcată în verde şi pătată de o îngustă fâşie de umbră, ce se întinde din capul dealului în jos, se află frumosul sat Niculiţelul, la răsăritul căruia, către oraşul Tulcea, se întind vestitele podgorii ale Saricăi, care produc deliciosul vin de Sarica, cu caracteristica lui aromă, rivalizând cu faimosul vin de Cotnari.

[1]) — Ia toarnă, crâşmare 'n pahare,
Ia toarnă, crâşmare, să 'nchin
Şi cântă şi tu, lăutare,
Vreau doru'mi sălbatic s'alin
In cântec şi vin!

— Soarele este la apogeu şi temperatura foarte plăcută, când ajungem în faţa unui mare ostrov, ce poartă în colţul său d'inspre

1) M. G. Samarineanu.

apus un mic far, ce arată noaptea navigatorului, situaţia locului. De aici, de unde Dunărea se desparte mai întâi în două braţe, începe Delta Dunărei. Braţul nordic, care continuă a mărgini pământul Basarabiei este braţul Chilia, iar cel sudic, se desparte şi el mai spre răsărit, d'incolo de oraşul Tulcea, în braţul Sulina şi braţul Sf. Gheorghe. Ajuns în dreptul micului far, vaporul oblică spre sud-est, pe braţul Sf. Gheorghe, descoperind la câţi-va km. în faţă, pe botul dealului dobrogean, prelungit până în marginea fluviului, oraşul şi portul *Tulcea* — vechiul Argisus. Privit d'inspre apus, de pe vapor, oraşul Tulcea — aşezat în semicerc şi dispus în amfiteatru, cu casele învelite mai ales cu olane, cu bisericele şi cele câteva moschee cu minaret, cu portul şi cheiul său zidit în piatră, cu micul dar simpaticul parc de pe malul Dunărei, de unde se deschide frumoasa privelişte pe Dunăre şi spre satul Carol I — se prezintă într'un cadru panoramic, d'intre cele mai frumoase şi mai atrăgătoare. In vârful dealului ascuţit, stâncos şi escarpat, ce mărgineşte oraşul d'inspre nord-est, dominând împrejurimea, fusese ridicată de români, după războiul din 1877—78, frumoasa şi impunătoarea statuie a dorobanţului-gornist, dărâmată şi aceasta în timpul războiului din 1916—18, de „civilizata" armată bulgară, *supra*-comandată de mareşalul german Makensen!

ISMAILUL—CHILIA NOUĂ—CHILIA VECHE—VÂLCOVUL.

— Trecuse de amiază, când vaporul nostru părăsind portul Tulcea se întoarce înapoi şi ocolind pe la apus micul far din capul marelui ostrov, se îndreaptă spre nord şi nord-est, pe braţul Chilia. Sub bolta senină şi albastră de azur, a regiunei de răsărit a României Mari, în razele dulci ale soarelui ce străluceşte în acest splendid şi fermecător colţ al frumoasei şi scumpei noastre ţări şi în liniştea de singurătate, pe care nu o turbură decât doar raţele şi gâştile sălbatice, care se ridică în stoluri de pe bălţi, din stufuri şi din păpurişuri, vaporul nostru defilează prin faţa satelor Pătlăgeanca şi Ceatalchioi, ascunse printre ramuri în umbra frumoasei păduri de salcii a ostrovului Ciatal de pe dreapta braţului Chilia şi prin faţa frumosului lac Cogurlui de pe ţărmul stâng, ocolind prin cele 4 coturi ale Dunărei, din care se descopere în părţile ei

d'inspre apus, sud-est şi miază-zi, frumoasa şi pitoreasca panoramă a oraşului şi portului *Ismail*, capitala judeţului cu acelaş nume. Este aşezat în amfiteatru, pe platoul cu malurile escarpate, având frumoase biserici, ce-şi înalţă crucile aurite, pe vârful turlelor verzi. După o scurtă oprire la pontonul de debarcare, unde ca o statuie de bronz, cu arma la umăr, cu privirea vioaie şi cu pana lungă de curcan la pălărie, stă chipeşul şi mândrul grănicer român, vaporul îşi reia drumul spre sud-est şi după un parcurs de 15—16 km., întoarce spre nord, trecând prin faţa satului Pardina, ascuns şi acesta discret în umbra pădurei de salcii, a ostrovului Tatarski de pe dreapta. De aici, braţul Chiliei se desparte şi el în mai multe canale, cu direcţiunea spre nord-est, cel d'inspre nord fiind chiar braţul Chiliei, pe care vaporul îşi continuă drumul, trecând prin faţa satelor Necrasovca, Chişliţa şi a lacului Catalpug de pe stânga, iar după încă vr'o oră de mers, acostează pentru câteva minute în micul port *Chilia Nouă* de pe malul stâng, vechea cetate a Dunărei de Jos, care încă sub domnia lui Alexandru cel Bun, a aparţinut Moldovei. Instrăinată de fiul său Petru III-lea Aron, care a cedat'o ungurilor, iar aceştia Munteniei, a fost reluată prin luptă de Ştefan cel Mare, de la Vlad Ţepeş în anul 1462, cu care ocaziune marele domn al Moldovei, a fost rănit la un picior. Căzută curând în stăpânirea turcilor, Ştefan cel Mare o atacă din nou în anul 1465 şi o ia înapoi, dar turcii în frunte cu sultanul Baiazid, ajutaţi de Vlad Călugărul domnul Munteniei, o atacară din nou, cucerind'o împreună şi cu Cetatea-Albă, în anul 1484.

— De la Chilia Nouă vaporul se îndreaptă spre sud-est, ocolind pe la răsărit ostroavele Chişliţa şi Tătar, se opreşte pentru alte câteva minute la satul *Chilia Veche* de pe malul drept, unde se găsesc raci mari şi frumoşi şi de unde îndreptându-se acum direct spre răsărit, ajunge pe înserate în satul de pescari şi mic port *Vâlcov* unde se opreşte, pentru ca a 2-a zi dimineaţa, să se înapoieze la Galaţi.

— Doamne, câtă frumuseţe, câtă splendoare şi cât farmec, ne oferă şi această regiune a Deltei Dunărei, această regiune a apelor, salciei, papurei şi trestiei cu ciubuce cafenii-roşcate în vârfuri; această regiune a pasărilor sălbatice de baltă, a gâştilor, raţelor şi găinuşilor, a ţarcilor înalte, cu ciocul negru şi coada lungă, pe care o mişcă în sbor odată cu bătaia aripilor, a stârcilor, pelicanilor şi lopătarilor, a ceapârilor cu albe, frumoase şi scumpe crose şi a lebedelor mândre şi albe ca zăpada; această regiune a cormora-

nilor negri şi a „domnişoarelor" — acele pasări mândre, vorbăreţe şi cochete, care cu ciocul îşi fac continu tualeta, potrivindu-şi penele şi mişcându-se cu vioiciune de colo, colo — această regiune a flaminilor, înalţi, cu gâturile curbate şi cu penele de un trandafiriu strălucitor, cari din nenorocire au fost aproape distruşi prin vânători abuzive; acest paradis fermecător al înfrăţirei apelor cu uscatul, din răsăritul ţărei noastre, în care pasările ţipă şi flueră în stufuri bătând sgomotos din aripi şi din care nu lipsesc lupii, mistreţii şi vulturii; acest paradis, în care pe margini de ape, gingaşul miosotis şi întregi boschete de „tamari" -- flori frumoase, liliachii — se răsfaţă în lumina soarelui, răspândind dulcele lor parfum; acest paradis al frumoaselor flori de nufăr, albe cu mijlocul galben, care plutesc deasupra apelor şi a ghirlandelor de ederă şi „lejnicioare" — flori drăguţe de un dulce albastru — care atârnă agăţate de stuf şi de salcii; în sfârşit, acest minunat paradis, în care toate te învioarează, te ispitesc, te încântă şi te farmecă!...

Legănat ca într'un vis frumos, pe apa în solzi de argint a Dunărei, privesc tăcut în toate părţile şi par'că mi-e teamă, că toată această exuberantă şi încântătoare natură, nu va putea să încapă în sufletul meu!... Cât e de frumos! Pe când tot ţărmul drept al braţului Chilia, până departe spre răsărit şi spre miază-zi, este acoperit cu stuf şi salcii, prin care se ascund discret, ici, colo, căsuţe albe de pescari, ţărmul stâng al braţului, de la Ismailul plin de pitoresc şi cu deosebire de la satul Chişliţa până la Vâlcov, pe distanţă de 60—70 km., este îmbrăcat cu nesfârşite vii şi grădini de pomi fructiferi, ce se ţin lanţ unele de altele. Este, într'adevăr, o nespus de mare plăcere, ca sub un cer de azur, în stropii de lumină a soarelui ce scoboară spre asfinţit, într'o atmosferă caldă şi calmă ca sufletul tău, dus mereu la vale pe apa ce curge liniştit şi sorbind cu lăcomie aerul curat şi dulce, ce-ţi umple pieptul palpitând de mulţumire şi fericire, să admiri, pe dreapta o natură cu totul aparte şi aproape virgină, iar pe stânga, vasta şi nesfârşit de lunga grădină cu vii, flori şi pomi roditori — meri, peri, caişi, piersici, pruni şi cu deosebire gutui — mai cu seamă primăvara când pomii sunt înfloriţi, sau vara şi toamna când fructele, înfinit de multe şi coapte, galbene ca aurul, sau roşii ca rubinul, atârnă de ramuri, în frunzişul verde sau arămiu! Şi pe când vaporul lunecă mândru şi lin la vale, străbătând mereu spre răsărit — pe sub stolurile de raţe şi gâşte sălbatice, care cu gâtul întins, cu picioarele strânse şi bătând repede din aripi, încrucişează pe dea-

supra — frumoasa şi romantica regiune a vrăjitelor şi seducătoarelor ape, de la căsuţele de pescari, aşezate pe cele 2 maluri şi cu deosebire de la acele mai numeroase de pe malul stâng, băeţi şi fete, mai mici şi mai mari şi chiar femei tinere, mai toate blonde cu ochi albaştri, aşteaptă — mai cu seamă în zile de sărbători — sosirea vaporului şi în momentul în care el s'a apropiat la distanţă potrivită, sar imediat în lotcile lor pescăreşti înguste şi ascuţite legate la mal şi voioşi, încep să vâsleze repede, îndreptându-se spre flancurile vaporului, de unde valurile formate de mersul vasului, încep să-i joace legănându-i. Ori cât ar părea de modestă, aceasta este totuşi cea mai plăcută şi poate singura distracţiune a acestui rustic tineret, ce-şi petrece viaţa aproape izolat, mai mult prin stuf, între cer şi apă.

— E zi frumoasă de Duminică. Ca în ori ce zi de sărbătoare, Vâlcovul, sat mare, comună urbană de 8.000 locuitori — în mare majoritate lipoveni, mai puţini ruşi şi mai mulţi români, toţi pescari, în general bine înstăriţi din rentabilitatea romanticei, dar asprei şi primejdioasei lor profesiuni — îşi strânge astăzi la sânul său, adunaţi din tot cuprinsul apelor ce curg şi din larguri de mare, pe toţi fii lui obosiţi de munca, veghea şi privaţiunile unei întregi săptămâni. In zilele de lucru, nu numai bărbaţii, dar multe femei, fete mai robuste şi chiar copii mai mari, se găsesc la pescuit, alături de soţii şi părinţii lor, în luptă cu valurile şi cu vânatul, înfruntând cu tenacitate de multe ori şi asprimea vremei, iar câte odată şi primejdia. In zilele de Duminici şi sărbători însă, toţi vâlcovenii se strâng în satul şi la casele lor, lăsând la colibe şi la locurile de vânătoare numai câte un paznic. Satul, cu strade largi şi drepte, cu trotuare de lemn — un fel de punţi de scânduri groase pentru a înlesni mersul pietonilor mai cu seamă pe timp de ploaie — este aşezat pe un teren nisipos şi tăiat de canale pline cu apă, pe care locuitorii, bărbaţi, femei şi copii se mişcă de colo, colo — ca într'o Veneţie... — cu lotcile lor, tracţiunea animală fiind aici aproape inexistentă. Dealungul canalului principal, în apropiere de braţul Dunărei, se întind chirhanalele, în care tot peştele ce se vânează este împărţit şi distribuit şi tot în ele se prepară şi se depozitează peştele şi icrele destinate conservărei. Vâlcovul are biserici mari şi frumoase, cu turle verzi în forma căpăţânei de ceapă, căci lipovenii şi ruşii sunt foarte bigoţi. Cu tot bigotismul lor însă, pe când în zilele de Duminici şi sărbători, bisericile înlăuntru şi înafară sunt pline mai ales de femei şi copii, majoritatea bărbaţilor, beţivi

— cum sunt în general oamenii ce-şi petrec viaţa aspră pe apă — umple cele 10—12 cârciumi din sat, în care beau de dimineaţă până seara, cântând melancolic... solo şi în cor, din gură sau din harmonici şi jucând până când unii d'intre ei ne mai putându-se ţine pe picioare, sunt duşi acasă de braţ şi câte odată mai mult târâţi prin nisip, de femeile, copiii, rudele şi prietenii cari s'au păstrat mai bine, pentru ca a 2-a zi, înainte de a se lumina de ziuă, toţi, în lotcile lor, să fie plecaţi la colibele şi locurile de vânătoare. Dacă ne gândim cât este de grea profesiunea lor şi cât de aspră şi plină de primejdii este viaţa, pe care aceşti oameni o duc, trebuie să-i privim cu indulgenţă şi simpatie şi să le trecem cu vederea viciul, dacă se poate numi viciu, faptul că omul bea o singură zi — dar bine... — pe săptămână!

Şi când poate gândeşti că aici, la Vâlcov, se sfârşeşte măreţia şi splendoarea acestui colţ răsăritean al ţărei noastre, unde Dunărea îşi varsă în Marea Neagră întreaga ei voluptate, noui surprize, noui frumuseţi, sub alte orizonturi, perspective şi aspecte, vin a 2-a zi să-ţi complecteze ghemul proaspetelor amintiri, noui, frumoase şi puternice impresiuni, vin să se aştearnă peste cele multe de eri, pentru a-ţi umple, până şi cel mai mic şi mai adânc colţişor al sufletului!

GURILE, SAU DELTA BRAŢULUI CHILIA.

— E dimineaţă. La orizont cerul se împurpurează, anunţând apropiata apariţiune a soarelui. Frumoasa auroră, ne prevesteşte o zi senină de sfârşit de vară şi început de toamnă. Intr'o atmosferă calmă şi dulce, barca cu motor în care am luat loc, având la pupă tricolorul naţional, iese din canalul principal al Vâlcovului pe braţul Dunărei şi se dirijează spre răsărit. In faţa mea, braţul Chilia care aici este foarte lat, se desparte în mai multe canale, prin gurile cărora apele Dunărei, ce şerpuiesc printre ostroavele înverzite, acoperite cu stuf şi salcii, se varsă în mare. Cel mai d'inspre nord şi mai adânc, este canalul Otceacov; cel mai d'inspre sud canalul Stari-Stambul — vechiul drum al corăbiilor turceşti spre Constantinopol — iar între ele, canalele Patapov, Polunojnoe, Adnojna, Sirednei şi Gudin, toate cu denumiri străine, care — sperăm — cât mai curând, vor primi nume româneşti!... Incet, pe nesimţite, soarele ca un enorm glob de lumină roşie apare dea-

supra orizontului şi se ridică strălucitor pe cer, revărsându-şi căldura, lumina şi strălucirea, asupra apelor şi ostroavelor. Razele lui calde şi dulci — ca şi adierea ce străbate alintător pr'intre ţărmuri — se resfrâng pe suprafaţa apei, ce tremură în sclipiri diamantine. Pe sus, străbătând atmosfera limpede, trec dintr'un ostrov într'altul, stoluri de raţe şi gâşte sălbatice. Este, în tot ce mă înconjoară, atâta splendoare şi dulceaţă, atâta sănătate şi viaţă vibrătoare, dătătoare de speranţă!... Şi totul şi toate, pătrund ca stropi de lumină în mintea mea şi toate, frumuseţe, măreţie şi dulceaţă, farmec şi voluptate, sănătate, viaţă şi speranţă, toată această sublimă şi minunată natură, se revarsă în cascadă, în sufletul meu entusiasmat şi extaziat!... Este atât de frumos şi mă simt atât de bine şi fericit, că, atom în nemărginitul Univers, aş vrea să nu mai mor nici odată, aş vrea să trăiesc Eternitatea!... Şi mă întreb, o Doamne, cu toată iubirea, veneraţiunea şi smerenia mea pentru Tine, cum ai putut crea „din nimic", atâta măreţie, atâta splendoare şi sublimitate?!...

Incă o clipă şi barca noastră se îndreaptă spre nord-est, pe canalul Otceacov. Ţărmul drept al canalului — ostrovul — este peste tot acoperit cu salcii şi stuf, iar ţărmul stâng — pământ inundabil al sudului Basarabiei — este mai mult descoperit. Inaintăm până aproape de gura canalului şi ne întoarcem înapoi. Spre sud-vest, turnurile bisericilor din Vâlcov, par'că mă chiamă din depărtare, pentru a lua contact mai intim cu Mântuitorul! Revenit în punctul de despărţire a apelor, ocolesc ostroavele pe la apus şi intru în canalul Patapov. Pe ambele maluri ale canalului, în ostroave, se înşiră din distanţă în distanţă, colibele pescarilor; mici căsuţe văruite în alb, ce apar timide d'intre salcii şi din stuf. La cele mai multe d'intre ele, legate între salcii, se văd întinse instrumentele — cursele — cu care se vânează peştele mare; frânghii subţiri gudronate, de care atârnă legate cu sfori tot gudronate, sute şi mii de cârlige subţiri de oţel, ascuţite ca acul, de care se prind în mare, la gura canalelor, ca într'o pânză de paianjen, aproape fără putinţă de a mai scăpa, morunul, nisetrul şi păstruga, principalul vânat al pescarilor de la gurile Dunărei. După încă câteva minute de mers, ajungem la gura canalului, acolo unde apa dulce a Dunărei, se uneşte cu apa sărată a Mărei Negre. Acum, o nouă, frumoasă şi măreaţă privelişte, se deschide înaintea ochilor. Valurile mărei, mici la gura canalului, cresc din ce în ce mai mult către larg. La oarecare distanţă, se văd în zare împânzind apa,

cursele de vânătoare cu frânghiile întinse, ţinute de plutele care joacă pe valuri, cârligele spânzurând şi jucând la anumită adâncime în interior. La capetele frânghiilor şi din distanţă în distanţă în lungul lor, pescarii în lotci, sumar îmbrăcaţi, cu feţele bronzate de vânt şi de soare, cu părul şi bărbile încâlcite, stau la pândă cu mânile pe vâsle, legănându-se tăcuţi pe valuri. Din largul mărei, din zarea depărtată, de la orizont, unde pe o linie de abia perceptibilă pare că se împreună cerul cu apa, vine un vânt uşor şi răcoritor, o boare dulce şi plăcută ce mă înviorează, vrând par'că să-mi şoptească, tainica şi eterna poveste a mărei.

O, cât e de frumoasă, de interesantă, iar de multe ori şi tragică, această poveste a frământatelor şi veşnic agitatelor mări şi oceane, pe care ne-o şoptesc brizele, furtunile şi nesfârşitele lor valuri!.... Mările şi oceanele, acopere cum am mai spus, 3 din 5 părţi ale suprafeţei pământului şi adâncimea lor ajunge până la 7, 8, 9 şi chiar 10 k.m. Aceste imense volume de apă, sunt ca şi uscatul, populate de tot felul de animale acuatice, peşti de toate formele, între care unii monştri ca formă. Acei cari trăiesc în întunericul marilor adâncimi, sunt luminători, au anumite organe luminoase, cu ajutorul cărora îşi caută şi-şi găsesc hrana şi prada. Aceşti peşti luminoşi în sute de forme, unii cu ochi foarte mari, alţii fără ochi, orbi, dau fundului mărilor şi oceanelor un aspect feeric. Cât de frumoase, măreţe şi fantastice, vor fi şi aceste adâncimi ale mărilor şi oceanelor şi cât de bucuros aş muri, dacă după ce aş putea vedea şi această feerie, această minunăţie dumnezeiască, aş mai avea timpul şi puterea să povestesc şi altora, ceea ce am văzut acolo!...

Săltând uşor pe valuri, pe care le atacă şi le taie transversal, barca noastră mică şi ageră înaintează spre larg, defilează prin apropierea pescarilor cari ne privesc cu simpatie, se întoarce înapoi pe canalul Patapov la Vâlcov, unde ajungem pe la amiază, aşteptaţi de un dejun compus numai din icre negre moi şi peşte proaspăt, potrivit posibilităţilor şi obiceiului de acolo.

După amiază, barca cu motor mă ia din nou şi mă duce pe canalul Sirednei, pentru a vizita acolo, mănăstirea Petru Pavlosk. Canalul este tot aşa de frumos ca şi Patapov, însă mai îngust şi cu mai puţine colibe de pescari. Intrăm în canal şi după vr'o jumătate de oră de mers, malul său stâng, până aici acoperit cu salcii şi stuf, ia înfăţişarea unei frumoase livezi de meri, peri şi gutui, aşezaţi în rânduri regulate şi purtând frumoase fructe gal-

bene şi roşietice. Este livada mânăstirei, ce ne apare şi ea îndată din frunzişul arborilor, cu biserica şi cele câteva chilii ale ei. Doi, trei călugări ruşi, sau lipoveni, cari nu ştiu o vorbă românească, murdari, sdrenţăroşi, abrutizaţi de alcool şi trăind din cerşit, d'intre cari unul se intitulează „stareţul mânăstirei", sunt păzitorii sfântului locaş!... Biserica micuţă, veche şi ruinată, nevăruită, neîngrijită, neaerisită şi năpădită de burueni, tot aşa ca livada şi curtea mânăstirei. In biserică sărăcie, praf şi miros greu, de aer cu totul viciat şi de mucigaiu! In aceste condiţiuui, am renunţat să mai vizitez şi chiliile!... Vai, cât de mare este contrastul d'intre jalnica stare a acestei mânăstiri şi încântătoarea natură ce o inconjoară! Şi mă gândesc, ce loc potrivit de repaos, de reconfortare fizică şi sufletească ar fi acesta, pentru câţiva intelectuali obosiţi, ori pentru o colonie de şcolari, ori de convalescenţi, dacă statul, sau judeţul, ori vre-un bun creştin cu avere, s'ar îngriji să repare, să complectexe şi să înfrumuseţeze acest locaş de rugăciune, situat într'o regiune atât de frumoasă, pitorească şi liniştită — bine înţeles, scoţând din mânăstire călugării ruşi beţivi şi aducând în locul lor de preferinţă maici, cu care ar putea funcţiona şi un atelier, două, de industrie casnică!

Părăsind mânăstirea, barca ne duce înapoi, pe canalul Sirednei. Soarele se apropie de asfinţit, amurgeşte, dar natura este încă trează, vie şi frumoasă, trăieşte vibrând din coardele ei cele mai înalte, mai sonore şi mai seducătoare, mă îmbată şi mă vrăjeşte, răscolind cu puterea farmecului ei, tot ceea ce este simţire în sufletul şi inima mea! Privesc departe, spre apus. In jurul măreţului şi superbului astru — acum uriaş glob de jăratic — cerul se inroşeşte, se aprinde. Il privesc drept în faţă, căci razele lui nu mă mai dogoresc, nu mă mai orbesc. De acolo, din fund, din mijlocul decorului său de foc, dantelat de mici pete albe-cenuşii rupte din nori în forme ciudate şi cu marginile în culori de curcubeu, frumosul şi strălucitul soare, îşi reflectă faţa înfocată tocmai aici, în apa ce mă leagănă pe unde, într'o făşie de lumină ce licăreşte somnoroasă dar ademenitoare, în tot lungul canalului.

Doamne, cât e de frumos şi de măreţ!... Din sfintele voastre morminte, sculaţi acum voi, străluciţi şi nemuritori maeştri ai condeiului şi penelului românesc! Scoală-te tu Eminescule, geniul poeziei româneşti, cel mai ilustru şi neîntrecut interpret al sufletului şi al patrimoniului moral şi naţional românesc şi tu Alexandri, dulcele, duiosul şi neîntrecutul cântăreţ al poporului, al dragostei şi vitejiei

lui, marele autor al „Gintei Latine" şi tu Grigorescule, geniul picturei româneşti, care ai zugrăvit pe pânze atât de frumos şi fidel, mai cu seamă viaţa la ţară a poporului român! Sculaţi voi, genii româneşti, cari odată cu faima numelui, aţi dus până departe peste hotare, renumele ţărei şi al poporului! Sculaţi în acest moment şi cu genialul şi minunatul vostru talent, aşterneţi pe hârtie şi pe pânză, acest amurg şi asfinţit de soare, văzut din marginea răsăriteană a ţărei noastre întregite, acest asfinţit măreţ, sublim şi minunat, ce leagă atât de intim şi poetic, cerul, pământul şi apele neamului nostru întregit în România Mare şi frumoasă, pe care voi aţi visat'o şi aţi profetizat'o!...

Dar iată, soarele a trecut sub orizont, a asfinţit, lăsând în urma lui crepusculul împurpurat şi aurit. S'a dus, dar mâine dimineaţă va reveni cu siguranţă, va reapare măreţ şi strălucitor, tot la răsărit. Pentru ce oare omul odată dispărut,... nu se mai întoarce?... Crepusculul, păleşte acum şi el din ce în ce mai mult, se sterge, se întunecă. Pe nesimţite, pădurea, stuful, apa şi ţărmurile, îşi închid culorile, se înegresc, noaptea îşi întinde vălul de întuneric şi pune stăpânire pe întinsuri. Prin bezna nu se mai zăresc acum decât prea puţin, ca nişte subţiri şi confuze dungi negre, malurile apropiate ale canalului. In muţenia nopţei, nu se mai aude decât sgomotul regulat al motoraşului bărcei, care înfruntând întunericul şi poate primejdia, străbate cu toată viteza canalul şi prin braţul Chilia mă reîntoarce la Vâlcov, unde mă aşteaptă masa şi apoi odihna.

CANALUL ŞI PORTUL SULINA—INSULA ŞERPILOR.

— Dimineaţa după răsăritul soarelui, vaporul porneşte din Vâlcov spre Galaţi-Brăila, pe acelaş frumos şi pitoresc drum al braţului Chilia. Pe la amiază ajung la Tulcea, de unde cu un alt vapor, pornesc spre Sulina. După o jumătate de oră de mers, vaporul lasă la dreapta braţul Sf. Gheorghe, continându-şi drumul pe canalul Sulina, tăiat drept spre răsărit. Malurile canalului în tot lungul lui până la Sulina, sunt consolidate cu piatră, iar vecinătatea lui, în parte acoperită cu stuf şi salcii, în parte aşternută cu păşune. Pe înserate ajung la *Sulina*, cel din urmă port al Dunărei, situat chiar la gura canalului, acolo unde Dunărea se varsă în mare. Portul, cu un frumos cheiu construit în piatră, este plin de mari

vapoare comerciale, de şlepuri şi remorchere, pe care flutură pavilioanele (steagurile) ţărilor cărora aparţin. Din interiorul oraşelului, apar la distanţă turlele bisericilor, sclipind în cele din urmă raze ale soarelui. Edificiile frumuşele — în care sunt instalate autorităţile oraşului, serviciile portului şi agenţiile — magazinele, hotelurile şi magaziile, toate înşirate în lungul cheiului, dau oraşului şi portului, o înfăţişare foarte simpatică. Cele 2 maluri ale canalului se termină aici, la Sulina, prin 2 diguri solide de piatră care pătrund în mare, având la capete câte un far, care arată navigatorilor noaptea şi pe ceaţă, intrarea în canal. Clopotul, fixat pe geamandura ancorată pe mare, în apropierea gurei canalului, dă şi el, fără încetare marinarilor, semnalul ce se aude din depărtare, că aici este portul Sulina şi gura de mijloc a Dunărei, prin care ia drumul mărilor, cea mai mare parte din bogăţiile naturale ale României.

S'a înoptat! O noapte întunecoasă, fără lună. Deasupra, cerul este senin şi înstelat. Calea laptelui împarte cerul în două. Frumoasele constelaţiuni, sunt ca nişte candelabre aprinse în nopţi de împărăteşti şi feerice sărbători!... Intreaga lume de stele, strălucind în lumini de aştri, sau licărind ca nişte candele aprinse sub bolte de biserici, stau fixe..... pe firmament! Iată şi credincioasa stea polară, ce stă veşnic şi nemişcată la locul ei, orientând pe oameni în scurta lor viaţă!... D'înspre nord-est suflă un vânt răcoros, iar d'înspre răsărit, ca un sgomot surd şi neînţeles,... se aud talazurile mărei! De departe, din sânul larg al veşnic agitatei mări, mi se pare că aud — ca un ecou al groazei, durerei şi al morţei,..... dealungul imemoriabilelor timpuri — strigătul desnădăjduit de ajutor,... glasul plângător şi aproape stins, de groaza şi de spazmurile morţei,.... al nenumăratelor victime, căzute pradă valurilor spumoase, ale mărilor şi oceanelor în turbare!...

[1]) — Sub stânca fulgerată de la limanul mărei
Nu-i undă să nu ştie, cuvintele pierzărei;
Şi numai aripi negre, bat apele ce sună,
Numai chemarea morţei, răsare din furtună...
. . . .
Vai, câţi nu-şi ispăşiră sub stâncile haine,
Amara nebunie, de-a fi crezut în tine!

1) Cerna.

— Atras ca de o putere magică mă îndrept într'acolo, dealungul cheiului şi a digului. Cu cât mă apropiu mai mult de ţărm, cu atât aud mai puternic zgomotul talazurilor mărei, al valurilor ce se sparg spumând, isbindu-se între ele şi de pereţii digurilor, îngânat de lugubrul dăngănit al clopotului de pe geamandură. Aud bine, dar prin întuneric nu văd nimic. Fiorii unei emoţiuni neobişnuite, încep să scuture întreaga mea fiinţă, de par'că ar vrea să pună stăpânire pe sufletul meu!... Mă înapoiez, urând... mărei noapte bună şi spunându-i la revedere pe a 2-a zi!

— Dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, canoniera „Griviţa" porneşte din Sulina drept spre răsărit, către *Insula Şerpilor,* situată la vr'o 40 km. în interiorul mărei, aparţinând tot ţărei noastre. In plină mare, ne balansăm şi săltăm cu micul, dar bine echilibratul nostru vas, pe deasupra nesfârşitelor valuri ce vin continu de pe întinsul mărei, rostogolindu-se spumoase, unele peste altele. Este, fără îndoială, foarte plăcut să te preumbli pe mare, cu un confortabil şi luxos vapor de pasageri, care prin mărimea şi greutatea lui, înfruntând mai bine valurile, se balansează mai puţin. Pentru cine însă nu sufere de răul de mare, plăcerea este îndoită, să se preumble cu un vas mai mic, pe o mare agitată, adică „în hulă".

— Eram tânăr locotenent şi mă găsiam pentru câteva zile de vacanţă la Constanţa. Intr'o zi, marea era foarte agitată. Timpul senin, cu soare, dar bătea un vânt puternic d'inspre nord-est. Uriaşele şi turbatele valuri, venind din larg şi isbindu-se cu furie de pereţii de piatră ai cheiului şi ai digului, se spărgeau, aruncând apa numai spumă, la mare înălţime. Retrase la adăpost, lângă cazinoul comunal, bărcile cu pânză care transportau zilnic pe vilegiaturişti la plaja de la vii, din partea sud-estică a oraşului, săltau cu putere împreună cu barcagiii, stăpânii lor. Privind de pe cheiu grozavul spectacol, mi se părea că o putere nevăzută, mă atrage în largul mărei. D'intre toţi barcagii, unul singur, un grec îndrăzneţ, îşi ia răspunderea să iasă cu mine în larg, pe o mare atât de rea. Sar în barcă şi mă aşez pe o laviţă, cam înspre partea ei d'inainte. Barcagiul, aşezat în partea d'inapoi, cu o mână pe cârmă şi cu cealaltă pe frânghiuţa de manevră a pânzei, întoarce barca, iese din adăpost şi porneşte drept şi ferm în largul mărei. Imi este foarte greu să descriu, fiorii de extraordinară emoţiune şi senzaţiunea pe care am simţit'o timp de o oră, cât m'am preumblat în largul

mărei, pe desupra grozavelor valuri şi cu deosebire în primul moment, când barca a fost prinsă ca o frunză, ca un fulg, de cele d'intâi mari valuri! Cu ochii fixaţi înainte, la prova bărcei şi manevrând repede şi continu cârma şi pânza, barcagiul meu tăcut şi foarte atent, îndreaptă în fiecare moment prova, adică botul bărcei deacurmezişul valurilor, căci altfel ar fi fost prinsă pe lat între 2 valuri şi s'ar fi scufundat. Impinsă cu iuţeală, numai de vântul ce bate în pânză, barca noastră, în mod regulat ca bătăile unui ceasornic şi numai în salturi brusce, acum se ridică drept în sus, deasupra valului, de mi se pare că vrea să se urce cu mine în cer, acum scapă de pe coama valului şi se duce vertiginos cu prova în jos, simţind că mi se taie răsuflarea şi părându-mi-se că mă duce drept spre fundul mărei!... Numai cine a simţit direct furia valurilor, numai cine a simţit această succesiune continuă de impresiuni şi senzaţiuni, ce te menţine între viaţă şi moarte, numai acela îşi poate da mai bine seamă de puterea şi grozăvia mărei înfuriate, dar şi de măreţia şi farmecul ei!...

[1]) — E-un sgomot sinistru de apă
Şi farul de-abia il zăresc;
Din mână lopeţile'mi scapă
Şi'n voile pânzei plutesc.
Pe'ntinderea fără de maluri
Se sbate stridentul suspin
Şi valuri gonite de valuri
Spre barcă sălbatice vin!

M'aruncă'n spre nouri acuma...
Şi iarăşi spre fund mă isbesc...
Şi fierb... şi-şi amestecă spuma...
Se umflă... se sfarmă... mugesc...
Şi iarăşi mă'nalţă'n spre nouri,
Pe când până'n sus, în catarg
Ciudatele mărei ecouri,
Lovindu-se'n pânze se sparg

1) Mihail Codreanu.

Mă duc înspre cârmă, dar ruptă,
De-un val mai năprasnic, ca'n vis
O văd cum se pierde ca suptă
De gură de şarpe'n abis...
Şi-un fulger mi-arată'o lopată
Cu furie smulsă din bord
De vânturi pe valuri luată
Ca valul pe vântul de nord!...

Ce spasm fără margini te sbate
In sufletul mărei, Neptun,
Prin tremurul pâzei umflate
De'mi şueri un cântec nebun?!
— Ci zeul goneşte'n spre maluri
Bogatul, superbul tău car;
Mormântul să-mi fie de valuri
Durerea'mi îl roagă'n zadar.

— Altă dată — sunt numai câţiva ani de atunci — plecasem din portul grecesc Pireu înspre ţară, cu relativ micul nostru vapor „Durostor", la amiaza unei zile frumoase, senine, dar cu puţin vânt. Marea albastră-sinilie a Greciei, puţin agitată, mărea tangajul (balansul înainte şi înapoi) vaporului, destul de simţit la Durostor, chiar şi când marea este normală. Pe la ora 2 noaptea, pe când traversam arhipelagul, mă deştept brusc din somn, aruncat de pe micul pat al cabinei. Vaporul se balansa atât de mult, încât nu mă puteam ţine pe picioare. Pereţii vasului, scârţâiau sub presiunea şi loviturile apei. Din afară auziam sgomot puternic de vânt vijelios şi de apă ce clocoteşte de revoltă. Prin ferestruia rotundă a cabinei, complect acoperită de valurile ce loviau şi se spărgeau în pereţii vaporului, nu puteam vedea nimic. Mă îmbrac repede sumar, pun paltonul şi cu foarte mare greutate, aproape prin întuneric şi sprijinindu-mă cu mânile de pereţi şi de balustradele scărilor, reuşesc să mă ridic pe puntea de sus, a cabinelor comandantului. Afară grozăvie, infern! Bezna era atât de neagră şi adâncă, că nu se putea vedea absolut nimic! Cu o greutate şi mai mare, căci acum trebuia să mă lupt şi cu furtuna, ce par'că ar fi vrut să mă smulgă şi să mă arunce în mare, reuşesc să mă ridic mai sus, pe puntea de comandă. Comandantul, îmbrăcat cu mantaua şi cu gulerul ridicat,

sta neclintit la postul său de comandă şi onoare, cu ochii fixaţ pe acul busolei. Vântul bate cu putere, vijelios, iar tangajul este atât de mare, încât Durostorul, ca o jucărie a turbatei mări, scârţâind şi trosnind din încheeturi, sub marea presiune şi sub loviturile de moarte ale uriaşelor, impetuaselor şi groaznicelor valuri, se ridică cu prova atât de sus şi se scoboară apoi atât de jos, în ritmuri regulate de funebră poezie,... încât mi se pare, că după ce zadarnic încearcă să se salveze în sus, spre cer, se duce hotărât şi disperat, pentru a scăpa de chinuri şi tortură, drept în fundul mărei!... Vântul şueră sinistru în cablurile macaralelor şi în frânghiile catargului, gata să se frângă!.... Gemând de durere,.. vaporul se ridică şi se scoboară într'una, isbit din toate părţile. Lupta lui cu uriaşele şi neîmblânzitele valuri şi cu furtuna, este înverşunată, disperată, „pe viaţă şi pe moarte"!.... Cu inima strânsă de emoţiune, dar bătând totuşi cu putere în pieptul meu, aştept dintr'un moment într'altul sfârşitul titanicei lupte, victoria şi salvarea Durostorului nostru, sau deznodământul dezastros, clipa fatală, în care el complect învins de forţa şi furia naturei, trebuia să se ducă la fund!.... Stropul de lună ce se mai zărea din când în când pr'intre norii deşi şi negri, ca o candelă în agonie,.... dispare şi el. Farul de pe insula Schiros nu se mai zăreşte de mult, iar alt far dătător de speranţă, nu se mai arată de nicăeri!.... Şi pe când furtuna, lovind continu şi fără cruţare vasul, îl deplasează mereu din linia de navigaţiune, împingându-l spre insulele stâncoase ale archipelagului,.... bravul comandant, calm şi liniştit ca un vrednic şi adevărat marinar, îmi spune, că înclinarea vasului cu prova în jos este atât de mare, încât helicea iese afară din apă şi se învârteşte în aer, slăbind capacitatea de navigaţie şi rezistenţă a vasului şi desigur, mărind încă şi mai mult primejdia!... Totul este beznă neagră, adâncă şi nemărginită, totul este haos, groază şi infern!... Dar bunul Dumnezeu, ocrotitorul de totdeauna al ţărei şi poporului român, veghează şi de astă dată asupra bravului Durostor, alungă norii şi furtuna, potoleşte furia mărei, o linişteşte şi astfel vasul nostru eşit victorios din luptă, scăpat din ghiarele morţei ce era aproape să-l răpună, îşi continuă acum liniştit, drumul către ţară.

— „Şi intrând El în vas, îi urmară ucenicii Lui. Şi iată, furtună se făcu pe mare, încât vasul se acoperea de valuri, iar El dormia. Şi apropiindu-se de dânsul ucenicii, îl deşteptară zicând: — Doamne scapă-ne, pierim! Iar El le zise: — Fricoşilor, unde

este credința voastră? Și sculându-se, certă vânturile și marea și se făcu liniște mare". —*Ev. Mateiu.*

— In călătoria mea spre Insula Șerpilor, marea este relativ calmă. Legănându-mă cu „Grivița" pe valuri, nu mai pot avea, nici amețitor de plăcutele și romanticele sensațiuni pe care le-am avut cu barca la Constanța, nici înfiorătoarele sensațiuni din noaptea traversărei cu „Durostorul", a arhipelagului mărei Egee. Și totuși, cât este de impresionantă, de plăcută și această preumblare la insula românească, care după nume ai crede că este populată numai de șerpi! Balansându-se și săltând pe valuri, cu ușurința și eleganța frumoasei și sveltei îndrăgostite, prinsă ușor de talie de iubitul ei, în vârtejul amețitor de dulce al celui d'intâi tur de vals,... „Grivița" noastră înaintează cu voioșie, săgetând apa și văzduhul, ca o pasăre în sbor. Inapoia noastră, Sulina se depărtează din ce în ce mai mult, până dispare; iar înainte, la orizontul galben-roșietic al mărei, se arată priveliștea celui mai frumos și mai fantastic răsărit de soare! Mai luminos și mai strălucitor ca ori când, mărețul și superbul astru apare triumfător din valurile perdute ale mărei,... revărsând peste întreg cuprinsul, potop de lumină și căldură. Razele lui, ca niște săgeți de aur cu scânteieri de briant, străbat văzduhul clarificându-l și înviorându-l, dând cerului splendida, dulcea și poetica culoare de azur, iar spumoaselor valuri, acea argintie și vibrătoare lumină, ce joacă în culori de curcubeu și în sclipiri de diamant, răscolind astfel în larguri și în adâncuri, tainele nepătrunse ale mărei!... Cuprinsă de lumină, „Grivița" noastră lunecă și saltă pe valuri, întovărășită de pescărușii albi ca zăpada, ce sboară țipând pe lângă vapor și de delfinii negri-gălbui, scurți, groși, cu botul lung și ascuțit, cari înnoată de o parte și de alta a provei vaporului, silindu-se par'că să-l întreacă, săltând și sărind voinicește din val în val și aruncând în sus coloane subțiri de apă, ce țâșnește prin gaura lor din ceafă.

Dar iată, înaintea noastră, în zare, eșind din adâncul mărei ca o arătare din altă lume, apare o movilă albă-argintie. Este stânca noastră mult dorită, este Insula Șerpilor pe care vrem s'o atingem cât mai curând, este fărâma din pământul nostru național, aruncată de soartă acolo, în largul mărei, în mijlocul valurilor care o isbesc din toate părțile,... ca un post de observațiune înaintat al țărei, spre răsărit! Lucind în lumina soarelui, mica insulă cu farul ei, apare cu atât mai mare și mai distinctă, cu cât ne apropiem de ea. După încă câteva minute, cam după 2 ore și jumătate de la

plecarea din Sulina, ajungem în fața ei, spre partea mai adăpostită, unde vântul și valurile sunt mai liniștite.

Ne putându-se apropia de țărm, unde apa este puțin adâncă și fundul stâncos, vaporul se oprește puțin în larg, ancorează, iar noi ne transportăm la mal cu bărcile. Insula este complect descoperită, fără pomi și fără verdeață, păzită de o mică gardă de ostași români și populată numai de lari, pasări albe, nu prea sălbatice pentru acest depărtat și izolat colț stâncos, care scot țipete ascuțite și plângătoare, ca de copil. Legenda greacă spune, că înainte de Hristos cu o mie de ani, Ahile, eroul viteaz al grecilor, și-ar fi celebrat pe această insulă, în templul într'adins construit, căsătoria sa cu frumoasa Elena și că la nunta lor ar fi asistat și Neptun, zeul mărilor, cu soția sa Amfitrite și cu zânele tuturor apelor ce se varsă în Marea Neagră. Că pasările insulei — acești lari credincioși — sburau în fiecare dimineață pe mare de-și muiau aripile, cu care stropiau și apoi măturau podeala de marmoră a templului!...

Ridicăm pe cărarea croită numai pe stâncă și ajungem la far. Chipeșul ostaș român de santinelă, simbolul forței și al suveranității României ne salută, apoi sprijinit pe armă și cu ochiul scrutător, continuă să privească liniștit dar sever, de jur împrejurul său, pe întinsul mișcător și vuitor al mărei, bucuros și mândru, că se găsește de pază la acest post înaintat, de încredere și onoare!...

BRAȚUL SF. GHEORGHE—REGIUNEA MUNTOASĂ ȘI MARILE LACURI ALE JUDEȚULUI TULCEA—JURILOFCA.

— Brațul Sf. Gheorghe poate fi văzut în parte, de pe șoseaua Tulcea-Mahmudia. Cine vrea însă să-l vadă și să-l admire în toată întregimea și frumusețea lui, trebuie să-l străbată — dacă are posibilitatea — pe apă.

Dimineața, după răsăritul soarelui, părăsim Sulina tot cu canoniera „Grivița", pentru a ne duce pe mare, la gura brațului Sf. Gheorghe. La plecare timpul era frumos, atmosfera și marea relativ calme. Insă, după vre o jumătate de oră de navigație prin largul mărei, se deslănțuește pe neașteptate o furtună violentă, care aduse și o ceață așa de groasă, că nu se mai putea zări nimic, la distanță de 50—100 m. Nu voiu putea uita niciodată, im-

presiunile și senzațiunile pe care le-am avut atunci, timp de mai bine de 3 ore, cât mica noastră canonieră, devenită jucăria turbatelor și furioaselor valuri, era balansată în toate direcțiunile, prin ceața deasă și neagră ca noaptea! Nu se mai vedea nimic și nu se mai auzia decât mugetul valurilor care se spărgeau lovindu-se între ele și în prova vasului și sinistrul șuerat al vântului, bătând în frânghiile catargului! Comandantul canonierei, păstrându-și calmul și curajul de brav și destoinic marinar, părea totuși foarte îngrijat, de oarece se temea ca furtuna ce împingea mereu vasul spre țărm, să nu-l arunce într'un moment dat pe bancul de nisip ce se găsește în acea regiune a țărmului, unde s'ar fi împotmolit. Trecuseră aproximativ 3 ore de la plecarea noastră din Sulina și acum mergând încet, cu băgare de seamă și măsurând continu adâncimea mărei, comandantul canonierei, în speranța că se găsia în apropierea gurei brațului Sf. Gheorge, da necontenit semnale de alarmă, pentru a atrage atențiunea pescarilor, cari trebuiau să vină să ne ia cu lotcile lor dela larg, de oarece în nici un caz, vaporul nu se putea apropia de țărm, din cauza bancului de nisip. Dar iată, că spre mirarea și bucuria noastră, ceața începe a se subția, furtuna a se mai potoli, dar valurile încă nebune și furioase, continuau a juca ca pe o minge, pe mica dar brava noastră canonieră. Și pe când comandantul ei continua să măsoare adâncimea apei și să dea semnale de alarmă, ceața rărindu-se și mai mult, zărim în lumina câtorva raze de soare ce-și făceau loc prin ceață, o întreagă escadră... de lotci pescărești, care luptau din răsputeri în contra vântului și a valurilor, pentru a putea veni la vasul nostru, care găsindu-se într'adevăr în fața gurei brațului Sf. Gheorghe, semnalele lui de alarmă fuseseră auzite de pescari.

Și după cum am admirat disperata luptă a „Griviței" în frunte cu comandantul ei, tot astfel am rămas în admirațiune și față de bravii pescari porniți cu lotcile lor pe furtună, prin ceață și poate cu riscul vieței, la chemarea „Griviței"!

Cu ajutorul bărcilor vasului și cu foarte mare greutate, făcând adevărate acrobații, căci eram toți tineri și entuziaști, am scoborât în lotci, cu care am fost transportați, pe distanță de vr'un km. la Sf. Gheorghe — vechiul Catarleț — populat numai de pescari, unde după ce ne-am reconstituit forțele cu icre negre moi și cu vin bun, ne-am îmbarcat pe canoniera „Oltul", care aștepta se acolo, pentru a ne transporta pe brațul Sf. Gheorghe și prin fața Tulcei, la Galați.

O, cât este de plăcută călătoria și pe acest frumos, pitoresc și încântător braț al Dunărei, ce șerpuiește încolăcindu-se ca un balaur argintiu, între malurile lui verzi, acoperite aproape peste tot cu salcii și cu stuf! In drum, vizităm pe o mică porțiune canalul Dunavățul și apoi ne oprim la târgușorul Mahmudia, fost orășel turcesc, reședință a unui pașă, unde, după ce am vizitat ruinele vechei cetăți Salsovia, ne-am ridicat pe cea mai înaltă d'intre cele 5 înălțimi din apropiere — numite pe turcește „Beș Tepe" — care oferă de jur împrejur și cu deosebire spre miază zi, una d'intre cele mai vaste, mai splendide și mai feerice panorame, pe care le-am putut vedea și admira în țara noastră. De aici, de pe cea mai înaltă d'intre înălțimile nordice ale județului Tulcea, care se înfrățesc atât de bine și de armonios cu apele, se descopere, într'o profundă și impresionantă tăcere, prin vălul albăstriu și diafan, spre nord, răsărit și apus, întreaga deltă a Dunărei, așternută ca un vast covor verde-albăstriu, ca o întinsă pânză verzuie de mătasă, pe care sunt pictate, lacuri albastre-argintii aruncate la întâmplare, ca din penel, ape ce curg șerpuind pr'intre aceste lacuri în marile ostroave, apoi localități, sate și cătune de pescari, ce apar ca florile albe din frunzișuri și prin luminișuri, iar între ele Ismailul, arătându-și de departe toată frumusețea și strălucirea lui. Spre sud, până în zarea depărtată, se descoperă măreața, feerica și fermecătoarea panoramă a marilor lacuri Razelm, Golovița, Smeica, Sinoe, Babadag și Dranova, unite între ele prin mici gâturi de apă, despărțite de mare printr'o lungă și ingustă fâșie de pământ nisipos și toate, mărginite pe la nord și apus, de frumoasele înălțimi, mai mult sau mai puțin împădurite ale Mahmudiei, Tulcei și Babadagului. Satele Morughiol, Dunavățul de Sus, Dunavățul de Jos, Sarinasuf, Agighiol, Catica, Sabangia și Sarichioi, înșirate în salbă pe marginele marelui ostrov Dranova și ale marelui lac Razelm, complectează de minune frumusețea, feeria și famecul marei panorame!

Dar, dacă călătoria cu vaporul în tot lungul Dunărei, de la Brăila și Galați la gurile ei, este atât de frumoasă, plăcută și bogată în surprize, apoi și drumul cu trăsura între Măcin și Mahmudia, pe frumoasa șosea ce urmează aproape paralel cursului Dunărei, prin Isaccea și Tulcea, este d'intre cele mai frumoase și mai plăcute, oferind o largă vedere asupra întregului și splendidului sector al Dunărei de Jos, pe care l'am străbătut cu vaporul, iar traversarea frumoaselor regiuni împădurite, a splendidei regiuni

de podgorii Sarica şi a frumosului sat de mocani Nicoliţelul, care este una d'intre cele mai vechi aşezări româneşti în Dobrogea, ce se crede că ar fi existând chiar de pe timpul lui Mircea cel Bătrân, sporeşte şi mai mult plăcerea şi farmecul acestui drum, care mai oferă încă şi ocaziunea, ca din vârful Bugeacului, să admiri încântătoarea privelişte a Galaţului şi chiar a Brăilei. Frumoase şi plăcute escursiuni se mai pot încă face cu trăsura, în regiunea de nord, muntoasă şi împădurită a judeţului Tulcea şi cu deosebire de la Isaccea şi Nicoliţel, de la Luncaviţa şi de la Măcin la Babadag, pe văile Morilor, Teliţei şi Taiţei, precum şi pe valea Slavei.

— De pe înălţimile Babadagului, admir din nou d'inspre nord-est, unde înălţimile Mahmudiei îşi profilează culmile pe cer, spre răsărit şi sud-est, măreaţa şi feerica panoramă a marilor lacuri tulcene, văzute acum sub alte perspective. In orăşelul Babadag, de la poalele acestor înălţimi, cap al liniei ferate ce vine de la Medgidia şi care în curând va fi prelungită până la Tulcea, vizitez frumoasa biserică cu 3 turnuri, pe care — îmi spunea vrednicul preot paroh — bulgarii în timpul războiului, când sub auspiciile germanilor şi susţinuţi de forţa acestora şi-au dat complect pe faţă barbaria în Dobrogea, vroiau s'o facă a 2-a catedrală a marei Bulgarii!...

A 2-a zi, mă îndrept cu trăsura spre răsărit, la satul Enisala, unde mă ridic sus, pe dealul stâncos de deasupra satului, în vârful căruia se găsesc încă în picioare, ruinile vechei cetăţi genoveze Eraclia, protectoarea corăbiilor purtătoare de avuţii. Zidurile cetăţei de piatră şi cărămidă, groase şi tari ca cremenea, sunt totuşi roase de vânturi, ploi şi viscole, iar turnul prismatic de observaţie, este pe jumătate rupt şi prăbuşit. Din vârful acestui deal cu altitudinea de 114 m., de la picioarele căruia se întinde până se confundă aproape cu marea, vastul şi extraordinar de frumosul lac Razelm, privesc acum mai de aproape, sub alte perspective şi admir aiurit, fermecat de frumuseţea şi măreţia ei, marea splendida şi feerica panoramă a lacurilor pe care am văzut'o de pe Beş-Tepe şi de pe înălţimile Babadagului. D'inspre nord şi d'inspre apus, dealurile muntoase, colo acoperite cu păduri, d'incolo descoperite, se lasă ondulându-se treptat şi armonios spre răsărit, până în marginea nordică şi apusană a lacurilor. Spre răsărit şi sud-est, se întinde până departe, la orizontul vag, unde se confundă cerul cu apa, împărăţia mărei şi a lacurilor. Strălucind albe, în lumina soarelui

ce se ridică acum d'inspre răsărit, satele Sarichioi, Sabangia, Catica şi Sarinasuf, înşirate pe marginea curbilină de nord şi apus a Razelmului, cu apa albastră-argintie şi tremurătoare, par nişte bijuterii atârnate în salbă, de gâtul unei frumoase blonde cu ochi albaştri!... Pe întinsul Razelmului, mica insulă Grădiştea şi insula mai mare şi mai depărtată Popina, par nişte forturi, sau mici cetăţi pe apă; iar bărcile de pescari, unele cu pânze albe, altele fără pânze, ce plutesc lin pe suprafaţa lacului, par nişte gondole, ce-şi preumblă în răcoarea şi farmecul dimineţei, perechile de îndrăgostiţi!... Şi pe când din apă sar în sus plescăind din coadă, crapii, pentru a-şi face baia de soare de dimineaţă, pescăruşii albi ca zăpada şi neastâmpăraţi, sboară ţipând şi încrucişând pe deasupra. E frumos, poetic, încnâtător şi par'că nu-mi vine să mai plec de aici!

De la Eraclia şi Enisala, cu trăsura peste dealuri, ajung la marele şi frumosul sat *Jurilofca*, tot de pescari, ca Vâlcovul şi Catarleţul, situat la vr'o 18-20 km. spre sud de Enisala, pe ţărmul nordic al lacului Goloviţa. Cu foarte numeroasele lui chirhanale aşezate simetric pe apă, satul Jurilofca întrece cu mult Catarleţii şi rivalizează cu Vâlcovul. Din Jurilofca, mă îndrept pe marginea lacului Goloviţa spre răsărit şi mă opresc la extremitatea capului Dolojman — prelungirea în apă, formând gâtul d'intre Razelm şi Goloviţa, a dealului Caramanchioi — pe care sunt în curs de desgropare, urmele unei vechi cetăţi. Splendidă şi încântătoare este vasta şi feerica privelişte, pe care mi-o oferă de jur împrejur şi acest cap stâncos şi escarpat al Dolojmanului! D'inspre nord, nord-vest şi apus, frumoasele culmi ale Mahmudiei, Tulcei, Babadagului şi Slavei, profilându-se pe bolta de azur, colo, verde mai pronunţat, d'incolo mai estompat, strâng la sânul lor minunata arătare albastră-argintie a celor 4 mari lacuri, ce se leagă atât de capricios între ele! In marginea golfului format de Razelm între capul Dolojman şi capul Iancina, se arată în toată frumuseţea şi pitorescul lui, satul Caramanchioi, populat în majoritate tot de pescari.

Privind până departe în jurul meu, gândul mă duce aproape 2000 de ani înapoi, când Domnul nostru Isus Hristos şi-a recrutat primii apostoli pe malul mărei Tiberiada, d'intre pescarii aruncători de năvoade, curaţi la suflet şi senini la cuget, gata a primi dumnezeeştile învăţături, începând cu fraţii Simion, Petru şi Andrei, urmând cu fraţii Iacob şi Ioan fiii lui Zebedeu şi ceilalţi. — „*Veniţi după mine şi vă voiu face pescari de oameni*“—le spunea Mântu-

torul şi ei s'au luat după el, i-au ascultat cu iubire şi devotament învăţăturile, i-au executat cu credinţă poruncile, afară de unul singur, Iuda Iscarioteanul, ticălosul care l'a trădat, vânzându-l pentru 30 de arginţi fariseilor-calăi, cari l'au crucificat, neştiind, neînchipuindu'şi în dobitocia, răutatea şi barbaria lor, că fiul lui Dumnezeu va învia din morţi, pentru a trăi viu şi veşnic în mintea şi în ochii popoarelor, dealungul secolelor şi a miilor de ani!...

Aici, în faţa Jurilofcăi şi a Caramanchioiului, lacurile sunt încă mai împânzite de bărcile pescăreşti, care prin gura „Portiţei", ce se zăreşte între 2 mogâldeţe la 10—12 km. spre sud-est, trec şi pe mare, pentru pescuitul nisetrului şi morunului.

CONSTANŢA—MAMAIA—TECHIRGHIOL—MANGALIA.

— Legat de Bucureşti prin calea ferată ce trece Dunărea la Cernavoda, pe podul „Regele Carol", oraşul şi portul Constanţa — vechiul Tomis — capitala judeţului cu acelaş nume, aşezat sus, pe botul dealului cu peretele stâncos, deasupra nivelului mărei, este primul port al ţărei la mare, supranumit „Perla Mărei Negre". Are o poziţiune cât se poate de frumoasă, prezentând în spre larg cele mai splendide perspective, având pe malul mărei frumoase bulevarde, case şi vile, între care se distinge ca o adevărată podoabă, frumosul şi cochetul casinou comunal. Ca port maritim de primul rang, se bucură de o organizare d'intre cele mai complecte şi mai sistematice. Cei d'intâi vizitatori şi negustori, cari au venit pe mare şi s'au aşezat ca locuitori aici, au fost fenicienii. La baza existenţei lui, oraşul şi portul Constanţa, are o foarte tragică şi duioasă legendă: — Se zice că Medeea, frumoasa fiică a lui Aetes regele Colchidei, fugi într'o bună zi dela părinţi, pe mare, cu eroul Iasone, luând cu dânşii şi pe micul ei frăţior Absyrthe. Indurerat şi disperat, regele Aetes se îmbarcă pe o corabie şi pleacă în urmărirea fiicei lui fugare. Văzându-se urmăriţi foarte de aproape şi în primejdie de a fi prinşi, Iasone, din îndemnul Medeei înebunită de spaimă, ucide pe Absyrthe şi tăindu-i trupul îl aruncă bucată cu bucată în mare. Nenorocitul părinte, nevoit să oprească mereu corabia, pentru a aduna bucăţile trupului nevinovatului său fiu, a perdut urma fugarilor, iar locul pe care el s'a oprit şi le-a îngropat,

colonizându-l cu colchideni, a fost numit Tomis, cuvânt grecesc, care înseamnează „a îmbucătăţi" — de la îmbucătăţirea nenorocitului copil Absyrthe. Grecii, cari au venit aici după fenicieni, au construit oraşul Tomis, care ajunsese la o stare foarte înfloritoare, dar mai târziu, supus invaziunilor barbare de pe uscat, a fost distrus. Mai târziu, sub stăpânirea romană, împăratul Constantin cel Mare a ridicat pe ruinele lui Tomis, oraşul Constanţa, căruia genovezii, cari au urmat, îi redară strălucirea şi importanţa de mai înainte. Căzând însă, odată cu întreaga Peninsulă Balcanică şi cu Dobrogea, sub tembelica şi barbara robie turcească şi-a perdut din nou, orice urmă de progres şi civilizaţiune. Stăpânirea lui Mircea cel Mare, de scurtă durată şi prea mult stingherită de ameninţătoarea putere otomană, n'a putut îndrepta starea deplorabilă în care căzuse Constanţa şi Dobrogea, pe care turcii, din nou stăpâni pe ea, au căutat numai s'o exploateze până la ruinare, fără ca în schimb să organizeze şi să clădiască ceva. Dar a venit anul 1877—78, cu victoriosul nostru războiu de independenţă, care a readus în patrimoniul românesc, vechea provincie a marelui voevod român şi iată, că în 50 de ani de stăpânire românească, Dobrogea şi Constanţa — mărgăritarul ei — au ajuns, prin multă muncă şi cu mari sacrificii din partea poporului şi statului român, la frumoasa stare de înflorire şi civilizaţiune de astăzi. A mai avut scumpa şi frumoasa noastră Constanţă nenorocirea, să cunoască şi sălbatica, pustietoarea, dar accidentala şi efemera stăpânire germano-bulgărească, în anii 1916—1918, dar cu trudă şi sacrificii s'a refăcut din nou, fiind ca şi mai înainte, cel d'intâi, cel mai frumos şi mai important port la Marea Neagră, cu înfăţişare adevărat europenească, mai ales prin activitatea şi marea animaţie din zori până în noapte din oraş şi cu deosebire din port. Cel mai drăguţ şi mai simpatic colţişor din interiorul oraşului Constanţa, este piaţeta centrală din faţa frumosului edificiu al primăriei, în mijlocul căreea este aşezată, ca o nouă şi elocventă dovadă a latinităţei acestui pământ strămoşesc, statuia în bronz a poetului Ovidiu, exilat aici de împăratul August, prin intriga soţiei sale împărăteasa şi pentru că ar fi satirizat purtările nedemne ale fiicei sale Iulia. Dar cea mai frumoasă şi mai încântătoare parte a oraşului, este acea răsăriteană d'inspre mare, mai cu seamă în lungul micului dar frumosului bulevard întins chiar pe malul înalt al mărei, unde este cazinoul comunal.

Ce frumoasă privelişte oferă Constanţa, privită în lumina soarelui din largul mărei, de pe un vapor, sau dintr'o barcă ce te

leagănă pe valuri! Şi apoi, ce plăcut este, ca după preumblarea d'inspre asfinţit, pe bulevardul de pe malul mărei, să stai pe înserate, pe terasa frumosului cazinou, sau în apropiere, ascultând — cu fruntea şi obrajii desmierdaţi de dulcea boare a mărei — frumoasele şi vibrătoarele arii ale orchestrei, ce se pierd în sgomotul valurilor sdrobite de stâncă şi în vuetul ce vine de departe, al talazurilor mărei; iar mai târziu, sub înstelata boltă cerească, ascultând aceeaş dulce şi impresionantă simfonie, să admiri splendidul şi fantasticul răsărit de lună plină!

Iată, colo departe, în negrul întuneric, se formează o slabă pată de lumină galbenă-aurie, ce se întinde şi se împurpurează din ce în ce mai mult. In mijlocul ei luna, frumos glob de foc, apare cu marginea superioară, se ridică încet ca din abis, împurpurând încă mai mult cerul şi însângerând apa, ce pare în clocot. Eşită întreagă din valurile mărei, ea începe să-şi micşoreze discul şi să-şi schimbe faţa, devenind din ce în ce mai galbenă, apoi mai albicioasă şi mai luminoasă, luminând cerul, stingând stelele în jurul ei şi trasând peste însângeratele valuri in mişcare, o dâră lungă de lumină, ce joacă în tainice şi poetice sclipiri de diamant!

— La câţiva km. spre nord de Constanţa, între lacul Siut Ghiol şi mare, legată de oraş cu şosea şi cale ferată, se găseşte frumoasa staţiune pentru băi de mare *Mamaia*, cu o frumoasă plajă — cu vilele şi palatele ei regeşti — unde în tot timpul sezonului, constănţenii şi cu deosebire viligiaturişiti veniţi din toate unghiurile ţărei, îşi fac în sunetul orhestrelor şi în plescăitul valurilor, plăcutele băi de mare şi de soare.

— La 15 km. spre sud de Constanţa, de care este legată cu şosea şi cale ferată, se găseşte frumoasa şi renumita staţiune balneo-climatică maritimă *Techirghiol*, devenită celebră prin efectul miraculos al nămolului lacului în diferite afecţiuni, atât pentru adulţi, dar mai cu seamă pentru copii. Intreaga staţiune este compusă din vechiul sat Techirghiol, retras cu 5—6 km. spre apus de ţărmul mărei, pe marginea lacului Techirghiol şi din Techirghiol-Movilă, întemeiat mai târziu la marginea răsăriteană a lacului şi pe malul înalt al mărei, cu dublul avantaj, că suferinzii pot face şi băi de nămol şi băi de soare pe plaja mărei, nu atât de întinsă

şi frumoasă ca acea de la Mamaia, dar suficientă pentru exigenţele staţiunei. De pe malul mărei, din micile parcuri şi de pe aleele din faţa frumoaselor vile în stil românesc, unde muzicele şi orhestrele se întrec între ele cântând, se deschide spre răsărit, aceeaş frumoasă şi veşnic impresionantă privelişte, a frământatei mări; pe când jos, la piciorul dealului, legată de sus prin cărări ce şerpuiesc pe pante, se află mica plajă populată de numeroase siluete, care se expun pe nisip, la dulcile raze ale soarelui!....

De Techirghiol, pe mine mă leagă mai ales amintirile războiului, căci în toamna anului 1916, am luptat 3 zile în preajma lui cu regimentul 3 artilerie de câmp, apărându-l în contra furiei bulgaro-teutonice. A fost şi el distrus de barbara armată bulgară, dar cu multe şi mari jertfe, s'a refăcut complect.

— La 25—30 km. spre miază-zi de Techirghiol, se găseşte, aşezat chiar pe marginea mărei şi a lacului Mangalia, orăşelul *Mangalia*, construit pe ruinele străvechei cetăţi greceşti Gallatis, a dorienilor din Heraclea Pontică, întemeiată cu 5 secole înainte de Hristos şi care a aparţinut mai târziu tracilor şi sciţilor dobrogeni, iar în urmă, dominaţiunei romane. Cu ocaziunea săpăturilor şi cercetărilor făcute aici, s'au găsit numeroase vestigii romane, ca băi, morminte etc. Ca staţiune balneo-climatică maritimă, Mangalia nu este atât de bine organizată ca Mamaia şi Techirghiolul, dar având o foarte întinsă şi frumoasă plajă, ce atrage şi aici foarte multă lume, iar apa şi nămolul lacului, având — cum se spune — aceleaşi calităţi ca şi ale lacului Techirghiol, se crede că este o staţiune cu frumos viitor.

BALCIC—ECRENE—LACUL CARAGHIOL (TUZLA)—VALEA BATOVA—CAPUL CALIACRA.

— La aproximativ 60-65 k.m. spre sud de Mangalia şi la 35 k.m. spre sud-est de Bazargic, situat pe malul mărei, într'un mic golf la sud-vest de capul Caliacra, se găseşte oraşul şi portul *Balcic*, vechiul Dionisopolis, decretat capitală a judeţului Caliacra. Drumul dela Bazargic la Balcic, este cât se poate de frumos şi plăcut. Frumoasa şosea, străbate un câmp uşor şi frumos ondulat, acoperit cu întinse, variate şi frumoase culturi şi fâneţe verzi-galbene, pe

deasupra cărora apare roşie ca focul, împodobind câmpul până în marginile şoselei, floarea de mac.

[1]) — Lacom, lacom de lumină
Macul sângerata-i floare
Şi-o ridică pe tulpină
Rugătoare.

Dar când ceru'şi varsă para,
El se'nmoaie şi se'nclină
Şi adoarme, sub povara
De lumină.

Peste iarba din fâneaţă
Cată tot mai sus şi pare,
Că cerşeşte-un strop de viaţă
De la soare.

De-l atingi când doarme'n soare
Somnu-i lung, ca o poveste
El se scutură şi moare
Fără veste.

— Pâlcuri şi crânguri de păduri, multe alte vegetaţiuni, multe alte floricele multicolore şi turme de oi, vite şi cai, împestriţând miriştele şi păşunele, complectează pitorescul şi sporesc farmecul regiunei.

— Intreaga coastă a Mărei Negre, de la nord de Capul Caliacra, până mai spre sud de botul dealului Magiarlâc Bair şi satul Ecrene—unde frontiera româno-bulgară atinge marea—pe care se află aşezate orăşelele Balcic şi Cavarna, văzută din largul mărei, se prezintă ca un perete vertical înalt şi foarte lung, ca o cingătoare a mărei alb-galbenă, sau cenuşie, de natură calcaroasă, lutoasă, ori stâncoasă, în unele locuri roşietică-însângerată — cum este la capul Caliacra, din cauza lutului „terra-rossa“ pe care-l cuprinde— în altele verde, acoperită cu pădure ori tufişuri, cum este la Ecrene şi care în lumina strălucitoare a soarelui, dă impresiunea unei splendide şi minunate coaste de argint, de mărgean şi de smarald. In imediata vecinătate a acestei coaste cresc flori, viţă de vie şi pomi fructiferi, între cari chiar şi migdali, rodii, lămâi şi smochini, adică, vegetaţiune mediteranee.

— Ca oraş şi port, Balcicul, cu casele lui turceşti mici şi joase, majoritatea construite din piatră sau pământ, acoperite cu olane şi dispuse în amfiteatru pe coastele dealului lutos, mâncat de ape şi plin de făgaşuri, cu strade strâmte, strâmbe, întortochiate şi în pante repezi, prost pavate şi mai ales nepavate, cu prea puţină vegetaţiune, cu mica adâncime a mărei la ţărm, din care cauză

1) Virgil Costescu.

vapoarele nu pot acosta la mal, are aspectul unui mic oraşel şi port oriental, care privit numai în interiorul lui, nu prezintă, din toate punctele de vedere — cel puţin până în prezent — prea mare interes. Excepţie a început să facă însă partea d'inspre miază-zi a oraşului, care se bucură de o mai bogată vegetaţiune, cu vii şi pomi fructiferi, între cari cresc, înfloresc şi rodesc smochinii şi migdalii şi care graţie tot M. S. Regina Maria, care şi-a clădit acolo, chiar pe malul mărei, un prea frumos palat în stil oriental cu minaret şi A. S. R. Principesa Mamă Elenă, sub a cărei înaltă ocrotire, s'a clădit tot acolo şi un frumos sanatoriu — ambele edificii încurajând şi stimulând iniţiativa pentru alte noui construcţiuni de vile şi case drăguţe — a luat o schimbare nouă, românească, foarte simpatică şi atrăgătoare.

Regina la munte, regina la deal şi la şes, regina la mare! Da şi la mare, căci frumoasa şi minunata crăiasă a României, iubindu-şi profund întreaga ţară, iubeşte foarte mult şi marea ei, pe care o înfruntă când este agitată, cu aceeaş plăcere, cu care o admiră şi o contemplă, când este calmă şi frumoasă!

[1]) — In ritmul stropilor de apă
Invie basme de demult
Un surd ecou de departe scapă
Şi vine aproape să-l ascult.

Atunci o clipă mi se pare
Cum stau şi'n amurg mă frământ,
Că s'a oprit eterna mare
S'asculte glas străbun pe pământ.

— Şi cum să nu-i placă reginei noastre, cum să nu-i placă şi frumoasei Ei copile Domniţa Ileana, care şi-a cumpărat şi un mic iacht pe care-l conduce singură şi cum să nu ne placă nouă tuturor, marea Balcicului, care, privită mai ales de pe malul ei înalt, este de o rară frumuseţe şi de un colorit sublim, ce-ţi predispune sufletul la meditaţiune, la vis şi poezie? Incepând din margine, cu dunga alb-galbenă — puţin turbure acolo, unde malul

1) G. Tutoveanu.

măcinat de valuri este lutos — pe măsură ce se depărtează înspre larg, începe să se schimbe la faţă ca o candidă fecioară, mai întâi în verde-deschis, apoi mai închis, în verde-violaceu, apoi albăstrie şi sidefată, până ce se pierde în albastrul argintiu şi solzat al largului, aproape confundat şi acesta la orizont, cu albastrul de azur al cerului.

Frumuseţea şi pitorescul Balcicului? Există într'adevăr! Iată-le:

Instalat colo, în punctul înalt al oraşului, din care ochiul cuprinde cel mai larg orizont, priveşte şi admiră, în strălucirea razelor de soare, mai întâi malul de argint aurit, rupt, mâncat, ros de ape şi de vânturi, d'inspre nordul oraşului. Intoarce-ţi apoi privirea spre răsărit, pe marea acum calmă, ce te îndeamnă şi te chiamă cu surâsul drăgăstos şi alintător, al dulcilor şi tremurătoarelor ei culori. In urmă, admiră spre miază-zi, splendida şi încântătoarea privelişte a părţei de miază-zi a Balcicului, cu palatul reginei, sanatoriul şi celelalte frumoase şi cochete vile, încadrată în fund, dealungul malului mărei, de împăduritul şi frumosul deal Magiarlâc Bair de lângă satul Ecrene, ce-şi scaldă poalele în marginea mărei! Scoboară-te apoi jos, la pontonul de îmbarcare şi debarcare, aşează-te într'una d'intre confortabilele bărci cu pânze şi ieşi la 1—2 k.m. în larg. Aşa am făcut eu şi din toată inima am exclamat: Doamne, acum îmi pot da perfect seamă, acum pot aprecia şi gusta adevărata frumuseţe a Balcicului şi a coastei de argint!

— Soarele ajuns la miază-zi, îşi trimite razele pe dealuri şi pe întinsul apei, aproape perpendicular. In puternica şi strălucitoarea lui lumină, coasta abruptă a mărei se arată în adevăratul înţeles al coastei de argint; iar Balcicul, pare un castel împărătesc cu turnuri şt vârfuri ascuţite şi strălucitoare, ce se pierd în azurul cerului, pare o splendidă şi strălucitoare bijuterie, aparţinând atât coastei de argint, cât şi mărei de smarald. Păstrând mereu distanţa spre larg, cu barca mânată spre miază-zi de vântul ce suflă uşor în pânză şi de braţele vânjoase ale barcagiilor, admir mult şi cu nesaţiu Balcicul, ce-şi schimbă mereu forma şi mai ales culoarea, după direcţiunea din care îl privesc şi după cum razele solare cad asupra lui. Castelul reginei, desmierdat de susurul pârâiaşului ce cade alături în cascadă, cu terasele consolidate în piatră, de pe care atârnă mulţimi de ghirlande de flori şi verdeaţă, îmi arată acum de faţă, toată frumuseţea, pitorescul şi cochetăria lui. Săltând mereu pe valuri, dealungul coastei de argint, ajung, după un mers de 8—10 k.m. spre miază-zi, la gura pârâiaşului Batova

— după definiţia geografică fluviu(!) pentru că se varsă direct în mare — d'intre dealurile Balcicului şi Ecreneului, unde debarc pentru o oră şi admir cea mai întinsă şi mai frumoasă plajă de pe ţărmul mărei noastre Negre, lungă de 4—5 k.m., lată de 150—200 m. în exterior şi alţi 150—200 m. în apă, formată de un strat foarte gros de cel mai pur şi mai fin nisip, bătută în permanenţă de valuri potrivite şi cu totul ferită de curenţi.

— La 4 km. spre nord de Balcic, tot pe malul mărei, se află lacul *Caraghiol, sau Tuzla* — având aceleaşi calităţi ca şi lacul Techirghiol — la care se poate merge de la Balcic cu trăsura, dar mai plăcut cu barca, pe mare.

— In *valea Batovei*, se merge din Balcic şi cu trăsura, distanţă de 13 km. spre miază zi. In satul Teke de pe fundul acestei văi, se pot vizita ruinele vechei mânăstiri de dervişi construită în secolul al 16-lea, din care a mai rămas în picioare vechea moschee, astăzi un fel de mausoleu, în care se găseşte mormântul unui sfânt, disputat şi de turci, cari pretind că ar fi al Sf. Ac Iazalâ şi de bulgari, cari spun că ar fi al Sf. Atanasie, protectorul vitelor. La intrarea în mausoleu, este un copac foarte bătrân şi scorburos, care mai dă încă frunze, cu crăngile întinse până aproape de pământ. Poporul din Teke şi din satele vecine, turci şi bulgari, cred că acest copac este făcător de minuni şi de aceea, toate femeile şi fetele, leagă de crăngile lui bucăţele de panglici multicolore, cu credinţa că li se vor izbândi dorinţele de sănătate, noroc şi fericire!... Alături de mausoleu se găseşte o ruină, care se presupune a fi fost casa de rugăciuni a dervişilor, sau arhondaricul mânăstirei.

— Dar cine vine la Balcic, nu trebuie să plece înainte de a vedea şi admira, ceea ce cu drept cuvânt, este mai splendid şi mai încântător pe acest ţărm al Mărei Negre! La vr'o 30—35 km. spre est de Balcic, dincolo de orăşelul şi portul Cavarna, se găseşte o pronunţată şi relativ ascuţită eşitură a litoralului, un bot ascuţit, stâncos şi înalt de 80—100 m., numit *Capul Caliacra*, sau *Capul cel Bun*, formând, de o parte şi de alta a lui, câte un mic golf. Pe acest eşind, a fost construit străvechiul oraş-cetate tracic „Tirizis“, cu castel bine fortificat, devenită apoi romană, genoveză, iar mai târziu, sub Mircea cel Bătrân, românească. Urmele cetăţei se cunosc şi astăzi, după pietrele şi cărămizile împrăştiate peste tot locul şi cu deosebire după ruinele zidurilor groase, de piatră cimen-

tată cu cărămidă, care formau cele 3 porţi de intrare ale cetăţei. De sus, de pe vârful capului, de pe marginea stâncoasă şi prăpăstioasă, îmi rotesc privirea împrejur. Malul, peste tot foarte înalt, abrupt, stâncos şi pe alocuri colţuros, ici alb, colo gălbuiu, d'incolo roşu însângerat, sau verde, splendid şi artistic zugrăvit şi mozaicat de natură. Roşul, îl formează straturile de „terra rossa", iar verdele îl formează frunzele micilor smochini, cari — fenomen al naturei — cresc fără a fi fost plantaţi de mâna omului, înfloresc şi rodesc, pe peretele escarpat şi stâncos al malului mărei. In faţa acestui frumos şi măestrit mal, apa micului golf d'inspre apus — adăpostit de vânt şi în plin soare — perfect calmă, lină, de o culoare verde deschis, dulce, plină de vrajă, de vis şi poezie, se pierde spre răsărit, în valurile albastre-argintate ale largului!... Cât e de frumoasă, cât e de dulce şi cât de mare şi magică, îi este puterea de răscolire şi exaltare a sufletului!... In peretele stâncos al capului, câteva mici grote şi mormântul Sf. Nicolae, ocrotitorul corăbiilor, căci — spune legenda — prin credinţa şi sfinţenia lui, calma furia valurilor mărei înfuriate. Legenda mai spune, că mai multe fecioare creştine fugărite de turci, cari vroiau să le pângăriască — şi în această privinţă legenda trebuie să fie adevărată,... — s'ar fi aruncat de aici, de pe marginea malului prăpăstios, în mare unde s'au înecat şi că de atunci în locul fecioarelor, au rămas colţii stâncoşi de astăzi. Şi este de remarcat, perfecta asemănare d'intre această legendă şi aceea legată de muntele Zănoaga de pe dreapta Ialomiţei, ceea ce dovedeşte, că peste tot acest cuprins de ţară, a fost acelaş popor, care îndurând aceleaşi sălbăticii şi suferinţe din partea barbarilor năvălitori şi-au creat aceleaşi legende, cu acelaş fond de adevăr!

Lângă Capul Caliacra, sălăşluesc în mare câteva perechi de foce, care ar fi venit aici de câţiva ani d'inspre Euxinograd, unde ar fi fost aduse de fostul ţar Ferdinand al Bulgariei. Regret mult că nu le-am putut vedea, ele eşind din apă — cum mi s'a spus — mai mult dimineaţa şi seara, când se joacă pe ţărmul mărei, întocmai ca nişte copii. Regret de asemeni, că n'am putut vedea nici vulturii pleşuvi, cari se zice că şi-ar avea cuiburile prin scobiturile pereţilor stâncoşi ai malului mărei, puţin mai sus de capul Caliacra.

Acestea sunt în general, frumuseţile şi pitorescul scumpei noastre Dobroge, ale acestui străvechiu pământ străbun, cucerit şi stăpânit de romani, cucerit apoi, împreună cu cetatea Silistra de la

turci, de către Radu al 2-lea domnul Munteniei în anul 1366, stăpânit în urmă de fiul său Mircea cel Bătrân — cu titlul de „Stăpânitor şi Domn a toată ţara Ungro-Vlahiei şi peste munţi, „încă şi peste ţările tătărăşti şi Almaşului şi Făgăraşului, Herţog „şi stăpânitor Banatului, de la Severin duce *şi de amândouă păr„ţile şi peste toată Dunărea, până la Marea cea mare şi cetăţei „Durostorului stăpânitor"* — recucerit în anul 1877-78 sub Domnitorul Carol I, prin sângele românilor vărsat din belşug la Plevna, Racova şi Vidin şi reconstituită în anul 1913, sub coroana de oţel a regelui Carol!

DEALURILE ŞI ŞESURILE OLTENIEI, MUNTENIEI ŞI MOLDOVEI—LUNCA SIRETULUI—BOTOŞANI—HÂRLĂU—COTNARI—RUGINOASA—IAŞI.

— Cutreerând şi cercetând mai mult regiunile muntoase, regiunea Dunărei şi a ţărmurilor maritime ale ţărei noastre, s'ar părea poate, că toate frumuseţile, tot pitorescul, toată poezia şi tot farmecul splendidei Românii Mari, ar fi concentrate numai în aceste regiuni. Şi cu toate acestea, cât de frumoase şi de pitoreşti sunt la rândul lor, regiunile dealurilor şi ale şesurilor, acestei de Dumnezeu binecuvântate ţări!

Porniţi cu trenul pe linia ferată, sau cu trăsura pe marea şi frumoasa şosea naţională, plantată mai peste tot şi pe ambele laturi, cu frumoşi arbori şi pomi fructiferi, ambele străbătând în lung, Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina şi Basarabia, de la T. Severin la Suceava, Cernăuţ, Botoşani, Iaşi, Chişinău şi mai departe spre Nistru, la Hotin, Tighina şi Cetatea Albă, urmând aproximativ linia ce leagă în cea mai perfectă armonie, regiunea dealurilor de aceea a şesurilor şi veţi descoperi la tot pasul şi în tot momentul, noui şi nenumărate comori de frumuseţe, pitoresc şi poezie, tot altele şi iar altele şi peste tot, acelaş suflet românesc, curat şi senin!

Priviţi în Oltenia şi Muntenia spre nord, iar în Moldova şi Bucovina spre apus, către munţii Carpaţi înalţi şi majestoşi, cum se întind peste tot — între râuri şi pâraie argintii, ce vin grăbite de la munte şi curg sclipind pe prund — în frumoase şi armonioase

forme şi sub un colorit de cea mai fermecătoare nuanţare, nesfârşitele şiruri de dealuri, acoperite cu păduri de fag şi stejar, cu frumoase şi mirezmuite fâneţe, păşune şi culturi, cu vii, livezi şi grădini de pomi fructiferi, din care apar lucitoare mulţimi de vile în stil românesc şi sate înşirate pe coaste şi pe văi, cu căsuţele lor albe-roşii, mici şi modeste, dar pline de duhul blândeţei, bunătăţei, dragostei de familie, de ţară şi credinţei în Dumnezeu!

Priviţi apoi în partea opusă, spre sud şi răsărit, cum se întind în toată Oltenia şi Muntenia până în terasa şi malul Dunărei, în toată regiunea colinară a Moldovei, Bucovinei şi Basarabiei — ca şi pe valea Mureşului, a Oltului de mijloc, ori în ţinuturile fertile ale Sătmarului, Bihorului, Aradului şi Banatului, de cealaltă parte a Carpaţilor — vastele şesuri şi coline, acoperite cu nesfârşite ţarine, ogoare şi culturi, în lanuri şi holde verzi-galbene, brăzdând şi împodobind în lung şi în lat, acest nepreţuit şi scump pământ al României Mari, ca nişte splendide covoare, ca nişte minunate motive artistice naturale, de la care s'a inspirat, fără îndoială, în largă măsură, pictura românească şi cu deosebire cusăturile şi broderiile ţărăneşti!

[1]) — Voi, şesuri nesfârşite, sub ceruri largi, de vară,
Ca ele liniştite şi luminând ca ele,
Pe-aici imi infloriră şi-aici se scuturară
In mersul vremii, macii copilăriei mele.

Intinderile voastre cu ondulate linii
Pe lunga'nvălurare a holdelor mănoase
Domol se desfăşoară sub tremurul luminii
Şi pier intr'ale zării adâncuri vaporoase.

Purtând poveri de roade, trec carele greoaie
Cu boi blajini de-alungul prăfoaselor şosele
Şi doina, care'n focul văzduhului se moaie
Imi cade'n gând cu vremea copilăriei mele.

Voi, şesuri dulci ca lenea şi largi ca nesfârşirea,
Cu depărtări pe unde miragele tresaltă,
Şi sufletu'mi in care vi se resfrânge firea
L'aţi legănat cu râuri şi-ameze laolaltă.

1) Nichifor Crainic.

— Iar peste tot, pe dealuri şi câmpii, ţăranii noştri, bărbaţi, femei, fete şi flăcăi, muncitori harnici, întotdeauna voioşi şi glumeţi, îmbrăcaţi în pitorescul şi tradiţionalul lor costum naţional, înălbesc şi împestriţează ţarinile şi cu pieptul desfăcut, cu mânicele sulfelcate, răstoarnă brazde adânci cu plugul, seamănă, grăpează, prăşesc, seceră, cosesc, strâng, culeg şi încarcă — după anotimp — dând suflu de viaţă şi rodire, pământului scump şi sacru, al Patriei noastre!

De la aceste frumoase şi pitoreşti privelişti, s'au inspirat Vasile Alexandri, Alex. Vlahuţă, Gh. Cojbuc şi alţi distinşi şi duioşi poeţi ai poporului şi gliei strămoşeşti, când au cântat:

[1]) — Priviţi pe cele dealuri, inalte, inverzite,
Pe-acele largi poiene cu flori acoperite;
Priviţi, străini de lume, păstorii cei români,
Aproape de-a lor turme, păzite de-ai lor câini,
Trăind o viaţă lină, în tainica natură,
Cu buciumul in mână, cu fluerul la gură.
Cereasca limpezime, precum intr'un isvor,
Alin se odihneşte in sufletele lor...
— Priviţi pe cea câmpie frumoasă, roditoare,
Plugarii, muncitorii, lucrând in foc de soare;
Pe faţa lor cea blândă, pe ochii lor cei vii,
Adie boarea dulce, din verzile câmpii.
Sub mâna lor e sapa, hârleţul, coasa, plugul,
Alăturea cu dânşii, stau boii purtând jugul;
Şi tot ce-i incunjoară, deal, luncă, şes, isvor,
E paşnic ca blândeţea din sufletele lor.

---

[2]) — Haidem, câmpiile ne-aşteaptă
Cu flori şi cu covoare 'ntinse;
Sub straja dealurilor 'nalte
Dorm şeşuri leneşe şi linse
Ca netezişul unei ape.
Şi lanuri lungi de grâne coapte
Sclipesc ca aurul in soare,
Domneşte-o linişte de noapte.

---

1) V. Alexandri; 2) Al. Vlahuţă.

[1]) — Frunziş al pădurei bătrâne,
Doineşti, o tovarăşe-al meu!
Doineşte şi vântul prin grâne,
Iar apa 'n isvoare murmură
Şi spune, tot spune din gură,
Tot spune mereu.

S'aude pe coasă cum sună
Ciocanul; pe margini de râu
Poporul de pasări s'adună.
E cântec pe luncă, pe creste;
Flăcăi ce cosesc şi neveste
Prin lanuri de grâu.

Sub paltin, aici, e răcoare,
Ies umbre pe dealuri şi pier,
Născute din dungi plutitoare
De nori ce'n grăbire s'adună
Pe munţi, aurită cunună
La margini de cer.

Iar vântul doineşte prin grâne;
Doineşte tovarăşul meu,
Frunzişul pădurei bătrâne,
Iar apa din vale murmură
Şi spune, tot spune din gură
Tot spune mereu.

— Iată, cât de frumoase şi încântătoare sunt cu deosebire, priveliştile pe care ni le oferă dealurile înverzite, acoperite cu păduri, fâneţe, livezi, grădini, vii şi împodobite cu sate, ale judeţelor Argeş şi Muscel, în vecinătatea oraşului Piteşti şi a dealului Florica, pe coasta căruia apare d'intre pomii livezilor şi grădinilor şi d'intre vii, casa părintească a familiei Brătianu, cu biserica-mausoleu, în care odihnesc de veci, marii patrioţi şi oameni de stat Ioan C. Brătianu tatăl, care ca prim ministru, sub înţeleapta domnie a regelui Carol, a prezidat războiul pentru independenţă din anul 1877-1878 şi Ioan I. C. Brătianu fiul, care ca şef al guvernului şi sub tot atât de înţeleapta şi glorioasa domnie a viteazului rege Ferdinand, a prezidat marele războiu de întregire a neamului şi a ţărei, din anii 1916-1919!

Cât de frumoase şi încântătoare sunt apoi, dealurile înverzite, împodobite cu mândre sate şi îmbrăcate cu vaste podgorii, din care apar ca florile albe-roşii, frumoasele vile, crame şi case ale judeţului Prahova către Dealul Mare, Valea Meilor şi Valea Călugărească şi ale judeţelor Buzău, Râmnicu-Sărat şi Putna, mai ales către Coteşti, Vârtişcoi, Odobeşti şi Panciu!

[2]) — Culegătorii toarnă din hârdaie
Şi'mi dau din veselia lor să gust;
E al viţelor bogat alocaust
Şi-un dor tomnatic râsu'mi intretaie.
Podgorie, rodind cu prisosinţă,

Tu, viaţă, poamă nesdrobită 'n lin,
Aş vrea cu o năprasnică voinţă
Ca strugurii intr'un pahar de vin,
Să te strivesc pe toată 'ntr'o credinţă
Şi'n ea să strâng al lumilor suspin.

1) G. Coşbuc; 2) Nichifor Crainic.

— Cât de frumoase şi încântătoare sunt vastele câmpii ale Olteniei şi Munteniei, îmbrăcate cu nenumărate şi întinse lanuri de porumb verde, în floare şi mătasă, de rapiţă galbenă înflorită, de trifoiu şi lucernă şi cu deosebire, de nemărginite holde galbene ca aurul, de grâu, secară, orz şi ovăz, ce se ondulează şi se involbureză ca marea, în razele strălucitoare ale soarelui şi în dulcea adiere a zefirului, scoţând, din răsfrângeri de lumină, sub iluziunea unor ape ce se mişcă continu în unde lucitoare, în mii de miraje, frumoasa „Fată Morgană"!....

[1]) — Lacuri mari de aur lanurile par
Lacuri care tac
Când şi când s'aude, ici şi colo, rar,
Câte-un „pitpalac"!

Vântul vine grabnic, vine d'inspre zare,
Vine mai fugar.
Lanul face valuri, valuri sunătoare
Pier şi iar răsar.

Un vultan roteşte şi flămând coboară.
Bate vântu 'n loc;
Lunecă de-asupra spicelor şi sboară
Fără de noroc.

Apoi in fâneaţă pe-un gurgui s'aşează,
Toate'n juru-i tac.
Când şi când aude, pare că visează,
Câte-un „pitpalac"!

Clopot de biserici, de prin sate sună,
Cu-al lor glas sărac;
Iar din lanuri molcom, ca ecou, răsună,
Ritmic, „pitpalac"!

— Şi apoi, n'am văzut eu oare într'o frumoasă dimineaţă de August, pe când mă găsiam în tren aproape de Piteşti, unul d'intre cele mai superbe şi mai fantastice răsărituri de soare?

1) Virgil Costescu.

Admirasem spre răsărit fastuasa auroră şi acum, deasupra liniei orizontului, cerul era senin şi limpede, de un albastru-azuriu atât de dulce şi frumos, cum par'că nu-l mai văzusem nici odată! O lungă, îngustă şi orizontală făşie de nor des, aproape negru, întinsă dealungul orizontului, încadra azurul la oare-care înălţime, dându-i — prin contrast — un aspect încă şi mai splendid, mai dulce şi mai fermecător! Deasupra făşiei înguste de nor gros şi pe o suprafaţă mult mai întinsă, iarăş senin de azur, stropit cu mici pete de nouraşi subţiri, aburii, aproape diafani; iar mai sus, o altă serie de nouraşi plumburii, legaţi unul de altul şi înşiraţi tot în sens orizontal, încadrând spre zenit, splendidul şi fantasticul tablou. Deodată la orizont, în limpede şi frumos senin, apare cu marginea superioară soarele de foc, cu razele-i de aur. Feeric, majestos şi sublim spectacol! Intreg seninul de azur al cerului, ia ca prin farmec aspectul unei calme, liniştite, limpezi şi splendide mări, cu efecte de smarald şi de safir şi cu reflexe aurii cu atât mai pronunţate, cu cât superbul astru, se ridică deasupra orizontului!.... Dar trenul fuge, fuge mereu, fără a-mi lăsa timpul să gust îndestul, divina şi sublima minune cerească!...

[1]) — Ca lacrima-i limpede cerul
Şi-aproape de ziuă. Frumos
Stă 'n mijlocul bolţii Oierul,
Luceafăru-i gata s'apuie,
Iar carul spre creştet se suie
Cu oiştea'n jos.

Dar vântul cel fără de pace
Incepe să cânte'n brădet
Şi tot mai lumină se face;
S'albeşte strâmtoarea cărării
Pe rând depărtările zării
S'apropiu încet.

Pe'ncetul câmpia 'nflorită
Cu galben ca strugurii copţi
S'albeşte din clipă 'n clipită.
Pe culmi intunericul piere
Dar valea e'n neagra putere
A umedei nopţi.

Văd clăile'n câmp, pe coline
Cunosc singuraticii ulmi,
Şi-acum la lumina ce vine,
Incep să se mişte greoaie,
Făpturi purtătoare de ploaie,
Se urcă pe culmi.

Pe sus, pe pustiile sghiaburi
Prin râpele munţilor suri,
Zac smeii cu trupuri de aburi,
Şi ceaţa prin noapte 'nchegată
Stă'n hainele morţii 'mbrăcată
Pe-albastre păduri.

E'n flacără bolta senină;
Şi fără 'ntrerupere — acum
Se varsă tăcuta lumină,
Se varsă grăbită, se 'ntinde
Pe dealuri, pe coaste, s'aprinde
Pe şesuri, pe drum.

1) G. Coşbuc.

Şi par'că străbate-o săgeată
De-alungul câmpiilor reci —
O dungă de soare s'arată,
Şi-i creşte pe şesuri lucirea;
Şi iată-l în toată mărirea
Puterii pe veci!

Ici oameni cu coasa pe umăr,
Şi fete cu secera'n brâu,
Iar gloata cea fără de număr
A celor de-o sută de neamuri
Se joacă'n arini cu ramuri
Intinse pe râu.

Murmurul din dealuri pătrunde
Prin văi şi din vale'n păduri;
Ca'n farmec, eu nu ştiu de unde,
E plin de mişcare pământul,
Şi cântă şi codrul şi vântul
Şi-o mie de guri.

Şi care şi turme 'n pripoare
Pe umede coaste răsar —
Sunt toate - ale tale, tu, Soare!
Făptură tu dând dimineţii
Eşti singur fiinţa vieţii
Şi-al lumei altar.

— Trecând spre nord de gloriosul Mărăşeşti, priviţi şi admiraţi spre apus, frumoasele dealuri ce se întind din munţi până în Siret, acoperite cu păduri şi culturi, cu satele îmbrăcate în pitorescul lor tradiţional; iar spre răsărit, priviţi frumoasele dealuri de pe stânga Siretului, începând cu înaltele, priporoasele şi escarpatele dealuri ale Cosmeştiului şi Costa Lupului, îmbrăcate cu frumoase podgorii, de pe care artileria de câmp şi grea română, a bătut cu mare eficacitate şi cu mult succes, în bătălia dela Mărăşeşti din vara anului 1917, nesfârşitele coloane de atac germane. Priviţi mai cu seamă, splendida, poetica şi încântătoarea luncă a Siretului, ce se întinde spre nord, dealungul marei şi frumoasei şosele naţionale şi a căei ferate, până spre izvoarele frumosului râu, ce străbate Bucovina şi Moldova în tot lungul ei, până la Galaţi!

Dar, iubite călătorule, nu te mulţumi să străbaţi ţara în lung şi în lat, numai din goana trenului şi a automobilului. Nu te mulţumi să admiri aceste frumoase locuri, aceste splendide şi încântătoare privelişti, numai dela distanţă. Opreşte-te în deal, în câmp şi în luncă. Priveşte şi admiră de aproape păduri, vii, livezi, fâneţe şi vite la păşune. Priveşte şi admiră de aproape lanuri şi holde, sate, case şi gospodării ţărăneşti. Stai de vorbă cu ţăranii noştri la ei acasă, pe lanurile şi ogoarele lor, în zile de lucru, când ei se găsesc la munca câmpului şi în zile de sărbătoare, când se găsesc la biserică, acasă, sau la horă. Priveşte-i pe bărbaţi drept în ochi şi ascultă cu atenţiune cuvântul lor blând, înţelept, sfătos, întotdeauna vesel şi glumeţ, din care le vei descoperi caracterul blând, bun şi nobil, adânca şi conservatoarea lor dragoste de pământul, vatra şi ţara lor! Priveşte cu atenţiune şi admiră frumuseţea, seninătatea

sufletului şi curăţenia sentimentelor, pline de o sinceritate ce se confundă câte o dată cu naivitatea, dar de multe ori şi cu două înţelesuri, ale femeilor şi fetelor!

[1]) — Fugi încolo... Vino-încoace...
Şezi binişor... Nu-mi da pace...
Lasă-mi mâna nu mi-o frânge...
Iamă'n braţe şi mă strânge!

Vrei o floare? Nu-ţi dau floare...
Na-ţi guriţa-indulcitoare!
Vrei, nu vrei, eu vreu, nu vreu,
Şi-ţi dau tot sufletul meu!...

— Priviţi şi admiră frumuseţea bărbătească, inteligenţa, vioiciunea şi sprinteneala flăcăilor veşnic îndrăgostiţi şi întotdeauna gata — ca şi fetele — la cântece şi doiniţe de dragoste, la horă şi la jocuri săltate şi bătute, cu „zicale", de par'că ar vrea să rupă pământul sub picioarele lor!

[2]) — Cine joacă şi nu strigă
Facă-i-s'ar gura strâmbă,
C'aşa-i jocul românesc,
Obiceiul bătrânesc:
Să strigăm de veselie
Chiuind de bucurie.

Câte mândre mi-am avut
Să le-adun aş face-un târg;
Câte-am avut ş'am lăsat,
Să le-adun aş face-un sat.

Dragă mi-e leliţa 'naltă
Şi la mers cam legănată;
Dragă mi-e leliţa'n joc,
Când se leagănă cu foc.

Unde-şi pune piciorul
Se aprinde mohorul
Unde-aruncă-un ochişor,
Arde... sufletul de dor!

Dragă mi-e leliţa mică
Şi la trup cam gingăşică,
Că se suie pe opincă
Şi dă gura subţirică.

Câte fete cu mărgele
Toate-s drăguţele mele;
Câte fete cu bondiţă
Poartă miere pe guriţă;
Câte fete răsărite
Toate-mi par flori înflorite.

Cum aş face, cum aş drege,
Că pe toate le-aş culege,
Să-mi fac traiul şi să mor
Legănat pe sânul lor!

1) Poezia populară — Delavrancea, Discurs de recepţie la Academie.
2) V. Alexandri.

— Şi apoi, ia priveşte sus, în deal:

[1]) — Pe sub poale de pădure
Merg copilele la mure
Nevestele la alune
Şi râd ca nişte nebune.
Eu m'am dus să taiu nuele
Şi prin huciu (lăstăriş) am dat de ele;

Venit'a ploaie cu vânt
De le-a ţipat (aruncat) la pământ;
Eu am fost băiat milos
M'am lăsat cu ele jos
Şi le-am mâncat murele
Şi le-am muşcat gurele!...

— Opreşte-te iubite călătorule, primăvara când pomii sunt înfloriţi, sau toamna după ridicarea recoltelor, ori-unde pe vastele câmpii ale Olteniei şi Munteniei, pe întinsul colinar al Moldovei, Bucovinei şi Basarabiei, ori pe frumoasele şesuri ale Ardealului Maramureşului şi Banatului, pentru a vedea şi admira mai de aproape, splendida şi pitoreasca privelişte a plugarilor şi semănătorilor, a ţăranilor români, cari în iubire şi credinţă, se confundă cu brazda, cu ţărâna, cu scumpul lor pământ strămoşesc!

[2]) — Noroc bun!... Pe câmpul neted, ies românii cu-a lor pluguri,
Boi plăvani în câte şase, trag, se opintesc în juguri
Braţul gol apasă 'n coarne; ferul taie brazde lungi
Ce se'nşiră 'n bătătură, cu lucioase, negre dungi.

[3]) — Semănătorii harnici, cu sacul sub suoară,
Păşesc în lungul brazdei, pe fragedul pământ
Pe culme, pe vâlcele, se suie şi scoboară,
Svârlind în a lor cale, sămânţa după vânt.
Semănătorii veseli, spre fund înaintează,
Deacurmezişul brazdei, boroanele pornesc,
Şi grapele spinoase de-aproape le urmează,
Ingroapă 'ncet sămânţa şi câmpul netezesc.

1) 2) 3) V. Alexandri.

[1]) — Păşeşte in ţarină semănătorul
Şi'n brazda neagră, umedă de rouă,
Aruncă'ntr'un noroc viaţă nouă
Pe care va lega-o viitorul.

Sunând, grăunţele pe bulgări plouă
Speranţa, dragostea lui sfântă, dorul
De-a'mbelşuga cu munca lui ogorul
Le seamănă cu mânile-amândouă.

---

[2]) — Sfântă muncă dela ţară, isvor sacru de rodire,
Tu legi omul cu pământul, in o dulce infrăţire!...
. . . .
— Dar lumina amurgeşte şi plugarii către sat,
Hăulind pe lângă juguri, se intorc dela arat.

— Opreşte-te apoi iubite călătorule, vara, când holdele de grâu, orz, ovăz şi secară sunt coapte, galbene ca aurul şi priveşte:

[3]) — In cel lan cu spicuri nalte, au intrat secerătorii,
Pe când era incă umed, de răsuflul aurorei;
Toţi, privindu-i de departe, parcă'noată'n galben râu,
Fetele fără ştergare şi flăcăii fără brâu.

Secerea, craiu nou de moarte, mereu taie, spicul cade
Prepeliţa işi ia puii şi se duce; lanul scade,
Iar in urmă holda mândră, răsturnată prin bucăţi,
Se ridică'n snopi de aur, se clădeşte'n jumătăţi.

Mai departe, lucrând iute, un flăcău şi-o fată mare,
De tot snopul işi dau gingaş, o furişă sărutare;
Când, o pasăre măiastră, peste lan trecând uşor,
Zice: — Dulce-a mai fi pâinea, de la snopurile lor!...

1) Al. Vlahuţă.
2) 3) V. Alexandri.

— Priveşte pe dealuri şi vâlcele, in margini de crânguri şi dumbrave, prin lunci şi prin poene; ici pajişti de păşune, pe care pasc oi, cai, vite plăvane şi roşcate, colo fâneţe înflorite, în care,

[1]) — Iată şi cosaşii veseli, se pun rând. Sub a lor coasă,
Câmpul ras, rămâne verde, ca o apă luminoasă.
Unii brazdele răstoarnă, in căpiţi alţii le-adună,
Le clădesc apoi in stoguri şi cu stuh le incunună.

Mai devale 'n cea dumbravă, cu poiana tăinuită,
Unde umbra pare verde şi de flori e'nbălsămată,
Coasele sub teaca udă, zângănesc răsunător,
Din căpiţă in căpiţă, dumbrăveanca saltă'n sbor.

— Iar într'amug, când muncile zilei s'au sfârşit, priveşte pe câmpuri, pe drumuri şi prin satele noastre:

[2]) — Zările de farmec pline
Strălucesc in luminiş;
Sboară mierlele'n tufiş
Şi din codri noaptea vine
Pe furiş.

Cu cofiţa, pe indelete
Vin neveste dela râu;
Şi cu poala prinsă 'n brâu
Vin cântând in stoluri fete
De la grâu.

Care, cu poveri de muncă
Vin incet şi scârţiind;
Turmele s'aud mugind
Şi flăcăii vin pe luncă
Hăulind

De la gârlă 'n pâlcuri dese
Sgomotoşi copiii vin:
Satul e de vuet plin;
Fumul alb a lene iese
Din cămin.

— Peste tot locul, peste toate aceste pitoreşti şi încântătoare privelişti şi peisage, ale frumoasei şi dulcei ţări româneşti, vibrează puternic şi sonor viaţa şi sufletul românesc, peste tot bate lin şi dulce, suflul blând de dragoste, de iubire şi credinţă, peste tot aceeaş dulce şi îngerească simfonie românească, peste tot geniul dumnezeesc al poporului român!

1) V. Alexandri; 2) Gh. Coşbuc.

Ascultă iubite călătorule, ici fluerul, cavalul şi talanga cum răsună, colo, păsărelele în dulci triluri cum se îngână, iar de prin codri, de pe dealuri şi câmpii, de la plug, de la secere şi coasă, ascultă dulcea, duioasa şi divina doină românească!

[1]) — Doină, doină, cântec dulce,
Când te-aud nu m'aş mai duce
Doină, doină, viers cu foc,
Când răsuni, eu stau in loc.
Bate vânt de primăvară
Eu cânt doina pe afară,
De mă'ngân cu florile
Şi privighetorile.

Vine iarna viscoloasă
Eu cânt doina 'nchis in casă,
De-mi mai ingân zilele,
Zilele şi nopţile.
Frunza 'n codru cât invie
Doina cânt de voinicie.
Cade frunza jos, in vale,
Eu cânt doina cea de jale.

Doina zic, doina suspin
Tot cu doina mă mai ţin;
Doina cânt, doina şoptesc,
Tot cu doina vieţuesc!

---

[2]) — De când eram incă mic,
Doină cânt şi doină zic;
Căci Românul cât trăeşte,
Tot cu doina se mândreşte.
Eu cu doina mă plătesc
De bir şi de boeresc
Boii mei când aud doina,
Ară ţelina şi moina
Şi-mi seamănă cel ogor
Cântând doina cea de dor!

---

1) V. Alexandri.
2) I. Popescu-Pasărea.

[1]) — E plin de oameni câmpul
Tu, Doino'n rând cu ei,
Moşnegi şi oameni tineri
Şi tinere femei,
Adună fân in stoguri
Şi snop din spice fac —
Din scutece copilul
Când plânge 'n săhăidac
Te duci şi-l joci pe braţe
Şi-l culci apoi pe sân
Şi-i cânţi s'adoarmă'n umbra
Căpiţelor de fân.

Din văi tu vezi amurgul
Spre culmi inaintând,
Pe coaste-auzi păraie
Prin noapte sgomotând,
Şi-asculţi ce spune codrul
Când plânge zâna 'ncet;
Ah, toate Doino, toate
Te fac să fii poet.
Şi, singură cu turma
Privind perdută'n zări
Spun munţilor durerea
Prin jalnice cântări.

Pe deal românul ară
Slăbit de-amar şi frânt,
Abia-şi apasă ferul
In umedul pământ.
Tu-l vezi sărman şi tremuri
Să-l mângâi in nevoi
Si mergi cu el alături
Cântând pe lângă boi.
Iar beţii boi se uită
Cu milă la stăpân
Pricep şi ei durerea
Sărmanului român.

---

[2]) — Frunză verde flori de fragă
Doină dulce, doină dragă,
Câte doruri nu se leagă
De o inimă pribeagă!...
Printre văile'n florite
Printre ape adormite
Tu treci codrii şi răzbaţi
Pân'la cei nemângâiaţi!
. . . .
. . . .

Doină dulce, doină sfân
Tot Românul mi te cântă
Mi te cântă'n duioşie
Când el dă de-o bucurie
Mi te cântă cu'nfocare
Când el dă de intristare
Bucuria lui intreagă
Numai tu eşti doină dragă
Numai tu eşti cântul lui
Cântul drag Românului

---

1) G. Coşbuc; 2) Burlănescu Alin.

— Aşa este în toate regiunile şi pe toate plaiurile ţărei româneşti, la munte, la deal şi la şes! Poezia, cântecul şi jocul, întovărăşesc pretutindeni şi în toată clipa, greaua, statornica şi necurmata muncă ţărănească, încurajând'o şi întărind'o în rodire şi spornicie, căci una d'intre cele mai esenţiale însuşiri şi caracteristice ale poporului român, este sentimentalismul; dorul, dragostea, iubirea şi credinţa, din care isvorăsc toate bunurile morale şi materiale!

[1]) — Frunză verde mărăcine
Nimic se prinde de mine!
De când dorul m'a lovit
Minţile mi-au rătăcit;
De când dorul m'a cuprins
Sufletul mi s'a aprins!
Suiu în deal, cobor în vale
Şi-mi perd ziua tot pe cale;
Valea suiu, dealul cobor,...
Imi trec viaţa tot cu dor.

Puiculiţă floare'n gură!
Când te văd în bătătură
Imi uit plugu'n arătură,
Sapa 'nfiptă 'n curătură;
Şi las boii ca să pască,
Plugul să se ruginiască
Şi sapa să putreziască.
Alei, puic'o dac'ai vrea,
Patru pluguri aş dura
Ţara 'ntreagă aş ara.

Graiul dulce de muiere,
Varsă 'n suflet mângâiere,
Şi dă omului putere,
Ca să facă tot pe vrere.
Dar nu vrei, sărman de eu,
Şi eu mor de dorul tău!

---

[2]) — Lelişoară, gură dulce!
Cheamă-mi dorul să se culce,
Că de-aseară
Ii tot pe-afară
Şi mi-e frică
Să-l pierz iară;
Că-i prea gingaş desmerdat,
Tot la sân a fost dedat;
Intre grupi pe trandafiri
Lângă buze dulci, subţiri.

1) V. Alexandri.
2) Biblioteca Socec — Poezii Populare 1909.

— Ba eu, bade, bădişor
Nu mă prind de al tău dor,
Că-i cu totul înfocat
Şi mă arde înflăcărat.
Şi de vrei să ţi-l alin
Şi să-l pun la al meu sân,
Nu-l trimite singurel
Vino, bade, tu cu el!....

---

[1]) — Bădişor depărtişor
Nu-mi trimite-atâta dor
Pe părău şi pe isvor.
Trimite-mi mai puţintel
Şi vin bade, tu cu el.
Vin bădiţă când gândesc
N'aştepta să te doresc!....

— Dacă din primăvară când pomii sunt înfloriţi şi până în toamnă când se culeg viile, te găseşti iubite călătorule, în vecinătatea Piteştiului, ridică-te sus, pe dealurile din apropiere şi admiră în vale, splendida şi încântătoarea panoramă a oraşului Piteşti udat de râul Argeş, cu frumoasele lui împrejurimi; dacă te afli pe dealurile îmbrăcate cu vii şi livezi ale judeţului Prahova, prin podgoriile Dealului Mare şi ale Văei Călugăreşti, admiră frumoasa privelişte a văilor Prahova, Teleagenul şi Cricovul, cu oraşul Ploeşti; iar dacă trecut de oraşul R. Sărat — unde în anii 1572-1574, Ion Vodă cel cumplit domnul Moldovei, a bătut groaznic şi a sdrobit armata turcească, compusă din turci, unguri şi munteni, sub comanda lui Petre Schiopul domnul Munteniei — ai ajuns în regiunea Focşani-Odobeşti-Mărăşeşti, ridică-te pe Măgura Odobeştiului, unde se află schitul Tarniţa, sau pe muchea dealurilor Cosmeştiului şi coasta Lupului şi admiră marea şi splendida panoramă a văei Milcovului, Putnei, Şuşiţei, Zăbrăuţului şi Siretului, cu toate dealurile acoperite cu podgorii, culturi şi păduri, d'intre ele, cu ora-

[1]) Biblioteca Socec — Poezii populare 1909.

șele Focșani, Odobești, Panciu și Mărășești, cu toate satele și locurile, care împreună au constituit în Iulie, August și Septemvrie 1917, marele și gloriosul câmp de bătălie al Mărășeștiului!

Treci apoi mai spre nord și admiră frumoasa, pitoreasca și poetica luncă a Siretului în orice parte a ei, dar mai cu seamă în dreptul Romanului — de unde frumoase șosele duc peste Siret, spre Vaslui și spre Iași — și în dreptul satului Mircești, unde poți vedea casa în care a trăit marele și duiosul Vasile Alexandri, „Bardul de la Mircești" și mausoleul în care se odihnesc de veci, sfintele lui oase! Pătrunde adânc în acest colț al luncei Siretului, în iubita luncă a nemuritorului poet, cu copaci seculari, cu crânguri și dumbrave, în care saltă în sbor, cântă și ciripesc mulțimi de păsărele, ganguri aurii, dumbrăvence, ciocârlii, mierle, cuci și turturele, sticleți, presuri, scatii, măestre privighetori și atâtea altele, care complectează divina simfonie!... Preumblă-te prin iarba verde și frumoasă a luncei, prin frumoasele fânețe din rariști și poeni, împodobite și parfumate de mulțimea florilor multicolore și drăgălașe — de bujorei, frățiori, lumânărele, romanițe și odoleane, de clopoței, măzărele, nalbă, sulcină și stelișoare, de busuioc, dedițel și garofițe, de toporași, viorele, rochița rândunelei și lăcrămioare, de maci, nuferi, condurii doamnei și altele — pe deasupra cărora sboară albinele și fluturașii, în care cântă greerii, scot coarne culbecii și se răsfață gândăceii!...

[1]) — In poiana tăinuită, unde sbor luciri de lună,
Floarea oaspeților luncei, cu grăbire se adună
Ca s'asculte-o cântăreață, revenită'n primăvară
Din străinătatea neagră, unde-i viața mult amară.

Iată, vin pe rând, pereche și pătrund colea'n poiană
Bujorelul vioiu, rumen, cu năltuța *odoleană*,
Frățiori și *romanițe*, care se ațin la drumuri
Clopoței și *măzărele* îmbătate de parfumuri.

Iată, frageda *sulcină*, *stelișoare*, blânde *nalbe*,
Urmărind pe *busuiocul* iubitor de sânuri albe;
Dedițel și *garofițe* pârguite'n foc de soare,
Toporași ce se înclină gingașelor *lăcrămioare*.

1) V. Alexandri.

Vine *cimbrul* dela câmpuri, *cu fetica* dela vie,
Nufărul din baltă vine intristat, fără soție,
Și cât el apare galben, oacheșele *viorele*
Se retrag de el departe, râzând vesel intre ele.

In poiană mai vin încă, elegante floricele,
Unele'n *condurii doamnei* și'n *rochiți de rândunele*
Altele purtând in frunte, inșirate pe o rază
Picături de rouă dulce, care'n umbră scânteiază.

Ele merg, s'adună'n grupe, se feresc de buruiene
Și privesc sosind prin aer, sburători cu mândre pene;
Dumbrăvenci, *ganguri de aur* ce au cuiburi de mătasă
Ciocârlii, oaspeți de soare, *rândunele*-oaspeți de casă.

Mierle vii, șuerătoare, *cucul* plin de ingâmfare,
Gaița ce imitează orice sunete bizare,
Sticleți, *presuri*, *macalendri*, ce prin tufe se alungă
Și duioase *turturele*, cu dor lung, cu jale lungă.

Iată, vin și *gândăceii* in hlamide smălțuite
Iată *greeri*, iată *fluturi* cu-aripioare pudruite,
Și *culbeci* cari fac coarne, purtându-și casa'n spinare...
La ivirea lor poiana clocotește'n hohot mare.

Iată'n urmă și *albine* aducând in gură miere...
Sburătorii gustă'n grabă dulcele rod cu plăcere,
Apoi sorb limpedea rouă, din a florilor potire,
Șoptind florilor in taină, blânde șoapte de iubire.

Dar tăcere!... Sus, pe-un frasin, un lin freamăt se aude!...
Toți rămân in așteptare. Cântăreața 'ncet prelude,
Vântul tace, frunza deasă stă in aer neclintită...
Sub o pânză de lumină, lunca pare adormită.

In a nopței liniștire o divină melodie
Ca suflarea unui geniu, printre crengi alin adie;
Și tot crește mai sonoră, mai plăcută, mai frumoasă
Pân'ce umple 'ntreaga luncă de-o vibrare-armonioasă.

Gânditoare şi tăcută luna'n cale-i se opreşte,
Sufletul cu voluptate în extaz adânc pluteşte;
I se pare că aude prin a raiului cântare
Pe-ale îngerilor harpe lunecând mărgăritare.

E *privighetoarea* dulce, care spune cu uimire
Tainele inimei sale, visul ei de fericire...
Lumea 'ntreagă stă pătrunsă, de-al ei cântec fără nume...
Macul singur, roş la faţă, doarme dus pe ceea lume!...

---

[1]) — Chiar acum din crâng venii
Şi c'o veste bună
Iarăşi e concert copii:
Merg şi eu şi tu să vii,
Mergem împreună.

Vrei programa lămurit?
Stai puţin să caut:
Cucul, un solist vestit,
De prin alte ţări venit,
Va cânta din flaut.

Cântăreaţa dulce'n graiu
Cea numită „perla
Cântăreţilor din Maiu",
Dulce va doini din niau
Multe doine, *mierla*.

Va'ntona apoi un psalt
Imnul veseliei
Corul dintr'un fag înalt:
Vor cânta'n sopran şi'n alt
Graurii câmpiei.

Turturelele 'n tenor
Şi-alte voci măiestre,
Toate după glasul lor,
Vor urma dup'acest cor
Fel de fel de-orhestre.

Voci de *gaiţe* care fac
Să scoboare ploaia,
Şi'ntr'o scoarţă de copac
O să bată tica-tac
Tactul, *gheunoaia*.

Iar naţionale-apoi
Cobze şi-alte hanguri,
Glas de fluer şi cimpoiu
Pitpalaci şi *cintezoi*
Şi-un taraf de *granguri*.

Se vor pune-apoi pe jos
Până chiar şi surzii,
Când vor prinde dintr'un loc
Să ne cânte hori cu foc
Din tilincă *sturzii*.

Vom cânta şi noi ce-om şti,
Cântece din carte
Şi de va putea veni,
Vântul, şi el va doini,
Că e dus departe.

---

1) G. Coşbuc.

[1]) — Luncă, luncă, dragă luncă, raiu frumos al ţărei mele,
Mândră 'n soare, dulce 'n umbră, tainică la foc de stele!
Ca grădinile Amidei, ai un farmec răpitor,
Şi Siretul te încinge, cu-al său braţ desmierdător.

Umbra ta răcoritoare, adormindă, parfumată,
Stă aproape de lumină, prin poiene tupilată,
Ca o nimfă pânditoare, de sub arbori înfloriţi,
Ea la sânul ei atrage, călătorii fericiţi!

Şi-i încântă şi-i îmbată şi-i aduce la uitare
Prin o magică plăcere de parfum şi de cântare,
Căci în tine, luncă dragă, tot ce are suflet, graiu,
Tot şopteşte de iubire, în frumoasa lună Maiu!

— Da, da, în lunca de la Mirceşti — de altfel ca în toată lunca Siretului — totul şi toate şoptesc de iubire şi aceasta ne-o mai spune „bardul" şi în *„Hora de la Mirceşti"*.

[2]) — Leleo ce tot zăboveşti
Prin lunca dela Mirceşti
Leliţă, leliţă,
Că e lunca numai floare
Şi de minţi fermecătoare
Leliţă, leliţă.

— Ia, c'am fost, măi frăţioare
In valea cu lăcrămioare
S'ascult o privighetoare...
Şi să-mi pun la sân o floare,...
Badiţă, Badiţă.

— Dar oare, n'a gustat şi „Sandu" pe vremuri, farmecul unei inocente idile, în poetica luncă a Siretului? Fiind în vârsta adolescenţei, îşi făcea vacanţa de vară într'o localitate din apropierea frumoasei lunci. La o mică serată familiară, el cunoscu la părinţii ei, pe tot atât de tânăra şi frumoasa Y, blondă, cu ochii albaştri şi adânci ca cerul, visători, de abia măritată şi probabil decepţionată în iluziile ei de fată!... S'au plăcut, s'au apropiat şi s'au îndrăgit dela prima vedere, căci la o vârstă atât de tânără, când

---

1) 2) V. Alexandri.

sângele clocoteşte şi dorinţele pătrund năvalnic în suflet, dragostea cade ca trăsnetul!... Au dansat mult împreună în acea seară şi-au strâns cu înfiorare... mâna, şi-au şoptit cuvinte frumoase şi dulci, de dragoste, dându-şi întâlnire pentru a 2-a zi după amiază, în frumoasa şi tăinuitoarea luncă a Siretului! Şi Doamne, cum ar fi putut ei uita vreo dată, frumoasele, sublimele clipe de tandră şi nevinovată fericire, când, în murmurul Siretului ce se ondula şi tremura pe prund, la umbra copacilor falnici şi umbroşi, în vraja simfonicului concert al păsărelelor din ramuri, în parfumul florilor fânului încă necosit şi-au mărturisit dragostea, revărsându-şi reciproc focul de abia aprins, în exaltaţiunea celei mai dulci şi mai tandre sărutări!?... Dar fericirea a fost de prea scurtă durată, a durat numai cât un vis frumos, cât dâra de lumină a unui meteor, căci după 2 zile, frumoasa şi gingaşa fiinţă, a trebuit să se înapoieze la căminul conjugal! Vai, cât de duioasă şi dureroasă, a fost despărţirea lor! O podidise plânsul şi nu-şi mai putea opri lacrimile, de par'că ar fi simţit că se despărţiau pentru totdeauna, căci într'adevăr, nu s'au mai revăzut de atunci!...

— Pe linia ferată şi şoseaua Paşcani-Iaşi, între Paşcani şi Târgu Frumos -- unde se poate merge şi de la Roman prin Miclăuşani şi Băile Struga — se află satul *Ruginoasa*, unde îşi avea moşia bunul, înţeleptul şi marele domn Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Române Unite, ales cu unanimitate, domn al Moldovei în ziua de 5 Ianuarie 1859 şi domn al Munteniei în ziua de 24 Ianuarie acelaş an, punând astfel pe capul său, glorioasele coroane ale lui Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul. Domnitorul Cuza a dat noului stat autonomia şi primele legi de organizare, a eliberat pe ţărani din şerbie, i-a împroprietărit întâia oară şi a secularizat, adică a trecut definitiv în patrimoniul statului, averile mitropolitane, episcopale şi mânăstireşti.

[1]) — Foaie verde mărgărit
Doamne, coboar pe pământ
Şi vezi Cuza ce-a făcut!
Că ne-a dat pământ la toţi
Să nu mai fim slugi la hoţi;
Şi ne-a scăpat de nevoi
De robie la ciocoi.
Că, de când Cuza a eşit,
Toată ţara s'a unit.

1) Pamfile.

— Casa şi biserica în care odihnesc de veci, osemintele marelui domn român şi ale soţiei sale Doamna Elena, stau astăzi — ca monumente istorice — scumpă mărturie a marei lui figuri şi a marilor opere naţionale şi polittce, săvârşite de el numai în cei 7 ani de domnie!

[1]) — Văzutute-am în pace suind scara mărirei
Si'n pace luând calea augustă-a nemuririi,
O, scump amic, Domn mare, o, nume cu splendoare
Sădit pe miriade de libere ogoare!

O clipă apărut-ai în plaiul veşniciei
Şi veşnice, mari fapte, lăsat-ai României,
Nălţând din părăsire antica-i demnitate
Prin magica *Unire* şi sacra libertate.

Ca norul plin de mană ce trece şi revarsă
O ploaie roditoare pe brazda care-i arsă,
Şi stând apoi de-o parte, în urma lui priveşte
Cum brazda se deschide şi câmpul înfloreşte.

Aşa şi tu din ceruri, ai dulcea mângâiere
Să vezi a ţărei tale frumoasă re'nviere,
Tu, ce-ai stârpit cu sceptrul, unealtă de rodire,
Din suflete şi câmpuri, sămânţa de şerbire.

Acum te odihneşte, gustând eterna pace,
In taina majestoasă, a morţei care tace,
Lăsând o lume 'ntreagă la tine să gândiască
Şi-a ta legendă, *Cuza*, cu fală s'o rostiască...

Sunt nume destinate, ca numele tău mare,
Să steie neclintite pe-a timpului hotare,
Şi veşnic să răspândă o falnică lumină
Pe secolii ce 'n umbră trecând, li se închină.

— De la Paşcani, mergând cu trăsura prin Liteni, sau şi cu trenul prin Vereşti şi Bucegea, străbătând o prea frumoasă şi pitorească regiune colinară, se ajunge la simpaticul oraş *Botoşani*,

1) V. Alexandri.

cu case frumoase ce se pierd prin largi şi spaţioase curţi, parcuri şi grădini, cu istorica biserică Păpăuţi şi cu frumoase împrejurimi. Aici a bătut Ştefan cel Mare pe poloni în anul 1499.

La nord-vest de Botoşani, aproape de şosea şi linia ferată, se află satul Ipoteşti, unde se poate vedea casa în care s'a născut marele şi genialul nostru poet Mihail Eminescu, devenită şi aceasta, monument istoric.

[1]) — Seara pe deal, buciumul sună cu jale
Turmele-l urc, stele li scapără 'n cale,
Apele plâng clar isvorând in fântâne;
Sub un salcâm, dragă, m'aştepţi tu pe mine.

Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară,
Ochii tăi mari caută'n frunza cea rară,
Stelele nasc umezi pe bolta senină,
Pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-e plină.

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,
Streşine vechi, casele'n lună ridică,
Scârţie 'n vânt cumpăna de la fântână,
Valea-i în fum, fluere murmură 'n stână;

Şi osteniţi oameni cu coasa 'n spinare
Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,
Clopotul vechiu umple cu glasul lui sara —
Sufletul meu, arde'n iubire ca para.

Ah! In curând satul in vale-amuţeşte,
Ah! In curând pasu'mi spre tine grăbeşte;
Lângă salcâm sta-vom noi noaptea intreagă,
Ore intregi spune-ţi-oiu cât 'mi-eşti de dragă!

Te-i rezima, dulce copil, de al meu umăr,
Şi fir cu fir, păru-ţi aurit am să-l număr,
Ap'am să beau din a ta gură, frumuseţe,
Şi sărutări pe ai tăi ochi de blândeţe!

1) M. Eminescu.

Imbrăţişaţi, noi vom şedea la tulpină,
Fruntea-mi în foc pe ai tăi sâni se inclină,
Ce-alături cresc dulci şi rotuzi ca şi rodii,
Stelele'n cer mişc auritele zodii...

Ne-am răzima capetele-unul de altul
Şi surâzând vom adormi sub înaltul
Vechiul salcâm. Astfel de noapte bogată,
Cine pe ea, n'ar da viaţa lui toată?

[1]) — O, mamă, dulce mamă, din negura de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă şi de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu!...

— De la Botoşani, plecând cu trăsura spre sud, sud-vest pe şosea, traversând satul *Hârlău*, unde, cum am mai amintit, a trăit frumoasa Maria Rareş, soţia negustorului de peşte din localitate şi amanta lui Ştefan cel Mare, cu care marele domn, a avut ca fiu natural pe Petru Rareş, suit în scaunul Moldovei — ca vrednic urmaş al tatălui său — după moartea nepotului Ştefăniţă Vodă. Cu acea ocaziune, Ştefan cel Mare a zidit în Hârlău curţile domneşti, astăzi numai ruine şi biserica ce încă mai există. Puţin mai spre sud de Hârlău se află localitatea Cotnari, renumită prin celebra ei podgorie, cu neîntrecutul vin de Cotnari, adevărat nectar, care a ajuns astăzi o scumpă raritate, din care se împărtăşesc — ca din sfântul potir — numai acei, „prea fericiţi"!

[2]) — Să cânt de struguri mai cu foc,
Ca'n lume să răsune,
N'am lipsă ca să mai invoc
A muzei înţelepciune;
Destul e să beau un pahar
Din vinul cel de la Cotnar
Şi-atunci cânt de minune!..

1) M. Eminescu; 2) Ioan Puşcariu.

— Mai jos de Cotnari se găseşte Tg. Frumos, de unde luând'o spre răsărit, cu trenul, sau cu trăsura dealungul pârâului Bahlui, ajungem la *Iaşi*, capitala judeţului Iaşi, vechea capitală şi reşedinţă domnească a Moldovei, strămutată aici — cum am mai amintit — de la Suceava, de Alexandru Lăpuşneanu în anul 1564. Iaşul este oraşul cel mai plin de amintiri istorice, al României Mari. Aşezat într'o poziţiune naturală d'intre cele mai frumoase şi mai pitoreşti, întins pe frumoasele platouri şi dealuri ale Copoului şi Şorogarilor, pe coastele dulci şi pe văile Bahluiului, Nicolinei, Tătăraşilor şi Socolei, oraşul Iaşi a fost, cu deosebire dela anul 1859, când Cuza Vodă a înfiinţat universitatea, focarul de cultură al Moldovei, farul luminos, care a strălucit luminând toate plaiurile Moldovei, până departe în Muntenia, Oltenia şi chiar în provinciile româneşti, pe atunci subjugate. Fiind atât de bogat în amintiri istorice, era natural ca Iaşul să fie aproape tot atât de bogat şi în monumente istorice. Astfel, vechiul palat domnesc, actualmente palatul administativ şi al justiţiei, situat pe deal, în partea sudică a oraşului, restaurat în ultimii ani, de o rară măreţie şi splendoare arhitectonică, având sala de recepţie în stil bizantin, cu medalioanele în ulei şi aproape în mărime naturală, ale tuturor domnitorilor Ţărilor Române, până inclusiv al regelui Ferdinand cu regina Maria şi al regelui Mihai cu principesa-mamă Elena; iar în faţă, având măreaţa şi falnica statuie equestră a lui Ştefan cel Mare.

In vecinătatea palatului administrativ, se află la rând: Biserica Sf. Nicolae zidită de Ştefan cel Mare imediat după bătălia de la Racova, în anul 1475-76 şi restaurată în timpul domniei regelui Carol. Frumoasa biserică „Trei Ierarhi“, zidită de Vasile Lupu, numai în piatră şi în marmură, în geniul bisericei mânăstirei C. de Argeş, atât ca stil cât şi ca arhitectură, cu turle şi minunate sculpturi. Şi aceasta a fost restaurată tot în timpul domniei regelui Carol, însă amândora li s'a eliminat caracterul vechiu, al picturei bizantine româneşti, dându-li-se mai mult caracterul apusan. Măreaţa biserică mitropolitană, in care se păstrează, într'o frumoasă raclă de argint, moaştele Sf. Paraschiva, făcătoarea de minuni. Spre răsărit de palatul administrativ, este „Uliţa cu grădina Beilicului“, astăzi strada Ghica Vodă, unde se află „conacul“, în care în ziua de 12 Octombrie 1777, a fost ucis mişeleşte de turci, marele patriot Grigorie Ghica Vodă domnul Moldovei, pentru că se opusese la răpirea Bucovinei de către Austria, căreea i-o vânduse Turcia. Statuia domnului erou şi

martir, se află în grădina Beilicului, iar sfintele lui oseminte se odihnesc de veci, în biserica Sf. Spiridon din centrul oraşului.

Acestui dureros moment istoric în viaţa Iaşului, a urmat mai târziu, un alt important moment istoric, căci aici, în Iaşi, în anul 1848, domn al Moldovei fiind Mihail Sturza, s'a aprins prima scânteie a revoluţiunei românilor din Principate, în contra protectoratului rusesc şi a regulamentului organic — care de fapt era o deghizată şi adevărată ocupaţiune şi stăpânire rusească — în fruntea primilor revoluţionari fiind Grigore Cuza, Lascarache Rosset, Alecu Cuza — ales mai târziu domn al Principatelor Române Unite — Mihail Cogălniceanu, Costachi Negri şi alţii. In piaţa Unirei, se ridică majestoasă statuia lui Cuza Vodă, iar în apropiere de strada Lăpuşneanu, se află şi palatul său domnesc, modest la arătare, dar de o mare importanţă istorică, mai cu seamă că a fost ocupat şi de gloriosul rege Ferdinand, în timpul războiului de întregire. Mai în deal, pe frumoasa stradă a Copoului — un adevărat bulevard — sunt în special de admirat, palatul Fundaţiunei Universitare „Regele Ferdinand I“, ce se va ridica în curând, palatul institutului „Regina Maria“, pentru educaţiunea şi instrucţiunea fiicelor de ofiţeri, statuia Unirei celei mari, universitatea, având în faţă statuia marelui patriot şi bărbat de stat Mihail Cogălniceanu, care împreună cu Costachi Negri, au fost mâna dreaptă a domnitorului Cuza şi în sfârşit grădina publică, sau a Copoului, în mijlocul căreea se află teiul lui Eminescu, la umbra şi în mireazma căruia, genialul şi nemuritorul nostru poet, obişnuia să se odihnească, să mediteze şi să viseze!...

[1]) — Reverse dulci scântei
A tot ştiutoarea,
Deasupra'mi crengi de teiu
Să-şi scuture floarea.

Şi stinsele patimi
Le-or troeni căzând
Uitarea întinzând
Pe singurătatea-mi.

Ne mai fiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M'or coperi cu drag.

Să treacă lin prin vânt
A tot ştiutoarea,
De-asupra'mi teiul sfânt
Să-şi scuture floarea!

1) M. Eminescu.

— D'incolo de grădina publică, se întinde în afara oraşului până departe, pr'intre frumoasele vii şi grădini cu case şi vile drăguţe, frumoasa şosea a Copoului, loc de preumblări cu trăsura.

— De la palatul administrativ, din curtea Mitropoliei şi de pe dealul Copoului, privesc şi admir, peste larga şi populata vale a Bahluiului, splendida şi încântătoarea privelişte a dealurilor care înconjoară şi încoronează Iaşul pe la sud şi apus, începând d'inspre răsărit, cu frumosul deal împădurit „Păunul" — cel mai înalt — dealul Buciumului acoperit cu frumoase vii şi livezi, dealul Socolei, pe coasta căruia luceşte în soare, vechea mânăstire cu biserica lui Alexandru Lăpuşneanu, dealul Cetăţuiei cu biserica zidită de Duca Vodă, la piciorul căruia se află biserica Frumoasă cu 4 turnuri, iar mai spre apus dealul Galata, cu vechea mânăstire şi biserică zidită de Petru Vodă Şchiopul.

— De pe culmile acestor dealuri, privesc şi admir apoi, măreaţa şi splendida panoramă a Iaşului, în care strălucesc cu deosebire frumoasele palate şi frumoasa mitropolie cu 4 turnuri.

Privind Iaşul contemplând de pe dealul Cetăţuiei, mi se pare că privesc şi contemplez de pe muntele Măslinilor, cetatea sfântă a Ierusalimului şi astfel, toată sfânta viaţă a Mântuitorului nostru Isus Hristos, îmi revine în minte. Naşterea, refugiul în Egipt şi întoarcerea, copilăria, adolescenţa, tinereţea, botezul, învăţăturile sfinte, minunile, patimile, moartea, Invierea şi Inălţarea!

Biserica mitropolitană mi se pare că ar fi templul, în care Mântuitorul, încă la vârsta de 12 ani a predicat, revelându-Şi, în admiraţiunea şi uimirea bătrânilor şi cărturarilor, dumnezeeştile însuşiri intelectuale şi sufleteşti; templul, în care adesea-ori a predicat norodului şi din care cu biciul a gonit pe negustorii necredincioşi şi profanatori; templul în care mai târziu, ispitit de fariseii şi cărturarii iudei — cari cu gândul ascuns de a-l da peirei, îl întrebau, „care poruncă este mai mare în lege" — divinul şi blândul Mântuitor le-a răspuns: *„Iubeşte pe Domnul, Dumnezeul tău în toată inima ta şi în tot cugetul tău! Iubeşte pe aproapele tău, ca pe tine în suţi! In aceste două porunci, se cuprinde toată legea şi profeţii!"*

Valea Bahluiului, mi se pare că ar fi valea Cedronului, ce i se mai zicea şi valea lui Iosafat, care despărţia Ierusalinul de Muntele Măslinilor şi pe care Isus o traversa adesea ori, pentru a intra şi a eşi din sfânta cetate. Pe muntele Măslinilor — cum ar fi

dealul Cetăţuiei — odihnia Mântuitorul, se ruga şi învăţa poporul, mai cu seamă după ce predica în templu. — *„Şi învăţa ziua în sanctuar, iar noaptea eşind, mânea afară, la muntele numit Măsliniş. Şi tot poporul se ducea dis de dimineaţă la dânsul, să-l asculte."* Ev.

Pe muntele Măslinilor s'a arătat Isus mamei Sale şi ucenicilor Săi după înviere şi tot de pe acest munte s'a înnălţat El după 40 de zile la cer, dând ucenicilor ultima poruncă: *„Mergând, învăţaţi toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, învăţându-le să păziască toate câte am poruncit vouă şi iată, Eu cu voi sunt până la sfârşitul veacurilor. Veţi fi mărturii în Ierusalim şi în toată Iudeea şi Samaria şi până la marginile pământului!"*

Intr'o sală mare din Ierusalim — cum ar fi în Iaşul nostru — la Cina cea de Taină din noaptea Joii Mari, a instituit Mântuitorul *Sfânta Euharistie, adică Sfânta Impărtăşanie, cu trupul şi cu sângele Lui, „care se frânge şi se varsă pentru iertarea păcatelor întregei omeniri"*, cu care ocaziune, în semn de sublimă jertfă şi umilinţă, a spălat picioarele ucenicilor Săi şi le-a şters cu ştergarul; iar în urmă, vestindu-şi pentru ultima oară patimile şi moartea, a dat ucenicilor săi ultima poruncă testamentară: *„Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiţi unii pe alţii, precum Eu v'am iubit pe voi"*!

In grădina Ghetsimani de pe poalele muntelui Măslinilor — cum ar fi colo, jos, pe poalele dealului Cetăţuia, pe unde e biserica Frumoasă — se odihnia şi se ruga adesea-ori Isus şi tot în acea grădină, unde se găseşte mormântul Sf. Fecioare Maria, a venit El împreună cu ucenicii Săi, să se odihniască după Cina cea de Taină, când, trădat de Iuda — care pentru a-l arăta soldaţilor lui Pilat din Pont, l'a sărutat — a fost prins de aceştia, legat de mâni, purtat de la Ana la Caiafa, fiind scuipat şi pălmuit de slugile acestora, apoi dus spre judecată în faţa lui Pilat, care, de şi l'a găsit nevinovat, ascultând de mulţimea inconştientă, instigată şi fanatizată de arhierei, farisei şi de slujitorii acestora — cari strigau să-l răstigniască — l'a condamnat la moarte şi dându-l soldaţilor să-l răstigniască, l'a biciuit cel d'întâi!...

Soldaţii, spre batjocură, l'au îmbrăcat în mantie de purpură, i-au pus în mâna dreaptă o trestie drept sceptru, iar pe cap o cunună de spini şi îngenunchind înaintea lui îi strigau batjocoritor: „Bucură-te împăratul Iudeilor", după care luându-i trestia din mână,

îl scuipau şi-l loviau cu ea peste cap!... L'au desbrăcat apoi şi împreună cu mulţimea fanatizată şi sălbătăcită, l'au dus pe muntele Golgota să-l răstigniască, obligându-l să-şi ducă singur crucea în spinare!...

Doamne Isuse Hristoase, bune şi blânde mântuitorule, par'că Te văd ridicând drumul Golgotei, drumul calvarului, de 3 ori căzând sub greutatea crucei şi de 3 ori reluând'o, sub nemiloasele şi sălbaticele lovituri de biciu ale soldaţilor lui Pilat, până când, ne mai putând'o duce, Ţi-a ajutat milosul şi credinciosul Simion Cirineanul, pe când buna Veronica, îţi ştergea cu marama ei, sudoarea de pe fruntea-Ţi sângerată!... Şi după ce te-au răstignit ţintuindu-Te pe cruce între 2 tâlhari,... soldaţii şi mulţimea înebunită, ducându-Ţi la buzele arse, paharul cu oţet amestecat cu otravă, continuau să Te scuipe şi să te batjocorească; iar Tu, Fiul lui Dumnezeu, bun şi blând până în ultima clipă a vieţei, dându-Ţi sufletul, Te rugai şi ziceai: „*Tată, iartă-i că nu ştiu ce fac!*" „*Tată, în mâinile Tale încredinţez sufletul meu!...*" „*Săvârşitu-Sa*" — fu ultima Ta esclamare!...

Şi, Mântuitorule, la marea Ta tragedie — cea mai grozavă şi mai vinovată crimă din câte s'au săvârşit pe pământ — au fost de faţă Sf. Fecioară Maria, mama Ta, Maria lui Clopa şi Maria Magdalena; iar Iosif din Arimatea împreună cu Nicodem, Te-au scoborât de pe cruce şi de frica iudeilor, în ascuns Te-au îngropat, iar Tu ai înviat a 3-a zi din mormânt şi Te-ai înălţat la cer, unde şezi veşnic la dreapta Tatălui, pentru ocrotirea şi fericirea întregei lumi pământeşti!...

— Acesta este Iaşul Moldovei, pentru al cărui trecut frumos şi glorios, regii Carol şi Ferdinand pătrunşi de iubire şi admiraţiune, i-au dat titlul de a 2-a lor capitală!

— O frumoasă şosea dublată de cale ferată, traversând o regiune deluroasă acoperită în mare parte cu păduri de fag şi stejar, d'intre cele mai pitoreşti, duce prin satele Socola, Bucium, Poeni şi Soleşti — unde se poate vedea casa părintească a Doamnei Elena Cuza — spre miază-zi la Vaslui şi de acolo, urmând pe valea Bârladului, afluent stâng al Siretului şi trecând pe lângă Racova, sau Podul Inalt — unde Ştefan cel Mare cu o armată numai de 40.000 de moldoveni, a sdrobit complect în Ianuarie 1475, armata turcească de peste 100.000 turci în frunte cu Soliman Paşa — duce mai departe, la Bârlad, Tecuci şi spre Mărăşeşti, Galaţi şi Brăila.

CHIŞNĂU—NISTRU—LIMANUL NISTRULUI—HOTIN—SOROCA—ORHEI—TIGHINA—CETATEA ALBĂ—BUGAZ—BUDACHI—TUZLA (BURNAS).

— Inainte de Ştefan cel Mare, partea de sud a Moldovei aparţinea Munteniei, numindu-se Basarabia, după numele familiei domnitoare a Basarabilor. De la Ştefan cel Mare, care a răpit Munteniei aceste teritorii, ţinutul Moldovei de Jos, d'intre gura Prutului şi Marea Neagră până în Limanul Nistrului şi-a păstrat numele de Basarabia, pe care ruşii în anul 1812, l'au dat întregei părţi răsăritene a Moldovei d'intre Prut şi Nistru, pe care ei ne-au răpit'o în acel an de tristă memorie!

— Drumul cel mai direct şi mai important, cu trenul, sau cu trăsura în inima Basarabiei, la oraşul *Chişnău*, este acela care de la Iaşi duce peste Prut, prin Ungheni-Vasile Lupu şi ajunge la oraşul Tighina, de pe malul drept al Nistrului.

Chişnăul, oraşul cel mai mare, mai central şi mai frumos al Basarabiei, capitală a judeţului Lăpuşna, este aşezat într'o regiune colinară d'intre cele mai frumoase. Posedă strade drepte, largi, bine pavate şi plantate pe ambele laturi, între care principala şi cea mai frumoasă este strada Alexandru cel Bun, un adevărat bulevard ce străbate oraşul în lung, cu case mari şi magazine frumoase, cu biserica şi palatul mitropolitan, statuia lui Ştefan cel Mare, teatrul naţional şi alte frumoase edificii publice şi particulare. Puţin mai în deal, în apropierea bogatului şi foarte interesantului muzeu, se află istoricul palat — astăzi liceu de băeţi — în care Sfatul Ţărei, a votat în toamna anului 1918, unirea pe veci a Basarabiei cu Patria Mamă. De la Chişnău, pe o şosea ce străbate o splendidă regiune colinară numai pr'intre vii, livezi şi grădini cu pomi roditori, cu vile, case şi crame frumoase, se merge la satul Coştiugeni, cu frumoase şi pitoreşti împrejurimi, având un frumos edificiu al şcoalei de agricultură şi pomicultură şi un prea bine organizat spital de boale nervoase.

Este fără îndoială, că întreaga Basarabie este foarte frumoasă şi plină de pitoresc. Dar cea mai splendidă parte a ei, este regiunea d'inspre răsărit şi miază-zi, mărginită de fluviul Nistru — care a fost primul scut de apărare al Moldovei în contra năvălirilor barbare şi în special a tătarilor — de lacul Limanul Nistrului, de Marea Neagră şi de Dunăre.

In nordul Basarabiei, situat pe malul drept al Nistrului, se găseşte oraşul *Hotin*, vechea şi puternica cetate, ale cărei urme se păstrează foarte bine şi astăzi, întemeiată cam pe la anul 1400, pe vremea lui Alexandru cel Bun şi pe care Ştefan cel Mare stăpânind'o, a întărit'o şi a ridicat'o la mare înflorire. De aici în jos, până la vărsarea lui în lacul Liman, Nistrul este de o frumuseţe şi de un pitoresc uimitor, foarte asemănător braţelor Chilia şi Sf. Gheorghe din delta Dunărei. Din orice punct al malului drept al fluviului, înalt, populat cu multe şi frumoase sate şi oraşe, împodobit cu păduri, vii, livezi şi grădini de pomi fructiferi, dar mai cu seamă din dreptul satului Atachi — în vecinătatea căruia se află şi frumoasa mânăstire de călugări Călărăşanca — din împrejurimile frumosului oraş şi veche cetate *Soroca*, din dreptul satelor Napodova, Cerna şi Răzeni, de la Criuleni situat la gura Răutului, de la Vadul lui Vodă, de la Teliţa, Varniţa şi oraşul Tighina, de la mânăstirea Chiţcani şi satul Răscăeţi, se deschid asupra Nistrului — ce se încolăceşte molatic şi leneş, ca un enorm balaur argintiu, apărând şi dispărând prin nesfârşita pădure de salcii, arini şi plopi — până în malul stâng al fluviului, rusesc dar populat cu multe sate moldoveneşti, mulţimi de privelişti şi peisage, d'intre cele mai splendide şi mai încântătoare. Oraşul *Tighina* este de asemeni, vechea şi importanta cetate stăpânită de Alexandru cel Bun şi de Ştefan cel Mare, unde viteazul domn al Moldovei Ioan Vodă cel Cumplit, ajutat de cazaci, a bătut crunt pe turci între anii 1572—74, victorie strălucită, pe care vrednicul domn, trădat de boerii săi şi de cazaci, a plătit'o cu viaţa, fiind ucis la Cahul, pe Prut, unde a fost atacat de o armată de 150.000 turci, pe care, fără acea trădare, ar fi bătut'o cu siguranţă. Ruinele cetăţei, se conservă şi astăzi foarte bine.

Frumos este apoi şi drumul cu calea ferată, dela oraşul Bălţi şi cu deosebire de la satul Floreşti, la Nistru. Astfel, între satele Gvojdu-Mărculeşti şi Unchiteşti, traseul căei ferate este foarte întortochiat şi ciudat. Pe o bună distanţă, linia ferată urmează foarte de aproape cursul râului Răut, pe valea căruia se găsesc lacuri şi frumoase sate. Cam din dreptul gărei Cobâlnia, linia ferată se angajează pe valea pârâului Cerna, strâmtă, relativ adâncă, cu malurile stâncoase, drepte şi acoperite cu pădure în tuferiş, dându'ţi impresiunea, că te-ai afla prin munţi. Regiunea satelor Borşeni, Cerna şi Răzeni legate între ele, de pe malul drept al Nistrului, având în faţa lor pe malul stâng, satul Râbniţa, este cu deosebire frumoasă şi de un remarcabil pitoresc.

Peste tot, de la nordul la sudul Basarabiei şi cu deosebire pe malul Nistrului, vezi numai sate moldoveneşti, pretutindeni auzi dulcele graiu moldovenesc, nealterat, păstrat cu sfinţenie de iubiţii noştri fraţi basarabeni, cu toată sistematica şi perfida operă rusească de desnaţionalizare, în timpul celor o sută şi mai bine de ani, de nedreaptă şi silnică stăpânire străină, a pământului strămoşesc!

Spre sud-est de Tighina şi de frumoasa mânăstire Chiţcani, se întind la rând, pe malul drept al Nistrului, satele Talmazu, Cioburciu, Răscăeţi, Purcarii cu frumoasele podgorii, producând renumitul vin negru de Purcari, apoi Olăneşti, Crocmazu şi Palanca. Puţin mai spre miază-zi, aşezat pe malul înalt al Limanului Nistrului lung de vreo 40 km. şi lat de 7—9 km., se află oraşul *Cetatea Albă*, vechea cetate bizantină Tira, cuprinsă în stăpânirea lui Bogdan I descălecătorul şi întemeietorul Moldovei, stăpânită de Alexandru cel Bun, de Alexandru al 2-lea, de Petru al 2-lea şi de Ştefan cel Mare, cari au restaurat'o, întărind'o şi dându-i importanţa economică şi militară de mai 'nainte. Căzută sub turci, cetatea decade economiceşte, iar în anul 1812, trecând în stăpânirea rusească, a fost populată — ca şi întreg sudul Basarabiei — cu tot felul de colonii străine, pe moldovenii de baştină trimiţându-i peste Nistru şi chiar prin Siberia, spre a li se perde urma! Ruinele falnicei cetăţi, aşezată chiar pe malul înalt şi stâncos al Limanului, se păstrează încă destul de bine, oferind cea mai splendidă şi încântătoare privelişte asupra marelui şi frumosului lac.

Puţin mai jos de Cetatea Albă, se află frumosul sat Şaba, aşezat tot pe malul Limanului, în faţa localităţei ruseşti Uzinovat. Toată regiunea d'intre Cetatea Albă şi Şaba, este acoperită de vii cu viţă indigenă, care dau renumitul vin alb, astăzi bine cunoscut în ţară.

La miază-zi de Şaba şi la extremitatea sudică a Limanului, acolo, unde marele lac se desparte de Marea Neagră prin lunga şi ingusta insulă românească „Dacia" — comunicând totuşi cu ea prin două portiţe — se află *Bugazul*, o foarte frumoasă şi interesantă staţiune climatică maritimă, având o prea frumoasă plajă, dar care a fost distrusă aproape complect de bolşevicii ruşi în toamna anului 1917. Este legat de Cetatea Albă, cu o cale ferată.

La apus de Bugaz, aşezată sus, pe malul înalt al mărei Negre, se află în plină desvoltare, frumoasa şi importanta staţiune balneo-climatică maritimă „Dacia", sau „Cordon-Budachi", cu băi calde şi reci de nămol, în marele şi frumosul lac Budachi, sau Şabolat,

rivalizând cu Techirghiolul, având case şi vile drăguţe în mijlocul grădinilor şi oferind splendide şi încântătoare privelişti, asupra mărei şi a lacurilor din vale.

In sfârşit, spre apus de Budachi, se află staţiunea balneară *Tuzla, sau Burnas,* iar mai spre apus, satul şi lacul *Tuzla,* unde de asemeni, se pot face băi de nomol.

BUCUREŞTII ŞI IMPREJURIMILE LUI— LACUL SNAGOV—CASTELUL REGAL DE LA COPĂCENI.

— Iată-ne acum şi la **Bucureşti,** capitala ţărei şi a judeţului Ilfov. Aşezat călare pe apa Dâmboviţei cu maluri înalte — trecerea dintr'o parte în alta făcându-se pe frumoase poduri — marele şi frumosul oraş, care mai ales de la războiu încoace a luat o mare dezvoltare, mergând cu paşi destul de repezi către o complectă modernizare, este creerul şi inima României Mari. Bucureştiul şi-ar trage numele de la legendarul păstor Bucur, care în vremea de demult, când acest oraş a început a se înfiripa, îşi păştea turma de oi aici, pe malurile Dâmboviţei, îmbrăcate pe atunci cu păduri şi păşune. Există chiar în Bucureşti, pe malul Dâmboviţei o mică biserică, numită „Biserica lui Bucur“. In anul 1315, Bucureştiul devine cetatea Basarabilor, începând cu Alexandru Basarab. Mai târziu, între anii 1364—1373, Vladislav Basarab a zidit biserica Sărindarului. Adevăratul întemeietor al Bucureştiului, a fost însă Mircea cel Mare, nepotul lui Alexandru Basarab, care a zidit palatul domnesc, biserici şi multe instituţiuni, oraşul apărând în documente ca cetate, în anul 1401. In anul 1462, Bucureştiul devine reşedinţa domnească a Ţărei Româneşti, Radu Vodă cel Frumos mutând — cum am văzut — scaunul domnesc de la Târgovişte aici. Strămutată iar la Târgovişte, capitala Munteniei a fost restabilită la Bucureşti în anul 1660. Mihai Viteazul a zidit biserica „Mihai Vodă“ din dealul Spirei, iar mânăstirea şi biserica mitropolitană — astăzi Patriarhia — a fost zidită mai târziu, de domnul Constantin Brâncoveanu şi târnosită de Mihnea 3-lea în anul 1658. Biserica Domniţa Bălaşa — astăzi cea mai frumoasă din Bucureşti — a fost zidită întâia oară în anul 1751, de paharnicul Manolache Lambrino, bărbatul Bălaşei, — care era fiica lui Constantin Brâncoveanu, — durând până în anul 1831, când banul Gr. Brân-

coveanu a zidit'o din nou. Dărâmată de cutremur în anul 1838, a fost reclădită de Safta Băneasa Brâncoveanu născută Balş.

Bucureştiul ca şi Iaşul, este plin de amintiri istorice. In Bucureşti şi la Giurgiu, Mihai Viteazul — înţeles cu Aron Vodă domnul Moldovei şi cu Sigismund Batori principele Transilvaniei — a ucis în ziua de 28 Noemvrie 1594, un mare număr de turci, greci şi evrei creditori. In Bucureşti a intrat Tudor Vladimirescu, în fruntea unei trupe de 5000 oameni, în luna Martie 1821, după ce a proclamat revoluţiunea în contra boerilor greci din capul Ţărilor Române şi a regimului fanariot. Aici, în marginea Bucureştiului, pe „câmpia Libertăţii“, s'au adunat în anul 1848 — după ce fusese proclamată revoluţiunea la Islaz — vr'o 15.000 de români revoluţionari, cari au ales guvernul muntean provizoriu, compus din Ioan Heliade Rădulescu, Ştefan Golescu, Tell, Magheru şi Scurtu, în frunte cu mitropolitul şi având ca secretari pe Costachi Rosseti, Nicolae Bălcescu, Alexandru Golescu şi Ioan Brătianu; guvern, care a dat ţărei o nouă constituţiune, formând şi garda orăşănească, sub comanda lui Scarlat Creţulescu. Cu acea ocaziune, revoluţionarii au ventilat şi ideia reconstituirei Daciei Traiane, cu Ardealul, Banatul, Maramureşul etc., ceea ce atunci era o imposibilitate. Ca şi în Moldova — unde din ordinul Rusiei, Mihail Sturza a luat imediate şi severe măsuri, exilând pe capii revoluţionari — încercarea de revoluţiune a fost înăbuşită încă de la început, prin intriga şi trădarea rusească la „Poarta“ suzerană, care a trimis în Muntenia — trecând Dunărea pe la Giurgiu — pe Soliman şi pe Omer Paşa cu o armată de 20.000 turci, care răsturnă guvernul provizoriu şi numi o locotenenţă domnească în persoana lui N. Golescu, Heliade şi Tell, sub controlul comisarului turc Soliman Paşa. Sub această locotenenţă, poporul ridică cu forţa de la secretariatul de stat, regulamentul organic şi „cartea boerilor“, pe care după ce le-a prohodit în faţa consulatului rusesc, le-a ars în curtea mitropoliei, dărâmând şi monumentul ridicat de guvernatorul Kiseleff în amintirea regulamentului organic. Soliman, căzut pentru aceasta în disgraţie, este înlocuit cu Fuad Efendi, pus sub ordinele însărcinatului rusesc Duhamel, care pentru a provoca intervenţia efectivă a Rusiei, aranjează o ciocnire între turci şi români, chemând în Bucureşti trupe turceşti, care intrară în oraş în noaptea de 13—14 Septembrie 1848, în 3 coloane, d'intre care una, pe bariera Mihai Vodă. La cazarma din dealul Spirei, se iscă un conflict între trupele turceşti şi compania de pompieri comandată de

căpitanul Zăgănescu, care a degenerat repede într'o adevărată luptă, în care bravii pompieri, în frunte cu viteazul lor comandant, cu mari pierderi, au bătut crunt pe turci, deşi erau mult mai numeroşi, măcelărindu-i şi luându-le tunurile gata încărcate, pe care le-au întors în contra lor. Frumoasa statuie a pompierilor, din faţa arsenalului armatei, stă permanent mărturie, a eroicei fapte de arme din acea zi. Planul lui Duhamel însă reuşise, căci 2 zile mai târziu, cazacii intrau la rândul lor în Muntenia şi astfel 2 armate străine de ocupaţiune, s'au pus atunci la întrecere pe jafuri, violuri şi tot felul de cruzimi! Locotenenţa domnească a fost răsturnată de ruşi şi înlocuită cu „Caimăcănia" lui Constantin Cantacuzino şi astfel, revoluţiunea a fost definitiv stinsă. A urmat apoi convenţia de la „Balta Liman", din 1 Mai 1849, care a adus numirea de către turci, a domnitorilor pe câte 7 ani, înlocuirea adunărilor obşteşti cu „Divanurile Adhoc" şi ocupaţiunea cu o armată ruso-turcă de 25—35 mii oameni în ambele principate, etc. etc.

Devenit capitală, a Principatelor Unite în anul 1859, a Regatului României în anul 1881 şi a României Mari în anul 1918, Bucureştiul, a cărui populaţiune a crescut după războiu la aproape un milion locuitori, fiind frequentat şi de foarte mulţi străini, cari vin la noi în special pentru afaceri comerciale, economice şi financiare, este, nu numai centrul politic, cultural şi economic al României, dar şi oraşul cel mai important din Orientul Europei. In plină desvoltare şi modernizare, Bucureştiul, cu frumoasele lui clădiri publice şi particulare, între care foarte multe cu aspect măreţ, monumental, în mare parte în stil românesc, oferă ochiului prea frumoase privelişti şi perspective. Se disting în special Palatul Regal din Calea Victoriei, Palatul Regal de la Cotroceni, Fundaţiunea Universitară Carol I, palatele Ministerelor de externe şi lucrări publice, al Poştelor, Casei de depuneri, Cercului Militar, Ligei Culturale, Tinerimei Române, palatul Cantacuzino şi altele, iar în curând, se va ridica pe dealul Patriarhiei şi măreaţa Catedrală a Neamului Românesc întregit.

Palatul Regal din Calea Victoriei, care a fost locuit de domnitorul Cuza şi de regele Carol cu regina Elisabeta, acum în curs de restaurare, va deveni foarte curând mai frumos şi mai măreţ ca în trecut; iar palatul regal de la Cotroceni, înălţat pe locul vechei mânăstiri a Cotrocenilor, construit în stil românesc şi mobilat cu vechi, scumpe şi minunate odoare şi podoabe româneşti, potrivit gustului şi dorinţei regelui Ferdinand şi cu deosebire ale Reginei

Maria, ambii mari şi sinceri admiratori ai vechiului stil mânăstiresc bizantin şi a vechilor motive şi odoare româneşti, este cea mai minunată podoabă a Bucureştiului şi a Ţărei Româneşti.

In vechea şi sfânta biserică a fostei mânăstiri, în preajma marelui şi frumosului parc cu bătrâni şi falnici copaci, ce-şi leagănă crengile şi-şi tremură frunzele, şoptind astăzi şi în viitor, frumoasa şi minunata poveste regească;.... în preajma paradisului parfumat al florilor şi în special al crinilor, atât de mult iubiţi de frumoasa şi prea graţioasa noastră regină; sub tandra, duioasa şi încă lacrămata privire de mamă,... îşi doarme de veci, somnul dulce şi nevinovat al îngerilor, micuţul principe Mircea, copilul frumos şi neuitat, cea din urmă odraslă a regelui Ferdinand şi a reginei Maria.

Frumoasa grădină a Cişmigiului, un adevărat mic raiu în mijlocul capitalei, diferite frumoase cuartiere noui şi moderne, parcul Carol cu muzeul militar şi şoseaua Kiseleff cu celelalte muzee, cu palatul micului rege Mihai I şi cu multe alte mari, frumoase şi cochete edificii, vile şi palate, complectează în chipul cel mai fericit, frumuseţea şi pitorescul Bucureştiului.

— La 30 km. spre nord, pe şoseaua Bucureşti-Ploeşti şi perpendicular pe ea, se detaşează spre răsărit o altă mică şoseluţă, care traversând o frumoasă pădure de stejari, ce freamătă a dragoste şi vitejie românească, ajunge după puţin timp, în faţa marelui şi frumosului lac *Snagovul*, cu apa limpede albăstrie, ce se întinde pe marginea pădurei.

[1]) — Tresărind scânteie lacul
Şi se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Şi ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Se întreabă trist isvorul:
Unde mi-i crăiasa oare?
Părul moale despletindu-şi,
Faţa 'n apa mea privindu-şi
Să m'atingă visătoare
Cu piciorul?

Cucul cântă, mierlele, presuri —
Cine ştie să le-asculte?
Ale pasărilor neamuri
Ciripesc pitite 'n ramuri
Şi vorbesc cu-atât de multe
înţelesuri!

Am răspuns: — Pădure dragă,
Ea nu vine, nu mai vine!
Singuri voi, stejari rămâneţi
De visaţi la ochii vineţi,
Ce luciră pentrn mine
Vara 'ntreagă.

1) M. Eminescu.

— Dacă din răscruciul şoselei Bucureşti-Ploeşti, în loc s'o iei spre lacul Suagov, te abaţi spre apus, dai imediat de simpatica mânăstire de maici Ţigăneşti şi de palatul regal de la Scrovişte, de unde, continuând drumul tot prin pădurea de stejari, ajungi la domeniul Coroanei Periş, demn şi aceasta de admiraţiune, prin buna lui organizare şi administrare.

Spre nord-est de lacul Snagov şi puţin la răsărit de confluenţa Prahovei cu Teleagenul — unde Radu Şerban Voevod domnul Munteniei, a bătut între anii 1605-1609 pe tătari, luptă în care a căzut rănit mortal şi viteazul Preda Buzescu — se află frumoasa şi interesanta mânăstire de călugări Căldăruşani, sau Ghenădiţa; iar la răsărit de Bucureşti, pe şoseaua şi linia ferată ce duce spre Constanţa şi Călăraşi, se află frumoasa mânăstire de maici Pasărea.

— Şi acum, iubite cititorule, să terminăm lunga noastră călătorie şi numeroasele noastre escursiuni prin ţară, vizitând în apropierea Bucureştiului încă o frumuseţe, încă o minunată podoabă, încă un splendid cuib regesc, plin de poezie şi de farmec! Simţiam, că nu voiu putea încheia în mod mai fericit **„Paradisul Românesc"**, adică **Pitorescul României Mari,** decât vizitând şi admirând împreună cu tine, frumosul şi fermecătorul *Castel de la Copăceni, al Reginei Maria.* Castel fermecat, de majestoasa frumuseţe şi graţie, de calda şi animatoarea respiraţiune, de înţelepciunea pusă numai în serviciul binelui şi frumosului, de firea blândă dar plină de energie, de sufletu-i nobil, tandru, plin de iubire, de farmec şi poezie, în sfârşit, de marea dragoste pentru ţară şi popor, a iubitei şi nepreţuitei noastre *Regina Maria*! Castel fermecător, prin toată frumuseţea, pitorescul, poezia şi prin tot ceea ce buna şi minunata regină, a ştiut să-i transmită, din fermecătoarea şi excepţionala Ei femeiască şi regească făptură!

— La vr'o 25 km. spre sud-vest de Bucureşti, pe şoseaua ce duce la Giurgiu, aproape de gloriosul Călugăreni al lui Mihai Viteazul şi de regiunea în care a avut loc în Noemvrie 1916, bătălia d'intre armatele noastre şi ale lui Makensen-Falkenhein — în care numai norocul orb i-a servit atunci pe duşmani, pentru a-şi primi răsplata mai târziu, la Mărăşeşti şi Mărăşti — se află, chiar pe marginea râului Argeş, satul Copăceni şi splendidul castel regesc. Aici, în pacea, taina şi poezia castelului de la Copăceni, în parfumul pomilor înfloriţi şi al florilor din parcuri şi grădini, îi place

foarte mult reginei Maria, pentru că, suflet cu totul ales şi extrem de sensibil pentru tot ceea ce în viaţă şi în natură, are un sens etic şi estetic, aici îşi găseşte Ea — de altfel ca şi la Balcic — solitudinea ce-I este atât de necesară, pentru o mai bună reconfortare fizică şi sufletească!

[1]) — Floare de cireş
Mai strălucitoare,
Tril mai fără greş
De privighetoare.
Adâncite'n vis
Florile grădinei,
Gingaşul narcis,
Iasomia, crinii,
Trandafiri involţi,
Sub catapeteasma
Uriaşei bolţi
Işi unesc mireazma.

Aici, la castelul Copăceni, îşi petrece marea, virtuoasa şi sublima regină-văduvă a României Mari, o parte din splendida Ei viaţă, păşind dimineaţa voioasă pe *„pajiştele umede de roua zorilor,"* [2]) preumblându-se graţioasă şi zîmbitoare, în dulcele desmierd al razelor de soare, poetizând şi glorificând — la umbra bătrânilor, falnicilor copaci şi a salciilor ce-şi pleacă crăngile dealungul Argeşului argintiu — poporul, ţara şi armata, ce-I sunt atât de dragi, ascultând greerul din iarbă, zumzetul albinelor, flueratul mierlelor, trilul divin al privighetorilor şi întreaga simfonie a exuberantei naturi, sau gândind şi meditând, cu ochii îndreptaţi sus, la cerul albastru, de azur, sau cu lună şi cu stele seara, *„când noaptea cade cu melancolie"!* [3])

[4]) — Cântaţi, cântaţi privighetori
Mi-e inima buchet de flori
Şi limpezit de-al vostru tril
Simt sufletu 'mi iar de copil.

Şiragul albelor vizări
Să vie pe-aripi de cocori
Cântaţi, cântaţi, privighetori!

1) Alfred Moşoiu.
2), 3) Regina Maria — Ţara Mea. 4) Em. Papazissu.

— Şi acum, cred foarte potrit să încheiu lucrarea mea, cu următoarele poezii ale marelui şi nemuritorului nostru poet Mihail Eminescu:

[1]) — De-oi adormi curând,
In liniştea serii
Să mă duceţi, tăcând,
In marginea mării.

Nu voiu sicriu bogat
Podoabe şi flamuri
Ci-mi impletiţi un pat
Din veştede ramuri

Să-mi fie somnul lin
Şi codrul aproape,
Să am un cer senin
Pe-adâncile ape.

S'aud cum blânde cad
Isvoarele 'ntr'una,
Pe vârfuri lungi de brad
Alunece luna.

S'aud pe valuri vânt,
Din munte talanga,
De-asuprn'mi teiul sfânt
Să-şi scuture cranga.

Şi cum n'oiu suferi
De-atuncea 'nainte
Cu flori m'or troeni
Aduceri aminte.

Şi cum va inceta
Al inimei sbucium
Ce dulce-mi va suna
Cântarea de bucium!....

Vor arde 'n preajma mea
Luminile 'n dealuri
Isbind s'or frământa
Eternele valuri.

Şi nime'n urma mea
Nu'mi plângă la creştet...
Ci codrul vânt să dea
Frunzişului veşted.

Luceferi ce răsar
In umbră de cetini
Or să-mi zimbească iar
Fiindu-mi prieteni!....

---

[2]) — Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Ţara mea de glorii, ţara mea de dor?
Braţele nervoase, arme de tărie,
La trecutu'ţi mare, mare viitor!
Fiarbă vinu'n cupe, spumege pocalul
Dacă fii-ţi mândri, aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, de şi moare valul,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

1) 2) M. Eminescu.

Vis de răsbunare negru ca mormântul,
Spada ta de sânge duşman, fumegând,
Şi de-asupra hidrei fluture ca vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,
Spună lumei large steaguri tricolore,
Spună, ce-i poporul mare, românesc,
Când s'aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Ingerul iubirei, ingerul de pace,
Pe altarul Vestei tainic surâzând,
Ce pe Marte'n glorii să orbească-l face,
Când cu lampa-i sboară lumea luminând,
El pe sânu-ţi virgin încă să coboare.
Guste fericirea raiului ceresc,
Tu il strânge'n braţe, tu ii fă altare,
Dulce Românie, asta ţi-o doresc.

Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie,
Tânără mireasă, mamă cu amor?
Fiii tăi trăiască numai în frăţie
Ca a nopţei stele, ca a zilei zori,
Viaţa in vecie, glorii, bucurie,
Arme de tărie, suflet românesc,
Vis de vitejie, falå şi mândrie
Dulce Românie asta ţi-o doresc!

CUPRINSUL LUCRAREI

Pagina

Pagina

PREȚUL 160 LEI